

**PROFETI YNË,
MUHAMEDI**

(sal'lallahu alejhi ue sel'lem)

Mbret i pashoq i fronit të zemrave

Profeti ynë, Muhamedi

(sal'lallahu alejhi ue sel'lem)

Mbret i pashoq i fronit të zemrave

Reshit Hajllamaz

© Të gjitha të drejtat janë të rezervuara

Ndalohet shumëfishimi, botimi, fotokopjimi dhe depozitimi elektronik, mekanik apo me anë të ndonjë sistemi tjetër regjistrimi i teksteve dhe figurave të krejt librit apo të një pjese të tij, pa leje me shkrim nga shtëpia botuese

PROFETI YNË, MUHAMEDI

(sal'lallahu alejhi ue sel'lem)

Mbret i pashoq i fronit të zemrave

Përktheu: Silvester MANAJ

Redaktoi: Arbër QEMALI

Design: Indrit ISUFI

ISBN: 978-9928-156-05-1

Shtëpia Botuese "PRIZMI"

Adresa: Rr. Kajo Karafli

P.Bimbashi, A.4, Tiranë

www.prizmi.com

Shtypur në shtypshkronjën Emal, 2013

PARATHËNIE	13
NJË ZË FILLON TË JEHOJË NË LUGINËN E BEKËS	15
Lutjet e profetit Ibrahim	16
Ngritja e një qytetërimi të ri	16
LAJMI I MIRË SHËTIT NDËR NJERËZ	19
PEMA QË SHKON DERI TEK PROFETI IBRAHIM	21
LINDJA E BEKUAR	23
Lajme që vijnë nga të katër anët	24
VITET QË KALUAN PRANË MËNDESHËS	27
Ndodhia e hapjes së kraharorit	30
VDEKJA E AMINËS SË NDERUAR	33
PËRKUJDESJA E GJYSH ABDULMUTALIBIT	35
PËRKUJDESJA E XHAXHA EBU TALIBIT	40
Rrugëtimi për në Siri dhe Murgu Bahira	41
Udhëzim hyjnor në mbrojtjen dhe mbështetjen e Tij	46
Begatia e shiut që erdhi sajë Tij	49
Vitet e rinisë	50
Rrugëtimi i dytë për në Siri	50
TAKIMI I PARË ME HATIXHEN	52
Betimi përpara të gjithëve	53
Murgu Nastura	54
Sërish e njëjta re	55
Raporti mbi rrugëtimin	56
Komentet e Uaraka bin Neufelit	57
Rrugë që shkon kah bashkëshortësia	57
Lidhja e martesës	61
Frytet e kësaj çerdheje	61
MEREMETIMI I QABES DHE GJYKUESI FJALËPRERË	63
NË PRAG TË RITAKIMIT	65
Nevoja për pak vetmi	65
Ëndrrat besnike	66
Një gjithësi e tërë që po e përshëndeste	67

Shqetësimet dhe përpjekjet e Hatixhes së nderuar	68
Zëri i Xhebrailit	69
DHE KOHA E RITAKIMIT ERDHI	70
Drejt Mekës	71
Udhëzimet e Uarakas	73
PRIJËSIT E PËRHERSHËM	76
Vendimi i madh i Aliut madh	76
Adhurimi dhe qetësia shpirtërore	77
Ardhja e Zejd bin Harithit	79
PASUES DHE VITE TË MUNDIMSHME	81
Ardhja e Ebu Dherit dhe përvojës së parë të hidhur	82
Rendje për tek Profeti i Njerëzimit	86
Një bari fjalëdrejtë dhe mrekullia e qumështit	88
Rendja për te Profeti i Njerëzimit nuk kishte të sosur	90
Bilal etiopasi	93
FTESA DHE KUMTIMI FILLON TË BËHET HAPTAZI	98
Zgjerimi i rrethit të kumtimit	103
Koha për t'u hapur përreth	108
Gjithfarëlloj pengesash	109
Zëra kundër, që shtohen pareshtur	113
ORVATJET PËR TË BINDUR EBU TALIBIN	118
Trysni ushtrohej edhe karshi dhëndurëve	120
Asgjë nuk arrihet pa u lodhur	121
Fqinjë të këqinj dhe kërcënues	123
PEIZAZHE DHUNE	127
Gjendja e pikëllueshme e të pambrojturve	129
NË SHTËPINË E IBNI ERKAMIT	133
Mus'ab bin Umejri (r.a.)	134
Ndërhyrja e Ebu Bekrit të nderuar	136
Hamzai i nderuar bëhet mysliman	140
Plani i Utbes	144
Propozimi i bashkësisë	148

Edhe një tjetër propozim	153
Si e shihnin armiqtë të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi Të)	153
Kërkesat për privilegje	157
NJË LLOGARI E MBETUR PREJ SË SHKUARËS	160
AJETET PËR KUMTIM	162
ARDHJA E OMERIT	163
EMIGRIMET DREJT ETIOPISË	171
Emigrimi i parë	171
Kthimi	172
Gjendja e Mus'ab ibni Umejrit	174
Emigrimi i dytë	176
Letra që i shkon Nexhashiut, dhe përgjigja e tij	178
Nexhashiu dhe mëkëmbësit	179
Ndërhyrja e Xhafer ibni Ebi Talibit	181
Mrekullia e ndarjes së hënës	186
BOJKOTI I PËRGJITHSHËM	188
VITI I TRISHTIMIT	194
Thirrja e fundit ndaj Ebu Talibit	194
Shpresa e fundit	195
Dhe një ndarje plot trishtim	196
Lamtumirë Hatixhes së nderuar	197
UDHËTIMI PËR NË TAIF	200
Një pranim dhe një shfaqje në Taif	202
Vilja e rrushit dhe Ad'dasi	204
Lëvizja drejt Mekës dhe dëshmia e xhindeve	206
EDHE NJËHERË MEKA	208
Vëmendja drejtohet nga fiset përreth	210
ISRA DHE MIRAXHI	212
Isra	213
Miraxhi	214
Xheneti	215
Xhehenemi	218

Sidretu Munteha	220
Urdhër i ardhur pa ndërmjetës: Namazi	221
Pasqyrimet që pasuan kthimin	222
Dëshmia e dy karvanëve	223
Kurejshtë kërkojnë përshkrimin e Jerusalemit	225
Ndryshimi i Ebu Bekrit të nderuar	227
Përcaktimi i kohëve të namazit	228
BESËLIDHJET E AKABESË	230
Akabeja e parë	230
Në Medinë ndizet prushi	231
Një ftesë vjen nga Medina	233
LEJA PËR HIXHRET DHE SHQETËSIMI I KUREJSHIT	239
Vendimi i marrë në Daru-Nedue	240
MIGRIM I SHENJTË	244
Dimensioni i masave të marra për të bërë hixhret	245
Drejtuar Theurit	250
Përkujdesja e Ebu Bekrit në shpellë	251
Vështrimi i fundit hedhur kah Meka	253
Ndjekja e Surakas	254
Emocioni i takimit të parë	258
Pushimi i bërë në Kuba	259
MEDINA: NJË ATDHE I RI	261
Vendqëndrimi i parë	261
Ai u vendos në katin e sipërm	263
Lidhjet vëllazërore	264
Ndërtimi i faltores profetike	266
Fillimi i ezanit	267
Sahabët e Sufes	269
Marrëveshja e Medinës	270
Marrëveshja e parë u bë mes Eusit dhe Hazrexit	272
Marrëveshja e parë me hebrejtë	273
Prurja e individëve të familjes	275

Martesa me nënën tonë, Aishen e nderuar (r.a.)	276
Emocioni i Abdullah ibni Selamit për të kumtuar	277
NGRITJA E NJË QYTETËRIMI TË RI	281
NJË EPOKË E RE DHE MASAT QË DUHET TË MERRESHIN	286
DREJT BEDRIT	288
Trishtimi i atyre që nuk u thirrën	289
Në Medinë fillojnë lëvizjet	290
Ëndrra e Atike binti Abdulmutalibit	292
Ushtria e Mekës	294
Dalje nga Meka	295
Thirrja e Ebu Sufjanit për t'u kthyer mbrapsht	296
Çast i vështirë për një vendim të rëndësishëm	297
Bedri i shumëpritur	300
Zgjedhja e vendit	301
Shiu dhe qetësia shpirtërore	303
Gjendja e ushtrisë së mosbesimtarëve	305
Përpjekjet e Profetit tonë të Dashur	309
Dimensioni i lutjes	309
Shkëndija e parë	312
Matja e forcave	313
Fundi i Ebu Xhehlit	315
Dëshmorët	319
Profeti ynë dallonte nga të tjerët	320
Sihariqi mbërrin në Medinë	321
Kthimi dhe robërit e luftës	322
Vdekja e nënë Rukijes	323
Lajmi i hidhur mbërrin në Mekë	325
Vdekja e Ebu Lehebit	326
ZHVILLIMET E NDRYSHME PAS LUFTËS SË BEDRIT	329
Një tentativë për vrasje	331
ZHVILLIMI I SHUMËPRITUR	336
Ushtria e Mekës	336

Këshillim me sahabët	337
Vendosmëria	339
Djelmoshët e kthyer mbrapsht	340
Largimi i hipokritëve	342
Hutbeja e Uhudit	343
Gjendja e ushtrisë mekase dhe shkëndija e parë	344
Prijësi i umetit	345
Disfata e ushtrisë mekase	346
Çasti që nuk u ruajt dot delikatesa në bindjen ndaj urdhrit	346
Durimi i Profetit tonë (s.a.s.)	350
Synimi i vërtetë dhe përfundimi i hidhur	351
Megjithatë, sërish mëshirë	353
Nga një dhëmb i humbur për çdo pjesë shigjete	356
Hamzai bie dëshmor	356
Ndihmesa hyjnore dhe rigrupimi	358
Tërhiqet ushtria e mekasve	360
Fushëbeteja e Uhudit pas lufte	363
Gjendja e Hamzait	364
Dëshmorët i lihen amanet Fushës së Uhudit	366
Gjendja e fundit e Mus'abit të nderuar	367
Durimi i Medinës	368
Hamraul Esed	370
PAS UHUDIT	375
Një tjetër tentativë për ta vrarë	376
Zhvillime të tjera	379
Bedri i dytë	380
Zhvillime të tjera gjatë kësaj kohe	383
NJË SULM TJETËR DHE HENDEKU	385
Dallimi i rrezikut dhe këshillimi me sahabët	387
Për një çast, hendeku kalohet	391
Duar që ngrihen në lutje	392
Një sulm i përnjëhershëm	394

Ndihmesa hyjnore	395
Largimi prej Hendekut	396
UDHËTIMI PËR NË UMRE DHE HUDEJBIJA	398
Një udhëtim që të falte besim	399
Sjellja e mekasve	400
Hudejbija dhe begatia e ardhur prej ujit	401
Mëkëmbësit e Profetit tonë	403
Kërkimi i paqes së ndërsjellë	406
Besëlidhja e Riduanit	408
Marrëveshja	409
Marrëveshja derdhet në letër	411
Gjendja e flive dhe dalja prej ihramit	413
MËKËMBËSIT DHE PERIUDHA E ZGJERIMIT	416
HAJBERI, KREU I ÇIBANIT	420
Tronditja e përballjes së parë	421
Dhe ngadhënjimi	424
Miqtë e rinj të Hajberit	425
Largimi prej Hajberit	426
ZHVILLIMET E PAS-HAJBERIT	429
Një umre për t'u shlyer	430
Hyrja e Profetit tonë në Mekë	430
Reagimi i Kurejshit	432
Trimoshat e Mekës	433
Mu'te	436
Pritja e Medinës	439
PRISHJA E MARRËVESHJES DHE SIHARIQI PËR NGADHËNJIM	441
Ebu Sufjani në Medinë	443
Zotërimi i Hajberit dhe Këshillimet me të Dërguarin e Allahut (a.s)	444
Lëvizja prej Medinës	445
Ardhja e Ebu Sufjanit	447
Parakalimi i ushtrisë	449
Tronditja e përjetuar në Mekë	450

Fillon triumfi i madh	451
Hyrja në Qabe	453
Brendia e Qabes	455
Thirrje të gjithëve	457
Thirrje ensarëve	459
Besimtarët e triumfit	460
LAJME TË ARDHURA NGA HEUAZINI	461
Taifi	464
Një vizitë dhe një portë e re, hapur kah e ardhmja	468
THEMELET E MIRËKUPTIMIT NË BOTËN E NDRITUR	469
Tebuku	470
Lëvizje prej Medinës	471
Ushtria islame në Tebuk	472
Medina	474
Rendja pas Islamit vazhdon	475
Ngjarje të rëndësishme të vitit të nëntë	476
Detyrimi i haxhit	477
KOHA PO AFRONTE	479
Haxhi i lamtumirës	479
Arafati	480
Mina	483
Goditja e shejtanit dhe lamtumira	484
Ushtria e Usames	486
Sëmundja e Profetit tonë të dashur	486
Drejt perëndimit	488
Koha për t'u ndarë dhe dita e fundit	491
Xhebraili Fjalëdrejtë dhe ardhja e engjëllit të vdekjes	493
Koha e lamtumirës	494

PARATHËNIE

Nuk ka dyshim, se nga dita në ditë, Bota në zhvillim dhe përparim të vazhdueshëm, po e ndien sa vjen e më tepër nevojën që njerëzimi ka për Të, si dhe për vlerat e mesazheve të atij Sigurie të Njerëzimit. Profeti ynë, Arsyeja e Krenarisë së Universit, që fton çdokënd në rrethin e tij nga thellësia e zemrës; me mesazhet jetëdhënëse na thërret të gjithë ne në klimën e Tij të magjishme, që teksa ndërtojmë këtë botë, të ndërtojmë njëkohësisht edhe jetën e pëtejme.

Ai (s.a.s) është zotëruesi i mesazhit universal që ngërthen çdokënd. Flamurin e ka të gjerë, sa që mund të mbledhë krejt njerëzimin nën vete; një jetë 23 vjeçare kumtimi, plot e përplot me shembuj për të hyrë në hijen e paqhtë të këtij flamuri. Ato që përfaqësohen nga imami që Ai caktoi, madje duke u falur pas tij, si dhe ai djaloshi trim, të cilit i dha flamurin teksa e ndiente se po i jepte lamtumirën kësaj bote, mbartin një vlerë krejt të veçantë e të paçmueshme. Çdo zemër që i beson Atij përsëritshëm, sot, për t'u bërë një Usame që përpiket ta mbajë të gjallë këtë amanet; të lexosh jetën e tij të pastër dhe të kthjellët kristal, pasi ta njohësh edhe ta jetosh, dhe njëkohësisht duke e jetuar, të rigjallërohesh prej dëshirës që edhe të tjerët ta kthejnë atë jetë në praktikë të jetëve të tyre, kërkon një seriozitet të një lloji të veçantë e të paçmuar. Sa më shumë ta njohim Atë, aq më të lumtur; sa më nga afër ta njohim, aq më të qetë shpirtërisht, dhe përsëri, aq më shumë të jemi të lidhur me mënyrën e Tij (s.a.s) të të jetuarit, aq më fatlumë fillojmë dhe e ndiejmë veten.

Andaj, sot, ne; kemi nevojë për libra që të na tregojnë misionin e Profetit tonë, Muhamedit (a.s.), si një njeri në mesin e shoqërisë, që të na e rigjallërojnë edhe njëherë Të Dashurin tonë përpara nesh me të gjitha sjelljet e Tij, që të na e përbashkësojnë kohën e atëhershme me bashkëkohësinë, sikur të ishin të njëkohëta, si dhe që të mund të na japin një vetëdije historike me sjelljet, vendimet, veprimet, fjalët dhe rrëfimet e Tij (s.a.s) dhe Sahabëve të nderuar.

Ja pra, libri që tashmë keni në duar, është përfundimi material i një dëshire të këtillë, për të mund t'i mbledhur në një libër të gjitha vuajtje-dëshirat e mësipërme. Në mes radhëve të këtij libri, i cili i largohet paksa traditës së derimëtanishme të Sijerit, e cila karak-

terizohet nga vendosja e theksit më së tepërmi mbi luftërat e zhvilluara, do të jeni jetën aq domethënëse të Krenarisë së Njerëzimit, që mundohet t'i mbështjellë të gjithë në ngrohtësinë që fal dhembshuria e Tij. Do të jeni edhe njëherë dëshmitarë se si Ai nuk u soll dhunshëm as me ata që i thurën kurthe për ta vrarë. Do të lexoni, se megjithëse 15 vitet e para të kumtimit i kaloi në mes të trysnive dhe torturave, Ai kurrë nuk devijoi nga rruga e tolerancës dhe e mirëkuptimit. Që tregonte kujdes të imët edhe për Ebu Lehebin, teksa nuk kishte vdekur ende, si edhe për Ebu Xhehlin që shëtiste ngado; do të shihni se si detyra subline i thërriste Ebu Bekrin, Omerin, Osmanin, Aliun, dhe gjithë të tjerët që vinin zinxhir, nga pas, në rrugën e tyre.

Në këtë vepër është përdorur një gjuhë e gjallë, stil i rrjedhshëm dhe një rrëfim realist; Kjo vepër është një përmbledhje e dy vëllimeve të gjera, të botuara më parë nga shtëpia botuese "IŞIK" me të njëjtin titull, "Mbret i pashoq i fronit të zemrave: Profeti ynë, Muhamedi (s.a.s)", e cila i paraqitet lexuesit për lehtësi përfitimi prej saj. Falënderojmë dhe lusim Zotin (xh.xh.) që kjo vepër, e cila është ngjizur ndër ndjenja që mundohen të mbyllin hapësirat dhe largësitë me "kohën e lumturisë", të bëhet ndihmëse që ne, dhe të gjithë të përfitojmë prej ndërmjetësimit të Të Parit Mbret të Fundit të krijuar për të gjithë ne në ditën e Gjykimit.

NJË ZË FILLON TË JEHOJË NË LUGINËN E BEKËS

Shumë shekuj më parë, në luginën e Bekës, nis të jehojë një zë:

- Ku po shkon o Ibrahim, e po na lë ne, të vetëm në këtë luginë të heshtur?

Mirëpo për Ibrahimin, përfaqësues i majës së besimit dhe mbështetjes së plotë tek Allahu, nuk ka asnjë lëvizje për t'i kthyer përgjigje këtij zëri. Kjo, sepse ai bënte vetëm atë që i takonte, dhe nuk donte aspak që të devijonte nga të qenit i bindur ndaj saj. Sepse ky ishte një drejtim hyjnor; do të hidheshin themelet e ardhjes së Profetit të Fundit, që i ishte dhënë sihariqi se do të vinte shekuj më vonë.

Në anë tjetër qëndronte Haxhireja, e cila nuk tregonte kurrfarë rëndësie ndaj detajeve. Ajo kishte filluar të përjetonte nga një shqetësim të veçantë ndaj çdo fakti që ia largonte qoftë së paku bashkëshortin prej vetes. Kështu që, e shqetësuar edhe njëherë ngase e ndjente deri në thellësinë e ndjesive largësinë e të shoqit, ajo filloi të flasë me një zë të shqetësuar:

- O Ibrahim! Ku po shkon e po ikën, duke na lënë të vetëm e pa njeri në këtë luginë të heshtur?

Me sa duket, nga Profeti Ibrahim, i cili ishte i vendosur në rrugën e tij, nuk do të vinte asnjë përgjigje. Ishte e kotë të rendte pas tij me foshnjën e vogël në krahë. Sikur kishte ikur ai Profeti Ibrahim që kishte atë mall, e kishte bërë tërë ato lutje për të pasur një fëmijë të paqtë, e sakaq kishte ardhur një tjetër. Pa dyshim, që një ndryshim i këtillë mund të ndodhte vetëm me kërkesën dhe me drejtimin e Zotit.

- Allahu të urdhëroi të veprosht kështu? - e pyeti ajo.

Nga Profeti Ibrahim, që gjer më tash nuk ishte dëgjuar asnjë fjalë, erdhi një përgjigje me një zë plot vetëbesim:

- Po!

Nëse ishte Ai që kishte urdhëruar, patjetër që do të ishte Ai që do t'i ruante. Pasi të kesh hyrë nën mbrojtjen e Tij, as ashpërsia dhe vuajtja që lugina u bënte të ndjenin të vetmuarit, as mungesa e një prijësi fisi për t'i mbrojtur, nuk mund ta frikësonte më. Andaj, teksa

po kthehej mbrapa me fëmijën e saj në krahë, nga goja e Haxhires do të dilnin këto fjalë:

- Atëherë, Ai patjetër që nuk ka për të na nxjerrë të humbur.¹⁷⁰

Zaten, kjo fjali ishte ajo që i vinte pikën në fund çdo dialogu mes individëve dhe të parit të një familjeje. Tanimë Profeti Ibrahim ishte larguar; Haxhirja së bashku me djalin e saj të vogël, Ismailin, në krahë u kthye në vendin ku ishin lënë përpara se ai të largohej.

Lutjet e Profetit Ibrahim

Profeti Ibrahim, teksa erdhi në një pikë ku silueta e tij do të zhdukej prej horizontit, u kthye dhe filloi t'i lutej Allahut Mëshirëbërës:

“O Zoti ynë! Pa dyshim, unë, një pjesë nga fara ime i lashë pranë shtëpisë Sate të shenjtë, duke i vendosur kësisoj ata në një luginë ku begatia në toka nuk di të reshtë asnjëherë.

O Zoti ynë! E ts urdhëresave të Tua.

O Zot! Tashmë, të lutem, që zemrat e disa prej tyre t'i kthesh nga ata. Jepu atyre begati nga çdo mirësi Jotja, që edhe ata të jenë falënderues ndaj Teje!”¹⁷¹

Në përgjërimit e tij, kishte njëkohësisht lajmërim se e kishte kryer detyrën që i ishte dhënë, por edhe kërkesën që Zoti i tij Mëshirues t'i realizonte ato çfarë ai kishte dhënë si sihariq.

Teksa i lutej vazhdimisht Allahut, Ibrahimit do t'i zbrisnin këto kumte hyjnore:

- Lutjen tënde për Ismailin e pranova, duke e bekuar atë me mirësi. Pas tij do të vijnë e ikin shumë breza, derisa prej pasardhësve të tij të lindin dymbëdhjetë njerëz shumë të lartë. Dhe Unë, kësodore do ta bëj atë një prijës të një bashkësie të madhe.

Ngritja e një qytetërimi të ri

Ndërsa në anën tjetër, Haxhirja e nderuar, e cila kishte mbetur e vetme në mes të kësaj lugine, kishte rënë në mendime për fëmijën; rendte pandalur për të gjetur pak ujë për të pirë. Ajo që ia fashiste krejt merakun prej nëne, ishte besimi që kishte tek Zoti. Ndonjëherë, teksa mbante fëmijën e saj në krahë, i kujtohej edhe engjëlli që i pati ardhur ndërsa ishte shtatzënë me Ismailin, bashkë me fjalët e tij.

¹⁷⁰ Taberi, *tefsir*, 13/152

¹⁷¹ Ibrahim, 14/37

Sepse, një ditë, kur zuri t'i kërkonte ndihmë Allahut për vështirësitë që po e mbysnin, engjëlli kishte ardhur duke i thënë këto fjalë:

- Mos u shqetëso dhe mos u frikëso aspak! Sepse tanimë, Allahu, për hir të fëmijës që ti po mbart në bark, po fal mirësi për mbarë botën.

Mirëpo ato që thoshte engjëlli nuk mbeteshin me kaq; engjëlli i pati pëshpëritur që fëmijës t'ia vinte emrin Ismail, duke i shtuar:

- Fëmija që do të lindë, do të jetë një i pashoq, tek i cili do të jetë fshehur shpresë për mbarë njerëzimin. Dora e tij do të qëndrojë mbi të gjithë njerëzit. Do t'i udhëheqë të gjithë, por edhe dora e të gjithëve do të jetë përdore me të tijën. Të gjithë do ta formësojnë veten e tyre në bazë të këshillave dhe urdhrave të tij. Njëkohësisht, ai do të jetë udhëheqës i të gjithë vendlindjes së vëllezërve të tij.¹⁷²

Megjithëse besimin te sihariqi e kishte të plotë, ngase duhej t'i bindej edhe shkaqeve të kësaj bote, Haxhirja filloi të rendte pa resh-tur mes dy kodrave të Safasë dhe të Merves, për të gjetur sadopak ujë për të pirë. Sepse uji që kishin u kishte mbaruar, dhe në zemrën e nënës kishte nisur shqetësimi. Duke rendur, në një anë, me njërin sy ndiqte të birin e saj foshnjë, sepse kishte frikë mos i ndodhte ndonjë gjë e keqe.

Tashmë, Safaja dhe Merveja ishte kthyer në vendin e Haxhires. Sa herë që i afrohej majave të kodrave, e rrit nxitimin e saj edhe më e shqetësuar, me qëllimin që të mbërrijë sa më parë në majën e tjetrës. Ky vrapim i përvuajtur do të përsëritej tërësej shtatë herë.

Sapo ishte ngjitur në majën e Merves, kur u tremb prej një zëri të padëgjuar më parë. Ky zë sikur po e thërriste posaçërisht që të kthehej pranë djalit të saj. I vuri sërish veshin me kujdes. Po, nuk e kishte dëgjuar gabim; fëmijës së vogël po i rrinte një engjell mbi krye. Zuri ta shihte më me kujdes. Nuk po u besonte dot asaj që po i shihnin sytë; në një vend pranë këmbëve të fëmijës ishte shfaqur një rrëke uji, e cila vazhdonte të buronte në mes të shkretëtirës.

Kur erdhi me një frymë pranë djalit, dëgjoi që engjëlli t'i thoshte disa fjalë:

- As mos e ço nëpërmend se do të humbësh! Sepse këtu gjendet shtëpia e Zotit. Atë do ta ndërtojë ky fëmijë bashkë me të atin. Allahu

¹⁷² Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 1/153

nuk i nxjerr kurrë të humbur njerëzit e Tij.¹⁷³

Kur e pa se e kishte kryer plotësisht detyrën e tij, engjëlli sakaq u zhduk, dhe Haxhirja kishte mbetur sërish vetëm me fëmijën e saj të vogël.

Uji që ka qenë burim i jetës në çdo kohë, do t'i tërhiqte edhe njerëzit e tjerë drejt këtij vendi, andaj kësisoj do të lindte një organizim që sipas kaderit do të realizohej medoemos. Në luginën e Bekës do të hidheshin themelet e qytetit ku do të lindte Profeti i Shumëpritur. Sepse, pa kaluar shumë kohë, këtu do të vinin Xhurhumët, të cilët do të ndërtonin qytetin e Mekës në këtë vend ku kishin parë shenja të jetës, pasi të kishin marrë leje edhe prej Haxhires.

Kësisoj, në mes të maleve të Faranit, aty ku njerëzimi do të rilindte me të Dërguarin e Allahut, po niste një jetë e re. Shkretëtira që mori jetë prej Zemzemit, u kthye tanimë në një qytezë të begatë, që me begatinë e saj do të mblidhte më vonë njerëzit, derisa në mes të këtyre maleve që sikur vajtonin, do të niste një periudhë që do të kurorëzohej me lindjen e Profetit Muhamed (s.a.s).

Pa kaluar shumë kohë, Ibrahimisi nisi me të birin ndërtimin e Qabes. Ndërsa ndërtonte, në anën tjetër nuk reshhte së luturi:

- Zoti ynë! Bëmë mua dhe Ismailin që të jemi nga besimtarët e tu kryeulur; dhurona neve pasardhës që do të jenë përherë myslimanë të përkulur karshi Teje! Na trego neve rrugën e adhurimit. Na i prano pendimet tona me mëshirë. Sepse padyshim, që Mëshiruesi dhe Falësi i të penduarve je Ti.

Zoti ynë! Dhe dërgoju nga mesi i tyre një profet, që t'ua lexojë dhe mësojë atyre ajetet e tua. T'u mësojë atyre urtësinë dhe Librin Tënd, duke i pastruar ata si nga jashtë edhe nga brenda. Sepse padyshim që Krenari Absolut dhe zotëruesi i plotë i urtësisë je Ti!..

¹⁷³ Taberi, *tefsir*, 13/230

LAJMI I MIRË SHËTIT NDËR NJERËZ

Sihariqet në lidhje me ardhjen e Profetit të fundit nuk mbeteshin vetëm me Ibrahimin. Të gjithë profetët e tjerë, të ardhur që me Adem-in, do të flisnin veç për Të. Të gjithë do të ndanin të njëjtën myzhde me popujt e tyre. Sepse kjo ishte një detyrë për ta. Allahu (xh.xh.) u kishte folur kësisoj, duke kërkuar që të gjithë t'i jepnin fjalën:

- Nuk ka dyshim se juve ju dhashë libër dhe urtësi. Më vonë, kur të vijë ai profet që do të vërtetojë librat tuaj, do t'i besoni dhe do ta ndihmoni Atë. A e pranuat këtë që ju thashë?

Ata iu përgjigjën të gjithë së bashku:

- Po, e pranuum.

Pas kësaj, Zoti tha:

- Atëherë jini të gjithë dëshmitarë! Edhe Unë jam dëshmitar bashkë me ju, - tha Ai, dhe vazhdoi, - Tashmë kush nuk e mban fjalën e dhënë, ta dijë se është prej atyre që kanë dalë nga udha e drejtë.

Zaten, Ai (s.a.s), ishte shpirti i parë i krijuar; që në atë kohë, në librin e parë i ishte vënë emri “Abdullah”, dhe kishte filluar të përmendej si “*Hatemu'n Nebijjin*” (Vula e Profetëve). Me sa duket bashkimi i trupit dhe shpirtit të ekzistencës do të ndodhte drejt fundit. Ashtu si majaja e Tij ishte e fshehur në brumin e Universit, do të ishte po Ai që do t'i vendoste vulën. Sepse Ai ishte krijesa e parë, Mbreti i Fundit.

Ai ishte sihariqi që shëtiste ndër gjuhë, andaj dhe informacionet e dhëna për Të, nuk shëtisnin vetëm në gojë të profetëve; Ai ishte gjithashtu tema kryesore e gjithë njerëzve të ditur, të cilët e kishin treguar tashmë përkatësinë e tyre pas Tij. Këta njerëz që e merrnin dritën prej trashëgimisë që i kishin lënë profetët, në çdo rast që gjenin e sillnin temën drejt këtij Individualiteti, dhe për misionin që mbartnin në shoqëri, ata kishin marrë përsipër detyrën për t'i informuar njerëzit në lidhje me ditët që do të pasonin.

Sidoqoftë Arabia, i cili ishte vendi ku do të lindte ky Profet, ishte kthyer tashmë në një qendër, ku këto biseda ishin më të dendura. Zejd bin Amri do të jepte jetën duke kërkuar për Të; Kus bin Saide, do të mërgonte drejt botës tjetër duke kërkuar po Atë, teksa në çdo

panair që merrte pjesë ulërinte emrin e Tij. Mekasit do të dëgjonin po emrin e Tij në klithmat e Uaraka bin Neufelit, e kësisoj vetëm do të thureshin vargje lavdëruese për Udhëzuesin e Fundit që do ta ngrinte edhe njëherë në pedestal njerëzimin, tashmë thuajse të rrënuar.

Zaten, gjendja e përgjithshme, tregonte për një periudhë që po përjetonte nuancën më të zezë të errësirës. Ashtu si në Bizant nuk kishte mbetur më rehati shpirtërore, edhe tek Persët as që mund të bëhej fjalë për të gjetur pakëz shpresë. Kudo mbizotëronte një injorancë që po e përvëlonte botën, dhe Arabia ishte po ashtu e ndikuar prej kësaj rrënoje.

Qabeja, vendi i çdo profeti pas ardhjes në tokë të Profetit Adem, ishte mbushur plot e përplot me idhuj. Në këtë rrethinë ku afërsia me Allahun duhet të ishte më e ndjeshmja, ishte bërë çdo gjë që të ndjehej e kundërta. Adhurimi i haxhit, që kishte nisur që me Profetin Ibrahim (a.s.), ishte ndryshuar asisoj që njerëzit vinin të zhveshur dhe i vinin Qabes vërdallë duke duartrokitur.

Me pak fjalë, bota ishte e etur për Mbretin e mbretërve. Ajo ishte kthyer edhe një herë prej Allahut në një vend të uritur për udhëzim. Andaj, në këto çaste ku errësira ishte bërë sterrë, ndjehej më së tepërmi se koha e shumëpritur po vinte. Bota po përgatitej për Të me të gjitha mënyrat, shikimet ishin drejtuar drejt horizontit për të pritur edhe njëherë agimin.

PEMA QË SHKON DERI TEK PROFETI IBRAHIM

Pas Ibrahimit, djalit të tij, Ismailit, i cili bënte një jetë sedentare, i lindën plot dymbëdhjetë djem. Në mesin e tyre, nuk mund ta shmangje dot faktin se Nabiti ishte më i veçantë se të tjerët. Po e njëjta veçori do të vërehej edhe tek i biri i Nabitit, Jeshxhubi. Ky dallim vazhdoi me radhë, te Ja'rubi, Tejrahu, Nahuri, Mukauimi, Udadi dhe Adnani. Padyshim që në këtë pemë kishte diç të veçantë që ruante karakteristikat e fisnikërisë dhe të profetësisë.

Që nga Adnani, që ishte gjyshi i njëzetë i Profetit Muhamed (s.a.s.) e deri tek babai i Tij, Abdullahu, në të gjithë të parët e Tij vërehej një dritë e veçantë që të bënte të mendoje se ishte drita që i përkiste Mbretit të Universit.

Sidoqoftë, kaderi po e përgatiste terrenin ku do të vinte Profeti i fundit, për të cilin saora lajmi i mirë ishte dhënë. Bashkë me Abdulmutalibin, gjyshin e Tij, në Mekë lindi një autoritet i veçantë. Zemzemi, që kishte ndenjuri i mbyllur për shumë kohë, sipas një mësimi në një ëndërr të tijën, nisi të buronte sërish në Mekë.

Abdullahu, i biri i Abdulmutalibit, ishte një përmendore e ndershmerisë. Prandaj, Abdulmutalibi e donte atë më shumë se fëmijët e tjerë, aq sa nuk e ndante dot kurrë prej vetes.

Një ditë, Abdulmutalibi e mori atë me vete, dhe të dy tok shkuan në tokat e të bijve të Dhuhres. Dhe kur mbërritën pranë prijësit të tyre, Uehb bin Abdi Menafit, i kërkoi për të birin vajzën ndoshta më të ndershme dhe të fisme të atyre kohërave, Aminën.

Përgjigjja ndaj kësaj kërkese ishte pozitive, dhe kësisoj, pa kaluar shumë kohë, u lidh martesë dhe u krijua një çerdhe e re mes të birit të Abdulmutalibit, Abdullahut dhe Aminës, vajzës së Uehb bin Abdi Menafit.

Edhe Abdullahu, merrej me tregti. Ai u sëmuri dhe ndërroi jetë pikërisht në një udhëtim që kishte ndërmarrë në drejtim të Medinës. Ndërsa ajo që la pas si pasuri, ishin pesë deve, disa dele dhe një robinë nga Etiopia, Umu Ejmenin.

Kur erdhi lajmi i vdekjes së tij në Mekë, familjen e Abdulmutali-

bit e pushtoi hidhërimi. Mirëpo kjo ishte një gjë që duhej pranuar; sepse në këtë kohë, Amina ishte shtatzënë me njeriun që po priste mbarë bota.

Në këto kohë, nga anët e Jemenit po vinte një mbret i quajtur Ebrehe bashkë me ushtrinë e tij për të rrëzuar Qaben. Megjithëse me këtë ndodhi populli ishte lëkundur edhe njëherë, me të menduar lutjet e njëpasnjëshme të profetëve Ibrahim dhe Ismail, besimi i tyre ishte gozhduar për të mos ndryshuar më. Ja, tanimë bota po priste që të jetonte realizimin e këtyre lutjeve.

LINDJA E BEKUAR

Shtatzënë me Shpëtimtarin e Fundit që po priste njerëzimi, Amina nuk i jetonte vështirësitë që jetonin kandidatet e tjera për nënë. Ajo po kalonte një shtatzëni të rrethuar nga të gjitha anët me flladin e ëmbël të mëshirës hyjnore. Mbi të gjitha si kurorë, kishte shumë sihariqe që i vinin të pëshpëritura në vesh. Ajo tregonte se një ditë dëgjo:

- Padyshim, që ti je shtatzënë me Prijësin e njerëzimit. Kur ta sjellësh atë në jetë, thuaj se po e lë në mbrojtjen e Atij që është Një, dhe më pas vendosi emrin “Muhamed”.¹⁷⁴

Amina u prek shumë nga e gjithë kjo. Po, ajo do të sillte në jetë një fëmijë që do të ishte jetim. Por, çfarë do të thoshte se fëmija i saj do të ishte prijësi i mbarë njerëzimit. Mbi të gjitha ajo nuk e kishte dëgjuar asnjëherë emrin “Muhamed”. Sepse emri “Muhamed” nuk ishte ndonjë emër i njohur në atë kohë dhe atë vend. Ai ishte një emër të cilin e kishin vetëm tre vetë në të gjithë Arabinë. Dhe etërit e të treve ishin njerëz që kishin jetuar pranë mbretërve, dhe ishin të gjithë ndjekës të librave hyjnorë. Dhe secili prej tyre kishte vdekur në periudhën kur gratë e tyre ishin me barrë, dhe pa ndërruar jetë i kishin këshilluar gratë e tyre, se nëse lindnin djem, t’ia vinin emrin Muhamed. Sepse e dinin, që emri i Profetit të fundit që do të vinte në kohën e fundit do të ishte i atillë. Ata e kishin parë që ylli i Tij ishte në prag të lindjes.¹⁷⁵

Amaneti që ajo mbartte në bark bëhej temë qendrore e ëndrrave të saj, andaj edhe nuk e ndiente shumë rëndesën e shtatzënisë që t’i lirohej sa vjen e më tepër. Një natë, Amina, do të shihte në ëndërr sikur prej trupit të saj dilte një nur, dhe me këtë nur do të dëshmonte se si ndriçoheshin sarajet e Basrës dhe të Sirisë.¹⁷⁶

Data ishte 20 prill 571. Kishin kaluar vetëm pesëdhjetë ditë nga ndodhia e elefantit. Ndërsa kalendari hënor shënonte ditën e dymbëdhjetët të muajit Rebiuleul. Ishte e hënë. Në këtë çast kur drita

¹⁷⁴ Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 2/263

¹⁷⁵ Ibnu Sejjidi'n-Nas, *ujun'ul eser*, 1/88

¹⁷⁶ Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 4/127; 5/262; Ibni Hisham, *Sire*, 1/293

kishte kapluar gjithë rruzullin, po përjetohej një lindje që do ta nxirrte krejt njerëzimin prej errësirës në dritë.

Ndërkaq, Mbreti i fundit, Muhamedi (s.a.s), sihariqi i të cilit kishte shëtitur rruzullin për shekuj me radhë, kishte nderuar botën me ardhjen e Tij në paqe. Në botë erdhi jetimi i Aminës, megjithëse nuk i ngjante asnjë fëmije tjetër. Buzët i lëviznin dhe diç thoshte. Kur tregoi pak kujdes ndaj kësaj dukurie, ajo dëgjoji: “Allahu të mëshiroftë!”. Dhoma për një çast ishte ndriçuar plotësisht; Lindja dhe Perëndimi ishin kapluar nga drita, dhe kësisoj çdo anë e shtëpisë ishte bërë dritë.¹⁷⁷

Menjëherë u lajmërua gjysh Abdulmutalibi, i cili në atë kohë ishte duke adhuruar Allahun në Qabe. Me ta marrë vesh, ai hyri menjëherë në shtëpi i mbështjellë nga emocione të papërshkrueshme. Në çastin që e mori në krahë Dritën që po priste njerëzimi, mjekra po i lagej nga lotët e gëzimit. Jetimi i Allahut, djalit, të cilin e donte më së tepërmi, kishte lindur shëndoshë e mirë, dhe me atë vështirimin e tij zhbirues zuri ta kundronte me kujdes. Shenja që dukej mes kockave të shpatullave tërhoqi vëmendjen e të gjithëve. Sepse, sipas përshkrimeve të dijetarëve të fesë, ajo ishte “vula e profetësisë”.

Kur i erdhi radha vendosjes së emrit, Amina e nderuar, i tregoi Abdulmutalibit gjithçka që kishte përjetuar gjatë shtatzënisë, dhe kësisoj Atë e quajtën Muhamed. Më pas, Abdulmutalibi e shpuri Atë në krahë për në Qabe, që të falënderonte Allahun. Qabeja po takohej për herë të parë me binjakun e saj. Kur e pyetën Abdulmutalibin se përse i dha pikërisht këtë emër nipit të tij, ai do t’i përgjigjej me këto fjalë:

- Në ëndërr pashë një si zinxhir të argjendtë; në mes kishte një shtyllë të nxjerrë, një pjesë për nëpër qiell, dhe tjetra e futur thellë në tokë, njëra tregonte drejtim kah perëndimi e tjetra nga lindja. Më vonë, kjo sikur u mblodh duke u bërë e vogël sa një grusht. Të gjithë, nga Lindja në Perëndim, sikur ishin drejtuar kah kjo pemë për t’u kapur pas saj.¹⁷⁸

Lajme që vijnë nga të katër anët

Pa kaluar shumë kohë, filluan të vinin lajme nga të katër anët. S’ka

¹⁷⁷ Kastalani, *Meuahib*, 1/122

¹⁷⁸ Ebu Zehra, *Hatemu’n Nebijjin*, 1/140

dyschim që gjithësia po tregonte se ishte e interesuar në ardhjen e Tij, dhe me rrezatime të ndryshme, po e tërhiqte vëmendjen e gjithkujt kah kjo lindje.

Fillimisht, Meka u trondit nga lajmet e rrëzimit dhe thyerjes së idhujve që gjendeshin brenda në Qabe... Askush nuk e mori vesh se kush e bëri dhe se si kishte mundësi që ishin përballur me një ngjarje të këtillë.

Zaten kishte kohë, që në qiell po përjetohej një gëzim dhenjerëzit dëshmonin pareshtur rënien e yjeve. Të gjitha këto quheshin si myzhde të ardhjes së shpëtimtarit të fundit, andaj dijetarët e kohës filluan të mos e largonin vështrimin e tyre nga qielli. Në mëngjesin e asaj dite, Meka do të dëgjonte një dijetar që i pyeste:

- O popull i Kurejshit! Mos lindi gjë një fëmijë sonte në mesin tuaj? Askush nuk kishte ende ndonjë lajm të tillë, andaj:
- Vallahi që nuk dimë gjë, - thanë ata.

Njeriu që pyeste fillimisht lëshoi tekbir, për t'i këshilluar më pas:

- Keni bërë një gabim; shkoni shihni dhe mos i harroni ato që do t'ju them: Mbrëmë, lindi Ahmedi, profeti i fundit i njerëzimit. Kontrolloni me kujdes, sepse nëse nuk ka lindur këtu, atëherë ka lindur në Palestinë. Në mes të dy kockave të shpatullave, mbuluar nga qime të verdheme dhe të zezë, ai mbart një shenjë që është vula e profetësisë.

Mekasit ishin shushatur nga fjalët e këtij njeriu të ditur. Ashtu të habitur zunë të shihnin njëri-tjetrin, por prapëseprapë e dinin që nuk kishin dëgjuar gjë për një lindje të këtillë. Populli u nda si gjithmonë, dhe sakaq të gjithë u shpërndanë për në familjet e tyre. Pa kaluar shumë kohë, të gjithë po merrnin lajmin se mbrëmë, në shtëpinë e Abdulmutalibit kishte lindur një djalë, të cilit ia kishin vendosur emrin Muhamed. Ajo që ishte më e veçanta, ishte se ashtu siç kishte lajmëruar dijetari, në mes të shpatullave ai kishte një shenjë në trajtën e vulës.

Ata zunë të shkonin pranë dijetarit që i pati lajmëruar i pari, duke i thënë:

- Na the se në mesin tonë ka ardhur në jetë një fëmijë... Pa mbaruar fjalinë, dijetari i pyeti i shqetësuar:
- A ka lindur përpara se t'ju thosha unë, apo më pas?
- Më parë.

Dijetari u emocionua jashtëzakonisht shumë dhe i kërkoi atyre që ta shpinin menjëherë atje ku ishte foshnja i sapolindur. Mirëpo, kur erdhi pranë Aminës, me të parë shenjën në mes të krahëve, atij i ra të fikët menjëherë. Kur erdhi në vete, tha:

- Turp t'ju vijë!

Kur e pyetën se ç'po i ndodhte, ai iu përgjigj:

- Tashmë, nderi i profetësisë nuk është më i hebrenjve. Kështu është e shkruar. Tashmë begatia profetike u takon arabëve. Gëzohuni, o njerëz të Kurejshit! Sepse ai, bashkë me ndihmën tuaj do të arrijë një fuqi të atillë, që zëri i saj ka për ta mbushur distancën mes Lindjes dhe Perëndimit.

Një ngjarje e ngjashme po përjetohej edhe në Medinë. Hasan bin Thabiti, që megjithëse në atë kohë ishte vetëm tetë vjeç, vite më vonë, emocionin e asaj kohe do ta tregonte me këto fjali:

- Unë në ato kohë isha shtatë a tetë vjeç, por i kuptoja mjaft mirë ato që dëgjoja. Pashë një dijetar hebre të bërtiste në majë të njëres prej kalave të Jethribit:

- O popull medinas! O popull i Jethribit!

Të gjithë ishin habitur nga kjo sjellje. S'kishte më dyshim se kishte ndodhur ndonjë ngjarje shumë e rëndësishme, ose kishin të bënë me ndonjë rrezik. Pa kaluar shumë kohë, ata e pyetën:

- Ç'është gjithë ky telash? Çfarë të ka ndodhur?, - duke iu mbledhur rreth vetes. Ai i përgjigjej atyre që e kishin rrethuar:

- Mbrëmë në darkë lindi ylli i Ahmedit.

VITET QË KALUAN PRANË MËNDESHËS

Nga atdheu i Beni Sadëve, prej nga vinin shumë familje për të marrë fëmijë të gjirit, kishin ardhur edhe Harith bin Abduluzi bashkë me gruan e tij Halime binti Abdullah bin Harith. Bashkë me ta kishin ardhur edhe dhjetë gra të tjera po me të njëjtin qëllim. Sepse thatësira kishte pushtuar krejt rrethrotullin në Mekë aq keqani, sa nuk kishin më as ç't'i jepnin trupit kundrejt nevojave të tij për ushqim. Andaj, këto nëna nuk dinin as me se të ushqenin edhe vetë foshnjat e tyre që qanin nga uria. Qumështi u kishte shterur pasi as vetë nuk kishin me çfarë të ushqeheshin, duke ia bërë kësisoj të harruar ndjesinë e dhënies së gjirit ndaj fëmijëve të tyre. E vetmja shpresë ishte që të nisinin reshjet e një shiu freskues. Dhe rruga ishte tmerrësisht e gjatë e nuk i shihej fundi.

Mbi të gjitha, ecja e gomarit të dobët ku kishte hipur Halimja, dhe devesë së plakur të Harithit ishte ngadalësuar ndjeshëm. Ata tashmë nuk po i arrinin dot bashkudhëtarët e tyre. Kësisoj, kur mbërritën në Mekë, e panë se foshnjat i kishin marrë, madje edhe kishin nisur rrugën e kthimit.

Harithi dhe Halimja nisën të trokisnin derë më derë me të njëjtin qëllim. Fëmija që kishte ngelur pa iu dhënë askujt ishte vetëm jetimi i Abdullahut, Muhamedi. Çdokush që trokiste, pasi e merrte vesh se Ai ishte jetim, hiqte menjëherë dorë duke u kthyer mbrapsht për të trokitur në një tjetër familje, ngase mendonte se nuk do të merrte dot kurrfarë shpërblimi kundrejt shërbimit që do të bënte. Më në fund, aty erdhi edhe Harithi me Halimen, por edhe ata si të tjerët hoqën dorë me shpresën se mund të gjenin një fëmijë tjetër. Nuk e dinin ata se pikërisht aty ishte njeriu që do t'i drejtonte të gjithë njerëzit drejt vetes. Kërkimet e tyre vazhduan, por më kot, nuk gjetën askënd. As të ktheheshin duarbosh nuk ishte afër mendjes. Halimja, sakaq i tha të shoqit të saj:

- Nuk dua të kthehem pranë shoqeve pa gjetur një foshnje, andaj eja ta marrim atë fëmijë jetim e të kthehemi për në shtëpi.
- Si të duash, le të shkojmë e ta marrim. Ndoshta Allahu na fal

begati për hir të atij fëmije,¹⁷⁹ - iu përgjigj Harithi së shoqes, duke u drejtuar saora për nga porta e shtëpisë së Abdulmutalibit.

Kur Amina e pa se çifti erdhi sërish, u mundua t'u shpjegonte atyre se fëmija që po merrnin nuk ishte një fëmijë si gjithë të tjerët. Nga pas u bëri fjalë për rehatinë që kishte pasur gjatë lindjes, për ëndrrat e para gjatë periudhës së shtatzënisë dhe për shpjegimet që u ishin dhënë atyre ëndrrave. U bëri fjalë, se ky nuk ishte amanet vetëm i Aminës, por ishte njëkohësisht edhe i mbarë njerëzimit, prandaj edhe rëndësia dhe kujdesi i treguar ndaj Tij duhet të ishte po i kësaj natyre. Ai duhej të ruhej si sytë e ballit nga çdo lloj rreziku i mundshëm.

Familja e Harithit ndjeu një kënaqësi shpirtërore kur e morën foshnjën nga nëna e tij, Amina. Halimja nga Sa'di deshi ta mëkonte menjëherë me qumësht fëmijën e porsamarrë. Mirëpo, pa se menjëherë u përball me diçka të panatyrshme: gjiri i saj që thuajse ishte tharë nga qumështi, tashmë e ndiente se ishte dendur me qumësht. Më parë piu Prijësi i Njerëzimit, e më pas mundi të pinte edhe vetë fëmija i saj, Abdullahu, i cili kishte muaj të tërë që detyrohej të binte në gjumë i pangopur. Të dy i zuri gjumi. Mirëpo, Abdullahu ishte përgjithësisht në siklet, dhe gjumi nuk e zinte edhe aq lehtë.

Kur erdhën pranë devesë së tyre, panë se edhe tek ajo kishte diçka të veçantë; edhe asaj i ishin mbushur gjinjte me qumësht, dhe pos kësaj kishte fituar një gjallëri, të cilën nuk e kishte pasur gjatë gjithë udhëtimit. E molën dhe pinë nga qumështi i saj derisa u ngopën. Ajo natë që kaluan në Mekë, ishte ndoshta nata më e bukur e tyre prej shumë kohësh. Ditën tjetër në mëngjes, Harithi iu drejtua gruas së tij:

- Vallahi, dije mirë o Halime, se ti ke zgjedhur një fëmijë që rrjedh nga një familje e sojshme!

Këtë begati e kishte vënë re edhe ajo, ashtu si i shoqi.

- Lëvduar qoftë Allahu, edhe unë ashtu mendoj, - i tha.

Mandej, kjo familje, e cila e kishte gjetur fëmijën që do të merrte me vete dhe i kishte mbyllur të gjitha punët që kishte në Mekë, u nis për t'u kthyer në vendin në tyre. Nga pas shihnin Aminën, e cila e ndiqte me sy largimin e djalit të saj të vetëm, duke iu lutur Zotëruesit të krenarisë dhe fuqisë, Zotit Mëshirues që t'ia ruante asaj dritën e syve.

¹⁷⁹ Ibni Hisham, *Sire*, 1/300; Ibni Sad, *tabakat*, 1/110-1

Halimja nga Sa'di hipi në gomarin e saj duke e marrë foshnjën e vogël në krahë, mirëpo ç'të shihte, kafsha e saj e dobët dhe e ngathët filloi të lëvizte me shpejtësi dhe me një shkathtësi të paparë. Madje nga kjo gjallëri ajo i kishte arritur gjatë rrugës të gjitha shoqet e saj që kishin ardhur bashkë në Mekë, por që ishin nisur për t'u kthyer një ditë më parë. Këtë herë ishte ajo që po u tregonte me vepra se këtë herë nuk kishte për të ngelur e fundit.

Ata që e panë Harithin dhe Halimen, megjithëse ishin tejet të lodhur, u habitën së tepërmi dhe filluan t'i jepnin kuptim kësaj ndodhie të pazakontë. Mirëpo nuk po ia arrinin dot. Pa kaluar shumë kohë, ata iu drejtuan vetë Halimes për ta pyetur:

- O e bija e Zubejrëve, çështë kjo gjallëri? A nuk ishte ti ajo që ngeleshe përherë nga pas se nuk na arrije dot? Apo mos nuk është ky gomari me të cilin ti erdhe për në Mekë?

Halimja, e sigurt në vetvete dhe tejet e entuziazmuar nga begatia që po e ndiqte, ia ktheu:

- Vallahi po! Ky është gomari me të cilin erdha për në Mekë, dora vetë! Si dhe ju betohem se unë kam marrë fëmijën më të hairit për nga begatia që mund të më kenë zënë sytë.

Pa kaluar shumë kohë, ata e pyetën:

- Mos është gjë fëmija që ishte në familjen e Abdulmutalibit?

Po, padyshim që këtu kishte një begati të dukshme qartazi. Ishte pikërisht Harithi me Halimen ata që po e përjetonin me plot kuptimin e fjalës këtë mbarësi që mbartte ky fëmijë.¹⁸⁰

Kishin kaluar plot dy vjet me vizita një herë në gjashtë muaj në Mekë. Kësisoj, Mbreti i Universit ishte rritur dhe zhvilluar së tepërmi. Tashmë ai ishte larguar edhe nga qumështi dhe koha e marrëveshjes po i afrohej fundit; kishte ardhur koha për t'u kthyer në vendlindje. Megjithëse zemra nuk u donte që ta kthenin, ata kishin një fjalë për të mbajtur, kështu që e morën Muhamedin e vogël dhe u nisën për në Mekë që t'ia dorëzonin të ëmës.

Nga ana tjetër ishte edhe Halimja, e cila e ndjente veten plotësisht nënë të këtij fëmije kaq të mbarë. Asaj, gjatë gjithë rrugës, i dukej sikur do t'i dilte zemra prej vendit. E ndjente veten sikur do t'i shkëpusnin një pjesë nga trupi i saj. Ç'të keqe do të kishte sikur Arsyeja e Krenarisë së Universit të rrinte edhe sadopak pranë tyre? Po, po, ky

¹⁸⁰ Ibni Hisham, *Sire*, 1/301; Ibni Sad, *tabakat*, 1/111; Taberi, *tarih*, 2/127

ishte mendimi që nuk po i shqitej saora nga mendja. Ngase i kishte ende disa shpresa, ajo iu drejtua Aminës me këto fjalë:

- Jam e shqetësuar mos preket edhe Ai nga epidemia që ka push-tuar Mekën. Të lutem, na lejo ta mbajmë djalkën edhe për pak, - iu gjend ajo në një kërkesë të tillë të përshpirtshme.

Kjo ishte një kërkesë tejet e vështirë për t'iu drejtuar një nëne. Andaj, edhe Amina e nderuar, nuk e pa krejtësisht të arsyeshme në fillim. Mirëpo n'anë tjetër, ekzistonte me të vërtetë një sëmundje ngjitëse, dhe ajo nuk donte kurrsesi që fëmija e saj të prekej. Ajo u mendua, dhe mendoi se do të ishte më e mira të bënte edhe pak durim, ashtu si pa pëlqim e pranoi kërkesën e Halimes. Familjen e Harithit, që po kthehej në tokën e bijve të Sa'dit e kishte kapluar sakaq një hare e papërshkrueshme.

Ndodhia e hapjes së kraharorit

Që nga koha e rimarrjes kishte kaluar një kohë e konsiderueshme. Mbreti i Njerëzimit luante vazhdimisht me vëllezërit e tij të qumëshit dhe me fëmijët e tjerë të bijve të Sa'dit; venin e vinin vazhdimisht për të kullotur shelegët e vegjël. Prapë, një ditë prej ditësh, teksa po luanin në pjesën e pasme të shtëpisë me qengjat, vëllai i tij i qumëshit, Abdullahu, erdhi me vrap për te nëna e tij Halimja.

- Vëllai nga Kurejshi, nënë! Atë e morën dy burra të veshur në të bardha, e shtrinë përdhe dhe i hapën kraharorin; mandej, e mbyllën me ngadalë,¹⁸¹ - i thoshte ai nxitimthi nënës së tij. Ardhësit, nuk ishin tjetër pos engjëj, ku njëri ishte Xhebraili. Ata kishin ardhur për të pastruar zemrën e Të Dërguarit të Allahut me ujin e zemzemit, e cila do t'i mbartte mesazhin hyjnor në mbarë njerëzimin.

Nënë dhe babain i kishte kapluar një shqetësim i rëndë. E mbajtën menjëherë frymën atje ku po i tregonte i biri. Me të vërtetë, Muhamedi i vogël, po i priste në këmbë i zverdhur në fytyrë. Harithit dhe Halimes i kishte ardhur zemra në gojë. E morën dhe e përqaftuan me dashuri, fillimisht mëndesha e tij, Halimja, e më pas edhe Harithi.

- Ç'të ndodhi kështu ty o biri ynë, - i thanë ata njëzëri.

- Erdhën dy burra të veshur në të bardha. Në duart e njërit ishte

¹⁸¹ Enes ibni Malik (r.a.) na tregon se në kraharorin e të Dërguarit të Allahut gjendej një shenjë si pasojë e kësaj hapjeje të kraharorit prej engjëjve. Ajo dukej sikur një vijë e hollë, - tregon ai. shih: Muslim, *sahih*, 1/147

një enë e larë prej floriri, e mbushur me akull të bardhë. Ata më morën dhe më shtrinë në tokë. Më hapën gjoksin duke ma ndarë në dy pjesë. Prej andej nxorën diçka të zezë dhe e hodhën në tokë, duke ma larë zemrën derisa filloi të ndriçonte. Më pas njëri prej tyre i tha tjetrit:

- “Peshoje këtë njeri tani me dhjetë njerëz nga ymeti i tij.” Më peshuan me dhjetë njerëz, dhe unë isha më i rëndë. Më pas i tha që të më peshonte me njëqind, dhe pasi më peshuan, panë se unë isha sërish më i rëndë. Më pasi ai iu drejtua sërish, duke i thënë: “Tanimë peshoje me njëmijë prej tyre.” Ata më peshuan, dhe unë erdha prapë më i rëndë. Mandej, ai i tha se edhe sikur të më peshonin karshi gjithë ymetit, unë prapëseprapë do të isha më i rëndë.¹⁸²

Burrë e grua ata u shqetësuan sa nuk dinin se si ta shpjegonin ndodhinë me të cilën u përballën. Me t’u kthyer në shtëpi, Harithi i tha së shoqes:

- Halime! Kam frikë se mos i ndodh ndonjë gjë e keqe këtij fëmije. Si thua, sikur ta shpjegoj shëndoshë e mirë e t’ia dorëzojmë familjes së tij.

Edhe Halimja ishte e një mendjeje. Po, ishte e vërtetë që kishin përfituar aq shumë begati nga prania e tij, mirëpo tani ngjarjet kishin marrë një rrjedhë që... Disa “të panjohur” kishin filluar të përkujdeseshin për të. Ishte plotësisht e pamundur ta merrje me mend se deri ku mund të shkonte kjo çështje. Prandaj, më e mira e të mirave ishte që ta dorëzonin shëndoshë e mirë prej nga e kishin marrë.

Duke pasur të njëjtin mendim, u nisën për ta kthyer Muhamedin e vogël pranë nënës së tij. Kur mbërritën dhe trokitën në portën e Aminës, ajo u doli menjëherë përpara duke u thënë:

- Ç’ë mirë të të ketë prurë deri këtu o Halime? - e pyeti ajo Halimen. - A nuk ishe ti ajo që ngulte këmbë që ta merrte sërish me vete djalin e vogël. Halimja nuk rrinte dot pa ia treguar shkakun e mistershëm për të cilin e kishin prurë mbrapsht fëmijën e vogël.

- Është e vërtetë, nga ky fëmijë ne përftuam aq shumë mirësi, dhe unë u përpoqa vazhdimisht që t’i kryeja të gjitha detyrimet e mia ndaj tij. Mirëpo, unë kam shumë frikë për të. Meqë mendova se edhe ti do të kënaqeshe së tepërmi, vendosa që ta ktheja në shtëpinë e tij. Mirëpo, këto nuk ishin përgjigje që mund ta qetësonin një nënë

¹⁸² Ibni Hisham, *Sire*, 1/301; Taberi, *tarikh*, 2/128

si Amina.

- Ç'paske kështu, më thuaj të vërtetën! As mos të të shkojë nëpërmend se do të të le të ikësh nëse nuk më tregon se çfarë ka ndodhur. Apo mos ke frikë prej djallit për të? Më thuaj, - i tha ajo e shqetësuar.

- Po, - iu përgjigj ajo.

- Jo, kjo është e pamundur, - reagoi ashpër Amina, - Vallahi, që djalli nuk mund t'i sjellë kurrfarë dëmi atij fëmije. Thuamë si qëndron puna. Kam frikë se është diçka tejet e rëndësishme. A nuk ta pata thënë unë ty të vërtetën në lidhje me atë fëmijë? - shtoi ajo.

- Po, ma pate treguar, - iu përgjigj Halimja me gjysmë zëri. Kësisoj, Amina ndjeu nevojën që t'ia tregonte edhe njëherë.

- Kur unë isha shtatzënë me të, pashë që nga trupi të më dilte një nur, dhe me të pashë të ndriçoheshin krejt sarajet e Basrës dhe të Sirisë. Gjithashtu, gjatë gjithë shtatzënisë, unë nuk ndjeva asnjë nga shqetësimet që ndjen çdo shtatzënë. Kur e linda, ai rrinte me duar në shtroje, duke parë nga qielli. Andaj, meqë qenka kështu, lëre atë këtu tek unë, dhe mund të largohesh pa kurrfarë shqetësimi në vendin tënd.¹⁸³

Kështu, periudha e jetës së Profetit tonë të Dashur në vendin e bijve të Sa'dit mori fund.

¹⁸³ Ibni Hisham, *Sire*, 1/301-2; Ibni Sad, *tabakat*, 1/112; Taberi, *tarih*, 2/128

VDEKJA E AMINËS SË NDERUAR

Robi i dashur i Allahut ndenji për një farë kohe edhe me nënën e Tij, Aminën. Nëna jonë e nderuar, Amina, mundahej që të mos ia bënte Atij të ndjeshme mungesën e të atit. Ai nganjëherë dilte për të bërë shëtitje me gjyshin e Tij, Abdulmutalibin, dhe nganjëherë e merrnin xhaxhallarët e vet që t'ia bënin kohën akoma më të kënaqshme.

Në zemrën e Aminës ishte rizgjuar dashuria për Medinë. Ajo donte të vizitonte të afërmit e saj që nuk i kishte parë për një kohë të gjatë, si dhe të kalonte pak kohë mbi varrin e burrit të saj, Abdullahut, i cili kishte ndërruar jetë pikërisht atje. Andaj, ajo vendosi të nisej për atje, duke marrë me vete të birin, Muhamedin, dhe Umu Ejmenin, të cilën e kishte kujtim të të shoqit. Me të mbërritur në Medinë, e panë se si kujtimet e së shkuarës filluan të gjelbëronin në thellësitë e kujtesës, të cilat shoqëroheshin herë nga një gëzim i papërshkrueshëm, herë nga vrunduj ndjenjash pikëllimi të thellë. Mbreti i mbretërve, që nuk e kishte parë dot të atin me sytë e kësaj bote, tashmë po e vizitonte në varrin e tij, dhe megjithëse pa e njohur ai lutej për të. Rrinte kokulur. Ndoshta, kjo duhet të ketë qenë edhe hera e parë që e ndjente se ishte jetim. Edhe nëna e ndjeu pikëllimin e të birit dhe u prek së tepërmi.

Pa kaluar shumë kohë, edhe nëna e Tij Amina u sëmur po në Medinë. Sëmundja sa vinte e i përkeqësohej. Kishin vetëm një muaj që kishin ardhur në Medinë, mirëpo tani u duhej medoemos të ktheheshin sërish për në Mekë. Nuk kishin se ç'të bënin tjetër veç të ktheheshin.

Teksa mbërritën pranë një fshati të quajtur Ebuja gjatë udhës së kthimit, sëmundja e Aminës kishte arritur cakun e padurimit. Ajo nuk kishte tashmë as fuqi për të qëndruar në këmbë, andaj ata u detyruan që të pushonin ndanë një peme. Sa keq, me sa dukej bashkëshoqërimit të nënës në këtë botë po i vinte fundi. Edhe nënë Amina ishte duke i lënë lamtumirën kësaj jete.

Në një çast, u vu re se si sytë e nënës së pikëlluar ishin përqendruar mbi të birin, të cilin e prisnin punë shumë të rëndësishme për

tërë njerëzimin. Sytë lëshonin rrëke lotësh, ndërsa zemra kapërcente gllënjka të tëra pikëllimi. Djalkën e saj të vetëm, i cili kishte qenë jetim deri më tani, ajo do ta linte tashmë të vetëm e pa njeri. Lotët që i lëshoheshin prej syve, i bënë të qanin edhe Umu Ejmenin me Muhamedin e vogël. Ngjante sikur e tërë Ebuaja të ishte kapluar nga zija. Mes nënës dhe të birit po përjetohej një përmbytje e papërshkrueshme ndjenjash. Më në fund, duke ia marrë duart e tij të vogla brenda duarve të saj të kadifenjta, e pa njëherë me kujdes, dhe i tha këto fjalë:

- Allahu të bëftë ty veç të begatë! O ti që je i biri i atij babai që shpëtoi nga goditja e shigjetës në këmbim të njëqind deveve, me ndihmën e Allahut që është Mbreti Bamirës! Nëse ato që unë pashë në ëndërr janë të vërteta, Ti do të jesh Profeti i shumëpritur, i dërguar nga Zotëruesi i plotë i Fuqisë dhe Bujarisë, për mbarë krijesat. Ti do t'u tregosh atyre të lejuarën dhe të ndaluarën, duke e plotësuar atë që paraardhësi yt, statuja e mirësisë, Profeti Ibrahim i pati sjellë njerëzimit. Andaj, Ti, me ndihmesën e Allahut, do të qëndrosh larg edhe nga idhujt që njerëzia aq shumë ka filluar t'i pëlqejë.

Çdo gjë e gjallë, është çdo çast fqinje me vdekjen. Ajo mund t'i vijë e t'i trokasë në derë nga çasti në çast, ashtu si çdo gjë e re është e paracaktuar që të vjetrohet. Ja, ashtu siç po vdes unë sot. Vetëm se emri im ka për të qenë i përjetshëm, sepse unë solla në jetë një fëmijë më se të pastër, të cilin po e lë sot pas si më të hairit ndër njerëz.¹⁸⁴

Pasi i tha të gjitha këto, ajo i mbylli sytë për të mos i hapur më, dhe kësisoj dha edhe frymën e fundit. Kështu që, pas vdekjes së të atit në Medinë, për Profetin e Njerëzimit do të vendosej edhe vula tjetër në Ebuja.

Në këtë kohë, që data tregonte vitin 576 sipas kalendarit diellor, Mbreti i mbretërve do të ngelej i vetëm e pa njeri. Pranë vetes tashmë kishte vetëm Umu Ejmenin. Këndeje e tutje do të ishte ajo që do të merrte përsipër detyrën e prindit karshi këtij fëmije, duke u munduar sakaq që t'ia bënte të pandjeshme mungesën e prindërve. Ata u kthyen të dy për në Mekë, duke e groposur mërzinë që i kishte mbërthyer nga ndarja kaq e papritur prej Aminës së dashur.

¹⁸⁴ Isfahani, *Delailu'n Nubuue*, 119-20

PËRKUJDESHA E GJYSH ABDULMUTALIBIT

Si vdekja e Aminës së dashur, si mbetja e nipit të tij fillikat, e mër-ziti shumë Abdulmutalibin e moshuar. Ai tashmë tregonte ndaj të nipit një dashuri të atillë, të zjarrtë, që nipi i tij i vogël të mos e ndjente kurrsesi mungesën e nënës dhe të babait. Ai përkujdesej aq shumë për të nipin, sa që të jepte përshtypjen sikur dridhej mbi të teksa përkujdesej. Nën Qabe, ekzistonte një si shtrat që i takonte atij, prej nga bënte dhe takimet e nevojshme me popullin mekas për të zgjidhur problemet e shumta që e shqetësonin qytetin. Të gjithë, përfshi këtu edhe bijtë e tij, nuk uleshin mbi këtë shilte nga respekti i madh që kishin ndaj tij. Njerëzit parapëlqenin më tepër të lidheshin në zinxhir rreth tij e ta dëgjonin. Vetëm një djalosh nga Meka ishte që nuk e ndiqte edhe aq shumë këtë zakon. Ai ishte amaneti i Abdulla-hut, Muhamedi. Ai vinte dhe ulej ndanë gjyshit të tij, dhe fillonte të luante duke e tërhequr të gjyshin nga pas, nga litari i çallmës së tij. Abdulmutalibi, atyre që mundoheshin ta ndalonin Muhamedin në këto veprime, u thoshte:

- Lërmani të bëjë si të dojë djali! Lërmani të lirë! I bekuar qoftë Allahu, që e ardhmja e Tij është shumë e shndritshme, serioze, dhe pasi e përkëdhelte të nipin nga shpina, i ulej pranë.¹⁸⁵

Një ditë prej ditësh, Abdulmutalibi ishte nisur për në Jemen me një grup tregtarësh nga Kurejshët. Mbreti i Jemenit, me ta parë Abdulmutalibin, filloi të tregonte për të një përkujdesje të veçantë. Derisa më në fund, teksa gjeti një mundësi për të folur me të kokë më kokë, e mori përballë dhe filloi t'i thoshte:

- O Abdulmutalib! Unë do të ndaj me ty disa të fshehta nga dija ime. Dhe as që kam për t'ia thënë ato tjetërkujt përveç teje. Andaj, dua që ato të mbeten të pathëna derisa me lejen e Allahut të bëhen të dukshme. Nuk kam më asnjë dyshim, që ne kemi parë dhe kemi lexuar në librat që kemi për një gjë të veçantë që ka për të ndodhur, të cilën e ruajmë si sytë e ballit, duke mos ia thënë askujt. Madje as atyre që janë të thelluar në dije. Në fakt kjo ngjarje do të jetë e lidhur

¹⁸⁵ Ibni Sad, *tabakat*, 1/118

drejtpërsëdrejti me mbarë njerëzimin; njëkohësisht, ajo është e lidhur më ngushtë me ty, familjen tënde dhe rrethojën, me nderin dhe virtytet e juaja.

Ato çfarë i tregoi mbreti e emocionuan së tepërmi Abdulmutalibin. Mirëpo dukej që mbreti nuk i kishte përfunduar ende ato që donte të thoshte. Andaj Abdulmutalibi e pyeti:

- Po çqenka kjo?

- Në Tihame do të lindë një fëmijë që do të ketë një shenjë të veçantë në mes të kockave të shpatullave. Që këndeje e tutje drejtimi do t'i përkasë veçse atij. Ai do të jetë prijësi juaj deri në ditën e fundit. Dhe koha e ardhjes së tij është pikërisht kjo kohë. Quhet Muhamed. Nëna dhe babai kanë për t'i vdekur, dhe përkujdesjen për të kanë për ta marrë përsipër gjyshi dhe xhaxhai i tij. Të betohem për hir të Allahut, që edhe ne, ndërvedi, flasim veç për ardhjen e Tij. Allahu ka për ta dërguar atë haptazi, duke i zgjedhur saora dhe ndihmës të mirë. Ata që do të kenë mundësinë të qëndrojnë përkrah Tij do të jenë më të nderuarit; ata që do t'i kundërvihen nuk do të fitojnë veçse përçmimin. Allahu ka për ta mbrojtur nga çdofarë rreziku që mund t'i vijë prej njerëzve, duke e hapur fushën e rruzullit të përshtatshme kryekrejet për ngadhënjimin e Tij. Ai ndihet plot e përplot me ndjesinë e adhurimit të Allahut, dhe larg e më larg prej çdo mendimi që mund të sjellë djalli me ndihmësit e tij. Me të ardhur Ai, adhurimi karshi zjarrit do të humbë, ndërsa idhujtaria do të kthehet në histori. Sepse fjala e Tij është fjala e fundit... Vendos me drejtësi. Urdhëron për të mirën, të cilën e bën përherë; i largon njerëzit nga e keqja, duke u përpjekur në çdo çast për ta tharë atë prej rrënjëve. Betohem në këtë Qabe, shtëpinë tonë të shenjtë e të zbukuruar, se ti je gjyshi i Atij, o Abdulmutalib! Besomë, në këto që po të them nuk ka kurrfarë gënjeshtre. Shpresoj se e ke kuptuar atë që ishte e nevojshme nga tërë sa të thashë.

Patjetër që Abdulmutalibi e kishte përkapur menjëherë këtë sqarim kaq të detajshëm. Zaten ai i dinte ca gjëra nga më parë. Andaj, fillimisht zuri të lëvizë pak kryet. Në të shihej një gjendje që shprehte se po mbante mbi supë një rëndesë të pambajtshme të viteve të jetës. Dhe me mimikën e mbajtësit të një përgjegjësie dhe një ngarkese të madhe, tha:

- Po, o mbret! Unë pata një djalë; e doja shumë, madje kur i afrohe-

sha zija e dridhësja i tëri. Një ditëzaj vendosa ta martoja me Aminën, të bijën e Vehbit, e cila dallohej për fisnikërinë e saj. Nga Amina lindi një djalë, të cilin e quajtëm Muhamed. Pa kaluar shumë kohë, nëna dhe babai i ndërruan jetë. Tanimë ai gjendet në përkujdesjen time dhe të xhaxhait të Tij.

- Ja, kjo ishte ajo që doja të të thosha, - ia ktheu mbreti i Jemenit, - mbroje mirë Atë, duke u kujdesur për rreziqet që i kanosen prej disa njerëzve hasetqarë të fesë. Megjithëse, ata nuk kanë për t'i sjellë Atij askurrë të keqeje. Nëse do ta dija se vdekja nuk do të vinte derisa të mbërrija tek Ai, do ta merrja ushtrinë time e do të shkoja në Medinë për ta mbrojtur vetë, sepse unë e kam parë që në librat folës dhe në dijen e gjertanishme thuhet se Medina do të jetë vendi ku ai do të vendoset. Madje edhe varri i Tij aty do të jetë.¹⁸⁶

Ata i mbaruan punët që kishin në Jemen dhe saora u kthyen për në Mekë. Ato që kishte treguar sundimtari i Jemenit e shqetësonin vazhdimisht mendjen e Abdulmutalibit. Ndoshta ata që e shihnin nga jashtë nuk e vërenin, por në mendimet dhe imagjinatën e tij ekzistonin veçse ëndrra për nipin e tij, për mirësitë dhe vështirësitë që do të grumbulloheshin mbi të në të ardhmen, mirëpo aq keqazi sa i ishte bërë e vështirë të mendonte për diçka tjetër.

Një ditë prej ditësh, në Mekë, patën ardhur një grup njerëzish të ditur nga Mudlixhi. Dukej, që këta njerëz, të cilët dallonin se edhe këta ecnin në gjurmët e profetit Isa (a.s.) ashtu si mbreti i Jemenit, ishin në dijeni për ardhjen e Profetit. Teksa po ecnin në drejtim të Qabes, në rrugë panë një djalosh që u tërhoqi vëmendjen. Ata filluan ta shihnin me një kureshti të veçantë, aq sa nuk po mundnin dot që ta shprehnin habitjen që i kishte qerthulluar. Nxituan për ta arritur që të fjalosnin nja dy fjalë, por edhe ta njihnin atë më mirë. Umu Ejmeni e kuptoi ç'po ndodhte, dhe nga shqetësimi që po ndjente përbrenda vendosi të ndërhynte.

- Mos e prekni atë djalë! - u tha ajo.

Burrat u drodhën nga frika se mos kishin paraqitur ndonjë sjellje të pakëndshme në një dhë të huaj, dhe fillimisht bënë një hap pas. Megjithatë nuk mund të largoheshin pa pyetur disa pyetje. Njëri syresh u hodh e tha:

- I kujt është ky fëmijë?

¹⁸⁶ Ibni Haxher, *isabe*, 2/134-5; Halebi, *Insanu'l ujun*, 1/187

Në atë vend, nëse nuk e kishe babanë, xhaxhai dhe gjyshi quheshin si babi yt. Andaj, me këtë qëllim iu përgjigj edhe Umu Ejmeni.

- Është i Abdulmuttalibit.

Ky emër u vinte i njohur. Ai ishte as më pak e as më shumë, por prijësi i Mekës. Zaten ata për t'u takuar me të patën ardhur, kështu që pyetën se ku mund ta gjenin. Adresa që iu dha tregonte Qaben.

Pa kaluar shumë kohë, Abdulmutalibin e gjetën të ulur mbi një shilte pranë Qabes. Pasi u përshëndetën, muhabetin e prunë te djaloshi që kishin parë përgjatë rrugës për në Qabe.

- Sot u përballëm me një fëmijë shumë të bukur. Gruaja që ishte me të na tha se ishte i yti, - i thanë ata.

- Po, djali im është, - ia ktheu Abdulmutalibi.

- Kjo nuk është e mundur, - u hodh njëri prej tyre. - S'është e mundur, pasi babai i këtij fëmije duhet të ketë vdekur përpara se të lindte ai, - shtoi ai.

Këta njerëz diç dinin, andaj duhej folur më hapur. Me shumë gjasa edhe këta dinin disa gjëra të veçanta si mbreti i Jemenit.

- Po, ai është amaneti i djalit tim të dashur, nipi im me një fjalë.

Çdo gjë që u zinin sytë u fliste se ky fëmijë nuk ishte tjetër pos ai Njeri i Mezipritur. Një tjetër prej tyre u hodh e tha:

- Gjurmët e këmbëve të këtij fëmije përputhen plotësisht me gjurmën e këmbës së Ibrahimit. Me pak fjalë, ky fëmijë rrjedh prej sojit të profetit Ibrahim (a.s.). Hijeshia e fytyrës, ngjyra e syve... Qëndrimi i pastër dhe mbajtja e trupit drejt... Karakteri i tij i lartësuar... Sidomos ajo shenja aty në mes të shpatullave, të gjitha bashkë tregojnë se ai është Profeti i Shumëpritur.

- Ne kemi kohë që po e lexojmë nëpër librat tanë ardhjen dhe cilësitë e një profeti të fundit. Sipas njohurive që kemi përvetësuar, ai vend është pikërisht ky, Meka, - ia pat një tjetër ndërkohë.

Ndërkohë, pranë Abdulmutalibit erdhi dhe nipi i tij i dashur. Shikimet u dendën të gjitha mbi Të, duke e vështruar imtësisht në çdo detaj Besnikun e Njerëzisë. Njëri syresh u afrua dhe filloi t'i pëshpëriste diç në vesh Abdulmutalibit:

- Vetëm se duhet ta ruash si sytë e ballit këtë fëmijë. Sepse nëse disa njerëz dashakeqë të fesë e marrin vesh se ai është këtu, do të orvaten që t'i sjellin të këqija. Lëre që e dinë më së miri ardhjen e këtij

fëmije. Kam frikë se mund t'i bëjnë ndonjë të keqe.¹⁸⁷

Abdulmutalibi tanimë me të vërtetë që po mendohej akoma më thellë; çdokush që kishte lexuar ndofarë nëpër librat e fesë, e dinte se Muhamedi, i biri i Abdullahut, ishte Profeti i fundit i shumëpritur. Dhe të gjithë kishin një të përbashkët: shqetësimin për të ardhmen dhe kujdesin ndaj tij. Frikë se mos ai fëmijë nuk ruhej prej të keqes së besimtarëve të asokohshëm. Me pak fjalë, përgjegjësia për Abdulmutalibin ishte tejet e lartë.

Ndërkohë, mosha e më Besnikut ndër njerëz kishte kaluar pak mbi tetë vjeç. Një ditë, thirri të birin, Ebu Talibin për t'i thënë disa fjalë të cilat dukej nga qëndrimi i tij i drejtë dhe i palëkundur në seriozitet se ishin tejet të rëndësishme.

- Emri dhe zëri i këtij djali do të dëgjohet gjithandej, andaj ai është amaneti im për ty, - i tha ai të birin.¹⁸⁸

Pa kaluar shumë kohë, vdiq edhe Abdulmutalibi që tashmë kishte prekur të tetëdhjetat. Më besniku ndër njerëz, kur mori vesh se edhe gjyshi i vdiq, qëndronte mbi trupin tij të pajetë. Kishte filluar të derdhte lot mbi gjyshin e tij që e kishte përqafuar deri më tani me krahët e ngrohtë të dhembshurisë prindërore.

¹⁸⁷ Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 2/272

¹⁸⁸ Sujuti, *Hasaisu'l Kubra*, 1/90

PËRKUJDESJA E XHAXHA EBU TALIBIT

Fjalët që po i thoshte Abdulmutalibi ishin testamenti i një babai për Ebu Talibin. Andaj ai e mori Muhamedin e vogël pranë, duke u sjellë me të ngrohtë, po me ngrohtësinë e dhimbsur të një babai. Këndeje e tutje, Profeti i profetëve, dhembshurinë e babait do ta shohë nga xhaxhai i Tij, ndërsa ngrohtësinë e nënës do ta shohë prej gruas së xhaxhait të Tij, pikërisht Fatmës, nënës së Aliut (r.a.).¹⁸⁹

Ndoshta Ebu Talibi ishte i varfër; pasuria e tij nuk mjaftonte as për të ngopur vetveten, mirëpo dhembshuria dhe dashuria e tij e thellë për të nipin nuk do të mungojë në asnjëfarë rrethane, sepse dukej që vetëm kësaj mund të zgjidheshin problemet që nuk mund t'i zgjidhte me rrugë materiale. Vihej re, se që me ardhjen e Muhamed Besnikut, në shtëpinë e Ebu Talibit po shihej njëfarë bollëku dhe begatie; mes anëtarëve të asaj familjeje filloi të fryjë një fllad i veçantë dashurie dhe çlirimi shpirtëror. Madje, këta njerëz, të cilët u qëllonte shpesh të çoheshin nga sofa pa u ngopur ende, tashmë ishin të gjithë dëshmitarë, që ushqimi që hanin me praninë e nipit të ri në shtëpi, të mjaftonte e të tepronte gjithnjë. Andaj edhe Ebu Talibi nuk donte kurrsesi të ulej në tryezë nëse Muhamed Besniku (s.a.s) nuk do të ishte aty, i pranishëm. Përpiquej që ta kishte gjithnjë me vete, dhe atë lidhje dhe dhembshuri, të cilën nuk e kishte treguar ndaj askujt, e tregonte veçse ndaj nipit të tij.

Veç kësaj, Muhamedi tregonte një pjekuri, ndryshe nga moshatarët e tij, andaj edhe nuk ishte parë asnjëherë që ta zinte me gojë varfërinë e familjes së xhaxhait të tij. Nuk kishte ndodhur ndonjëherë që të dilte dikush e të thoshte se e kishte dëgjuar të ankohej për urinë a etjen. Kur etej, shkonte e pinte nga ujët e zemzemit, ndërsa kur mun-

¹⁸⁹ Ndërsa vite më pas, kur ndërroi jetë e ëma e Aliut (r.a.), i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e nderoi shtëpinë e tyre me praninë e Tij, dhe me xhyben që kishte të veshur mbuloi trupin e pajetë të Fatmës, duke qenë po Ai që do e zbriste në varr. Duhet pasur parasysh edhe se Ai që rritur në shtëpinë e tyre. Ndërsa atyre që e pyetën se përse e bëri një veprim të tillë, Ai do t'u përgjigjej: "Pas Ebu Talibit, nuk pati njeri tjetër që të më bënte aq mirë sa ç'më bëri ajo. Ia mbuloja trupin me xhyben Time, në mënyrë që në atëbotë Allahu t'ia veshë me veshjet e Xhenetit, kurse në varr e zbrita vet, në mënyrë që edhe llogaridhënien ta ketë sa më të lehtë." shih: Suhejli, *raudu'l Unf*, 1/112; Ibni Abdilberr, *istiab*, 1/369-70.

doheshin që ta gostitnin me diçka të çastit, ai u përgjigjej përherë se nuk mund ta hante pasi ishte i ngopur.¹⁹⁰

Ebu Talibi nuk i hiqte kurrë sytë prej nipit të tij, pasi ai ishte njëkohësisht amanet i vëllait të tij, por edhe porosi e fundit e babait të dashur. Në agimin e çdo nate, shkonte menjëherë që ta shihte, dhe teksa dilte, preferonte që ta merrte të nipin përherë me vete. Sipas tij nuk ishte e kotë që të gjithë të diturit e kohës patën thënë gjëra të veçanta për Të. Me shumë mundësi ndër to fshihej një e vërtetë shumë e rëndësishme, andaj ai nuk donte kurrsesi që nipin e tij ta lejonte të bëhej fli e rastësisë.¹⁹¹

Si të gjithë të rinjtë e Mekës, edhe Ebu Talibi merrej me tregti. Ai e merrte përherë me vete Muhamedin, pasi donte t'ia mësonte edhe Atij artin e tregtisë. Profeti ynë i Dashur nuk ishte më shumë se dymbëdhjetë vjeç. Mbreti i mbretërve shkonte shpesh në Exhjad për të kullotur dhentë ndërsa rrinte në Mekë.¹⁹² Kësodore Ai fitonte edhe përvojë, por edhe njohuri në çdo fushë të jetës.

Një ditë, Ebu Talibi filloi të bënte përgatitjet e nevojshme për t'u nisur për një udhëtim tregtie në drejtim të Sirisë. I nipi i tij, Muhamedi, me ta dëgjuar lajmin e largimit të xhaxhait, nuk u step që t'ia shprehte atij dëshirën se donte që të shkonte bashkë me të. Kjo ishte një tablo që e preku së tepërmi Ebu Talibin.

- Vallahi që nuk kam për të ikur pa e marrë edhe atë me vete, - thoshte ai. Qe betuar se këndeje e tutje as Ai nuk do të rrinte asnjëherë larg Ebu Talibit, e as vetë ai nuk do të shkonte asgjëkundi pa e marrë me vete. Profeti i profetëve e pati dëgjuar premtimin e xhaxhait të Tij, dhe kjo i kishte shkaktuar një gëzim e lumturi të parrëfyeshme. Ishte hera e parë që do të dilte jashtë Mekës për të bërë tregti, "ku i dihet, - thoshte ai, sa njerëz do të shoh gjatë rrugës, me kë do të njihem, dhe sa e sa gjëra të bukura do të shoh."

Rrugëtimi për në Siri dhe Murgu Bahira

Çasti për t'u larguar ishte afruar, dhe brenda karvanit që po largohej duke bërë përshëndoshjet e fundit, ishin edhe ata të dy,

¹⁹⁰ Kadi Ijad, *shifa*, 1/729-30

¹⁹¹ Ibni Sad, *tabakat*, 1/119-20

¹⁹² Buhari, *sahih*, 2/247-8; Muslim, *sahih*, 6/125; Ibni Maxhe, *Sunen*, 2/727; Ibni Sad, *tabakat*, 1/125-6.

xhaxha e nip, të cilët po largoheshin duke i përshëndetur të gjithë me dorë. Kohë pas kohe u duhej të qëndronin për t'u qetësuar, sepse udhëtimi ishte i gjatë dhe rraskapitës. Më në fund, ata u afruan në një vend të njohur mes Jerusalemit dhe Sirisë, në Busra. Aty vendosën të bënin pushimin e radhës, për të vazhduar mandej pjesën tjetër të rrugës që u kishte mbetur.

Karvanarët sapo filluan të pushojnë, kur panë dikë që po u afrohej i entuziazmuar. Ardhësi ngjante të ishte krejt i ndryshëm prej njerëzve, njëlloj sikur të ishte dikush që i kishte shkëputur me kohë marrëdhëniet e veta me jetën. Andaj edhe karvanarët nuk i dhanë kurrfarë rëndësie, pasi nuk mund ta mendonin dot që një njeri në një gjendje të atillë të kishte diçka me ta. Mirëpo, ai, kur u afrua u tha:

- Murgu Bahira i atij manastirit atje, ka dëshirë që t'ju gostitë me një zifafet.

Tanimë ata e kuptuan se kishte të bënte me ta, por nuk po kuptonin se cila mund të ishte arsyeja e kësaj ftese të pazakontë.

Bahira ishte një njeri që jetonte sikur të mos ishte i kësaj bote. Ai ishte thjesht një murg që e kalonte shumicën e ditës duke adhuruar Zotin. Megjithëse në fillim ishte hebre, ai me kalimin e kohës ishte bërë i krishterë, derisa më vonë i kishte thelluar aq shumë studimet e tij, sa që ishte kthyer në një nga njerëzit më në zë të vendit dhe të kohës. Në atë kishë që qëndronte, në dorën e tij dhe priftërinjve të tij gjendej një libër i vjetër, dhe padyshim që njëri nga ata që arrinin ta kuptonin ishte dhe ai. Ai jetonte me të vërtetë një jetë të shkëputur këso bote, tamam ashtu prej murgu.

Për të nuk kishin kurrfarë vlere, as vajtje-ardhjet e karvanarëve për qëllime tregtare dhe të tjera syresh materiale! Vetëm se, a nuk mund të ndodhë që për një çast ta nxirrte vështrimin jashtë disa boshllëqeve të kangjellave? Nuk ka dyshim, se kjo rrëshqitje e shikimit, nuk ishte gjë tjetër veçse një dimension tjetër i paracaktimit. Si gjithnjë, edhe tani po kalonte një tjetër karvan. Sikundër gjithë të tjerët, ky kishte diç të veçantë; bashkë me grupin, ishte dhe një re e bardhë, e cila i ndiqte nga pas pa u ndalur, duke i mbrojtur nga nxehtësia përvëluese e diellit. Mendja zuri t'i shkrepinte... Reja... Hijet... Koha e fundit... Profeti i fundit... Ahmedi... Libri i vjetër... Këto tema që po i behnin në mendje me shpejtësinë e një rrufeje, ia shtuan akoma më shumë interesimin karshi këtij karvani. Mos po i vinte ky thesar në duar? Po

sikur të ishte me të vërtetë siç mendonte ai! Atëherë, ç'kuptim mund të kishte që ai të duronte ende pa vepruar?

Ky plak që ia kishte mbyllur dritaret kësaj jete, u rinua përnjëherësh, duke bërë disa veprime të cilat ishte e pamundur t'ia vëreje më parë. Në sytë e tij dukej qartë njëfarë gëzimi që e kishte humbur me kohë bashkë me shpresën se një ditë mund t'i rikthehej. I dukej sikur kishte gjetur një send të humbur qëkur. Mos vallë ai që po kalonte ishte Farakliti, i cili do të shfaqej në malet e Faranit.

Retë e karvanit, me t'u ndalur ai, u grumbulluan duke u dendur në një qendër, ku mbronin të fundmin person që po rrinte pranë deveve. Ndoshta ai që kishte ndenjur pranë deveve, kishte dashur të qetësohej nën një pemë, dhe retë ishin grumbulluar që ta mbronin prej rrezeve përvëluese. Edhe degët e pemëve kishin marrë forma të ndryshme, sikur të mos donin që rrezet të kalonin përmes për të shqetësuar këtë njeri.

Për ta kuptuar më nga afër nëse të gjitha këto kishin të bënin me ato që kishte lexuar, duhej t'u afrohej karvanarëve. Andaj, murgu Bahira, menjëherë u nis t'u thoshte:

- O bashkësi prej Kurejshëve! Unë sot kam shtruar një drekë për ju, andaj të gjithë, i madh i vogël, i lirë apo skllav, dëshiroj që të merrni pjesë.

Të gjithë u habitën! Sepse kishin kohë që kishin kaluar shumë prej këndeje, mirëpo murgu i një manastiri... Sidomos Bahirën, ata nuk kishin parë asnjëherë që të kujdesej njeri kësisoj. Prandaj edhe njëri prej tyre u hodh:

- Pasha Zotin, o Bahira! Sot sikur po më dukesh ndryshe, ti nuk para ftoje njeri në manastirin tënd,- i tha ai.

- Ke të drejtë, - ia ktheu Bahira, mirëpo, siç e the edhe ti, sot ka diçka të veçantë, por ju jeni miq. Përnjëherësh, nga brenda më lindi një dëshirë për t'ju gostitur. Ejani, mos ma ktheni! Ejani të gjithë të hani diçka prej sofrës sonë!

A ishte e mundur që të mos i përgjigjeshin një ftese kaq të sinqertë? Lëre që kishin me javë të tëra që udhëtonin, dhe ç'ishte e vërteta, ata ishin përmalluar për një ftesë të këtillë. Andaj, secili që përfundonte nevojat e tij afër karvanit, nisej në drejtim të portës së manastirit.

Në anën tjetër ishin banorët e manastirit, të cilët kishin filluar të kryenin të gjitha përgatitjet e nevojshme. Po përgatitej një sofër tejet

e fisme për të gjithë udhëtarët e këtij karvani.

Kishin ardhur të gjithë: veçse pamja që i interesonte më së tepërmi Bahirës, qëndronte sërish atje pranë pemës. Nuk kishte arritur ta dallonte fytyrën që po kërkonte në mes të të ftuarve. Ngjante sikur do të pëlçiste prej merakut, andaj nuk duroi dot:

- O kurejshë, mos ngeli ndokush prej jush pa ardhur në këtë sofër? Mos ndoshta latë ndonjërin atje? - i pyeti ai.

- Nuk ka ngelur askush që mund të vinte, me përjashtim të një djali të vogël, - iu përgjigjën ata.

- Nga të gjithë ne, ai ishte më i riu në moshë, prandaj ne e lamë që të kujdesej për mallin e ngarkuar mbi deve, - shtuan disa të tjerë.

- Mos bëni ashtu, - ia ktheu ai, thirrreni dhe atë, që të marrë edhe ai pjesë në këtë gosti.

Edhe pse ishte një djalë i ri, ai kishte të drejtë të ishte pjesëmarrës, kështu që nuk pritën shumë dhe e thirrën edhe atë që të vinte. Njëri prej tyre u nis që ta thërriste Më Besnikun ndër njerëz. Tanimë do të ishte edhe ai në mesin e tyre. Bahira e ndoqi me sy tek afrohej. Çdo gjë kishte hyrë në vijën e duhur. Dyshimi i Bahirës sikur ishte qartësuar më shumë, dhe ngase e dinte se mund të merrte përgjigje për pyetjet e tij, gati sa nuk po fluturonte nga gëzimi. Nuk i kishte ngelur asnjë pjesë prej pikëpyetjes se ky ishte Ahmedi, myzhdeja e atij librit të vjetër!

Në anën tjetër, ushqimet ishin ngrënë, dhe njerëzit kishin filluar të lëviznin me ngadalë. Po sikur t'i iknin pa pasur mundësinë që të fliste dy fjalë me ta? Të bëhej ç'të bëhej, ai duhet të fliste me të. Atij i duhej që ta përforconte tashmë bindjen duke e pyetur për disa gjëra. Gjetei rastin dhe i tha:

- Djalosh, do të të pyes disa pyetje, vetëm dua që të më betohesh për Latin dhe Uzën se do të më thuash veçse të vërtetën.

Besniku i Njerëzimit u shqetësua shumë nga do farë emrash të përdorura mes fjalëve të këtij murgu.

- Mos më pyet asnjë pyetje duke më përmendur emrat e Latit dhe Uzës. Të betohem për Allahun, se sa më nevrikosin ata, nuk ka gjë tjetër që të më nevrikosë.

Zaten Bahira, i kishte përdorur ata emra veçse ngase e dinte se ishin dy idhuj për të cilët kurejshët linin kokën, dhe në njëfarë mënyre, donte të shilte qëndrimin që mbante Më Besniku për idhujt.

Çdo argument që gjente murgu përforconte të mëparshmin. Kësodore, kjo bisedë sa vinte e po e rehatonte dhe e mbushte me gëzim sa vjen e më tepër. Dallimi i vërejtur ishte kthjelluar plotësisht dhe dukej ashiqarshi.

- Atëherë jepmë fjalën në emër të Allahut që do të më kthesh përgjigje për pyetjet që dua të të bëj, - i kërkoi ai sërish Muhamedit paqja qoftë mbi Të!

- Pyesni ç'të dëshironi! - iu përgjigj ai.

Tashmë Bahira e pyeti Muhamedin e përlartësuar paqja qoftë mbi Të! për çdo gjë që i vinte në mendje. Nga gjumi tek ëndrrat, nga jeta e përditshme te dëshirat e tij. Bahira pyet, ndërsa Profeti i fundit përgjigjet qetësisht. Ishte aq e qartë; çdo gjë po ecte njëlloj si në libër. Faktet dëshmonin se ai ishte e vërteta. Në fund kishte mbetur vetëm vula e profetit për t'u parë. Donte që ta shihte edhe atë. Ngaqë nuk dinte asnjë mundësi tjetër, i pëshpërit diç në vesh. Ai nuk e la aspak të priste murgun Bahira, por ia tregoi. Murgu Bahira kishte kohë që jetonte me shqetësimin se do të ikte prej kësaj bote pa e parë. Tashmë ai po e falënderonte Zotin që e nderoi me një mirësi të këtellë.

Nuk kishte ngelur asnjë pikë dyshimi. Atij tanimë i takonte edhe një detyrë e fundit historike, të cilën e realizoi menjëherë. Për këtë ai iu drejtua xhaxha Ebu Talibit:

- Çfarë e ke ti këtë djalë?

Tek arabët, xhaxhai dhe gjyshi, në rastet kur babai i dikujt nuk jeton më, e quajnë veten baba, kështu që, Ebu Talibi pa duruar, iu përgjigj:

- I ati.

Bahira që ishte përballur me çfarë kishte parandjerë, për një çast u dridhërua nga një frikë e brendshme, sepse kishte marrë një përgjigje të cilën nuk e priste. Qëndrimi i tij sikur thoshte, "Jo, nuk është e vërtetë!". Sepse sipas atyre që dinte ai, babai i Tij do të vdiste ende pa lindur Ai.

- Jo, kurrsesi ti nuk mund të jesh babai i këtij djaloshi. Nuk mund të jesh, pasi babai i Tij duhet të ketë vdekur me kohë, - ia ktheu murgu.

Zaten Ebu Talibi, ngase ishte ungji i Tij, ia kishte kthyer përgjigjen kësisoj. Tanimë ishte koha që ai të thoshte të vërtetën.

- Ai është djali i vëllait tim, - tha ai tërë gjakftohtësi, dhe megjithëse

mund të kishte filluar të shqetësohej prej pyetjeve, Bahira nuk reshti së pyeturi.

- Po i ati me se merret atëherë?

- Ai vdiq teksa nëna e këtij djali ishte shtatzënë, - iu përgjigj menjëherë dhe shkurt Ebu Talibi.

Tani po që çdo gjë kishte hyrë në shinat e duhura. Ai ishte shumë i kënaqur që e vërteta historike ishte bashkuar me bashkëkohësen.

- Tani po që më the të vërtetën, - iu drejtua ai i kënaqur Ebu Talibit, duke e tërhequr diku aty, mënjanë, për t'i thënë disa gjëra me të vërtetë të rëndësishme. - Ju këshilloj që të ktheheni menjëherë në vendin tuaj bashkë me djalin e vëllait. Dhe përsa i përket këtij fëmije, do të bëje mirë që ta ruaje nga vërsulja e njerëzve të fesë. Sepse të betohem për hir të Allahut, që nëse arrijnë edhe ata t'i shohin ato që pashë unë, duke e njohur atë prej veçorive që e bëjnë të dallueshëm, atëherë kam frikë se do t'i bënin keq. Në mbarë botën do të ndodhë diçka shumë e madhe prej këtij nipit tënd. Andaj, shihni që të ktheheni një orë e më parë në vendin prej nga keni ardhur.¹⁹³

Ebu Talibi i dëgjoi me kujdes këshillat e këtij murgu që fliste me urtësinë e shekujve dhe vendosi të kthehej menjëherë mbrapsht për ta ruajtur djaloshin, të cilin, për më tepër e kishte edhe amanet nga babai i tij; fillimisht i shiti mallrat aty në Busra, e mandej mori të nisej në drejtim të Mekës.

Udhëzim hyjnor në mbrojtjen dhe mbështetjen e Tij

Ebu Talibi tashmë tregohej më tepër i kujdesshëm për nipin e tij të vogël. Me të dëgjuar edhe ato që tha Bahira, krahas gjithë atyre gjërave që kishte dëgjuar deri më tash, ai përpëlitej në përkujdesjen karshi të nipit, më tepër nga një lloj frike që e trembte se mos ndonjë gjë e keqe i ndodhte fëmijës së të vëllait.

Zaten, i nipi ishte rritur dhe ishte zhvilluar goxha trupërisht, aq sa mund të tërhiqte vëmendjen e kujtdo që e shihte. Çështë më e çuditshmja dhe e veçanta, ai kishte disa mendime të ndryshme nga të të tjerëve. Ai nuk reshtte asnjëherë së analizuari çdo veprim në bazë të kriterëve dhe parimeve të veta etike, duke arritur gjithnjë në përfundime të shëndosha. Prej këndej zinte fill edhe urrejtja e Tij ndaj idhujve të asaj kohe. Lëre që Ai nuk i afrohej fare lojërave të

¹⁹³ Ibni Sad, *tabakat*, 1/153-5; Semani, *ensab*, 1/96-7; Taberi, *tarih*, 1/194-5

pahijshme që u afroreshin kushërinjtë e Tij, por Ai u largohej atyre me sa të mundej. Shkurt, në vend të mënyrës së jetesës që u ofronin ata që i rrinin pranë, Ai kishte një filozofi të vetën të jetës. Sepse Ai ishte i zgjedhuri midis syresh, pikërisht për të gjetur zgjidhjen e problemeve jetësore që e kishin ngërthyer mbarë njerëzimin. Dhe me çdo sjellje të Tijën, Ai mundohej që ta përfaqësonte këtë përzgjedhje.

Në vendin e quajtur Buvane gjendej një idhull, për të cilën mbarë kurejshët tregonin një interes tejet të veçantë, madje ata vinin disa herë brenda një viti për të kryer aty adhurime dhe lutje nga më të ndryshmet. Nganjëherë rrinin nga një gjysmë dite, ndërsa në disa ditë të tjera nga një ditë të tërë. Me të mbërritur, qethnin flokët dhe shtriheshin, njëlloj sikur t'i qëndronin dikujt me temena.

Sërish, në një kohë të këtillë, Ebu Talibi e mori sërish me vete nipin e tij, Muhamedin e nderuar për të shkuar kësaj here në Buvane. Sapo e ftoi, mori një reagim shumë të ftohtë dhe të menjëhershëm. E si mund të shkonte? A nuk ishte ai një njeri i përzgjedhur pikërisht për të zhdukur këtë farë dukurie? Ende nuk i ishte kumtuar detyra e shenjtë e profetësisë, mirëpo Ai prapëseprapë nuk dilte jashtë kornizës së sjelljeve që do ta karakterizonin këtë profetësi në vijim. Ai kurrsesi nuk mund t'i përgjigjej me "po!" asaj mendësie të prapë.

Ebu Talibi, i cili mori kësaj here një përgjigje krejt të papritur nga nipi i tij, fillimisht u nxeh, megjithëse nuk ishte vetëm ai që nxehesh. Në mes ndërhyne edhe hallat e Profetit tonë paqja qoftë mbi Të!:

- O Muhamed, e ç'kërkon të bësh duke mos ardhur te zotat tanë me familjen tënde në këtë ditë feste? Me të vërtetë që po na frikëson, sepse duke u larguar prej zotave, ty mund të të vijë ndonjë e keqe, - e kritikuan ato të nipin ende të vogël.

Po, patjetër që ata ishin të mëdhenjtë e Tij; nuk duhej treguar kurrfarë mungesë respekti karshi tyre. Mirëpo, edhe ato që thoshin ata ishin kryekrejet të papranueshme, për më tepër, ato bëheshin akoma më të çuditshme kur ata ngulnin këmbë në mendimin e tyre, derisa i Dashuri ynë Famëlartë u mërziu prej bisedave, për t'u larguar njëherë e mirë prej mexhllisit të mbledhur. Mendoj se do të ishte më mirë që të tërhiqej për pak çaste në vetminë e tij. Ai donte ta qetësonte veten nga kjo atmosferë mbytëse që kishte formuar mendimi idhujtar.

Pas pak çastesh, Më Besniku ndër njerëz u kthye shumë i shqetë-

suar dhe i frikësuar njëherësh. Aq sa edhe hallat e Tij u shqetësuan edhe më tepër kur e panë.

- Çfarë të ka ndodhur? Pse je kaq i frikësuar, - e pyesnin duke u munduar që ta qetësonin të nipin njëfarësoj.

- Kam frikë se mund të më ndodhë ndonjë gjë e keqe, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të!

- Mos u mërzit! Allahu nuk ka për të sprovuar ty me anë të djallit. Sepse me sa kemi parë ne, ti ke vetëm cilësi të mira, - i tha njëra prej tyre. Ishte e pamundur që përpjekjet e tyre për ta qetësuar t'i vendosnin pikën shqetësimeve të Tij, por mesa dukej kishte ardhur koha që Ai t'u fliste atyre për ndryshimin që Ai vetë kishte prej të tjerëve. Andaj, ai filloi t'u thoshte:

- Sa herë që u afrohem idhujve tuaj, përpara më del një burrë i gjatë, i veshur në të bardha qelibar, i cili më thotë:

- Kurrën e kurrës mos iu afro atyre, dhe mos lëviz prej vendit ku ndodhesh.

Kjo ishte biseda e fundit në lidhje me këtë temë. Një temë e tillë as që do të zihej më në gojë prej asnjërit prej tyre.¹⁹⁴

Nuk ka dyshim, që Ai ishte nën një mbrojtje të veçantë hyjnore. Një ditë prej ditësh, teksa po kulloste delet në të dalë të Mekës, i kishte kërkuar leje shokut që kishte pranë për të shkuar njëherë deri në qytet. Shoku e pranoi kërkesën e Muhamedit të vogël, duke i thënë që të mos bëhej merak se do të kujdesej ai për delet derisa Ai të kthehej. Nuk kishte hyrë ende në Mekë, kur dëgjoi një zë që jehonte në hapësirë. Ishte një lajmërim-ftesë për në një dasëm. Donte së tepërmi që t'i kuptonte të gjitha ato që ndodhnin aty, kur ç'të mendojë, nga pas veshit ndjeu një goxha të goditur. I ra të fikët. Kaloi një kohë e gjatë, me ç'dukej, e ai erdhi në vete veçse në saje të rrezeve të forta dhe përvëluese të diellit. U çua ashtu i pluhurosur, për t'u kthyer menjëherë pranë shokut të Tij që po kulloste kopenë e deleve.¹⁹⁵

Përgjatë punimeve që bëheshin për meremetimin e Qabes, Muhamedi i nderuar paqja qoftë mbi Të! kujdesej që të mos të mungonte në ndihmesë ndaj xhaxhait të Tij, Abasit. Gurët ishin të rëndë, dhe në të shumtën e herëve, ata shkaktonin plagë të dhimbshme në supe. Kështu ndodhi edhe me supin e të Dërguarit të Allahut sal'lallahu alejhi

¹⁹⁴ Ibni Sad, *tabakat*, 1/158; Halebi, *Insanu'l ujun*, 1/164

¹⁹⁵ Suhejli, Radu'l Unf, 1/81

ue sel'lem. Xhaxhai e kuptoi gjendjen, andaj iu afrua që ta këshillonte:

- Merre një pjesë të rrobës sate dhe vendose te supi, që mos të të rripet lëkura nga ashpërsia e gurit, - i tha ai.

Muhamedit të shtrenjtë i pëlqeu së tepërmi këshilla e ungjit të Tij, andaj vendosi që ta zbatonte pa një e pa dy, mirëpo me ta ngritur pak mbulesën për te supi i Tij, filluan t'i merreshin mendtë, derisa ra ashtu përdhe si i pllakosur. Kur erdhi në vete, filloi të belbëzonte:

- Mbulesa ime! Filloi të këlthiste me të njëjtat fjalë, duke e shtrënguar fort e më fort rrobën që kishte veshur. Nuk do të ndodhte më asnjëherë tjetër, që Ai t'i tregonte ndokujt pjesët e ndaluara për t'u hapur të trupit.¹⁹⁶

Begatia e shiut që erdhi sajë Tij

Kishte kohë që Mekën e kishte mbërthyer një i nxehtë përvëlues e frymëmarrës, dhe gjithandej mbizotëronte thatësira. Qielli i kishte mbyllur me kohë portat e mëshirës. Toka kishte zënë gjithandej të plasaritej nga mungesa e lagështirës. Askund nuk kishte gjelbërim, përrrenjtë ishin tharë krejt, duke mos u ngelur në shtretër asnjë pikë uji. Kafshëve u priteshin këmbët, dhe njerëzit po përjetonin ditët e tyre më të vështira për këto kafshë.

Si një shpresë, populli u mblodh për të shkuar njëherë pranë Ebu Talibit.

- O Ebu Talib, - i thanë ata, - luginat u thanë, fëmijët kanë ngelur ashtu si të kapitur, të lutemi, hajde të shkojmë e të bëjmë ndonjë lutje për shiun!

Zaten nuk kishte asgjë tjetër që mund të bëhej kundër kësaj thatësire, andaj Ebu Talibi mori edhe nipin e tij, për t'u nisur për në vendin ku do të bëhej lutja. Nga pas i ndiqte një re, e cila nuk i linte rrezet e diellit të depërtonin mbi kokat e tyre. Më në fund mbërritën në Qabe.

Ebu Talibi u mbështet në murin e Qabes, kapi në fillim dorën e të nipit, dhe bashkë me duart e tij të hapura, nisi t'i lutej Zotit të Qabes që t'u lëshonte shiun, sepse kishin shumë nevojë për të.

Pa kaluar shumë kohë, retë mbuluan qiellin krejtësisht. Lutja nuk kishte përfunduar, kur qielli filloi ta lante murin e Qabes me piklat e mëshirës. Gjithandej ndjehej lagështia e shiut të mëshirës së pandërprerë. Luginat filluan të gjelbëronin, ndërsa ditët fituan gjallërinë

¹⁹⁶ Buhari, *sahih*, 1/143; Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 3/310; Halebi, *Ujunu'l-Eser*, 1/105

e vjetër të humbur. Tashmë fytyrat e mekasve dukeshin të qeshura.

Megjithëse shumë prej njerëzve mund t'u shpëtonte kjo panoramë, sytë e Ebu Talibit ishin mbushur nga ndjenjat që ishin ndezur nga kjo përgjigje e menjëhershme e mëshirës së Zotit. Nuk kishte kurrfarë dyshimi se shkas për këtë shfaqje të mëshirës ishte nipi i tij, Muhamedi i nderuar paqja qoftë mbi Të!. Ai duhej të tregohej shumë i kujdesshëm për të ardhmen e nipit të tij. Kjo që kishte ndodhur me lutjen për shi, ia kishte përforcuar akoma më tej këtë bindje, e ia kishte shtuar akoma më tej respektin dhe dashurinë ndaj të nipit.¹⁹⁷

Vitet e rinisë

Mbret i mbretërve dallonte shumë, madje në çdo sjellje, nga kushërinjtë dhe moshatarët e Tij. Tashmë ishte njëzet vjeç, dhe nga çdo aspekt, ai kishte fituar respektin e të gjithë mekasve. Qëndrimi që Ai mbante dhe zgjidhjet që jepte për probleme të ndryshme, vësheshin re nga të gjithë. Ata ishin të mahnitur nga goditja që Ai i bënte zgjidhjeve të problemeve, andaj shkonin shpeshherë që të merrnin edhe mendime prej Tij. Nga vendosmëria dhe ndershmëria që kishte shfaqur ndaj të gjithëve, Atë tashmë e thërrisnin si "I Sigurti".

Ky cilësor nuk i kishte shkuar askujt sa i shkonte këtij djaloshi, kësaj që të gjithë mekasit ishin njëmendës që Ai e meritonte, madje kjo dukej edhe kur ata e thërrisnin më tepër me anë të cilësorit sesa në vetë emrin e Tij. Porta e Tij kishte filluar të hapej njësoj siç hapej për më të vjetrit e urtë dhe dijetarë, sepse statusi shoqëror ia kishte falur pa kurrfarë lëkundjeje një status të këtillë.

Në vitet e rinisë, shkoi të luftonte në luftërat e Fixharit. Ndër mexhlise kishte zënë vendin kryesor, dhe thirrej përherë si drejtues i bisedimeve për të zgjidhur çdo lloj problemi që shqetësonte banorët e atij vendi. Aq sa ishte ngritur edhe një vend-qendër enkas për bisedime me emërtimin "*Hilfu'l Fudul* - Kuvendi i të Virtytshmeve", e Muhamedi i Sigurti i shtrenjtë ishte kthyer në një nga anëtarët më të respektuar të këtyre mbledhjeve.

Rrugëtimi i dytë për në Siri

Saora ishte njëzet e pesë vjeç. Një ditë prej ditësh, erdhi xhaxhai i Tij, Ebu Talibi e filloi t'i thoshte:

¹⁹⁷ Hejthemi, *Mexhmau'z-Zeuaid*, 8/222

- O nipi im, djali i tim vëllai! Ti e di që unë jam një burrë i varfër, pa pasuri e pa katandi. Nga dita në ditë po na shtohen shqetësimet, e çdo vit po na vjen me fatkeqësi më të mëdha se i mëparshmi. Tashmë nuk kemi më, as me se të rrojmë, e as mall për të bërë tregti!

Pas gjithë këtyre fjalëve duhet të kishte ndonjë kërkesë nga ana e xhaxhait, sepse të gjithë këto fjali dukeshin që ishin përzgjedhur me kujdes dhe po thuheshin një e nga një e me kujdes. E për më tepër, në fytyrën e Ebu Talibit ishte e dukshme një pamje prej fajtori që po thoshte diçka që e shqetësonte së tepërmi. Dukej sikur po bënte diçka që mund të pendohej më pas. Dukej që vendimi që duhet të merrte nuk ishte aspak i lehtë.

- Dëgjova që populli do të niset për tregti në anët e Sirisë. Gjithash-tu dëgjova se Hatixhja, e bija e Huvejlidit, po kërkon dikë që ta nisë si dorëzanë të tregtisë së saj. Megjithëse nuk kam aspak dëshirë që të të nis ty në anët e Sirisë, duke u frikësuar se fetarët hasetqarë të atyre vendeve mund të të bëjnë keq, nuk kam asnjë zgjidhje tjetër. Sikur të kishe shkuar njëherë tek ajo... Jam i sigurt, që edhe meqë ta njeh besnikërinë dhe mirësitë e tua, nuk do të përzgjedhë askënd tjetër pos teje, - vazhdoi Ebu Talibi.

- Si të dëshironi ju, o im ungj, do të bëhet! - ishte kjo një përgjigje që do ta qetësonte kryekrejet xhaxhanë e kapluar prej shqetësimit.

TAKIMI I PARË ME HATIXHEN

Ebu Talibi, me të marrë përgjigjen pohuese nga i nipi, rendi menjëherë për të folur me Hatixhen. Më tepër ai kishte një ndjesi se duhet t'i fliste vetë asaj për cilësitë e përsosura të të nipit. Sepse ai ishte njeriu më i mirë dhe më besnik i qytetit të Mekës. Këto ishin disa nga cilësitë që duhet të përcaktonin personin e zgjedhur si dorëzanë të kësaj tregtie. Për më tepër, edhe çmimi që do t'i jepej atij duhet të ishte i veçantë. Ai e dinte edhe çmimin që do t'u jepej të tjerëve, prandaj vendosi që t'i kërkonte dyfishin Hatixhes.

Pa kaluar shumë kohë, shkoi pranë Hatixhes. Pas përshëndetjeve të përzemërta, ai e pruri fjalën tek karvani dhe te tregtia, duke numëruar një e nga një të gjitha virtytet e pashoqe të nipit të tij.

Muhamedi... I sigurti... Ky emër sikur nuk ishte aspak i huaj për Hatixhen. Ishte ai emri që nuk i shkëputej kurrë prej goje djalit të xhaxhait të saj, Uaraka bin Neufelit. E kishte dëgjuar që në fëmijëri emrin e Tij të pëshpëritej; emri i Tij ishte pothuajse në të gjitha interpretimet e ëndrrave.

Ç'ishte gjithë kjo mirësi? Hatixhen e kishte kapluar një ndjesi se po e gjente në tokë atë që për kaq kohë e kishte kërkuar në qiell... Paracaktimi i kishte ardhur kaq afër, tanimë që karvani ende nuk ishte nisur, ajo filloi të ndjente kënaqësinë e fitimit më të madh që do të kishte arritur ndonjëherë, madje deri në rrëzë të palcës. Edhe sikur të gjithë pasurinë t'i kërkonte, prapëseprapë ajo do t'ia jepte pa u lëkundur aspak. U tremb shumë nga fjalët e Ebu Talibit; ai po vazhdonte t'i thoshte:

- O Hatixhe! Kam marrë vesh se për këtë punë ke vendosur një shpërblim prej dy devesh; Muhamedi im është më Besniku ndër të gjithë njerëzit, dhe unë për të po të kërkoj dyfishin, jo dy, por katër deve.

Për njëfarë kohe e kaloi nëpërmend këtë kërkesë... A ishte e mundur të bëhej pazar për një tregti të këtillë? Sidomos tani që ishte një tregti që kishte të bënte me lumturinë, jo vetëm të kësaj bote, por edhe me atë të përtejmen? E ç'ishin tekevona katër deve. Me të mba-

ruar fjalën e tij Ebu Talibi, ajo tha:

- O Ebu Talib! Të të them të drejtën, ti po më kërkon një çmim jo edhe aq të madh. Edhe sikur shumë më shumë të më kërkoje, prapëseprapë do të t'i kisha dhënë pa m'u dridhur syri. Sikur të ma kërkoje edhe për një njeri të parëndësishëm madje, lëre pastaj që ti je duke më folur për një njeri më se të dashur!¹⁹⁸

Ashtu siç ranë në një mendje edhe për çmimin, tashmë nuk kishte ngelur kurrfarë pengese që karvani të nisej në drejtim të Sirisë. Ebu Talibit nuk i ishin fshirë aspak prej kujtesës fjalët që i kishte këshilluar murgu Bahira në udhëtimin e parë drejt Sirisë, andaj e këshilloi me përkujdesje të veçantë nipin e tij që të bënte kujdes gjatë gjithë udhëtimit, sepse ishte tejet i shqetësuar që, teksa kërkonte të fitonte diçka në emër të kësaj bote, të humbte nipin e tij që e kishte aq të shtrenjtë.

E ajo ditë e mbrame erdhi. Mbreti i profetëve u nis bashkë me karvanin, por diçka e veçantë nuk po i shpëtonte askujt prej syve. Mejserja, një nëpunës i Hatixhes së nderuar në të tilla raste e ndiqte Besnikun Muhamed në çdo lëvizje dhe sjellje të Tij. Tekembramja ky ishte një udhëtim që do të zgjaste të paktën tre muaj. Udhëtarët krijuan një afrimitet të veçantë me njëri-tjetrin, e kësisoj kishin zënë në dorë një mundësi të artë për ta njohur më nga afër Profetin e profetëve.

Betimi përpara të gjithëve

Pas një rrugëtimi të stërgjatë e shumë të lodhshëm, më në fund, ata mbërritën në Siri. Të gjithë, të preokupuar që të gjenin çmimet më të përshtatshme për mallrat që kishin prurë me vete. Edhe Muhamedi ishte brenda një orvatjeje të tillë, derisa arriti një marrëveshje të mirë me një tregtar vendës për t'i vendosur edhe pikën kësaj tregtie. Në këtë pikë, tregtari përballë ishte mërzitur paksa, sepse kërkonte që Muhamedi të kryente betimin tradicional. Madje, këtë po e kërkonte në emrin e dy idhujve, Latit dhe Uzës. A ishte e mundur që Ai të betohej mbi këto copa të gjora druri, të bëra veçse nga dora e njeriut? Edhe reagimi i Tij do të ishte ai më i natyrshmi:

- Nuk do të betohesha asnjëherë mbi ta; zaten nuk kam asgjë tjetër që ta urrej më tepër se to, - u thoshte Ai, derisa personi përballë iu

¹⁹⁸ Ibni Sad, *tabakat*, 1/157; Suhejli, *raudu'l unfi*, 1/122

afrua Mejseres për ta pyetur se kush ishte ky njeri që guxonte të mos betohej mbi Latin dhe Uzën.¹⁹⁹

- A e njeh ti këtë njeri? Kush është ky? - e pyeti ai Mejseren.

Megjithëse ai ishte duke e përfunduar vetë mendimin mbi këtë çështje, pa pritur për fjalët e Mejseres.

- Mos të bëjë vaki që ta lësh të vetëm këtë njeri. Nuk ka kurrfarë dyshimi se Ai është një njeri i Dërguar prej Zotit.

Murgu Nastura

Më në fund të gjitha punët e tyre në Siri erdhën drejt fundit, andaj pa humbur kohë ata morën rrugën e kthimit për në Mekë. Rruga ishte bërë e stërmundimshme dhe të gjithë ishin lodhur mjaft, andaj vendosën të bënin një pushim nën hijen e disa pemëve aty pranë. Të gjithë u ulën, dhe ndërsa disa po përkujdeseshin me hesapet e tregtisë që kishin bërë, Profeti ynë ishte ulur pranë një peme të moçme e po freskohej sadopak në hijen e saj.

Pa kaluar shumë kohë, Mejsere pa dikë që po afrohej me një nxitim të pazakontë. Ky që po afrohej nuk ishte tjetër, pos murgut Nastura. Ai iu afrua Mejseres për ta pyetur:

- Cili është ai që ka qëndruar nën hijen e asaj pemës atje?

Mejsere iu përgjigj se Ai ishte Muhamedi, i biri i Abdullahut, me një fjalë, një nga djelmoshët e familjes.

Murgu, në fillim tundi pak kryet kur dëgjoji këtë përgjigje. Nuk i pëlqeu aspak kjo përgjigje dhe mënyra me të cilën iu tha. Teksa pyeste, dallohej lehtë që kishte një qëndrim sikur donte të thoshte se as ju nuk e dini se cili është, kështu që vendosi ta pyeste edhe njëherë:

- Mos ka një dozë të kuqeje në sytë e tij?

- Po, ka, - ia pati Mejserja.

Murgu këtë herë u duk i bindur plotësisht. Filloi të thoshte disa gjëra të veçanta, për të cilat edhe betohej.

- Ju betohem, se poshtë kësaj peme nuk ka qëndruar askush përpos profetëve.²⁰⁰

Dukej që Nastura do të thoshte edhe shumë gjëra të tjera, dhe dukej se e folura e tij sikur nuk donte kurrsesi që të pushonte.

- Nuk është aspak për të dyshuar se Ai është profeti për të Ci-

¹⁹⁹ Ibni Sad, *tabakat*, 1/130

²⁰⁰ Ibni Sad, *tabakat*, 1/130

lin njerëzimi është kaq shumë i etur. Madje është Profeti i fundit i Njerëzimit.²⁰¹

Mejserja vazhdonte të ishte i çmeritur nga fjalët, që mbartnin një domethënie kaq shumë serioze, të murgut Nastura. Nuk po arrinte as t'i kuptimësonte dot. Ai nuk harroi t'i bënte të paktën veshët katër për ta çuar deri në fund, ashtu siç duhej, këshillën e zonjës së tij, Hatixhes; ai po e regjistronte çdo gjë pa humbur asnjërën prej detajeve të shprehura nga goja e këtij murgu të urtë.

Kishte shumë gjëra që mund t'i mësonte prej këtij murgu. Dukej qartë, se edhe ai kishte rënë pikërisht në atë që po kërkonte, andaj nuk reshti së kërkuar sa më shumë informacion për Muhamedin. Prandaj, tanimë ishte ai që e pyeste murgun për të Dërguarin e Allahut, duke i përmendur vazhdimisht edhe dukuritë e pazakonta që i kishin shoqëruar përgjatë gjithë udhëtimit. Ai nuk harroi t'i rrëfente atij dukurinë e betimit, rrëfim ky që ia shumëfishoi emocionet murgut të shtangur nga një takim kaq i veçantë. Dukej që po gërryhej nga përbrenda. Mendimi i tij tashmë ishte formësuar thuajse plotësisht, andaj, ashtu i sigurt në vetvete, ai i tha Mejseres këto fjalë:

- Vallahi, që ky është Profeti i fundit që ne po presim prej kaq kohësh. Të lutem e të përgjërohëm që të përkujdesesh sa më veçanërisht për Të!²⁰²

Mandej, i mbërthyer nga emocionet shkoi në drejtim të vendit ku po qëndronte i Dërguari i Zotit. Fillimisht e puthi në ballë, e në fund iu përul në fund të këmbëve, duke i thënë:

- Unë dëshmoj se Ti, je ai njeriu për të cilin flet Zoti në Teurat.²⁰³

Sërish e njëjta re

Pas këtij pushimi, ata u nisën sërish në drejtim të Mekës. Koha ishte shumë e nxehtë, dhe rrezet e diellit të përvëltonin. Mejserja, gjatë rrugës pa dy engjëj bardhoshë, të cilët në trajtën e dy reve, po përpiqeshin që t'i bënin hije Profetit paqja qoftë mbi Të!, dhe për njëfarë kohe nuk po e merrte dot veten nga mahnitja. Dy re në një mot të tillë... Mbi të gjitha, dy re që ndjekin pa reshtur të njëjtin njeri... Dy re që e ndjekin teksa ecën, dhe që ngalakaqen teksa ai ndalon...

²⁰¹ Po aty.

²⁰² Po aty.

²⁰³ Sujuti, *el-Hasaisu'l Kubra*, 1/51

Ndërsa Ai, ashtu pa e prishur fare sigurinë dhe besimin në vet-vete, e vazhdonte rrugëtimin sikur të mos kishte asfarë gjëje jo të natyrshme. Të gjitha këto shkaktuan përndezjen e një dashurie të atillë karshi këtij njeriu, që këtej e tutje do t'ia përkushtonte Atij gjithë qenien dhe ekzistencën e vet. Tashmë ai e shihte veten si shërbëtorin e Tij më të përkushtuar. Kur mbërritën në Mekë, koha ishte ndoshta më e nxehta e mundshme, dhe diellin e kishin thujse mbi krye. Edhe Hatixhja, me të mësuar mbërritjen e karvanit, doli menjëherë në shesh për të pritur të dërguarit e saj. Në një çast u kap së tepërmi pas diçkaje të pazakonshme. Ishin dy engjëj që me krahët e tyre mundoheshin t'i bënin hije Muhamedit, më Besnikut²⁰⁴. Ajo deshi që ta ndante këtë me të gjithë miqtë e saj. Nuk donte kurrsesi që të ngelej, askush, që të mos e shihte këtë gjë kaq të veçantë. Padyshim, ai ishte një peizazh që nuk mund të ngopeshe së bëri sehiri. Çdokush që e shihte nuk e fshihte dot mahnitjen dhe habinë.²⁰⁵

Raporti mbi rrugëtimin

Padyshim ky ishte ndoshta më i veçantë për Mejseren deri më tani; as nuk kishte hasur ndofarë padrejtësie, apo ndonjë lloj parehatie të brendshme gjatë udhëtimit. E patën çuar dhe vlerësuar mallin ashtu siç duhej, madje i kishin shitur ato me një çmim shumë më të lartë prej atyre çmimeve që mund të ofroheshin në qytetin e Mekës. Madje edhe mallrat e prura së andejmi, u shitën në Mekë me çmime me të vërtetë të majme. Më në fund, edhe Hatixhja e gjeti sigurinë që e kishte kërkuar për aq shumë kohë. Më herët kishte bërë tregti me çdofarë njerëzish, veçse Më Besniku ndër njerëz ishte krejt i veçantë.

Madje nëse do të shihej më me kujdes, halli i vërtetë i Hatixhes nuk ishte në faktin se Ai ia kishte shitur me një çmim shumë më të lartë. Këtë ajo e tregoi edhe në padurimin që po tregonte derisa të takonte Mejseren. Me ta parë, zuri ta pyeste për çdo gjë që kishte ndodhur përgjatë udhëtimit.

Mejserja fillimisht filloi t'i flasë asaj për fjalët e murgut Nastura. Mandej zuri t'i flasë për dy engjëjt që e mbronin Atë prej nxehtësisë përzhitëse të diellit. Nga kërkesa për t'u betuar në Siri deri te reagimi i Tij i veçantë, duke ia transmetuar një më një të gjitha fjalët e thëna

²⁰⁴ Ibni Sad, *tabakat*, 1/130-1; Taberi, *tarih*, 2/196

²⁰⁵ Taberi, *tarih*, 2/197

nëpër këto biseda. Kishte aq shumë që po i rrëfente të gjitha këto, sa që herë-herë edhe i përsëriste ato, duke u dukur sikur nuk donte t'i përfundonte këto fjalë të mira kushtuar një besimi të veçantë.

Zaten, këto ishin ato fjalë që po priste të dëgjonte edhe vetë Hatixhja. Po vdiste përbrenda ngase nuk po i fashiste dot dallgët emocionuese që dallgëzonin në brendësi të shpirtit të saj, të cilat po përpiquej gjithashtu që t'i fshihte me sa të mundte. E si të mos jetë e mundur kjo, kur të gjitha veçse tregonin për Të.

Komentet e Uaraka bin Neufelit

U çua menjëherë për të shkuar pranë mësuesit të saj të përsosur, kushëririn të saj, Uaraka bin Neufelit. Kësaj here, ajo donte të ndante me djalin e saj të xhaxhait pikërisht ndodhitë e rrugëtimit tregtar të karvanit.

Edhe Uaraka u prek së tepërmi nga fjalët që po i thuheshin. Tashmë ishte edhe ai i sigurt se po i vërtetoheshin mendimet që kishte pasur deri më tash.

- Nëse këto që më tregove janë të vërteta, o Hatixhe, atëherë po ta them se nuk ka asnjë dyshim se Ai është profeti i fundit i njerëzimit! E di edhe unë, se për këta njerëz, herët a vonë do të vijë një profet. Zaten kjo është edhe koha që i ngjan më së shumti kohës në të cilën do të vijë Ai,²⁰⁶ - i tha ai kushërirës së tij, e cila po digjej për të dëgjuar fjalët e urta të djalit të xhaxhait.

Komentet e Uarakës ishin tejet të vërteta, dhe për më tepër, shumë të rëndësishme për Hatixhen. Siç dukej, çdo gjë po fliste vetëm për Të. Ato që kishte dëgjuar deri më tash, betimet e Mekës dhe rrëfimet e Mejseres, ishin pikëprerja e të gjithave syresh. Ato tregonin adresën e vërtetë të Muhamedit besnik. Hatixhja ishte tashmë e bindur plotësisht. Profeti i shumëpritur ishte tashmë kaq pranë saj. Martesën e kishte nxjerrë prej kohësh nga mendja, por tashmë mendimi për të qenë bashkë me Të sikur ishte më i gjalli dhe kënaqësindjellësi.

Rrugë që shkon kah bashkëshortësia

Hatixhja ishte martuar dy herë gjer atëherë, dhe as që e çonte nëpërmend që të martohej edhe njëherë. Sipas saj tashmë kishte arritur moshën e pjekurisë, si dhe nuk kishte nevojë për ekzis-

²⁰⁶ Ibni Hisham, *sire*, 2/10

tencën e një tjetri për t'u mbështetur karshi dallgëve të jetës. Me fjalët të tjera, ajo kishte një pasuri aq të madhe, saqë ishte e pamundur që të mund t'ia përcaktoje. Rrethi gjeografik i prejardhjeve të vartësve të saj ishte jashtëzakonisht i gjerë. Ashtu siç kishte punëtorë nga Bizanti, nga Iraku dhe Gasasina, ajo kishte punësuar edhe njerëz nga vendet e afërta si Siria dhe Hira.

Ishte tejet e pasur, dhe ishte përherë në qendër të vëmendjes së njerëzve të mençur, të bukur dhe të pjekur. Deri më atëherë, as që i kishte shkuar ndërmend që të martohej, ndoshta edhe nga një mendim për të mos ndotur martesat e mëparshme, ajo i refuzonte të gjitha kërkesat që i vinin nga njerëzit përreth. Tanimë, ishte e një tjetër mendjeje, veçse nuk dinte se si ta hapte një mendim të këtillë, andaj ishte zhytur në mendime të thella.

Ajo që e vuri re e para këtë ndryshim te Hatixhja, ishte Nefisja, e bija e Munjes, derisa iu afrua një ditë prej ditësh, për ta pyetur:

- Ç'po ndodh kështu me ty, o Hatixhe? A e ke parë se sa shumë ke ndryshuar? Tërë jetën kam qëndruar pranë teje, por nuk të kam parë asnjëherë kaq të menduar!

Fillimisht ajo u lëkund nëse duhej apo jo ta fliste këtë çështje me Nefisen, andaj për disa çaste ndenji ashtu e heshtur. Edhe pa bërë asnjë lëvizje, nuk mendohej se e mira do të vinte e do t'i trokiste vetë në portë. Ajo vendosi që ta ndante këtë ngulç me mikeshën e saj të ngushtë.

- Nefise, as që nuk kam më dyshime, se unë shoh te Muhamedi, i biri i Abdullahut, virtyte që nuk i kam parë tek asnjë njeri tjetër. Ai është shumë i drejtë, besnik dhe i sigurt; vjen nga një familje e sojshme, dhe e ke parë se sa i fisshëm që është. Ndoshta është njeriu më i hairit që mund të rastisësh. Mbi të gjitha, për të ka shumë sihariqe të mahnitshme! Një gjendje shumë e çuditshme... Kur dëgjon ato që rrëfeu Mejserja... Kur bëhesh dëshmitar i rrëfenjave të murgut Nastura dhe popullit të Mekës... Apo ndoshta kur sheh renë që e ndiqte përgjatë gjithë rrugëtimit të Sirisë, ta bëjnë të gjitha zemrën të të fluturojë prej vendit. Kam besim se Profeti i shumëpritur prej të gjithëve nuk është askush tjetër, pos Tij!

- Mirë, po çfarë lidhje ka kjo tani me këtë zverdhje të çehres sate, apo me qëndrimin tënd kaq të mendueshëm? - ia ktheu Nefisja, e cila të thuash të drejtën, nuk po kuptonte asgjë prej gjëje.

Mesa dukej, ajo duhet të fliste pak më hapur. Andaj, pa humbur kohë, Hatixhja u kthye kah Nefisja:

- Shpresoj se mund ta bashkoj fatin tim e të martohem me atë njeri, mirëpo nuk di si do t'ia arrij diçkaje të tillë?

Kësaj here çdo gjë ishte e qartë. Nefisja, e cila kishte kuptuar thuasjse çdo gjë nga mimika e Hatixhes, e kënaqur se mund ta ndihmonte sadopak, i tha:

- Nëse dëshiron, unë mund të shkoj e t'ua mas paksa pulsën njerëzve!

Ky ishte pikërisht edhe reagimi që po priste Hatixhja, andaj ashtu e ngazëllyer, iu kthye Nefises:

- Nëse e bën dot diçka të këtillë, ta dish se duhet ta bësh sa më shpejt!

Nefisja, e bija e Munjes, u nis menjëherë. Pa humbur shumë kohë, filloi të pyeste se si mund ta gjente adresën e Muhamed bin Abdullahut. Pas pak kohësh e gjeti veten pranë Të Dërguarit të Allahut *sal'lallahu alejhi ue sel'lem*.

- O Muhamed! - i foli ajo.

Muhamedi i nderuar u kthye i tëri kah ajo, e po e dëgjonte me vëmendje.

- Çfarë të pengon që nuk martohesh? Pse nuk martohesh? - e pyeti ajo.

Kjo ishte një pyetje surprizë, të cilën Mbreti i mbretërve as që e kishte çuar nëpërmend se mund t'i pyetej.

- Nuk është se kam ndonjë mundësi të tillë, - ia ktheu Ai. Dhe vërtet, Ai nuk i kishte mundësitë ekonomike për t'u martuar. Të paktën, Ai duhet të kishte një njeri mbështetës që ta merrte përsipër e të kujdesej për martesën e Tij.

Nefisja do të mendohej me gjithë shpirt që t'i tregonte se kjo në fakt nuk përbënte asnjë problem. A nuk ishin të gjitha, pasuria, malli dhe paraja veç një lojë kalimtare? E cilësitë e mira, si qetësia, besnikëria dhe karakteri i pastër, nuk ishin ndonjë pasuri e vogël që mund të gjendej kudo! Përderisa porta ishte hapur kaq shumë, duhej të mos mbyllej.

- Nëse nuk do të kishe këtë problem që përmende, e të të dilte përpara një grua e pastër, e bukur, e pasur dhe me karakter të lartë, a nuk do të martohesh? - e pyeti ajo.

Fjalët tregonin se në fakt ekzistonte një njeri me këto cilësi. Dhe Mbreti i Fjalës vendosi që ta pyeste:

- Kush na qenka kjo, oj Nefise?
- Hatixhja, - ia ktheu Nefisja.

Ishte e pamundur të mos e njihje Hatixhen, të bijën e Huvejlidit; vetëm pak ditë më parë kishte qenë ai që e kishte shpënë karvanin e saj në Siri, duke ia dorëzuar përsëri pas një tregtie vërtet të majme. Vetëm se martesë nuk ishte aq e lehtë sa tregtia. Andaj, ai e pyeti:

- E si mund të ndodhë diçka e këtillë?

Halli i Nefises nuk ishte se si mund të ishte e mundur diçka e këtillë, por mezi priste që të merrte një “Bëhet!”. Ja, edhe kjo fjali ishte në njëfarë mënyre një pohim, dhe me të dëgjuar këto fjalë nga goja e Mbretit të mbretërve, ajo zuri të merrte frymë thellë. Sepse kjo donte të thoshte: “Për mua nuk përbën asnjë pengesë.” Këndeje e tutje, edhe për Nefisen ishte disi më e lehtë.

- Ti lërma mua se si mund të realizohet. Atë e zgjidh unë, - i tha ajo.

Heshtja ishte pohim deri diku, andaj Nefisja u nis menjëherë për te Hatixhja që t’i jepte sihariqin. Dontë të ishte pikërisht ajo e para që ia thoshte këto fjalë. Rendi me një frymë, e zuri t’ia rrëfente një e nga një të gjitha. Lajmi që Nefisja i pruri, e bëri Hatixhen të merrte frymë më lehtë. Dhe me të mësuar se Ai nuk ishte kundër diçkaje të këtillë, ajo i nisi Atij menjëherë kërkesën dhe pëlqimin e saj për t’u martuar me Profetin e përmalluar. Ja, kërkesa niste me këto fjalë:

- O i afërmi im! S’ka dyshim se unë nga afrimiteti që kemi midis familjeve tona, si dhe nga karakteri dhe sjelljet e tua të përsosura, nga fjala e drejtë që nuk ndahet kurrë prej gojës sate, dhe nga besnikëria e pashoqe që të karakterizon, po të them se dua të martohem me Ty. Thuaja këto edhe xhaxhallarëve të Tu, që të bëjnë përgatitjet e nevojshme!

Dukej qartë se të gjitha këto nuk ishin gjë tjetër veçse shprehje të kujdesshme që shprehnin dashurinë dhe lidhjen shpirtërore që kjo grua kishte karshi të Dërguarit të Allahu paqja qofitë mbi Të! Mirëpo edhe Muhamedi i nderuar nuk donte të vepronte nxituar, pa u këshilluar më parë me më të mëdhenjtë e Tij. Me të marrë këtë kërkesë, Ai shkoi menjëherë pranë xhaxhait të Tij, Ebu Talibit, për t’i treguar një për një të gjitha ato që ishin folur mes Tij dhe Hatixhes.

Po, nipi i tij ishte shumë i rëndësishëm për xhaxha Ebu Talibin. Askush nuk e kishte vlerën e Tij në sytë e Ebu Talibit. Edhe Hatixhja nuk ishte një femër që mund të mos vlerësohej nga çdokush. Të gjithë e dinë që ajo bënte një jetë në ndershme për t'u krenuar. Ishte e sojshme dhe tejet e fisshme. E kuptoi edhe prej të nipit që nuk është se nuk i pëlqente, andaj mendoi, "Pse të mos bëhet?", derisa më në fund e uroi i pari të nipin.

Lidhja e martesës

Më në fund erdhi koha për bashkëshortësinë e lumtur që do t'u ndryshonte rrjedhën viteve. Dhe pa kaluar shumë kohë, një ditë, djemtë e Abdulmutalibit me Ebu Talibin në krye u nisën për të kërkuar dorën e Hatixhes.

Pas bisedave të ngrohta që u bënë midis dy familjeve, u krijua një çerdhe e re. U therën deshë e deve pa masë, madje kishte grupe të tëra që përkujdeseshin për shërbim. Ishte ngritur një martesë 25-vjeçare, e vështirë disi, por plot rehati shpirtërore.

Kështu do të fillonte një jetë pesëmbëdhjetëvjeçare derisa erdhi kumti hyjnor, që mund t'i shërbejë si një shembull i mirë çdokujt. Muhamedi i nderuar, më besniku ndër njerëz, do të shërbente këndej e tutje si shembulli më i shndritshëm për një kryefamiljar. Ai nuk rrinte asnjëherë pa e ndihmuar të shoqen në punët e saj, pasi arrinte që të gjitha problemet e tija t'i zgjidhte menjëherë, madje me lehtësinë më të madhe. Kësodore u ngrit ajo çerdhe shembullore që karakterizohet nga respekti i ndërsjellë dhe nga lumturia e pashoqe. Megjithëse ishte e zonja të mbante shumë shërbëtoresh, ajo parapëlqente përherë t'i shërbente vetë bashkëshortit të saj. I bënte aq e lumtur, sa mund të thoje se ajo i bënte ato sikur t'i kishte hallkat e një adhurimi të përditshëm. E kishte dedikuar gjithë fuqinë e saj për lumturinë e harenë e Tij. Sikur të ishte një shërbëtoresh e Tij, ajo nuk duronte dot që të mërzhitej qoftë edhe sadopak. Hatixhja tregonte kujdesin më të veçantë të mos kishte asnjë avari që mund ta shqetësonte.

Frytet e kësaj çerdheje

Pa kaluar shumë kohë, edhe kjo familje si çdo simotër e saj filloi të jepte frytet e saj të para. Fillimisht lindi Kasemi. Profeti ynë paqja qoftë mbi Të!, pikërisht prej këtij fakti thërritej edhe me emrin "Ebu Kase-

m²⁰⁷, vetëm se ai ishte shumë i përkohshëm në këtë botë kalimtare. Nuk kishte shumë kohë, që sapo kishte filluar të ecte këmbadoras, kur iu desh të hapte krahë e të fluturonte, për të mos u kthyer më, drejt Xhenetit.

Kaluan dy vjet prej vdekjes së Kasemit, kur Profetit tonë të Nderuar i lindi vajza e parë, e cila është për të gjithë ne Nënë Zejnebi. Ajo ishte edhe vajza e parë dhe më e madhe e Tij. Pas një viti lindi Rukija, dhe tre vjet pas Rukijes erdhi në këtë botë edhe Umu Kulthumi. Ndërsa, nëna jonë, Fatimja do ta nderonte këtë botë me ardhjen e saj në jetë në vitin e parë të revelacionit profetik.

---

²⁰⁷ Në kuptimin “babai i Kasemit”

MEREMETIMI I QABES DHE GJYKUESI FJALËPRERË

Sakaq kaluan dhjetë vjet dhe më Besniku i Njerëzimit kishte ardhur në moshën tridhjetë e pesë vjeçare. Çështja më e përfolur e atyre ditëve ishte meremetimi i mureve të Qabes, që ishin dëmtuar nga kalimi i pandalshëm i viteve, andaj kishte një muaj prej nga koha kur kurejshët patën vendosur për ta meremetuar.

Punimet filluan, megjithëse shqetësimet dhe problemet nuk dinin të mbaruar. Ata zbritën ta meremetonin që nga themelet, të cilat i pati hedhur për herë të parë Profeti Ibrahim paqja qoftë mbi Të! Kur njëri prej punëtorëve preku paksa themelet e Qabes, u duk sikur e tërë Meka po dridhej nga themelet, andaj nga frika se mund t'u ndodhte ndonjë gjë e keqe, vendosën të gjithë njëzëri që ta bënin meremetimin pa i prekur me dorë aspak themelet.

Qabeja që po ngrihej gur mbi gurë, kur iu afrua Ruknes filloi një diskutim i ri, ngase të gjithë ishin sërish të nervozuar. Të parët e fiseve donin që të ishin vetë ata që do ta vendosnin *Haxheru'l Esuedin*, Gurin e Zi, i cili ishte i shenjtë për të gjithë ata, në vendin e vet. Nuk po merreshin dot vesh, sepse gjithsecili ia njihte vetëm vetes këtë të drejtë. Aq shumë ishte tendosur situata, sa që të gjithë e kishin lënë në mes punën, dhe ishin bërë gati që ta sulmonin njëri-tjetrin në çdo çast.

Saora, në atë çast u ngrit më i vjetri i kurejshëve, Ebu Umeje, i cili po i shihte mekasit që ishin gati për të hapur ndonjë "luftë", vendosi të thoshte nja dy fjalë:

- Po mirë, o kurejshë, a nuk do të ishte më mirë sikur të zgjidhnit një gjykues në mesin tuaj, që të vendosë ai se cili do ta vendosë gurin e zi në vendin e duhur, e sakaq, edhe zënka do të merrte fund njëherë e mirë. Pse të mos zgjedhim si gjykues personin e parë që do të hyjë përmes kësaj porte të Qabes, e le të veprojmë të gjithë sipas fjalës që do të presë ai.

Në fillim u menduan të gjithë, derisa e panë si më të arsyeshmen. Nuk donin aspak, që në këtë përpjekje të hairit, të bënin diçka të nxituar, e ta fusnin veten në një luftë të padobishme. Meqenëse të gjithë e pranuan këtë mendim, u ulën dhe po prisnin me katër sy për

personin e parë që do të hynte përmes asaj porte.

Ishte një ditë e hënë. Të gjithë po rrinin në heshtje, në një pritje të gjatë dhe të heshtur. Tanimë po ndjenin disa hapa, andaj të tërë shfrynin prej emocioneve të hareshme. Ja tek hyri fytyra e parë prej kurejshëve. Ishte më i drejti ndër të gjithë njerëzit, ishte Muhamedi i shtrenjtë. Kur e panë, të gjithë brohoritën prej një farë gëzimi të pashoq:

- Ja tek po vjen I Drejti! Ne jemi të gjithë të kënaqur nga vendimi që do të japë ai! – thanë ata njëzëri.

Pasi i pa të tërë që po e shihnin me kërshtëri dhe me brohorima të veçanta, dhe pasi dëgjoji për ç'ka kishte ndodhur; fillimisht u kërkoi që t'i binin një bezë të gjerë. Ata ia prunë bezën, por pa e kuptuar përse e kishte kërkuar diçka të këtillë, kështu që po prisnin me ëndje se ç'do të bënte me të.

Në fillim i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të! e shtroi bezën, ashtu të hapur, në tokë, mandej e mori në kraharor gurin e zi dhe e vendosi mbi bezë, dhe saora iu drejtua vështrimeve të përkujdesura të të gjithëve:

- Le ta kapin këtë bezë të gjithë prijësit e fiseve, nga një anë, dhe saora ta ngrenë gurin për ta shpënë në vendin e vet, - u tha Ai.

Ky ishte një vendim shumë i mençur dhe i goditur, sa ishte e pamundur që të ngrihej qoftë edhe një njeri i vetëm ta kundërshtonte. Sepse, kësajsoj të gjithë të parët e fiseve ishin bërë bashkëpunëtorë. Kur iu afruan lartësisë së nevojshme ku do të vendosej guri, Ai u kërkoi mekasve që ta mbanin të drejtë bezën, dhe e mori vetë me duart e Tij gurin për ta vendosur përfundimisht mbi vendin e tij. Siç duket, Allahu (xh.sh.), që e kishte ndërtuar Qaben fillimisht nga duart e një profeti, siç ishte Profeti Adem, e mandej e kishte meremetuar me dorën e Profetit Ibrahim dhe Profetit Ismail, kësaj here kishte vendosur ta vendoste gurin e zi në vendin e vet, po me dorën e një profeti. E ky do të ishte posaçërisht i fundit i profetëve, Muhamedi paqja qoftë mbi Të!. Ngjante sikur çdo gjë kishte hyrë në rendin e vet, e të padiskutueshëm, hyjnor.

Tashmë, gjithë ajo zullumahi u zgjidh në mënyrën më të ëmbël të mundshme, e tashmë puna e meremetimit hyri në gjendjen e mëparshme të paqtë, derisa u përfundua, sikur të ishte ndërtuar prej fillimit.

NË PRAG TË RITAKIMIT

Tashmë bota po përjetonte periudhën e pragut të një agsholi të ri. Nga çdo anë vinin veçse sihariqe për Të. Portat e qiellit ishin mbyllur, e fallxhorëve nuk u kishte ngelur asnjë burim informacioni që të aludonin qoftë edhe sadopak për të ardhmen. Besimtarët e krishterë dhe hebrenj, po e ndjenin se koha e shumëpritur u afrua, dhe e thonin anembanë, se koha e ardhjes së Profetit të Fundit ishte shumë pranë. Fjalë, të cilat zgjonin shpresa e pritshmëri të panumërta në zemrat e hapura drejt të vërtetave të palëkundshme.

Nevoja për pak vetmi

Tanimë, Mbreti i mbretërve, kishte nevojë për pak vetmi, ndoshta donte të largohej sidoqoftë prej asaj Qabeje që ishte larguar disi prej urtësisë së ndërtimit të saj. Merrte me vete një sasi ushqimi dhe kërkonte për ndonjë vend të qetë ku të mendohej sadopak. Sepse ndërgjegjja njerëzore ishte errësuar aq shumë, e injoranca kishte marrë gjithçka përpara, e Qabeja ishte mbushur plot e përplot me idhuj të panevojshëm. Qabeja, e ndërtuar si kundërpërgjigje ndaj këtyre idhujve nga Profeti Ibrahim, ishte kthyer në një lodër për mesazhin. Këta njerëz e kishin harruar detyrën e tyre të adhurimit karshi Allahut, e dukej të kishin hyrë në një garë për t'ia flijuar vetveten idhullit më të parë që do t'u mbushte mendjen. E qartë, që ky peizazh e kishte mërzhitur jashtëzakonisht shumë Shpirtin e Qelibartë *sal'lallahu alejhi ue sel'lem*. Ajo Qabe që ishte ndërtuar për të ndihmuar shpirtin e tyre që të gjenin sadopak lehtësim shpirtëror, ishte kthyer tani në një shkas ngurtësimi të zemrave të atyre që jetonin aty pranë saj. Andaj, ndoshta, I Dërguari i Allahut kërkonte medoemos që të largohej prej kësaj gjendjeje drobitëse. Megjithëse kishte shumë nevojë të largohej drejt një tjetër qetësie, prapëseprapë nuk i shqitej prej zemre dashuria që kishte karshi kësaj ndërtëse të shenjtë.

Sërish, edhe kur largohej, mendohej të gjente një vend nga të mund të shihej edhe Qabeja. Ky vend ishte maja e një mali aty pranë, me emrin Nur. Në njërën nga anët, Qabeja edhe pse e vogël, dukej e

plotë. Aty gjendej edhe një shpellë me emrin Hira, në të cilën shumë shpesh, ndodhte që Profeti ynë i nderuar të hynte për të medituar. Ja, deri këtu vinte thujse përditë I Dërguari i Allahut, për të ndenjur aty mandej me ditë, javë dhe muaj të tërë. Dukej qartë se ky ishte një paracaktim i Zotit të Madhërishëm për ta bërë të fuqishëm sa të mund të mbante mbi supe një mesazh të madh, siç ishte i Tiji.

Profeti i trishtuar e ndjente veten të pikëlluar e të dobët; edhe Qabeja i dukej sikur të ishte po e pikëlluar, e trishtimi i Tij kësaj here shtohet e shtohet akoma më shumë. Ndoshta e gjente qetësinë kur mendonte për ditët e mbara që do të vinin, për ato ditë të së ardhmes kur zemra e Tij do të ishte e mbushur plot e përplot me besim në Zot. Teksa rrinte kështu vetëm, e ndjente se si i mbushej zemra me ndjenjë adhurimi, e lutej fjalë-fjalë për fatin e zi që kishte ndjekur kësisoj Qaben e shenjtë. Mali i Nurit për në të cilin Ai udhëtonte përditë me orë të tëra, ngjante sikur i kishte bërë një ftesë më vete zotëruesit të nurit, e të dy ashtu të pritur, mezi duronin derisa të zbriste edhe nuri hyjnor. Ndërsa rrinte aty në shpellën e Hirës, Ai e ndjente veten të hapur karshi një besimi të pastër, i mbyllur ndaj kotësive; i ngjante sikur ishte ftuar në një zifafet të veçantë e të papërshkrueshëm të zemrës, dhe fërkonte vazhdimisht fytyrën e Tij.

Ëndrrat besnike

Me ç’duket koha e duhur kishte ardhur. Agimit i kishin ngelur edhe fare pak kohë. Sepse, tanimë Ai po përballej me shumë shenja myzhdedhënëse. “Ëndrrat besnike”, të cilat i shihnte që kur vinte kokën në jastëk, edhe kur çoheshin prej shtretërve, ishin shtuar jashtëzakonisht shumë; mesazhe të tëra që vinin prej botësh të tjera. Këto ishin të tëra pararendëset e mesazhit të madh, dhe ashtu, nja gjashtë muaj para ritakimit të shumëpritur, dukeshin sikur të ishin përfaqësueset e para të këtij daveti të mrekullueshëm. Në këto ditë, i Dërguari i Allahut i përjetonte ditën ato që natën i shihnte në ëndërr, duke medituar thellë e më thellë për lidhjen mes dy botëve.²⁰⁸ Ndoshta kjo kishte në njëfarë mënyre kuptimin e ardhjes së kohës së kumtimit hyjnor.

Në përgjithësi, Ai i ndante ëndrrat e para me nënën tonë, Hatixhen e nderuar, e cila e bindur tashmë për të vërtetën e të gjithave atyre që po ndodhnin, bënte herë pas here komente për ta mbështetur sa

²⁰⁸ Buhari, *sahih*, 1/6; Muslim, *sahih*, 1/97; Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 2/153

më fort Profetin tonë të dashur paqja qoftë mbi Të!. Një ditë prej ditësh, i Dërguari i Allahut pati parë se një prej qerpiçëve të çatisë ishte hapur, në hapësirën e hapur ishin vendosur një palë shkallë të argjendta, nga ku kishin zbritur dy burra për të hyrë në shtëpi. Në atë çast donte të thërriste dikë për ta ndihmuar, mirëpo e kishte të pamundur të fliste e të kërkonte ndihmë. Ata burrat zbritën të dy prej shkallëve, e iu ulën pranë nga të dyja anët. Njëri e preku me dorë, i futi duart brenda rrobave, prej nga nxori dy brinjë, ndërsa tjetri bëri të njëjtin veprim, por ky nxori zemrën, të cilën e mbante saora në dorë. Ishte aq e vërtetë, saqë e ndjente prekjen e dorës deri në thellësi të palcës. Ndërkohë, njëri prej tyre i tha tjetrit:

- Sa zemër e pastër qenka zemra e këtij njeriu të mirë!

Mandej ia lau mirë e mirë zemrën, për t'ia vendosur më në fund në vendin prej nga e kishte nxjerrë, e pas saj edhe brinjët e nxjerra. Pasi i kryen këto detyra të çuditshme, ata u kthyen për të ikur nga vendi prej nga kishin ardhur. Kur ikën, i morën edhe shkallët me vete. Tanimë tavani ishte si më parë, pa kurrfarë mangësie në vendin ku ishte hapur pak më parë.

Ashtu si ëndrrat e mëparshme, njeriu i parë që e dëgjoi këtë ndodhi nga goja e Profetit tonë të dashur, ishte nëna jonë e nderuar, Hatixhja. Ajo, edhe kësaj radhe do të reagoonte po njësoj, me atë pamjen e njeriut prej të cilit nuk mund të presësh veçse mbështetje:

- Qofshin të mira për ty, - i tha më parë, - e mandej, me një zë të prerë, vazhdoi t'i thoshte se nuk kishte më dyshim se Allahu po kërkonte atë që ishte më e mira për Të. Edhe pas kësaj kushedi se ç' mirë fshihet!

Po, përpara u ishte shtruar një rrugë e re, dhe ata po përparonin në këtë rrugë të treguar qartë dhe pastër. Hatixhja ishte gjithashtu e bindur për mirësinë e kësaj rruge, prandaj edhe fliste me njëfarë sigurie, e cila jo vetëm që i mjaftonte asaj, por ndonjëherë ndihmonte edhe Profetin e nderuar.

Një gjithësi e tërë që po e përshëndeste

Sikur të mos mjaftonte me kaq, jo vetëm këto dukuri, por andej nga kalonte i Dërguari i Allahut, edhe pemët, edhe gurët, madje të gjitha gjallesat ndërronin sjelljet e tyre; e përshëndesninin, duke e nderuar Atë para se Ai të nderohej me gradat e revelacionit. Patjetër

që e tërë gjithësia do të kryente mirëpritjen e saj, për këtë Profet të mirëpritur, sihariqi i të Cilit ishte dhënë që nga profeti i parë, profetët pasardhës, por edhe nga tërë njerëzit e afërt të Zotit. Sepse Ai që po vinte ishte shkaku kryesor i krijimit të Universit. Sepse, po të mos ishte Ai, gjithësia nuk do të ishte krijuar.

Pas një dite që ishte përballur me aq shumë dukuri të çuditshme, Profeti më në fund u kthye në shtëpinë e Tij të lumtur, ku ia tregoi të gjitha shqetësimet një për një, bashkëshortes së Tij të urtë, Hatixhes së nderuar. Atje ishin mbështetjet e ngrohta dhe të sigurta për Të.

- Nuk kam dyshim se Allahu nuk ka për të të nxjerrë asnjëherë të humbur, e asnjë e keqe nuk ka për të t'u afruar. Pasi Ti je njeriu më fjalëdrejtë, je besnik në çdo sjellje dhe përkujdesesh veçanërisht për të gjithë të afërmit e tu, - i tha ajo.²⁰⁹

Shqetësimet dhe përpjekjet e Hatixhes së nderuar

Çdo ndarje, sado e përkohshme, ishte një trishtim më vete për Hatixhen e nderuar. Dukej që I Dërguari i Zotit gjente një qetësi shpirtërore në shpellën e Hirës; ndërsa, në çdo largim Hatixhja ndjente një shqetësim të madh, andaj edhe herë pas here dërgonte njerëz që ta ndiqnin, e në heshtje të përkujdeseshin për Të nëse i ndodhte ndonjë gjë e keqe.²¹⁰ Ajo ecte vetë me orë të tëra, dhe kilometra të tëra, për të shkuar që t'i çonte Atij për të ngrënë.²¹¹ Ndonjëherë, e përjetonte edhe ajo ajrin e pastër të asaj atmosfere, duke e quajtur si fatlumësinë më të madhe se kishte gjetur edhe pak mundësi për të ndenjtur pranë Tij. Nganjëherë, rrugët priteshin në vendin e quajtur si Faltorja e Ixhabes, e ndonjëherë ndodhte që edhe t'i zinte mbrëmja e ta përdornin atë vend si një konak. Mandej, Profeti më i nderuar i njerëzimit largohej sërish për t'u ngjitur në shpellë, e nënë Hatixhja kthehej për në shtëpi.

Ishte shumë e vështirë për një grua, që i shoqi të rrinte kaq shumë larg shtëpisë. Vetëm se Hatixhja nuk e tregonte aspak se ishte e mërzitur, madje nganjëherë ishte ajo që e nxiste të përgatitej për ditët e ardhshme.

²⁰⁹ Buhari, *sahih*, 4/2561

²¹⁰ Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 3/11

²¹¹ Buhari, *sahih*, 3/1389.

Zëri i Xhebrailit

Sërish, një ditë prej ditësh, teksa ishte duke medituar, Profeti ynë paqja qoftë mbi Të! dëgjoji një zë, por që nuk e shihte dot atë që ishte duke folur:

- O Muhamed, jam unë Xhebraili! - thoshte zëri.

Ndoshta edhe kjo ishte njëfarë përgatitjeje në prag të ardhjes së revelacionit. Profeti i profetëve, i cili ishte shqetësuar mjaft nga ky zë, u kthye sërish në botën e Hatixhes, e cila i falte qetësi dhe paqe, duke ia treguar një më një këtë dukuri akoma edhe më të pazakontë. Një zë që nuk dukej prej nga vinte, derisa më në fund, me një zë që i buronte prej shpirtit, i tha:

- Të betohem për Zotin, që kam frikë se në të ardhmen kanë për të ndodhur gjëra të mëdha! - i tha Ai.

Sjellja e njeriut të mendimit, nuk ishte i ndryshëm nga ai i mëparshmi; nuk mund të ishte. Ajo filloi të rendiste disa fjali që do t'ia fashisnin të gjitha shqetësimet dhe vuajtjet e Tij të brendshme:

- Ç'fjalë i ke këto? Ne kemi Allahun, tek i Cili gjejmë mbrojtje! A ka mundësi që Allahu (xh.sh.) të të nxjerrë Ty të humbur? Ti, që e mban fjalën e dhënë, dhe je besnik në të gjitha veprimet! Ti, që nuk resht asnjëherë së treguari kujdes për të afërmit e tu, e që i ndihmon gjithnjë që të kërkojnë diçka! Ti që thua përherë vetëm të drejtën.²¹²

Prapë, një ditë, kishte rënë errësira, dhe të gjithë ishin tërhequr, secili në shtëpinë e vet. Në një mbrëmje të këtyllë, ku çdo anë ishte kapluar prej heshtjes, Ai dëgjoji sërish zërin e Xhebrailit:

- Selam! - e përshëndeste Ai. Me hapa të shpejtë, Profeti ynë u tërhoq për në vendin e Tij të qetësisimit.

- Ç'ke kështu? Çfarë të ka ndodhur? - e pyeti Hatixhja tejet e shqetësuar.

E Ai ia rrëfeu sërish gruas së tij fisnike, një e nga një të gjitha ato që i kishin ndodhur, dhe me të mbaruar rrëfimin, ajo, e emocionuar i tha:

- Lëvduar qoftë Zoti! Sepse selami nuk është asgjë përveç hairit.²¹³

²¹² Buhari, *sahih*, 1/4

²¹³ Ibni Hamad, *Dhurrijetu Tahira*, 1/33

DHE KOHA E RITAKIMIT ERDHI

E kështu një ditë... Ishte një ditë e hënë, kalendari diellor për të cilën tregonte e Hënë e vitit 610. Dita e shtatëmbëdhjetë e muajit të Ramazanit... Në malin e Nurit u bashkuan nuret e shenjta, dhe ndërmjet tokës e qiellit u formua një kurorë e përbashkët. Engjëlli i kumtit, Xhebraili, besniku, erdhi dhe ia kumtoi përfundimisht dhe haptazi detyrën e profetësisë Muhamedit, më besnikut, paqja qoftë mbi Të. Dy besnikëri po lidheshin bashkë kësaj në malin e Nurit, aty ku po krijohej siguria e besnikërisë për njerëzimin. Tashmë ishte koha e duhur që Nuri të takohej me Nurin e Vërtetë; për tërë njerëzimin po lindte një epokë e shndritshme. Qiellorja do të kapërthente tokësoren, duke i kërkuar që të lexonte: "Lexo!". Ky ishte ngarkimi me një përgjegjësi, prej të cilës edhe guri me malin ishin tërhequr se nuk ishte e mundur që ta përballonin... Pesha e kësaj përgjegjësie nuk ishte e atillë që mund të përballohej lehtësisht.

E, çfarë do të lexonte? Ai nuk dinte as të lexonte e as të shkruante! Nuk ishte ulur kurrë në kujdesin e dikujt për t'i mësuar. Sepse nuk kishte pasur as një qendër tjetër rëndese që të ndikonte tek Ai, përpos Allahut (xh.sh.).

- Unë nuk di të lexoj, - ia ktheu Ai.

Xhebraili i afrua edhe njëherë, e kësaj here sikur e përqafoi pak më fort. E mbante ashtu të shtrënguar derisa të mos e ndjente më fuqinë e Tij, dhe duke e lënë përsëri, i thoshte:

- Lexo! - i thoshte, - mirëpo i Dërguari i Allahut i përgjigjej po me të njëjtat fjalë.

- Unë nuk di të lexoj!

Dukej që pas kësaj meseleje diç fshihej. Sepse Xhebraili i nderuar iu afrua edhe njëherë, e duke e mbërthyer për beli veçse e shtrëngonte, e kur e lëshoi i tha sërish:

- Lexo!

- Unë nuk di të lexoj. Çfarë të lexoj, - e pyeti kësaj here I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të!. Sërish e njëjta prosede, derisa më në fund dukej sikur kjo çështje e kishte gjetur zgjidhjen e saj enigmatike.

Xhebraili, i Cili e kishte lëshuar tashmë Profetin, i tha:

- Lexo me emrin e Zotit tënd, i Cili krijoi (gjithçka), e krijoi njeriun nga një droçkë gjaku! Lexo! Zoti yt është Bujari më i madh, i Cili me anë të penës ia mësoi, ia mësoi njeriut ato që nuk i dinte.²¹⁴

Tashmë çdo gjë dukej më e qartë; sepse gjithçka mund të lexohej, kur bëhej fjalë për me emrin e Zotit. Megjithëse ajo që duhet të lexonte, nuk i ishte treguar ende. Veçse ishte ashiqare që çdo gjë që shihte syri, dhe gjithçka që dëgjonte veshi, ishte krijuar për t'u lexuar. Çdo krijesë, që rrinte përpara njeriut ishte nga një ajet që tregonte meritueshëm për një prej emrave dhe cilësorëve të Allahut, dhe për t'u kuptuar më së miri, kërkonte orvatjen e çdo genieje të ndërgjegjshme për ta lexuar me vëmendje.

Kësodore, Xhebraili i nderuar, i Cili e kreu detyrën e Tij të parë në Hira, u largua menjëherë, pa u parë as se në ç'anë u zhduk. Tanimë e ndjente mbi shpatulla, të cilat i dukeshin më të brishta se kurrë, ndikimin e tërë këtyre që kishin ndodhur. Pas pak çastesh, Profeti ynë e kuptoi se ato që i sillleshin atij ndërmendsh, nuk ishin tjetër pos fjalëve të Xhebrailit të nderuar. Ato që i tha Ai, tanimë i ishin vendosur në zemër përfundimisht, e i përsëriste ndërvete pa pushim.

Tanimë çdo gjë ishte më e qartë; Atij po i jepej detyra për ta drejtuar njerëzimin, që kahera i ishte futur një mënyre të gabuar jetese, drejt rrugës së drejtë e të hijshme. Tanimë ishte një detyrë e shenjtë që e priste; do të zbriste në Mekë, e këtë detyrë do të fillonte nga kumtimi, fillimisht njerëzve më të afërt të zemrës, e mandej edhe të tjerëve. Do t'i ftonte të gjithë të lyheshin me bojën e Allahut Mëshirëplotë, e cila i sillte të gjithë në krijesa shembullore të Mëshirëplotit (xh.sh.). Kjo ishte një detyrë si e atyre që kishin ardhur si Ai, më parë, por më e veçantë, pasi e Tija do të përfshinte mbarë njerëzimin. Detyra e profetësisë tanimë i takonte Muhamedit të nderuar, birit të Abdullahut, e Ai, për t'ia nisur kësaj detyre, zbriti menjëherë për në qytet.

Drejt Mekës

Tashmë dritat, qiellore dhe tokësore, që u bashkuan në malin e Nurit, ishin ndarë me premtimin për t'u takuar më shpesh, e kësajsoj Profeti ynë i nderuar, Muhamedi Paqja qoftë mbi Të u largua për të shkuar në Mekë. Atij, tanimë i dukej sikur zemra do t'i dilte ven-

²¹⁴ Shih: Alak, 96/1-5

dit nga gëzimi, e ndjente trupin të rënduar prej një thjeshtësie që i buronte që nga thellësia e shpirtit. Ishte rëndesa e revelacionit që e ndjente mbi shpatulla. Papritur, një zë i erdhi prej qiellit:

- O Muhamed! Ti je i Dërguari i Zotit, - i tha kësaj here Xhebraili i nderuar.

Kur e ngriti kokën drejt qiellit, ç'të shihte, ishte Xhebraili me qëndrimin e Tij të hijshëm që përsëriste të njëjtat fjalë pareshtur.

- O Muhamed! Ti je i Dërguari i Zotit, e unë jam Xhebraili.

Sikur do të rrëzohej e ndjente Ai veten. Derisa, ashtu i kapitur vazhdoi rrugëtimin. Me zor mundte sa ta lëvizte pak kohën, por prapëseprapë shihte të njëjtën pamje. Ç'ishte kështu? Në çdo anë i njëjti peizazh i shndritshëm! Ngjante sikur çdo anë të horizontit e kishte qerthulluar pamja e engjëllit.

Në anën tjetër, ishte Hatixhja e nderuar, e cila ishte frikësuar prej kësaj vonese të pazakontë të Profetit të njerëzimit. Kishte kohë që kishte dërguar edhe njerëz që të shihnin se ç'mund të kishte ndodhur. Ata e dinin se drejtimi i duhur për të kërkuar ishte Hira, andaj rendën menjëherë asaj ane, por pa kurrfarë rezultati. Më kot, Ai Paqja qoftë mbi Të nuk ishte as atje.

Sakaq, Profeti ynë ishte kthyer në Mekë, dhe shqetësimi sidoqoftë ishte fashitur njëfarësoj. Ecte drejt zërave që i vinin, e shihte se si çdo objekt, e çdo pemë, e çdo gjallesë merrte një tjetër pamje respekti ndaj Tij, duke e përshëndetur, e duke shfaqur dëshminë e tyre se Ai ishte Profet i Allahut.

U kthye menjëherë në shtëpinë e Tij, i emocionuar dhe i trembur njëkohësisht.

- Mbulomëni me diçka! Më mbuloni me diçka, - i lutej Ai së shoqes me një zë të përvuajtur. Mandej e vendosi kokën mbi prehrin e nënës sonë të nderuar, Hatixhes. Nëna jonë veçantë, e pyeti me një zë të dhemshur:

- O Ebu Kasem! Ku ishe deri tani? Të betohem në Zotin e Madhërishëm, se prej merakut dërgova disa burra që të të kërkonin, por më kot... - po i tregonte ajo kësodore të shoqit dashurinë e saj të thellë që ndjente për Të.

Për disa çaste, Ai nuk nxori asnjë fjalë, derisa:

- Kam frikë prej vetes sime, moj Hatixhe! Kam shumë frikë se mos më ndodh ndonjë gjë e keqe. - i tha Ai.

- Mos u frikëso fare, o i Miri i të mirëve! Allahu nuk ka për të të nxjerrë Ty asnjëherë të humbur, madje ka për të të mbrojtur përherë, – iu gjend prapë pranë e shoqja e Tij, me fjalët e saj të ëmbla, – sepse Ti je i drejtë, i ndihmon të afërmit e tu, i ndihmon me sa të mundësh të gjithë të skamurit dhe nevojtarët. I vesh, i ushqen dhe i tregon të drejtën sa herë që është e nevojshme. Njëkohësisht, i pret gjithnjë më së miri të gjithë miqtë që na bujtin. Ti je përherë në rrugën e të madhit Zot, duke ia dedikuar Atij çdo sekondë të jetës sate.

Profeti i fundit i njerëzimit sal'lallahu alejhi ue sel'lem filloi t'ia tregonte një e nga një të gjitha të ndodhurat e asaj dite. Hatixhja e nderuar ishte një njeri i veçantë; e bënte çdo punë me largpamësi dhe durim, e ishte edhe tejet e fortë. Zaten e dinte që një person nga të cilët kërkonin të gjithë ndihmë, nuk mund të kishte nevojë për diçka të këtillë. Prapëseprapë, ajo nuk do ta linte kursesi vetëm të shoqin që ishte në një gjendje të tillë. Ajo do ta mbështeste Atë në çdo grimëçast të shqetësimeve të Tij.

- Lëvduar qoftë Zoti për Ty, o më i afërmi për mua, - filloi ajo t'i fliste, - bëj durim, e do të shohësh që gjithçka do të zgjidhet. Të betohem për Atë që më ka edhe mua në kontrollin e vet, se Ti je i Dërguari i fundit i Allahut.

Sipas saj ky ishte një fund i pritur dhe i padyshimtë i kahershëm. Kësodore, ajo do të ishte e para që ia shpallte Atij dëshminë ndaj Tij, dhe asaj që do të vinte bashkë me Të, Islamit. Pasi tha këto fjalë, ajo u largua për ta lënë Të Dërguarin, të vetëm me Zotin e Tij.

Udhëzimet e Uarakas

Në Mekë jetonte edhe dikush tjetër që do të gëzohej tejmase kur të merrte vesh ato që po ndodhnin. Andaj Hatixhja, pa humbur aspak kohë, u nis menjëherë për tek djali i xhaxhait të saj, Uaraka bin Neufeli. Shkoi dhe ia tregoi të gjitha një më një ato që po ndodhnin me bashkëshortin e saj fisnik. Çdo shprehje shihej se shkaktonte një furtunë përbrenda Uarakas, derisa erdhi një çast që nuk mund të duronte më tej:

- Shenjtëri!.. Shenjtëri!²¹⁵ – filloi të ulërinte dietari i vjetër. - Të betohem për hir të Atij që e ka në dorë frymën e Uaraka bin Neufelit se nëse këto që po më thua janë të vërteta, atëherë burri yt është

²¹⁵ Mauerdi, *Alamu'l Nubuue*, 1/275

nderi i ardhur prej Profetit Musa dhe Isa. Nuk ka dyshim që Ai është profeti i mbarë njerëzimit. Shko e thuaja këto menjëherë, e kërkoji që të bëjë durim.

Me një fjalë, fara ishte plasaritur, e prej saj po lulëzonte një filiz i ri i njomë. Kësodore, kishte ardhur çasti i duhur, pas të cilit do të ndryshonte fatumi i mbarë njerëzimit. Kjo ndodhi që do t'ia ndryshonte drejtimin krejt historisë duhej dëgjuar edhe drejtpërdrejt nga goja e Tij e bekuar, pa transmetimet e Hatixhes, andaj ai u nis për t'u takuar me të, atje, në avllinë e Mekës. Megjithëse shumë më i vjetër në moshë, Ai do të tregonte një respekt të veçantë ndaj Muhamedit Paqja qoftë mbi Të. Uaraka iu afrua dhe e puthi në ballë...

- O nipi im! Tregomi edhe mua ato që dëgjove dhe pe, - i tha ai me njëfarë zëri që dukej sikur më tepër i kërkonte mëshirë...

Profeti i fundit i Allahut, filloi t'ia tregonte të gjitha pa perde Uarakas, i cili rrinte e dëgjonte me vëmendje... Çdo fjalë që dëgjonte, çdo thënie që i kumbonte në vesh, shkaktonte rrëmete brenda tij. Që prej kur kishte filluar të fliste Ai, Uaraka shndërrohej shpirtërisht, duke e përjetuar çështjen shumë ndjeshëm. Që prej vitesh kishte që e priste këtë sihariq, me vite të tëra të jetës kishte jetuar me shpresën e kësaj dite të madhe, me të cilën përshëndoshej vetëm duke e lexuar nëpër libra. E ja ku e kishte të tërin përballë. Me të mbaruar fjalët e të Dërguarit të Allahut, filluan fjalët e urta të Uarakas, të mbushura me ndjenja dhe dridhje të zërit, të cilat deri në ditët tona do të fitonin një vlerë të pamatshme historike:

- Qoftë lëvduar Ai që e mban në jetë frymën time, por Ti je i Dërguari i fundit i Allahut. Ty po të bëhet i njëjti nderim që dikur, shumë kohë më parë, iu bë edhe Profetit Musa alejhi selam. Mos harro, Ti do të akuzohesh për një kohë të gjatë si gënjeshtar, madje kur t'i vijë koha edhe do të torturohesh nga armiqtë të cilët kanë për t'u sjellë në mënyrat më harbute. Ah sikur, në ato ditë kur populli yt do të ngrihet e do të të përzërë, të isha i ri e të të mbështesja.

Fjalët që po dëgjonte në portën ku kishte shkuar për të gjetur derman, e tërhoqën së tepërmi Profetin tonë Paqja qoftë mbi Të; ai po ia tregonte të ardhmen gjithë shpresë. Veçse kjo shpresë nuk ishte edhe aq e lehtë për t'u duruar; në thelb të gjërave Atë e prisnin ditë të vështira, me urrejtje, mlllef, armiqësi dhe vuajtje të panumërta.

Profeti i lartë më tepër kishte ngelur i shtangur prej fjalëve të

Uarakas. Dukej që donte të mësonte diç më shumë prej plakut, andaj e pyeti gjithë merak:

- A do të më përzërë populli im?

Përgjigjja që u kthye ishte më shumë sesa një përgjigje; përgjigjja jo vetëm që i numëronte ato që do t'i ndodhnin, por edhe po i rrëfente se si ta zgjidhnin problemin e emigrimit me të cilin do t'u duhej të përballeshin.

- Po. Edhe ty do të të nxjerrin prej qytetit. Sepse nuk ka njeri, që të ketë ardhur me Atë që do të sjellësh Ti, e të mos jetë përzënë e përndjekur prej njerëzve të popullit të vet!..²¹⁶

²¹⁶ Buhari, *sahih*, 1/4; Muslim, *sahih*, 1/97

PRIJËSIT E PËRHERSHËM

Mbreti i gjithë mbretërve, një ditë të hëne kishte filluar të falte namaz, në një gjendje të veçantë përluljeje përpara Zotit. E i vetmi njeri që i ishte lidhur nga pas në atë pasdite, nuk ishte tjetër, por vetë nëna jonë, Hatixhja e nderuar;²¹⁷ ajo ishte e para që Ai e mësoi si të merrte abdes, e si të falej, pasi ia kishte mësuar Zoti. Kështu që, në një ditë të tillë që bota ishte mbërthyer fli prej kthetrave të injorancës, po fillonte lëvizja e parë që po e bënte të qeshur fytyrën e botës.

Tashmë Hatixhja e nderuar, ishte si një “ministre” besnike dhe mëse e denjë përkrah Profetit të Allahut Paqja qoftë mbi Të; sa herë që përballej me ndonjë gjë të papëlqyeshme, i vinte pranë dhe e ledhatonte me fjalë të ëmbla, duke ia fashitur atë mërzitje njëfarësoj. Ajo gjatë gjithë jetës së saj do të mendohej që t’i rrinte vetëm pranë, duke u përpjekur që ta ndihmonte në çdo pengesë që i zinte rrugën.

Vendimi i madh i Aliut

Telashet e përjetuar në familjen e Muhamedit, më besnikut ndër njerëz, vajtje-ardhjet në shtëpinë e Uarakas, telashi i asaj çka kishte ndodhur në Hira, tregonte se diç e re kishte ndodhur. Edhe vogëlushi Ali diçka kishte syzuar prej këndej. Ai i shikonte me vëmendje faljet e tyre, por nuk ishte veç dhjetë vjeç në atë kohë.

- Çfarë bën kështu? Ç’është ajo që bën Ti? – e pyeti ai.
- Po fal namaz për hir të Zotit të botëve, - ia ktheu Profeti i Allahut.
- Kush është Zoti i botëve?

I Dërguari i Allahut, me sjelljen e një babai të dhimbsur, e mori dhe e uli në prehër, e saora filloi t’i rrëfente të gjitha ato që po ndodhnin:

- Zoti i botëve është Allahu, i Cili është Një dhe i Vetëm! Ai nuk mund të ketë kurrsesi shoqërues. Është Ai që ka krijuar krejt gjithësinë, e është po Ai që ia jep të gjitha çka i nevojitet. Ai ka çdo gjë nën kontroll, sajë fuqisë së Tij të pashtershme, e është Ai që ia jep

²¹⁷ Ibni Abdi’Berr, *istiaab*, 3/1096

apo ia merr jetën gjallesave. Padyshim që Ai ka fuqi për çdo gjë.²¹⁸

Këto ishin si këshillat që mund t'i japë veçse një baba me një zemër të madhe, prandaj edhe e prekën menjëherë Aliun e vogël.

Aliu e kishte pasur gjithnjë bindjen se në çdo hap që hedh, njeriu i afrohet pak më tepër vdekjes, aq sa nuk lëkundej aspak karshi kësaj bindjeje. Vetëm se nuk mund të vendoste pa u këshilluar më parë me të atin. Sidoqoftë, vendin e babait nuk mund ta zinte asgjë tjetër. Vetëm se më parë, do të ishte Profeti ynë, i Cili do t'i kërkonte diçka; Ai do t'i lutej që për ato çfarë kishin folur, të mos i tregonte askujt.

Atë natë, Aliun e vogël e kapluan gjithfarë mendimesh. E ç'nevojë kishte për t'u këshilluar me nënën dhe babain për një çështje që kishte të bënte me besimin në Zot! Tashmë e kishte vendosur përfundimisht, me të aguar, do të shkonte pranë Të Dërguarit të Allahut, e do t'i thoshte:

- Për çfarë më pate folur dje, e si ishte ajo ftesa që më bëre? - e pyeti ai.

Duket qartë, se Aliu ishte pjekur më herët sesa përparimi i viteve të moshës së tij. Ai po hynte tashmë në radhët e të parëve, pa ndjerë nevojën të fliste më parë nja dy fjalë me babanë e tij. Profeti i nderuar Paqja qoftë mbi Të e uli pranë vetes, e i kërkoi që të dëshmonte për ekzistencën e Allahut, të Vetëm e të Pashoq. Kështu, Aliu i nderuar, pas nënë Hatixhes do të ishte i pari që e pranonte njësinë e Zotit, për të hyrë kësodore në radhët e të parëve të Islamit, për të mos hequr më dorë prej dorëzimit të plotë ndaj Allahut Mëshirues.²¹⁹ Tashmë Aliu nuk do të ndahej më prej Muhamedit të nderuar, Profetit të Njerëzimit, që ishte njëkohësisht edhe djali i xhaxhait të tij, sepse nuk donte kurrsesi që t'i dëgjonte ndonjë tjetër përpara tij ajetet që vinin për herë të parë nga goja e Profetit më të Madh.

Adhurimi dhe qetësia shpirtërore

Në ditët e para, namazi falej vetëm në mëngjes dhe në mbrëmje, me nga dy rekatë në secilën falje. Profeti Muhamed Paqja qoftë mbi Të, kërkonte një vend të qetë për të kryer adhurimet e Tij karshi Allahut të madhëruar, andaj edhe shpeshherë dilte jashtë Mekës, ku në mes të pemishteve të hurmave ia hapte veç Atij dertet e mëdha që e

²¹⁸ Ibni Is'hak, *sire*, 2/118

²¹⁹ Ibni Hiban, *sire*, 1/63

shqetësonin. Një ditë prej ditësh, u larguan bashkë me Aliun e vogël, e kishin filluar sakaq të faleshin. Mirëpo, as babai e as xhaxhallarët nuk e dinin që Aliu i vogël ishte bërë mysliman. Mos të ndodhë që, pikërisht në atë kohë, të kalojë edhe Ebu Talibi, babai i Aliut të vogël, nga ato anë. Atë e habitën tej mase lëvizjet e trupave, të nipit dhe djalit të tij. Në mbrëmje, shkoi pranë tyre, e i pyeti se ç'kishte ndodhur kështu:

- O djali i vëllait tim! Shpjegoma njëherë këtë fenë që ke pranuar? - e pyeti Ai.

- O xhaxha, - filloi të fliste i Dërguari i Allahut, me një zë që të ndikonte menjëherë në thellësi të shpirtit, - ajo është feja e Allahut dhe e engjëjve, e profetëve, dhe e të parit tonë, profetit Ibrahim. Ajo është feja me të cilën Allahu më ka ngarkuar për të ftuar njerëzit në rrugë të drejtë. Ndërsa ti, o xhaxha, je njeriu më i denjë, më i parë që duhet të më ndihmosh, e njëkohësisht të përfitosh prej ditës së këtij dielli, - i tha Ai.

Mirëpo, Ebu Talibi nuk ishte assesi i një mendjeje.

- O i biri i tim vëllai, unë nuk mund të heq dorë nga feja që ma kanë lënë si trashëgim të parët e mi. Megjithatë, dua që të më tregosh mua sa herë që të të ndodhë ndonjë gjë e papëlqyeshme, e unë do të jem përherë i gatshëm për të të ndihmuar me gjithë fuqitë e mia.

Megjithëse i thoshte këto fjalë, e po e mbyllte bisedën, nuk mund të duronte dot pa shtuar disa fjalë:

- Nuk kam se ç'të të kundërshtoj për këto që po më thua, veçse nuk e di... nuk mund të dal kështu i kërrusur e i turpëruar në sy të njerëzve, - shtoi ai, e sakaq u kthye nga i biri.

- Po ti more bir? Ç'të ndodhi që ke ndryshuar kaq shumë?

- Baba, unë i besova Allahut dhe Dërguarit të Tij, - u hodh të fliste Aliu me zërin e tij ende fëmijëror. Gjithashtu e pranoi me gjithë zemër çdo gjë që më thotë Ai. Bashkë me Të kemi falur edhe namaz, andaj këtej e tutje nuk kam ndërmend që të ndahem më prej Tij.

Ebu Talibi nuk kishte asnjë mundësi që të mund të kundërshtonte, megjithatë, teksa po largohej u dëgjua tek thoshte me vete:

- Nëse është për Të, nuk kam kurrfarë dyshimi se të fton veçse për të mbarë; mos u nda asnjëherë prej Tij! Sepse prej Tij vijnë veçse të mira. Edhe unë e di se ato që thotë Ai janë veçse të drejta dhe të vërteta. Nëse nuk do të turpërohesha ndaj akuzave të grave të Kurejshit,

patjetër që edhe unë do të kisha rendur pas Tij.²²⁰

Çfarë lumturie! Çfarë fatlumësie që ishte për Aliun e vogël; ai do ta kalonte kohën veçse me Të, do të adhuronin Allahun së bashku, e gjithashtu do të ishin po bashkë teksa i përgjërroheshin me gjithë zemër portës së Të Drejtit Allah.

Ardhja e Zejd bin Harithit

Një ditë prej ditësh, ishte Zejd bin Harithi, një tjetër banor i kësaj shtëpie, që hyri e iu afrua të Dërguarit të Allahut. Edhe ai e kishte kuptuar se diç e re kishte ndodhur, mirëpo nuk po e rrokte akoma se për çfarë bëhej fjalë konkretisht. Nuk i kishte parë asnjëherë më parë kaq të entuziazmuar zonjën e tij, Hatixhen e nderuar, as Muhamedin, më besnikun ndër mekas. Në ato çaste, ai i gjeti ata në një qëndrim të pazakontë, përpara rrinte Nderi i të nderuarve, e nga pas i rrinte e shoqja e tij fisnike, e për më tepër nga goja e Tij po dilnin disa fjalë, të cilat nuk i kishte dëgjuar asnjëherë më parë. Ata po faleshin. Fillimisht i ndoqi me sy, në ruku dhe në sexhde, derisa u çmerit fare...²²¹

Me ta mbaruar ritin, ai e pyeti menjëherë Të Dërguarin e Allahut se ç'kishte ndodhur. Tashmë kishte ardhur koha edhe për të; Ai e mori Zejdin pranë vetes, e si një baba, filloi t'ia tregonte të gjitha një e nga një. Profeti i Njerëzimit, i lexoi atij edhe disa ajete, derisa ai nuk kishte zgjidhje tjetër veçse të shpallte besimin.

E si ishte mundur që të ndodhte ndryshe... Profeti të thoshte diçka, e Zejdi të mos e pranonte. Prandaj edhe hoqi menjëherë dorë nga një jetë e lumtur krah babait dhe nënës së tij, për të jetuar kësisoj si një i dashuruar kryekëput pas vargjeve hyjnore që i zbrisnin Profetit të Allahut Paqja qoftë mbi Të. Ai tanimë ishte përballë me ftesë që, jo vetëm po i jepte drejtim të ardhmes së jetës së tij, por edhe po e shpinte drejt një lumturie të përjetshme. E për më tepër, Ai që po ia bënte një ftesë të këtyllë, ishte vetë i Dërguari i Zotit. Një grimëçast, dhe ai e tha menjëherë fjalën e dëshmisë, duke iu ngjitur edhe ai nga pas karvanit të besimtarëve, pas Hatixhes dhe Aliut. Këndeje e tutje, së bashku me Aliun e nderuar, do të ishin nga më të dashurit e profetit, që do ta harxhonin krejt frymën për të thirrur veçse për në rrugën e

²²⁰ Halebi, *sire*, 1/436

²²¹ Gjatë atyre ditëve namazi ishte vetëm në dy kohë, në të aguar dhe në muzg, me nga vetëm dy rekate.

drejtë të Zotit.

Pa kaluar shumë kohë, u dëgjuan të trokitura në portë. Pas portës ishte Ebu Bekri i nderuar. Edhe ky tregtar i fisëm dhe me emër në Mekë, nuk kishte ardhur për gjë tjetër, por për të dëshmuar dorëzimin e tij të plotë ndaj të Dërguarit.

Profeti i Njerëzimit sal'lallahu alejhi ue sel'lem nuk ishte më i vetëm në detyrën e fitimit të njerëzve për në më të drejtën e rrugëve, pas Tij rrinin edhe sahabët e nderuar. Ai u lexonte atyre përditë ajetet e zbritura prej Allahut, dhe zemrave e mendjeve të etura për urtësi, ua mësonte pa treguar asnjëfarë përtese. Ndërsa ata, i përpinin ato dije, e ashtu të emocionuar prej tyre, nga dita në ditë thelloheshin në besimin e tyre, duke i ngjitur një e nga një shkallët e rrugëtimit për t'u bërë secili nga një njeri i përsosur.

PASUES DHE VITE TË MUNDIMSHME

Të gjithë sa gjenin rehati shpirtërore pranë Mbretit të zemrave, rendnin për të gjetur edhe të tjerë, të cilëve t'u falnin paksa prej kësaj lumturie. Ishin kohë kur të gjithë e kryenin këtë detyrë fshehurazi, mirëpo prapëseprapë, njerëz si Ebu Bekri, kishin hyrë në garë me njëri-tjetrin, duke i përdorur të gjitha mundësitë që kishin, që t'i takonin njerëzit e tyre të dashur me Profetin e Njerëzimit. Zubejr bin Auami,²²² nuk mund ta linte vetëm në këtë rrugë djaln e dajës së tij, Ebu Bekrin. Ndërsa një ditë tjetër, ai çoi Osman bin Afanin bashkë me Talha bin Ubejdullahun pranë Të Dërguarit të Allahut Paqja qoftë mbi Të... Zubejr bin Auami sapo kishte hyrë në fenë islame; Osman bin Afani me Talhanë kishin dalë së bashku, e të dy e kishin gjetur rrugën e lumturisë. Zaten, me të hyrë nga ajo portë, dhe me ta parë atë bukuri të trëndafilte, ishin venitur porsiqiriri. Kjo ishte shumë më tepër nga sa u kishte folur Ebu Bekri, aq sa e ndjenin veten të goditur vetvetiu...

I Dërguari i Allahut u foli atyre për Islamin. Mandej u lexoi pjesë të shkëputura prej ajeteve të zbritura. I njohu ata me të drejtat dhe detyrat që parashtrheshin në Islam, duke u treguar se cilat ishin cilësitë që i dallonin myslimanët prej të tjerëve, si në këtë botë, ashtu edhe në tjetrën.

Ku i dihej se ç'mirësi e urtësi surprizuese mund të kishte fshehur Allahu matanë për ata që e përkapnin të parët rëndësinë e kësaj meseleje! I tërë mexhlisi ishte ndriçuar, e sikur të dy ta kishin bërë me fjalë, u bënë të dy njëkohësisht myslimanë.

Osmani i nderuar ishte bërë mysliman, por kishte një xhaxha me emrin Hakem bin Ebi As që nuk pranonte. U xhindos menjëherë, me ta mësuar. E mori tregtarin Osman dhe e lidhi menjëherë. Ndoshta, donte vetëm ta frikësonte, që ai të hiqte dorë prej këtij vendimi. Bërtiste, turfullonte dhe vetëm e shante të nipin.

- Me ç'mendje, nxitohesh mor ti, dhe braktis fenë e të parëve, duke rendur pas feve të reja që të thonë të tjerët? Nuk kam për të të

²²² Shih: Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 2/209

zgjdhur pa hequr dorë prej kësaj feje të re! - e kërcënonte ai pa reshtur.

Mirëpo, Osmani i nderuar, as që ia vinte veshin këtyre kërcëni-meve, sepse ai as që kishte ndërmend të ndërronte mendje prej besës së tij të vyer.

- Të betohem, - i thoshte ai, - se asgjë që mund të më bësh ti nuk më largon dot prej fesë sime.

Më në fund, këto fjalë dhanë edhe vendimin, Hakemi e kuptoi se asgjë në këtë botë nuk do t'ia ndryshonte dot mendjen të nipit, edhe sikur ta vriste, prandaj e liroi pa një e pa dy.

Ardhja e Ebu Dherrit dhe përvojës së parë të hidhur

Në Mekë po shpërndahej një atmosferë emocionuese. Ishte gjetur një burim ku mund të lageshin thatësiat shekullore, dhe te sytë e të gjithëve fshihej entuziazmi i largimit të etjes së stërgjatë. Madje, jo vetëm etjen vetjake, por ishin të shqetësuar, sepse donin t'i çonin sa më parë te burimi që ta zhduknin etjen mbytëse të allasoj jete. Njerëzit, të cilët kishin këtë ditë, po përjetonin harenë e takimit me dashurinë. Njëri prej tyre, ishte edhe fjalëtari, oratori më i mirë nga fisi i Gëfarëve. Kishte kohë që kishte dëgjuar për ndodhitë e Mekës, andaj kishte kohë që vuante për t'i parë këto zhvillime me sytë e tij. Fillimisht, ai vendosi të dërgonte atje vëllanë e tij më të madh Unejsin, i cili nuk mbetej pas në artin e të folurit...

- Në Mekë dëgjova për një burrë që ka përvetësuar një fe të ngjashme me tënden. Allahu e paska dërguar Atë si profet, ndërsa njerëzit e thërrasin atë si “*sabi*”. Unë po të transmetoj ty veçse ato që dëgjova për Të. Ndërsa disa të tjerë e quajnë “fallxhor”, “mag” dhe “gënjeshtar”. Mirëpo unë i dëgjova disa prej fjalëve të tyre; jam i sigurt, madje të betohem, se asnjëra prej tyre nuk mund të jetë e vërtetë; Lëvduar qoftë Allahu, që edhe unë jam i mendimit se Ai nuk gënjen, – i tha ai vëllait të tij, Ebu Dherrit.²²³

Kjo ishte një ditë feste për Ebu Dherrin; vëllai i tij më i madh kishte shkuar, dhe i kishte prurë pikërisht atë që kishte pritur. Brenda tij kishte filluar të flakëronte shpuza. A ishte e mundur të priste, tani që i gjithë trupi gati sa s'i fluturonte prej gëzimit. U nis menjëherë për të shkuar në Mekë.

Erdhi, mirëpo nuk e njihte personin që duhej të takohej. Kumtimi

²²³ Ibni Haxher, *isabe*, 1/136

në ato ditë nuk bëhej haptazi, andaj edhe ai nuk kishte parë askënd që të fliste për këtë çështje në rrugë. Pyeti, e pyeti derisa ia thanë vendin se ku do të shkonte.

- Ku është ai burri, të cilin ju e quani magjistar? – pyeste ai.

Shikimi i njeriut përballë ishte allasoj, saqë dukej sikur të bënte të pendoheshe që kishe pyetur. Nuk e kuptonte pse këta njerëz të ngurronin kaq tepër për t'u përgjigjur mbi një çështje kaq të rëndësishme! Saora kishte rënë muzgu. Ashtu i pashpresë, shkoi pranë Qabes, dhe u shtri që ta kalonte aty natën.

Ditën tjetër, Allahu (xh.xh.) i nxori përballë Aliun e nderuar. Aliu i vogël donte medoemos ta ndihmonte këtë njeri që dukej se kishte ardhur prej së largu. Veçse, në ato ditë, ndaj myslimanëve ushtrohej një trysni e atillë, saqë ishte e pamundur që ta shprehje besimin të cilit i përkisje. Të dy e vuanin shumë faktin se nuk e tregonin dot hapur vuajtjen e tyre të vërtetë; “Po sikur të më reagojë keq nëse ia them të vërtetën?”, ndërdshej Aliu i nderuar, ndërsa Ebu Dherri shqetësohej: “Po sikur të më nevrkoset e të më lërë kështu, pa më kthyer asnjë përgjigje?”. Sepse, në fund të fundit, të dy nuk e njihnin ende mirë shoshogjin. Kësodore, ata i zuri mbrëmja të dy, pa e prurë qoftë edhe një herë të vetme bisedën aty ku duhej. Që nga dita kur kishte ardhur në Mekë, kishin kaluar tri ditë e tri netë, mirëpo akoma nuk kishte arritur tek njeriu, të cilin donte të takonte me të vërtetë. Aty, pranë Qabes, priste që të gjente rastin për ta realizuar këtë dëshirë të zjarrtë. Derisa, më në fund, Aliu i nderuar e mori parasysh rrezikun e mundshëm, andaj vendosi ta pyeste se cili ishte qëllimi i vërtetë i ardhjes së tij. Filloi t'i fliste për Të Dërguarin e Allahut, që ta qetësonte njëfarësoj. Tani po që kishin filluar të flisnin në të njëjtat frekuenca. “Kur kishte tri ditë që paska qenë kaq afër, si ka mundësi që nuk e hapi më parë këtë bisedë”, mendonte Ebu Dherri. E kuptoi, tani takimi i shumëpritur nuk ishte shumë kohë larg. Ndoshta, mekasit, kur ta shihnin që edhe një tjetër po i afrohej Muhamedit, atëherë mund të bënin çfarëdolloj përpjekjeje që ta bënin të ndërronte mendje, ose edhe ta pengonin me gjithfarë mënyrash. Me pak fjalë, që të arrihej diçka e bukur, duhej treguar kujdes i veçantë, e duheshin marrë masat më së miri që të mos përballeshin me diçka të papëlqyeshme.

- Unë do të eci përpara, ndërsa ti do të më ndjekësh nga pas, - e këshilloi Aliu i vogël Ebu Dherrin, - nëse shoh diçka që mund të

përbëjë rrezik, atëherë unë do të tërhiqem e do të bëj sikur jam duke kryer ndonjë nevojë personale, veçse ti duhet të vazhdosh rrugën sikur të mos kishim asnjë lidhje me njëri-tjetrin, sepse sido që të jetë unë të gjej sërish. Në të kundërt, do të shkojmë shëndoshë e mirë pranë Resulullahut sal'lallahu alejhi ue sel'lem.

Këto, veç të tjerash, ishin fjali që tregonin gjendjen e vështirë të besimtarëve myslimanë në ato ditë të para të Islamit.

Kështu filloi rrugëtimi i këtyre dy të nderuarve. Në fakt, vendi ku do të shkonin nuk ishte se gjendej shumë larg prej andej; veçse për Ebu Dherrin e paduruar, ngjante sikur ishte e stërgjatë. Atij i dukej sikur nuk do të mbërrinte kurrë, prej emocioneve.

Më në fund iu afruan një porte, dhe me ta hapur portën, Ebu Dherrin ishte mahnitur nga fytyra e e bukur si hëna, takimit të të cilës kishte muaj që ia kishte dedikuar gjithë rrahjet e zemrës. Ato ishin dy sy që ia ngrohnin zemrën Ebu Dherrit...

- Paqja e Allahut qoftë mbi Ty, o i Dërguari i Allahut! – e nisi përsëndetjen e tij Ebu Dherrin.

Siç vërehej edhe prej përsëndetjes, Ebu Dherrin kishte shkrirë e ishte dorëzuar plotësisht. Ai vazhdoi t'i tregonte Atij për peripecitë që e kishin ndjekur përgjatë gjithë rrugës që kishte bërë për të ardhur deri aty.

- O Profet i Allahut, çfarë më urdhëron, e ç'kërkon që të bëj unë këndeje e tutje? – e pyeti ai Të Dërguarin e Allahut.

- Unë të ftoj ty që të kryesh adhurime vetëm ndaj Allahut. Të ftoj gjithashtu që të mos tregosh interes ndaj asnjë idhulli, përveçse Allahut si Zot i vetëm e i pashoq, – ia ktheu me fjalët e Tij të buta i Dërguari i Allahut Paqja qoftë mbi Të.

- Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër përveç Allahut, dhe gjithashtu dëshmoj se Ti je i Dërguari i Tij, - ia ktheu ai. Nga fjalët e tij dukej që diç donte të shtonte më tepër. Priti pakëz, derisa filloi sërish të fliste.

- O i Dërguari i Allahut! Unë tani do të kthehem për në vendlindje, e atje do të pres me ëndje derisa të vijë dita e lume e luftës me të padrejtën! Atë ditë do të vij pranë Teje për të të mbështetur; sepse me ç'shoh, e gjithë gjindja e Mekës po bashkohet kundër Teje.

I Dërguari i Allahut, ia pohoi gjendjen që e kishte përkapur edhe Ebu Dherrin, dhe sikur të kishte filluar një furtunë brenda Tij, shtoi:

- Ke të drejtë! Kthehu pranë familjes dhe të afërmve të tu gjersa të

vijë dita që çdo gjë të shpallet hapur, por mos harro që gjërat e bukurra që ke mësuar t'i ndash edhe me ta.²²⁴

Ky ishte një drejtim që mund ta jepte vetëm një Mësues i Përsosur ndaj dishepujve të Tij, karakterin e të cilëve sikur e lexonte në pëllëmbë të dorës. Ebu Dherri ngjante sikur donte të fluturonte prej hareshë që e kishte kapluar.

- Të betohem për Atë fuqi që e ka në dorë frymën time, që nuk kam për t'u kthyer, pa ulëritur më parë Islamit në të katër anët e Qabes! Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe se Muhamedi është robi dhe i Dërguari i Tij.

Në këtë çast, të gjithë shikimet ishin mbledhur mbi Të:

- Pa shiheni këtë! U bë edhe ky gënjeshtar, si të tjerët, - filluan ta merrnin atë në lojë. Të gjithë ishin mbledhur, e ngjante sikur garonin se kush ta shante më shumë Ebu Dherrin. Sikur çdo gjë të mbaronte me kaq, do të ishte mirë, por ata filluan t'i vërsuleshin atij sikur të ishin nepërka dhe jo njerëz. Ebu Dherri prej Gëfarëve ishte kthyer sakaq në shënjestrën e një turme qorre dhe krejt kokëboshe.

Po të mos ishte atë ditë aty një njeri i arsyeshëm si xhaxhai i Profetit, Abasi, ata do ta kishin vrarë Ebu Dherrin. Në fillim ai u përkul para Ebu Dherrit për ta mbrojtur prej goditjeve, duke i bërtitur turmës:

- O kurejshë! Çfarë bëni kështu? Gëfarët jetojnë buzë udhës ku kalojnë karvanët e tregtisë suaj; mos doni t'i jepni fund tregtisë suaj duke e vrarë Ebu Dherrin? Lëshojeni atë menjëherë!

Po, Abasi po thoshte të vërtetën. Nuk kishte kurrfarë kuptimi që të vrisnin një njeri krejtësisht të pambrojtur, duke hedhur në rrezik gjithë tregtinë, e cila ishte rruga e vetme që u jepte për të ngrënë. Të gjithë u larguan duke lëshuar edhe sharjet e fundit ndaj Ebu Dherrit, kur dëgjuan fjalët e urta të Abasit.

Ebu Dherri, ashtu i gjakosur e i plagosur në çdo anë, shkoi më parë pranë burimit të Zemzemit. Po mundohej të merrte veten, duke u munduar që të pastronte njollat e gjakut që e kishin mbuluar të tërin. Brenda vetes i vlonin ndjenja aq të zjarrta dhe të pastra, sa që ndoshta nuk kishte ndjerë asnjë dhimbje prej gjithë atyre goditjeve. E kaloi atë ditë ashtu, duke u përpjekur të merrte veten, derisa doli sërish mëngjesin tjetër, për të ulëritur të njëjtat fjali; doli në havllinë

²²⁴ Ibni Sad, *tabakat*, 4/222

e Qabes dhe ulërinte tërë gëzim. Çdo gjë sikur u përsërit, të gjithë u mblodhën si një ditë më parë, dhe ishte sërish Abasi që erdhi për ta ndihmuar.²²⁵

Kur pësoi të njëjtën sjellje, atij i erdhën në mendje fjalët e Të Dërguarit të Allahut Paqja qoftë mbi Të. Gjithçka thoshte hapur se nuk ishte ende koha e duhur për të bërë veprime të tilla. Pra, duheshin parë më parë kushtet e kohës, dhe strategjitë e veprimit ishin të gjitha të varura prej tyre. Nuk mund të pritej veprimi i një adoleshenti nga një foshnjë e sapolindur, prandaj veprimet duhet të ishin paralele me moshën.

Ebu Dherri, kur e pa se me ç'u përball në Mekë, zuri e u nis për në fshatin e tij të lindjes. Vuajtjet e tij ishin kthyer në një mësim për të gjithë myslimanët, të cilët ishin të numërueshëm me gishtat e dorës. Zaten ato ditë, të gjithë të dobëtit ishin në qendër të shënjestrës; në rastin më të parë pinin njëmijë e një të shara. Profeti i Njerëzimit, ngase kishte Ebu Talibin, dhe Ebu Bekri, ngase ishte një nga njerëzit më të nderuar të fisit, nuk i gjente dot asnjë e keqe. Përsa i përket myslimanëve të tjerë, ata ishin objekti kryesor i talljeve, sharjeve dhe dhunës së një turme të hazdisur.²²⁶

Rendje për tek Profeti i Njerëzimit

E ç'mund të ndryshonin gjithë këto? Pasi ishe pjekur me një vlerë siç ishte besimi, cila është ajo forcë e ajo fuqi që mund t'i dilte përballë njeriut për ta ndarë prej rrugës së tij? Inatit të nxehur flakë të mekasve, po u rrinte sipër një ortek i stërmadh siç ishte besimi i myslimanëve. Përditë vinin shumë njerëz që donin të takoheshin me Të Dërguarin e Allahut Paqja qoftë mbi Të.

Kishte filluar një garë, ku nuk mund ta dalloje se ku përfundonin garuesit; "lindje" të reja, që rendnin njëra pas tjetrës, sikur secila të donte t'i fashiste sadopak më tepër dhimbjet. Një tjetër ditë, ishte pikërisht djaloshi trimosh, Sad bin Ebi Uakasi që e nderoi banesën e Profetit të Njerëzimit...²²⁷ Të gjithë këta ishin miqtë e zemrës së Ebu Bekrit të nderuar; ishte ai që i merrte një e nga një e ngjiste drejt këtyre lartësive të pamatshme.

²²⁵ Ibni Sad, *tabakat*, 3/165; 4/224-5, 255

²²⁶ Ibni Sad, *tabakat*, 3/165

²²⁷ Ibni Sad, *tabakat*, 3/165

Sad bin Ebi Uakasi, një natë, kohë para se të njihej me Islamin, kishte parë një ëndërr ku çdo anë e kishte mbërthyer errësira. Ishte një errësirë e atillë që nuk shihej asgjë me sy. Në qiellin e kësaj nate të errët ishte shfaqur një hënë e plotë. E kaq iu desh Sadi që ta ndiqte nga pas këtë dritë magjepsëse, mirëpo ç'të shihte përpara tij ishin edhe Zejd bin Harithi, Ali bin Ebu Talibi dhe Ebu Bekri, që ecnin po në drejtimin e dritës.

- Kur keni ardhur ju këtu? – i arriti ai ata dhe i pyeti.
- Sapo erdhëm, - iu përgjigjën ata.

Pas asaj nate, ishte e pamundur që Sadi ta harronte më këtë ëndërr, si dhe bisedat që kishin kaluar mes tij dhe miqve të tij më të mirë. Derisa, një ditë dëgjoi se Profeti i Allahut po i ftonte njerëzit drejt një feje të re. Me ta dëgjuar diçka të këtille, u nis menjëherë për në vendin e quajtur Exhjad, ku edhe besonte se mund ta gjente. Me ta parë, Ai po falte namazin e ikindisë, i shkoi menjëherë pranë duke i pohuar se edhe ai e pranonte Islamin. Ishte vetëm nëntëmbëdhjetë vjeç. Ata ishin edhe të afërm me vetë Profetin, ishin kushërinj prej nëne. Andaj, edhe e quante si “daja im”. “Daltë ndonjëri që mendon se ka dajë më të mirë.”, shprehej ai më së shpeshti, me një ndjenjë krenarie ndaj të tjerëve.²²⁸

Sadi i nderuar, u bë mysliman, mirëpo kjo do të ishte një problem shumë i rëndë për nënën e tij. Ndërsa vetë Sadi ishte shumë i preکشëm në çështjet që kishin të bënin me nënën ose babanë e tij, i donte më shumë se çdo gjë tjetër në këtë botë; ai dridhej kur dëgjonte qoftë edhe një fjalë prej tyre, dhe mendohej që për asgjë të mos i shkaktonte mërzë. Andaj, nëna, e cila e njihte shumë mirë natyrën e të birit:

- Ç'është kjo fe e re që po na flet, mor Sad? – e pyeti ajo.
- Ose do të heqësh dorë nga feja që ke besuar deri më tani, ose unë nuk kam për të pirë e për të ngrënë më që këtej e tutje. Mendoje vetë, se çdo të mendonin të tjerët për ty, - mendohej ai që t'i ushtronte njëfarë trysnie për ta ftuar edhe atë në fenë e Allahut.

Po mendohej të bënte gjithë ç'kishte në dorë për t'ia ndërruar mendjen; nëna nuk po tregonte as ndryshimin më të vogël në sjelljen e saj.

- O nënokja ime! Të përgjërohëm, pse bën kështu? Unë nuk kam për të hequr dorë prej fesë sime, – i thoshte ai.

²²⁸ Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 2/216

Kështu pati kaluar ajo ditë dhe ajo natë; mirëpo nëna nuk futi në gojë as një kafshatë bukë, e as një gllënjë ujë. Nëna e tij dukej po aq e vendosur sa edhe i biri. U gdhi, e prapëseprapë, tek nëna e tij nuk kishte kurrfarë ndryshimi. Mirëpo, në anën tjetër kishin ndodhur shumë ndryshime, qielli kishte filluar të fliste, dhe Xhebrail Fjalëdrejti urdhëronte “se sjellja e mirë ndaj prindërve ishte detyrim për mbarë myslimanët, veçse kjo nuk do të thoshte se ata mund të kundërshtonin urdhrat e Allahut.”²²⁹ Tani, Sadi sikur ishte qetësuar paksa, andaj e dinte mirë se çdo të bënte paskëndej.

- Për Zotin o nënë, megjithëse të dua aq shumë, edhe sikur ta di se ke njëmijë shpirtra, e çdo ditë do të japësh nga njërin, unë prapëseprapë nuk heq dorë prej fesë sime, - i tha ai sërish nënës së vet me tërë vendosmërinë.

Saora, nëna, e cila e vuri re seriozitetin e të birit, hoqi dorë prej mosngrënies dhe mospirjes, kështu që vendosi të përdorte një tjetër metodë. Pikërisht ky ishte edhe vendi ku Sadi filloi të merrte frytet e para të mirësjelljes karshi prindërve.

Një bari fjalëdrejtë dhe mrekullia e qumështit

Ebu Bekri i nderuar dhe Profeti i Allahut Paqja qoftë mbi Të vendosën të dilnin njëherë jashtë Mekës, më tepër për të gjetur paksa qetësi shpirtërore. Ishte bërë aq e nevojshme atyre ditëve aq të këqija. Përballë u doli një bari që quhej Abdullah bin Mes’ud; kulloste delet e Ukbe bin Ebi Muajtiti. I kishte dëgjuar të gjitha ato që fliteshin për Muhamed Fjalëdrejtin dhe Ebu Bekrin besnik; kushdo le të fliste, por këta ishin me të vërtetë dy nga njerëzit më të rëndësishëm të Mekës, megjithëse edhe padroni i tij, Ukbe bin Ebu Muajtiti nuk para i pëlqente. Sa herë që dikush e sillte bisedën rreth tyre ai nuk i mbante dot fjalët e këqija. Mirëpo, Ibn Mes’udi ishte aq i pjekur sa të gjykonte në vetvete.

Çdo njeri i ri që u dilte përballë, ishte një shkak për të rrëfyer Islamin, për Profetin e shpirtave, andaj vendosi që t’i bënte një pyetje këtij bari që ishte habitur nga takimi me ta:

- Djalosh, a ke pak qumësht aty?
- Po, - ia ktheu përgjigjen i ndrojtur Ibn Mes’udi.
- Ka qumësht, por është i tjetërkujt, unë jam vetëm ruajtësi, kësh-

²²⁹ Lukman, 31/15

tu që nuk mund t'ju jap, – vazhdoi ai.

Ishte diçka me të vërtetë e rrallë në atë kohë të injorancës që të piqueshe me njerëz kaq të drejtë. Ky dukej që ishte një njeri që kishte mundur që ta ruante lartësinë e njeriut përballë gjërave të ulëta që kishin pushtuar çdo anë. Ai nuk mund të ishte duke bërë gjë tjetër, veçse duke përfaqësuar ndërgjegjen e tij, dhe e kishte të pamundur që t'i gënjente.

Gjithashtu, ishte shumë e rëndësishme, që teksa niseshe t'i kumtoje dikujt diçka të rëndësishme, duhet ta njihje më së miri natyrën dhe karakterin e tij. Dukej, që edhe Mbreti i zemrave njerëzore, donte të fliste me të pikërisht me gjuhën që atij i pëlqente. Andaj, iu kthye edhe njëherë Ibn Mes'udit dhe e pyeti:

- Atëherë, a mund të sjellësh këtu, një sheleg, ose një dhi, e cila nuk ka lindur asnjë të vogël?

Megjithëse kjo pyetje e kishte habitur tejmase, dukej që Ibn Mes'udi do ta kryente atë që po i kërkonin. Ai tekso po hynte në mes të kopesë për të gjetur një të atillë syresh, mendohej se çdo të ndodhte më vonë. U fut në mes të kopesë, e që andej nxori një kec të vogël, të cilin e pruri pranë Të Dërguarit të Allahut.

Fillimisht, i Dërguari i Allahut, e lidhi mirë e mirë kecin jo edhe aq të vogël. Mandej, vendosi duart poshtë gjinjve të tij, e filloi të thoshte disa lutje, ashtu nëpërdhembë. Kur ishte Resulullahu *sal'lallahu alejhi ue sel'lem* Ai që kërkonte, si ishte e mundur që Allahu të mos ia jepte! Sepse Ai ishte një njeri që e dinte shumë mirë se si do ta kërkonte diçka, nga kush dhe kur.

Abdullah ibn Mes'udi ishte bërë asisoj që i dukej sikur do t'i dilnin sytë prej vendit nga ato që po i shihnin; sepse ndërmjet damarëve të gjinjve të thatë, pati rrjedhur qumësht, duke u mbushur plot e përplot. Kjo nuk mund të ishte e mundur. Kishte kaq kohë që rrinte bari, e as kishte parë, e as kishte dëgjuar për diçka të këtillë.

Një tjetër që po i shihte të gjitha sa po ndodhnin ishte edhe Ebu Bekri, i cili rendi menjëherë për të gjetur një enë ku të mund të milnin dhe hidhnin qumështin e mrekullishëm. I Dërguari i Allahut, u kthyer fillimisht nga njeriu i Tij më i dashur Ebu Bekri dhe e urdhëroi që të pinte.

Ebu Bekri e çoi pranë buzëve enën, dhe piu nga ai qumësht derisa u ngop. Mandej, e mori Resulullahu, dhe piu edhe Ai derisa u ngop.

Tashmë qëllimi ishte realizuar, dhe nuk ishte më e nevojshme që të bënin tjetër gjë. Tanimë ishte koha që çdo gjë të kthehej në gjendjen e mëparshme. Për t'ia arritur kësaj, Profetit të Njerëzimit i duhej veç t'i thoshte disa fjalë gjirit që të kthehej në gjendjen e mëparshme, dhe gjiri u rruadh, duke u kthyer menjëherë, çuditshmërisht në gjendjen e thatë.

Këtë herë ishte Ibn Mes'udi që dëshironte të fliste:

- A m'i mëson edhe mua ato fjalë që the, o i Dërguar i Allahut, - e pyeti ai Profetin.

Tanimë ishte zgjidhur çdo gjë, edhe Ibn Mes'udi e kishte marrë mësimin e duhur. Dukej qartazi që edhe Ibn Mes'udi ishte besimtar që këndeje e tutje. I Dërguari i Allahut, iu afrua atij pak më afër, i vendosi dorën e tij të butë mbi kohë, dhe filloi ta përkëdhelte.

- Ti je një djalë shumë i zgjuar! – i tha Ai Abdullahun.²³⁰

Abdullah bin Mes'udi hyri kështu në rrugën që do ta çonte në udhën e njerit prej njerëzve më të ditur, ku më vonë edhe do ta thërrisnin "*hibru'l umme*". Në ato çaste vetëm përmendte fjalën e dëshmisë. Ditën e nderimit me Islamin të Abdullah ibn Mes'udit do të nderoheshin edhe dy njerëz të tjerë të ndershëm, dhëndrri i familjes së Hatabëve, Said bin Zejdi, bashkë me të shoqen, Fatimen, e cila ishte njëkohësisht edhe e motra e Omer ibn Hatabit.

Rendja për te Profeti i Njerëzimit nuk kishte të sosur

Sakaq kishte shumë njerëz që kishin ardhur dhe kishin dëshmuar se këndeje e tutje ishin myslimanë. Amir bin Rabia, Ebu Hudhejfe bin Utbe bin Rabia, Ebu Ubejde bin Xherrah, Osman bin Madhuni bashkë me dy vëllezërit Kudamen dhe Abdullahun, Esmā binti Umejs, Umu Ejmen, gruaja e Abasit, xhaxhait të Profetit të Njerëzimit, Umu Fadli, si dhe vëllai i madh i Aliut, Xhafer bin Ebu Talibi, ishin disa prej këtyre emrave.²³¹ Kjo fe po përhapej me një lehtësi të paparashikuar në mes të njerëzve që mbartnin disa virtyte brenda vetes, sepse ata kishin kohë që po kërkonin një burim prej nga të mund të pinin ujën e bekuar të shpëtimit të kësaj dhe asaj bote.

Ishte ende koha kur kumtimi bëhej brenda vetëm një rrethi të vogël njerëzish. Ato përpjekje që jepnin më tepër rezultate ishin ato

²³⁰ Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 2/589

²³¹ Taberi, *tarih*, 1/539

që bëheshin tek e tek me individë të veçantë. Përgjithësisht për to zgjidheshin vende të fshehta e të padukshme, dhe më tepër preferoheshin shtëpitë për të mos qenë të frikësuar se dikush ishte duke i dëgjuar. Nga këto takime ishte e pamundur që ta merrnin vesh kurejshët se ç'po ndodhnin. Koha ishte kohë e pjekjes, zaten edhe tema kryesore e ajeteve që vazhdonin të zbrisnin ishën të lidhura drejtpërsëdrejti me këtë çështje. Sepse, për të mbajtur mbi shpatulla një flamur sa më gjatë, duheshin njerëz të përgatitur me besim sa më të fortë e të palëkundshëm.

Kurejshi në këtë periudhë, preferonte më tepër të bënte sehir se ç'do të ndodhte. Më parë, në syrin e Zejd bin Amrit, Kus bin Saides dhe Umeje bin Ebi Saltit ishte veçse një nismë që do të ngelej e papërhapur, ku Muhamedi do të ngelej i vetëm e fillikat. Mirëpo, nuk ishte aspak ashtu. Megjithëse, prapë nuk dukej të kishte ndodhur ndonjë gjë e madhe që t'i mërzhiste thellazi, ata po e shihnin se si njerëzit që kishin pranë po largoheshin një e nga një. Ata po ndryshonin kryekrejet, e nuk ishën hiç si më parë.

Pa kaluar shumë kohë, Bilal Etiopasi, Erkam ibni Erkami, dy vajzat e Ebu Bekrit të nderuar, Esmaja dhe Aishja, dhe shumë emra të tjerë si Habab bin Ereti ose Abdullah bin Xhahshi, ishën nga njerëzit që do t'i bashkoheshin karvanit të besimtarëve.

Halid bin Salidi, edhe ky njëri prej atyre që i ishën bashkuar këtij karvani, e kishte parë veten në ëndërr sikur rrethohej nga të katër anët me flakë të paepura, e nuk i shpëtonte dot; nga pas i rrinte babai, i cili e shtynte pareshtur në drejtim të flakëve. Profeti i Allahut Paqja qoftë mbi Të i pati dalë në ëndërr sikur e shpëtonte nga zjarri, duke e tërhequr për mezi. U çua nga gjumi ashtu duke u përpëlitur, u mendua gjerë e gjatë, derisa nuk i ngeli asnjë dyshim se përmbajtja e ëndrrës ishte plotësisht e vërtetë. "Mundësia e vetme për të shpëtuar nga zjarri i Xhehenemit, është të lidhesh pas fjalëve të Profetit Muhamedi" – mendonte ai tani me vete. Fillimisht shkoi ta bisedonte njëherë ëndrrën me Ebu Bekrin e nderuar, i cili nuk mendonte ndryshe prej tij.

- Unë mendoj se kjo ëndërr flet për fatbardhësinë tënde, - i tha atij Ebu Bekri i nderuar, - ja tek e ke Resulullahun, shko e takohu me të, dhe të këshilloj që t'i bindesh. Ai është i vetmi që mund të të shpëtojë prej Xhehenemit. S'kam ç'të të them për babanë, se është një situatë

e sikletshme.

Halid bin Salidi e gjeti Profetin e Njerëzimit duke ndenjur në atë vendin e quajtur Exhjad.

- O Muhamed! Cila është ftesa që ti po u bën njerëzve? – e pyeti ai Të Dërguarin e Allahut.

- Unë të ftoj veçse tek Allahu; do të pranosh se Ai është Një dhe i Vetëm, si dhe se Muhamedi është robi dhe i dërguari i Tij. Gjithash-tu do të heqësh plotësisht dorë prej adhurimit të këtyre idhujve të bërë prej gurësh e gjithfarë gjërash të tjera, që për më tepër nuk kanë mundësi të mbrojnë as veten e tyre, e në vend të tyre do t'i kryesh adhurime vetëm Allahut (xh.sh.)!

- *Eshhedu en la ilahe il'lallah ue eshhedu enneke Resulullah*, - dësh-moi ai dhe u largua menjëherë i bërë mysliman.

Halid bin Salidi ishte dorëzuar menjëherë me vullnetin e tij të lirë, mirëpo kishte një baba tejet inatçor. Me të marrë vesh se i biri ishte bërë mysliman, u nis menjëherë ta kërkonte.

- Si guxon more ti, të shkosh pas Muhamedit, megjithëse e di se ka shkelur traditat dhe zotat e të parëve tanë? – filloi ai t'i këlthiste të birit, të cilin e nguci pas një cepi muri, ku edhe e goditi me një shkop dhe e la ashtu të plagosur.

Megjithëse ishte e domosdoshme që t'u bindeshe prindërve në çdo fjalë që thoshin, ishte e pamundur që të shkelte rregullat e vendosura nga Allahu, i cili e kontrollonte botën me tërë cilësitë e Tij.

- Lëvduar qoftë Allahu që unë u bëra mysliman, e ta dish se as që kam për të hequr dorë, – ia ktheu ai. Reagimi i të atit këtë herë ishte më i ashpër.

- Ik ku të duash! Por ta dish se këtej e tutje nuk ke për të marrë më asgjë prej meje! - i bërtiti ai.

E ç'mund të humbte dikush që ishte kthyer në anën e Krenarisë së Njerëzimit. Mjaftonte të dilje njëherë përballë Tij, dhe tërë botët ishin në duart e tua.

- Edhe sikur të më lësh pa gjë fare, ta dish se nuk kam për t'u kthyer. Jam i sigurt, se për aq sa të kem jetë, Zoti ka për të ma dhënë ushqimin e nevojshëm.

Ai tashmë e kishte marrë vendimin e duhur. Babait të zemëruar i dukej sikur nuk do ta mbanin dot më këmbët. Ai vendosi që t'i mblidhte fëmijët e tjerë, të cilët ishin të një mendjeje me të, e t'ua

ndalonte që të takoheshin më me Halidin. Halidi i zemëruar tejmasë, vendosi të shkonte njëherë pranë të Dërguarit të Allahut e të këshillohej njëherë me Të, pasi nuk po i jepte dot kuptim të gjitha atyre sa kishin ndodhur. Derisa u vendos se ai nuk do të largohej më nga ajo portë.

Vetëm kaq kishte mjaftuar që t'i shpëtonte mekasit prej telashit. Autoriteti nuk mund të pranonte një strukturë më të egër se vetvetja, e patjetër që do të reagonte ashpër ndaj çdo mendimi të ri të ndryshëm nga tyrji. Sad bin Ebi Uakasi, bashkë me shokët e tij, ishin tërhequr sërish mënjanë, e po falnin namaz në një vend të vetmuar. Sikur të ishte e përllogaritur, në atë kohë, andej do të kalonte një grup kurejshësh, të cilët kur i panë këta teksa faleshin, në fillim u erdhi keq, derisa filluan t'i fyenin me gjithfarë fjalësh të pista. I dhanë gojësq aq tepër, saqë nuk kishte ngelur më se ç'të shanin, prandaj edhe iu vërsulën që t'i godisnin myslimanët e pambrojtur. A mund të durohej e gjithë kjo? Nuk tregoj respekt as ndaj adhurimeve të dikujt, por përpiqeshin menjëherë që ta pengonin duke e poshtëruar me të gjitha mënyrat e mundshme.

Bilal etiopasi

Profeti i Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të, një ditë, bashkë me Ebu Bekrin, vendosën të shkonin në një vend jashtë Mekës. Diku aty pranë, iu afrua Bilal etiopasi, i cili po kulloste dhentë në atë vend. Ishin njëlloj si hëna me diellin; ishte e pamundur që të mos ngeleshe i apasionuar pas kësaj tabloje. Para se të nisej i duhej një arsye e fortë që të bënte një veprim të tillë, andaj mori një enë më qumësht, e shkoi që t'ua servirte dy njerëzve të dashur, me të cilët donte të fliste. Orvatja për ta zbardhur çdo zemër me dashurinë për Zotin, do të bënte që edhe zemra e Bilalit të përndizej, duke u lidhur aq fort pas Islamit.

Një... Dy... Tre, do të shtohet numri i atyre që e kuptonin si duhej rëndësinë e kësaj meseleje. Ato ditë patën dëgjuar se Bilali kishte përdorur fjalë të rënda ndaj idhujve të shumëllojshëm të Qabes. Si ishte e mundur që një skllav të fliste mbarë e prapë për zotat e drunjat dhe të gurtë të pronarëve të tij? Të gjithë vendosën që të kërkonin llogari prej Umeje bin Halefit; ishte e kotë që ai të rrezikohej për faj të një skllavi. Zaten, edhe vetë Bilali ishte thjesht një skllav prej atyre skllevërve të shumtë që gjendeshin në Mekë.

- Merreni, qoftë juaji! Bëjini ç'të doni, - u tha ai mekasve menjëherë.

Tashmë Bilali, kishte ngelur në dorë të mëshirës (!) së Ebu Xhehlit²³². E morën Bilalin, dhe e nxorën në shkretëtirë. E torturonin me çfarëdo mënyre të pashpirtshme që t'u vinte ndërmend. E shtrinin mbi rërën e nxehtë të shkretëtirës. I vendosnin mbi trup gurë të rëndë e të stërmëdhenj, e sikur të mos mjaftonte e gjitha kjo, donin që të zotëronin edhe në mendimet e tij; donin që ai të mohonte fenë e re të Muhamedit, dhe vetë këtë të fundit.

Brenda Ebu Xhehlit fshihej një urrejtje e parrëfyeshme, prandaj edhe vllte në çdo rast që nga gojët i dilnin jargë prej mllef. Nuk ia merrte mendja, kur për më tepër ai ishte një nga drejtuesit e Mekës: Si mund të pranonte një fuqi tjetër të jetonte krahas forcës dhe fuqisë së tij? E çfarë se, një skllav. Si mund të guxonte një gjë të këfillë, kur e dinte mirë se nuk ishte veçse një skllav! E shtrinin mbi rërën e nxehtë, dhe e torturonin derisa të skuqej nga rrezet përvëlmitare të diellit. Zaten, Bilalit nuk i kishte ngelur më forcë, as për të folur; nga goja dëgjohej se i dilte vetëm një fjalë:

- Ehad... Ehad...!²³³

Bilali ishte një njeri që e njihte edhe atë lloj bote. Më mirë të vdiste e të gjente shpëtimin e përjetshëm sot, sesa të jetonte një jetë vetëm mes torturave. Prandaj, shtrëngonte dhëmbët, pasi ai e kishte bindje se, "ishte më mirë të vdisje krenar, sesa të jetoje i çnderuar." Atë ditë, asnjëri nuk arriti dot që ta detyronte Bilalin të ndërronte mendje. Ai ishte i vendosur që të ishte i qëndrueshëm në rrugën që kishte nisur, andaj edhe nuk do të devijonte kurrsesi nga mendimet e tij.

Veç, ç'ishte ai mllef, që i lidhte litarë për qafe, dhe ia jepte fëmijëve që ta tërhiqnin nëpër sokakë deri në malet e Mekës. Bilalin, të cilin Zoti e kishte zgjedhur për "rob", dhe Profeti për "ymet", ata e kishin kthyer në një lodër për fëmijët e parisë së Mekës. E si mund të jetë e mundur që t'i japësh kuptim kësaj dukurie, kur nuk i ke provuar, as ecjen mbi rërën e nxehtë flakë, as të tjerat sosh, përfshi këtu edhe torturat, që në fakt shërbyen për diç, por kjo ishte veçse përcaktesa për vlerën që mbartte besimi në Zot.

Në Mekë nuk mund të gjendej qoftë edhe një i vetëm që të mos e kishte dëgjuar këlthitjen famëmadhe të Bilalit, "Ehad!"; "Ehad!";

²³² Ebu Xhehl, mbart kuptimin e "Babai i Injorancës".

²³³ Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 1/236

“Ehad!”... Këlthiste e rënkonte, por kujt do t’i shkonte në mendje që të ndjente sadopak keqardhje, Umejes apo Ebu Xhehlit?! S’kaloi shumë, e aty ia behu besniku Ebu Bekër. Zaten, e gjithë pasuria që kishte, do ta harxhonte në disa çaste të vetme; të paktën ai e kishte gjetur një mundësi që pasurinë e vet, ta investonte në një jetë të përtejme të lume. Mirëpo, nuk ishin veç këto kënaqësitë që do të fitonte... Do të fitonte përveç Ahiretit, edhe kënaqësinë e Profetit, por do të çlironte edhe Bilalin prej torturave të stërmundimshme të mekasve.

Iu afrua dhe u tha:

- Pse e torturoni kaq shumë këtë njeri? – i pyeti ai me njëfarë reagimi negativ. Mandej ai e bleu atë prej tyre, duke i treguar kësisoj rrugët e lirisë.

Bilali i nderuar po provonte kësisoj frytet e ëmbla të durimit, ndoshta po të heshtte pranë Umejes, do të ishte i qetë, por prapëseprapë do të ishte sërish skllav, derisa të jepte frymën e fundit. Tani nuk ishte më kështu, ai shpëtoi edhe prej torturave, edhe ishte plotësisht i lirë që të jetonte i padetyruar prej askujt, të jetonte pranë Të Dashurit Famëmadh.

E shihni, se si, të pohoje se ishte mysliman në ato ditë, ishte njësoj sikur t’i merrje vetes një biletë për në një teatër ku i torturuari dhe i dhunuari do të ishte vetë ti. Andaj, kurejshit, thuajse nuk dinin gjë për shumicën e sahabëve që ishin kthyer me kohë në fenë myslimane. Përveç shtatë prej tyre, të tjerët besonin në Allahun e Vetëm, por askush tjetër nuk ishte në dijeni të këtij fakti. Këta të shtatë ishin I Dërguari i Allahut, Muhamedi i nderuar Paqja qoftë mbi Të, Ebu Bekri i nderuar, Amar bin Jasiri, e ëma e tij Sumeja, Suhejb ibni Sinani, Bilal Etiopasi dhe Mikdad bin Esuedi.

Ndoshta tani kishte pak vuajtje, por kjo nuk do të thoshte se të gjitha ditët në vazhdim do të ishin të zeza. Do të vinte një ditë kur bora dhe akujt do të shkrinin, në qiellin e njerëzimit do të përjetohej edhe një herë një stinë pranverore, për t’u kremtuar më në fund, sa më gëzueshëm, një festë ku çdo anë të ishte kredhur në nur, ashtu siç vetë Allahu i Madhërishëm do të vendoste.

Disa, edhe donin që ta shuanin dritën e çështjes së Allahut, duke i përdorur madje të gjitha fuqitë që kishin në duar, por për Fuqinë e Allahut, kjo ishte një gjë krejt qesharake. Një ditë, Allahu iu drejtua besimtarëve nëpërmjet Xhebrailit të besueshëm:

- Edhe sikur të mos duan mosbesimtarët, Allahu ka për ta plotësuar dritën e Tij. Kjo ishte një fjali më shumë se shpresë, ajo po i lamjëronte besimtarët që të mos i shqetësonte asnjë prej të këqijave që po hiqnin. Ishte Allahu i Plotfuqishëm, ishte Resulullahu që premtontin, e si mund të kihej dyshim në një premtim të tillë?

Nëse Resulullahu fliste për diçka, atëherë veç duhej të prisje që ajo të ndodhte. Pasuesit e Tij ishin të një besimi aq të fortë, sa edhe sikur perdja e të panjohshmes t'u hapej, prapëseprapë nuk është se do të besonin më shumë se më parë.

Xhebraili Fjalëdrejtë premtonte, në emër të Allahut të Madhërishëm, një të ardhme pa fill e pa fund në jetën e tyre të përtejme; një botë plot lumenj ujërash të ëmbël e të kristaltë, përrenj ujërash të ngrohtë, që ndikonte drejt e në thellësitë e shpirtit. Këto në fakt as që shiheshin si synim imagjinar prej sahabëve, sidomos atyre të parëve. E si mund të ndodhë, kur ata ishin njerëz aq të ndershëm, sa të mos e ndosnin një çështje kaq të rëndësishme me synime kënaqësish.

Allahu (xh.xh.), me qëllimin që t'ua përforconte akoma më tej ndjesitë e besimit, u jepte atyre shembuj të shumtë nga jetët dhe bëmat e profetëve të mëparshëm.

- Nuk ka dyshim, që Ne, u dhamë shpërblim atyre, si Profetëve, si ndjekësve të tyre, që në këtë botë; dhe padyshim, që ndihmesa jonë do të vazhdojë të jetë mbi ta edhe në ditën kur çdo gjë do të dalë në shesh.

U mësonte kësisoj, se këto tortura dhe përndjekje, kishte pasur edhe njerëz të tjerë të devotshëm më parë që i kishin vuajtur, por shpërblimi ishte i pamasë, andaj shqetësimi dhe dyshimet ishin krejt të kota. U tregonte atyre se cila ishte pala që, në fund, ishte gjithnjë e qeshur. Duke filluar nga të parët, Ai u jepte shembuj që nga Profeti Nuh, Ibrahim (a.s.), Shuajbi (a.s.), Salihu (a.s.), Musai (a.s.), e deri te Isai (a.s.), dhe në fund të gjithë këtyre u thoshte:

- Ata, duruan dhe dolën të fituar, duke e merituar tërësisht shpërblimin; duroni edhe ju pak, që të mund ta gëzoni festën e nesërme! – jepeshin këshillat e nevojshme, duke u kërkuar durim dhe qëndresë nga besimtarët ende të brishtë. Durimi ishte arma më e duhur për besimtarët në ato kohë, andaj ata duhet ta kishin atë gati karshi çdo torture dhe përndjekjeje nga ana a mosbesimtarëve. Ishte vetë Allahu i Madhërishëm që u fliste, që t'u jepte guxim dhe t'ua përforconte

besimin:

- Atëherë Ti mbështetu pas forcës që të fal durimi! Sepse nuk ka dyshim që premtimet e Allahut janë të prera dhe të drejta. Ndaj, vështrimet dhe veprimet e ndyra të të çmeriturve nuk duhet të të trondisin aspak!

FTESA DHE KUMTIMI FILLON TË BËHET HAPTAZI

Kishin kaluar tri vite të stërgjata, dhe me përpjekjet individuale, Islami vetëm kaq kishte mundur të përhapej. Shumë mekas ishin dëshmitarë të ndodhive të ndryshme që ndodhnin, habitjeve dhe sjelljeve të habitshme të parisë së Mekës, njerëz të afërm që të trokisin në portë për të të thënë se ishin kthyer në myslimanë, të afërm që përpiqeshin që të bindnin qoftë edhe një prej familjarëve të vet që të besonte në Allahun e Vetëm. Thuajse të gjithë i kishin kthyer në temën kryesore të bisedave këto dukuri. Shihej se tashmë ishte e nevojshme një tjetër mënyrë për t'i tërhequr njerëzve vëmendjen, dhe kur ja, shfaqet sërish Xhebraili, i Cili kishte prurë disa mesazhe të tjera prej Zotit Mëshirëbërës. Ajeti, që transmetohej tanimë prej gojës së bekuar të Profetit, parathënë Atij prej Engjëllit të revelatës, thoshte:

- Fillimisht paralajmëro më të afërmit e tu! Sillju besimtarëve që të kanë besuar me mëshirë dhe dhembshuri! Dhe thuaju: “Padyshim që unë jam një Lajmëtar për ju!”²³⁴

Dukej që gjendja kishte ndryshuar kryekrejt, as rrethanat nuk ishin më si më parë; tanimë thirrja nuk do të bëhej më individualisht dhe fshehurazi, por do të synoheshin masa më të gjera, e çdo gjë duhej bërë haptazi. Në fillim, Shëmbëlltyra e dhembshurisë njerëzore thirri pranë vetes Aliun e vogël, që të këshillohej me të fillimisht.

- O Aliu im! Allahu (xh.xh.) më thërret, që duke filluar nga më të afërmit e mi, t'i thërras haptazi njerëzit në fenë e Allahut. Zaten, edhe unë vetë, po prisja që ata, të vinte koha e duhur, e ta shpallnin se ishin të një mendjeje me mua. Mirëpo, Xhebraili (a.s.) erdhi e më tha: “O Muhamed! Ti mundohu veçse të bësh ato që të urdhëron Allahu, sepse në fakt, me të je udhëzuar!” E tani, gjendja ndryshon paksa. Nuk është më si më parë. Le të ngremë menjëherë një zifafet, me mish deleje dhe enë të mbushura plot e përplot me qumësht të freskët, e mandej të thërrasim familjen e Abdulmutalibit, që të flasim me ta, e unë duke gjetur mënyrën e duhur, t'u transmetoj atyre fjalët

²³⁴ Shuara, 26/214

e Allahut Famëlartë!

Aliu i nderuar i bëri të tëra ato që iu thanë, derisa më në fund ishte ngritur një sofër më se e denjë për ato kohë. Në mes të të ftuarve, ku ndër më kryesorët ishin xhaxhallarët e Tij, gjendeshin gjithsej dyzet të ftuar. I Dërguari i Allahut, i gatiste me dorë pjesët e mishit të pjekur prej Aliut, e ua shërbente me radhë të ftuarve të Tij. Pas ushqimit, radha i erdhi pijeve, derisa më në fund, sofa e fisme u plotësua me gjithë të mirat. Të ftuarit kishin kohë që po mendoheshin për ftesën e menjëhershme, cili duhet të ishte qëllimi i saj, e nuk e dinin se cila do të ishte surpriza që do të përballeshin. Ja, tani ishte Muhamedi i nderuar Paqja qoftë mbi Të që do ta merrte fjalën, por ishte Ebu Lehebi ai që u hodh:

- Me ç'po shoh, ju ka magjepsur njeriu juaj. - Ishte i mbushur aq tërë mllef, sa fjalët e tij nuk do të mjaftoheshin me kaq, - ja këta janë xhaxhallarët dhe fëmijët e xhaxhallarëve të tu; çfarë do të flasësh fole! Lëre magjinë mënjanë! Ta dish se durimi i familjes sate po siset. Andaj është detyra ime të të ndal! Ti mund të mjaftohesh veç me fëmijët e babasë tënd! Se ta dish, se nëse vazhdon me këtë mendje, do të vijë një ditë që gjithë rinia e Mekës do të të vërsulet, e ta dish se gjithë arabët kanë për t'i ndihmuar. Nuk kam parë e dëgjuar më parë për njeri që t'i sjellë më tepër të këqija njerëzve të vet!

Për disa çaste gjithandej ishte akullzuar situata. Tërë ai mundim ishte harxhuar kot, madje ai nuk i la asnjë shans të fliste Profetit të Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të. Ebu Lehebi, nuk ishte mjaftuar me kaq, por edhe e kishte fyer, me më të rëndat fyerje madje. Fyerje që nuk mund t'i thuheshin robit më të dashur të Allahut, Profetit të Fundit, Muhamedit sal'lallahu alejhi ue sel'lem. Ai ishte xhaxhai i Tij, por fjalët ishin të atilla që do të preknin krenarinë e Allahut.

Me të parë se situata u rëndua, të ftuarit filluan të largoheshin një e nga një e dy e nga dy. Të nesërmen, i Dërguari i Allahut thirri sërish pranë vetes Aliun e vogël.

- O Ali, ishe dhe ti dje, e i dëgjove ato që foli ai; njerëzit u larguan pa dëgjuar ende se ç'do të thosha unë. Ali, organizo edhe sot një tryezë e thirri sërish njerëzit, - i tha Ai kushëritit të Tij të devotshëm.

Filluan edhe njëherë përgatitjet, derisa në mbrëmje ishte ngritur një tryezë e pashoqe, si ajo e para. Darka filloi, e me të mbaruar ushqimi, Profeti i Njerëzimit, i Dashuri i Allahut, i Cili e filloi duke

lavdëruar emrin e Allahut, iu kthye të ftuarve:

- O ju bijtë e Abdulmutalibit! Ju betohem mbi emrin e Allahut, se nuk kam parë djalë më të hairit se nipi juaj që të ftojë në një çështje më të mbarë! Unë ju kam prurë mirësinë e kësaj jete dhe asaj të përtejmes njëkohësisht. Allahu (xh.xh.) më ka urdhëruar që t'ju ftoj për tek Ai. Kush nga ju do të më përkrahë mua, të më mbështesë, duke u bërë një vëlla dhe një kushëri i dashur?

Nga mesi i të ftuarve nuk vinte asnjë zë ndaj kësaj ftese të të Dërguarit të Allahut. Ambientin e kishte mbështjellë heshtja. Nuk dilte zë nga goja e askujt. Ishte zëri gërvimë, i një njeriu që mund të merrej për fëmijë, që e prishi heshtjen:

- Unë, o i Dërguari i Allahut! Unë do të bëhem mbështetësi Yt më i mirë.

Kryet e të gjithëve u drejtuan andej nga vinte ai zë. Nuk ishte tjetër, pos Aliut. Në mes të të gjithë atyre, ai ishte më i vogli. Profeti i Njerëzimit, e afroi dhe filloi ta përkëdhelte nga koka, këtë djalosh të vogël, që kishte treguar kësisoj një sjellje prej të madhi.

- Ja, ky është vëllaçkoja dhe ndihmësi im më i afërt. Dëgjojeni atë, dhe vërin veshin. Të ftuarin filluan të qeshnin me fjalët e Resulullahut Paqja qoftë mbi Të; u kthyen nga Ebu Talibi, me një shikim sikurtallës:

- Eh, tani ty të bie të dëgjosh ç'të thotë djali yt i vogël, e t'i bindesh!

Kaloi edhe një ditë, megjithë përpjekjet e mëdha, asgjë nuk kishte ndryshuar; të gjithë mbajtën rrugën për t'u kthyer secili në shtëpinë e vet.

Vetëm se kjo ditë ishte ndryshe nga e mëparshmeja; të gjithë kurejshët tashmë kishin zgjedhur krahun e kundërt me birin e tyre, Muhamedin sal'lallahu alejhi ue selem. Edhe ata, lëvizjen që e kishin luftuar individualisht, vendosën që ta luftonin më të organizuar. Dhe i Dërguari i Allahut, megjithëse nuk ishte arritur të fitonte ndonjë mbështetës tjetër, i kishte mbështetësit e Tij të parë besnikë. Ato ditë, ishte pikërisht Ebu Talibi që shkoi ta takonte, për ta qetësuar paksa:

- Ç't'i bësh? Janë xhaxhallarët e Tu! Edhe unë jam një prej syresh, vetëm se unë jam më nga ana e fjalëve të Tua, sesa ata. Vazhdoje rrugën Tënde ashtu siç e ke nisur! Sepse, të betohem për Zotin, se unë do të të mbështes me tërë fuqitë e mia. Vetëm, se zemra nuk ma bën të pranoj fe tjetër, pos asaj që më ka lënë Abdulmutalibi. Kjo

ishte diç më e mirë, megjithëse, sa keq që nuk e pranonte edhe ai Islamin, por nuk kishte hequr dorë që ta mbështeste Nipin e tij të bekuar.

Ky veprim i tij, do ta çmendte kryekrejet Ebu Lehebin, i cili ishte bërë për të mos u njohur ato ditë.

- Ja, ky është më keq akoma! Je ti ai që duhet ta bëjë të ndërrojë mendje, përpara se të tjerët të mundohen ta bëjnë diçka të tillë në një tjetër mënyrë.

Çështja filloi të fitonte një dimension inati dhe mllefi. Ebu Lehebi kundërshtonte, por mbështetja e Ebu Talibit shtoej akoma edhe më shumë, duke i vënë perçina të pashqitshme lidhjes së tij me Nipin e tij të dashur.

- Vallahi, që ne do ta mbrojmë, dhe jemi të detyruar, për aq kohë që kemi fuqi, nëse ai rrezikohet prej ndokujt!²³⁵

Nuk mund të thoshin asnjë fjalë për një njeri që ishte i vyer në mes të të gjithëve; vetëm se këto fjalë të Ebu Talibit nuk ishin plotësisht të pranueshme! I kishte marrë të gjithë kundra, vetëm për të mbrojtur të nipin, madje duke këmbëngulur. Një grup nga kurejshi me të marrë vesh këto fjalë të Ebu Talibit, u nxehën aq shumë, sa e mbajtën menjëherë frymën tek Ebu Talibi:

- O Ebu Talib! – iu drejtuan ata.

Dukej që nga zëri i tyre se kjo bisedë nuk ishte aspak e këndshme. Fjalët, me të cilat do ta përmbyllnin bisedën, ishin të lexueshme:

- Ky djali i vëllait tënd, nuk po rri mirë, e për më tepër vazhdon të thotë fjalë lart e poshtë për idhujt tanë. Mbi të gjitha hedh baltë mbi mënyrën tonë të të besuarit. Thotë se ne qenkemi disa të ngratë që besojmë sipas të parëve tanë, sikur kjo të ishte diçka e turpshme. Tani të takon ty, ose do të flasësh me të që të heqë dorë prek kësi mendimesh, ose do të na i lësh neve në dorë që t'i gjejmë një zgjidhje këtij problemi!

Një nip jetim i lënë amanet prej të atit... A mund të lihej ai në dorë të këtyre ujqërve të uritur? Si fillim, Ebu Talibi mendoi se do të ishte më mirë të bënte diçka për ta ndryshuar paksa gjendjen. U mundua t'i marrë me të mirë, me qëllim që ata të mos largoheshin të nevrikosur.

Kjo nuk ishte një çështje nga e cila mund të hiqej dorë se ishte shqetësuar Kurejshi; ai ishte urdhër i Allahut, dhe duhej realizuar

²³⁵ Ibni Esir, *el-Kamil*, 1/584

medoemosdo. Pas çdo dite, hapësira mes mohimit dhe besimit po thellohej, dhe safët po qartësoheshin më mirë. Pas disa ditësh, Simboli i dashurisë hyjnore e ndjeu pak më tepër rëndesën e revelatës së Zotit. Erdhi sërish Xhebraili, që donte t'u mësonte besimtarëve se si të vepronin. S'kishte kaluar shumë kohë, dhe u organizua një tjetër zijafet. Nënë Hatixhja organizonte shpesh ushqime, ndërsa Aliu bashkë me Zejdin rendnin sa nga një vend në një tjetër për të ftuar miqtë. Aq shumë zijafete do të shtroheshin, sa pasuria e madhe e Hatixhes së nderuar, do të shkrihej duke organizuar këto mbledhje, të cilat ishin shumë të rëndësishme për davanë e madhe.

Prapë, pas fjalëve të ëmbla të të Dashurit të Allahut, ishte Ebu Lehebi, ai që do të kundërshtonte sërish, duke u thënë familjes së Abdulmutalibit:

- O bijtë e Abdulmutalibit! Ju betohem për Zotin, që kjo është një gjendje shumë e keqe! Jeni ju që duhet të gjeni një zgjidhje për të, përpara se kurejshët e tjerë të veprojnë më shpejt. Nëse do t'i lini shpresat në duart e tij, atëherë ta dini se ka për të ju nxirë faqja karshi gjithë gjindjes së qytetit. Ndërsa nëse përpiqeni që ta ndihmoni, ta dini se të zezat nuk do të vonohen t'ju ndjekin edhe ju.

Kjo ishte një rrugë për t'i larguar dhe ftohur njerëzit, të cilët Profeti i kishte ftuar për t'u fituar zemrën, e për t'i njohur me rrugën e drejtë të Allahut. Çështje më e keqja, ai sa herë që fliste, ia arrinte qëllimit që t'i bindte njerëzit. Megjithatë, nuk është se në mesin e tyre nuk gjendeshin njerëz që nuk u vinte keq; ishte halla e Profetit tonë, dhe njëkohësisht edhe motra e Ebu Lehebit, Safije binti Abdulmutalibi, e cila do të ngrihej në këmbë, për t'i kthyer përgjigje vëllait të saj:

- A të vjen mirë ty, nëse diçka e keqe i ndodh djalit të vëllait tënd? Unë betohem në Allah, se nëse ju kujtohet, dijetarët nuk heshtnin, e thoshin se nga fisi i Abdulmutalibit do të vinte një profet; ja, nipi ynë, është Ai!

Fjalët e hallë Safijes nuk kishin përfunduar ende, kur Ebu Lehebi zuri të fliste sërish:

- Jo, jo, jo! Kjo nuk është veçse një përcartje për të ardhur keq! Zaten, ç'mund të të vijë përveç turpit, nëse dëgjon fjalët e grave? Me ç'forcë e fuqi do t'i përballim burrat e Kurejshit, kur ata të na dalin kundër, duke vendosur që të na sulmojnë? Do të na ngelet veçse të mblihdemi, e ashtu si një kalli gruri të shkërrmoqemi të gjithë, - u tha ai të pranishmëve.

Gjithçka ishte prishur sërish, e ishte sërish Ebu Lehebi aktori kryesor që e shkatërronte çdo qëllim. Teksa vendosën që të largoheshin, u dëgjuan fjalët e Ebu Talibit, i cili ishte nxehur jo më pak prej fjalëve të Ebu Lehebit:

- Qoftë i lëvduar Allahu, se ne do ta mbrojmë atë, sa të jemi gjallë, kundër çdo rreziku që mund t'i shfaqet.

Tashmë çdo mbledhje në një vend, do ishte një shpresë më shumë drejt qëllimit të Tij, qëllimit të mirë që zemrat e tyre të zbuteshin sadopak. Ja, kështu do t'u fliste Ai të ftuarve:

- O bijtë e Abdulmutalibit! Nuk ka nevojë për dyshim, Allahu (xh.xh.) më dërgoi mua si profet për mbarë njerëzimin, veçanërisht edhe ju. Më urdhëroi: "Thirri në fenë e Allahut të afërmit e tu!". Kjo ishte e lehtë të thuhej me fjalë; duheshin thënë dy fjalë, të cilat do të ishin më të rëndat nëse viheshin në peshoren e çdokujt; hajdeni dhe dëshmoni se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe Unë jam robi dhe i Dërguari i Tij.

Këto ishin përpjekjet e ngrohta të një familjari, për t'i tërhequr njerëzit e Tij mënjanë, për të mos i lënë të digjeshin nga flakët përpirëse të Xhehenemit. Megjithëse e kundërshtonin, madje edhe e fyenin, Ai prapëseprapë nuk e vriste shpresën që i fshihej në vetvete, trokiste prapë në portat e tyre, me qëllimin e vetëm, që një ditë zemrat e tyre të zbuteshin. Sepse Ai ishte një njeri që jetonte me pasionin e bekuar të kumtimit të Fjalës Hyjnore; për të nuk përbente problem aspak, edhe nëse rrinte ditë të tëra pa hedhur gjë në gojë, apo pa pirë qoftë edhe një pikë uji të vetme. Ai Paqja qoftë mbi Të e quante si më të madhin gabim, nëse tregonte mangësinë më të vogël në orvatjen për t'i çuar njerëzit pranë gurrës së të vërtetës. Tani e ndjente veten shumë keq; e ndjente veten sikur ishte rrënuar krejtësisht, ngase njerëzit e Tij të zemrës nuk po besonin atje ku duhej. Madje, Kurani famëlartë, që në shumë ajete të Tij, e tregon gjendjen e Tij, pas çdo fjale që mbante për të afërmit, të cilët nuk i përgjigjeshin, jepte njëkohësisht edhe një shembull ideal për mbarë njerëzit që do të përballëshin me të njëjtën situatë në kohët e ardhme.

Zgjerimi i rrethit të kumtimit

Këto kohë, çdo ditë zbret nga një ajet, që i ushqen vazhdimisht besimtarët, duke ia bërë çdo ditë e pak më të gjallë vetëdijen e tyre

për besim. Pa kaluar shumë kohë, Atij do t'i thuhej: "Rrëfeji me kujdes dhe me përpjekje të shumta ato çfarë të janë urdhëruar, ndërsa me idhujtarët mos u ngatërro!"²³⁶ Mesa dukej, urdhri ishte më i përgjithësuar, dhe në pamje të parë dukej sikur përfshinte gjithë Mekën, por që në të ardhmen do të dukej se synonte mbarë njerëzimin. A ishte e mundur të mos i dorëzoheshë një urdhri të tillë?

Doli menjëherë në majë të kodrës së Safasë, dhe filloi t'i thërriste gjithë popullit:

- O sabahah! O sabahah!²³⁷

Normalisht, kjo ishte një thirrje që bëhej në kushte urgjente, që nuk kishte kohë për të pritur më tej, për shembull kur shihej ndonjë ushtri armike, që mund të vinte për të sulmuar. Ose për t'i mbledhur menjëherë të gjithë, për çështje të rëndësishme, ama më të rëndësishmet. Thirri, dhe filloi të priste që populli të mblidhej. Ja, edhe i Dërguari i Allahut, po mundohej t'i mblidhte të gjithë, me qëllimin e mirë që t'i këshillonte për ato që mund t'u ndodhnin. Askush nuk mund të bënte se nuk e dëgjoi zërin e kumbueshëm. Ata që mundnin menjëherë niseshin vetëm, ndërsa ata që nuk vinin dot thërrisnin të tjerë që të shkonin si mëkëmbës të tyre. Tashmë në kodrën e Safasë u mbledh një gjindje e madhe. I Dërguari i Allahut, fillimisht filloi t'i dallonte fise-fise, pastaj filloi t'u flasë:

- O bijtë e Fihrit! O bijtë e Adijit! O bijtë e Abdimenafit, e ju o bijtë e Abdulmutalibit!..

Të gjithë mezi po prisnin të kuptonin se përse ishin thirrur. Disa pëshpërisnin me njëri-tjetrin:

- Kush ishte ai që i thirri gjithë këta njerëz, e po flet, - megjithëse, prapëseprapë, ishin po ata vetë që kthenin përgjigje:

- Muhamedi!

Njëri prej të ardhurve ishte edhe Ebu Lehebi.

- Nëse ju them, se pas këtij mali është duke ardhur një ushtri për të na sulmuar, a mund të mendonit se do të isha duke ju gënjer? – pyeti fillimisht Resulullahu Paqja qoftë mbi Të.

- Jo, vallahi që ne nuk të kemi dëgjuar kurrë të na gënjes për gjësendi; nuk kemi qenë asnjëherë dëshmitarë, përveçse të vërtetës, prej Teje, - përgjigjeshin ata, disa njëzëri, e disa të tjerë nuk flisnin.

²³⁶ Hixhr, 15/94

²³⁷ Buhari, *sahih*, 4/1804; Taberi, *tarih*, 541

Kjo ishte edhe përgjigjja që Profeti i Njerëzimit priste, në mënyrë që ta vazhdonte bisedën ashtu siç e kishte planifikuar.

- O popull i Kurejshit! - nisi Ai të fliste sërish, - ja pra, unë kam ardhur këtu që t'ju lajmëroi se një rrezik më i keq është duke ju afruar. Tërhiquni, mundohuni të shpëtoni prej flakëve të zjarrit të Xhehenemit. Shembulli im është i njëjtë; unë nuk jam tjetërkush, pos atij që ka ardhur t'ju lajmëroj për rrezikun e tmerrshëm që ju kanoset. Sepse ai e ka parë se një armik shumë i rrezikshëm po ju afrohet, e andaj nuk dëshiron asnjë të keqe. Andaj, ka dalë në majë të Safasë, e i thërret "Ja sabahah! Ja sabahah!", thoshte Ai, e tanimë vendosi që t'u fliste veçanërisht të gjithë të afërmve të Tij. O Kurejshë! Egon tuaj që e keni të hipotekuar tek Allahu, shitjani Atij, e Ai ka për t'ju ruajtur ju prej zjarrit përpirës të Xhehenemit; sepse "atë ditë", unë nuk do të kem asnjë mundësi që t'ju shpëtoj, apo t'ju ndihmoj! Kam frikë, se pastaj, nuk do ta kem mundësinë që t'ju ndihmoj.

Bisedën po e ngushtonte, duke e sjellë, sa vjen e më shumë, drejt të veçantës, duke i përmendur emër për emër njerëzit më në zë të qytetit:

- O Ka'b, që vjen prej bijve të Luejit! O Murre i biri i Ka'bit, dhe ju o bijtë e Kusajit! O ju bijtë e Abdimenafit! O bijtë e Abdishemsit! O bijtë e Hashimit! Dhe ju o familjarë të Abdulmutalibit! Mundohuni të shpëtoni prej djegies në flakët e Xhehenemit! Sepse, do të vijë një ditë që unë nuk do të kem se si t'ju ndihmoj. Ndërsa tani, më kërkoni çdo gjë, e nëse kam mundësi do t'ju jap menjëherë; veçse nesër, në praninë e Zotit të Madhërishëm, nuk do të kem mundësinë të bëj dot asgjë për t'ju ndihmuar.

Këto ishin të gjitha të vërteta, e nga goja e askujt nuk po dilte as zëri më i ulët. Mbreti i mbretërve, e bëri atë që kishte në dorë. Po e kryente detyrën e Tij, megjithëse ishte i detyruar të shkelte krejt egon e Vet. Dëgjuesit filluan të largoheshin me ngadalë, secili për në shtëpinë e vet. Po largoheshin pa treguar kurrfarë reagimi. Sërish, nga mesi i turmës, u afrua një fytyrë e njohur. Shihej qartë nga qëndrimi dhe mimika e tij, se nuk po afrohej për të thënë fjalë të ëmbla.

- Turp të të vijë! A veç për këtë na mblodhe deri këtu; t'u thafshin duart, - fliste ai, duke mos i kursyer fyerjet karshi të nipit të vet.

Nuk kaloi shumë kohë, dhe ia behu sërish engjëlli shpëtimtar karshi gjendjeve të shumta të pikëllimit profetik. Ai po i thoshte disa

ajete, që do ta qetësonin disi të Dërguarin e Allahut Paqja qoftë mbi Të:

- Iu thafshin duart Ebu Lehebit dhe u thaftë në gjithçka! Nuk do ta ndihmojnë atë as pasuria dhe as fitimet e tjera. Ai, me siguri, do të hidhet në zjarrin me flakë të tërbuara, po ashtu edhe gruaja e tij, që mbart drutë e zjarrit, në qafën e saj do të ketë një litar prej fijesh palme.²³⁸

Kjo ishte njëkohësisht njëfarë fletë garancie për ata njerëz, të cilët megjithëse shumë të afërt me Njeriun më të dashur për Allahun, nëse nuk dorëzohej para njësisë së Allahut, dhe të pranonte se Muhamedi Paqja qoftë mbi Të ishte robi dhe i dërguari i Tij, atëherë nuk do të kishte shpëtim. Meka, me të marrë vesh për këto ajete që kishin zbritur, u trondit sa më s'ka, por më shumë u trondit Ebu Lehebi dhe familja e tij, të cilët ishin përmendur haptazi, e megjithëse mundoheshin që ta mbanin veten, ishin të rrënuar shpirtërisht: Po sikur ato që thotë Muhamedi të jenë të vërteta!.. Po sikur Muhamedi (s.a.s.) të jetë profeti, të cilin ne kemi kohë që e presim? Mirëpo e kishte thuar se të pamundur që të hiqte dorë prej asaj që e kishte nxjerrë njëherë prej goje. Nuk mund të ndërronte mendje, derisa në fund, fjalët e urta të Kuranit për Ebu Lehebin u vërtetuan më së miri me vdekjen e tij.

Edhe Umu Xhemilja, e shoqja e xhaxhait, Ebu Lehebit, nuk ishte më pak e keqe nga i ungji. Ajo përpiquej me mish e me shpirt që t'ia vështirësonte sa më shumë jetën të Dërguarit të Allahut. Ajo i sht-ronnte atij gjemba në shtegun përnga Ai dihej se do të kalonte, me qëllimin e thjeshtë, për ta penguar sidoqoftë prej veprave të Tij të mira, madje kishte edhe mbrëmje të atilla, kur ajo vinte pranë portës së shtëpisë së Tij, për t'i hedhur turlifarë pislleqesh. Zaten Umu Xhemilja, e cila ishte një grua jo e mirë, gojëprishur, përpiquej që jo vetëm ajo, por edhe të tjerët të mundoheshin si e si që t'ia vështirësonin jetën Reliktit më të lartë të Dashurisë, Profetit Muhamed Paqja qoftë mbi Të. Prandaj Kurani, kur përmendte atë, thoshte "bartësja e drunjve", për të treguar më tepër gjendjen e mjerueshme në të cilën do ta kalonte jetën e ferrit kjo grua, e mangët nga të gjitha cilësitë si e tillë.

Umu Xhemilja, me të dëgjuar fjalët që Profeti Muhamed Paqja qoftë mbi Të kishte thënë prej ajeteve për të shoqin e saj, vendosi të merrte një grusht gurësh, e u drejtua për nga vendi ku rrinte Krenaria e Njerëzimit. Ishin çaste të një krize të vërtetë mendore; si ishte e

²³⁸ Teb'bet, 111/1-5

mundur, që një si Muhamedi, t'i bënte ata objekt bisedash të tilla, duke i ndikuar keqazi në jetën e tyre të ardhshme. Ç'ishte ajo pamje e përshkruar, aspak e hijshme!..

Sakaq, në ato çaste, pranë Të Dërguarit të Allahut po rrinte njeriu i Tij më i dashur, Ebu Bekri (r.a.)²³⁹, i cili me të parë turfullosjen e Umu Xhemiles, iu drejtua Profetit të mbarë Njerëzimit:

- O Resulullah! Kjo grua është gojëprishur; kam frikë se do të vijë këtu veç për t'ju lënduar ju.

Profeti i Njerëzimit nuk ishte i një mendjeje me të.

- Ajo nuk ka për të më parë fare mua, - tha i Dërguari i Allahut.

Ebu Bekri i nderuar nuk kuptoi asgjë prej gjëje nga këto fjalë, veçse, derisa ishte thënë prej të Dërguarit të Allahut, atëherë kishte një urtësi. Ishte e pamundur që nga goja e Tij të dëgjoje ndonjë fjalë të kotë. I ngeli veçse të priste se ç'do të ndodhte.

Saora, Umu Xhemilja u afrua, e ashtu me ato ngulçet në frymëmarrje:

- O Ebu Bekër! Ku e ke atë shokun tënd që thur vargje? – pyeti ajo.

- Të betohem për shtëpinë e Allahut, se Profeti im nuk është as poet, e aq më pak e di se çështë poezia! Këtë e di edhe ti shumë mirë, madje!

Dukej qartë, ajo për çfarë ajo kishte ardhur nuk ishte aspak poezia, dhe nuk donte që ta harxhonte kohën kot duke u marrë me të. Ebu Bekri i ktheu një përgjigje, e cila më shumë donte të thoshte: “Po ti a nuk sheh, a si?!”

- A nuk e sheh Atë që është këtu me mua? – e pyeti ai.

- Mos po kërkon të tallesh me mua? Të betohem që nuk shoh askënd pranë teje, - ia kthente ajo e çmeritur.

Nuk kishte shumë kohë për të humbur, andaj vendosi të largohej menjëherë prej andej, dhe ashtu bëri.

- I tërë Kurejshi e di, se unë jam një vajzë e nderuar e tyre, andaj ai burrë që e merr parasysh të flasë keq për pasardhësit e Abdimenafit duhet të ketë kujdes, - thoshte ajo kërcënueshëm. Ky ishte një rebelim si prej saj. Erdhi, por çështë më e keqja po ikte po ashtu si pati ardhur.

Ebu Bekri, i cili i kishte ndjekur me habi të gjitha sa ndodhën, u kthye menjëherë kah Resulullahu (s.a.s.):

²³⁹ Radijallahu anh – Allahu qoftë i kënaqur prej tij!

- O Resulullah! Si është e mundur që ajo grua nuk të pa fare?
- Sepse në mes meje dhe saj rrinte një engjëll krahëhapur, andaj, - ia ktheu i Dërguari i Allahut të Plotfuqishëm.²⁴⁰

Koha për t'u hapur përreth

I Dërguari i Allahut, i Cili nuk reshti asnjëherë së kumtuari njerëzve të Tij, bijve të Abdulmutalibit, po e zgjeronte sa vjen e më shumë rrethin e Tij të kumtesës së Fjalës së Allahut. Tani Ai shkonte për t'u falur haptas në Qabe; i ftonte njerëzit në Islam, e u lexonte atyre ajete kuranore. Njësoj si profetët e ardhur para Tij, edhe Ai thoshte:

- O populli im! Hajdeni, dorëzohuni edhe ju Zotit që është i vetëm. Kësodore, përpiquej që ndërmjet robërve dhe Allahut të mos ngelej kurrfarë pengese artificiale.

Si fillim, Ai vendosi të takohej me fiset që banonin aty afër. I Dërguari i Allahut përdorte çdo lloj mënyre të mundshme, e cila i dukej si e frytshme për t'i ndihmuar ata që të gjenin rrugën e drejtë që të rrëfente feja islame. Mundohej, që me sa të mund, t'ua përçonte edhe atyre pasuritë e pashoqe të zemrës së Tij.

Herë-herë, Ai mendonte për grupe më të mëdha njerëzish, duke i ftuar ata të mblidheshin në një vend, nga ku do ta kishte më të lehtë që t'u fliste. I pëlqenin përherë vendet ku njerëzit mblidheshin trumba-trumba, andaj nuk humbte kohë për t'u nisur pranë tyre, për t'i këshilluar edhe një herë më tepër:

- O njerëz, nuk ka dyshim se Allahu ju urdhëron të hiqni dorë nga besimi në fenë e të parëve tuaj!

Dhe, me të thënë Ai këtë fjali, gjindja sikur tërbohej, fillonte të turfullonte nga mllefi. Fytyrat ktheheshin andej nga vinte sakaq një tjetër zë kutërbues, për të parë se cili ishte ai që po fliste; dhe nuk e patën të vështirë, që me një tahmin të lehtë, ta gjenin se kush fliste. E kush mund të ishte tjetër pos Ebu Lehebit. Qielli errej, madje dukej sikur do të fitonte ngurtësim prej zemrës së gurtë të Ebu Lehebit.

Ai Paqja qoftë mbi Të, ishte Profeti më i Madh i të gjitha kohërave, kështu që nuk mund të mposhtej që në kundërvënien e parë të Ebu Lehebit apo Ebu Xhehlit. Dukej sikur çdo pengesë, në vend që ta frenonte, e shtynte më parë, ia shtonte atë dëshirën e brendshme për t'i këshilluar më ethshëm njerëzinë. Ishte vazhdimisht në kërkim të

²⁴⁰ Halebi, *sire*, 1/466

fytyrave të reja, të cilat dukeshin të etura për t'u njohur me të vërtetën. Ja, një tjetër ditë, do ta shohim në Dhilmexhaz, ku gjatë një panairi që po organizohej atje, Ai u ngrit sërish e filloi t'u fliste të gjithëve:

- O njerëz, thoni "*La ilahe il'lallah*" dhe gjeni shpëtimin!

Veçse, teksa i thoshte këto, nuk ndihej plotësisht rehat, se saherë që Ai nisej të bënte diçka të këtillë, të fliste të vërtetën, e njëjta fytyrë e ndiqte me duart e mbushura kërcënueshëm me gurë, për ta goditur, Ebu Lehebi, xhaxhai i Tij dora vetë. Ai nisej me qëllimin e vetëm se mbase u tregonte ndonjë gjë këtyre njerëzve, ndërsa përgjigjja ishte gjakosja e gjymtyrëve, por pa kurrfarë uljeje të dëshirës për t'i parë edhe njëherë, ashtu grumbull, njerëzit, që t'u tregonte se kishte një Zot, dhe Ai ishte Ehad, Një dhe i Vetëm. S'kishte thënë ende, as fjalinë e parë madje, kur klima e Dhilmexhazit u prish nga zëri i shëmtuar i Ebu Lehebit. Siç duket huqi largohet vetëm me largimin e shpirtit nga trupi i një njeriu.

- O njerëz, mos e dëgjoni këtë njeri, është veç një gënjeshtar, - u thoshte njerëzve, Ebu Lehebi.²⁴¹

Ja, kjo po që ishte një gënjeshtër e vërtetë; Ai person që deri dje thirrej nga të gjithë si "I sigurti", Ai njeri të cilit i dorëzonin pasurinë që t'ua ruante pa kurrfarë mëdyshjeje, që për më tepër ky njeri ishte vetë nipi i Ebu Lehebit, po e përbuznin dhe hidhnin çdofarë fjale mbi Të, vetëm e vetëm se thoshte gjëra që ecnin në drejtim të kundërt me qëllimet e tyre grykëse. Mundoheshin si e si, që me çdo lloj mënyre, ta kthenin në një person që të mos kishte sy t'u afrohej më vendit të tyre. Këto fjalë nuk është se do të tregonin efekt përherë, sepse do të vinte një ditë që njerëzit do të lodheshin, e askush nuk do t'u besonte më. Por çë do, se ajo që e mërziste më tepër Simbolin e Dashurisë Njerëzore Paqja qoftë mbi Të, e mërziste fakti se njerëzit do të vonoheshin edhe një ditë më shumë për të besuar te Zoti i Gjithëlavdishëm.

Gjithfarëlloj pengesash

Saora po afronte periudha e Haxhit, e kurejshët kishin filluar të shqetësoheshin sa vjen e më tepër. Ajo që dyshonin dhe kishin frikë më shumë ishte se mos ardhësit nga vendet e tjera, do të takoheshin me Profetin Muhamed, i Cili mund t'u tregonte atyre ajetet e zbrit-

²⁴¹ Halebi, *sire*, 2/154

ura. Duhej që ta pengonin një gjë të tillë me çfarëdolloj mënyre; ose edhe sikur ata të denjonin të flisnin, këta duhet të bënin një propagandë të atillë përkeqësuese, që askujt të mos i shkonte ndërmend të mendonte se qoftë edhe një prej fjalëve të Tij mund të ishin të vërteta. Andaj, për të vendosur një sahat e më parë se çdo të bënin, ata u mblodhën në shtëpinë e Velid ibni Mugires. Qëllimi i vetëm i mbledhjes ishte si e si ta pengonin të Dërguarin e Allahut që të kishte mundësi t'u kumtonte miqve ndonjë gjë prej atyre ajeteve të zbritura prej Zotit. Medoemosdo, duhej penguar që ato fjalë të gjenin një pranim në zemrat e tyre.

I pari e mori fjalën Velidi, meqë ishte edhe më i vjetri, por edhe i zoti i shtëpisë:

- O popull i Kurejshit, të gjithë e dini se nuk na ndan edhe shumë kohë nga koha e Haxhit; fise të ndryshme arabësh duhet të jenë nisur tashmë për të ardhur këtu, që të kryejnë, si çdo vit, ritin e Haxhit. Mirëpo, ju e dini se ç'na ka gjetur me një njeriun tonë! Andaj, thashë të mblidhemi këtu, që nesër pasnesër, të mos dalë askush e të thotë fjalë të ndryshme prej njëri-tjetrit. Sepse nëse ardhësit shohin se ne nuk do të jemi të një mendjeje me të, afërmendsh ata kanë për të na menduar ne si gënjeshtarë, fjalës së të cilëve nuk mund t'u besohet. Ja, përshembull ti o më i vjetri i Abdishemsëve, tregona një rrugë të drejtë si të veprojmë, pasi ti je më i vjetri dhe me më shumë përvojë ndër ne.

- E ku di unë, thuajna ti diçka, ç'ke menduar, e ne të hedhim mendime për to, - ia ktheu i moshuari.

- Ja, ti përshembull, ç'thua? Këtë desha të të them, - vazhdoi Velidi.

- Le ta quajmë "Fallxhor", para të gjithë ardhësve.

- Jo, kjo nuk shkon, pasi ai nuk është kurrsesi fallxhor. Sa e sa fallxhorë kemi parë ne, fjala e tij nuk ka për t'u ardhur si prej fallxhori, pasi ajo nuk është as rimuese, as e fshehtë!

- Atëherë, le t'i themi: "I çmendur!"

- Ai as i çmendur nuk është! Sa e sa të çmendur na kanë zënë sytë neve, ky nuk ngjan me asnjërin prej tyre. Pastaj, tek ai nuk vërehet as ndonjë fjalë që të të ngatërrojë mendjen, e çështë më e keqja ne nuk e kemi parë asnjëherë që të vrapojë majtas-djathtas si ndonjë i çmendur.

- Atëherë, ta quajmë "poet"!

- Jo, jo, as poet nuk është ai! Ne e dimë shumë mirë ritmin, ritmin, figurat dhe muzikalitetin e poezisë, andaj nuk mund të themi se fjalët e tij ngjajnë me poezi!

- Ani, le ta quajmë “magjistar”!

- Sa e çuditshme! Ai as magjistar nuk ngjan të jetë! Pse kështu janë magjistarët që dimë ne, ky nuk bën asnjë prej magjive të tyre. Nuk kemi dëgjuar as të thotë gjëra për njerëzit, e t’u fryjë atyre, as nuk dimë që të lidhë nuska.

I numëruan të gjitha alternativat që u vinin ndërmend se mund t’i çonte në ndonjë mundësi të atillë, për ta treguar Atë, që gjithë njerëzimi i qofshim fli, por çë do që me asnjërën prej tyre nuk e krahasonin dot Muhamedin, i Cili, edhe për ta ishte një diç tjetër. Ishte thujtja e pamundur që këtij burri të moshuar t’i pëlqente ndonjë prej mendimeve të tyre. Sa i lodhte aq shumë, pse nuk thoshte vetë ç’kishte në mendje, e të mbaronte kjo torturë mendimesh.

- Po, ti vetë, ç’mendim ke, o i pari i Abdishemsëve, - e pyetën ata gati njëzëri, por mesa dukej as ai nuk kishte se ç’të shtonte.

- Më lini pak kohë të mendohem, - sepse edhe ai vetë e kuptoi se dukej sikur mendja i kishte ndalur e nuk po punonte dot për të prodhuar atypëraty një djallëzi të çastit.

I kaloi një e nga një përpara syve të mendjes të gjitha mundësitë e përmendura, derisa një vetëtimë i shkrepiti në mendje, po, po, ja ajo mund të shërbente. Ishte njëra prej tyre. U drejtua nga gjindja, duke filluar të fliste:

- Është mëse e vërtetë që në fjalët e tij ka një fuqi tërheqëse të veçantë. Ju thoni ç’të dëshironi, por do ta shihni menjëherë se nuk keni aspak të drejtë. Ama, mesa kuptoj unë, fjala “magjistar” atij i shkon më tepër se të tjerat, sepse duhet ta keni vënë re, që me të folur ai, djali mund të ndahet nga i ati, dhe gruaja nga i shoqi.

Xhebrail Fjalëdrejti, do të vinte sërish, të thoshte disa ajete, të cilat do të jetonin përjetësisht si dëshmi të kësaj mbledhjeje të tyre:

- Ai u mendua, përsiati dhe vendosi. Që u shkatërroftë me themel, çfarë përsiati dhe vendosi ky farë njeriu. U shkatërroftë, po, po, u shkatërroftë, si u mendua dhe vendosi! Mandej pa rreth e qark, dhe ç’të shohësh u vrenjt në fytyrë dhe mrroli vetullat. U kthye mënjanë, dhe turfullonte megjithë shpirt prej mllëfit, derisa më në fund iku, u largua. Kjo, - tha ai, - nuk është tjetër veçse një magji

e transmetuar prej magjistarëve të kahershëm. Kjo nuk është tjetër veçse fjalë njeriu...

Nuk kishte se ç't'u shtoej më fjalëve të helmëta të Velidit, andaj ata ranë në një mendje me mendimin e tij, dhe u larguan sakaq secili për në shtëpinë e tij. Tani u përcaktua dhe politika e re e përgjithshme që do të ndiqej. U zbulua mënyra e përbashkët me të cilën do të bënin fjalën e Profetit tonë të Dashur të mos dëgjohej nga askush. Tani ata e kishin gjetur, se si të ishin në një mendje, qoftë kjo edhe e gënjeshtërt, për ta nxirë me çdo lloj mënyre emrin e Tij të bekuar për të gjithë ne. Kjo ishte një ngjarje, e cila në ditët tona do të shprehej me formulën: "T'i servirësh të gjitha medieve të njëjtin lajm, njëfarësoj, në të njëjtën kohë."

Ditët kalojnë, e kështu kaluan edhe ato ditë, derisa mbërritën njerëzit e Haxhit. Ata pritëshin nga mekas të ndryshëm të ngarkuar me këtë detyrë, e secili prej këtyre të fundit përpiqej si e si që t'u tregonte atyre - megjithëse disa nuk u besonin - që Muhamedi i bekuar ishte një magjistar. Kështu e penguan ata, me gjithë djallëzinë e tyre, mundësinë që ata t'i afroreshin Profetit Muhamed Paqja qoftë mbi Të e të njiheshin sadopak me të vërtetën e drejtë.

Nga ana tjetër, Profetin e nderuar e pati kapluar një atmosferë e dendur revelatash hyjnore. Ishte Xhebrail Fjalëdrejtë që po sillte një tjetër fjalë të Zotit. Në ajetin e Allahut thuhej; Allahu i Gjithëpushtetshëm e dinte planin e ndyrë të mekasve; Ia tregonte Atij, të Dashurit të Vet, gjithë gjendjen shpirtërore dhe mendjen e atyre komplotistëve, madje duke ia përmendur edhe Velid ibni Mugiren që gjendej në mesin e tyre:

- Lërma mua atë! Do t'ia marr Unë hakun atij njeriu, të cilin e krijova Vet, e stolisa me gjithfarë stolish, pasurish dhe salltanetesh, e mandej i fala fëmijë që të luajnë në mes të pasurisël!

E drejtë, si çdo punë, edhe kjo do të kishte një të nesërme të vetën. Megjithëse ekzistonin disa gjëra të domosdoshme, të cilat duhet të bëheshin "sot". Sepse të gjithë përpiqeshin me sa të mundnin, e në fund, ata që ecnin siç ua kishte urdhëruar Allahu, duhej medoemos të mbërrinin në qëllimin e tyre të bekuar. Andaj, Profeti i Njerëzimit (s.a.s.) e dinte se në panairët e Ukazit, Mexhenes dhe Dhilmexhazit do të kishte njerëz, ku mund t'u fliste atyre për njësinë e Allahut (xh.sh.). Ai shkoi atje, dhe filloi t'u fliste gjindjes:

- O njerëz! Ejani, thoni “*La ilahe il’lallah*”, dhe gjeni shpëtim, - bërtiste Ai me sa të mundte, për ta bërë emrin e Allahut të dëgjuar në çdo cep të panairit.

Ai e dinte shumë mirë, që fjalët e Tij do të shkaktonin kundërpërgjigjen e Ebu Lehebit dhe shokëve të tij, por ekzistonte një mundësi e mbarë, që njerëzit megjithëse do të largoheshin pa besuar, në kthim do të mendoheshin më tepër, dhe më lirë, për vërtetësinë e këtyre fjalëve të Muhamedit tonë të Dashur Paqja qoftë mbi Të. Ai e dinte se në mendjet e njerëzve ngelet më e freskët ajo që është e re, e gjëja më e re që mund të merrnin me vete prej ritit të kësivitshëm të Haxhit, do të ishin fjalët e Allahut, të derdhura prej buzëve të Tij.

Zëra kundër, që shtohen pareshtur

Tashmë kurejshët mundohen çdo ditë e pak më shumë ta shtojnë dozën e helmit kundër kauzës së Profetit Muhamed (s.a.s.), me qëllimin e mbrapshtë për t’i larguar edhe pak, edhe pak më shumë prej Tij njerëzit kureshtarë. Nxjerrin prej gojës fjalë që s’thuhën, gënjeshtër të paimagjinueshme, vetëm e vetëm si t’i trondisin zemrat e besimtarëve. Ata orvatin gjithë ditën e ditës vetëm për të nxirë emrat e tyre, për t’i bërë ata të paafrueshëm prej atyre, të cilët nuk e kishin veshur ende petkun e larë në ar të Islamit.

Tanimë as plani i projektuar prej Velid bin Mugires nuk po funksiononte siç duhej, andaj ata po garonin me njëri-tjetrin që të gjenin një tjetër më të frytshëm. Thurnin dhe hidhnin prej gojëve çdofarë fjalish, me gjithfarë kuptimesh të zeza. Kjo ishte një fushatë e hapur kushtuar përçmimit të Profetit tonë të Dashur Paqja qoftë mbi Të. Çdokush që i jepej për oratori, ia kushtonte tërë kohën mbledhjes së turmave të njerëzve, për t’u mbajtur ligjërata përbuzjeje për Njeriun më të Vyer të Universit.

Së pari, ata synonin vetëm Profetin e Allahut (s.a.s.); një ditë “i çmendur”, një ditë tjetër “magjistar”, një tjetër ditë “gënjeshtar”, e kur t’u vinte ndërmend lëshonin edhe ndonjë “poet”, si e si për t’u tallur me Pasqyrën e Moralit të Përkryer. Ndonjëherë ata talleshin edhe me lojëra retorike fjalësh:

- E çfarë profeti na qenka ky kështu? Profet që i duhet të ecë, të

hajë, të pijë e të flejë si të gjithë ne! – thoshin ata.²⁴²

- Kurani, a nuk duhet t'u zbriste atij njeriut që gjendet në mes të dy qyteteve,²⁴³ thurnin ata nëpërmend, shi sikur të ishin caktuar për të bërë ndarjen e mëshirës hyjnore, donin që të ishin vetë ata që vendosnin për çdo gjë. Por ç'ë do që Zotëruesi i Gjithësisë ishte Allahu (xh.xh.), e a nuk duhet ta vendoste Ai se cili ishte më i hijshëm për të nderuar me gradën e lartë të revelacionit.

Vinte dita që ata pushtoheshin nga një mendim tjetër i ri, e fillonin për shembull merrnin si motiv vetminë e Profetit tonë të Nderuar:

- Sikur t'i kishin zbritur edhe një engjëll që ta ndihmonte të pak-tën! Apo t'i ishte dhënë ndofarë pasurie, e ta jetonte këtë jetë në një xhenet tokësor, - talleshin ata.

Të gjitha sëmundjet individuale të një qenieje njerëzore, mospranimi i dikujt më i lartë se vetja, urrejtja, trysnia kolektive, haseti, inati, frika, krenaria dhe smira, qëndronin si shtrat për të luftuar profetësinë.

Në mohim nuk kishte rregulla loje, prandaj nuk kaloi shumë kohë, e ata u kthyen që të *nëpërkëmbnin* edhe Kuranin Fisnik. Ndonjëherë e quanin "rrëfenjë e moçme", "fjalë e stolisur e padobishme", madje ndonjëherë e tepronin duke e quajtur edhe "fjalë djallëzore xhindedh", e normalisht, pas këtyre nuk ishte e çuditshme që ta quanin edhe "fjalë njerëzore". Ata qëllimonin që veç ta bënë Kuranin një fjalë të padëgjuar prej njerëzve të mohimit, me frikën se mos ndonjë ditë edhe ata mund të ndikoheshin prej tyre.

Lufta e fjalëve po vazhdonte me një ritëm marramendës, kur kishte ende shumë kohë derisa të fillonte ajo e shpatave. Nga njëra anë paralajmëronin:

- Mos e dëgjoni Kuranin! Që të jeni gjithnjë të pandikuar prej tij, mundohuni që të nxirrni sa më shumë ngatërresa në sytë e njerëzve, ngrijini ata në anarki, përdorni çdolloj hileje, derisa ata të heqin dorë prej "të drejtës" së tyre.

Përdornin çdolloj loje fjalësh, e luanin me ç'mënyrë t'u vinte në mendje për ta çaktivizuar krejtësisht mendjen e njerëzve që u qëndronin përballë. Nganjëherë ata bënë sikur e parapëlqenin këtë besim të ri, vetëm që pas ca kohësh të hidheshin sërish në sulm, duke

²⁴² Furkan, 25/7

²⁴³ Zuhruf, 43/31

luajtur saora rolin e njeriut që nuk e gjeti dot lumturinë te kjo mënyrë të jetuari; teksa përpiqeshin që të mbanin në kontroll njerëzit përrëth vetes, ata mundoheshin që t'u thyenin gjendjen shpirtërore Profetit të Kulluar Paqja qoftë mbi Të dhe besimtarëve të tjerë. Ishte qesharake, cilësitë e tyre të devijimit dhe çoroditjes së krejtë, ata ua atribuonin besimtarëve të pastër.

Kishte nga ata që e tepronin akoma më shumë; për shembull, Nadr bin Harithi, i cili njihej ndryshe edhe si “djalli i Kurejshit”, sapo kishte ardhur prej Hires. Ky njeri bënte herë pas here udhëtime të gjata, ku takohej me mbretër dhe udhëheqës të atjeshëm, ku më tepër kishte si qëllim të mblidhte dije për kultura nga më të ndryshme. Nëse do të mendojmë një Mekë të asaj kohe, për të mund të thuhet lehtësisht se ishte ndoshta njeriu më i kulturuar i Mekës. Ky njeri, mundohej të mos e linte kurrë pa e ndjekur Profetin tonë të Dashur, që ngado që Ai të shkonte, ky të mund të fliste fjalën e vet të mbrapshtë.

Po ky Nadr, ishte ai që një ditë pati blerë një robinjë veç për ta përdorur si karrem për të penguar njerëzit që i afroheshin portës së besimit. Kjo robinjë ishte e urdhëruar që t'i ndalte të gjithë njerëzit e drejtuar kah shtëpia e Muhamedit të Nderuar (s.a.s.), t'i gostiste me gjithë të mirat, e t'i këshillonte që të mos shkonin te Qashtërsia e Kumtimit të Kuranit Paqja qoftë mbi Të.

Kështu është mohimi, nuk ka formula të caktuara, e shfaq veten përditë me mënyra nga më të ndryshmet, dhe të gjitha bashkë japin një tablo më të plotë të së keqes së atyre ditëve. Ata çfarë nuk kërkonin prej Profetit të Njerëzimit, duke u munduar ta ngatërronin me luajtjen e rolit sikur ishin “të etur” për të besuar. Për të vërtetuar profetësinë, ndoshta duhet të ngjisnin shkallë për të parë Zotin, e se do të ishte e hijshme që - “na ruaj o Zot!” - Zoti t'u shtronte atyre ndonjë banket me fruta nga ato të xhenetit - lllomotisnin ata. Mirë, edhe sikur kjo të ndodhte, ata prapë nuk do të besonin; thjesht kjo ishte aventura e radhës e argëtimit të tyre të pangopshëm!

Por çë do, sa mirë që, besimtarët kishin në mbrojtje Allahun e Plotfuqishëm (xh.sh.); besimtarët kishin Resulullahun që i printe. Kurani, kundrejt këtyre idhujtarëve bashibozukë, i pasuronte çdo ditë me nga një ajet të ri, duke u rikujtuar vazhdimisht se duhet të bënë durim në parashtrimin e Fjalës së Drejtë. Ishte e ditur tashmë se punët e mira i kanë të shumta pengesat, e atyre prapë u kujtohej se djalli dhe

mendimet e tyre djallëzore do të vinin pareshtur përpara mendjeve të pastra të atyre që besuan, prandaj besimtarët duhet ta kuptonin më së miri këtë, e t'u paraprinin djallit. Kurani u jep atyre vazhdimisht shembuj nga popujt e mëparshëm, duke u theksuar se nuk është aspak i lehtë përparimi në rrugën e të drejtës. Allahu (xh.sh.) u kujtonte atyre se e ardhmja do të ishte e mbarë dhe e bukur për të gjithë ata që e organizonin jetën në dritën e parimeve të devotshmërisë.

Ajetet që zbrisnin fillimisht qetësonin Profetin e Dashur:

- Ne e dimë se zemra jote copëtohet përballë fjalëve të pabaza të tyre; mirëpo Ti mos mungo asnjëherë së përmenduri emrin e Allahut, ji gjithmonë nga ata që e vendosin kokën në sexhde përballë fuqisë së pashtershme të Zotit tënd! Mos u ndaj asnjëherë së adhuruari Allahun, derisa vdekja të vijë e të trokasë!

Këto ishin të gjitha fjalë të shprehura në trajtën e urdhrave, por mbartnin me vete një fllad të ngrohtë qetësimi.

Njëherë tjetër:

- I sjellim ne në isllah ata të pacipë që tallen me Ty! Ata që, preferojnë më tepër të shkojnë pas idhujve se pas Zotit të tyre; ja, që nesër ata do ta shohin të vërtetën haptazi, - thoshin ajetet, e në fund i qetësonin duke u dhënë sihariqin se do të ishin ata që do të qeshnin tevona e të gjithave.

A ishte e mundur të mos ta ndjeje veten të sigurt, kur fjalën e jepte Zoti i Botëve?! Zaten çdo ndodhi i afronte ata pak më tepër me Allahun (xh.sh.). E Ai u tregonte atyre kësisoj mëshirën e Vet, me fjalët që ngjanin të ëmbla jo vetëm për veshin, por edhe përkëdhelëse për flokët.

- Edhe shumë profetë të tjerë përpara Teje u bënë objekt i talljeve, derisa talljet iu kthyen atyre vetë, duke i shkatërruar që në farë.

Ja, një ajet i tillë i shfaqej besimtarëve. Sepse, në fakt, orvatjet e pashpresa të idhujtarëve nuk ishin kundër individëve, por kundër krejt çështjes së përhapjes së emrit të Allahut (xh.sh.). Dukej sikur donin ta shfarosnin krejt emrin e Zotit. Besimtarët mund të ndikoheshin prej tyre, se në fund të fundit fjala e mosbesimtarëve dëgjohej më tepër, pasi ishin materialisht më të fuqishëm, por shpërblimi për ta do të ishte i pamatshëm. Zoti i Madhërisëm, teksa qetësonte të Dashurin e Tij Bujar Paqja qoftë mbi Të, u thoshte:

- E dimë se sa të kanë mërzhitur gënjeshttrat e tyre mbi Ty; në fakt

objekti i fjalëve të tyre nuk je Ti; ata zullumqarë po mohojnë drejt-përdrejt ajetet e Allahut. Edhe profetët e mëparshëm u munduan t'i përbuzin, i thurën gjithfarë kurthesh, por ata prapëseprapë shtrënguan dhëmbët, duruan derisa mbërriti ndihmesa e Allahut.

Këto ishin disa nga ajetet që tregonin se pas gjithë këtyre vuajtjeve, do të vinte ndihmesa dhe shpërblimi hyjnor! O Zot, çfarë dhembshurie! Çfarë komplimenti! E për më tepër, çfarë qetësimi!

ORVATJET PËR TË BINDUR EBU TALIBIN

Kurejshët nuk dinin të ngopur, e si e panë se lojërat e tyre filluan të mos ecnin, vendosën të trokisnin sërish në portën e Ebu Talibit.

- Shiko, o Ebu Talib, ne e dimë se ti je më i madhi ndër ne, si moshë dhe si përvojë e jetës; ti je më i nderuari ndër të gjithë ne. Patëm ardhur edhe herë të tjera të të tregojmë për paturpësitë që nipi yt është duke bërë, mirëpo ti nuk na dëgjove. Por dije se fyerjet që po bëhen, fjalët e hedhura mbi zotat tanë dhe akuzimi i të parëve tanë si të devijuar, po na i sos durimin. Kur ke ndërmend ta pengosh këtë gjëmë? Nëse do, na e lër neve, dhe ta zgjidhim sa më parë, pa u shkatërruar ndonjëri nga ne më parë! - i thanë ata.

Edhe Ebu Talibi u mërzit shumë nga vizitat dhe fjalët e shumta të mekasve, andaj lëshoi fjalë t'ia thërrisnin pranë nipin e tij, Muhamed Fjalëdrejtin Paqja qoftë mbi Të.

- O djali i tim vëllai! - iu drejtua ai, dhe filloi t'i tregojë për ato çfarë i kishin thënë kurejshët. - Të lutem të mendosh si për veten ashtu edhe për mua; mos më ngarko mua me një barrë, të cilën nuk do ta mbaj dot! - shtoi ai.²⁴⁴

Resulullahu (s.a.s.) u trondit nga këto fjalë të Ebu Talibit, saqë për një moment filloi të mendojë mos vallë xhaxhai kishte ndërruar mendje, ndoshta ishte lodhur së mbrojturi, dhe këndeje e tutje do ta linte të vetëm. Zemra iu copëtua, dukej që në thellësitë e shpirtit të Tij kishin filluar furtuna lotësh. Ndoshta ishte Allahu (xh.xh.) që nuk donte t'i linte tjetër portë shpëtimi pos Vetes.

- O xhaxhai im, të betohem për Allahun, se edhe nëse hënën në njëren dorë, dhe diellin në dorën tjetër të më japin, unë nuk heq dorë prej kësaj çështjeje! Kam për të qëndruar gjithnjë i palëkundur, e asgjë e kësaj bote nuk do të ma ndryshojë dot mendjen.

Ishte prekur Krenaria e Njerëzimit... Teksa çohëj për t'u ngritur, nga cepat e syve kishin filluar t'i rridhnin lotë, ndërsa nga brenda kishte kohë që qante. Mirëpo, kishte folur aq me ndjenjë, saqë dukej gjithandej vendosmëria e Tij në këtë kauzë. Ky reagim i të nipit, e

²⁴⁴ Ibni Is'hak, *sire*, 2/135

preku tejmase Ebu Talibin. Ai ishte amaneti i babait të tij, Abdulmu-
talibit, jetimi i vëlla Abdullahut... Si mund ta linte ai të binte pre e
atyre ujqërve të uritur?

- Eja, o djali i vëllait, eja, - e thirri ai pranë vetes. Në çehre shfaqej
një ton përçafues. Profeti i Trishtuar u drejtua nga i ungji, duke fshirë
ato dy riga lot që i ishin lëshuar, ashtu pa i kontrolluar dot. Ngjante
sikur sytë e kuptonin çdo gjë më parë se gjuha.

- Shko në shtëpinë tënde! Shko dhe bëj si të të dojë zemra! Sepse
unë, të betohem që nuk kam për të të lënë kurrë në duart e tyre!²⁴⁵

E përcollti edhe me poezi madje, duke ia përforcuar bindjen se ai
nuk do t'ia ndërpriste mbështetjen deri në fund të jetës së tij.

Mekasit, të cilët e panë se as Ebu Talibi nuk e kishte ndërmend ta
bindte të nipin, madje tek e panë se ai ishte i vendosur, kësajhere ndry-
shuan mënyrë veprimi, andaj vendosën të shkonin edhe njëherë pranë
Ebu Talibit. Me vete morën edhe një djalë tejet të pashëm dhe të fortë.

- O Ebu Talib, ja, ky është Umra bin Velidi. Djaloshi më i pashëm
dhe i fortë i Kurejshit. Le të bëhet ky djalë ndihmësi yt; mbaje, bëje
djalë tëndin, ndërsa neve na jep atë nipin tënd, që guxon të ndërrojë
fenë e të parëve tanë, që kundërshton çdo gjë që themi ne, e ta vra-
sim. Meqë edhe sipas zakoneve tona, një njeri kundrejt një njeriu; ja,
le të jetë ky riosh bedel për të.

Ç'kërkesë e fëlliqur dhe e frikshme që ishte kjo! Nga njëra anë
qëndronte Profeti i shumëpritur për shekuj nga njerëzimi, e nga ana
tjetër një njeri që dallonte vetëm për pamjen e tij të jashtme. E si
mund të bëhej fjalë që ky djalë të zinte vendin e Tij! Prandaj, edhe
përgjigja e Ebu Talibit ishte e palëkundur:

- Vallahi, ju jeni duke më bërë një kërkesë të fëlliqur! E shihni këtë
djalë si të veçantë, e më kërkoni që ta marr në shtëpinë time, për t'ju
dhënë juve që ta vrisni, Atë që e kam si ta kisha djalin tim, Muha-
medin. As që ka për të ndodhur asnjëherë, nuk mund t'i mbyll sytë
karshi një gjëje kaq të frikshme, - iu përgjigj ai.

Mu'im ibni Adiji, i cili e pa se Ebu Talibi sërish nuk do ta bënte atë
që po i kërkohet, u hodh si me përvjelje:

- Të betohem, o Ebu Talib, që populli ynë ty të deshi e të respek-
toi përherë, këtë duhet ta kesh parë dhe nga sjelljet që kanë treguar
karshi teje. Ata asnjëherë nuk kanë vepruar asisoj që të të mërzisnin.

²⁴⁵ Ibni Hisham, *sire*, 2/101

Vetëm se po shoh që ti nuk u thua po asnjë prej kërkesave të tyre!

E çuditshme, tanimë kishin mbërritur deri aty sa kërkonin edhe vrasjen e Profetit të Mbramë të Njerëzimit, dhe kur bëhej fjalë për një “jo!” nga ana e Ebu Talibit, ata hidheshin përpjetë e pretendonin se kjo ishte një moskeqardhje nga ana e xhaxhait të palëkundur. Nuk mund të bëhej fjalë për paturpësi më të madhe, prandaj edhe përgjigjja duhej dhënë siç e meritonin.

- Ju betohem në Zot, se ju nuk jeni treguar asnjëherë keqardhës deri më tani! Ja, ti, a sheh veten se ç’je duke më kërkuar? Më kërkon që të bëhem i pashpirt, e t’u lejoj të tjerëve të bëjnë ç’të duan me familjen time! Provoje të bësh ç’të të vijë nëpërmend!

Kjo e folur nuk ishte veçse nxjerrja plotësisht e shpatave, të cilat kishin dalë pothuajse gjysëm nga milli i tyre. Armiqësia që deri më sot ishte shfaqur individualisht, tanimë do të zgjerohej në grupe më të gjera, për t’u përhapur në të tërë Mekën. Nuk ishte vetëm Resulullahu Paqja qoftë mbi Të synimi i tyre kryesor në këto plane prej shtrigash; të gjithë i quajnë armiq, mjafton që nga një familje të ketë dalë një person që ka zgjedhur dhe është lidhur pas Islamit. Atyre ishte filluar t’i hapej luftë haptas. Kishin filluar sërish të përdornin të gjitha metodat, nga më çnjerëzoret, për t’i bindur myslimanët që të hiqnin dorë prej fesë së tyre.

Ebu Talibi, që jo për keqardhje që nuk bëhej më fjalë, por tani po veprohej madje pa u përdorur fare mendja, vendosi të organizonte një mbledhje me vëllezërit të tij, për të bërë diçka që të mbronin nipërit e tyre. Mirëpo, ndërsa të gjithë bijtë e Abdulmutalibit dhe Hashimit vendosën të takoheshin me të, vëllai i tij, Ebu Lehebi, e shprehu qartazi pozicionin kundër nipit të tij, duke e refuzuar atë ftesë. Nuk kishte kulm të gëzimit të Ebu Talibit meqë kishte arritur të merrte dhe fjalën e mbrojtjes nga familjarët e tij të tjerë; ai vendosi t’i përshëndoshte ata me poezi në shenjë falënderimi, që u mblodhën edhe njëherë rreth trungut familjar, duke i hedhur lavde edhe nipit të tij, Muhamedit, me qëllimin që Ai të mos ngelej i përbuzur në sytë e askujt të pranishëm në atë besëtarë.²⁴⁶

Trysni ushtrohej edhe karshi dhëndurëve

Kurejsi po vepronte aq tinëzisht, saqë nuk ishte vetëm Profeti i profetëve Paqja qoftë mbi Të ai që do të torturonin, por edhe së sho-

²⁴⁶ Ibni Hisham, *sire*, 2/104

qes, nënës sonë, Hatixhes së nderuar vendosën që t'i gjenin rrugët si ta hidhëronin. Ata vendosën që t'i shtynin djemtë që ishin martuar me tri vajzat e Profetit Muhamed (s.a.s.) dhe Hatixhes së nderuar, t'i ndanin ato. Ata madje u premtonin atyre, se nëse hiqnin dorë prej vajzave të Profetit, do t'u jepnin atyre kë vajza të donin. Dy prej vajzave, Rukija dhe Umu Kulthumi, ishin të martuar me dy djemtë e Ebu Lehebit, Utben dhe Utejbën. As Utbja dhe as Utejbja nuk ishin nga ata që mund të qëndronin përballë premtimeve të këtilla, andaj me të dëgjuar se do t'i martonin me ato vajza që dëshironin, u ndanë menjëherë prej vajzave të Profetit Paqja qoftë mbi Të. Rukija dhe Umu Kulthumi... Këto çerdhe të rrëzuara, një tjetër shkak që Profeti i Njerëzimit dhe Hatixhja e bekuar të ndjenin akoma më shumë trishtim.

Ndërsa për një baba dhe një nënë në kushte normale, ishte hidhërim i madh edhe ndarja e vetëm njërit prej fëmijëve, këtyre po u ndaheshin dy njëkohësisht. Kur, në fakt nuk kishte kurrfarë shkakut pse të bëhej diçka e tillë. Arsyeja e vetme që u tregohej ishte se ishin të bijat e të Dërguarit të Allahut.

Vetëm Ebu Asi, bashkëshorti i nënës sonë, Zejnebes, nuk ishte ndikuar prej propagandës së kurejshëve, e nuk hoqi dorë prej saj. Sepse ai ishte aq i ndershëm e aq krenar sa t'i merrte vetë vendimet e jetës së tij. Kishte aq sedër sa të mos linte askënd tjetër të fuste hundët në punët e familjes. Nëse kishte ndonjë gjë për të vendosur, ai ishte i bindur se duhet ta bënte vet, nuk kishte pse të dëgjonte vullnetet e të tjerëve përpara vullnetit të vet. Në familjen e tij ishte ngritur një çerdhe lumturore, kështu që kurrsesi nuk mund të bënte diçka të këfillë. Ishte një familje mëse e lumtur, lumturia e së cilës nuk ndikohej fare nga mendimet që kishte e shoqja. Madje, këto mendime të arta të së shoqesh e shtonin akoma edhe më shumë rehatinë shpirtërore të familjes. Prandaj, ai zgjodhi që më e mira e të mirave do të ishte të mbyllte veshët ndaj këtyre broçkullave të pakuptimta.

Asgjë nuk arrihet pa u lodhur

Në anën tjetër, Kurani mendohej të pastronte mendimet e njerëzve në këtë tollovi mendimesh nga më të shumëllojshmet, porse të gabuara. Ai u sillte atyre mendimin e drejtë mbi të gjitha temat që ata diskutonin gjatë ditës.

Sepse, si çdo herë në historinë e njerëzimit, përfaqësuesit e mohimit e shihnin veten të ndryshëm, duke u dhënë vetes një të drejtë përbuzjeje karshi besimtarëve. Ajetet zbrisnin, jepnin shembuj nga profetët e mëparshëm, duke u treguar mënyrën e tyre të jetuarit, dhe me këtë rast i këshillonin myslimanët që “të bënin durim”. Teksa një ajet përshkruante me detaje vështirësitë e kaluara prej profetit Nuh alejhi selam, duke treguar fjalët që i ishin thënë profetit Nuh prej mosbesimtarëve, u jepte atyre një mesazh.

- Sipas nesh, ti nuk ke asnjë ndryshim me ne! I njëjtë je! Lëre që, ata që të ndjekin ty janë shtresa më e ulët në mesin tonë. E gjitha kjo i thuhej atij para syve. Prandaj, ne nuk mendojmë se ju mund të keni diçka më tepër se ne, madje mendojmë se ju jeni veçse disa gënjeshtarë.²⁴⁷

Kjo ishte një sjellje aspak e hijshme, e cila arrinte deri atje, sa e shihte lumturinë shpirtërore tek përzënia e disa të varfërve nga mesi i shoqërisë.²⁴⁸ E njëjta situatë po ndodhte, vetëm se kishte ndryshuar dimensione; po mundohej që të arrihej diçka e vyer pa u munduar aspak.

Idhujtarët e Mekës vinin herë pas here për të dëgjuar fjalët e Profetit Muhamed (s.a.s.) dhe ajetet kuranore, por më tepër me qëllimin për të kuptuar se si funksiononte ky mekanizëm, i cili ngelej prapëseprapë i pakuptueshëm nga ana e tyre. Ata nuk synonin kurrse si do të fitonin diçka nga besimi, qëllimi ishte si të mbaheshin më fort pas mohimit që u kishte verbuar sytë. Ato çfarë dëgjonin nuk kishin kurrfarë kuptimi për ta, ndaj ata, me t’u larguar nga mexhlisi vazhdonin me sjelljet e tyre përtallëse. Sepse, lëre që mendonin se ishin ata që besonin me të vërtetë te Zoti, por si çdo sjellje të tyre mundoheshin ta fushonin brenda një kornize të së drejtës.

- Nëse edhe këta do të shkojnë në Xhenet, atëherë padyshim, që vendi ynë atje ka për të qenë më i madh dhe më i bukur, - thoshin ata. Kësisoj e vendosnin veten e tyre në parajsë që prej këtu, por derisa fjalët e Xhebrailit alejhi selam t’ua fiknin këto shpresa:

- Ç’u ka ndodhur kështu këtyre mosbesimtarëve, që bredhin sa majtas sa djathtas, e që zgjaten ashtu për të të dëgjuar, me demek se duan të tallen! Mos u ka hipur në kokë se do të shijojnë Xhenetin e

²⁴⁷ Hud, 11/57

²⁴⁸ En’am, 6/52; Kehf, 18/28

Bekuar pa besuar? As të mos u shkojë nëpërmend! Sepse, asnjë njeri nuk ka të drejtë të krenohet përpara një tjetri! Sepse Ne, i krijuam ata, si gjithë njerëzit e tjerë, nga një droçkë e pistë uji!²⁴⁹

Fqinjë të këqinj dhe kërcënues

Një tjetër pasqyrim i Kaderit ishte se këta që e kundërshtonin më ethshëm, e që ia donin të keqen, ishin pikërisht fqinjët e tij më të afërt. Zaten, shtëpia e Ebu Lehebit ishte ngjitur me atë të Të Dërguarit të Allahut Paqja qoftë mbi Të. Megjithëse edhe ata që nuk e kishin shtëpinë ngjitur nuk ishin shumë ndryshe: Hakem bin Ebi'l As, Ukbe bin Ebi Muajt, Adij bin Hamra dhe Ibnu Esda Huzeliu, ishin njerëz që ndjenin një urrejtje po aq të keqe sa ajo e Ebu Lehebit, të cilët kërkonin çdo cep mundësie, si e si ta mërznisnin sa më tepër Mëshirën e Botëve (s.a.s.)

Një ditë prej ditësh, teksa i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po falte namaz, i hodhi përsipër pislleqe nga të deleve; ndërsa dikush tjetër, i mori ato dhe ia hidhte brenda enës së ujit nga Ai merrte abdes. Derisa situata u rëndua aq shumë, sa Profeti i Njerëzimit ndërtoi një mur që e ndante shtëpinë e Tij nga të tjerët. Një ditë tjetër, Ai e mori pisllekun që i patën hedhur përkëndeje murit, e nxori me majën e një shkopi, duke i thënë:

- Ç'është kjo fqinjëri, o bijtë e Abdimenafit.

Ukbe bin Ebi Muajt, mendohej si të gjente diçka më të rëndë, madje një mbrëmje shkoi në shtëpinë e Ebu Xhehlit, që të merrej vesh me të për të gjetur një mënyrë me të cilën të mund të fyenin më Të Mirin në mesin e njerëzve Paqja qoftë mbi Të. Ata dolën një ditë dhe pyesnin, se kush donte t'i hidhte një plëndës deveje mbi krye, teksa Muhamedi i Nderuar do të ishte duke u falur!

Në këmbë u çua më i ndyri ndër ta, i cili nuk ishte ndokush i panjohur, pos vetë Ukbes. E prunë plëndësin aty, dhe prisnin kohën kur Më i Dashuri ndër njerëz të niste adhurimin. Me të filluar Ai namazin, u afruan e ia lëshuan mes dy shpatullave ndyrësinë. Kjo është vetëm një tablo nga fqinjëria që ata po tregonin ndaj Fqinjtit më të Sigurt.

Në njërën anë qëndronin Ukbja me miqtë e tij, të cilët po rrekeshin të nxirrnin kënaqësinë më të mundshme; nga njëra anë fërkonin barqet e rëna, nga ana tjetër lëshonin gajasje të frikshme. Aq shumë patën

²⁴⁹ Mearixh, 70/36-9

qeshur atë ditë, sa mbaheshin fort pas njëri-tjetrit që të mos rrëzo-heshin.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk i ngriti kryet për një kohë të gjatë. E bija e Tij, Fatimja e nderuar, ishte dëshmitare e të gjitha sa kishin ndodhur. Shkoi menjëherë tek i Ati, e pastronte, e nga ana tjetër lëshonte ulërime ndaj atyre të pafytyrëve që bënë diçka të këtillë. Ai ishte robi më i dashur për Allahun e Madhërishëm; mjaftonte që Ai të dëshironte, dhe Allahu i bënte ata njësh me tokën; mjaftonte një fjalë e tij, dhe i priste menjëherë porta e Xhehenemit. Por çë do, Ai Shembull i Urtësisë nuk u largua asnjëherë prej rrugës së mëshirës. Kishte një besim të fortë, se në mos sot, do të vinte një ditë që do të kuptonin. Megjithatë, dukej se kjo e fundit e kishte prekur jashtë mase; s'ishte gjë e lehtë. Bashkë me kokën, ngriti edhe duart të hapura e të drejtuara kah qielli:

- O Zot, po ta le ty Kurejshin, nuk kam se ç'të bëj me ta!

Aq shumë ishte prekur, sa e përsëriti tri herë këtë lutje. Mandej filloi t'i përmendte me emra, një e nga një... – O Zot, po t'i le Ty Ebu Xhehlin, Utbe bin Ebi Rebian, Shejbe bin Ebi Rebian, Velid ibni Utben, Umeje bin Halefin, Ukbe bin Ebi Muajtjin; Vetëm Ti mund t'ua tregosh atyre të drejtën, o Zot!

Lutja ishte aq e sinqertë dhe e përsëritshme, sa që lënia vetëm për vetëm me Allahun, i pati trembur paq. Sepse e dinin, që lutjet që bëheshin në këtë vend të bekuar, pranoheshin, e kështu mund t'u ndodhte ndonjë gjë e papritur. Sidomos kur lutjen e bënte një njeri rob i dashur për Allahun!²⁵⁰

Ebu Xhehli, ishte ndoshta më profesionisti në të bërit rolin e armikut; ndonjëherë, vinte pranë të Dërguarit të Allahut Paqja qoftë mbi Të, e e dëgjonte teksa këndonte ajetet kuranore; mandej shkonte pranë miqve të tij, për t'i kthyer ajetet në objekt loje dhe talljesh. Ky njeri e kishte kthyer në profesion talljen me të Dashurit Fisnik të Zotit (s.a.s.), dhe talljet i shihte si diçka me të cilat mund të krenohesh që i kishte; kjo ndjesi i kapardisej më tepër kur shihte entuziazmin dhe duartrokitjet e të tjerëve.

Që kur e pa për herë të parë teksa falte namaz, përpiquej gjithashtu për ta penguar; donte medoemos ta pengonte në këtë adhurim që donte të thoshte afrim me Zotin, Krijues të Gjithësisë.

²⁵⁰ Halebi, *sire*, 1/470

- A ulet dhe pranë jush Muhamedi, duke ulur kokën në tokë? - i pyeti ai shokët e tij.

- Po, - iu përgjigjën ata.

- Ju betohem për Latin dhe Uzën, se nëse e shoh edhe njëherë duke vepruar ashtu, do t'ia hidhem sipër e do t'ia shtyp kokën me gur, - u betua ai. A keni dëgjuar të ketë çmenduria rregulla? I ishte tiposur kështu, dhe kaq.

- O popull i Kurejshit, siç e shihni të gjithë, Muhamedi këmbëngul në fyerjet e tij karshi fesë së paraardhësve tanë, madje duke na akuzuar neve si të pafe. Na shan zotat, e na fyen të parët tanë. Ja ku ju betohem; nesër do të shkoj pranë tij me një gur të madh në dorë, e në çastin që do të fillojë të ulet në sexhde, do ta godas, e kështu kjo e keqe do të na largohet. Pasi ta kem bërë këtë, bëni si të doni, ndaç më ndaloni, ndaç godisni edhe ju! Le të përpiqen të bëjnë ç'të dëshirojnë bijtë e Abdimenafit, nuk më intereson! – fliste Ebu Xhehli i shfytyruar, sikur fjalët të kishin një efekt të tillë.

Kjo, me kushtet e jetës shoqërore të asaj kohe, quhej shkurt e shqip "çmenduri". Pas një veprimi të tillë, fillonin luftëra gjaqesh në mes fiseve, ku mund të vdisnin me mijëra njerëz. Kujtimi i luftërave famëkëqija të Fixharit ishte ende i freskët.

- Edhe ne të betohemi, se nuk kemi për të të ndihmuar, bëj ç'të duash. Pasandaj, edhe Ebu Xhehli, akoma edhe më i xhindosur, u largua prej andej.

Ditën tjetër, Ebu Xhehli kishte marrë në dorë një gur të madh, njësoj siç ishte betuar një ditë më parë, e po vinte në drejtim të Qabes. U ul diku aty, e filloi të priste.

Profeti i Njerëzimit mbarë Paqja qoftë mbi Të erdhi, si çdo ditë, pa e kuptuar se ç'mund të kishte ndodhur, erdhi për të kryer adhurimet e Tij të përditshme. Rretheqark qëndronin të gjithë ata që e kishin dëgjuar premtimin e Ebu Xhehlit, të cilët po prisnin të shihnin se çfarë do të bënte ai.

Ebu Xhehli po rrinte e po priste çastin e duhur për të kryer veprimin e premtuar. U çua, e filloi të ecte në drejtim të Profetit tonë të Dashur (Paqja qoftë mbi Të), por çuditërisht, e atëherë kur askush nuk po priste diçka të këtillë, ai u kthye duke rendur për andej nga kishte ardhur me gurin në dorë, të cilin mendohej ta fshihte mirë, sikur të mos donte që t'ia shihte ndokush. E hodhi gurin diku andej, në një

cep, ndërsa në fytyrë nuk i kishte ngelur pikë ngjyre. Të gjithë po e ndiqnin me kujdes; por nuk po shihnin kurrfarë shkakut që Ebu Xhehli të bënte një veprim të atillë. Sepse, edhe Profeti Muhamed, nuk e kishte prishur fare faljen, e për më tepër nuk kishte bërë asnjë lëvizje të çuditshme, dukej që ishte plotësisht i përqendruar në namaz. Për të kuptuar më mirë dimensionet e kësaj ndodhie, njerëzit filluan të shkonin e ta pyesnin Ebu Xhehlin se ç'i kishte ndodhur që nuk e kishte mbajtur fjalën.

- Ç'po të ndodh kështu o Eba Hakem? Pse ike ashtu me vrap? – e pyetën ata Ebu Xhehlin e çmeritur.

Përgjigjja që ai dha, tregonte një pendesë të thellë për veprimin e pakmëparshëm.

- Në çastin që po afrohesha të veproja ashtu siç jua premtova, përpara syve m'u shfaq një deve. Nuk kam parë asnjëherë një deve aq të madhe, e cila turrej drejt meje me thonj të nxjerrë që mezi prisnin të më godisnin; nëse nuk ikja ashtu me vrap, kam frikë se do të më hante të tërin.

Ata pyetën edhe të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) për ta kuptuar më mirë se ç'kishte ndodhur, e ai iu përgjigj me këto fjalë:

- Ai ishte Xhebraili (a.s.); po të ishte afruar edhe një grimë, do ta kishte shkatërruar plotësisht Ebu Xhehlin.²⁵¹

²⁵¹ Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 3/43; Kadi Ijad, *shifa*, 1/688

PEIZAZHE DHUNE

Patën përdorur çdofarë mënyre deri atë ditë; por çë do që nuk ia kishin arritur dot qëllimit. Ndoshta, për t'ia dalë mbanë me mysli-manët nuk mjaftonte që fjalës t'i përgjigjeshe me fjalë, andaj duhet të përdornin diçka ndryshe. Zaten dhuna, në planin mendor është mjete që mund të përqafohet vetëm nga të mundurit, e Meka e atyre ditëve kishte kohë që i kishte hyrë kësaj udhe.

Për të thënë të vërtetën, nuk është se mungonin ata që e bënë këtë individualisht; mbyllja në hangar, i mbështjellë me hasra i Osmanit, nga duart e xhaxhait të vet, trysnitë shpirtërore të nënës për ta bërë Sad bin Ebi Uakasin të kthehej prej besimit të ri në atë të vjetrin, apo mbyllja e Mu'ab bin Umejrit, dhe rrahja nga nëna e vet, e cila arriti deri atje sa e përzuri nga shtëpia, duke mos i njohur kurrfarë të drejte karshi gjithë asaj pasurie. Akoma nuk ishin harruar torturat që ishin ushtruar ndaj Bilal Etiopasit nga Ebu Xhehli dhe Umeje bin Halefi.

Por dukej që kjo çështje nuk mund të ndryshonte me këto ndërhyrje individuale; duheshin marrë masa më gjerësisht dhe për ta penguar sa më paq përhapjen e Islamit duheshin marrë masa më të gjera. Në qendër të shënjestrës ishte Resulullahu Paqja qoftë mbi Të.

Një ditë, paria e Kurejshit u mblodhën të gjithë pranë Qabes, në një vend të quajtur Hixhr; kjo mbledhje kishte si temë qendrore ecurinë e jetës shoqërore në qytetin e Mekës. E patjetër që Islami do të ishte qendra e këtyre ndërbesedimeve.

- Nuk mbaj mend të kemi duruar ndonjëherë ndokënd tjetër, sa e duruam këtë djalë! – u hodh e tha njëri syresh.

- I akuzon të parët tanë se na paskan shturur, e për më tepër nuk ka lënë as fjalë pa thënë për zotat tanë, e ne sërish, sikur nuk kemi ç't'i bëjmë, rrimë dhe e durojmë, – foli një tjetër.

Po në këto çaste, ishte Resulullahu që kaloi andej, me ç'dukej kishte qenë ndokund, e po kthehej për në shtëpi. U afrua, e filloi të përshëndeste "Gurin e zi". Mandej bëri dy tavafe rreth Qabes, e kur u afrua drejt Hixhrit, mekasit filluan të talleshin sërish. Dukej që u mërzi të tepërmi nga ato që i dëgjuan veshët; po nxirrnin nga

goja fjalë të atilla, që nuk ishin aspak të hijshme për t'u thënë në një vend të bekuar si Qabeja. Po shanin me ç't'u vinte për mbarë, e kë se, të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), robin më të dashur të Zotit (xh.xh.). Edhe në tavafin e dytë po e njëjta tablo... Edhe në të tretin e njëjta... E tepruan aq shumë sa e nxehën kësaj here Profetin më të Dashur, i Cili u kthye nga këta njerëz që villnin veç mllëf, e u tha:

- A po dëgjoni o kurejshë? Ta dini, se nëse vazhdoni kështu, fundi juaj ka për të qenë shumë keqardhës.

Shikimi dhe zëri i Tij, e kishin ndikuar aq shumë situatën, sa që dukej sikur çdo fytyrë e kaploi një cipë e ftohtë akulli. U ndikuan shumë nga fjalët e Tij; ishin prekur sikur të kishin nga një zog mbi krye, e dikush e kishte qëlluar; për njëfarë çasti e ndryshuan qëndrimin, e më të egrin ndër ta madje, e kaploi një ndjenjë mëshire dhe keqardheje.

- Po ti ik në shtëpi o Eba Kasem! Sepse ti nuk je kurrsesi një i paditur!

Kuptimi i këtyre fjalëve ishte "Ne të lëmë sërish në atë gjendjen dhe sjelljet e Tua, veç mos na mallko ashtu. Le të vazhdojmë të gjithë në punën e vet, Ti në Tënden, e ne në tonën." Profeti ynë i dashur u largua prej andej, e u nis për te një tjetër zemër nevojtare, të cilës i duhej t'i shpjegonte Islamin.

Ditën tjetër u takuan sërish në të njëjtin vend, e po flisnin sërish për të njëjtat gjëra.

- Kujtohuni se ç'keni bërë ju për të, e ç'ka bërë ai për ju! Megjithëse ju tha gjithë ato fjalë, ju sërish u trembët, e po e lini të veprojë si t'i dojë qejfi!

Sikur të jetë e domosdoshme të ndodhë kështu, sërish ishte Resu-lullahu, që u shfaq aty. Ishin sërish përballë me Të. Dukej që nga pamja e fytyrave të tyre, se ishin duke thurur ndonjë tjetër plan djallëzor. Sapo do të niste nga tavafi i Qabes, kur ata iu mblodhën përreth:

- Ti je ai që flet lart e poshtë për zotat tanë, që akuzon për devijim të parët tanë?! – thoshin ata me dhëmbët të mprehur.

- Po, unë i kam thënë të gjitha këto, - u tha Ai, pa e ndryshuar aspak sjelljen Tij të përhershme të të thënit të të vërtetës. Veçse qëllimi i pyetjes së tyre ishte kryekrejet i keq. S'kaloi as një grimëçast dhe ata iu vërsulën sipër. Dikush e mbante për rrobe, një tjetër i varej për krahu, ndërsa disa e godisnin, që iu thafshin duart. Saora ishin kthy-

er në një kope ujqërish. Madje, Ukbe bin Ebi Muajti e kishte kapur për rripi të çallmës, ia kishte përdredhur për qafe, duke e shtrënguar atë me sa të mundte, me qëllimin që mbase e mbyste.

Në këtë çast ndodhi diçka e veçantë; në Qaben ku po vlonte kjo kusi inatesh të përbashkëta, u dëgjua një zë kumbues:

- A mos doni ta vrisni vetëm pse thotë: “Zoti im është Allahu.”? – ishin fjalët e një burri që nuk kishte qenë aty deri më tani.

Ky ishte një zë aq kumbues sa zëri që ngrihej nga besimtari i familjes së faraonit. Mesa duket, një zë i tillë i bekuar ishte i nevojshëm në çdo kohë që injoranca përpiqej të bënte besimin të heshtte.

Në atë çast, të gjitha fytyrat u drejtuar për andej nga vinte zëri. Ky ishte zëri i Ebu Bekrit. Ky zë që tronditi gjithë Mekën e luajti rolin e tij, por kësaj here të gjithë sa ishin iu vërsulën Ebu Bekrit të nderuar, sepse duhej medoemos dikush tek i cili ata të zbraznin mllëfin e tyre. Kjo ishte dita më e ashpër në Mekë për besimtarët. Në trupin e Ebu Bekrit, i cili arriti të kthehej në shtëpi vetëm në mbrëmje me rrobat të shqyera e të lerosura në gjak, nuk kishte ngelur vend pa u thyer e pa u nixirë.²⁵²

Gjendja e pikëllueshme e të pambrojturve

Këtëj e tutje Meka po vepronte më e planifikuar karshi myslimanëve. Fillimisht ata zgjidhnin ata që ishin më të dobët, e që nuk kishin kurrkënd që të mund t'i mbronte. Kështu kishin rënë në një mendje me njëri-tjetrin, që prijësit e çdo familjeje të gjenin anëtarët e fisit që ishin bërë myslimanë, e t'i rrihnin e torturonin me sa të kishin mundësi, derisa të ktheheshin prapë në fenë e tyre. Vetëm Ebu Xhehli, nëse dëgjonte ndokënd të thoshte “*La ilahe il'lallah*”, rendte menjëherë për tek ai, sidomos nëse ky do të ishte ndonjë i dobët e i pambrojtur, merrte kënaqësi së torturuari derisa ky i fundit të hiqte dorë prej Islamit.

Në këto tortura, Suhejb ibni Sinani humbi kujtesën, e nuk dinte më se ç'thoshte.

Ebu Kufejhen e lidhën me zinxhirë nga këmbët, e nxorën në rërën e nxehtë përvëluese të shkretëtirës, dhe e torturonin duke i vendosur gurë të rëndë mbi trup, ku ai rënkonte nga mëngjesi në darkë për pakëz mëshirë. Edhe ai humbi kujtesën, duke i humbur të gjitha funk-

²⁵² Ibni Hiban, *sahih*, 14/526; Mu'min, 40/28

sionet e mendjes në nxehtësinë flakëritëse të dunave shkretëtirore.

Në trupin e Habab bin Eretit shihje vetëm shenja djegjesh; pronari e torturonte pareshtur derisa ai të hiqte dorë prej fesë së re, madje ndonjëherë nxehte një shufër hekuri, e ia ngjiste pas trupit. Një ditë tjetër, e patën kapur për flokësh dhe ishin munduar që ta hidhnin në zjarr; gjoja kjo ishte një mënyrë edukimi. Kjo ishte një pamje e padurueshme; ata e mbanin atë për një kohë aq të gjatë, saqë yndyra që dilte prej kurrizit të tij fiknin zjarrin, e cila shërbente si njëfarë mënyre, sado e vogël, “qetësimi”.

Pikërisht në këto tortura, shërbëtorja me emrin Dhenire do të humbte syrin,²⁵³ shërbëtorja e familjes së Dhuhres do të rënkonte nën kërbacët e dhimbshëm të Esued bin Ebi Jegusit.

Njëra nga shërbëtoret që do të torturoheshin kaq keq ishte edhe shërbëtorja e Omerit, i cili nuk e kishte pranuar ende fenë islame në atë kohë.

- Nëse nuk do të isha lodhur, ta tregoja unë qejfin ty, - thoshte ai.

- Nesër do të jetë Zoti im, Ai që ka për të ta kthyer nesër në të njëjtën mënyrë, - ia kthente atij shërbëtorja si kundërpërgjigje të birit të Hatabit, vetëm se nuk do t'ia shihte hairin këtyre fjalëve në ato ditë aq të vështira.

Në familjen e Abdudarëve ishte një çift nënë e bijë që punonin si shërbëtores; nëna e humbi kujtesën përgjatë torturave që nuk dinin të mbaronin. Madje ajo arriti në një gradë të atillë që nuk dinte ç'thoshte.

Ishte pikërisht Ebu Bekri i nderuar, që si gjithnjë, rendte i pari për t'i ndihmuar këta njerëz që thuajse gjatë tërë jetës së tyre nuk e kishin njohur lirinë. Ai ia blinte ato të zotëve e u falte menjëherë lirinë. Madje, Ebu Kuhafja, i cili kishte dëshmuar një rast të tillë i tha:

- Me ç'po shoh po i blen një e nga një gjithë shërbëtorët, e mandej po u fal lirinë. Të paktën sikur të kishe zgjedhur ata që janë pak më të fortë, mund të vijë një ditë që do të të duhen si mbështetje, e ata mund ta bëjnë këtë më mirë.

- Synimi im i vetëm me këta të mjerë, është kënaqësia e Allahut, - ia ktheu Ebu Bekri, me një ton zëri që tregonte se nuk do t'ia hapte kurrë portën ndonjëfarë përfitimi personal.

Nuk do të kalonte shumë kohë, dhe ajetet do ta tregonin një e nga

²⁵³ Ebu Xhafer et-Taberi, *er-Rijadu-Nadira*, 2/22

një se sa të drejtë kishte Ebu Bekri i nderuar (r.a.) tekса vepronte me një mënyrë të tillë.²⁵⁴

Amar bin Jasiri, i cili ishte kthyer në mysliman bashkë me nënën dhe babanë njëkohësisht, ishte shërbëtor i Beni Mahzumit. Ebu Xhehli, bashkë me anëtarët e tjerë të familjes, i nxirrnin që me të aguar në mes të shkretëtirës, për t'i torturuar me të gjitha metodat, derisa ata vetë të lodheshin. Një ditë, Profeti Muhamed Paqja qoftë mbi Të i pa në këtë gjendje, dhe i erdhi jashtëzakonisht shumë keq.

- Vetëm pak durim, o familja e Jasirëve! Mos të kuni dyshim, se vendi ku do të shkoni do të jetë Xheneti, - i pati përgëzuar Ai, që në të gjallë.

Me të vërtetë, baba Jasiri i moshuar, shkoi në Xhenet pikërisht në mes të këtyre torturave. Ndërsa nëna, Sumeja, vdiq nga një shigjetë e goditur nga dora e Ebu Xhehilit, i cili arriti kulmin e mllefrit tekса shihte që as vdekja e të shoqit, nuk e bënte këtë grua të hiqte dorë prej fesë së re, të Islamit. Edhe ajo kishte arritur kësodore gradën e martires duke mos devijuar asnjëfarësoj nga e drejta dhe e vërteta, që përfaqësonte feja islame. Sumeja e nderuar, do të ishte kësisoj e para e dëshmorëve të Islamit.²⁵⁵

Ajo që ishte më tepër pikëlluese ishte se të gjitha këto po ndodhnin në sytë e Amarit. Mbi të vendosej një gur më i nxehtë, nëse i mëparshmi shihej si i papërshtatshëm për torturë, pasi mund të ishte ftohur! E mbajtën aq gjatë në tortura fizike dhe mendore, saqë e humbi disa herë me radhë ndërgjegjen, duke ardhur në një gjendje që nuk dinte se ç'thoshte.

- Nuk kemi për të të lënë të lirë pa na i përmendur me fjalë të mira Latin dhe Uzën, - i thoshin ata. Do ta linin menjëherë të lirë nëse i lavdëronte këta dy idhuj.

Amarin, për ta lënë, e lanë të lirë, por ai do të vuante përgjatë tërë jetës prej këtij fakti. Megjithëse nuk iu pakësua, gjatë gjithë jetës, asnjëherë dashuria që kishte për Allahun (xh.sh.) dhe Profetin e Tij Paqja qoftë mbi Të, prapëseprapë nuk ia falte dot vetes që e pati ndotur gjuhën duke përmendur emrat e atyre idhujve të rremë. Mund të thoshe se kishte mbaruar krejt... Ashtu, me krahë e brinjë të thyera, erdhi pranë Resulullahut (s.a.s.). I vinte shumë turp, saqë nuk e shihte

²⁵⁴ A'la, 87/14-21

²⁵⁵ Ibni Hisham, *sire*, 2/162

dot në sy Profetin e Njerëzimit. Saora, Profetit filluan t'i zbrisnin fjalë të reja nga Mëshiruesi. Erdhi Xhebraili Fjalëdrejtë, i Cili thoshte, se fjalët e këqija të thëna në kushte të vështira nuk do të ishin shkak përuljeje, për aq kohë sa ishin thënë pa u ndjerë me zemër.²⁵⁶ Edhe Amari tanimë mund të merrte frymë më lehtësisht. Sikur nuk i ndjente më dhimbjet e tmerrshme, teksa rrinte tani pranë të Dërguarit më të fundmë të Allahut Paqja qoftë mbi Të.²⁵⁷

---

²⁵⁶ Nahl, 16/106

²⁵⁷ Ibni Abdiberr, *Usudu'l Gabe*, 1/809

NË SHTËPINË E IBNI ERKAMIT

Idhujtarët vinin e i shqetësonin, madje edhe talleshin pareshtur me ata që lexonin Kuran, ose falnin namaz. Prandaj Profeti i Nderuar, bashkë me besimtarët e tjerë, rrekeshin që të gjenin vende sa më të mbyllura e të padukshme për të kryer ritet e tyre të adhurimit karshi Allahut (xh.xh.). Megjithëse, vinte dita, që ata i mësonin edhe këto vende; sepse nuk mund ta mposhtnin dot aq kollaj vesin e keq të të torturuarit me çfarëdolloj mënyre, vetëm të mund të bënë diç të atillë.

Kishin kaluar dy vjet që kur kishte zbritur detyra e bekuar e profetësisë, prandaj besimtarët u mblodhën edhe njëherë të gjithë së bashku. Po faleshin të gjithë bashkë në një vend të mbyllur, derisa një grup mekasish ia behu edhe aty. Filluan të talleshin me besimtarët e devotshëm, derisa fjalët ia lanë vendin goditjeve. Në zënkë e sipër, Sad bin Ebi Uakasi nuk e kontrolloi dot veten, por e kapi njërin syresh dhe ia goditi kokën për një guri. Ai njeri ngeli ashtu shakull në vend. Zaten të gjithë mosbesimtarët po kërkonin asprën, kështu që kjo do t'u shërbente më së miri si një arsye për të bërë ç'tu donte qejfi.

E tashmja nuk do të ishte hiç e mirë pas kësaj ngjarjeje. Resulullahu Paqja qoftë mbi Të, deri më tani po mundohej të gjente një mënyrë gjithëpërfshirëse për t'i dhënë zgjidhje sa më të paqshme situatës. Ai po gjuante të gjitha rastet, që si e si të gjendej një vend i fshehtë dhe i mbyllur, ku besimtarët të mund të faleshin dhe të ndanin me njëritjetrin mendimet mbi fjalët e bekuara të Allahut, ajeteve të Kuranit Fisnik. Kishte nevojë për pak kohë, që të mund ta zgjidhte diçka të tillë. Kështu edhe nuk bëheshin objekti kryesor i sulmeve të gjithanshme, e për më tepër nuk humbnin kohë duke u kapërfytur me idhujtarët, që vetëm atë avaz kishin, të përdornin vetëm dhunën karshi besimtarëve.

Erkam bin Erkamit i kishte ardhur tashmë në dorë një mundësi e artë për t'i përdorur të gjitha ç'kishte në një rrugë të së Drejtës. Kishte një shtëpi në kodrën e Safasë, kështu, pa humbur kohë i

ftoi, Resulullahun paqja qoftë mbi Të bashkë me sahabët e Tij të nderuar. Aty mund të falnin namaz lirisht, të lexonin pjesë nga Kurani Fisnik, madje edhe t'i shqyrtonin ato ndërveti.²⁵⁸

Ftesa ishte e pranueshme, kështu që u prit mirë edhe prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Po fillonte një periudhë e re, andaj Ai e pranoi menjëherë zgjidhjen që të rrinte në shtëpinë e Ibni Erkamit në Safa. Kjo do të thoshte edhe tri vite të tjera jete.

Fqinjësive të këqija u kaloi koha, e për Islamin kjo do të thoshte një ngjyresë e re për t'u zhvilluar. Gjendja ishte tjetër, aspak si më parë. Myslimanët vinin aty përditë fshehurazi, ndanin me njëri-tjetrin mendimet mbi kuptimet e fjalët të Resulullahut të dashur (s.a.s.). Gjenin mundësi të zhyteshin në biseda për besimin dhe devotshmërinë, por e gjitha e shoqëruar me një vuajtje për ata që jetonin të panjohur ende me bukuritë e besimit të tyre.

Mus'ab ibn Umejri (r.a.)

Mus'ab ibn Umejri ishte fëmija i një familjeje tejet të pasur e aristokrate. Nënës dhe babait të tij u dridheshin duart kur kujdeseshin për të. Nëna e tij, Hunasi, e kishte të birin si dritën e syve, saqë nuk donte as ta ndante asnjëherë prej ngrohtësisë së saj prej dhembshurie amësore.

Mus'abi, me të ardhur në moshën e adoleshencës, u duk se do të ishte një djalë më se i pashëm. Kishte një qëndrim të hijshëm; atë që vishte njëherë, nuk e vishte më për herë të dytë. Vazhdimisht hidhte erëra të mira, e kundërmonte ëmbëlsi ngado që i binte të kalonte. Një gjendje e tillë ishte e pashmangshme, që gjithë gjindja t'u vinte nga pas. Atje ku kalonte ai hapeshin dritaret dhe perdet lëviznin me shpejtësi, që të mund të shihnin me ëndje këtë djalosh simpatik që kalonte. Kishte një qëndrim prej të pjekuri, dhe ishte i respektuar nga të gjithë që e rrethonin. Nëpër mbledhje ishte një kënaqësi për pjesëmarrësit që të kishin edhe Mus'abin të pranishëm. Të gjithë e respektonin mjaft, madje aq sa mund të thuhet se ia kishin hapur tej e tej si zemrat ashtu edhe portat.

Sakaq, një ditë prej ditësh, edhe atij filluan t'i vinin disa fjalë në vesh. Meraku që e kaploi ishte diçka e pashpjegueshme. Një mbrëmje, si në një ëndërr, e gjeti veten në shtëpinë e Ibni Erkamit. Atje ishte

²⁵⁸ Ibni Ashur, *Tefsiru-Tenuir uet-Tahrir*, 1/2321

i Besuari i Njerëzimit që lexonte Kuran, e komentonte atë dhe lutej aq gjerë, sikur të donte t'i përfshinte të gjithë brenda atyre lutjeve. Për një çast e ndjeu që ishte aq i përqendruar në fjalët e Tij... Ishte e pamundur të mos pësonte një goditje nga ato fjalë. Tashmë i dukej sikur ishte përballë me një burim urtësie që buçiste tërë forcë. I dukej sikur atë që po dëgjonte i zbrisnin deri në thellësitë më të paimagjinueshme të qelizave.

Kjo gjendje e tij nuk i shpëtoi as vëmendjes së Profetit të nderuar. Iu afrua, ia vendosi dorën në sup, dhe filloi ta përkëdhelte. Me lëvizjet e duarve të Profetit ai ndjente besimin t'i rridhte nëpër damarë. Vetëm aty ai po ndjente një pjekuri që qëndronte larg moshës së tij të vërtetë. Kjo ishte një pjekuri që do ta ndryshonte krejt rrjedhën e ngjarjeve. Tani po e kuptonte më mirë që ajo jeta e rehatshme në mes të luksit nuk mund t'i jepte, e as që kishte për t'ia dhënë rehatinë e rehative. Sepse tani çdo gjë ishte e re dhe më se e natyrshme.

Tashmë, edhe Mus'abi ishte zhytur në atë haur ku ishin zhytur më parë Bilalët, në shtëpinë e Ibni Erkamit; nuk mund të rrinte dot pa shkuar shpesh aty. Nga njëra anë ndjente një rrymë të ëmbël t'i nëpërkalonte dejet, nga ana tjetër ndjente keqardhje për mekasit që nuk ia kishin kuptuar vlerën gjithë këtyre, madje që kishin marrë një pozicion të kundërt karshi saj. Si ishte e mundur të mos i kuptohej vlera diçkaje të këtillë?

Ishte bërë mysliman, mirëpo si do ta ndante këtë me të tjerët, sidomos me nënën. Sepse nuk kishte asnjë forcë tjetër, sa ajo, që ta bënte aq të tërhequr. Edhe sikur me tërë Mekën t'i duhej të përballej, nuk i bënte tërt syri, por reagimi i nënës, e çorodiste krejt. Kështu që mendoi ta mbante të fshehtë besimin e tij; nuk do t'i thoshte asgjë askujt, e nuk do t'i duhej as të hynte në konflikt me të ëmën.

Vetëm se në Mekën e atyre ditëve ishte e pamundur që të fshihje diçka. Të gjithë ishin kthyer në spiunë të idhujtarëve. Lëviznin sa majtas djathtas me lajme nga më të rejat.

Një ditë, atë e pa Osman bin Talha teksa po hynte në shtëpinë e Ibni Erkamit. Kur e pa për herë të dytë, Mus'abi po falej. Osmani tani nuk kishte më asnjë mëdyshje se edhe Mus'abi ishte prekur prej rrjedhës. Nuk i besonte dot syve dhe mendimeve që ia kapluan përnjëmend mendimet; një i pasur si ai, si ishte e mundur që të bashkohej në një radhë me Bilalin, Hababin, që ishin të skamur. Si ishte e

mundur që të bëhej një me ta, e të hiqte dorë prej zotave që i kishin trashëgim nga të parët e tyre. Rendi me një frymë për te nëna e tij, e pa lënë asnjë sekondë që t'i ikte i shpjegoi asaj se si qëndronte gjendja. Duhej gjetur menjëherë një zgjidhje, duke i thënë “ndal” njëherë e mirë tërë kësaj lëvizjeje.

Nuk kishte ngelur asnjë njeri që nuk kishte dëgjuar për rilindjen e Mus'abit. Kur shkoi në shtëpi, u përball me ashpërsinë e nënës, njësoj siç e kishte parashikuar. Ai djaloshi simpatik, Mus'abi, që njëherë e një kohë nuk e linin t'u ikte prej vështrimeve të tyre, tanimë thoshte gjithandej “Allah”, dhe shprehte simpatinë e ethshme, megjithëse e dinte se do të hante dru pas çdo fjale. Si e si që të mos lidhte kontakt me asnjërin prej myslimanëve, atë e patën izoluar në një vend të mbyllur, duke i lënë edhe një roje mbi krye. Me zemër dhe me mendje ishte përherë pranë të Dërguarit të Allahut, por me trup po jetonte këtë burgim në shtëpinë e vet!

Po, edhe dëshirat e nënës ishin tejet të rëndësishme, por edhe një nënë nuk mund t'i vinte drynin zemrës së fëmijës së saj. Nuk mund ta prekte... Kishte disa të drejta dhe disa detyra karshi tij!.. E kishte të pamundur që të ndahej prej djalit të saj aq të dashur. Ç'kuptim kishte “humbja” e tij, kur sapo e kishte lidhur pas vetes?

Ndërhyrja e Ebu Bekrit të nderuar

Kaluan disa kohë. Pranë Profetit tonë të dashur (s.a.s.) gjendeshin gjithsej tridhjetetë myslimanë. Ebu Bekri i nderuar (r.a.) kishte arritur majat në ndriçimin prej pasurisë së shpalljeve hyjnore, por nuk i kishte dhënë dot fund furtunave që kishin nisur brenda tij, e njëjloj si ai, edhe Ebu Dhërri donte që ta thoshte emrin e Allahut me zë të lartë mu aty në Qabe. Mirëpo, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) theksonte se nuk kishte ekuilibrim të mjaftueshëm të forcave:

- Ne jemi shumë pak në numër, - thoshte Ai, por, prapëseprapë nuk ia theu dot akullin përbrenda Ebu Bekrit të nderuar. Mandej, për të mos e lënë vetëm, e mori me vete, dhe shkuan të dy për në Qabe. Të gjithë ishin tërhequr mënjanë, dhe po dëgjonin Ebu Bekrin e nderuar që po i ftonte njerëzit në fenë islame. Sakaq, ai po fitonte cilësinë e kumtuesit të parë haptaz.

Veçse kurejshët, të cilët nuk mund ta duronin një tjetër zhvillim jashtë vullnetit të tyre, iu vërsulën që t'i sulmonin. I kishin vënë në

shënjestër të gjithë sa gjendeshin aty, e po i godisnin me ç't'u gjendej në duar. Ndërkohë, edhe Ebu Bekrin e kishin vënë midis këmbëve dhe vetëm e godisnin ashpërsisht. Utbe ibni Rebiaja kishte një mlllef të paimaginueshëm, e po e rrihte për vdekje atë. Asisoj që fytyra e Ebu Bekrit të nderuar ishte mbuluar prej të kuqes së gjakut, e hunda i ngjante sikur t'i ishte ngjitur pas fytyre. Trupi i Ebu Bekrit të drobitur, gjendej i shtrirë përdhe, pa ndjenja. Në fund, të gjithë u larguan me mendimin se “vdiq”.

Sakaq, kushërinjtë e tij, që e morën vesh, erdhën dhe e morën që ta shpinin në shtëpi. Me ta parë seriozitetin që kishte fituar situata, shkuan të gjithë tok dhe u betuan aty pranë murit të Qabes:

- Nëse Ebu Bekri vdes, ne do ta vrasim Utben.

Mandej u kthyen sërish për në shtëpinë e Ebu Bekrit. Aty ishin mbledhur gjithë të afërmit e tij, të cilët po prisnin që ai të jepte qoftë edhe një shenjë se ishte ende në jetë. E nxitnin vazhdimisht që të fliste.

Aty në të ngrysur, u duk sikur erdhi pak në vete... Ebu Bekri lëvizi. Po, sa mirë, po jetonte!.. Saora, të afërmit që rrinin aty pranë filluan të frymëmerrnin normalisht. Ia kishte hedhur lehtë një gjakmarrjeje që do të zgjaste për vite me radhë.

Ebu Bekri ishte një njeri që e dinte shumë mirë përse jetonte, dhe tërë horizontet ia kishte mbushur dashuria për Të. Në fillim, teksa i sakrifikonte të gjitha ç'kishte mall e pasuri, ishte i gatshëm edhe për këto ditë. U mundua ta mblidhte veten sa më shpejt të ishte e mundur; megjithëse përpiquej, prapë e kishte të pamundur që të ngrihej në këmbë. Mundohej diç të thoshte. Fjalia e parë që i derdhej përmes dhëmbëve ishte:

- Si është i Dërguari i Allahut?

Ishte e pamundur që ata që gjendeshin rreth e qark në ato momente t'i jepnin kuptim. Një njeri që sapo ishte kthyer paq prej vdekjes, nuk pyeste për veten, por për Të. Ishte e pakuptueshme. Nuk i dhanë fare rëndësi, por u ngritën që t'i jepnin diçka për të ngrënë e për të pirë.

Nga ta dinin ata se problemi i tij kryesor nuk ishte e ngrëna dhe e pira. Ebu Bekri, nëse i kishte ndodhur ndonjë gjë e keqe të Dërguarit të Allahut, si mund t'i shkonte mendja te buka? Si mund ta freskonte ai veten me ujë të ftohtë, nëse nuk merrte më parë ndonjë lajm për gjendjen e të Dërguarit të Allahut.

Me ta parë që ai jetonte, kushërinjtë filluan të largoheshin një e nga një. Ebu Bekri tashmë ishte vetëm me nënën e tij. Kur i hapi sërish sytë, mbi krye i rrinte e ëma me një enë me supë. Ai, prapë me buzët që mezi i lëvizte filloi të thoshte të njëjtën fjali:

- Si është i Dërguari i Allahut?

- Për Zotin, që nuk kam asnjë lajm në lidhje me Të, - iu përgjigj ajo me një shikim tërë çudi. Si nënë që ishte, po i dhimbte xhani. Djalit të vetëm, që ia kishte falur Allahu, i ishin thyer krahët, e rrinte i shtrirë i mbuluar nga gjaku.

Nuk kishte asnjë zgjidhje... Megjithëse u mundua, e kishte të pamundur të ngrihej. Ishte përballë një problemi që nuk mund t'i gjente zgjidhje, andaj iu përgjërua nënës së tij:

- Të përgjërhem, o nënë, të kishe shkuar njëherë te Umu Xhemilja²⁵⁹, e bija e Hatabit e të pyesësh.

Zemra e nënës rrihte akoma dhe më shumë prej dhembshurisë. Shkoi menjëherë për tek Umu Xhemilja.

- Ebu Bekri pyet prej teje, se si është i Dërguari i Allahut, - e pyeti ajo fillimisht.

Vetëm se, atë ditë, për një njeri, që të pranonte se kishte besuar në Islam ishte një arsye e mjaftueshme që të përndiqej dhe të përflitej. Po, edhe Umu Xhemilja ishte një besimtare e re. Vetëm se nuk e pranonte besimin që të mos e merrnin vesh kurejshët. Kështu që, vendosi t'i përgjigjej se nuk e dinte se kush ishin Ebu Bekri dhe Muhamedi, i biri i Abdullahut. Vetëm se, nëse Umu Hajri kishte ardhur deri këtu, medoemos duhet të kishte diçka të rëndë.

- Në gjithë këtë çështje se ç'ka një gjë të çuditshme, - tha ajo dhe u kthye për në shtëpi. Ebu Bekri i nderuar shtrihej ashtu i mpirë dhe pa lëvizje. Umu Xhemilja nuk e mbajti dot veten kur e pa në një gjendje aq të vështirë. Duke mos e marrë parasysh edhe gjendjen e Umu Hajrit, tha:

- S'ka dyshim se ata që ta kanë bërë këtë duhet të jenë ata të shtururit. Besoj se Allahu ka për të ta marrë hakun shumë shpejt.

Reagimi i Ebu Bekrit nuk ishte i ndryshëm nga më parë:

- Ç'bëri i Dërguari i Allahut? Ku është ajo?

Umu Xhemilja e kishte mbledhur veten, e kishte filluar sërish të sillej më e kujdesshme:

²⁵⁹ Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 7/215

- Ke nënën këtu, po i dëgjon të gjitha ç'po fliten, – tha ajo qetësisht. Ebu Bekri e njihte nënën e tij, andaj:

- Nuk të vjen asnjë e keqe prej saj. Nuk del asnjë sekret prej saj, - i dha ajo besën, e sakaq dha sihariqin që do ta qetësonte mirëfillthi Ebu Bekrin.

- Shëndoshë e mirë është.

Veçse ajo nuk dukej se do të mjaftohej me kaq. Zaten edhe besnikëria këtë e bënte të nevojshme.

- Ku është Ai? – e pyeti ai sërish.

- Në shtëpinë e Erkamit, - iu përgjigj Umu Xhemilja.

Pa e parë me sytë e vetë, ngjante sikur dhimbjet nuk do t'i reshtnin aspak. E mbloodhi edhe njëherë veten dhe tha:

- I betohem Allahut, se pa shkuar ta shoh me sytë e mi Resulullahun, as kam për të ngrënë, e as kam për të pirë.

Nuk kishte zgjidhje tjetër veçse të prisnin që gjendja përreth të qetësohej disi. Kur ra muzgu, dhe gjithësia ra në qetësi, e morën Ebu Bekrin për krahësh dhe u nisën për në shtëpinë e Ibni Erkamit.

Besniku më i madh u derdh mbi këmbët e të Dërguarit të Allahut me ta parë se Ai ishte shëndoshë e mirë. Filloi t'ia puthte fytyrën. Megjithëse ishte në një gjendje të atillë saqë ishte e pamundur të mos ndjeje keqardhje, ai ndihej tani sikur kishte fituar gjithë botët. Po përjetonte një gëzim të parrëfyeshëm. Kjo, veç të gjithash, ishte edhe një dashuri për robin më të dashur të Allahut, më e madhe se dashuria për nënën, babain dhe gjithë të dashurit e tjerë. Ishte përfundimi ku mund të arrinte një njeri i përsosur për nga besimi. A nuk kishte këshilluar ashtu edhe vetë I Dërguari i Allahut?²⁶⁰

Në këtë situatë, edhe sahabët e tjerë, kur panë plagët e panumërueshme të Ebu Bekrit të nderuar, zunë të qanin. Nga ato që dukeshin ishte prekur së tepërmi edhe i Dërguari i Allahut. Edhe këtë pikëllim ia pati kuptuar Ibni Ebi Kuhafeja. Zaten ishte aq i ndjeshëm, saqë nuk ishte i kënaqur që Resulullahu të prekej duke parë gjendjen në të cilën ishte... E si mund të ishte!.. Ebu Bekri, i cili e kishte shumë të vështirë të shpëtonte nga qarjet, i dolën këto fjalë nga goja.

- Nëna dhe babai im të qofshin falë, o Resulullah! Unë nuk kam asgjë serioze. Vetëm se më vjen pak rëndë që të më rrahë ai njeri i ndyrë.

²⁶⁰ Muslim, *Sahih*, 1/67

Ç' dashuri është kjo, që pikëllohet edhe për pikëllimin e të tjerëve për gjendjen e tij të mjerueshme, e për të mos e mërzhitur më tej ishte gati të pohonte se nuk kishte asgjë.

A ishte afruar kaq shumë me të Dërguarin e Allahut, edhe këtë duhet ta përdorte më së miri në të mirë të besimit. Nuk duhet ta humbte këtë rast. I tregoi Atij nënën e tij, dhe me një zë që i dridhej, i kërkoi:

- Ja, kjo është nëna ime, o i Dërguari i Allahut! Ka një dashuri shumë të thellë për mua, gjithashtu është shumë e mirë me nënën dhe babanë e saj. Ti je i begatë. Sikur ta kishe ftuar edhe Ti në fenë e Allahut. Sikur t'i luteshe edhe Ti Allahut për të, e më këtë shkak shpëton edhe ajo prej Xhehenemit!

Ç'sinqeritet!.. Dhe, prapëseprapë çfarë sakrifice. E një nxënësi kaq të devotshëm, as i Dërguari i Allahut nuk mund t'i thoshte jo. Hapi duart, dhe filloi t'i lutej Allahut Mëshirues që t'i jepte besim nënës së dashur të Ebu Bekrit.

Domethënë, çasti kishte ardhur, dhe ç'mirësi ishte kjo që edhe Umu Hajri do të kthehej, po aty, në myslimane.²⁶¹

Ebu Bekri, i cili edhe në çastet kur luftonte jeta me vdekjen brenda tij, kujdesej për besimin dhe shpëtimin e tjetrit. Nuk kishe ç'ti thoshte gëzimit të tij. Kthimi i nënës së tij në besimtare ia bëri të harrueshme të gjitha dhimbjet. Ata ndenjën bashkë me të Dërguarin e Allahut, aty, në shtëpinë e Ibni Erkamit për rreth një muaj.

Kjo ngjarje e dhimbshme, ishte shkak për një tjetër shtatzëni me një tjetër fryt, dhe pikërisht atë ditë, erdhi edhe Hamzai, xhaxhai i Resulullahut, për të pranuar fenë islame.²⁶²

Hamzai bëhet mysliman

Hamzai ishte dy vjeç më i madh se i nipi, dhe njëkohësisht ishte vëlla qumështi me Të. E ëma e tij, Halja, ishte vajza e hallës së Aminës, nënës së Profetit. Kishte kohë që i ndiqte nga larg të gjitha ato çfarë po ndodhnin. I maste mirë e mirë në kokë ato që thuheshin për të nipin, por nuk po e jepte që nuk po e jepte dot një vendim përfundimtar.

Kishin kaluar vetëm dy vjet që nga koha që ishte shpallur profetë-

²⁶¹ Ibni Haxher, *el-Isabe*, 8/200; Halebi, *sire*, 1/456

²⁶² Hejthemi, *Mexhmeu-Zeuaid*, 9/267

sia.²⁶³ Ishte sërish stina e haxhit. Ebu Xhehli, një ditë prej ditësh, në muajin e Dhulhixhes, erdhi pranë të Dërguarit të Allahut që gjendej në kodrën e Safasë, dhe pasi tha gjithato fjalë që nuk t'i nxë goja, bëri edhe shumë veprime që ia thyen zemrën së tepërmi Profetit të Njerëzimit. Megjithatë, Resulullahu heshtte e nuk reagoonte negativisht. As që përpiqej që të kthente ndonjë përgjigje. Ebu Xhehli, pasi e pa se nuk po i vinte reagimi që ai kishte paramenduar, u nis menjëherë për të shkuar pranë kurejshëve të tjerë që gjendeshin sakaq në Qabe. Edhe shërbëtori i Abdullah ibni Xhudanit ishte njëri prej dëshmitarëve që i dëgjuan ato çfarë u thanë aty.

Pa kaluar shumë kohë, edhe i Dërguari i Allahut u largua prej andej, dhe shkoi në dhomën e Tij të lumturisë.

Në atë kohë, Hamzai, xhaxhai i Tij, ishte veshur në armë e po kthehej nga gjahu. Hamzai ishte një djalosh shumë i pashëm dhe që i shkonte ajo madhështi; në mes të kurejshëve të gjithë kishin frikë prej tij, aq sa nuk e fshihnin dot mahnitjen përballë madhësisë së tij, madje do të përzgjidhnin të rrinin më mirë në anën e tij, sesa t'i dilnin kundër. Gjuetinë e bënte me kënaqësinë sikur po adhuronte diçka; kur kthehej i lumtur nga gjahu përshëndoshej me të gjithë gjatë rrugës, dhe punët e asaj dite kishte dëshirë që t'i përfundonte duke vizituar njëherë murin e Qabes. Derisa u takua me shërbëtorin e Abdullah ibni Xhudanit. Të rrije i heshtur përballë padrejtësisë ishte padrejtësi më vete, andaj ai mendonte që t'ia tregonte të xhaxhait ato që i kishin ndodhur të birit.

- O Ebu Umare! A e dëgjove se ç'i bëri Ebu Xhehli pak më parë nipit tënd, Muhamedit? Ja, mu këtu, u nis për nga ai, dhe pasi e shau me fjalët më të pahijshme, e dhunoi. Për më tepër, vetëm pse ai nuk iu përgjigj, ai vazhdonte ta nxiste. Muhamedi nuk nxori zë fare.

Për një çast, Hamzai filloi të turfullonte. U bë sikur do t'i plaste damari i fryrë i qafës. Po, i nipi kishte ardhur me njëfarë feje të re, por e donte shumë atë. Deri më sot nuk e kishte hapur gojën për ato që i ishin bërë, pasi ndoshta edhe nuk ishte mjaftueshëm i informuar për ato çfarë kishin ndodhur. A mund t'i bëhej gjithë kjo padrejtësi një njeriu, për më tepër kur ai ishte plotësisht pa mbështetje? E kapi heshtën dhe shtizat dhe u nis për te Ebu Xhehli. Tashmë sikur e kishte harruar fare përshëndetjen e njerëzve. Të gjithë po shqetëso-

²⁶³ Ibni Sad, *tabakat*, 3/9

heshin ngase po e shihnin aq shumë të nxehur, e sakaq po prisnin të shihnin se ç'po ndodhte. Nuk qëndronte pranë askujt, e nuk po përshëndeste ashtu siç bënte gjithnjë. Dukej që ishte përqendruar në një qëllim të vetëm, e po ecte me hapa tejet të shpejtë.

Më në fund, mbërriti pranë Qabes. Nga shikimi dukej qartë se dikë po kërkonte. E pa teksa po ulej. Erdhi tërë nxitim në drejtim të tij. Zemrat e atyre që gjendeshin të ulur po u vinin në gojë. Ebu Xhehli me të parë mbërritjen e tij, u pendua njëmijë herë për ato që kishte bërë, por çë do se ajo kishte ikur tashmë. Shkoi menjëherë pranë Ebu Xhehli, dhe filloi ta rrihte me goditje të shpejta.

- Si i hakërrehesh ti Atij, dhe e shan more! Edhe unë prej fesë së Tij jam; Ja ku jam, po të them ato që thotë Ai. Hajde, po pate guxim, dilmë dhe mua përballë, ta shohim njëherë, – thoshte ai me zë të lartë.

Ebu Xhehli ishte mbuluar nga gjaku tashmë. Bijtë e Mahzumëve u përpoqën që ta ndalonin Hamzanë, por ishte Ebu Xhehli ai që i pengoi.

- Lëreni Ebu Umaren! Isha unë që e fyeva rëndë të nipin e tij sot,²⁶⁴ - thoshte ai. Ndoshta arsyeja e vërtetë ishte që ta sillte sërish mbrapsht Hamzanë. Ndoshta nuk ishte ende në dijeni se shtamba ishte thyer. Veçse, ishte shumë vonë tanimë.

Sakaq, disa prej të pranishmëve nuk duruan dot pa i thënë nja dy fjalë:

- Ç'është kjo, o Hamza? Mos u magjepshe edhe ti?

- Për mua, derisa çdo gjë të dalë në pah, e qartë, çfarë mund të ma ndalojë që ta pranoj se Ai është i Dërguari i Allahut, dhe se thotë veçse të vërtetën? Ju betohem në Zot, se unë nuk kam për të hequr dorë prej Tij; nëse jeni aq burra që e mbani fjalën, dilmëni edhe mua kundër për këto që po them, e ta shohim njëherë!

Hamzai ishte më se i vendosur, andaj shkoi menjëherë për tek i nipi, Muhamed Fjalëdrejti. I tregoi për gjendjen shpirtërore në të cilën gjendej... I ndau me të një e nga një të gjitha mendimet, dhe sakaq i premtoi se do të ishte në anën e Tij deri në fund. Në fakt, ishte një zgjedhje tejet e vështirë; sepse për një xhaxha, t'i përulësh deri te gjunjët nipit, dy vjeç më të vogël, është tejet e vështirë. T'i kalosh fshirësen sipër plot dyzet e katër viteve, e të sapolindësh edhe

²⁶⁴ Ibni Hisham, *sire*, 128-9

njëherë si fëmijë, kërkonte një vullnet të posaçëm, dhe ishte pikërisht Hamzai i nderuar ai që e vendosi në vend këtë vullnet.

Vetëm se që ta realizoje këtë vullnet nuk ishte aq e lehtë siç mund të mendohej rëndom. Në mbrëmje, atë e priste egoja, e cila do ta fuste në kthetrat e veta, duke i hedhur, njëra pas tjetrës, pyetje nga më të shumëllojshmet. Një njeri si Hamzai po zinte vendin e vet në safet e besimtarëve, andaj si mund të mendohej se shejtani do të rrinte duarbosh? U shfaq menjëherë përballë tij, dhe i tha:

- Hë more, a nuk ishte ti zotëria i kurejshëve? Hoqe dorë prej fesë së të parëve të tu për t'i besuar një magjistari! Të bësh atë që bëre ti është më e rëndë sesa të kishte vlarë veten! – thoshte ai, dhe rrekej që t'ia ndërronte mendjen Hamzait të nderuar.

Kjo ishte një qasje djallëzore... Megjithëse në pamje të jashtme dukej e arsyeshme, ishte një lëvizje dinake për t'ia ndryshuar mendjen bashkëbiseduesit. Tamam një rast gjuetie të paqte. Vetëm se, Hamzai, gjuetari i luanëve, ishte bërë Hamzai i nderuar, dhe një vullnet si i tiji nuk mund të dorëzohej aq lehtë. Vetëm se dyshimet vazhdonin t'ia vizitonin herë-herë mendimet. Patjetër, a mund të lihej i qetë një njeri si Hamzai i nderuar.

Hamzai, të cilit nuk i hynte gjumë në sy, shkoi në Qabe për t'ia bërë të ditur Krijuesit gjendjen e tij, e atje u lut e u përgjërua që Allahu ta çlironte prej mendimeve dyshuese që ia kishin kapluar mendimet. Tashmë i kishte hyrë një rrugë që ishte e detyrueshme që t'i realizonte siç duhej detyrimet e saj. Me të vërtetë, Allahu ia pati hequr supesh atë gjendje Hamzait pasi ai ishte qarë me sinqeritet të plotë. Tanimë Hamzai i nderuar mund të kthehej i qetë për në shtëpinë e tij.

Ditën tjetër, Hamzai i nderuar, me të aguar u nis për në shtëpinë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), për t'i treguar ato që kishin ngjarë një ditë më parë. Resulullahu u drejtua nga ungji i Tij, dhe me një ndjesi dhembshurie filloi të fliste me të gjerë e gjatë. Një besim i palëkundur nuk mund të tutej para asgjëje. Pikërisht prej kësaj arsyeje, Hamzai nuk do të linte mundësi që t'i shpëtonte pa u përballur me mohuesit në përgjithësi. Këto ishin fjalët e fundit që i tha të nipit teksa largohej prej andej:

- Ja ku po ta them me tërë ndjenjat që burojnë nga sinqeriteti, se Ti je përfaqësuesi i së Drejtës, o i biri i tim vëllai. Vazhdo ta përhapësh fenë tënde pa e vlarë mendjen për kurrkënd. Lëvduar qoftë Allahu,

që, që sot e tutje, as drita e diellit nuk ka më tepër rëndësi për mua. Unë sapo u njoha me fenë e parë.²⁶⁵

Ardhja e Hamzait të nderuar kishte një rëndësi të veçantë për të gjithë myslimanët e atyre kohëve. Fytyra të tëra që i kishte marrë malli për një buzëqeshje, po njiheshin, qoftë edhe për një kohë shumë të shkurtër, me buzëqeshjen; ndjenjat e paralizuara kaq kohë, tanimë po pushtoheshin prej haresë së brendshme. Ç'mëshirë e madhe! Në një ditë që do të ishte e hidhur, po ndodhte diçka kaq e veçantë, sa ç'mund të ishte besimi i një gjuetari luanësh siç ishte Hamzai. Këtej e tutje, ai do të ishte përherë në një radhë me të Dërguarin e Allahut. Që tani ai do të vepronte vetëm nën dritën e këshillave të Tij, duke e ndihmuar përballë çdo ngarkese të rëndë. Lëre, që tani, edhe kurejshëve do t'u duhej të llogaritnin edhe Hamzanë në mesin e besimtarëve. Për shembull, atyre do t'u duhej të hiqnin dorë prej disa huqeve të gjertanishme. Çdo hap i tyre tanimë dukej disi më i matur.

Kësisoj, familja e Mutalibëve po pastrohej edhe njëherë; ndërkohë që Aliu dhe Hamzai gjenin burimin e jetës, të cilët ishin secili nga një mburojë për Islam, ndërsa Ebu Lehebi bashkë me bijtë e tij, zemërgurët Utbe dhe Utejbe, njerëz që nuk ia kishin idenë përmendjes së Zotit, rrinin gjatë gjithë ditës shtrirë në kokërr të qejfit. Një ajet që do të zbriste ato ditë e përshkruante kështu situatën:

- Çdo njeri, që zemra i mbytet në dritë prej Allahut, ngase ai i ka hapur atij zemrën, a mund të jetë i njëjtë me atë që, për faj të një zgjedhjeje të vetën, i është ngurtësuar zemra, duke iu ndryshuar edhe karakteri?

Turp t'u vijë atyre që zemrat u janë ngurtësuar sepse nuk përmendin emrin e Allahut! Padyshim, ata janë brenda një çudhëzimi.

Plani i Utbes

Në Mekë, çdo çast, kishte nga një surprizë të re; nga njëra anë përhapeshin ato që sillte Xhebraili Fjalëdrejtë, nga ana tjetër ishin mosbesimtarët kurejshë, që mundoheshin si e si që t'u dilnin përballë myslimanëve me nga një kurth të ri. Deri më sot nuk kishin lënë kurth pa përdorur. Por prej asnjërit prej tyre nuk kishin arritur ndonjë përfundim. Tanimë, ata po përjetonin hidhërimin e humbjes së një burri si Hamzai. E ndjenin se si, nga dita në ditë, ata po për-

²⁶⁵ Ibni Hisham, *sire*, 2/129

jetonin humbje, duke parë edhe përparimet sasiore dhe cilësore që ndodhnin në mesin e besimtarëve.

Utbja, që për ta ishte në nivelin e një prijësi në mendim, u ngrit një ditë prej ditësh, dhe u tha atyre një plan të ri. Në atë kohë, i Dërguari i Allahut ishte ulur diku aty pranë Qabes, e po adhuronte Allahun i vetëm. Utbja, duke treguar me dorë andej nga ishte i Dërguari i Allahut, i thotë atyre:

- O kurejshë! Ç'thoni? Të shkoj e të flas unë me Muhamedin. Le t'i bëj disa oferta. Ku i dihet, ndoshta edhe i pranon disa prej tyre.

- Pse jo, o Ebu Velid. Shko dhe fol njëherë me të!

Utbja, që kësaj here mori edhe aprovimin e popullit të tij, u çua dhe nisi të ecte në drejtim të tij. E çuditshme, sikur kishte filluar ta kapte paksa një ndjenjë mirëdashjeje. Sikur nuk ishte Utbja ai që po vinte. Iu afrua dhe filloi t'i thoshte:

- O djali i tim vëllai! - Dukej që nuk është se kishte ardhur për të besuar. Por, ç'ishte në të vërtetë kjo sjellje kaq e butë prej tij? Megjithatë ai vazhdoi të fliste. - Edhe ti e di, se pozicioni yt në familjen tonë është i veçantë. Por ti iu afrove njerëzve të tu me gjëra aq të reja, që ata u përçanë, dhe mund të vazhdojnë edhe më tej ta bëjnë. I akuzove të parët e tyre me devijim. Ti u bërë për ta dhe zotat e tyre një objekt turpi. Me pak fjalë, ti i mohove të gjitha ato që u ishin lënë atyre prej të parëve. Tani dëgjomë me kujdes, sepse kam vendosur të të ofroj disa zgjidhje. Nëse i pranon, atëherë edhe mund të merremi vesh disi.

Për pak çaste, edhe i Dërguari i Allahut u duk se po dëgjonte tërë kujdes. Vallë çdo të ishte propozimi i këtij njeriu. A do të gjente fund armiqësia e formuar ndërmjet tyre? A do të kishte mundësi që të shkonin drejt paqes këtej e tutje?

- Thuamë o Ebu Velid, po të dëgjoj, - ia ktheu Ai.

- O nipi im, nëse do që të arrish pasuri nëpërmjet atyre që na ke prurë, le të mbledhim mjaftueshëm pasuri në mesin tonë, e le të të bëjmë ty më të pasuri ndër ne. Nëse prej tyre pretendon që të arrish një pozicion më të lartë shoqëror, le të të bëjmë mbret, saqë as ne të mos hedhim madje as një hap pa u këshilluar më parë me ty. Nëse të gjitha këto janë rrjedhim i ngacmimit të ndonjë xhindi apo magjie, na lër që të të ndihmojmë që të shpëtosh prej tyre. Sepse nëse nuk shërohet diçka e këtillë, atëherë mund ta marrë plotësisht nën kon-

troll atë njeri.

Plani i ri i kurejshëve ishte më se i qartë. Profeti ynë (s.a.s.) kishte rënë i tëri në heshtje. Çfarë kërkonin sërish këta njerëz? Utbja, hodhi dhe një hap të fundit.

- O Muhamed! Ti je më i mirë, apo yt atë, Abdullahu, është më i mirë? – e pyeti ai.

As kësaj pyetjeje nuk iu përgjigj Profeti ynë. Jo, ndoshta edhe po i jepte përgjigjen më të drejtë, heshtjen e plotë. Ndërsa Utbja, i cili nuk mori përgjigjen që kërkonte, vazhdoi me fjalët e tij djallëzore.

- Nëse ti mendon se ai ishte më i mirë se ty, dije se ai adhuronte pikërisht këta idhuj që ti i përçmon. Ama, nëse ti sheh veten si më të mirë se ai, pa na i thuaj ato që ke për të thënë, që t'i dëgjojmë.

Radha i erdhi Profetit tonë të nderuar të fliste, i Cili meqenëse nuk kishte folur gjer atëherë, vendosi të ishte Ai kësaj here që pyeste:

- A kaq kishe për të thënë, o Ebu Velid?

E ç'mund të thoshtje tjetër.

- Po, - u përgjigj ai heshturazi. Tanimë fjalën e mori Mbreti i fjalës.

- Tani dëgjomë pak mua.

- Në rregull, - ngjante sikur u përgjigj ai.

U përgjunj me respekt, dhe:

- Bismil'lahi Rrahmani Rrahim! Ha-mim! Ky Kuran është një mesazh i ardhur prej Allahut Mëshirues dhe Mëshirëbërës. Ajetet e tij janë shpërfaqur në gjuhën arabe, posaçërisht për ata që mendojnë. Në të ka, si lajme të lidhura me të ardhmen, ashtu edhe për ata që i kanë veshët të bllokuar, që t'i thërrasin mendjes, e të vijnë sakaq në vete. Megjithatë, disa ndër ta, nuk ia vënë veshin, e nuk besojnë. "Ne kemi disa perde mes shikimit tonë dhe atyre që thoni ju!" – thonë ata.²⁶⁶

Profeti i profetëve fliste, ndërsa Utbja, i ngjeshur në një qoshe dëgjonte me vëmendje. Me të ardhur në ajetin e trembëdhjetë, nuk duroi dot më. Filloi të dridhej sikur të ishte me tuberkuloz. I zgjati duart drejt buzëve të të Dërguarit të Allahut. Dukej që nuk i kishte ngelur më asnjë fije fuqie.

- Hesht, o Muhamed! Për hir të Allahut që beson, hesht! - tha ai.

- Ja pra, o Utbe! I dëgjove mirë ato që kishe për të dëgjuar, këndeje e tutje të ngelet ty në dorë të mendosh.

²⁶⁶ Fus'silet, 41/1 e më tej.

Utbja po përjetonte një shok të parrëfyeshëm. Ato që dëgjoji e shpartalluan krejtësisht. Ndoshta po ndjente turp për ato propozime të ulëta që i kishte bërë një personaliteti kaq të lartë. U çua me rëndesën e një goditjeje të fuqishme, e sakaq u drejtua nga vendi ku gjendeshin shokët që po e prisnin.

Nga ana tjetër, ata që mezi po e prisnin, një ta parë se ai po vinte hiç siç ishte parashikuar, filluan diç të thoshin me njëri-tjetrin. Ebu Xhehli nuk duroi dot më, prandaj u hodh ai i pari që ta pyeste:

- Të betohem, o Ebu Velid, se po të shoh që je kthyer në një gjendje shumë më të keqe nga ç'pate ardhur. Të gjithë e kishin kuptuar shumë mirë ndryshimin që kishte ndodhur brenda tij.

- Na i trego njëherë, o Ebu Velid, ç'bëri vaki, që qenke bërë si meit? Sytë e tij ishin përqendruar në drejtim të një pike të papërcaktueshme, ndërsa goja filloi të derdhte disa fjalë:

- Ju betohem, që kam dëgjuar ca fjalë të atilla, që është e pamundur të mund t'ua gjesh shoqet tjetërkund. Dhe ju betohem, se ato nuk janë as poezi, as magji e as parashikime! O populli i Kurejshit! Ejani, e vërin veshin këtyre që po ju them, e të heqim dorë nga pengesat që i kemi vendosur atij njeriu! Lëreni të qetë në punën e tij! Ju betohem, në fjalët që ai thotë, bëhet fjalë për diçka me të vërtetë të madhe. Sakaq, nëse arabët nuk i bëjnë gjë atij, do të vijë dita që të tjerët do ta bëjnë. Por nëse vjen një ditë që arabët ngrihen sipër sajë tij, atëherë pasuria e tij ka për të qenë pasuria juaj, e krenaria e tij, krenaria juaj. Atëherë mund të jeni ju njerëzit më të lumtur.

Fytyrat e atyre që dëgjonin ishin varur krejt, dhe dukej qartë se nuk po u pëlqente aspak, asgjë prej atyre që po u zinin veshët. Edhe kaq mezi e kishin duruar së dëgjuari.

- Ai të paska magjepsur edhe ty, more Ebu Velid, - ia patën ata me një zë. E saora zunë të largoheshin, sepse me kaq menduan se nuk do të mund të bënin gjë tani për tani.

- Ky është mendimi im për të, - u përgjigj Utbja, - ju bëni ç'të doni!²⁶⁷

Së andejmi, Utbja u nis menjëherë për në shtëpi. Me sa duket kishte nevojë për të ndenjur pak vetëm. Ajetet që kishte dëgjuar, e kishin goditur sikur të ishte secili nga një rrufe...

Pa kaluar shumë kohë, në portën e tij ia behu Ebu Xhehli, djallë-

²⁶⁷ Ibni Hisham, *sire*, 2/130 e më tej.

zia e të cilit ia kalonte edhe asaj të vetë djallit. Kishte frikë se mos nga çasti në çast Utbes i tiposej që të bëhej mysliman, andaj duhet të vepronte me nxitim që të mos pësonin një humbje të tillë... Zaten e dinte mirë edhe anën e dobët të Utbes. Do ta godiste me anë të krenarisë së tij.

- O Utbe, dëgjova se Muhamedi të kishte bërë gjithë ato komplimente. Të kishte shtruar edhe zijafet, ku nuk kishte lënë gjë pa të shtruar përpara. Ndërsa ti, duke mos i duruar gjithë këto të mira, i kishe besuar. Gjithë populli zien duke e pohuar këtë.

Utbja u inatos. Me sa duket, Ebu Xhehli goditi sërish në shenjë. E kishte kapur në pikën e tij të dobët.

- Të gjithë e dini se unë nuk kam aspak nevojë për ushqimin e tij, - u përgjigj Utbja i turfullosur. Unë jam më i pasur ndër të gjithë ju. Por, çështje e vërteta, ato që më tha Muhamedi më tronditën shumë. Ato që më këndoi nuk mund të jenë poezi. As me fjalët e ndonjë fallxhori nuk ngjanin. Nuk di se ç'të them. Ai është një njeri që thotë veç të drejtën. Teksa më këndonte, pata frikë se do të na vinin edhe neve ato fatkeqësi që u erdhën popujve të Adit dhe Themudit...²⁶⁸

Propozimi i bashkësisë

Edhe plani i Utbes shkoi dëm. Nuk kaloi shumë kohë, dhe paria e Mekës u mbloodh edhe njëherë në Qabe, më shumë për të ndarë mendime mbi ndonjë strategji që mund të ishte më tepër frytdhënëse. Sepse edhe Muhamedi, bashkë me shokët e Tij kishin përparuar shumë, aq sa nuk dinin të ndalur. Rryma e besimit, e cila fuqizohej nga dita në ditë, mund t'i përpinte edhe ata një ditë të mirë, duke mos u lënë asnjë degë ku të kapeshin.

Aty ishin zëre se të gjithë; Utbja, Shejbeja, Ebu Sufjani, Nadr ibni Harithi, Ebu Bahteriu, Esued ibni Mutalibi, Zem'ā ibnul Esuedi, Velid ibni Mugire, Ebu Xhehli, Abdullah ibni Ebi Umeje, As ibni Uail, Umeje ibni Halef, e shumë të tjerë trima. Ishin mbledhur aty të gjithë me të perënduar dielli, për të bërë një vlerësim të gjendjes nën hijen e Qabes. Derisa, më në fund, njëri prej tyre u hodh të thoshte:

- Dërgojini një lajmës Muhamedit, e të shohim se çdo të na thotë! Thuajani të gjitha, që të mos na qahet nesër a pasnesër përse nuk e lajmëruam.

²⁶⁸ Isbahani, *Delailu'n-Nubuue*, 1/221

- Paria e Mekës është mbledhur, e të thërret edhe ty; eja menjëherë,
- i thanë ata Profetit të Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të

Profeti i profetëve, u nis menjëherë pasi u merakos mos situata kishte të bënte me besimin e ndokujt. Aq shumë e dëshironte që në mesin e tyre të dilnin besimtarë! Ishte mërziur tashmë me kokëfortësinë e tyre. Zuri të shpresonte se mos nëpërmjet këtij takimi do t'i hapej rruga kushedi se ç'rrugëzgjidhjeje për të besuar. Erdhi dhe u ul pranë tyre.

- O Muhamed! Ne të thirrëm që të ulemi e të flasim shtruar. Ne në mesin e arabëve nuk kemi parë më herët ndonjë njeri që të nxjerrë më shumë ngatërresa, të përflasë të parët e vet, të flasë keq për zotat tanë, përveç teje. Të gjitha të këqijat na kanë ardhur pasi erdhe ti.

Sjellja që ata po tregonin që në fjalitë e para, e bënë Atë të mendonte tashmë se shpresat do të ngeleshin për ndoshta ndonjë tjetër kohë të mbarë. Përveç kësaj, ata nuk harruan të radhisnin edhe sharjet e përhershme. Të gjitha të këqijat që i kishin shkaktuar vetë me duart e tyre, tanimë po ia numëronin një më një sikur t'i kishte bërë Krenaria e Njerëzimit. Sikur të ishin lugë të bardha të nxjerra prej qumështit. Mandej, fjalën e sollën te propozimi i Utbes, duke thënë gjëra të ngjashme edhe kësaj here. Ja se ç'i thoshin:

- Nëse po mendon që të mund të mbledhësh mall për t'u bërë i pasur në mesin tonë, na thuaj, e ne të mbledhim sa të mundim, që të të bëjmë ty më të pasurin ndër ne. Nëse ke dëshirë që të jesh njeriu më i nderuar në mesin tonë, na thuaj që të të mbajmë si të parin tonë. Nëse jo, e ke dëshirë të bëhesh mbret, atëherë na thuaj, e ne menjëherë do ta pranojmë mbretërimin tënd. Por edhe nëse të kanë pushtuar xhindet, atëherë na lejo që me pasurinë tonë të të shërojmë; të paktën kështu mund të shërohesh, e ne kështu do të kemi bërë detyrën tonë karshi teje.

Kjo ishte e tepërt... Në fakt kjo ishte një pamje që bënte të ditur dallimin mes dy botëkuptimeve. Ata që rendnin pas botës dhe gjërave kalimtare të saj menduan se me këtë do të mund ta mbulonin botën tjetër me tërë pasuritë e saj. Por, prapëseprapë sqepari u kishte rënë në gozhdë të kalbur. Profeti i profetëve, pasi i dëgjoi të gjitha këto, mori edhe ai fjalën:

- Asnjëra prej atyre që thatë ju nuk është e vërtetë! Qëllimi im nuk është, as t'ju marr pasuritë, e as të ngre ndonjë mbretëri mbi ju.

Allahu më ka dërguar mua si profet për ju, duke më dhënë një libër që t'ju lexoj. Gjithashtu më ka urdhëruar që t'ju paralajmëroj për të ardhmen. Kështu që unë jam veç duke kryer detyrën që më është ngarkuar prej Zotit tim, duke ju këshilluar. Nëse i pranoni ato që unë ju këshilloj, e i përvetësoni, ky ka për të qenë fitimi juaj më i madh. Por, edhe nëse më kundërshtoni, unë do të pres deri ditën që Allahu do të vendosë ç'të dojë me ju, – tha Ai.

A mund të kishte ndonjë shprehje më të qartë se kaq? “Kjo botë qoftë e juaja, unë po përpiqem që t'ju shpëtoj ahiretin.” Edhe ata e kishin kuptuar. “Ne të bëjmë ç'të duam, Muhamedi s'ka që s'ka për të lëvizur nga mendimet e tija. E kështu ne nuk do të përparojmë as edhe një milimetër.” Kësodore, ata filluan ta sillnin situatën drejt një tjetër dimensionit. Dikush u hodh i pari, dhe tha:

- O Muhamed! Nëse na lejon, që të ta shpjegojmë njëherë e mirë si është puna. Ti e di, që nuk ka më të varfër, pa pasuri, pa katandi, e në nevojë sa ty. Sikur t'i kërkosh Zotit që t'i lëvizë nga vendi këto male, e të na bëjë që së andejmi të burojnë ujëra të kristalta. Njëkohësisht, të na ringjallë të vdekurit nga të parët tanë, veçanërisht Kusaj ibni Kilabin, që ta pyesim nëse ke të drejtë, e ai të na thotë të vërtetën. Sepse ne e dimë, që ai është fjalëdrejtë. Nëse ai thotë se ti ke të drejtë, atëherë ne do ta pranojmë të gjithë fenë tënde, e do të të besojmë. Do ta kuptojmë më mirë shkallën tënde te Zoti, e kështu që do të kemi pranuar se ti je profet, i dërguar prej Tij.

Fe Subhanallah! Ata po talleshin fare hapur me të Dërguarin e Zotit. Kjo do të thoshte veç fyerje e hapur! Paturpësi ndaj robit më të dashur të Zotit. Madje me këtë mënyrë të foluri, jo vetëm të Dërguarin e Allahut, por ata po fyenin edhe vetë Zotin. Cilit prej tyre mund t'i kthehej ndonjë përgjigje? Madje edhe po t'i përgjigjeshe, kush mund ta kuptonte syresh të Dërguarin e Allahut! Përgjigjja më e mirë që mund t'u jepej ishte heshtja.

Atmosfera ishte ngrirë e tëra. Mbi të gjitha, Resulullahu (s.a.s.) mendonte se në mes tyre mund të dilte ndonjëri që do të besonte, prandaj nuk e mbyllte asnjëherë krejtësisht mundësinë për të pasur mundësi bisedimi. Megjithë ashpërsinë e situatave Atij i duhej të duronte. Të paktën do të vinte një ditë, dhe ata që do të vinin në të ardhmen, do të bënin dallimin mes dy palëve, e do të zgjidhnin anën e të drejtëve. Edhe po të mos ishin ata vetë që do të dorëzoheshin, ndoshta do të

vinte dikush prej familjeve të tyre që do të besonte. Sepse në fund të fundit, të Madhit i bie të tregojë madhështinë e Tij. Andaj Ai foli edhe njëherë:

- Mua Allahu nuk më dërgoi që t'ju bëj kësi gjërash. Unë jua prura atë çfarë kisha për t'ju prurë. Andaj, nëse e pranoni këtej e tutje, kjo do të thotë lumturi në këtë botë dhe në atë të përtejmen për ju. Por, nëse nuk e pranoni, duke e refuzuar, unë do të duroj derisa Allahu të japë vendimin e Tij, duke ju pritur.

Dukej që shpirti i bardhë dëborë i Profetit Muhamed paqja qoftë mbi Të ishte mërztitur së tepërmi. Nuk ishte ndonjë situatë ku të mos hidhëroheshe. Andaj, mundohej që të mos e zgjaste më tej bisedën, sepse donte të largohej një orë e më parë nga ajo gjendje.

Veçse synimi i të tjerëve ishte ku ta zgjasnin më tepër. Nga mesi i tyre u çua njëri prej tyre dhe po me të njëjtën të folur, tha:

- Meqë nuk e pranon asnjërin prej atyre që të thamë ne, atëherë, kërkoji ndihmë Zotit që të të ndihmojë. Sikur të të dërgonte ndonjë engjëll që ti i përmend aq shumë, që të na japë ndonjë informacion për ty. Ose sikur t'i kërkojë që të të shtrojë para syve parajsë dhe kopshte të pafundme parajsore, e të të çojë në mes të të pasurve përnjëherësh. Sepse ti vjen vërdallë rrugëve njëlloj si ne, njerëzit e thjeshtë. Kështu, ne do të kemi mundësi ta shohim edhe vendin që ti zë për Të.

Dukej që atyre u kishte kërcyer damari tashmë. Tanimë ata veç po talleshin për qejf të tyre. Ambienti ishte kthyer si në një kafene fshati. Një herë dilte njëri para e broçkulliste, pastaj dilte një tjetër, e mandje një tjetër. Megjithatë, Profeti i Njerëzimit paqja qoftë mbi Të duronte pa nxjerrë asnjë gjysmë fjale. Megjithëse ndjenjat mund të thoshin ndryshe, ajo që duhet të ishte më vepruesja në këtë rast ishte arsyeja.

- Subhanallah! - tha Ai. - Unë jam veç një profet. Nuk është aspak e hijshme që një profet t'i flasë kështu Zotit të tij. Zaten, a nuk u dërgova posaçërisht për të vepruar kështu unë? Allahu (xh.xh) më dërgoi mua si sihariqdhënës dhe këshillues. Nëse më besoni, atëherë fitoni si këtë botë edhe tjetrën. Nëse nuk pranoni, atëherë unë duroj derisa Zoti të marrë vendimin e Tij.

Tanimë nga secili prej tyre dëgjoheshin zëra. Edhe Profeti i profetëve ishte çuar në këmbë për t'u nisur në drejtim të dhomëzës së Tij të lumturisë. Kishte ardhur me të tjera shpresa, ndërsa tani po kthe-

hej kushedi sa dhimbje. Ishte krejt i vetëm. Nuk kishte askënd tjetër pos Zotit të Tij ku të mbështetej, derisa në fund i erdhi në ndihmë Xhebraili (a.s.).

Zoti shprehej kështu në ajetet që po i zbriste kësaj radhe:

- Ata po të thonë ty: “Ne nuk besojmë në ty derisa Zoti yt të na nxjerrë ujë prej një burimi të pashtershëm.” Ose, që ti të kesh kopshte të tëra hurmash, ndërmjet të cilave të kalojnë përrenj të shumtë. Ose të na sjellë këtë apo atë prej qiellit, ose të paktën të na tregojë engjëjt. Kësodore që ne të besojmë në fjalët e tua. Jo, jo, as kjo nuk është e mjaftueshme. Të kesh edhe një shtëpi, apo të fluturosh drejt qiellit. Veç mos harro! Po nuk na zbritë një libër së andejmi, prapë nuk kemi për të të besuar, ta dish! Thuaju: “Fe Subhanallah! E ç’jam unë tjetër veç një profet i Zotit.”

Pikërisht në mes të një populli të këtillë po zbritëj Kurani. I Dashuri Famëlartë (s.a.s.) kishte pikërisht një mbështetje të këtillë hyjnore. I Dërguari i Allahut sapo kishte përjetuar një mbrëmje të skëtërrshme, ndërsa tani kishte zbritur Xhebraili Fjalëdrejtë, që përveçse thekson-te sigurinë ndaj çdo gjëje, por edhe po i mësonte qëndrimin që Ai duhet të mbante karshi tyre.

Në fakt, po ta shihje me kujdes, edhe këta të pashpirtë, e dinin mjaft mirë që Ai ishte i Dërguari i fundit; e besonin se ky ishte ai profeti i shumëpritur. Por, mbi të gjithë këtë besim, ata nuk mund të hiqnin dot dorë prej mendjemadhësisë së tyre prej faraoni, urrejtjes apo inatit që i kishte kapërthyer zemrat. Nuk ia përngjasonin dot vetes një dorëzim krejt të atypëratyshëm.

Mugire ibni Shube, do të thoshte pikërisht këto fjalë teksa e rrëfente ngjarjen e atjeshme:

“Po uleshim bashkë me Ebu Xhehlin. Aty ku po rrinim ulur, pamë sërish Muhamed Fjalëdrejtin teksa po afrohej në drejtimin tonë. Na kumtoi disa gjëra, kur Ebu Xhehli ia pat:”

- O Muhamed! Nëse i bën të gjitha këto që ne të dëshmojmë në botën tjetër, mos ki merak, unë do të dëshmoj se e ke kryer detyrën tënde, veç lërna të qetë.

Muhamedi u largua sërish kryeulur dhe i mërzhitur prej andej. Ndërkohë unë e pyeta Ebu Xhehlin:

- Me të vërtetë e beson atë që sapo the?

- Në fakt, e di që Ai është një profet. Mirëpo kaheër që ndërmjet nesh

dhe Hashimëve ekziston një konkurrencë e fortë. Kanë kaq kohë që na mburren se e kanë pikërisht ata privilegjin e mbulesës së Qabes dhe pritjes së vizitorëve të saj me ujin e freskët të Zemzemit. Të na thonë edhe që profeti doli pikërisht prej tyre, atëherë këtë nuk e duroj dot.²⁶⁹

Edhe një tjetër propozim

Sërish, një ditë prej ditësh, Profeti doli prej shtëpisë së Tij për të shkuar e për të kryer tavaf rreth Qabes. Ndërkaq përballë i doli Esued ibni Mutalibi, Velid ibni Mugireja, Umeje ibni Halefi dhe As ibni Uaili. Dukej qartë që tanimë kishin thurur një tjetër kurth, e po prisnin që t'ia propozonin Muhamedit një orë e më parë.

- O Muhamed! Pa eja njëherë se kemi vendosur që të adhurojmë Zotin tënd, veçse edhe ti duhet të adhurosh zotat tanë. Kësodore, ne do të kemi rënë në një mendje. Ndërkohë, nëse Zoti më i mbarë do të jetë yti, ne do të kemi përfituar sakaq prej Tij, e nëse më të mbarë janë zotat tanë, atëherë edhe ti do të kesh përfituar sakaq.

Çfarë pretendonin ata nëpërmjet kësaj kërkese? A do ta adhuronin ata me të vërtetë Zotin e Vetëm nëse e zëmë se i Dërguari i Allahut do të pranonte? Kur në fakt adhurimi ishte i atillë që duhej përsëritur çdo ditë. Nuk mund të ktheheshe një vit nga njëra kible, tjetrin nga një tjetër e kështu me radhë. Me çfarë mund të shprehej tjetër kjo veçse me tiparet e një njeriu krejt të lëkundur? Sikur të donte t'ua mbyllte edhe njëherë, njëherë e mirë, gojën mosbesuesve, zbriti Xhebraili (a.s.). Ajetet e zbritura thoshin këto fjalë:

- Thuaju: "O mohues! Unë nuk e adhuroj atë që adhuron ju! Zaten ju nuk e adhuron Atë që adhuroj unë. E unë nuk kam aspak ndërmend që t'u besoj atyre që u besoni ju. Me ç'kupto, ju as që keni ndërmend që të besoni në Zotin që po ju këshilloj unë. Atëherë, feja ime për mua, e feja juaj për ju!"²⁷⁰

Si e shihnin armiqtë të Dërguarin e Allahut Paqja qoftë mbi Të

Megjithëse këto fushata ndërmerreshin mjaft shpesh, madje edhe duke ardhur deri në pikën që mendonin edhe për ta vvarë të Dërguarin e Allahut, mendimet e tyre për Të nuk ishin asnjëherë të

²⁶⁹ Suhejli, Raudu'l Unuf, 1/280

²⁷⁰ Kafrun, 109/1-6; Ibni Hisham, sire, 2/208

këqija. Sepse Profeti ynë kishte një jetë aq të drejtë, saqë të gjithë e thërrisnin “i Besueshmi”, kështu që ata nuk kishin se si ta fshihnin sigurinë që ndjenin tek Ai.

Lëre pastaj, që ato që thoshte Ai nuk ishin fjalë që mund të harroheshin aq lehtë, apo të hidheshin poshtë. Të mos vrasësh, të mos kryesh marrëdhënie me kë të doje, të mos vidhje; të mos ia vësh syrin pasurisë së tjetrit... Këto ishin vlerat rreth të cilave ata kishin ndërtuar krejt jetën e tyre.

Veç të tjerash, të respektoje prindërit, derisa të mos u lije asgjë të mangët; të kryeje vizita në njëpasnjëshme te të afërmit, për të ruajtur marrëdhëniet faqefisnore, të bëje vetëm mirë ndaj të gjithëve, të mos ndieje as nevojën për t’iu afruar ndonjë veprimi që binte ndesh me të bukurën. Edhe këto nuk ishte se ishin fjalë që nuk të joshnin.

Vetëm se, t’i besojë vetëm Allahut... Kurani... llogaria dhe jeta e përtëjme, apo ekzistenca e dy engjëjve që ruanin çdo gjë që bënin ata, ishin tema që i shqetësonin jashtëmase. Ata ishin kundër çdo parimi që mund t’u vidhte sadopak nga rehatia dhe kënaqësia e shijimit të jetës së përditshme. Nuk ishte aspak e lehtë; do ta linin mënjanë të gjithë jetën që kishin jetuar gjer më tani, për të hyrë sot në një rrugë krejt të re, madje e kundërta e asaj të gjertanishme. Të bëje këtë zhvendosje ishte çështje virtyti.

Të parët e atyre që qëndronin kundër ato ditë ishin Ebu Xhehli, Ebu Sufjani, Ahnes ibni Sheriku. Një ditë ata patën ardhur secili në kokë të vet, që ta dëgjonin të Dërguarin e Allahut se ç’këndonte ashtu teksa i falej Zotit të Tij. Ishin kureshtarë. Mirëpo gjithashtu, nuk donin as që ndonjëri tjetër syresh ta merrte vesh kureshtjen e tyre, kështu që parapëlqenin që këtë gjurmim ta bënin kur binte errësira e natës. Ky takim i tyre në të njëjtin vend dhe për të njëjtën arsye ishte diçka e veçantë. Robi më i dashur i Allahut, ishte lidhur aq fortë me Zotin e Tij, e po përjetonte një takim tërë ndjenja me Të. E dëgjuan tërë kureshtje, por edhe me një habi të parrëfyeshme. Ato fjalë që po dëgjonin ishin si pika mëshire që po u zbrisnin prej qielli... ishin përqendruar aq shumë në dëgjim, saqë nuk e kuptuan se si kaloi e tërë ajo kohë e faljes.

Me t’u prerë zëri i Kuranit, secili prej tyre u nis drejt shtëpisë së vet pa nxjerrë as gjysmë zëri. Kur nuk kaloi shumë, dhe rruga i takoi sërish në një udhëkryq. Ishin si të turpëruar me veten.

- Të mos e bëjmë edhe njëherë diçka të këfillë! Sepse nëse na sheh ndonjë njeri i dobët, edhe neve në këtë gjendje, mund të bjerë në të thella, e të shkojë të dorëzohet pranë tyre.

Ishte e lehtë të thoshe diçka të tillë, por ishte krejt e pamundur që ta harronin atë që u kishin parë sytë e u kishin dëgjuar veshët. Ishte diçka që nuk u ndahej nga mendja e i shqetësonte. Nuk bëhej qameti nëse shkonin e dëgjonin edhe njëherë. Lëre që kësaj radhe nuk kishte pse të rastisnin sërish me miqtë, vetëm që ta dëgjonin edhe njëherë zërin e Kuranit.

E vërteta është se këtë nuk e kishte menduar vetëm njëri syresh, por të treve u kishte shkuar ndërmend ta bënte edhe njëherë diçka të tillë. Natën tjetër ishin sërish në vendin e një dite më parë; e dëgjuan deri në fund, dhe kur erdhi koha për t'u larguar, rruga i bashkoi prapë në të njëjtin vend. Edhe kaq ishte tepër. Edhe pse fytyrat e skuqura nuk ia dallonin dot njëri-tjetrit, tonet e zërit ia shprehnin mjaft mirë gjendjen ngushtë karshi njëri-tjetrit. U ndanë prej njëri-tjetrit me të njëjtat mendime, madje duke dhënë të njëjtin premtim. Nuk do të vinin më për të dëgjuar, e as që do të përballeshin më në një situatë të këfillë.

Derisa erdhi nata e tretë. Pasi ishin larguar të gjithë nga sokakët, të njëjtat fytyra po drejtoheshin kah i njëjti vend. Secili ishte i sigurt në vetvete se nuk do ta gjente tjetrin atje. Para se të agonte po largoheshin drejt shtëpive të tyre, kur pranë të njëjtit vend rastisën në njëri-tjetrin. Kjo ishte diçka e veçantë. Edhe ngrinin flamurin për të mos pranuar, por edhe do të vinin çdo natë për ta dëgjuar, megjithëse kishin premtuar më parë se nuk do të vinin më. Filluan të flisnin me kunja karshi njëri-tjetrit, por prapëseprapë nuk harruan që t'i premtinin njëri-tjetrit me fjalën e nderit se nuk do të shkelnin më aty.

Mëngjesin tjetër, Ahnes ibni Sheriku, mori kërrabën e tij dhe e mbajti frymën pikërisht përballë shtëpisë së Ebu Sufjanit:

- Pa më thuaj o Eba Handhale! Ç'mendim ke për ato që dëgjuam prej gojës së Muhamedit (s.a.s.)? – pyeti ai.

- Po ti, ç'mendon? – përgjigjej me pyetje edhe Ebu Sufjani, i cili nuk donte të dilte hapur pa marrë vesh më parë synimin e pyetjes së tjetrit.

- Unë mendoj se ai ka të drejtë, – iu përgjigj ai pyetjes së Ebu Sufjanit kësaj radhe.

- Të betohem për Allahun o Eba Salebe! Unë kam dëgjuar shumë gjer më sot, dhe e di shumë mirë se ç'nënkuptohej pas çdo fjale që thuhet.

Nuk e kishte mbaruar ende fjalinë që po thoshte, kur ndërhyri Ahnesi:

- Për Zotin, edhe unë kështu mendoj.

Me këto fjalë ata po vërtetonin të Dërguarin e të dërguarve, duke pohuar edhe se ato që thoshte Ai ishin krejt të vërteta. Vetëm se nuk ishte aspak e lehtë që ta pranonin haptazi diçka të tillë!

Një të marrë fund kjo bisedë, Ahnes ibni Sheriku u largua prej banesës së Ebu Sufjanit, dhe shkoi pranë Ebu Xhehlit. Donte që t'i fliste edhe me të këto që kishte folur me Ebu Sufjanin.

- O Eba Hakem! Cili është mendimi yt për Muhamedin? A është ai i drejtë, apo mashtron? Ja, këtu nuk ndodhet askush përveç nesh. Mund të flasësh lirshëm. O Eba'l Hakem, ç'mendim ke për ato që dëgjove prej tij?

- E ç'paskam dëgjuar, - foli ai me një ton zëri që donte të tregonte se nuk ishte lëkundur. Ahnesi dukej i vendosur.

- Cili është mendimi yt për Muhamedin? Ka apo nuk ka të drejtë me ato që thotë? Thuamë të vërtetën, se nuk na dëgjon askush.

Ebu Xhehli e kuptoi se nuk do t'ia hidhte dot aq lehtë pyetjeve të Ahnesit. Donte të fliste njëherë e mirë. U mendua njëherë mirë e mirë, pastaj tha:

- Të betohem për Zotin, që Muhamedi thotë të drejtën. Zaten, ai nuk gënjen asnjëherë. Vetëm se më shkatërron fare mendimi se bijtë e Kusajit, përveç faktit se janë ata, të cilët presin vizitorët e Qabes, bëjnë qerasjen e parë me ujin e Zemzemit, tani do të fillojnë të mburren edhe për pasjen e një profeti në mesin e tyre. Nëse i marrin ata të gjitha, çfarë mund t'u ngelet Kurejshit? Kur ne me bijtë me Menafit kemi kaq kohë që konkurrojmë me njëri-tjetrin. Jepnim të dyja palët zijafete për vizitorët që na vinin. Ashtu siç ata patën disa privilegje, edhe ne nuk ngeleshim pas. Ata ua shprehnin të tjerëve madhështinë e tyre, e të njëjtën gjë bënim edhe ne. Sapo filluam të ecnim me të njëjtin hap, ata tashmë mund të thonë: - Tani në mesin tonë ne kemi edhe një profet. A më thua? Si mund t'ia dalim ne një fakti të këtillë? Të betohem për Zotin, se ne nuk kemi për ta pranuar asnjëherë atë.²⁷¹

²⁷¹ Ibni Hisham, *sire*, 1/269; Suhejli, *Raudu'l Unuf*, 1/280

Megjithëse zemrat ua kishte kapluar një perde kokëfortësie që buronte prej mosbesimit, ndërgjegjet e tyre ndjenin shqetësim prej atyre që dëgjonin, andaj edhe fillonin të flisnin saora me kallëpe keqardhjeje.

Ndoshta kjo ishte një ditë, kur Ebu Xhehli ishte zgjuar nga krahu i djathtë. Po ecte në rrugë, kur përballë i doli Profeti ynë. E pa që i Dërguari i Allahut po vinte përballë me një tis trishtimi në fytyrë, andaj vendosi t'i fliste për ta qetësuar disi:

- O Muhamed! Ne nuk të përgënjeshtrojmë ty. Ne vetëm po mohojmë ato që thua ti, duke thënë se ato janë gënjeshtër.

- Zaten, Profeti ynë (s.a.s.) ishte në dijeni të këtij fakti. Teksa ata flisnin ndër vedi, pati zbritur Xhebraili, i Cili i kishte thënë:

- O i Dashuri im! E dimë se ato që ata thonë për ty, të mërzhisin së tepërmi. Por ti mos u trishto aspak, sepse nuk ka fare dyshim, se ata nuk të përgënjeshtrojnë dot. Ata mohues vetëm sa mohojnë fjalët e Allahut (xh.xh.).²⁷²

Sepse ata që mendonin kësodore nuk mund të kufizoheshin vetëm me Ebu Xhehlin. Disa njerëz si Harith ibni Amiri, megjithëse kishin ngritur flamujt kundër të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), kur ktheheshin në mbrëmje në shtëpitë e tyre, ndërgjegjja fillon t'u thotë:

- Muhamedi nuk është një njeri që mund të gënjejë. Edhe unë mendoj se ai është fjalëdrejtë.²⁷³

Zaten ky ishte edhe virtyti i vërtetë. Duhej jetuar një jetë e atillë që edhe armiqtë ta pranonin, madje edhe t'ua deklararin të tjerëve.

Zaten këta njerëz që kaq e kaq herë ishin orvatur që t'i merrnin jetën, që megjithëse e kishin tejet të lehtë të mbërrinin deri aty sa ta bënë diçka të këtille, kur në mes hynte ndërgjegjja, nuk donin kurrsesi që ta mërzhitnin. Ruheshin mjaft mirë që të mos mallkonin mbi të. Edhe atëherë kur i hidhnin plëndës deveje mbi krye, teksa e panë duke u lutur, iu fashit lumturia dhe iu ndërpre frymëmarrja, sepse ai mund edhe të ishte duke i mallkuar.

Andaj, edhe kur shkonin për të luftuar me të, dridheshin se mos i gjente ndonjë gjë e keqe. Dukej nga çdo detaj i pamjes së jashtme, se kishin shumë frikë prej vdekjes.

Kërkesat për privilegje

²⁷² En'am, 6/33

²⁷³ Uahidi, *Esbabu Nuzuli'l Kuran*, 218-9

Ashtu siç pranë të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të kishte njerëz të pasur, siç ishin Ebu Bekri i nderuar, Osmani i nderuar, Sad ibni Ebi Uakasi, apo Talhaja, kishte edhe shumë njerëz të skamur, si Bilal Etiopasi, Amar ibni Jasiri, Zejd ibni Harithi, apo Habab ibni Ereti. Shumica e tyre kishin qenë në statusin e skllavit deri më sot, por që tani kishin filluar të përjetonin lirinë. Padyshim, ky ndryshim nuk përbënte kurrfarë problemi për të Dërguarin e Allahut dhe sahabëve të Tij. Njerëzit ishin të barabartë përpara Zotit, ashtu siç janë dhembët e një krehri me njëri-tjetrin. Nuk kishte as përparësi të arabëve ndaj iranianëve, e as të të bardhëve ndaj të zinjve.

Vetëm se Kurejshi nuk ishte aspak në një mendje me ta. Sipas këtij mendimi, i cili kishte kapur tonin më të errët të së zezës së mosbesimit, ata nuk mund t'i ndanin edhe me të tjerët vendet e tyre të privilegjit dhe shumë e shumë përparësive të tjera. Nëse do të shihesh thelbi i çështjes, ata nuk i shihnin skllavërit e tyre si njerëz. Ata ishin krijesa të destinuar që vetëm t'u shërbenin atyre!

Këta njerëz, që nuk e pëlqenin asfaj faktin se i Dërguari i Allahut ishte duke i ulur ata në të njëjtin vend me veten, e të gjithë këta njerëz po u merrnin duarsh gjithë sistemin që kishin ngritur, vendosën të bënin një kërkesë, që është e vështirë të të shkojë mendja.

- Ne jemi të parët e fisit tënd, andaj nëse ti do që të na kesh edhe ne në mesin tënd, nuk duhet të mbash askënd tjetër pranë vetes.

Kjo ishte kërkesa e atyre njerëzve që e shihnin çdo gjë nga sipër. Veçse kjo kërkesë nuk do të pranohej as prej Allahut, e as prej të Dërguarit të Tij (s.a.s.).

Pa kaluar shumë kohë, zbriti Xhebraili Fjalëdrejtë, i Cili për t'i bërë më të qëndrueshmit në bindjet e tyre:

- Mos i largo kurrsesi nga vetja jote ata njerëz që bien e ngrihen, nga mëngjesi në mbrëmje vetëm duke menduar për të fituar kënaqësinë e Allahut.²⁷⁴

Me një fjalë, nuk kishte se si të mendohej që një njeri aq i lartë të largonte prej vetes ata njerëz që i kishin besuar me tërë sinqeritetin kësaj kauze, vetëm për të pritur se mos një grup idhujtarësh besonin një ditë tek Ai? Ky do të ishte vetëm fundi i një mosmendimi siç duhet, e për më tepër gabim. Kjo ishte një padrejtësi e hapur, dhe i Dërguari i Allahut ishte shumë larg zbatimit të një padrejtësie të

²⁷⁴ En'am, 6/52; Kehf, 18/28

këtille. Ai nuk ia vuri asfare veshin kësaj përçartjeje të radhës së një grupi njerëzish, të cilët edhe këto fjalë i kishin thënë vetëm që edhe njëherë të dilte fjala e tyre. Do të qëndronte sërish pranë atyre që kishin qëllim të vetëm besimin te Zoti. Nuk ia ndante dot sytë atyre, kështu që edhe nuk kishte se si t'i ndërronte me të tjerët. Ai e dinte mjaft mirë se mëshira e Allahut ishte pikërisht mbi ta. Si mund të ndodhte, që Ai, Profet i Allahut të Madhërishtëm (xh.xh.) të thoshte:

- Xheneti është i shqetësuar që të mund t'ua arrijë këtyre tri emrave: Aliu, Selmani dhe Amari.²⁷⁵ - tha Ai. A ishte e mundur që të përziheshin këta shpirtra të bekuar, të etur për Xhenet, për hir të tre birbove, që kishin nisur edhe njëherë nga kërkesat e tyre mashtruese.

²⁷⁵ Tirmidhi, *Sunen*, 5/667; Hakim, *Mustedrek*, 3/148

NJË LLOGARI NGA E KALUARA

Në mes të myslimanëve vërehej një ndryshim aq rrënjësor mes dje dhe sot, sa çështë largësia mes Lindjes dhe Perëndimit. Xhebraili (a.s.) zbriti edhe njëherë për të bërë qartësimin e çështjes, duke rrëfyer edhe njëherë një histori të së shkuarës:

- Kur ndonjërit prej tyre u thuhet: “U bërë me vajzë.”, fytyra i nxihet e turfullon. Duke u turpëruar prej këtij lajmi të keq, fillojnë të fshihen prej të afërmve dhe fqinjëve të tyre. Kur mbi krye ia beh një fatkeqësi e tillë, ata mendojnë se, po tani çdo të bëjnë? Ta lënë të jetojë si një krijesë e përçmuar, e që do të shtyhet mënjane prej çdokujt, apo ta varrosnin në tokë ashtu siç ishte. Shihni me kujdes, sa keq që gjykonin, dhe çfarë vendimesh të shëmtuara që merrnin.²⁷⁶

Në çgjendje që e katandiste injoranca njeriun! Kjo çështje qëndronte ende e freskët në mendjen e të gjithëve. Ekzistonte ende në mendjen e disa njerëzve që nuk ia kishin arritur dot që të dilnin prej moçalit të injorancës. Disa prej pamundësisë ekonomike, disa të tjerë se do të parapëlqenin më tepër një djalë, sesa një vajzë, i shpallte luftë kësaj të fundit, derisa kishte raste që kjo përmbyllej me vrasjen makabre të foshnjës. Sa vendime të shëmtuara, dhe sa të këqija.²⁷⁷

Shiheni se në ç’skuta që e fut injoranca njeriun. Çështja ishte ende kaq e pastër për mendjen e të gjithë atyre njerëzve. Madje po të merreshin disa njerëz që nuk ishin shpëtuar ende prej injorancës, këto veprime vepronin ende. Disa i vrisnin prej frikës se mos nuk i ushqenin dot, disa të tjerë se nuk ua pranonte krenaria, e shumë arsye të tjera që i shtynin deri në kanibalizmat më të egra.

Ajeti e quante atë veç pjesë të historisë së shkuar, duke ua bërë të ditur gjithë botës se sa i egër mund të bëhet një njeri që humb ekulibrin e nevojshëm.

Pa kaluar shumë kohë, njëri prej atyre që kishin pirë prej sherbetit të besimit u afrua pranë të Dërguarit të Allahut. Dukej që se ç’kishte një mërzi që e shqetësonte përbrenda. Donte të thoshte diçka. Por çë

²⁷⁶ Nahl, 16/58-9

²⁷⁷ En’am, 6/101; Isra, 17/31

do se nuk po e mblidhte dot gjithë trimërinë e nevojshme, derisa një çast kapi një shikim të përshtatshëm prej Resulullahut (s.a.s.):

- O i Dërguari i Allahut!

Ndërkohë që i Dërguari i Allahut ishte bërë gati që ta dëgjonte.

- Ne jemi ata njerëzit e epokës së injorancës. Ne jemi nga ata njerëz që kemi vrarë edhe fëmijët tanë, duke adhuruar shumë zota të kotë.

Dukej qartë se ato që do të thoshte do të linin një ndikim të thellë. Fjalët i thoshte të përgjysmuara.

- Edhe unë kisha një vajzë. Një ditë, pasi nuk po i duroja dot trysnitë që më ushtronte injoranca, e thirra vajzën. Erdhi duke vrapuar. U gëzua aq shumë. Nuk isha interesuar asnjëherë për të. E mora dhe e çova pranë një pusi që e dija ku ndodhej. Teksa po luante ashtu me dheun, pranë grykës së pusit, i dhashë një të shtyrë. Teksa po binte, u dëgjua të klithte: “Babush! Babush!” E gjithë kënaqësia m'u kthye në pikëllim. I Dërguari i Allahut filloi të qante. Qante aq shumë sa që filloi t'i lagej krejt mjekra prej lotëve. Një tjetër sahab që e pa se sa u pikëllua i Dërguari i Allahut, u çua që ta ndalonte të vazhdonte më tej:

- Çfarë po bën more?! E mbyte në pikëllim Resulullahun!

Resulullahu nuk ishte i të njëjtit mendim. Diçka po thoshte me shenja.

- Lëre të qetë! Sepse ai po gjykon një gabim të madh që ka bërë në të shkuarën, - e mandej u kthye nga ai burrë.

- A m'i tregon edhe njëherë të gjitha ato që na rrëfeve deri më tani?

Ai filloi të rrëfente edhe njëherë. Trishtimi sa vinte e shtohej më tepër. Të Dërguarit të të dërguarve nuk i kishin ngelur më lot për të qarë. I ishin tharë ata përrenj të syve.

- Mos të keni as dyshimin më të vogël, se Allahu ka për t'ju falur të gjitha gabimet që keni bërë në epokën e injorancës, për aq kohë sa do të jeni robërit e Tij të devotshëm.

Ai njeri kishte zbrazur një gabim tijin, e sakaq kishte marrë një përgjigje qetësuese nga një gjuhë e veçantë. Po jepte fjalën se nuk do të kryente më vepra të atilla, aq të shëmtuara. Ja, pikërisht këtu ndërhyri edhe njëherë i Dërguari i Allahut, dhe i tha:

- Eja tani, nise gjithçka prej fillimit.²⁷⁸

²⁷⁸ Alusi, *Ruhu'l-Meani*, 14/169; Darimi, *Sunen*, 1/14

AJETET PËR KUMTIM

Teksa vazhdonte veprimtaria e nisur që kur ishin në shtëpinë e Ibni Erkamit, në anën tjetër ftoheshin njerëz të shumtë që të hynin në fenë e Allahut. Megjithatë idhujtarët e kishin kthyer në veprimtari të përditshme që të përdornin çdo mundësi që t'ua nxinin jetën besimtarëve myslimanë që kishin marrë anën e Profetit tonë të Dashur. Mundoheshin në çdo rast që t'i diskriminonin para të tjerëve. Në fakt, në ajete shprehej edhe gjendja e tyre, por flitej edhe për gjërat e premtuara që i prisnin besimtarët pas këtyre vuajtjeve. Ai ishte mbështetja e fundit për ta, kështu që Ai i ushqente ata përditë me nga një ushqim të ri, për t'i mësuar mënyrat e të vepruarit dhe sjelljet që duhet të paraqisnin.

Kishte kaluar një kohë prej pesë vitesh që nga koha kur ishin takuar në Hira. I Dërguari i Allahut ua transmetonte të tjerëve përreth fjalët e Allahut, duke qenë vetë mësuesi i tyre, i Cili ua hapte deri në imtësitë më të veçanta kuptimin e tyre. Në shtëpinë e Ibni Erkamit ishte ngritur një tavolinë enkas për këtë punë, prej së cilës përfitonin derisa ngopeshin sahabët. Të ftuarit e asaj tryeze rendin menjëherë jashtë për t'i ndarë edhe me të tjerët ato çfarë kishin dëgjuar. Tanimë sofra vinte disi e vogël që t'i mbante të gjithë.

Sakaq, atmosfera në dhomë ndryshoi, për t'u shfaqur një pamje sikur do të fillonte revelata. Ajeti i zbritur thoshte kështu:

- Kumtoja të tjerëve derisa koka t'u dhëmbë atë për të cilën je urdhëruar, e mos u merr me idhujtarët! Ne jemi me ty ndërkohë që ata ngrihen e tallen me ty, e Ne jemi të mjaftueshëm. Ata, të cilët i bashkëngjisin edhe hyjni të tjera Zotit të Madhërishëm, kanë për ta kuptuar nesër të vërtetën e çështjes.²⁷⁹

Ky ishte një urdhër që do t'i jepte fund një periudhe tre vjeçare. Ishte hera e parë që në mes të revelatës përfshiheshin disa çështje të lidhura me kumtimin ndaj të tjerëve, kështu që do të hapej edhe faqja për t'ua përçaruar edhe të tjerëve të vërtetat e mësuara.

²⁷⁹ Hëxhr, 15/94-6

ARDHJA E OMERIT

Ishte një mbrëmje e së mërkurës. I Dërguari i Allahut pati hapur duart, e po lutej në shtëpinë e ibni Erkamit. Lutja e Tij ishte aq e sinqertë dhe me një ton aq këmbëngulës, saqë nuk kishte se si t'u shpëtonte sysh gjithë atyre të pranishmëve. I kishte ngritur duart e Tij të mpira, e me sy të ngulur nga qielli po lutej me këto fjalë:

- O Zot, nderoje atë që është më i virtytshmi mes atyre të dyve: Omer ibni Hatabin, ose Amr ibni Hishamin.²⁸⁰

Omer ibni Hatabi ishte një burrë shumë i sertë. Ishte aq trim, saqë nuk trembej prej askujt. Kjo ishte si një farë trashëgimie që i kishte ngelur që nga i ati. Andaj, edhe motra e tij dhe i shoqi e patën mbajtur të fshehtë hyrjen e tyre në Islam. Faleshin, lexonin Kuran, luteshin dhe e kumtonin asisoj, fshehurazi, që të mos e merrte vesh ai.

Në fakt, Omeri i ndiqte të gjitha për së largu. Megjithëse nuk e hiqte dot sysh trysinë që i ushtrohej, e të bëhej mysliman, ai i vinte re virtytet që kishin këta njerëz që besonin. Një mbrëmje erdhi deri në Qabe, sepse kishte vendosur që ta kalonte atje natën. Ndërkohë, aty erdhi dhe i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të, i Cili filloi të lexonte Kuran. Po lexonte prej sures Hakka, dhe kjo ishte hera e parë që Omeri dëgjonte pjesë prej Kuranit. I pëlqeu shumë ritmi i asaj gjuhe. I duhej të shpëtonte disi prej ndikimit të tij, kështu që vendosi ta quante poet, siç bënin rëndom mekasit kurejshë. Mirëpo zëri vazhdonte të kumbonte.

- Padyshim që ajo është fjalë e zbritur nëpërmjet një mëkëmbësi fisnik, e kurrsesi fjala e një poeti. Sa shumë që këmbëngulni në mospranimin tuaj!

Kjo ishte e pamundur! U mundua ta ndryshonte atë që mendoi pak më parë.

- Falltar, - tha, ndërkohë që zëri vazhdonte të artikulohej.

- Ajo nuk është fjala e ndonjë falltari. Sa pak që e përmendni edhe ju! Ajo është fjala e lartësuar, e cila është zbritur prej Zotit të botëve.²⁸¹

²⁸⁰ Hakim, *Mustedrek*, 3/574

²⁸¹ Hak'ka, 69/42

Njëmënyrazi, Resulullahu (s.a.s.) vazhdoi ta lexonte deri në fund suren e nisur, dhe Omeri e dëgjoi nga fillimi deri në fund, ashtu i kapluar nga një ndjenjë e thellë habie. U mendua gjerë e gjatë, e jo vetëm atë natë, por çdo natë. Mirëpo këto nuk ishin ende të mjaftueshme që Omeri të ndërronte radhën ku gjendej. Në mendje përjetonte mijëra lëkundje. Ditën tjetër, sapo të agonte, kthehej në rutinën e tij të përditshme, bashkë me shokët, sikur të mos kishte ndodhur asgjë prej gjëje.

Ndërsa Amr ibni Hishami (Ebu Xhehli) ishte një njeri që përdorte çdo rast të mundshëm për të dalë kundër Muhamedit paqja qoftë mbi Të , e për më tepër edhe merrte kënaqësi prej saj. Profeti ynë i dashur (s.a.s.) ishte munduar shumë që ta bënte të pranonte fenë e drejtë, por nuk ia kishte arritur dot. I kishte shkuar sa e sa herë pranë, por çdo herë ishte përballur ose me fyerje, madje ndonjëherë edhe ishte pështyrë prej tij. Megjithatë, Ai nuk hiqte asnjëherë dorë, e përmendte përherë në lutjet e Tij, duke i kërkuar Allahut që ta vendoste edhe në zemrën e tij besimin e lumë. Vetëm se lutja nuk do të pranohej për të, por për Omer ibni Hatabin, duke bërë që të ishte Ebu Xhehli ai që dilte i humbur së këndejmi.

Mëngjesin e asaj nate kur Omeri e pati dëgjuar nga fillimi në fund suren e lexuar prej Muhamedit (s.a.s.) u drejtua për nga kodra e Safasë. Ishte nisur për t'i bërë keq myslimanëve të mbledhur në shtëpinë e Ibni Erkamit. Teksa po ecte, gjatë rrugës ndesh një mysliman që e fshihte ende besimin e tij. Ai ishte Nuajm ibni Abdullahu (r.a.). Ajo çfarë pa e shqetësoi jashtëmase Nuajmin. Sepse Omeri ishte aq shumë i nevrikosur, saqë po turfullonte nga hundët. Duhet të bënte medoemos diçka që ta ndalte, por më parë duhet të sigurohej për të keqen që kishte vendosur të bënte Omeri.

- Për ku je nisur kështu, o Omer? – e pyeti ai.

- Po shkoj t'u tregoj qejfin këtyre që mundohen të fusin përçarje mes nesh, madje edhe duke na ofenduar të parët dhe zotat tanë. Po shkoj të vras Muhamedin, – u përgjigj ai.

I kishte rënë pikës. Omeri ishte nisur vërtetë me një synim tejet të keq. Duhet të bënte diçka që ta parandalonte këtë të keqe. E para që i erdhi në mendje ishte e motra e Omerit, bashkë me të shoqin e saj.

- Për Zotin, ty të paska gënjyer egoja jote, o Omer! Po lë Abdimenafët, e po shkon të vrasësh Muhamedin. A nuk do të ishte mirë

që të shihje njëherë familjen tënde?!

Omeri po kalonte një shok të rëndë. E pamundur. Si mund të dilte një prej familjes së tij që të pranonte Islamin, pa e pyetur fare!

- Ç'paska në familjen time? - u kthye ai drejt Nuajmit. Apo mos?..

Po... Kishte edhe prej familjes së tij që kishin pirë prej sherbetit të asaj çezme. Vetëm se Omeri nuk ishte në dijeni të tyre. Tevona synimi i tij i keq ishte fashitur falë Nuajmit. Ose të paktën pati fituar pak kohë. Tani ishte i detyruar t'i tregonte të vërtetën.

- Po, po, motra jote Fatime binti Hatabi dhe kunati yt, Said ibni Zejdi. Për Zotin, ata janë bërë myslimanë, e tani mbajnë anën e Muhamedit. Ti më mirë merru me ata më parë.

Në trurin e Omerit kishin flakëritur shkrepëtima pas shkrepëtima. Si ishte e mundur, që disa prej familjes së tij të lidheshin pas fesë së Muhamedit, pa folur më parë me të? Duhet t'i paraprinte menjëherë situatës, kështu që ndërroi menjëherë drejtim. Tani rendte sikur të ishte duke fluturuar. Veçse kësaj here, destinacioni i tij nuk ishte i Dërguari i Allahut (s.a.s.), por shtëpia e motrës së vet.

Sapo ishte afruar te porta, kur nga brenda dëgjoi një zë të përdëllitur. Ky ishte zëri që i kujtoi menjëherë atë mbrëmjen pranë Qabes. Megjithëse zëri nuk ishte i njëjtë, burimi ishte i njëjti. Ky ishte zëri i Habab ibni Eretit (r.a.).

- Ta Ha, Ne nuk ta zbritëm ty Kuranin që të ndjesh vështirësi...

Megjithëse nuk e kishte kuptuar ende, bota shpirtërore e Omerit filloi të shkrinte. Tanimë kishte një pamje sikur do të dorëzohej nga çasti në çast. Megjithatë, e mblodhi dhe njëherë veten, dhe filloi ta godiste portën me sa fuqi të kishte. Bërtiste me zërin e tij buçitës dhe u kërkonte që ta hapnin menjëherë derën.

Ata që ishin brenda filluan të dridheshin nga frika kur morën vesh se ai që po i binte derës si i tërbuar ishte Omeri. Sepse tanimë ishte më se e qartë se përse kishte ardhur. E mëshehën diku Hababin që ishte aty për t'u lexuar Kuran atyre të dyve. Faqet e Kuranit i mori poshtë gjunjve Fatimja. Me ta kthyer shtëpinë në një gjendje të përshtatshme për Omerin, e hapën me një frymë, madje edhe tejet të frikësuar.

Omeri ishte një njeri shumë i zgjuar. Hapja me vonesë e derës e kishte çmendur fare saora.

- Ç'ishte ai zë që dëgjova pak më parë? - pyeti ai menjëherë, pa

humbur kohë.

- Çfarë zëri dëgjove? – e pyetën ata, me një ton sikur të donin të thoshin: “Nuk ke dëgjuar kurrfarë zëri!”

- Jo, dëgjova, - dhe sakaq u turr drejt tyre. Bërtiste dhe nxirrte tym prej hundësh.

- Dëgjova se keni hyrë në fenë e Muhamedit, kështu që vareni prej Tij tashmë, – dhe sakaq i dha një të goditur kunatit të tij, Said ibni Zejdit.

Fatimja deshi të ndërhynte për të mbrojtur të shoqin, por mori edhe ajo një të goditur. Ishte e vështirë të mund ta përballoje dot të goditurën e një njeriu si Omeri. Fatimja ngeli e mbuluar në gjak. Vetëm se ky ishte vetëm fillimi. Tani ajo nuk kishte asgjë se ç'të humbte. Vëllai tashmë e dinte të vërtetën. Edhe ajo ishte fryti i së njëjtës tokë. Ishte e bija e Hatabit. Kësodore, nuk kishte kurrfarë kuptimi që të vazhdonte ta mbante të fshehtë besimin e saj. Mori një qëndrim prej trimeje dhe iu kundërvu të vëllait.

- Po, u bëmë myslimanë. Çfarë ka këtu! Po i bindemi Allahut dhe të Dërguarit të Tij paqja qoftë mbi Të. Eja, bëna ç'të duash tani!

Omeri mori goditjen e tretë. Ishte e pamundur që dikush të merrte një qëndrim të këtyllë përballë tij. Sidomos një femër, do të çohet e do t'i bëjë trimen atij?! Si ishte e mundur, që vetë motra e tij kthehej kah ai e fliste më shumë se ai vetë. Ambientin e rrethoi një heshtje e atypëratyshme. Omeri pa njëherë gjatë-gjatë nga e motra. Kishte ngelur e tëra e mbuluar në gjak. Mirëpo në qëndrim prapë kishte një drejtqëndrim të veçantë. Ngjante me një luaneshë të plagosur; tevona ishte në betejë për të ruajtur nderin e saj. Në vështrim i lexohej: “Ja, edhe më vrave? Ne lumturinë e vërtetë e gjetëm pranë Muhamedit.” Mesa duket ajo goditje kishte rrëzuar edhe Omerin. Mesa duket ishte e nevojshme që motra dhe kunati të goditeshin disifarë. Me ç'kuptohet, kaderi atë ditë pati zgjedhur të rrëzonte një forcë që kundërshtonte njerëzit e tij. Pati vendosur që të ndodhte shkrirja pikërisht aty në shtëpinë e kunatit. Ishte bërë pishman për ato që kishte bërë. Edhe pak dhe do të shfaqej ndryshimi që kishte ngjarë brenda Omerit. U mundua ta ruante disi tonin e zërit, dhe iu drejtua së motrës:

- Jepma njëherë atë faqen që po lexonit para se të hyja unë! Ta shoh njëherë ç'na qenka ajo që i paska zbritur Muhamedit.

Edhe ata po habiteshin tashmë. Për një çast u lëkundën në t'ia jep-

nin apo jo. Sepse Omeri mund ta griste, apo më e keqja mund të prishte gojën e të thoshte ndonjë fjalë të pahijshme për Kuranin ose për Muhamedin, andaj Fatimja i tha:

- Kemi frikë mos i bën ndonjë gjë.

- Mos ki frikë, - ia ktheu ai, dhe mandej iu betua se nuk do t'i bënte asgjë veç leximit.

Nuk kishe ç't'i thoje tani gëzimit që kaploi motrën, e cila pak më parë ishte shtrirë e gjakosur në tokë. E pati përkapur ardhjen në vete të të vëllait. Sepse e njihje shumë mirë... Omeri ishte zgjidhur. Prandaj hodhi një hap para dhe i tha:

- Vëlla, ti je ende i papastër në mosbesimin tënd. Kuranin Fisnik nuk mund ta prekë kurrsesi një dorë e pistë.

Mirë, po ç'duhej bërë pyeste Omeri. Fatimja e nderuar i tregoi menjëherë guslin... Sepse ajo ishte fjala e Zotit, andaj duhet të kapej asisoj që në çdo çast të fitoje kënaqësinë e Allahut (xh.xh.)

- Kjo ishte një sprovë shumë e madhe për Omerin. Mirëpo, që pas gotitjes që pësoi, ai e kuptoi se kishte ndryshuar krejtësisht mendim. Shkoi dhe u la ashtu siç e këshillonte e motra. Egërsia e pakmëparshme tani ia la vendin një butësie të parrëfyeshme shpirtërore.

Sakaq, Fatimja ia dha të vëllait faqet e sures Ta-Ha, e ai filloi t'i lexonte. Kur erdhi në një pikë të caktuar, ndali dhe belbëzoi:

- Ç'fjalë e bukur... Ç'shpkehje të ëmbla që qenkan!

Nga ana tjetër ishte Habab ibni Ereti, i cili që prej çastit të hyrjes së Omerit rrinte i fshehur. Tani ai nuk po duronte dot pa klithur tek-birin. S'kishte kaluar as një ditë nga lutja që ishte bërë në shtëpinë e Ibni Erkamit, po ndodhte tani e pasqyruar para tij. A mund të pranohej kaq shpejt një lutje aq e rëndësishme, sa të vinte njëri prej dy Omerëve e të pranonte se po hynte në fenë e Allahut? Hababi doli nga vendi, e po e shijonte të plotë tablonë e pranimit të lutjes.

- O Omer, të betohem që unë shpresoja shumë që t'i të pranoje Islamin, ashtu siç u lut për ty i Dërguari i Allahut! Unë e dëgjova atë jo më larg se dje teksa lutej: "O Zot, të përgjërohem që ta bësh njërin prej Omerëve të hyjnë në fenë tonë! Omer ibni Hatabin ose Amr ibni Hishamin." Ja tek të betohem o Omer, që ajo lutje nuk është asgjë tjetër veç kësaj tëndes.

Omeri i nderuar po përjetonte dy surpriza përnjëherësh. Fillimisht, ç'punë kishte Hababi këtu? Ku kishte qenë gjer më tani? Pse

ishte fshehur, e pse po dilte pikërisht për t'i dhënë këtë sihariq?

Surpriza e dytë që po përjetonte ishte madhështia e virtytit të të Dërguarit të Allahut, për tek i Cili ai ishte nisur me synimin e keq që ta vryste. Ndërsa Ai jo vetëm që nuk mendonte keq, por edhe ndante nga koha e Tij që të lutej për shpëtimin e Omerit. O Zot, ç'madhështi është kjo? Ç'virtyt ishte ky?

Tani atë Omerin e sertë e kishte mbuluar një ndjenjë trishtimi. U kthye nga Hababi dhe i tha:

- O Habab! A ma tregon dot vendin ku gjendet i Dërguari i Allahut? Dua të shkoj menjëherë për tek Ai.

- Tani Ai është bashkë me shokët e Tij në një shtëpi, sipër në kodrën e Safasë.

Tanimë, Omeri i nderuar e kishte të qartë destinacionin dhe synimin për ku duhet të shkonte. Në fakt ky ishte i njëjti destinacion me atë që kishte ndjerë teksa çohëj në mëngjes. Vetëm se kësaj here ndryshonte synimi.

Pa kaluar shumë kohë, Omeri e gjeti veten duke trokitur në shtëpinë e Ibni Erkamit. Ata që gjendeshin aty, me të parë se ai që po trokiste ishte Omeri dora vetë, u trembën shumë. Rendën menjëherë për te Profeti i tyre i dashur:

- O i Dërguari i Allahut! Në derë është Omeri! Ka edhe shpatën me vete, mos ka ndonjë qëllim të prapë!

I pari u hodh në krye Hamzai i nderuar.

- Jepi leje të hyjë, o i Dërguari i Allahut! Nëse ka ardhur me ndonjë qëllim të mirë, e marrim në mesin tonë. Edhe po të ketë ardhur me ndonjë qëllim të keq, atëherë ia marrim shpatën dhe e vrasim me shpatën e vet.

Zaten edhe i Dërguari i Allahu nuk mendonte ndryshe. E dinte shumë mirë se ç'efekt kishte lutja, sepse tekembramja a nuk ishte vetë Ai që ishte lutur për të? Nuk kishte se si Allahu (xh.xh.) ta linte vetëm të Dashurin e Tij, duke mos iu përgjigjur kërkesave dhe lutjeve të Tij. Resulullahu, tashmë e kishte marrë pamjen e njeriut falënderues për pranimin e lutjes së Tij:

- Lëreni të hyjë, - tha Ai.

Edhe të tjerët u çuan nga vendet ku ishin ulur. Ata donin që ta prisnin në këmbë ardhjen e Omerit.

U hap dera, dhe atje ia behu pamja madhështore e një divi si Omeri.

Përballë tij qëndronte i Dërguari i Allahut, i Cili e priste krahëhapur me tërë dhembshurinë që e karakterizonte. E ngjashmja e kësaj pamjeje mund të gjendej ndoshta vetëm në Xhenet. I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të në fillim e përqafoi Omerin, mandej i tha:

- Ku ishte deri tani, o i biri i Hatabit? Të betohem në Allahun, pata menduar se nuk do të vije pa të ndodhur ndonjë gjë më parë.

Ja tek më ke, erdha o i Dërguar i Allahut! Erdha për të besuar Allahu, të Dërguarin e Tij dhe gjithë ç'ka ardhur prej tyre.

Nga shtëpia e Ibni Erkamit po buçiste një tekbir që mbulonte të gjithë sipërfaqen mes Mekës dhe kodrës së Safasë. Sepse të gjithë ata që kishin dëgjuar atë lutjen e një dite më parë, përfshi këtu dhe Resulullahun (s.a.s.) nuk e mbanin dot veten prej emocioneve. Zaten, si mund të pritej ndryshe ardhja e një njeriu si Omeri i nderuar (r.a.).

Ardhja e Omerit të nderuar tanimë tregonte nisjen e një tjetër periudhe. Sahabët e Resulullahut, që tani, pas Hamzait, panë të afrohej edhe një tjetër forcë, filluan të dilnin, njëshe ose dyshe, më të sigurtë prej shtëpisë së Ibni Erkamit. Sepse ardhja e Omerit të nderuar i dha një forcë të veçantë secilit. Tani ata hynë në garën se kush do ta sillte tekbinin më të zëshëm prej kodrës së Safasë.²⁸² Pas ardhjes së tij ata kishin mundësinë të dilnin më të sigurt nëpër sokakët e Mekës. Kur faleshin, e kishin disi më të lehtë. Edhe kur lexonin Kuran, nuk e kishin më aq të vështirë, se mos pas fshihej ndokush që po i dëgjonte. Ashtu siç e thoshte edhe Ibni Mes'udi, besimi i Omerit ishte si një ngadhënjim i fesë mbi mohimin.²⁸³

Omeri i nderuar u bë mysliman për t'u bërë, por nuk dukej se do të ishte i qetë derisa t'ua bënte të gjithëve të ditur besimin e tij. Prandaj, u kthye nga i Dërguari i Allahut, dhe e pyeti:

- O i Dërguari i Allahut! Pse nuk e themi hapur besimin tonë? Ne jemi me të drejtën! Ata, megjithëse janë në rrugë të gabuar, e bërtasin gjithandej bindjen e tyre. Profeti ynë paqja qoftë mbi Të ishte njeri i durimit dhe pjekurisë.

- O Omer, po ti i sheh zaten ato që po jetojmë ne. Ne nuk jemi ende të mjaftueshëm për ta bërë diçka të atillë, – iu përgjigj Ai Omerit.

- Ja ku po të betohem për Allahun, o Mëkëmbës i Allahut, në çdo mbledhje që kam për të marrë pjesë, do ta bërtas me të madhe të

²⁸² Ibni Hisham, *sire*, 2/187

²⁸³ Ibni Sad, *Tabakat*, 3/270

vërtetën, dhe sakaq doli nga shtëpia e Ibni Erkamit. Vendi i parë ku shkoi ishte Qabeja. Bëri nja dy herë rrotullame rreth saj, pastaj shkoi menjëherë pranë kurejshëve. Zaten edhe ata ardhjen e tij po prisnin.

- Dëgjuam që e pësove dhe ti, o i shkretë! U magjepse?! – i thanë ata me një ton tallës.

- Ju dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe se Muhamedi është robi dhe i Dërguari i Tij, – buçiti zëri i tij.

Megjithëse ai që po i artikulonte këto fjalë ishte Omeri, idhujtarët e kishin të pamundur ta pranonin, andaj iu hodhën të gjithë me një frymë. Vetëm se në pah ishte hedhur një e vërtetë omeriane. Utben, i cili u hodh i pari për ta kundërshtuar, e kishte marrë sakaq në mes të këmbëve dhe po e rrihte për vdekje. Utbja, të cilit ia kishte futur gishtin në sy, tanimë qante me kujë prej dhimbjeve, dhe, me vajin e tij, po tërbonte gjithë Mekën. Që nuk ishte kafshatë aq e lehtë ishte e ditur nga të gjithë. Por edhe sikur ky Omeri i tanishëm ishte edhe më trim dhe i shkathët se më parë. Kallaballëku i mbledhur rreth tij filloi të shpërndahej. Askush nuk mund ta kundërshtonte Omerin, i cili tash e tutje do të ecte duke u tundur, me tërë krenarinë e besimit, nëpër sokakët e qytetit. Ai i vizitoi të gjitha mbledhjet për të mbajtur fjalën që i kishte dhënë të Dërguarit të Allahut, duke ua bërë të ditur të gjithëve se ishte bërë mysliman.

Megjithatë i Dërguari i Allahut (s.a.s) ishte shumë i shqetësuar se mos Omerit i ndodhte ndonjë gjë e keqe. Kur, më në fund, e pa tek po vinte, u kënaq së tepërmi. Me rehatinë se e kishte kryer detyrën, filloi t'ia tregonte të gjitha një për një të Dërguarit të Allahut.

- Nëna dhe babai im të qofshin fli, o i Dërguari i Allahut! Nuk ka asgjë për t'u shqetësuar. Të betohem për Allahun, se i vizitova të gjitha mbledhjet, dhe ua thashë të gjithëve pa u ndjerë aspak në siklet.²⁸⁴

²⁸⁴ Ibni Kethir, *el-Bidaje ue'n-Nihaje*, 1/439

EMIGRIMET DREJT ETIOPISË

U bënë plot pesë vjet që kur filloi të zbrisnin ajetet kuranore. Ishte muaji i Regaibit. Shtëpia e Ibni Erkamit, megjithëse pjesërisht, ishte një atmosferë e përshtatshme për të folur çështjet e besimit. Vetëm se çështja nuk ishte e përshtatshme që të kufizohej vetëm brenda një shtëpie. Ata që largoheshin së andejmi, përndiqeshin, dhe ata që ishin më të dobët, e pa mbrojtje, dhunoheshin ashpërsisht. Mekasit, çdo ditë e më shumë, nuk ua njihnin të drejtën e jetës myslimanëve si të tillë. Prandaj, një zgjidhje e kësaj situatë ishte më se e domosdoshme.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tregoi myslimanëve një rrugëzgjdhje, e cila kishte zbritur prej Xhebrailit Fjalëdrejtë.

- Edhe Allahu vepron me mirësi karshi atyre që veprojnë me vetëdijen e mirëbërjes. Të mos keni fare dyshim se toka që ka krijuar Allahu është shumë e gjerë. Shpërblimi i atyre që durojnë ka për t'iu dhënë me bujari.²⁸⁵

Ajeti jo vetëm që po i këshillonte për emigrim, por edhe për të mirat që do t'iu sjellë ai në jetën e tyre adhurimore. Meqë toka ishte shumë e gjerë, atëherë duhej përfituar prej saj. Prandaj, i Dërguari i Allahut filloi që t'i këshillonte:

- Ah sikur të mund të shkonit në Etiopi, pasi ai është një vend i sigurt. Madje atje është një mbret, që nuk lejon që t'i bëhet padrejtësi askujt.

Etiopia ishte një vend i njohur për mekasit, pasi ata shkonin atje shpesh për të bërë tregti, duke marrë shumë përfitime prej saj. Njo-huritë e arritura prej këtyre vajtje-ardhjeve ishin të mjaftueshme. Kësodore, besimtarët po drejtoheshin kah shtëpia e Nexhashiut.

Emigrimi i parë

Ata filluan menjëherë nga përgatitjet. Për të shpëtuar njëherë e mirë prej mekasve, por edhe për ta jetuar më të qetë besimin e tyre, ata, katër gra dhe njëmbëdhjetë burra, u nisën për në Etiopi.²⁸⁶ Në

²⁸⁵ Dhumer, 39/10

²⁸⁶ Taberi, *Tarih*, 1/547

krye kishin Osmanin e nderuar, dhëndrin e të Dërguarit të Allahut (s.a.s). Padyshim që kjo lëvizje duhej bërë pa u marrë vesh kurrsesi prej mekasve. Ata po emigronin drejt një bote më të mirë, ashtu fshehurazi, në mes të natës.

Deri në breg shkuan, disa të hipur mbi deve, e disa të tjerë në këmbë. Ndhimesa e Allahut (xh.xh.) po ua hapte rrugët që të lëviznin lirshëm. Në breg u pritën prej dy anijeve, të cilat i morën në këmbim të gjysmë dinari për kokë. Kjo ishte nisja për në tokën etiopase.

Ndërkohë në Mekë, filloi të ndjehej mungesa e shumë njerëzve si Osmani i nderuar bashkë me nusen e tij, Rukijen, Mus'ab ibni Umejri, Abdurrahman ibni Aufo, Ebu Seleme bashkë me të shoqen, nënën tonë, Umu Selemen,²⁸⁷ deri te Osman ibni Ma'zuni. Paria e kurejshëve filluan pa humbur kohë nga kërkimet. Por, kur mbërritën ata, anijet ishin larguar prej bregut, të hapura drejt brigjeve të shpëtimit.

Më në fund, ata mbërritën shëndoshë e mirë në Etiopi. Tani nuk kishte më, as trysni të Ebu Xhehlit apo Ebu Lehebit, as fyerjet e panumërta të Utbes apo Shejbes, e as zënkat e ndërmjetme të Ukbes me Umejen. Tani ishin zhdukur të gjitha pengesat, që i dilnin përpara sapo të shiheshin se ishin duke adhuruar Zotin e tyre. Tani mund t'i falnin namazet e tyre me devocion, duke gjetur edhe një mundësi për të lexuar Kuran lirshëm.²⁸⁸

Profeti i profetëve nuk mori lajm për një kohë të gjatë prej atyre që kishin emigruar për në Etiopi. Derisa më në fund, u gjend një grua që kishte ardhur nga ato anë, e cila erdhi t'i rrëfente se si i kishte parë Osmanin dhe Rukijen e Tij. I Dashuri Famëllartë u kënaq shumë prej atyre që dëgjoji.

- Padyshim që Osmani me Rukijen janë të parët prijës të shtëpisë së emigrimit, pas Ibrahimit dhe Lutit (a.s.),²⁸⁹ - ishin fjalët që tha ajo grua.

Kthimi

Që nga ajo kohë kaluan edhe dy muaj të tjerë. Një ditë të Ramazanit, i Dërguari i Allahut kishte ardhur sërish në Qabe, dhe po adhuronte Zotin e Tij. Rreth Tij u mbloodh një kallaballëk, të cilët po prisnin të shihnin se ç'po bënte. Profeti ynë filloi të lexonte Kuran me të gjitha

²⁸⁷ Muslim, *Sahih*, 2/631

²⁸⁸ Taberi, *Tarih*, 1/547

²⁸⁹ Hakim, *Mustedrek*, 4/50; Ibni Sad, *Tabakat*, 1/203 e më tej; Taberi, *Tarih*, 2/222

qelizat e trupit të Tij. Në atë kohë po lexonte suren Nexhm. Sureja që po lexonte Ai filloi t'i mblidhte të gjithë përreth për ta dëgjuar. Deri më tani nuk e kishin dëgjuar, pasi vetëm ishin orvatur si e si kush të bënte kush më shumë zhurmë, në mënyrë që të mos e linin të qetë. Dukej qartë, se kësaj here kishin vendosur ta dëgjonin deri në fund, por kjo ishte edhe hera e parë që po e dëgjonin me tërë rëndesën që zotëronte një fjalë e tillë.

Të gjithë ishin tani sikur ta kishin harruar qëllimin e tyre të vetëm, ngaqë ishin mbërthyer në atë botën e magjishme të gjuhës së Kuranit. Ajo shprehje hyjnore kishte filluar t'u përkëdhelte shpirtin, dhe pislleqet që u mbushnin mendjet ishin fshirë me një të kaluar të dorës. Tanimë ndiheshin sikur të ishin njerëz krejt të tjerë. Profeti ynë i dashur paqja qoftë mbi Të, me të ardhur në ardhur në ajetin e sexhdes, që gjendej nga ajetet e fundit të asaj sureje, u ul për të bërë sexhde. Po kjo ç'ishte? Të gjithë ashtu pavetëdijshtëmërisht filluan ta imitonin, duke shkuar të gjithë sa ishin në sexhde. Sikur nuk ishin ata që i kishin hapur luftë të Dërguarit të Allahut, i Cili vetëm sa ua bënte të ditur ardhjen e kësaj fjale.²⁹⁰ Sikur t'u kishte hapur Zoti perden e së vërtetës për ditët e ardhshme, e po ua tregonte gjindjes së Mekës.

Patjetër, kishte edhe shumë të tjerë, të cilët po e ndiqnin nga larg këtë tablo. Megjithëse me aq sa e shihnin, ata nuk po i jepnin dot kuptim gjithë kësaj që po ndodhte, madje disa syresh filluan t'i gjykonin keqazi mekasit që ishin ulur për të bërë sexhde. Ky ishte një gjykim për t'i kthyer edhe njëherë në vijën e mohimit, saqë ata u kthyen të gjithë duke thënë se vetëm sa ishin bërë pjesë e magjisë së Tij.

Kjo ndodhi ndërroi disa herë trajtë derisa mbërriti të transmetohej edhe në Etiopi, duke u treguar vetëm me aq sa përmbante forma e saj. Sipas lajmit, mekasit ishin kthyer në myslimanë. Atëherë nuk kishte më nevojë që të rrinin larg të Dërguarit të Allahut. Nëse edhe mekasit kanë arritur të pranojnë Islamin, atëherë nuk do të kishte as tortura a përndjekje. Ishin gëzuar shumë, saqë në sytë e tyre nuk mund të lexoje asgjë veç haresë. Nga njëra anë, nuk është se nuk habiteshin. Si mund të ndërronte vetëm brenda dy muajve gjithë ai mllef dhe gjithë ajo urrejtje. Si mund të zbuteshin ata aq shumë, sa t'ia deklaronin aty për aty Allahut dorëzimin e tyre. Por, nëse do Zoti, atëherë çdo gjë mund të ndodhë, kështu që në këto e sipër, vendosën

²⁹⁰ Fussilet, 39/26

të ktheheshin për në tokën e tyre.

Hipën sërish nëpër anije, dhe sakaq e gjetën veten në bregun përballë. Tanimë po përparonin me emocionin se do të takoheshin edhe njëherë me të Dërguarin e Allahut, me fëmijët dhe familjet, por edhe me Mekën e tyre. Por kur erdhën në një distancë që bëhej vetëm për një orë rrugë, e kuptuan të vërtetën. Ata ishin flijuar për faj të një keqkuptimi. Kjo ishte me të vërtetë një gjendje shumë e vështirë. Për një kohë ngelën ashtu, si ndërmjet Etiopisë dhe Mekës. Disa prej tyre vendosën që të ktheheshin për në Etiopi, ndërsa disa të tjerë vendosën që të prisnin natën, derisa ta kishin më të lehtë për të shkuar në shtëpitë e tyre në Mekë.

Ata që u kthyen prapë në Etiopi shpëtuan, megjithëse ishin të pikëlluar që nuk erdhën dot deri në Mekë, ku do të mund të vizitonin Qaben, të Dashurin e tyre, Krenarinë e Njerëzimit (s.a.s.), apo të vizitonin shtëpitë dhe të afërmit e tyre. Megjithatë ishin ruajtur prej dhunës së Mekës. Do të mund t'i kryenin prapë adhurimet ashtu siç nevojitej. Vetëm se të tjerët, ata që vendosën të hynin në Mekë, e gjetën veten përballë torturave akoma edhe më të vështira se më parë. Idhujtarët, duke e marrë parasysh ikjen e tyre të parë, tanimë kontrollonin çdo mundësi ikjeje, duke ua bërë të pamundur largimin. Por, edhe torturat kësaj here nuk ishin më aq të lehta si më parë.

Gjendja e Mus'ab ibni Umejrit

Mus'ab ibni Umejri me të marrë vesh emigrimin e myslimanëve që u ishte bërë e pamundur jetesa në Mekë, filloi edhe ai të shpresonte se ndoshta Etiopia mund të ishte një mundësi për të shpëtuar prej burgut që kishte filluar t'i ushtrohej. Ishte edhe ai në mes të emigruesve të parë të Islamit. Ndërsa tani, ja ku e gjente edhe njëherë veten në fund të periudhës etiopase, të kthyer edhe njëherë në shtëpinë e tij në Mekë.

Kjo ishte një mundësi e arrirë për nënën e tij, kështu që, me ta marrë vesh ardhjen e të birit, ajo mendoi që ta burgoste në shtëpi. Të dy ishin më se të vendosur se nuk do të kthenin nga vendimet e tyre, mirëpo edhe të dy po qanin njëkohësisht. E ëma qante se si e kishte humbur djalin e saj për kaq kohë sikur të kishte qenë një imagjinim i çastit, ndërsa biri qante përse portat e zemrës së së ëmës ishin ende të mbyllura karshi njohjes së Zotit. Përplasja mes

një djaloshi të mbushur me besim me të ëmën e tij që turfullonte prej inatit për të mos besuar, ishte njësoj si përplasja e besimit me mohimin në vetvete.

Kjo do të vazhdonte deri në çastin që e ëma do ta përzinte nga shtëpia të birin. Hunas binti Malik as që kishte ndërmend ta quante “djalë”, atë që nuk denjonte as t’i dëgjonte fjalën. Edhe gjatë kësaj dite ekzistonte e njëjta nxehje. E kishte privuar nga çdo gjë Mus’abin... Teksa mbyllte rezenë e portës së shtëpisë ndaj djalit të saj të vetëm, ajo po mbyllte edhe portën e zemrës së saj karshi besimit në Zotin e vetëm.

Aq sa ishte e vështirë që një nënë të shkëputej prej të birit të saj, ishte e vështirë që edhe një djalë të duronte gjendjen në humbje, të mbyllur njëherë e mirë në një boshësi të përjetshme, ndaj besimit, të nënës së vet. Megjithatë, Mus’abi as që kishte ndërmend që të hiqte dorë prej detyrimeve të tij në këtë jetë. As që bëhej fjalë për pasurinë dhe mallin. Ai nuk kishte asnjëfarë shqetësimi për trashëgiminë. Sytë ia kishte mbushur veç besimi, aq sa edhe nënën e vet mund ta kundërshtonte. Tanimë ngjante sikur po i përgjerohej nënës së tij:

- Nënokja ime, të përgjerohem dëgjomë njëherë! Eja beso edhe ti se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe se Muhamedi është robi dhe i Dërguari i Tij.

Aq sa ishte e ëmbël kërkesa e përgjëruar e të birit, aq më e egër dhe e palëkundur ishte përgjigja e nënës.

- Të betohem për të gjithë yjet, se as kam humbur mendjen, e aq më pak ndërgjegjen që të pranoj fenë tënde.

Asnjë prej orvatjeve nuk po jepte fryte, kështu që ai u largua nga shtëpia pa kurrfarë zgjidhjeje, por duke u përshëndetur me njerëzit e familjes. Për t’u përzënë, ishte përzënë së andejmi, por zemra do t’i prehej në djepin më të ngrohtë të gjithësisë. Erdhi pranë të Dërguarit të Allahut, për të mos u larguar më asnjëherë.

Tani, edhe Mus’abi ishte si gjithë sahabët e tjerë, që të veshur me ndonjë veshje të ashpër, ç’u gjendej, jetonin një ditë të ngopur, e disa ditë të tjera pa futur asgjë në gojë. Tani ai kishte hyrë në mesin e Bilalëve dhe Hababëve. Lëkura e tij e butë, e mësuar me gjithëfarë erërash të mira, filloi të ashpërsohej si lëkura e gjarprit në thatësi, nga uria dhe etja që u karakterizonte pjesën më të madhe të ditëve. Madje kishte filluar edhe t’i rripej pjesë-pjesë.

Një ditë po vinte në vendin ku ishin mbledhur të gjithë. I Dërguari i Allahut, bashkë me sahabët e Tij të tjerë po e shihnin tekta afrohej. Dukej shumë i lodhur; mosha i kishte përparuar, e sytë i shihnin më thellë. Kokat e të gjithëve u ulën. Të gjithë po e ndjenin trishtimin që filloi t'i rrëqethte mishtë. Sepse Mus'abi ishte i veshur vetëm me një leckë të vjetër, që nuk shihej me sy. Kjo gjendje i prekte shumë të gjithë ata që e mbanin mend gjendjen e tij para se të pranonte Islamin. Bilali ishte vetë i varfër. Edhe Hababi me Amarin nuk e kishin më të mirë gjendjen e tyre ekonomike. Ata ishin të mësuar me varfërinë. Por Mus'abi nuk ishte si ata. As i Dërguari i Allahut nuk e duroi dot këtë pamje, andaj filloi të thoshte këto fjalë:

- Unë e kam parë edhe më parë Mus'abin. Në kohën që jetonte më nënën dhe babanë, ai ishte djaloshi më i pashëm i Mekës. Ai i la të gjitha dhe erdhi këtu, me Allahun dhe të Dërguarin e Tij.

Ndërsa ai vetë as që i jepte rëndësi gjithë këtyre. Sepse nuk ishte veshja ajo që ta falte kënaqësinë shpirtërore. Nëse nuk ka besim në një zemër, atëherë trupin e ke veç të mbuluar në dhimbje. Ai kishte vetëm një qëllim; ishte lidhur me një litar që të bashkonte me pjesën e përtejme të qiellit, e nga dita në ditë po ngjitej sa vjen e më tepër. Çdo ditë i mësonte përmendësh ajetet e zbritura, e duke i rrahur ato me të Dërguarin e Zotit (s.a.s.), Mësuesin e përsosur, mundohej që t'i jetonte gjatë çdo çasti të ditës së tij.

Emigrimi i dytë

Vuajtjet shtoheshin nga dita në ditë, kështu që Profeti ynë i dashur mendoi se zgjidhja më e mira do të ishte që disa prej tyre të emigronin sërish për në Etiopi. E kishin marrë vesh se si ishte pak a shumë gjendja e atyre që gjendeshin në Etiopi, andaj i Dërguari i Allahut mendoi se Etiopia do të ishte një vend më i mirë për të kryer adhurimet, por edhe për ta kumtuar Islamin te të tjerët. Vetëm se zemrat e tyre donin që ta kishin përherë afër të Dërguarin e Allahut. Osmani i nderuar, vendosi t'i thoshte kështu të Dërguarit të Allahut (s.a.s.):

- O i Dërguari i Allahut, ne ikëm njëherë herën e parë, ndërsa tani do të shkojmë sërish te Nexhashiu. Sikur të vije edhe Ti me ne?..

- Ju po bëni emigrim drejt Allahut, por edhe drejt meje njëkohësisht! Andaj, keni dyfishin e shpërblimit për emigrimin tuaj.

- Kjo na mjafton o i Dërguari i Allahut!

Tanimë koha ishte për t'u nisur. Vetëm se kjo ishte një rrugë, të cilën e dinin edhe idhujtarët. Kishin marrë disa masa, por prapëseprapë duhet të tregoheshin shumë të kujdesshëm që të mos e nxirrnin veten hapur. Për më tepër, ky grup ishte më i madh se i pari. Gjithçka duhet të ishte e mirëkontrolluar.

Prapë ishte një kohë muzgu kur vendosën të largoheshin për në vendin nga niseshin anijet. Gjithsej ishin rreth njëqind vetë, prej të cilëve tetëmbëdhjetë ishin gra.²⁹¹

Megjithëse ata e kishin kryer çdo veprim në fshehtësi, kurejshët u tërbuan kur morën vesh për largimin e tyre. E dinin mjaft mirë se ç'kishte ndodhur me ikjen e tyre, si dhe sjelljen që kishte treguar Nexhashiu karshi tyre. Tanimë numri i atyre që po largoheshin ishte edhe më i madh. Gjendeshin përballë një problemi tejet serioz. Kjo çështje, të cilës nuk ia kishin gjetur dot zgjidhjen sa ishte ende e ngrohtë, ishte bërë një çështje shumë e gjerë, duke u hapur kaq gjerë. Jo, jo, çdo gjë ishte duke i ikur duarsh. Zaten ikja e dy burrave si Omeri dhe Hamzai i nderuar ia kishin thyer belin. Ardhja e tyre i kishte bërë edhe më të fuqishëm myslimanët. Tani çështja sikur zhvillohej jashtë duarve të tyre.

U mblodhën edhe njëherë për ta rrahur çështjen, për të gjetur një zgjidhje të qëndrueshme dhe përfundimtare. Vendimi që morën ishte që ta bindnin disi Nexhashiun që t'ia kthente mbrapsht njerëzit që u kishin ikur. Kështu që zgjodhën disa syresh që të shkonin e ta flisnin këtë mesele me mbretin e Etiopisë, Nexhashiun.

Kurejshët nuk donin që ta linin në dorë të fatit këtë ngjarje. Andaj i tregonin me detaje njëri-tjetrit se si duhet të vepronin në çdo rrethanë që mund të përballeshin. Madje edhe përgatitën dhurata të panumërta për Nexhashiun dhe për njerëzit që e rrethonin. Edhe mënyrën se si do t'ua paraqisnin dhuratat nuk e linin mangët pa e folur me njëri-tjetrin deri në imtësi. Më parë duhet t'ia jepnin njerëzve të mbretit, që më parë të ishin ata që do të bindeshin prej tyre. Në fund do të shkonin te Nexhashiu, që t'ia parashtronin dëshirën e tyre të epërme. Nëse bindeshin të tjerët, edhe Nexhashiu nuk do të kishte ç'të thoshte përballë një tabloje kur të gjithë do të thoshin: "T'ia kthejmë!"

²⁹¹ Ka edhe disa transmetime, të cilat e paraqesin sikur kanë qenë njëqind e dy vetë, prej të cilëve, nëntëmbëdhjetë kanë qenë gra. Shih: Ibni Sad, *Tabakat*, 1/207

Letra që i shkon Nexhashiut, dhe përgjigja e tij

Ndërkohë, i Dërguari i Allahut i nis letër Amir ibni Umejes, që t'i kërkojë Nexhashiut që t'ia marrë në mbrojtje njerëzit që po shkojnë atje, në prijësinë e Xhafer ibni Ebi Talibit (r.a.). Me sa duket asgjë nuk lidhej vetëm me ato që dëgjoreshin, por me anë informacionesh edhe më të thella e të sigurta. Sepse duhej medoemos që të parandaloheshin ndonjë situatë e pakëndshme që mund të bënte vaki. Në letrën e Profetit tonë shkruhej:

- Bismil'lahi Rrahmani Rrahim.

Nexhashiut, nga i Dërguari i Allahut, Muhamedi

Përhëndetja e Allahut qoftë mbi ty! Unë falënderoj Allahun që është Melik, Kuddus, Mumin dhe Muhejmin. Unë dëshmoj se Isai, i biri i Merjemes, është shpirti i Allahut dhe fjala e Tij, e cila erdhi nëpërmjet gruas së nderuar, Merjemes. Ai që e la me barrë Merjemen, ashtu siç krijoi Ademin (a.s.)

Ndërkohë, unë të ftoj ty të bëhesh mik i Allahut të pashoq dhe të vetëm; Të ftoj që të besosh në ato që them unë, e që më thuhet mua nëpërmjet revelacionit. Sepse unë jam i Dërguari i Allahut.

Unë kam nisur për te ty një grup myslimanësh, me në krye djalin tim të xhaxhait, Xhaferin. Jepu atyre mundësinë të rrinë në vendin tënd, duke u treguar bujarinë tënde.

Unë të ftoj ty bashkë me gjindjen tënde që të bashkohesh me fenë e Allahut. Unë e krewa detyrën time të këshillimit, ju kërkoj që t'i prisni me mirëkuptim.

Paqja qoftë mbi ata që zgjedhin rrugën e udhëzimit për t'iu bindur!

Nexhashiu, pasi e lexoi letrën e Muhamedit (s.a.s.), shkroi një letër ku shprehte ndjenjat e tij më të sinqerta. Në atë letër shkruhej:

Të Dërguarit të Allahut, Muhamedit, nga mbreti i Etiopisë, Nexhashiu.

Paqja, begatia dhe mëshira e Allahut qofshin mbi ty, o Profeti i Allahut! Ai, që përveç Tij nuk ka zot tjetër, e që më udhëzoi mua me rrugën e Islamit.

Më mbërriti si letra jote, si ato që thuhet aty për Isanë, të birin e Merjemes. Lëvduar qoftë Allahu, që Isai nuk ka thënë asgjë më tepër se sa ato që përmendje Ti! Prej të ardhurve, me në krye djalin Tënd të xhaxhait mësuam shumë. Unë dëshmoj se Ti je i Dërguar i Allahut, që është Besnik dhe që kërkon besnikëri. Tani unë jam i bindur ndaj Teje, duke t'iu dorëzuar në dëshminë e Zotit. Po të nis sakaq djalin

tim, Eriha ibni Es'hame ibni Ebxherin. Unë jam mbret vetëm i vetes sime, nëse më kërkon, atëherë unë do të vij menjëherë për te Ty. Sepse unë e di shumë mirë se çdo gjë që thua Ti është e drejtë.²⁹²

Ashtu siç kuptohej edhe prej letrës së Nexhashiut, ai tashmë po i dorëzohej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), duke dhënë edhe fjalën se myslimanët do të ishin nën mbrojtjen e tij. Madje ishte edhe i gatshëm që ta jepte postin e mbretit, për të shkuar pranë Tij, nëse Ai e dëshironte diçka të këtillë. Madje thoshte se për këtë mjaftonte edhe vetëm një shenjë.

Edhe ky bashkëbisedim ishte, për disa, një burim për prodhimin e strategjive të nevojshme.

Nexhashiu dhe məkëmbësit

Më në fund, myslimanët patën ardhur në Etiopi, ku mund të faleshin dhe lexonin Kuran pa u penguar prej askujt. Pa kaluar shumë kohë, në Etiopi ia behën məkëmbësit e kurejshëve. Kishin ardhur të mbushur plot me dhurata. Filluan që nga më të vegjlit, drejt të madhit, të shpërndanin dhuratat e prura dhe lajkat e gatshme. Të gjithëve që u shkuan për vizitë u kërkonin që ta bindnin mbretin që t'ua jepnin atyre myslimanët mekas që kishin emigruar për në mbretërinë e tyre.

Derisa erdhi një çast që i vizituan të gjithë. Nëpërmjet shpurës së mbretit, u mor leja për t'u takuar me të. Pasi kryen të gjitha përsëndetjet e nevojshme, Amr ibni Asi dhe Abdullah ibni Ebi Rebia parashtruan kërkesën e tyre.

- O mbret! Morëm vesh, se disa të rinj nga vendi ynë, pa e ditur se ç'janë duke bërë, kanë ardhur për të kërkuar strehim në vendin tuaj. Mirëpo, ata janë në kundërshtim me fenë tuaj. Kanë dalë e thonë se paskan një fe të re, ndryshe nga e jona dhe juaja. Të kërkojmë, që për hir të respektit që ti ke për të parët tanë, të na i japësh neve, që t'i kthejmë mbrapsht. Ata vetëm këta fëmijë kanë. E kuptojnë mjaft mirë se ku është duke shkuar kjo mesele.

Abdullah ibni Ebi Rebia, teksa i thoshte këto fjalë, mendjen dhe vështrimin e ngulmët e kishte mbi shprehjet e fytyrave të tyre. Pamja e tyre dhe mënyra e të folurit nuk i pëlqeu aspak Nexhashiut. Ata mendonin se etiopasit po e shihnin çështjen pa kurrfarë shqetësimi,

²⁹² Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 3/83-84

madje për më tepër, dukej sikur nuk po i dëgjonin fare. Megjithatë, mekasit duhet të përdornin çdo mundësi, tekembamja nuk kishin ardhur kot gjer këtu. Njerëzit e fesë dhe vezirët e mbretit rrinin dhe shikonin. Njëpërmjet tyre ndoshta mund të ndryshonte mendje mbreti i drejtë i Etiopisë, Nexhashiu. Kjo ishte shpresa e fundit që u ngeli mekasve të drobitur, që edhe dhuratat u kishin shkuar dëm. Gjithashtu, ata kishin mbledhur disa të dhëna për myslimanët e emigruar, kështu që u munduan edhe njëherë që ta bindnin Nexhashiun. Ata edhe përshëndetjen e kishin të ndryshme, kështu që me shumë mundësi, ata nuk do të vepronin asnjëherë ashtu siç mund t'i kërkonte ai.

Kjo pikë mund të përbënte ndofarë kuptimi vetëm nëse dikush nga etiopasit mbante anën e kurejshëve. Ndërkohë, nga mesi i tyre doli një prift, i cili bëri një hap para, dhe tha:

- O mbret! Këta kanë të drejtë! Gjithë populli i tyre ka filluar të merret vetëm me ta.

Duhet t'ia lëshonte emigrantët, që ata t'i gjenin vetë një zgjidhje këtij problemi të popullsisë së tyre.

Nexhashiu, i cili nuk kishte thënë asnjë gjysmë llafi gjer në këtë çast, u nxeh shumë. Kjo ishte punë shteti, andaj kërkonte një seriozitet të veçantë. Andaj nuk mund të jepej një vendim i shpejtë dhe i atypëratyshëm, vetëm sepse disa njerëz kishin ardhur të shprehnin një problem të tyre. Zaten, nëse do të ishte ashtu, këta njerëz të pafajshëm nuk do të kishin zgjedhur shtetin e tij, por niseshin drejt ndonjë vendi tjetër. Me një refleks të menjëhershëm, ai filloi të thoshte këto fjalë:

- Jo, për Zotin që nuk bëhet! Disa njerëz zgjedhën pikërisht vendin tim për t'u strehuar, duke zgjedhur pikërisht drejtësinë time, ndërsa unë, vetëm prej fjalëve të këtyre t'i lë në baltë! Është e pamundur. Lëre pastaj që, nëse çështja ishte ndryshe nga ç'paraqitej, atëherë ai nuk kishte për t'ua dhënë kurrë ata njerëz, sepse më parë duhet t'i dëgjonte se ç'thoshin ata. Nëse ishte siç thoshin ata, atëherë ndoshta edhe mund t'ua jepte me vete. Nëse nuk ishte e vërtetë, atëherë ai tha se do t'i ndihmonte madje me ç't'i jepej mundësia. Madje edhe ndihmesën e nevojshme që ata të mund ta jetonin lirshëm besimin e tyre.

Për një çast ambienti aty u duk sikur u ftoh, u bë akull. Ç'qëllim që kishin kurejshët, dhe ç'lojë që po mundoheshin t'i luanin një

mbreti si Nexhashiu. Asnjë prej alternativave nuk po jepte zgjidhjen e kërkuar. Mbreti vepronte njësoj siç dinte vetë. Megjithatë nuk duhet të dorëzoheshin menjëherë.

Kësisoj, Nexhashiu ftoi pranë tij myslimanët e emigruar, sepse don-te të dëgjonte edhe se ç'thoshin ata. Me t'i ardhur ftesa e Nexhashiut, besimtarët, të cilët ishin paksa të informuar për ato që po ngjasnin, filluan të bisedonin njëherë me njëri-tjetrin:

- Çfarë do t'i themi këtij njeriu kur t'i dalim përballë? – pyeste njëri syresh.

- Unë nuk kam për t'i thënë asgjë më tepër se sa ato që kam dëgjuar nga i Dërguari i Allahut, – përgjigjej një tjetër.

Erdhi koha të dilyn përpara mbretit. Dolën përpara tij, dhe po prisnin se nga do të fillonin pyetjet. Në ardhjen e tyre sikur vërehje një ndryshim, i cili nuk i shpëtoi asnjërit prej të pranishmëve. Përs-hëndesnin, por nuk i përuleshin mbretit. Nexhashiu u kthye nga ata, dhe filloi t'i pyeste:

- Pa më thoni, ju! Pse keni ardhur këtu? Pse zgjodhët pikërisht këtë vend, cili është problemi juaj? Çfarë kërkonit prej meje dhe vendit tim? Kush është ky profeti juaj, dhe cili është thelbi i kësaj çështje-je? Dhe pse nuk më përshëndetët siç bënë edhe njerëzit e tjerë? Si dhe ç'mendonit për Isanë, të birin e Merjemes? Pa më thoni edhe, cili është botëkuptimi juaj fetar, që keni braktisur vendin dhe fenë tuaj, duke ardhur pikërisht në mbretërinë time?

Ndërhyrja e Xhafer ibni Ebi Talibit

Sakaq Nexhashiu i ftoi priftërinjtë pranë vetes, duke i thënë që të hapnin para librat e tyre. Me sa duket do të krahasonin burimet e tyre fetare me fjalën e këtyre njerëzve, për të arritur në fund në një përfundim. Pas një heshtjeje të shkurtër, Xhafer ibni Ebi Talibi hodhi një hap përpara.

- O mbret! Ne të përshëndetëm ty me përshëndetjen e Resulullahut, që është njëkohësisht edhe përshëndetja e gjithë njerëzve të Xhenetit! Me të, ne gjejmë rehati shpirtërore. Ndërsa, për sa i përket sexhdes, ne ulemi në sexhde vetëm përballë Allahut, dhe po tek Ai mbrohemi nga të përulurit para ndonjë tjetri. Me këto fjalë ata bënë të qarta dy çështje njëherësh! Ne duam prej jush që t'i pyesni vetëm tri pyetje këtyre mëkëmbësve të Mekës.

- Pyetini atëherë, - tha Nexhashiu.

- Ne skllëvër të ndonjë pronari jemi, që na thoni se qenkemi arratisur prej tyre, e ju do të na kthekeni mbrapsht?

Kjo ishte një ndërhyrje e menjëhershme, andaj Nexhashiu u kthye sakaq nga mekasit:

- Skllëvër ishin këta, o Amr?

Edhe nëse duhej t'i vrisnin, ata shprehnin trimërinë e tyre.

- Jo, e kundërta, ata janë njerëz të nderuar në mesin tonë, - u përgjigj Amri.

- A i pyesni o mbret? A kemi thyer ndonjë ligj duke vrarë ndokënd, që sakaq të arratisemi nga frika, që këta dashkan të vendosin drejtësinë në vend të vet?

Nexhashiu u kthye edhe njëherë nga mekasit.

- A kanë vrarë ndokënd? - pyeti mbreti sërish.

- Jo, nuk kanë derdhur asnjë pikë gjaku.

Zaten, virtyt i vërtetë është ai që ta pranon edhe armiku. Tani radhën e kishte pyetja e tretë dhe e fundit.

- A nuk i pyet, o mbret! Jemi gjë njerëz që t'i kemi zhvatur ndosend ndonjërit prej tyre, që ata ardhkan për të na gjykuar?

Sytë e mbretit u drejtuan sërish nga Amr ibni Asi dhe Abdullah ibni Ebi Rebia. Ata, as nuk kishin vrarë, as nuk kishin grabitur, e as kishin ndonjë përgjegjësi ndaj ndokujt që të largoheshin pa marrë leje. Nexhashiu, teksa po i drejtonte pyetjen e tretë Amrit, e kishte ndryshuar krejt qëndrimin e tij, andaj dhe i tha këto fjalë:

- Nëse ata të kanë ndonjë borxh, atëherë e marr unë përsipër.

Për mekasit çështja e kishte humbur kontrollin që me ardhjen e Nexhashiut. Ishte e domosdoshme që të mos ndaheshe nga besnikëria në provat dhe argumentet që përdorje.

- Nuk kanë as edhe një qindarkë borxh, - u përgjigj Amri.

Kësaj here radhën e kishte mbreti Nexhashi, që të pyeste:

- Atëherë ç'kërkoni prej këtyre njerëzve?

Kjo ishte një pyetje që i jepte fund qetësisë që kishte kapluar gjithandejmi. Kishte vetëm një përgjigje që mund të jepnin kurejshët.

- Më parë, ne besonim të njëjtën fe, dhe ishim si një e tërë rreth besimit tonë. Ndërsa tani, këta e thyen njësinë, kështu që neve na ra për pjesë që t'i gjurmojmë nga pas.

Me sa kuptohej, tani kishin zbritur në thelbin e vërtetë të çështjes.

Mbreti u kthye nga Xhaferi, dhe e pyeti:

- Cili ishte botëkuptimi që ju kishit deri më tani? Cila është feja që keni përqafuar së andejmi?

- O mbret! Ne, më parë ishim një popull lodër në duart e injorancës dhe qoftëlargut. Besonim në idhuj dhe hanim mish të ngordhur. Kryenim çdofarë imoraliteti, dhe nuk kujdeseshim për asnjë lidhje farefisnore, madje fqinjin as që e kishin në listë. Në fakt, lidheshim pas atij që ishte më i forti ndër ne, duke e shkelur fare atë që ishte më i dobët. Sakaq, Allahu na nisi një profet nga mesi ynë, të Cilit ia njohim mjaft mirë drejtësinë, virtytet, besnikërinë që tregon ndaj fjalës së dhënë, dhe që për nga morali është për t'u marrë shembull. Ne vendosëm që të prananim vetëm një Zot të vetëm, dhe Muhamedin si të Dërguarin e Tij. Vendosëm që të mos i kryenim askujt tjetër, pos Allahut, adhurime, duke hequr dorë kryekëput nga idhujt, të cilët i bënim nëpërmjet lëndësh të ndryshme, me vetë duart tona. Ndërkohë Ai na urdhëroi që të tregojmë kujdes në thënien e vetëm të vërtetës, në kalimin mirë me fqinjët dhe të afërmit. Krahas këtyre, na urdhëroi që t'i largohemi çdo vepra të pahijshme, gënjeshtres, ngrënies së pasurisë së jetimit, apo shpifjes për gratë që shisnin edhe nderin e tyre. Na urdhëroi që të adhurojmë vetëm Allahun, i Cili është i Plotfuqishëm dhe i Vetëm, të mos i bëjmë asnjë shok në krijim, të falim namaz dhe të agjërojmë. Ne, duke e besuar çdo fjalë të Tij, premtuam se do të bënim çdo gjë që na këshillonte Ai. E njihnim si të ndaluar atë që na e ndalonte Ai, dhe e dinim të lejuar vetëm atë që na e lejonte Ai. Derisa, këta, që janë njëkohësisht fisi ynë, filluan të na paragjykonin, të na torturonin me çdofarë mënyre, në mënyrë që ne të ktheheshin në sjelljet e mëparshme. Donin të na shtynin edhe njëherë tek ata idhujt e shpifur, duke përdorur çdo mënyrë keqbërjeje. Kështu, kur e shtuan dozën e torturave deri aty ku nuk durohej më, ne vendosëm të kërkonim ndihmë në mbretërinë tënde. Të zgjodhëm pikërisht ty, e jo ndonjë mbret tjetër, sepse patëm dëgjuar se atyre që strehohen në mbretërinë tënde nuk u bëhet kurrfarë padrejtësie.

Nexhashiu, menjëherë pas këtij fjalimi të rrjedhshëm nga ana e Xhafer ibni Ebi Talibit, e pyeti:

- A keni me vete nga fjala që ju është zbritur prej Allahut?

Mesa duket majaja po mbante, andaj edhe Nexhashiu filloi të ndjente nevojën për të bërë disa pyetje.

- Po, kemi, - iu përgjigj Xhaferi.

- A më lexon edhe mua disa pjesë prej tyre, - i tha ai, dhe ndërkohë Xhaferi filloi t'i lexonte një pjesë prej sures Merjem. Ky ishte një zë fluid, që e ndjeje tek rridhte deri në thellësi të venave. Aq sa, nuk kaloi shumë kohë, dhe nga sytë e Nexhashiut filluan të rridhnin nja dy çurga lotësh. Edhe të tjerët që gjendeshin asokohe, filluan ta ndjenin dridhjen brenda syve të tyre. Edhe priftërinjtë, nuk e mbajtën dot veten, por filluan të qanin edhe ata, bashkë me mbretin e tyre. Mjekrat u lageshin prej lotëve, dhe në librat që mbanin përpara filloi të latërzyehet boja e shkrimit. Nexhashiu, pas një pike të caktuar vendosi të fliste:

- Vallahi, këto nuk dallojnë aspak nga ato që tha Isai, madje ngjasojnë aq shumë, saqë e kupton menjëherë se ato janë pjesë e së njëjtës dritë. Të gjitha sa thatë deri tani, janë të vërteta. Edhe ju, edhe Profeti juaj Besnik thotë të drejtën.

Pastaj u kthye nga dy të ardhurit nga Meka, dhe u tha këto fjalë:

- Hajde, ikni edhe ju andej nga keni ardhur. Vallahi që nuk kam kurrsesi për t'jua dorëzuar.

Mekasit e ardhur aty u shokuan tërësisht. Patjetër që bashkë me ta, ishin bërë si të goditur, e dhe priftërinjtë dhe murgjit e ftuar. Nga mungesa e një alternative tjetër, ata ulën kokat. Vetëm se nuk dukej se do të mjaftoheshin me aq. Nuk ishte e vështirë për të gjetur edhe shumë të tjerë që do të ishin po aq të pakënaqur sa edhe ata. Amr ibni Asi, që e ndjeu këtë atmosferë, u kthye nga shokët e tij, dhe i tha:

- Ju betohem për Zotin, se nesër kam për të gjetur disa argumente të atilla, që kam për t'i shkatërruar fare.

- S'ka nevojë. Ata megjithëse na kanë mohuar neve dhe vlerat tona, prapëseprapë janë kushërinjtë tanë, - iu përgjigj Abdullahu që e kishte kuptuar tërësej çështjen. Folën edhe pak ndër vedi, dhe vendosën, që ditën tjetër, të dilnin edhe njëherë përpara mbretit.

Ditën tjetër në mëngjes filloi edhe njëherë po e njëjta ceremoni, dhe dy mëkëmbësit e parisë mekase dolën përpara mbretit.

- O mbret! Ne nuk kemi dyshim se ata mendojnë keq për Isanë, të birin e Merjemes, - thanë ata.

Një dyshim më tepër i hedhur në tryezë, për ta do të thoshte një shpresë më shumë. Isai (a.s.), për ta, do të thoshte gjithçka. Për një çast, mendjet e tyre u mbërthyen nga pyetje të panumërta. Vallë

ç'kishin thënë për Isanë e bekuar? Çështja duhet të qartësohej edhe njëherë para të gjithëve. Një informatë e këtillë, e cila i përfshinte brenda të gjithë, e bënte të domosdoshme praninë e të gjithëve. Andaj, Nexhashiu, vendosi t'i ftonte edhe njëherë pranë vetes myslimanët.

- Çfarë thoni ju për Isanë, të birin e Merjemes? - i pyeti ai.

Përgjigja i ngelte sërish Xhafer ibni Ebi Talibit për ta dhënë.

- Unë po të përgjigjem me ato që na ka thënë i Dërguari i Allahut. Padyshim që Ai është robi dhe i Dërguari i Allahut. Isai ishte një fjalë prej vetë shpirtit të Merjemes të ndershme dhe që e kishte shumë mirë të ngulitur ndjenjën e drojës.

Zaten kjo ishte edhe përgjigja që priste Nexhashiu. U çua nga vendi tërë emocion, mori në dorë një bastun dhe me të vizatoi një vijë të drejtë mbi dhe. "Ndryshimi ynë mes njëri-tjetrit është aq inekzistent sa kjo vijë që vizatova unë", tha ai.

Disa nga priftërinjtë e pranishëm, të cilët i dëgjuan mirë fjalët e të afërmeve të tyre, filluan të murmurisnin, duke shprehur kësisoj pakënaqësitë e tyre. Megjithatë, Nexhashiu u kthye nga Xhafer ibni Ebi Talibi dhe shokët e tij, duke i thënë këto fjalë:

- Ju betohem për Zotin, se ju do të jeni të mbrojtur prej së keqes së këtyre njerëzve posaçërisht në vendin tim. Kush ju gjykon juve, ka për të më pasur mua si kundërshtar. Ju betohem, se nuk do të doja që t'ju dhimbte as koka, nëse në këmbim do të më jepnin malet me flori.

Një të thënë këto fjalë, Nexhashiu u kthye nga vezirët e tij. Dukej që do të thoshte edhe diçka të fundit. I zhytur në ndjenjat e pastrimit, ai u tha atyre se nuk mund të merrte asnjë vendim të drejtë, për aq kohë që aty gjendeshin këta njerëz.

- Jepuani me vete edhe dhuratat që prunë, sepse nuk kam nevojë për asgjë të tyre. Sepse Zoti kur ma dha gjithë këtë mbretëri, nuk më kërkoi ndofarë rryshfeti, që të ngrihem e të marr unë tani prej tyre.

Kjo ishte një thyerje e madhe në emër të kurejshëve. Gjendja e rraskapitur kishte filluar t'i shfaqej edhe në mënyrën se si ecnin. Çfarë kishin pritur, e me çfarë po përballeshin saora.

Këndej e tutje, Etiopia për myslimanët ishte një vend ku mund të faleshe rehat, të lexoje Kuran sa të doje, dhe të mund t'i ndaje me të tjerët pasuritë e Kuranit. Madje, pas njëfarë kohe në shtetin e Nexhashiut u krye një masakër, e cila do t'i fuste myslimanët në

telashe. Por prapëseprapë ishte Nexhashiu ai që e mori nën kontroll mbretërinë, kështu që nuk ngeli asgjë për t'u shqetësuar. Ata e mbështesnin jo vetëm materialisht, por edhe shpirtërisht me anë të lutjeve të tyre të herëpashërëshme. Muhaxhirët e Etiopisë nuk përmbaheshin dot nga hareja kur morën vesh se ishte sërish Nexhashiu ai që kishte triumfuar. Ata nuk dinin se si ta falënderonin Allahun, ashtu siç Ai e meritonte.²⁹³

Mrekullia e ndarjes së hënës

Nga ana tjetër, mekasit bënin ç'të ishte e mundur që ta shqetësonin Resulullahun (s.a.s.). Një ditë, të parët e Mekës u mblodhën në kodrën e Minës, dhe po i kërkonin të Dërguarit të Allahut një tjetër mrekulli që t'i besonin. Madje, kësaj here kishin mbërritur deri atje sa edhe e kishin përshkruar vetë mrekullonë që donin të shihnin. Nëse arrinte ta bënte, atëherë do t'i besonin. I Dërguari i Allahut, që, megjithëse e dinte mirë se ata prapë nuk do të besonin, por që njëkohësisht e dëshironte shumë besimin e tyre, filloi të shpresonte me të vërtetë tek fjala e tyre.

- Po, nëse arrin ta ndash hënën në mes, atëherë ne do të të besojmë, - i thanë ata.

Profeti ynë i dashur e ngriti gishtin e Tij tregues në drejtim të hënës, dhe duke treguar hënën filloi ta ulte poshtë. Sakaq ajo që pritej ndodhi, hëna tashmë u nda më dysh. Aq sa njëra pjesë rrinte mbi malin e Ebu Kubejsit, e tjetra mbi majën e malit të Kuajkëanit. Me ta realizuar mrekullinë, i Dërguari i Allahut u kthye nga kurejshët, të cilët ishin kapluar nga një habi e madhe. Si ishte e mundur, që hëna aq e largme, të ndahej në dy pjesë vetëm me një të lëvizur të dorës, e pastaj të kthehej prapë në gjendjen e mëparshme? Mbi të gjitha, ata dhanë edhe fjalën. Që nuk kishin për të besuar, kjo dihej, por nuk dinin si të dilnin nga situata edhe kësaj here. Nga mesi i tyre doli një i atillë, të cilët ishin të shumtë, që ishin të aftë t'ia hidhnin edhe vetë djallit, dhe tha:

- Kjo është veçse një magji e Ibni Ebi Kebshes. Ai ju hodhi hi syve. Pa pyetini njerëzit që kanë qenë duke kaluar andejmi! Nëse e kanë parë edhe ata atë që pamë ne, atëherë Muhamedi thotë të vërtetën.

²⁹³ Ibni Hisham, *Sire*, 2/167 e më tej; Ibni Sad, *Tabakat*, 1/207 e më tej; Isfehani, *Delail*, 100 e më tej; Gjithashtu shih: Hakim, *Mustedrek*, 2/329

Ama, nëse nuk i ka parë asnjeri, atëherë ta dini se Muhamedi ju ka bërë magji.

Të paktën kjo ishte një rrugëdalje e çastit. Hapën lajm në të katër anët, dhe ia pyetën ngjarjen çdokujt që rastisnin në rrugë. Përgjigja që merrnin nuk ishte aspak ashtu siç e parapëlqenin mekasit. Të gjithë dëshmonin se ishin përballur me një ndodhi të pagjasë. Ishte ndarë hëna më dysh, secila prej syresh rrinte mbi majën e një mali, derisa u kthye sërish në gjendjen e saj të mëparshme. Çdo portë po u mbyllej përpara syve. Ajo që e kishin parë me sytë e tyre, tanimë mohojë edhe pse po u dëshmojë edhe prej të tjerëve. Pas ngelte vetëm një alternativë e mundshme. Të shtrëngoheshin fort pas shpifjeve të mëparshme, duke vazhduar të ishin të flijuarit e inatit të tyre.

- Kjo nuk është asgjë tjetër veç magjisë së Ibni Ebi Kebshes.²⁹⁴

Nuk mund të fshihej dielli me shoshë. Ai që mbyllte sytë, vetëm sa i bënte errësirë vetes. Pa kaluar shumë kohë, erdhi prapë Xhebraili fjalëdrejtë, i cili solli ajetet që do të vulosnin të vërtetën e së vërtetës:

- Ora e fundit afroi dhe hëna u nda më dysh. Mirëpo ata idhujtarë edhe po të shohin ndonjë mrekulli, prapë kthejnë shpinën, duke ngulur këmbë se “ajo është veçse një magji”.²⁹⁵

²⁹⁴ Taberi, *Tefsir*, 11/543

²⁹⁵ Kamer, 54/1-2

BOJKOTI I PËRGJITHSHËM

Pas Hamzait të nderuar (r.a.), mysliman u bë edhe Omeri. Për Kurejshin, këto ishin dy humbje të njëpasnjëshme. Meka, pasi pa se edhe mëkëmbësit e nisur në drejtim të Etiopisë u kthyen duarbosh, filluan të mllëfoseshin pa masë, andaj filluan t'i mprihnin edhe njëherë shpatat e kuturisjes së tërbimit. Sikur të mos mjaftonin vetëm këto, vazhdimisht u vinin edhe lajme prej Etiopisë, të cilat ishin kryekrejet në të mirë të myslimanëve. Sa herë që dëgjonin lajme të tilla, pësonin trishtim pas trishtimi. Nëse vazhdonte kështu, çdo gjë do t'u dilte nga kontrolli, duke mos pasur më mundësi që ta kthenin në gjendjen e mëparshme.

Nga ana tjetër ishte mbrojtja e Hishamëve dhe e bijve të Abdulmutalibit, kështu që nuk mund të ndërmerrenin asnjë vepër të keqe karshi të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të. As nuk mund t'i dilnin dot përpara, që ta pengonin të bënte këtë apo atë veprim. Ata vetëm sa i vinin syrin njerëzve të caktuar, për ta sulmuar. Qoftë mysliman, ose jo mysliman, përveç Ebu Lehebit, ishin të vendosur se do ta mbronin Muhamedin e nderuar (s.a.s.).

Ndërsa çdo ditë, nga radhët e tyre largohej nga një i ri, i cili parapëlqente fenë e prurë prej Muhamedit, e kjo i tërbonte fare gjindjen e Mekës. Ngadalë-ngadalë po e ndienin se si gjithçka po u ikte duarsh. Atëherë, këtij problemi i duhej gjetur një zgjidhje e qëndrueshme dhe efektive.

Më në fund, një mbrëmje, në një mbledhje ku ishin mbledhur për të marrë një vendim më të keq se vdekja. Ata do të shkëputnin çdo lidhje me familjen e Hishamit dhe bijve të Abdulmutalibit. As nuk do të merrnin, e as nuk do të jepnin vajza me familjet e tyre. Do t'ia thanin të gjitha burimet nga mund të pinin ujë. Kësodore, krahas të thatave do të digjeshin edhe të njomat. Sakaq do të prisnin se si do të vdisnin të gjithë nga pamundësia, e kështu do ta zgjidhnin çdo gjë, pa qenë nevoja që të hynin në gjakmarrje me ndonjërin prej tyre. Emri i saj i vërtetë ishte bojkot, dhe ishte diçka më e rëndë se kampet e përqendrimit në ditët e sotme. Do të prisnin derisa të digjeshin

ashtu nën nxehtësinë përvëluese të shkretëtirës.

Donin që këtë ta bënin diçka të lejueshme. Andaj, mbi një letër të bardhë, filluan të shkruanin çdo gjë me pika, dhe në fund e varën në murin e Qabes. Ishin të gjithë në një mendje. Ai që i shkroi në letër të gjitha rregullat e këtij bojkoti, ishte njeri me emrin Mansur ibni Ikrime.

Ato që pati paralajmëruar Uaraka filluan të dilnin në shesh një e nga një. Edhe kaq ishte diçka e tepërt, por çë do se gjëra të tilla ishin normale për Mekën e atyre ditëve. Shtatë vjet pas ardhjes së revelatës së parë, dhe pas një ndodhie kaq të kobshme, në atë natë të nxehtë të muajit Muharrem, ata vendosën të largoheshin njëherë e mirë prej Mekës dhe mekasve.

Krahët e Ebu Talibit ishin ende aty, të gatshme për t'i mbrojtur. Ngritën një çadër jashtë Mekës, në një vend të quajtur Shibi Ebi Talib, me ato pak mundësi që kishin arritur të merrnin me vete. Ajo që ndonjëherë e ngrinin për çadër ishte veç një copë bohçeje e cila i lihej amanet disa shkopinjve të thatë. Megjithëse vetë nuk ishte bërë mysliman, Ebu Talibi nuk i privonte aspak nga ndihma e tij. Andaj, ai për të mos u përballur ndonjë ditë me ndonjë fatkeqësi të të nipit, përdorte çdo arsye të mundshme për të marrë masa për ta, duke futur edhe ndonjërin prej fëmijëve të tij, në shtratin e Tij, në mënyrë që të mos e gjenin dot aty ku e kërkonin.

Shibi Ebi Talib ishte një fushë më shumë gërxhe se tokë e butë. Kjo ishte një periudhë vuajtjeje që do të zgjaste për tri vite me radhë. Vuajtjet shtoheshin nga koha në kohë. Nuk kishte ditë që nga ndonjëra prej tyre të mos dilte ndonjë ulërime. Mekasit tanimë kishin filluar të festonin për ikjen e myslimanëve, të cilët gjendeshin në mes të sëmundjeve ngjitëse që ekzistonin në atë zonë.

Ishin ditë tejet të vështira. Ai që i përjetonte më së tepërmi këto vuajtje ishte i Dërguari i Allahut (s.a.s.), të Cilit i duhej ta kryente vazhdimisht detyrën e Tij të kumtimit, në dritën e revelatave që i vinin.²⁹⁶ Zaten një periudhë e tillë vuajtjesh vetëm sajë një besimi shumë të fortë mund të kapërceheshin. Vlera e Tij nuk shihej vetëm tek ata që ishin myslimanë, por edhe te të tjerët, të cilët i vinin veshin dhe e dëgjonin. Megjithatë, të gjithë e gjenin njëfarë mënyre për t'i dhënë vetes forcë.

²⁹⁶ Buhari, 2/576

Kumtimi kishte edhe anën e tij që kishte të bënte me njerëzit e tjerë, jashtë bashkësisë së tyre. I Dërguari i Allahut, me aq sa kishte mundësi mendohej që t'i kumtonte të gjithë njerëzve që i dilnin përballë. Mendohej që edhe në muajt e ndaluar, të fliste me çdokënd mbi të vërtetat e Allahut (xh.xh.). Të gjitha këto emocione nuk ishte e vështirë t'i vëreje në fytyrat e të gjithë myslimanëve. Ata pa ia vënë veshin vështirësive që i rrethonin, mendoheshin që të ishin përherë njerëz të veprimit.

Tri vite të stërgjata, të kaluara mes soj soj vuajtjes dhe sëmundjesh të rënda. Ç'padrejtësi e madhe që ishte kjo, t'i fusje në tërë këto vuajtje, gjithë ata pleq, ato gra e fëmijë pa treguar kurrfarë kriteri për njerëzillëk.

I Dërguari i Allahut, mbrëmjeve, kur ishte vetëm për vetëm me Krijuesin, duke kryer adhurimet e përditshme, dëgjonte shpesh të qarat e nënave mbi kokat e fëmijëve të tyre. Ndjenja e mllëfit karshi armiqve kishte mbërritur cakun, saqë kishte filluar t'i mërztëj e tërë ekzistenca e tyre. Meka ushtronte mbi ta një trysni sa tërë fuqia e saj, dhe besimtarët e shihnin si të tepruar nëse ngriheshin për të marrë hak. Në krye të atyre që i nxitnin të gjitha këto veprime qëndronte si gjithmonë faraoni i popullit të Mekës, Ebu Xhehli.

Tani ata mund të zbrisnin në Mekë vetëm gjatë muajve të ndaluar. Edhe atëherë vetëm sa për të zëvendësuar paksa mungesën e plotë të ushqimeve. Madje, kurejshët i takonin jashtë Mekës karvanet që vinin për të bërë tregti me ta, vetëm e vetëm që të mos takoheshin dot me myslimanët. Mendoheshin që t'i bindnin që as të mos blinin, e as të mos shisnin gjë ndaj myslimanëve. Disa herë, edhe nëse nuk kishin nevojë, ua blinin gjithë mallin karvanëve, në mënyrë që të mos ngelej gjë për myslimanët. Nuk u kishte ngelur asgjë në dorë. Kishin mbaruar të gjitha.

Po vuanin aq shumë nga varfëria dhe uria, saqë Sad ibni Ebi Uakasi, poshtë vendit ku po kryente disa nevoja, gjeti një copë lëkure, të cilën e lau mirë e mirë, e pastaj e hëngri, për të prerë urinë vdekjeprurëse që po e mbyste. Aq sa arriti të paktën të mund ta drejton-te trupin, e të mos rrinte i përkulur.²⁹⁷ Disa hanin gjethe ose lëvore peme, sa për të hequr urinë, e pastaj rrinin të shtrirë duke i tretur, njësoj siç veprojnë gjedhët.²⁹⁸

²⁹⁷ Ebu Nuajm el-Isbahani, *Hiljetu'l Eulija*, 1/93

²⁹⁸ Po aty.

Hatixhja e nderuar, në këto ditë të vështira, ishte një nga njerëzit që për pak desh dha shpirt. Sepse ajo nuk ishte e një natyre që të mund të rrinte duarlidhur. Megjithëse të gjitha mundësitë i ishin shtypur si pasojë e bojkotit, ajo e njihte mirë tregun, andaj niste nipin e saj Hakim ibni Hizamin, që t'ia binte në Shibi Ebi Talib ato që i kishin ngelur prej pasurisë së saj. Kësodore, ajo bëhej edhe njëherë pikë mbështetjeje për myslimanët e atyre ditëve të vështira. Edhe një mbrëmje, si shumë herë të tjera, ai u nis që t'ia çonte të hallës një grusht misër që arriti t'ia gjente me shumë vështirësi. As kjo nuk i shpëtoi Ebu Xhehlit, kështu që ai bëri çmos që t'ia zinte rrugët. Si mund të dilte kundër gjithë asaj ushtrie të mohimit një njeri i vetëm? Edhe sikur i vëllai i tij të ishte, në këtë çështje, për Ebu Xhehlin nuk kishte përjashtime.

- Po i çon për të ngrënë bijve të Hashimit, ëëë? – foli ai me një ton të ashpër, si përherë. Të betohem se as ti nuk më shpëton dot nga duart, e as të lejoj që ta çosh atje këtë ushqim. Ke për ta parë se si kam për të të turpëruar përpara gjithë Mekës.

Ndërsa ishin në këtë bisedë e sipër pranë tyre erdhi Ebu Bahteriu. Edhe ai ishte nga bijtë e Hashimit. Nuk kishte besuar, por ishte më mirëkuptues. Në fillim deshi të mësonte se si qëndronte çështja.

- Çfarë po ndodh këtu? – pyeti ai.

- Është nisur për të ndihmuar të bijtë e Hashimëve, - iu përgjigj Ebu Xhehli.

- Ka në dorë pak ushqim që do t'ia çojë hallës së vet, dhe ti e ndalon? - e pyeti ai sërish, por kësaj here me një reagim aspak të mirë.

- Hapja rrugën, - i tha, dhe e shtyu me dorë, duke u bërë shkas që në mes tyre të niste një sherr i vërtetë. Aq sa për një çast, Ebu Bahteriu gjeti një kockë nofulle, dhe me të goditi Ebu Xhehlin. Diku larg ishte edhe Hamzai, i cili po e ndiqte këtë zënkë me të gjitha imtësitë. Sakaq ky veprim do t'u jepte guxim edhe atyre që mendonin njëlloj me Ebu Bahteriu, kështu që të gjithë sa ishin filluan të zienin për ta shfuqizuar bojkotin e vendosur kundër myslimanëve.²⁹⁹

Ndërkohë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkoi për te xhaxhai i Tij, Ebu Talibi dhe i tha:

- Xhaxhai im i dashur, atë letër që e varën kurejshët kundër meje,

²⁹⁹ Ibni Hisham, *Sire*, 2/195 e më tej; Taberi, *Tarih*, 1/550; Madje shih edhe: Ibni Ebi Shejbe, *Musaneif*, 7/357

Allahu i nisi një krimb, i cili e cërmiti derisa nuk i ngeli më pjesë e shkruar për ndonjë shpifje, bojkot apo padrejtësi.

Ebu Talibi e shihte i çmeritur. Ai e dinte mjaft mirë se nipi i tij nuk do të shkonte kurrsesi vetëm për të parë letrën e varur në Qabe. Urrejtja dhe mllefi i kurejshëve nuk do ta kishte lejuar kurrsesi diçka të këtillë, madje as t'i afrohej pranë. Andaj, e pyeti:

- Zoti yt ta lajmëroi këtë?

- Po, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut.

Zaten, deri më sot, tek i nipi nuk kishte parë as shenjën më të vogël të gënjeshtërisë. Andaj, vetëm se e thoshte Ai, Ebu Talibi e besonte menjëherë. U ngrit menjëherë, dhe shkoi për të lajmëruar edhe vëllezërit e tjerë. Saora ishte duke u mbyllur një tjetër periudhë padrejtësish. Ky emocion nuk duhej të ngelej i kufizuar vetëm me ngjarjet e Shibi Ebi Talibit, andaj ata shkuan menjëherë në Qabe për të parë letrën e marrëveshjes për bojkot. Ata që e panë ardhjen e tyre të menjëhershme, menduan se ç'mund të kishte ngjarë sërish lidhur me Qaben. Ebu Talibi filloi t'ia bënte të gjithëve të ditur fjalën e nipit të tij, e bashkë me të, me një ton sikur donte të pohonte fjalën ardhur nga Zoti, tha:

- Padyshim, që djali i vëllait tim, Muhamedi, tha se në letrën e varur prej jush Allahu ka dërguar një krimb për ta cërmitur. Nuk ka dyshim, se ai nuk gënjen asnjëherë. Të gjitha fjalët e lidhura me padrejtësinë, prerjen e lidhjeve farefisnore, apo sjelljeve të tjera të pahijshme janë zhdukur prej letrës. Në krye ka ngelur vetëm fjala "Allah". Nëse fjala e nipit tim del e drejtë, duhet t'i lini këto sjellje kaq të pahijshme. Nëse nuk janë të vërteta, atëherë unë do t'jua dorëzoj nipin me duart e mia.

Për Kurejshin, i cili as që ia kishte haberin atyre që po thuheshin, ky ishte një rast me zile. Sepse Ebu Talibi, në një kohë kur patën menduar se nuk mund të bënin asgjë, po ia sillte vetë nipin. Domethënë nuk kishte asgjë për t'u shqetësuar. Andaj, menjëherë thanë:

- Në rregull. Ti veprime me të vërtetë drejtë, - thanë ata.

Sakaq u drejtuan për nga muri i Qabes, dhe po garonin me njëri-tjetrin kush e kush ta shihte i pari letrën. Po gëzonin pa kufij. Vetëm ç'të shihnin! Gjithçka doli siç kishte thënë Ebu Talibi. Ç'ishte kjo? Ishin si të ngrirë. Si vula, si letra e shkruar, u ranë nga duart. Tani po përjetonin edhe njëherë një shok. Tani radhën për të folur e kishte

Ebu Talibi:

- Atëherë nuk ngeli kurrfarë kuptimi për të bërë bojkot, - tha ai, dhe e ngriti perden e Qabes, për të hyrë brenda.

- O Zot, ndihmona Ti karshi këtyre njerëzve që na bëjnë çdo lloj padrejtësie, që na lënë as pa ato gjëra që janë e drejta jonë, e që na sulmojnë përherë pa kurrfarë shkak!

Ata u kthyen edhe njëherë në atë vend, prej të cilit ishin larguar për të përjetuar atë vuajtjen e pandërprerë, që zgjati plot tre vjet. Vetëm se tani asgjë nuk do të ishte si më parë. Ajo që u tha pranë Qabes u pranua, dhe disa njerëz të mbarë filluan të bënë lëvizjet e tyre.³⁰⁰

³⁰⁰ Ibni Hisham, *Sire*, 2/219 e më tej; Ibni Sad, *Tabakat*, 1/208 e më tej.

VITI I TRISHTIMIT

Megjithëse sjelljet jonjerëzore dhe bojkoti u hoqën, vitet prapë mbyteshin prej trishtimit. Dukej qartë se Allahu (xh.xh.) po i drejton-te robërit e Tij kah ahireti, andaj edhe i linte në një tokë vetëm me vuajtje dhe probleme. Me heqjen e bojkotit, ata vetëm mund të hynin sërish në qytetin e tyre, sepse vuajtjet dhe torturat nuk mbaronin me kaq. Ata idhujtarë që humbën betejën e djeshme, nisnin çdo ditë nga një betejë të re karshi myslimanëve, duke u munduar kësodore që të zëvendësonin edhe atë që mund të kishin humbur.

Jeta tre vjeçare në syrgjyn kishte lënë një shenjë të dallueshme te myslimanët, dhe klithmat e fëmijëve prej urisë ishin kthyer në makthet e nënave dhe baballarëve të tyre. Sëmundjet ngjiteshin gjithandej, duke ia thyer belin shoqërisë. Shtyllat kryesore, si Ebu Talibi dhe Hatixhja e nderuar, kishin marrë pjesën e tyre nga e gjithë kjo, e tani po dergjeshin në përleshje me sëmundje të rënda. Sot, ata po e nisnin gjithçka edhe njëherë prej fillimit, duke u kthyer në qytetin e tyre, Mekë. Edhe kjo nuk ishte aq e lehtë. Lëre pastaj, që Meka ishte e vendosur që të mos i linte të jetonin një ditë të mbarë.

Thirrja e fundit ndaj Ebu Talibit

Lodhja e viteve ia theu belin edhe Ebu Talibit. Kishte ardhur në një gjendje që edhe hapat i hidhte me vështirësi. Tanimë mund të quhej me një këmbë në varr. Deri më sot, mbi supe, nuk kishte mbajtur vetëm peshën e tij, por edhe të të gjithë anëtarëve të fisit. Sidomos përgjegjësia ndaj të nipit, gjatë kohëve të fundit, e kishte ngarkuar së tepërmi.

Ishte muaji i Ramazanit. Tashmë u sëmur edhe Ebu Talibi, dhe kësaj radhe dukej qartë se fundi i sëmundjes do të ishte udhëtimi për në botën tjetër. Dukej qartë se pas kësaj nuk do të kishte më shpëtim. Andaj nuk mund të mbante më ngarkesë përgjegjësie mbi supe.

Idhujtaria nuk linte asnjë çast që t'i shkonte dëm. Ngase e dinin edhe gjendjen e tij të rënduar shëndetësore, pa u vonuar aspak, Utbe dhe Shejbe ibni Rebia, Ebu Xhehli, Umeje ibni Halefi, apo edhe

shumë të tjerë nga paria e Mekës, siç ishte edhe Ebu Sufjani, erdhën edhe njëherë pranë Ebu Talibit për t'i bërë një kërkesë për herë të fundit.

- O Ebu Talib, ne nuk kemi dyshim që edhe ti e di mirë se në ç'gjendje jemi. Edhe problemin që na shqetëson më së tepërmi e dini. Të gjithë i dinë mirë ngatërresat që kemi përjetuar mes njëri-tjetrit për faj të kësaj këtë çështjeje. Thuaji atij që të rrijë larg nesh, në mënyrë që edhe ne të mos i fusim hundët në punët e tij. Ai të mos ngatërrohet me besimin tonë, që edhe ne të mos ngatërrohemi me fenë e tij.

Për Ebu Talibin, kjo do të thoshte zbutje e situatës. Nëse çdonjëri syresh do të jetonte një jetë si të dëshironte, pa u ngatërruar prej të tjerëve, atëherë askush nuk do të shqetësohej, e kjo përnjëherë do të thoshte edhe siguri për të nipin. Pas kësaj bisede, ai thirri pranë vetes të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) për t'i thënë:

- O nip, këta janë të parët e fisit tonë. Kanë ardhur për të të dhënë fjalën e sigurisë, e nuk do të të ngatërrohen më në punët e tua, nëse edhe ti nuk ngatërrohesh në të tyret.

- Unë nga ata dua veç një fjalë, që ka për t'i bërë më të fismit në mbarë Arabinë, asisoj që do të vijë dita kur edhe bijtë e Axhemit kanë për të kërkuar që të jetojnë si ata.

Ebu Xhehli, pasi nxori përfundimin se Muhamedi po i pranonte ato që kishin kërkuar ata, u hodh dhe tha:

- Vetëm një fjalë?! Fjalë është ajo! Vetëm fjalë qoftë ajo që kërkon, pa ne ta japim menjëherë. Madje, jo vetëm një, por dhjetë.

Tanimë ngeli vetëm që t'i vihej pika kësaj çështjeje.

- Ju do të thoni "*La ilahe il'lallah*", duke e lënë çdo gjë që adhuroni përveç Tij.

Kjo ishte çështja në të cilën ftonte Ai çdoherë. Dhe si gjithnjë, ajo nuk do t'i pëlqente aspak të pranishmëve. Filluan të përplasin duart, e nga ana tjetër thoshin:

- Mos vallë, ti, o Muhamed, do t'i bashkosh zotat tanë në një të vetëm? Vallahi, o njerëz, ky nuk ka për të bërë asgjë prej atyre që kërkonin ju! Lëreni të bëjë ç'të dojë, vetëm ju mos hiqni dorë prej besimit që jua kanë lënë të parët tuaj si trashëgim.

Shpresa e fundit

Me t'u larguar Ebu Talibi prej parisë së Mekës, u kthye nga i nipi

dhe i tha:

- Vallahi, o i biri i tim vëllai, ti nuk kërkove ndonjë gjë të pamundur prej tyre.

Kjo ishte një fjali që i falte shpresë të Dërguarit të Allahut. Më në fund, tani po tregonte prirje ndaj Islamit edhe xhaxhai i Tij i dashur. Ndoshta ishte hapur një portë ndaj besimit të vërtetë. Profeti i Pëlqyer donte që ta vlerësonte siç duhej këtë mundësi, andaj u kthye nga ai gjithë shpresë. Megjithëse në fund do të hidhërohej së tepërmi, ngase ai do të largohej pa besuar siç duhej nga kjo jetë.

- O xhaxha, thuaje edhe ti atë fjali, që të mund të dëshmojë në atëanë.

Ky njeri që ia kishte dedikuar jetën shpëtimit të besimeve të njerëzve, patjetër që do ta vlerësonte këtë mundësi që po i jepej. Dëshironte aq shumë që i ungji të besonte, vetëm se çështja e besimit nuk ishte çështje dëshire. Edhe sikur të dojë Profeti, nëse nuk do Allahu (xh.xh.), asnjë njeri nuk mund ta arrinte rrugën e drejtë, duke e futur në udhën e më të privilegjuarve. Siç e thoshte edhe revelata:

- S'ka dyshim, se ti nuk mund të udhëzosh në të drejtën, vetëm Allahu e udhëzon atë që dëshiron.³⁰¹

Dhe një ndarje plot trishtim

Po, kjo ishte shenja e një dashurie të tejskajshme. Vetëm se nuk po bëhej. Nuk po ia arrinte dot. Prandaj, edhe kjo lëvizje e fundit, ishte një shpresë e fundit. Ebu Talibi, me ta parë dëshirën e madhe që vlonte brenda të nipit, tha:

- O nip, - ndërkohë që në tonin e zërit dukej sikur thoshte: “Mos shpreso aq shumë, o i dashur!”, e pas një ngurrimi, tha: “Do ta thosha pa kurrfarë ngurrimi nëse nuk do të kisha frikë se kurejshët do të më përfllisnin nga pas, se Ebu Talibi e tha këtë fjalë sepse kishte frikë nga vdekja, andaj, sakaq, hoqi dorë prej besimit që i kishin lënë trashëgim të parët e tyre.”

Prapëseprapë, i Dërguari i Allahut donte ta përdorte çdo mundësi që kishte në dorë, andaj deshi që i ungji t'i linte një shenjë sado të vockël.

Pranë xhaxhait të Tij erdhën sërish prijësit e mohimit. Ndërkohë, Resulullahu po afrohej më pranë trupit të xhaxhait të Tij. Një tjetër

³⁰¹ Kasas, 28/56

xhaxhai i tij hyri dhe u hodh menjëherë duke u mllefosur më tej. Qëllimi i tij ishte që të mos e linte Muhamedin të mund të ndikonte mbi Ebu Talibin, që po jetonte çastet e fundit të jetës. Edhe në çastet e fundit të jetës së Ebu Talibit, mohimi tregonte mosbesimin e tij këmbëngulës. Nuk donte kurrsesi t'i hapte rrugë besimit.

- O Ebu Talib, mos po heq dorë prej fesë së Abdulmutalibit, për t'u kthyer në fenë e nipit tënd.

- Jo, unë jam ende me fenë e Abdulmutalibit, - u përgjigj Ebu Talibi.

Tashmë nuk kishte ngelur më nga vdekja. Në anë të tij kishte vëllanë tjetër, Abasin. Po mundohej t'i lexonte lëvizjen e fundit të buzëve. E sakaq, xhaxhai më i dashur dhe i dhembshur po i mbyllte sytë nga kjo botë.

Resulullahu (s.a.s.) nuk do të hiqte kurrë së u luturi që t'i faleshin mëkatet xhaxhait të tij të dashur, i cili nuk e pranoi asnjëherë haptas fenë e të nipit.

- Për aq sa të kem unë në dorë, unë vetëm do të lutem për faljen tënde, - premtoi i Dërguari i Allahut.³⁰²

Abas ibni Abdulmutalibi, pasi u kujdes për ceremoninë e varrimit, shkoi pranë të Dërguarit të Allahut, i cili ishte mbytur i tëri në një trishtim të pashpjegueshëm:

- O nip, të betohem se më duket se e dëgjova Ebu Talibin teksa e tha fjalën e bekuar.

Profeti fisnik nuk ishte i një mendjeje me xhaxhanë e tij, kështu që i tha:

- Unë nuk e dëgjova.³⁰³

Pasi dëgjoi këto fjalë, Abasi i tha nipit të tij që këtej e tutje të tregojë lutës dhe i butë me xhaxhanë e Tij. Vetëm, se Ai ishte vetë një njeri i ekuilibruar. Të gjithë, prej Tij duhet ta mësonin ekuilibrin. Andaj Abasi i tha këto fjalë:

- Besoj se ndërmjetësimi im do të mund ta ndihmojë atë, e ndosh-ta edhe ia pakëson dënimet në Xhehenem.

Lamtumirë Hatixhes së nderuar

Kishin kaluar veç tri ditë nga përcjellja e Ebu Talibit në botën e përtejme. Profeti i dashur u përpoq shumë që ai të jepte të paktën një

³⁰² Buhari, 1/457

³⁰³ Ibni Hisham, Sire, 2/265-6

shenjë sado të vockël, se e pranonte fenë e Allahut, por nuk kishte dëgjuar asnjë fjali që të mund të pohonte diçka të këtillë. Lëre që pastaj, kurejshët pasi e llogaritën se tani nuk kishte më Ebu Talib që ta mbronte të nipin, do t'i rëndonin më tepër tanimë, duke ia bërë më se të ndjeshme mungesën e tij. Ishte një tablo shumë hidhëruese, sepse i kishte ikur njeriu më i dashur, madje pa dëshmuar njësinë e Allahut.

Këto ishin çastet kur errësira ishte errësuar akoma më shumë. Ishte i shqetësuar për gjendjen e së shoqes së bekuar, të cilën e kishte lënë të shtrirë në dhomëzën e tyre, andaj vendi i parë ku shkoi, ishte tek ajo... Sepse atje ishte një tjetër krahdalëse e Tij, e cila po përpëlitej në shtrat prej sëmundjes. Përveç mungesës tanimë të një shtylle si Ebu Talib, në zgrip të çështjes qëndronte edhe largimi i të dashurës së shpirtit të Tij.

U afrua, dhe me të pasmen e dorës u mundua të hapte çadrën... Gjendja e pikëllueshme e Hatixhes ishte për të vajtuar. Këto ishin klithma që shprehnin veç vetminë... Hatixhja, e cila kishte qenë dikur femra më e pasur e mbarë Mekës, tani ishte kërrusur në një gjendje të mjerueshme, prej urisë dhe etjes. Po largohej nga kjo botë, duke i përshëndetur lamtumirshëm të gjithë ata që gjendeshin pranë saj.

Ishte thelluar në trishtimin e Tij, dhe bashkë me vajzat e Tij po shqetësoheshin, sepse pas pak çastesh, do të ngeleshin të gjithë fillikat. Po ikte, ama zemrën e kishte të burgosur në Muhamedin, Mbretin e mbretërve, dhe fëmijët e saj, të cilët mund t'i liheshin në kujdes vetëm Allahut, ndërsa në anën tjetër ishin dy fëmijët e vdekur, të cilët e prisnin.

Në fytyrë, pak përpara se të ikte, i shfaqej një buzëqeshje e ëm-bël. Me sa duket, tani kishte filluar t'i shfaqej sihariqi i Xhebrailit (a.s.). Megjithatë, tërë ky pikëllim, pasi u përplas edhe me pikëllimin e shfaqur në shikimin e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), u kthye në hidhërim. Të dy ishin të pikëlluar ndërsa shihnin gjendjen e secilit.

Kjo ishte një pamje shumë e dhimbshme, e cila hapte plagë në zemrën e Muhamedit të bekuar (s.a.s.)! Tashmë kishin filluar të rridhnin edhe përrenjtë e lotëve të bekuar, dhe pikat e saj kishin filluar t'i lagnin mjekrën e bekuar. Në fyt iu kapën disa gulçe të njëpasnjëshme.

I Dërguari i Allahut u afrua pranë gruas së tij të bekuar me një drojë të veçantë, dhe filloi të numëronte këto fjali, për të cilat çdo lloj fjalësh ishin tejet të varfra për t'i përshkruar:

- Prej meje, o Hatixhe! U detyrove edhe ti t'i duroje gjithë këto vuajtje, duke u privuar prej një jete, e cila me të drejtë të takonte! Në fakt ti nuk ishte një grua për të përjetuar gjithë këto vuajtje. Kur edhe mund të përballеше me fisnikëri, si fisnike që je, pe veç vuajtje dhe tortura. Vetëm mos harro se Allahu ka fshehur mbarësi të shumta për ata që i përballojnë këto vuajtje.³⁰⁴

E sakaq, edhe mbështetja e fundit më e rëndësishme, pas Ebu Talib-it, nuk jetonte më. Duke i dhënë fund të gjitha vuajtjeve të kësaj bote, por edhe tërë asaj, ajo po i thoshte lamtumirën, duke mos treguar kurrfarë lodhjeje apo zhurme. Po shkonte drejt asajbote, e cila duhet të ketë qenë e rrethuar prej brilantesh të vyer.

Kështu, ajo po e linte këtë botë po në një natë Kadri, ashtu siç edhe kishte bujtur në të. Ishte vetë i Dërguari i Allahut që e varrosi në varrin e saj në varrezat e Haxhunit, ku do të prehej në botën e varrit.³⁰⁵

Për të Dërguarin e Allahut, pas babait, nënës, gjyshit dhe xhaxhait më të dashur, tani nuk kishte më as një shoqe të jetës aq besnike, të dashur dhe fisnike siç ishte Hatixhja e nderuar. Andaj, Kurejshi sikur vlonte përbrenda, që t'ia niste edhe njëherë, madje kësaj here edhe më egërsisht. Një ditë, njëri prej më të shthururve syresh u ngrit dhe i hodhi baltë mbi shpinë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). E kur e pa se u ndot, Ai, pa thënë as gjysmë fjale u nis për në dhomëzën e Tij. Njëra prej vajzave të Tij, kur e pa në këtë gjendje, ndërsa nga njëra anë rrekej që ta pastronte, nga ana tjetër nuk i mbante dot lotët e dhimbjes që i shkaktonte pamja. Nga goja e urtësisë dilnin këto fjali:

- Mos qaj, dhe mos u mërziit bija ime! Allahu nuk e nxjerr babanë tënd të humbur!³⁰⁶

Pas gjithë këtyre ngjarjeve të hidhura, të cilat kishin ndjekur njëra-tjetrën këmba këmbës, ky vit meritonte të quhej viti i trishtimit. Sepse, ndërsa nga njëra anë rrinin mërzi të e padrejta të idhujtarëve, duke u bërë krejt të padurueshme, Resulullahut (s.a.s.) tani i udhëtuan drejt botës së përtejme edhe dy mbështetje tokësore që i gjendeshin në këtë botë. Të gjitha këto ishin zhvillime, të cilat e trishtonin krejt të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Dhe ky emër i ngeli atij përherë si një cilësor i pandashëm.

³⁰⁴ Hejthemi, *Mexhmau'z-Zeuaid*, 9/218

³⁰⁵ Ibni Sad, *Tabakat*, 8/18

³⁰⁶ Ibni Hisham, *Sire*, 2/264

UDHËTIMI PËR NË TAIF

Megjithë përpjekjet e Profetit tonë të dashur (s.a.s.) dhe sahabëve që i kishin besuar, në Mekë çdo gjë ishte taposur, dukë bërë që ata të ishin mosdëgjues karshi çdo gjëje. Por edhe kumtimi ishte gjithashtu i pashmangshëm. Duhej bërë medoemos. Toka e krijuar prej Allahut të Madhërishëm ishte mjaft e gjerë, dhe kishin nevojë edhe njerëzit e tjetër mbi të që të njiheshin me Islamin.

Patjetër, ishte premtimi i Allahut, dhe dihej, që do të vinte një ditë, që Islami do të mbizotëronte në mbarë botën. Veçse kjo dukej krejt e pamundur nëse do të shihej me syrin e perspektivës në Mekën e atyre ditëve. Ishte e domosdoshme që të përhapeshin, dhe pikërisht me këtë qëllim, një ditë prej muajit të Sheualit, Profeti i Njerëzimit mori me vete Zejd ibni Harithin, që të shkonin të dy tok në Taif.

Taifi ishte i famshëm me kopshtet dhe vreshtat e tij të pamatë. Distanca nga Meka ishte afërsisht nëntëdhjetë kilometra. Ai ishte edhe vendi ku jetonin të afërmit e Tij, nga ana e nënës. Njëkohësisht, ky ishte vendi ku Ai vinte për të ndenjtur, teksa i duhej të ishte nën përkujdesjen e mëndeshës së Tij, Halimes.

Qëllimi kryesor ishte njohja e sa më shumë fytyrave të reja, e kë-sodore Ai do të mund të kumtonte. Përpara se të shkonte në Taif, Ai u ndal në tokat e Thakifëve. Sepse ata njiheshin si më të nderuarit në mesin e tyre, duke u vlerësuar prej të gjithëve rrethendane. Bashkëbiseduesit e Tij të parë qenë tre djemtë e Amr ibni Umejrit, Abdijalejli, Mes'udi dhe Habibi. Madje njëri syresh ishte edhe i martuar me një vajzë prej kurejshëve. I Dërguari i Allahut erdhi pranë tyre, i përshëndeti dhe pastaj hyri menjëherë drejt e në temë. I ftonte ata që t'i dilnin krah në përhapjen e fesë së Allahut. Megjithatë, Ai, në fund, e kuptoi se Taifi nga ky aspekt dukej një vend shumë më i ashpër se Meka.

I pari e mori fjalën njëri prej dy vëllezërve, që Resulullahu i pati takuar më parë me përshëndetjen e Tij të paqtë:

- Nëse me të vërtetë ty të paska dërguar Allahu si profet, atëherë edhe unë mund të vjedh mbulesën e Qabes.

I Dërguari i Allahut kishte shkuar gjer tek ata për t'i ftuar në udhën e shpëtimit, ndërsa ata gjenin mundësi, që jo vetëm ta fyenin Atë, por edhe të kënaqnin shpirtin e tyre me fjalë të fryra krenarie. I Dërguari i Allahut, si shembull i drojës që ishte, parapëlqeu që edhe kësaj here, përgjigja e Tij karshi mohimit të ishte heshtja. Vetëm se kjo paturpësi nuk dukej se do të kufizohej vetëm me kaq.

- A nuk gjeti Allahu kënd tjetër, më të përshtatshëm se ty, për ta dërguar si profet?

Dukej se çështja po dilte prej binarëve. Duhet të thoshte diçka edhe vëllai tjetër, kështu që u hodh menjëherë, dhe tha:

- Vallahi, unë nuk mund të folkam më me ty! Sepse, nëse ti je me të vërtetë profet, siç na the, atëherë ti mund të na bësh diçka të atillë, që ne të pendo kemi që kemi lindur, përse e thamë. Në të kundërt, nëse ti gënjen karshi Allahut, atëherë unë sërish nuk mund të flas me ty, sepse nuk është aspak e hijshme.

Këta njerëz që nuk vlenin dy lekë, mendonin sipas tyre, se duke folur kështu, po talleshin me të Dërguarin e Allahut. I Dërguari i Allahut ishte prekur. Në fakt e kishte bërë gjithë atë rrugë vetëm si e si t'ua shpjegonte edhe të tjerëve të vërtetën me të cilën qe ngarkuar. Donte që t'ua tregonte edhe atyre portën e Xhenetit. Edhe nëse brenda vetes i vinte për t'u përgjigjur, Atij prapë do t'i jepej menjëherë një përgjigje jo e hijshme, e cila prapë do të ishte po në dëmin e atyre njerëzve, të cilëve duhej medoemosdo që t'u shpjegohej diçka. Kaq e gjerë ishin mëshira dhe dhembshuria e Atij njeriu. Në zemrën e Tij kishte vend edhe për armiqtë më të paepur, duke menduar se ndoshta vinte një ditë, që edhe zemrat e tyre të hapeshin karshi së vërtetës. Në fund të fundit, edhe nëse nuk dilte ndonjëri syresh, ku i dihet, në të ardhmen dilte ndonjë pjesëtar, apo pasardhës i familjeve të tyre, që besonte, kështu që duhej bërë durim.

Profeti ynë kishte vetëm një kërkesë:

- Ndoshta, ju e bëtë zgjedhjen tuaj! Le ta lëmë me kaq gjithë këtë çështje që folëm gjer më tash.

Sepse, nëse ky lajm, për ç'kishte ngjarë, mbërrinte edhe në Mekë, kjo do të ishte një arsye feste për mekasit, duke e kthyer kësodore në një vend ku Islami do të ishte krejtësisht i pamundur për t'u jetuar.³⁰⁷

Qëndrimi i Tij pikëllueshëm po i pasqyrohej tashmë edhe në të

³⁰⁷ Ibni Hisham, *Sire*, 2/266-7

ecur. Dukej se po kthehej duarbosh. Sepse puna nuk bëhej duke u marrë parasysh vetëm përfundimi që arrihej. Ai (s.a.s.) e kishte bërë atë që mund të bënte. E kishte kryer detyrën e Tij të kumtimit karshi tyre. Përfundimi i takonte Allahut që ta përcaktonte. Ndërsa, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), siç ishte prijës në kryerjen e detyrës së Tij, ishte gjithashtu edhe shembull i përkryer në pritjen e përfundimit prej Allahut të Madhërishëm.

Profeti i profetëve ndenji plot dhjetë ditë në Taif. Deshi të takohej me shumë vetë ndërkohë, por asnjëri syresh nuk e kishte përzemër që të bënte ato që i kërkoheshin, dhe nga frika parapëlqenin të ishin më mirë kundërshtues.

Madje kishte edhe të paturpë që thoshin:

- Pa rriji larg vendit tonë, o Muhamed! Mund të shkosh ku të duash, por jo këtu.³⁰⁸

Këta njerëz që nuk ishin aspak në dijeni se më e mira e të mirave u kishte shkuar gjer te fundi i këmbëve, nuk mjaftoheshin vetëm me kaq, por edhe nxisnin edhe më të ulëtit ndër ta që ta godisnin me gurë.

Zejdi e ktheu veten e tij në një mburojë, teksa mundohej që ta mbronte të Dërguarin e Allahut prej stuhisë së gurëve që lëshoheshin mbi Të. Gurët në fakt nuk dinin të reshtnin. Kjo ishte një sjellje që do ta meritonte nëse e zinte ndonjë stuhi gurësh prej qiellit. Kaluan gati tre kilometra ashtu të ndjekur prej gurëve. Nga këmbët e Profetit më të dhembshur kishte filluar të rridhte gjak. Zejdit zaten i ishte çarë koka, andaj ishte mbuluar i tëri në gjak.

Një pranim dhe një shfaqje në Taif

Më në fund, u larguan së andejmi, e tani po qetësoheshin nën hijen e një peme. I Dërguari i Allahut fillimisht filloi të falte dy rekate namaz. Me çdukej, afrimi me të Zotin e fuqisë dhe forcës së vërtetë, ishte më se i domosdoshëm. Me një fjalë, që të largohej prej njerëzores kalimtare kah ngjyra e të Mëshirëplotit, duhej të tregonte një afrim më parë. E gjithë kjo nuk ishte tjetër pos një mesazhi që Ai donte t'ia linte umetit të Tij. Sepse Ai (s.a.s.) ishte një model i përsosur nga çdo anë, megjithëse ishte e pashmangshme që edhe Ai të haste në probleme që të nxehnin me të vërtetë, por prapëseprapë Ai nuk

³⁰⁸ Ibni Sad, *Tabakat*, 1/211-2

devijonte prej shembullit që umeti i Tij duhet të ndiqte medoemos.

Me të mbaruar faljen, hapi duart me sa të mundte dhe filloi t'i lutej Allahut... Zejdi ishte zhytur i tëri në kundrim. I bëhej sikur përpara të kishte një statujë prej drite. Po e dëgjonte me vëmendje. Krenaria e Njerëzimit po derdhte këto fjalë nga buzët e Tij:

- O Zot! T'i shfaq vetëm Ty mangësinë në forcën dhe fuqitë e mia, dobësinë time në gjetjen e zgjidhjes, dhe që nuk e bëj dot veten time të denjë, për të mos u fyer prej tyre.

O mëshiruesi i mëshiruesve!

O Zoti i të dobëtëve dhe të mangëtëve!

O Zoti im!

Me kë më ke lënë?

Me këta armiq që nuk dinë tjetër veç të vjellin vrer, apo me të afërmit e pafytyrë që nuk dinë tjetër veç të sillen në mënyrë çnjerëzore?

Nëse nuk bëhet fjalë për ndonjë dënim Tëndin, atëherë ta dish, se nuk më bën aspak përshtypje. Më mjafton shëndeti dhe mirëqenia që më fal Ti! Kjo është mbi të gjitha!

Po i drejtohem dritës së mëshirës Sate, që të mos më lësh vetëm me dënimin apo me shfaqjen e plotë të forcës Sate!

Vetëm në portën Tënde do të qëndroj derisa të kem fituar kënaqësinë Tënde!

As nuk kam mbështetje tjetër veç Teje, e as nuk ka forcë tjetër kah e cila mund të drejtohem!³⁰⁹

Profeti ynë nuk e kishte përfunduar ende lutjen kur, pranë i erdhi menjëherë Xhebraili Fjalëdrejtë bashkë me një engjëll tjetër, përgjegjës për mbajtjen e maleve! Me sa duket, lutjet e forta të të Dërguarit të Allahut kishin tronditur mëshirën e Allahut, dhe Ai kishte nisur posaçërisht dy engjëj që ta ndihmonin.

- O Muhamed, pa dyshim që Allahu (xh.xh.) është në dijeni të asaj që të ka bërë populli yt, duke mos ta dëgjuar asfare fjalën. Dhe pikërisht, që t'u bësh atyre ç'të duash, të ka nisur dy engjëj përgjegjës për malet.

Ndërkohë edhe engjëlli i maleve filloi të përshëndeste të Dërguarin e Allahut.

- Nëse do o Muhamed, kam ardhur që t'ua rrëzoj malet mbi krye

³⁰⁹ Ibni Hisham, *Sire*, 2/268; Ibni Ebi Shejbe, *Musanef*, 6/68; Ibni Kajm el-Xhezui, *Zad'ul-Mead*, 3/28

këtyre njerëzve.

Kështu dilte në pah edhe dallimi i të Dërguarit të Allahut nga të tjerët. Megjithë ato që ndodhën, zgjedhja e Tij do të ishte e tillë, që të shërbente si shembull për gjithë të tjerët më pas. Andaj, i Dërguari i Allahut reagoi me një refleks të menjëhershëm.

- Jo, kurrën e kurrës. Unë kam shpresë tek Allahu (xh.xh.), se nga fisi i tyre mund të nxjerrë besimtar dhe adhurues, i cili nuk i bën asnjë shok Atij.

Natyra e Tij e tregonte veten pikërisht në çaste të tilla vendimtare. Ja, ishin pikërisht këto reagime të të Dërguarit të Allahut, të cilat e vinin në tryezë, më se të qartë, se ç'njeri që ishte. Fjalët që i tha engjëlli Atij, pikërisht në çastin kur Ai mund të kishte kërkuar rrënimin e tyre, ishin:

- Me të vërtetë, Ti qenke mëshirues dhe falës³¹⁰, pikërisht ashtu siç të ka emërtuar Allahu!

Vilja e rrushit dhe Adasi

Kishte nja dy njerëz të cilët po e vështronin së largu se si falej i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Këta ishin ata, të cilët ishin gjithnjë të parët që merrnin pjesë në thurjen e kompleteve, Utbja dhe Shejbja, të bijtë e Rebias. Mirëpo, ato që ndodhën atë ditë, ishin aq të dhimbshme, sa që edhe Utbja dhe me Shejben kishin filluar saora të ndjenin keqardhje. E ndiqnin së largu atë që ndodhte, duke ndjerë se edhe kaq ishte e tepërt. Derisa në fund, panë aty Adasin që ishte skllavi i tyre, dhe i thanë:

- Mblidh ca rrush prej atij aty, vendosi në atë shportën aty dhe çoja atij burrit atje që t'i hajë. – duke treguar me dorë nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.).

Ad'dasi u çua dhe u nis për të kryer porosinë e ngarkuar, dhe bashkë me vilet e rrushit u afrua pranë Profetit tonë.

- Merrni, hani prej tyre! – i tha ai atyre.

Ndërsa, krejt natyrshëm, i Dërguari i Allahut e zgjati dorën dhe tha *“Bismil’lahi Rrahmani Rrahim”*, e mandej filloi të hante prej tij. Adasi sapo e dëgjoi këtë fjalë mbeti krejt i habitur, sepse nuk kishte hasur askënd më parë ta thoshte këtë fjalë. I Dërguari i Allahut filloi ta shihte njëherë me vëmendje, pastaj i tha:

³¹⁰ Halebi, *Sire*, 2/57-8

- Të betohem që nuk ka asnjë prej këndej që mund ta thotë këtë fjalë.

Afrimiteti i tij i ngrohtë tërhoqi vëmendjen e Profetit tonë (s.a.s.). Dukej që Adasi nuk ishte aq i painformuar. E dinte se çdo të thoshte të nisje me emrin e Zotit, madje edhe donte të zbriste më tej në kuptimin e atyre fjalëve. Kësëmënyre, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) filloi të fliste:

- Nga je ti? Në cilën fe beson?

- Jam nga Ninova dhe jam i krishterë. – iu përgjigj ai.

I Dërguari i Allahut, sapo dëgjoji emrin e atij vendi, vazhdoi ta pyeste:

- Ai është vendi i vëllait tim të pastër, Junus ibni Metasë.

Ndërkohë sytë e Adasit u bënë katër.

- Nga e di ti Junus ibni Metanë (a.s.)? Unë që prej kur jam ndarë së andejmi kam takuar a nuk kam takuar gjithsej dhjetë vetë që ta përmendin emrin e tij. Ku e ke mësuar ti Junus ibni Metanë? Kur me sa kam dëgjuar unë, ti je një njeri që nuk di lexim dhe këndim, madje edhe ke lindur në mesin e disa njerëzve krejt injorantë.

- Ai është vëllai im. Edhe ai ishte profet si unë.

Pas kësaj nuk mund të kishte më pyetje të tjera, dhe nuk ngeli më asgjë tjetër për të bërë prej Adasit, veçse të përkulej para të Dërguarit të Allahut. Megjithatë dukej se edhe me kaq nuk mund të mjaftohej. Ai donte t'i puthte duart, derisa të ngopej... Mandej u ngrit dhe filloi ta puthte nga koka... Kjo ishte një ndodhi që t'i bënte të harrueshme të gjitha mundimet e ditës. Ai po përballej me një njeri të vërtetë, andaj nuk kishte rëndësi edhe sikur bota të shkatërrohej krejt.

Nga ana tjetër, Utbja dhe Shejbja, kur panë se ç'po bënte skllavi i tyre, Adasi, u kthyen në gjendjen e tyre të mëparshme, e nuk po i zinte më vendi. E patën dërguar Adasin me një qëllim krejt të mirë, kurse ai tanimë i puthte duart dhe kokën Muhamedit.

- E shikon? Na e nxori edhe Adasin nga rruga...

Në fund, kur u kthye Adasi, ata nuk vonuan t'i kundërviheshin.

- Çfarë të ndodhi ty që fillove t'i puthje duart dhe kokën atij njeriu?

- O zotëria im, po nuk ka njeri më të mbarë se Ai në botë. Ato fjalë që më tha Ai mua, nuk mund t'i thotë askush veç një profeti.

- Të të vijë turp, o Adas! Të mos ndodhë në asnjë mënyrë që ai

njeri të të largojë prej fesë së të parëve të tu. Sepse feja jote është më e mbarë se e tija.³¹¹

Lëvizja drejt Mekës dhe dëshmia e xhindeve

Në fund të një dite tejet të hidhur, Profeti ynë i dashur, i Cili ishte përballur me një ndodhi-dhuratë krejt të pagjasë, u largua i trishtuar së andejmi, duke ndjekur rrugën që të çonte për në Mekë. Kur mbërritën në vendin e quajtur Nahle, Profeti ynë (s.a.s.) bëri një pushim të shkurtër ku të mund të falte namazin e tehexhudit. Me sa duket, i Dërguari i Allahut kishte vendosur të flinte disa net në atë vend. Mandej, qëndroi në namaz dhe filloi të lexonte suren Xhin.

Ndërkohë, pranë Tij erdhën shtatë prej xhindeve të familjes Nusajbin. Po ndiqnin namazin e Tij, dhe po dëgjonin pjesët e Kuranit që Ai po këndonte sakaq. Kur u afruan edhe pak, filluan t'i bënë njëri-tjetrit me shenja:

- Ju lutem, pushoni ta dëgjojmë, – filluan ata të qortonin njëri-tjetrin.

Me të mbaruar Kurani që u këndua, u larguan për në familjet e tyre, ku edhe do të kumtonin ato që kishin parë.

- O populli ynë, ne sot kemi dëgjuar një libër të atillë, që fton drejt të mirës dhe të bukurës; ne i besuam atyre fjalëve. Sepse ky libër, duke ardhur pas atyre të Musait (a.s.), jo vetëm që i mbështet ato që thuheshin atje, por edhe na thërret drejt më të drejtës rrugë, me mesazhe të plota dhe të qarta. Tashmë ne, pasi i dëgjuam me vëmendje ato fjalëve të drejta, i besuam, dhe ata që i besojnë Allahut (xh.xh.) nuk kanë pse të shqetësohen për asgjë.³¹²

Ndërkohë zbriti sërish Xhebraili Fjalëdrejtë, i Cili i bëri të ditur ngjarjen të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Kjo ishte surpriza e dytë pas ndodhisë me Adasin. Tanimë, i Dërguari i Allahut po krijonte lidhje edhe me xhindet, duke pasur edhe në mes tyre nga ata që do t'i besonin. Sepse, përveç njerëzve, Ai ishte një profet i dërguar edhe për xhindet.

Dy mbështetje të panjohura po vinin njëra pas tjetrës. Pas Xhebrailit (a.s.) dhe engjëllit të maleve, tanimë përballë të Dërguarit të Allahut po dorëzoheshin edhe xhindet.

³¹¹ Ibni Hisham, *Sire*, 2/268-9

³¹² Ahkaf, 46/29-31; Xhin, 72/1-15

Çdo ajet që zbriste kishte brenda vetes edhe kuptimin e nxitjes për besimtarët. Sidomos përmbajtja e ajetit ishte si një ilaç për kushtet e vështira nëpër të cilat po kalonin besimtarët.

- Kushdo që i përgjigjet negativisht këtyre ftesave të sinqerta të Allahut ta dijë se nuk ka forcë që mund ta ndihmojë në këtë botë, dhe nuk mund të gjejë asnjë mbështetje dhe mik më të mirë. Këta njerëz padyshim që janë të devijuar.³¹³

---

³¹³ Ahkaf, 46/32; Gjithashtu shih: Xhin, 72/12

EDHE NJËHERË MEKA

Megjithëse Taifi mund të mos e kishte dhënë përfundimin e synuar, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), i kënaqur pa masë nga pranimi i Islamit prej Adasit dhe xhindeve, u drejtua sakaq në drejtim të Mekës. Kur po i afrohej qytetit, vendosi të shkonte edhe njëherë në shpellën e Hiras, në malin e Nurit, si në kohët e vjetra. Mekën, e cila ia kishte mbyllur portat në fytyrë, e shihte tani të shpërfaqur krejt përpara syve. Shtëpia e Allahut si e ndrojtur, dhe besimtarët jetimët e saj. Me sa duket ndërmjet këtyre të dyja palëve po ndodhte një bashkëbisedim pa fjalë. Sepse edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), si një binjak i Qabes, ishte jetim e krejt i pikëlluar.

Në anën tjetër ishte Zejdi që po mendonte se si do të mund të hynin në Mekë, rrugëzgjdhjen e së cilës nuk po e gjente dot. Derisa erdhi një çast që nuk duroi dot më, por vendosi të pyeste të Dërguarin e Allahut (s.a.s.):

- Si do të hyni sërish në Mekë, kur ata të përzunë prej andej?

Profeti i Mëshirës, si përherë, edhe kësaj here ishte tejet i vendosur. Brenda vendosmërisë së Tij ishin të fshehura mirë edhe mesazhet se Ai arrinte ta parashikonte që tani ato që do të ngjasnin:

- Siç e sheh o Zejd, nuk ka dyshim se Allahu ta nxjerr një rrugëzgjdhje, e nuk të lë portë pa hapur. Padyshim që Allahu do ta ruajë fenë e Tij, dhe do ta nxjerrë fitimtar profetin e Tij.

Mandej, si plotësim të disa shkaqeve të nevojshme, Ai vendosi t'u niste lajmin e ardhjes disa prej prijësve të Mekës. Qëllimi ishte që të mos përballej me asnjë problem teksa kthehej në qytetin e Tij. Emri i parë që i erdhi në mendje ishte ai i Ahnes ibni Sherikut. Vetëm se ai iu përgjigj:

- Unë vetë jam nën besë, dhe ata që janë në gjendjen time nuk mund të marrin nën besë dikë tjetër.

Pastaj Profeti i dërgoi të njëjtin mesazh oratorit të njohur kurejsh, Suhejl ibn Amrit, veçse edhe ai i ktheu:

- Bijtë e Amirëve nuk kanë se si t'u japin siguri bijve të Ka'bit, - duke i pohuar kësodore se nuk ishte ende gati për të pranuar diçka të

këtyllë. Ndoshta nuk e gjenin dot guximin për një përgjigje shpërblyese. Vetëm diçka ishte e sigurt, se Profeti e kishte në axhendë emrin e Suhejlit dhe ishte një emër prej të cilit priste shumë.

Përgjigja pozitive erdhi pikërisht nga Mut'im ibni Adiji. Me t'i mbërritur kërkesa e Profetit tonë paqja qoftë mbi Të, thirri ushtarët e tij dhe u tha:

- Merrni menjëherë armët dhe nisuni e më pritni në shtyllat e Qabes. Sepse unë i kam dhënë fjalën të Dërguarit të Allahut.

- O kurejshë, dini se unë i kam dhënë besën Muhamedit. Askush të mos e prekë Atë, pasi çdokush që tentonte ta prekte atë do të kishte të bënte me Mut'imin.

Pas kësaj, Profeti i profetëve bashkë me Zejdin erdhën në Mekë. Synimi i parë ishte Qabeja, andaj ata e përshëndetën atë, filluan të falnin edhe dy rekate namaz, për t'u kthyer në fund në shtëpi. Gjatë gjithë kësaj kohe, Mut'im ibni Adiji rrinte e bënte rojë bashkë me djemtë e tij. Nuk do ta lejonte kurrsesi që dikush t'i bënte Atij ndonjë të keqe.³¹⁴

Në anën tjetër, Ebu Xhehli, i cili ishte i shqetësuar së tepërmi për kauzën që kishte përqaftuar, u afrua pranë Mut'imit dhe e pyeti:

- A i dhe vetëm besën, apo u bëre edhe vetë mysliman?

- Jo, nuk jam bërë mysliman. I kam dhënë vetëm fjalën se nuk do të lejoj askënd që ta prekë me dorë.

Zaten kjo ishte edhe përgjigja që priste ai, kështu që iu drejtua edhe njëherë i gëzuar, për herë të fundit.

- Atëherë, ne të japim fjalën se nuk i bëjmë asgjë njeriut që ti i ke dhënë siguri.³¹⁵

Çfarë pranimi ishte ky, që edhe nga mesi i armiqve më të ethshëm dilte një armik, i cili merrte përsipër që ta mbronte prej të keqes së të tjerëve. Merrte parasysh edhe sigurinë e fëmijëve të vet, por nuk lejonte askënd që të shkelte mbi fjalën e tij të dhënë. Me një fjalë, që fjala të fitonte forcë, dhe kërkesat të merreshin parasysh, njerëzillëku duhet të ishte i një niveli të atillë, që të mos mund të kundërshtohet prej askujt. Emri i kësaj kredie ishte besimi dhe themeli që buronte prej sinqeritetit. Vlera e kësaj kredie ishte aq e madhe, sa nuk mund të krahasohej me asnjë pasuri të kësibotshme. Sepse, edhe sikur të

³¹⁴ Ibni Sad, *Tabakat*, 1/212

³¹⁵ Taberi, *Tarih*, 1/555: Mubarekfuri, *er-Rahiku'l-Mahtum*, fq. 127-8

gjitha pasuritë e botës t'i shërbeheshin Mut'imit, ai prapë nuk do të rrezikonte për të marrë parasysh gjithë atë rrezik që i kanosej prej mekasve të irrituar. Edhe vetëm siguria, apo edhe qëndrimi tërë pafajësi i Muhamedit, mjaftonte që t'ia vinte shpirtin në lëvizje Mut'imit. E bënte ta ndjente deri në thellësi të shpirtit, se duhet të vinte një çast që dikush të thoshte “stop!”.

Vëmendja drejtohet nga fiset përreth

Dukej qartë se Meka po mbyllte të gjitha portat. Nuk e kishte marrë dot përgjigjen e shumëpritur prej taifasve, por për aq kohë sa shpirti do të gjendej brenda atij trupi, kumtimi ishte një detyrë nga e cila nuk mund të hiqje dot dorë aq lehtë. Këtu ishte fshehur kënaqësia e Allahut. Andaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.), duke e vlerësuar siç duhej edhe stinën e haxhit, e cila ishte duke afruar, po mendonte si të kishte një rreth më të gjerë dëgjuesish. Andaj vendosi që të shëtiste fis më fis. Çdo fisi që vizitonte, u prezantohej, duke i ftuar edhe ata në fenë e Tij. Sa e çuditshme, dukej sikur edhe këto familje të kishin arritur ndonjë marrëveshje me kurejshët, pasi Resulullahu (s.a.s.) po merrte të njëjtën përgjigje si të atyre. Çdokush e priste me nga një kërkesë të veçantë, duke pritur diçka ndryshe nga ajo që kishte kërkuar folësi para tij.

Në mes tyre gjendej edhe një grup prej gjashtë vetash, të cilët kishin ardhur nga Medina. Profeti ynë i mendoi ata si alternativën e fundit, andaj shkoi pranë tyre, e pasi i kishte përshëndosur mirë e mirë, i pyeti:

- Po ju, kush jeni?

- Ne jemi një grup prej hazrexhëve. Hazrexhi ishte një emër i njohur për Të.

- Hazrexhi që ishte bashkëpunëtor i Dhufërit, apo..? – drejtoi Ai një tjetër pyetje kësaj here. Dhufëri ishte një njeri i rëndësishëm, i cili u fliste hazrexhëve për profetin e fundit që do të vinte.

- Po, - u përgjigjën ata. Ata po përgjigjeshin gjithë sinqeritet.

- Si thoni, sikur të ishim ulur e të flisnim për pak kohë, - pyeti Ai sërish.

- Patjetër, - ishte përgjigja e tyre e njëzëshme.

Pas këtyre fjalëve, i Dërguari i Allahut u ul pranë tyre dhe filloi të fliste me ta gjerë e gjatë. U këndoi disa prej ajeteve të zbritura prej

Allahut. Ky grup ensarësh që përbëhej nga Es'ad ibni Dhurare, Aus ibni Harithi, Ukbe ibni Amiri, Kutbe ibni Amiri, Rafi ibni Maliku dhe Xhabir ibni Abdullahu. Kohë-kohë atyre u vinin ndërmend fjalët që kishin dëgjuar prej të parëve të tyre. Të parët e tyre thoshin vazhdimisht, se nga mes maleve të Faranit do të vinte një profet prej fisit të Ibrahimit. Madje kur ishin mundur prej hebrejve në luftë, ata e patën pranuar humbjen, por patën thënë, se do të vinte një ditë që nga mesi i tyre do të dilte një profet. Fjalë, të cilat shkurt e shqip do të thoshin: "Atëherë kemi për t'ju copëtuar." Lëre që, pastaj ata që do të besonin të parët do të ishin njerëzit më të nderuar të Gadishullit, për të cilët do të fliste vetë historia. Andaj këta njerëz e dëgjonin me aq vëmendje të Dërguarin e Allahut, e nga brenda kishte filluar sakaq të vlonte ndjenja e besimit te Zoti.

Pas përpjekjeve të shumta për të kërkuar burra në mes të asaj shkretëtire burrash, kur duheshin me kohë të tëra që të përftoheshin dy njerëz në fenë e Islamit, tanimë po hynin gjashtë njëherësh. Kjo po e gëzonte pa masë të Dërguarin e Allahut. E vetmja gjë e hidhur ishte ardhja e çastit të hidhur. Mirëpo tani kishte ardhur koha për të shkuar në Medinë. Ata do ta linin Mekën për të shkuar në Medinë, në vendlindjen e tyre.

Pa u larguar ata ranë në një mendje me njëri-tjetrin, se vitin që vinte, ata do të vinin edhe njëherë për t'u takuar me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.), madje duke marrë me vete edhe ata njerëz, të cilëve do të kishin mundësinë t'ua bënin të vërtetat të pranueshme.

Medina sapo kishte filluar ta përshëndeste qytetërimin e ri.

Resulullahu (s.a.s.) pas kaq e kaq kohësh, më në fund po buzëqeshte, teksa kthehej për në Mekë.

ISRA DHE MIRAXHI³¹⁶

Që nga malli i përjetuar në Hira kishin kaluar gjithsej dhjetë vite. Koha tregonte ditën e njëzet e shtatë të muajit Regaib. Gjatë kësaj kohe, ata ishin përpjekur jashtëzakonisht shumë, por Meka prapë ishte treguar kokëmushkë për të mos e pranuar atë që i ofrohej prej të Dërguarit të Allahut. Në fakt, kishte edhe nga ata që nuk mohonin, por pas gjithë atyre përpjekjeve, jo të mohonin, apo thjesht pohonin me fjalë, por duhet të vinin duke rendur kah besimi dhe bukuritë e tij. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk jetonte vetëm për vete. Ai përdorte çdo mundësi që i vinte doresh, duke trokitur çdo ditë nga porta në portë.

Edhe përgjigja që merrte gjithë kjo rropatje përpjekjesh ishte e dukshme. Reagimi që treguan kurejshët pas vdekjes së Ebu Talibit dhe nënës sonë, Hatixhes së nderuar (r.a.), ato që përjetoi në Taif, ia kishin shqetësuar tej mase shpirtin, duke e bërë tani që të ndjente paqe vetëm duke u struktur në mëshirën e ngrohtë hyjnore. Zaten, po të mos ishin edhe këto frymë mëshire, ashpërsia e mekasve ishte e papërballueshme.

Sakaq, një mbrëmje, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkoi në shtëpinë e vajzës së Ebu Talibit, Umu Hamisë, e ç'të shihte, tavani u hap krejt, e së andejmi erdhi sërish miku i Tij më besnik, Xhebraili (a.s.). Ardhja kësaj here ishte ndryshe nga radhët e tjera. Me vete kishte një kafshë, mbi të cilën kishin hipur edhe profetët e tjerë më parë, por që kësaj here ishte pak më e madhe, diku në përmasa më të vogla se një mushkë, me emrin e veçantë "Burak". Dukej qartë se bëhej fjalë për një ftesë, e për ta marrë kishte ardhur pikërisht miku i Tij më i mirë, Xhebraili. Mbreti i profetëve, Ahmed Mahmud Muhamedi (s.a.s.) ishte kësaj here i ftuari i veçantë i Allahut, të cilin po e ftonte në lartësitë qiellore.

Me një fjalë, gjithë ai pikëllim i përjetuar gjer më sot, do të shpërblehej me një qerasje të një natyre krejt të veçantë... Të vërtetat që Ai

³¹⁶ Isra dhe Miraxhi janë një mrekulli e verifikueshme me transmetimin e qëndrueshëm e të njëjshëm të Kuranit dhe Sunetit.

kishte kohë që i ndjente në thellësi të shpirtit të vet, tanimë Allahu po e ftonte që t'i dëshmonte me vetë sytë e Tij. Do ta merrte që nga Meka për ta gjezdisur në s'dihet se ç'vise të veçanta qiellore.

Vetëm se, para këtij udhëtimi, duhej kryer një procedurë si ajo që kishin ndjekur njëherë, teksa Muhamedi i vogël gjendej në shtëpinë e mëndeshës së Tij. Andaj, Xhebraili besnik i hapi Atij gjoksin, dhe ia pastroi me ujin e pastër të Zemzemit. Ia mbushi mirë e mirë edhe me xhevahiret e besimit dhe urtësisë, e pastaj ia mbylli. Sakaq, i besuari i qiellit, Xhebraili, do t'i printe të besuarit të tokës, Muhamedit (s.a.s.) drejt një udhëtimi të pashoq e të parrëfyeshëm në viset më të qashtra qiellore.

Isra

Buraku, të cilit i kishte hipur sipër lëvizte aq shpejt, sa në çdo hap që hidhte, dukej sikur e hidhte hapin pikërisht në pikën e fundme të horizontit, duke kaluar sakaq distanca marramendëse. Me të hipur në të zaten hapësira pati ndryshuar krejt, derisa Ai e kishte parë veten në Faltoren në Jerusalem. Shkoi dhe e lidhi Burakun pikërisht në vendin ku e patën lidhur edhe profetët e tjerë. Sakaq u nis për brenda faltores ku do të falte namaz.

Këtu ishin mbledhur robërit më të devotshëm të Allahut, të zgjedhur po nga vetë Ai, të cilët po prisnin të vinte vula e profetësisë, e cila ishte vetë Muhamedi (s.a.s.). Me ta parë që po vinte, ata e pritën me mijëra përshëndoshje, duke filluar një e nga një për t'u rreshtuar që të kryenin detyrën më të rëndësishme të botës. Të gjithë profetët ishin mbledhur në një saf të përbashkët për të falur dy rekatëshin e namazit. Tanimë u kishte ngelur të prisnin vetëm për të Dërguarin e Allahut. Dukej që linja e Ibrahimit (a.s.) do të finalizohet me emrin e Muhamedit, i Cili do ta ndiqte këtë çështje deri në ditën e Kiametit. Zaten ky ishte kuptimi i zgjedhjes posaçërisht të këtij, e jo ndonjë vendi tjetër. Duhej që kryerja e kësaj detyre të bëhej në një vend të përbashkët për shumicën e profetëve, por që më pas do ta kthente vëmendjen kah Meka. Nëse do të shihej nga këndi i takimit me disa prej profetëve paraardhës më tej, gjatë këtij rrugëtimi, do të vërehej vëmendja tek e njëjta temë, e cila theksonte medoemos bashkësinë e nevojshme të shpresës për të ardhmen.

Sakaq, Më i Dashuri Famëlartë zuri vend në krye të xhematit...

Ky ishte simboli që krijesat do të mblidheshin edhe njëherë tjetër, të gjitha, aty, përballë Krijuesit të tyre. Fëmijët e Ademit, pamja e ritakimit të tyre edhe njëherë, dhe personi me emrin e të cilit ai kishte kërkuar falje para portës së Allahut... Derisa profetët u lidhën të gjithë në namaz pikërisht prapa Tij, kjo tregonte se edhe bashkësitë e tyre, do të vinte një ditë, që do të lidheshin po pas fesë së Tij.

Në fund të faljes, përpara iu vendosën tri enë; njëra me qumësht, njëra me ujë dhe njëra me pije. Duhet të zgjidhte njëren syresh. Pa kurrfarë ngurrimi, zgjodhi atë me qumësht. Kjo zgjedhje e Profetit tonë të dashur e emocionoi jashtë mase dhe Xhebrailin e bekuar (a.s.).

- Duke zgjedhur qumështin, Ti zgjodhe rrugën e së vërtetës, dhe ume-ti Yt ka për të qenë përherë udhëtar i rrugës së drejtë. Sepse ky ishte rezultati i leximit siç duhet të realitetit, dhe zgjedhja e bërë duhet të shprehte pikërisht natyrën njerëzore. Edhe zëri që jehonte aty këtë thoshte:

- Nëse do të kishe zgjedhur ujin, atëherë ume-ti Yt do të ishte mbytur. Po të kishte zgjedhur pijen, atëherë bashkësia e Tij do të dehej, e do të nxirrte çdofarë ngatërresash rrethendane. Por, derisa kishte zgjedhur pikërisht qumështin, edhe Ai, edhe bashkësia e Tij, do të ishin përherë në udhë të drejtë.³¹⁷

Miraxhi

Surprizat nuk kufizoheshin vetëm me Jerusalemin. Xhebraili (a.s.) e ftoi Atë që ta vazhdonin më tej udhëtimin e tyre qiellor. Për një çast krejt hapësira rreth e qark u shndërrua me njëmend, duke bërë që të niste një udhëtim gjithë të fshehta, dhe surpriza. Ngjiteshin kat më kat në qiell, dhe sapo prekën në portën e parë, u përballën me një zë që i priti:

- Kush je ti?
- Xhebraili.
- Me kë ke ardhur?
- Muhamedin!
- Profet është Ai?
- Po, profet!

Kodet ishin thënë siç duhej, kështu që qielli tokësor tashmë ishte shumë larg. Përballë profetit të nderuar po qëndronte njeriu i parë, Ademi (a.s.) Në fillim e priti dhe e përshëndoshi me një përgëzim, e

³¹⁷ Ibni Hisham, *Sire*, 2/242-3

mandej filloi të lutej për Të. Vetëm se në qëndrimin e tij vërehej diçka tejet e çuditshme. Kur shihte në anën e djathtë të tij, buzëqeshte, ndërsa kur shihte në të majtën, e kaplonte një e qarë e pandalshme. E pa edhe njëherë me vëmendje, dhe në të dyja anët nga shihte ai kishte grumbuj të mëdhenj njerëzish. Pa e lënë të pyeste, ishte Xhebraili (a.s.) ai që filloi t'ia shpjegonte:

- Ky është Ademi. Ndërsa retë e njerëzve që i rrinë në të dyja anët janë pasardhësit e tij. Ata që janë në të djathtë, janë njerëzit e Xhenetit, ndërsa ata që rrinin në të majtë, ishin njerëzit e Xhehenemit, të cilët, sapo i shihte, e kaplonte një ndjesi dëshpërimi, pas së cilës nuk e mbante dot të qarën.

Tanimë në çdo portë të qiellit kishte nga një ceremoni më vete, dhe për më tepër edhe takohej me nga një profet të veçantë. Përshëndoshej me ta, e pasi merrte përgëzimet e secilit prej tyre nisej në drejtim të portës tjetër. Në të dytin Ai u pa me dy profetë, të cilët ishin djem tezesh me njëri-tjetrin, Jahjanë (a.s.) dhe Isain (a.s.), në të tretin pa Jusufin (a.s.), në të katërtin pa Idrisin (a.s.), në të pestin pa Harunin (a.s.), ndërsa në të gjashtin pa Musanë (a.s.), deri në të shtatën, ku u takua personalisht me Ibrahimin (a.s.). Secili nga ata i thurte lavde dhe përgëzime këtij njeriu, i cili do të ishte vula e profetësisë së Allahut. Gjatë këtij udhëtimi, Ai pati parë Musain (a.s.) që po qante, dhe e pati pyetur se ç'kishte:

- Qaj, sepse ky djalosh është nisur si profet kohë pas meje. Numri i atyre që do të hyjnë në Xhenet prej bashkësisë së Tij është shumë më i madh se i atyre që do të hyjnë në Xhenet prej bashkësisë sime.

Miraxhi ishte emri i një udhëtimi tërë të papritura, e kryekrejt surprizues. Kishte edhe shumë gjëra të tjera që do t'i shihte gjatë këtij udhëtimi. Muri i Bejti Mamurit, ku ishte mbështetur Ibrahim (a.s.), po qëndronte tani përballë Tij me të gjitha zbukurimet dhe gurët e tij të çmuar dhe ngjyrat laryshane që të verbonin bukurie. Një mur, në të cilin hynin nga shtatëdhjetë mijë engjëj njëherësh, e që nuk dilnin më, duke qenë se ky vend ishte pikërisht projektimi i Qabes së nderuar me rrethrotullime, në qiell.

Xheneti

Profeti ynë (s.a.s.) gjatë këtij udhëtimi gjithë të papritura do të dëshmonte edhe disa pamje nga Xheneti dhe Xhehenemi, të cilat do

t'i duheshin për t'i treguar bashkësisë së Tij se me çdo të përballej gjithësecili për aksh veprim që do të kryente.

Xheneti iu hap përpara syve, ashtu, sa hap e mbyll sytë. I zbukuar me xhevahire të panumërta, e ngjyrosur me ngjyra nga më laryshanet, të cilat nuk i pranon asnjë imagjinatë. Përpara syve të Tij po paraqitej një bukuri që sytë nuk mund ta kenë parë kund, që veshët nuk mund ta kenë dëgjuar kund, dhe që nuk mund të fantazoheshin kurrsesi prej një qenieje të përkohshme. Ç'pamje të mahnitshme, por edhe prekëse njëherësh... Kodrat e smeralda të Xhenetit i shpërfaqeshin përpara syve perde pas perdeje, duke i përfutur Atij mijëra ndjesi ilaçesh dhe mahnje.

Për një çast, në vesh i erdhi një zë shumë i ëmbël.

Po ky, ç'zë të ishte?!

- Ky është zëri i Xhenetit, - i tha Xhebraili (a.s.)

Nëse i vije veshin, e dëgjoi zërin teksa thoshte:

- O Zot! Jepmi mua ato që më ke premtuar! Ja tek janë dhomat që më ke falur, mëndafshet dhe pëlhurat përralore, diamantet dhe kristalet e shtrenjta, argjendet dhe florinjte, kolltuqet dhe dyshemetë, kafshët dhe pijet e shumëllojshme, andaj bjer mi sa më shpejt njerëzit që më ke premtuar.

Si për t'i kthyer përgjigje atij zëri të sinqertë, kësaj radhe u ngrit një tjetër zë buçitës:

- Nuk do të kalojë shumë kohë, që çdo besimtar dhe besimtare, çdo mysliman dhe myslimane, që më beson Mua dhe të Dërguarin Tim, që vepron përherë mirë, e që nuk më bën shok në krijim, që nuk përkulet para asnjë force tjetër veç Times, ka për të mbushur hapësirat e tua!

Kush vepron brenda rregullave të vendosura prej Meje është i sigurt. Unë i jap çdokujt, atë që ai kërkon prej Meje. Kush kërkon diçka paraprakisht prej Meje, atëherë Unë ia jap. Dhe kush më dorëzohet Mua, duke më lënë në dorë përfundimin e gjithçkaje, atëherë Unë i jap finalizim punëve të tij. Sepse nuk ka kurrfarë dyshimi, që Unë jam Zoti që nuk ka kënd tjetër të barazvlerëshëm. Unë e mbaj gjithnjë premtimin e dhënë! Padyshim, që ata që besuan do të shpëtojnë. Sa krijues i mirë dhe i përsosur që është Allahu!

Xheneti, me ta dëgjuar këtë zë, filloi të thoshte këto fjalë:

- U kënaqa, o Zoti im!³¹⁸

Pa edhe njëherë brenda me kujdes. Atje kishte trima të ulur nëpër kanape, të cilët bashkëbisedonin me njëri-tjetrin buzë përrenjsh freskues... Nga të katër anët të rrethuar me shërbëtorë, ata mund të kërkonin ç'tu donte zemra. Rrethendane ishin të rrethuar prej hurive, dhe teksa përfitonin prej gjithë këtyre mirësive, ata as nuk ngopeshin, e as nuk tregonin shenja të ambientimit me to. Aromat dhe shijet ndryshonin vazhdimisht, asisoj që të jepnin kënaqësi të vazhdueshme, e të papërsëritshme.

Përballë kishte njerëz të grumbulluar në xhemate. Çdo ditë mbillnin gjëra të reja, frytet e të cilave i merrnin po brenda ditës.

- Kush janë këta? - e pyeti Ai Xhebrailin fjalëdrejtë.

- Këta janë ata që përpiqen në rrugën e Allahut. Që përdorin çdo pasuri e çdo fuqi në rrugën e Allahut. Shpërblimi i çdo vepre të tyre është i shumëfishtë, si kalliri i grurit, që nga një farë e hedhur në tokë, jep shtatëqind kokrra gruri. Allahu u jep atyre pasuri të reja për çdo gjë që ata kanë dhënë në rrugën e Tij. Sepse Ai jep atë që është më e mira,³¹⁹ - e përmbylli përgjigjen Xhebraili.

Në të katër anët kishte lumenj dhe përrenj të ëmbël. Në disa prej tyre kishte qumësht në vend të ujit, e në disa të tjerë kishte mjaltë. Atyre që ishin më të dallueshmit syresh u thoshin Nil dhe Euftrat. Ndoshta kjo tregonte sipërfaqen në të cilën do të përhapej Islami në të ardhmen, duke ia shpërfaqur përpara syve në trajtën e një fotografie, e cila ishte njëkohësisht edhe sihariq.

Kushedi sa e sa të mira të tjera gjendeshin atje, dhe me sa e sa përgëzime e patën mirëpritur në çdo vend që hynte. Çdo njeri, pasi t'i tregoheshin gjithë ato gjëra të bukura, do ta kishte të pamundur të donte edhe njëherë që të kthehej mbrapsht, në mes të njëmijë e një vuajtjeve. Vetëm se synimi i Tij i vërtetë ishte ta përqafonte krejt njerëzimin me mëshirë dhe dhembshuri, dhe qoftë edhe sikur të pranonin vetëm pjesën e parë të dëshmisë, pra pa emrin e Tij, veç "*La ilahe il'lallah*", Ai prapë nuk do të hiqte dorë së kërkuar që aty të hynin të gjithë njerëzit. Edhe Ai vetë ua kishte thënë: "*Kush thotë La ilahe il'lallah, hyn në Xhenet*".³²⁰ I gjithë ai vend ishte krijuar enkas për

³¹⁸ Taberi, *Tefsir*, 8/3

³¹⁹ Ibni Kethir, *Tefsir*, 3/18; Taberi, *Tefsir*, 15/7

³²⁰ Buhari, *Sahih*, 5/2193

Të, andaj edhe ardhja e Tij në të ishte e fundmja. Ngase ishte mbreti që do të vendoste rimën e fundit në varg, bashkimi i trupit me shpirtin ishte lënë posaçërisht në fund.

Xhehenemi

Patjetër, jo çdo vend ishte aq i ëmbël sa Xheneti. Kur u larguan së andejmi, për të shkuar në një tjetër vend, dëgjoi disa zëra tejet të frikshëm, për të cilët pyeti menjëherë se cili ishte burimi i tyre:

- Është zëri i Xhehenemit, – u përgjigj Xhebraili (a.s.)

- O Zoti im! Jepmi tashmë ato që më ke premtuar! E sheh se si vlojnë flakët, limfa dhe ujërat e nxehta! Thellësia arriti një pikë të paarritshme, dhe nxehtësia që është formuar është e padurueshme. Nismi ato që më ke premtuar!

Sakaq, u dëgjua sërish i njëjti zë me atë që kishte folur teksa ishin duke parë Xhenetin:

- Po, çdo njeri, mashkull apo femër që më bën mua shok në krijim; çdo mohues që më mohon mua, dhe çdo zullumqar që nuk beson në ditën e gjykimit dhe në librin Tim do të vijë. Mos u nxito!

- Në rregull, unë jam i kënaqur prej Teje o Zot!³²¹ – i njëjti zë.

Kur pa nga vendi prej nga vinin të gjitha ato ulërime dhe klithma, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) pa Xhehenemin të trupëzuar para syve të Tij, me të gjitha ato pamje, të cilat nuk të bënte zemra t'i shihje. Patjetër, këto ishin vetëm disa pamje, të cilat do t'i duheshin Atij si dëshmi për t'u folur të tjerëve në lidhje me ndalesat që duheshin zbatuar, në mënyrë që të mos përfundojnë atje. Ato ishin tufane flakësh që ngriheshin prej drurësh dhe gurësh të djegur... Një hungërimë e thellë dëgjohej gjithandej. Përbrenda ndjehej një uri e madhe për të pritur njerëz.

- A nuk ka më? – klithte ai. Ata që gjendeshin brenda tij duke kryer dënimin, nuk e kishin mundësinë që për disa çaste të tërhiqeshin mënjane për të kaluar disa çaste pa vuajtjet e dënimit. Sa herë që trupi të tretej, e të shkrumbosej e të bëhej hi, çdo gjë fillonte nga fillimi, kockat rikrijoheshin, e përsipër u mvishej një shtresë mishi. Nga thellësitë e Xhehenemit dilnin vetëm klithma torturash:

- Ah, sikur të kthehesha edhe njëherë në tokë!

- Ah, sikur t'ia vija veshin atyre që më thuheshin, e të mos kisha

³²¹ Taberi, *Tefsir*, 15/1

rënë në këtë gjendje!

- Të përgjrohëm, o Zot! Të paktën lehtësoma dënimin veç për një ditë të vetme.

- Të paktën të isha dhe.

Grumbuj të ndryshëm njerëzish ishin mbledhur në vende të veçanta, të cilat dënoheshin me mënyra të ndryshme. Mbi trup u rrinin engjëjt zebani, ndërsa në buzëqeshje nuk mund t'i vëreje as minimumin e ekzistencës së saj. Kishte njerëz të atillë, të cilët shkriheshin sikur ta kishin diellin afër vetëm sa maja e një shigjete.

Në një tjetër anë rridhnin rrëke të stërgjata gjaku dhe limfe, në të cilat lundronin të përmbytur gjithësoj mëkatarësh e njerëzish të pabindur. Çdo fatkeqi që tërhiqej paksa në anë, fillonin t'i binin me gurë, dhe teksa përgjroheshin, goja u mbushej prej gurëve, duke u detyruar që të villnin sërish gjak dhe limfë prej gjithë trupit.

Aty pa edhe disa njerëz, të cilët torturoheshin duke u goditur me hekura dhe gurë, andaj pyeti menjëherë Xhebrailin, se po këta kush ishin?

- Këta janë njerëzit që përtonin të kryenin adhurimet farze, dhe që e kryenin vetëm sa për të kaluar radhën.

Ndërsa në anën tjetër, qëndronin njerëzit të cilët nuk e kishin dhënë zekatin e pasurisë së tyre. U jepej vetëm limfë dhe helm për të gjerbur, e mandej tërhiqeshin zvarrë sikur të ishin kafshë. Këtu Ai po dëshmonte se ç'ngjaste kur nuk i kryeje ato që urdhëronte Allahu (xh.xh.). Kishte edhe shumë gjëra të tjera për të parë. Në një cep tjetër qëndronin ata që kishin ngrënë prej asaj që i përkiste jetimit, të cilëve u jepeshin copëza zjarri për të gëlltitur. Në një tjetër anë ishin ata që nuk kishin qëndruar besnikë në fjalën e dhënë, të cilëve u ngarkoheshin pesha sa vjen e më të rënda. Gojë e atyre që kishin ditur veç të nxirrnin ngatërresa rrinin të shtrembëruara, me gjuhë të bërë gjak. Edhe gjendja e atyre që ishin bërë mjet në kryrjen e një padrejtësie karshi njerëzve ishte me të vërtetë për të ardhur keq.

Në një tjetër anë ishin ata njerëz që e kishin barkun edhe njëherë më të madh se veten. As nuk çoheshin dot në këmbë, e as nuk ecnin dot përpara. Kur pyeti se cilët qenë këta, përgjigja ishte se ata ishin njerëzit që ishin orvatur për të fituar para prej parave. Me një fjalë njerëzit e fajdeve.

Disa njerëz po i bënin shumë përshtypje. Ndërsa njëherë anë e

kishin mirë e tu mirë, anën tjetër e kishin krejt të dekompozuar, sikur të ishin trupa të rrënuar. E linin vendin e pastër për t'u vendosur atje ku ishte bataku. Kur i pa me kujdes, edhe këta ishin njerëzit imoralë, që kishin rendur nga një gjë e ndaluar kah një tjetër.

Dhe shumica e këtij kallaballëku përbëhej prej atyre që kishin rënë pre e rretës së dëfrimeve të kota, që jo vetëm kishin rënë vetë, por ishin munduar edhe të tërhiqnin të tjerët andej. Aty në anë ishin edhe femrat, të cilat kishin shërbyer si tërheqëse të tyre, të cilat rrinin të varura prej organit me të cilin i kishin qesëndisur mëkatarët. Klithma u mbulonte klithmën e pakmëparshme.

Sidretu Munteha

Pas kësaj, Ai erdhi në Sidretu Munteha (Pikën e fundme)³²². Tani ishte përballë një përgëzimi akoma edhe më të veçantë. Ishte si një ceremoni ku nuk kishte asnjë ngjyrë që të mos ishte pjesëmarrëse nëpër motive. Ky ishte një vend i shenjtë ku bashkohej e mundshmja me të domosdoshmen, për më tepër, kësaj radhe Ai nuk e kishte as Xhebrailin me vete. Sepse bota e së mundshmes kishte ngelur shumë prapa. Nuk kishte pasur asnjë botë shpirtërore heroike që ta kishte tejkaluar këtë kufi gjer më sot, për të ardhur në këtë dhomë, e cila dukej se ishte e ndarë për miq të veçantë. Domethënë, Qenia njerëzore më e vyer do të ishte miku i parë, i vetmi dhe i fundit i kësaj dhome. Ashtu si nuk kishte pasur paraardhës, ashtu nuk do të kishte as pasardhës. Sepse Ai ishte i fundit i vargut të profetëve.

Resulullahu po dëshmonte kështu bojën në majën e penës së kade-rit, bashkë me zhurmën e tij karakteristike.³²³ Ky ishte përfaqësimi i sekretit të projektimit të Qabes. Kishte kaluar nëpër gjithë ato vende, e tanimë, kur nuk kishte ngelur më asnjë vend pa shkelur, vendi ku kishte mbërritur ishte hapësira pa hapësirë.³²⁴

Megjithatë, në këndvështrimin e të Dërguarit të Allahut nuk ndryshoi asgjë, ngase në moralin e Tij nuk po vërehej as ndryshimi më i vogël. Për një çast përrethi u kthye në dritë, dhe vendin e kaploi një dritë e njohshme, por e parrëfyeshme me fjalë për nga bukuria.³²⁵

³²² Taberi, *Tefsir*, 15/1

³²³ Ibni Kethir, *Tefsir*, 3/33; Kadë Ijad, *Shifa*, 1/147

³²⁴ Muslim, *Sahih*, 1/159

³²⁵ Për përshkrimin më të saktë të këtyre çasteve shih në Kuran: Nexhm, 53/17-8

Çdo gjë kalimtare u kthye në dritë, dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), po e shihte Allahun (xh.xh.) të trupëzuar si një dritë e kulluar. Bukuria e Allahut, të cilën Ai e pati premtuar se do të shihej në Xhenet, do të dëshmohej pikërisht këtu. Zoti i madh, që më parë kishte nderuar Musanë (a.s.) duke i folur, dhe Ibrahimin e nderuar (a.s.) me miqësinë, të dërguarin e fundmë të zinxhirit profetik po e nderonte me një takim të drejtpërdrejtë, me anë të cilit po tregonte edhe njëherë vendin e Tij në shkallën e Allahut.³²⁶

Urdhër i ardhur pa ndërmjetës: Namazi

Ky ishte vendi ku revelata po vinte pa ndihmën e asnjë ndërmjetësi. Detyra më e rëndësishme, pikërisht në një vend të këtillë mund të urdhërohej. Namazi, i cili duhet të falej gjithsej pesëdhjetë herë gjatë një dite. Kjo ishte formula, që edhe besimtarët e tjerë të mund të arrinin diçka si miraxhi.

Sakaq kishte ardhur koha e kthimit për Profetin tonë të dashur (s.a.s.). Kur erdhi pranë Musait të nderuar (a.s.), ai i tha:

- Çfarë të bëri Allahu të detyrueshme për umetin Tënd?
- Pesëdhjetë vakte namazi, - iu përgjigj Ai.

- Shko e fole edhe njëherë me Allahun, - e këshilloi Musai, i cili e dinte më së miri se ç'kishte hequr me izraelitët. – Shko dhe kërkoji Allahut (xh.xh.) që t'ua lehtësojë këtë ngarkesë, pasi unë kam përjetuar shumë gjëra të ngjashme me hebrenjtë, dhe e di mirë se sa mund të përballohet.

Pa kaluar aspak kohë, duart e bekuara u ngritën për t'u lutur:

- O Zot, lehtësoja këtë ngarkesë umetit Tim!

Një i vyer, që ishte nderuar me tërë ato përgëzime, nuk mund të lihej pa një përgjigje pozitive. Përgjigja e ardhur, thoshte se ua kishte zbritur me pesë numrin e kohëve, gjatë të cilave do të faleshin. Musai i nderuar thoshte se edhe kjo do të ishte e tepërt, andaj Ai u lut edhe njëherë asimënyre, dhe përsëri përgjigja ishte se po u ulej edhe me pesë kohë të tjera. Në fund, çështja shkoi deri në pesë kohë të ndryshme. Musai i nderuar edhe për këtë mendonte se do të ishte tepër, mirëpo Krenaria e Njerëzimit mendoi se nuk duhet ta tepronte me kërkesat e Tij përballë portës së Mëshiruesit. Ja, pikërisht në këto çaste, u ngrit një zë buçitës:

³²⁶ Taberi, *Tefsir*, 27/48

- O Muhamed! Këto janë pesë kohë të detyruara brenda një dite të vetme, nga agimi deri në mbrëmje. Vendimi im nuk ndryshon më! Vetëm se çdo kohë prej tyre do të jetë si dhjetë kohë. Kësodore, shpërblimi i tyre do të jetë i barabartë me pesëdhjetë kohë. Kushdo që të kërkojë të bëjë një të mirë, por që nuk do ta arrijë ta bëjë dot, ka për të marrë një shpërblim, por nëse orvatet që ta bëjë, dhe ia del mbanë, atëherë atij do t'i shkruhet me dhjetëfishin e saj. Njëkohësisht, kushdo që rrëshqet drejt kryerjes së një vepre të keqe, por që nuk e kryen dot, atij nuk i shkruhet dënimi i asaj të keqeje, mirëpo nëse e kryen, atëherë do t'i shkruhet vetëm njëfishi i së keqes që do të ketë kryer.³²⁷

Pasqyrimet që pasuan kthimin

T'i lije pas të gjitha këto, për t'u kthyer në atdheun e dhimbjeve, ishte diçka që mund ta bënte vetëm një profet si puna e Tij. Donte t'ia tregonte edhe bashkësisë me të cilën jetonte. Donte t'ua bënte edhe të tjerëve të dëgjueshme ato që kishte dëgjuar. E kishte gjezdisur gjithë horizontin, deri atje ku shkonte shikimi, dhe teksa ishte kthyer, e kishte lënë hapur portën që shkonte kah gjithë ato bukuri të rralla e të harmonishme. E vërteta e kësaj çështjeje, ashtu siç kishte qenë para se të dëgjonte, ashtu po kthehej, e ashtu siç kishte qenë po kthehej, edhe pasi e kishte parë çdo gjë me sytë e Tij. Ashtu si ikja ishte një mësim i mirë për të gjithë ata që e rrethonin, apo që do t'i pasonin, por edhe ardhja ishte një tjetër mësim i veçantë.

Dhe... Profeti ynë (s.a.s.) e kishte realizuar atë udhëtim aq të gjatë, duke arritur të kthehej më në fund pas tërë atyre peripecive të jetuara. Patjetër që njerëzit e parë, të cilëve do t'ua tregonte këtë çështje ishin ata që i gjendeshin më pranë. Me të falur namazin e sabahut u kthye pranë familjes së Tij dhe filloi t'u tregonte ngjarjen që kishte përjetuar.

Umu Hani me të dëgjuar të gjitha ato që kishin ngjarë, fillimisht u shqetësua shumë, andaj i kërkoi që të mos ia tregonte askujt tjetër. Madje u ngrit dhe e kapi për rrobe të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) Sepse armiqtë e Tij të paepur do të përpiqeshin që disi t'ia ndalonin. Ata mund ta sulmonin shumë ashpër nëse e dëgjonin ç'kishte ndodhur.

- O i Dërguari i Allahut! Mos ia trego askujt këto që më tregove

³²⁷ Muslim, *Sahih*, 1/145

mua! Sepse ata do të të përgënjeshtrojnë, madje edhe mund të të bëjnë keq, - i tha ajo.

- Lëvduar qoftë Allahu, se edhe këtë do t'ua tregoj, - duke theksuar se një mirësi e tillë prej Allahut nuk mund të mbahej e fshehtë.

Umu Hani, e shqetësuar, kur e pa se ishte i vendosur, doli dhe thirri pranë njërin prej shërbyesve:

- Shko pas të Dërguarit të Allahut, dhe lajmëromë se cili do të jetë reagimi i njerëzve kur t'u rrëfejë ç'i ka ndodhur.

Ajo ishte shumë e shqetësuar se ç'pasoja mund të sillte tregimi i asaj ndodhie në mes të mekasve.

Sakaq i Dërguari i Allahut kishte dalë, dhe me të mbërritur në Qabe, filloi t'u rrëfente njerëzve që gjendeshin atje për ato që kishte jetuar gjatë natës, Isrën dhe Miraxhin. Të gjithë që e dëgjonin përjetonin një habi të madhe. Si ishte e mundur? Si ishte e mundur që një njeri i vetëm, në mes të natës, të largohej prej Mekës në drejtim të Jerusalemit, të bënte një udhëtim të magjishëm në qiell, e mandej të kthehej po brenda natës në Mekë? Përveç kësaj, jo vetëm një udhëtim, por kur i shtojte edhe ato që ishin kaluar atje, ngjarja merrte një trajtë të cilës ata nuk mund t'i jepnin dot kuptim. Si njerëz të thjeshtë që ishin, kjo ishte diçka të cilën nuk mund ta përkapnin si duhej...

Dëshmia e dy karvanëve

Mirëpo Allahu ishte i tërëfuqishëm për ta bërë diçka të këtillë. Ai mund t'ia bënte të përjetueshëm robit të Tij më të dashur një udhëtim të tillë, madje edhe ua tregonte njerëzve të tjerë këtë fuqi, duke u treguar se në mes botëve ekzistonin vetëm perde të holla sa një cipë. Pasi të donte Ai, nuk kishte asgjë të porealizueshme, andaj Allahu, njeriun e Tij më të dashur, Profetin e fundit, donte që t'i tregonte triumfin e Tij përballë gjithë vuajtjeve me të cilat i ishte dashur të përballlej. Kësisoj, edhe Profetit të fundit, por edhe atyre të mëparshmëve, të cilët nuk i kishte nderuar me një udhëtim të këtillë, i kishte falur një kënaqësi të veçantë, duke i treguar njerëzve edhe lartësinë e Tij ndaj njerëzve të tjerë.

- Po kjo, ç'shenjë është o Muhamed? – e pyetën ata. “Ne nuk jemi përballur asnjëherë më parë me diçka të këtillë.”

Patjetër që kjo ishte një mirësi hyjnore, dhe për ta kuptuar tërësisht duhej një besim shumë i fuqishëm. Nuk mund të perceptohej

pa qenë besimi dhe lidhja e plotë me Zotin. Veçse duhej folur me gjuhën e përshtatshme për ata njerëz që e shihnin çdo gjë, të cilën nuk e kishin parë më herët me sytë e tyre, me syrin e dyshimit dhe të mosbesimit. Andaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha:

- Dëshmitar i saj është karvani i aksh familjeje, e cila, tani gjendet në aksh luginë. Kur më pa mua, njëra prej deveve u tremb, dhe filloi ta braktiste karvanin duke rendur në një tjetër drejtim. Unë i ndihmova ata duke u treguar vendin ku kishte shkuar deveja, dhe ata shkuan që ta merrnin. Drejtimi im ishte në drejtim të Sirisë, ndërsa mandej unë u drejtova kah Daxhinani. Atje ndesha me një karvani të filanit, të cilët po flinin për t'u qetësuar gjatë udhëtimit. Madje piva edhe ujë prej torbave të tyre, të cilat i kishin mbuluar, të cilën e vendosa sërish në vendin prej nga e mora. Edhe ai karvan është një dëshmi e fjalëve të mia. Tanimë gjendet në Bejda të Ten'imit, gati për të hyrë në Mekë. Mbi deve kanë dy thasë, njëri prej syresh është i zi, ndërsa tjetri i kuqerremtë.

Të thuash të vërtetën, të gjitha këto ishin për t'u çuditur. Si mund të veçoheshin gjithë këto imtësi prej një udhëtimi aq të largët dhe të mistershëm? Thua të ishin të gjitha të vërteta? Jo, jo... Kaq ishte e tepërt. Kësaj here ishte e pamundur që ajo që thoshte Muhamedi të dilte e vërtetë, prandaj nëse pyesnin, dhe nuk dilte ashtu, Muhamedi do të ngelej me gisht në gojë. Ata kishin gjetur një rast të florinjte që ta mbyllnin njëherë e mirë çështjen e Muhamedit.

U nisën menjëherë në drejtim të vendit, për të cilin Ai u foli dhe filluan të prisnin. Cila do të ishte ngjyra e devesë së parë që do të shihnin teksa hynte në Bejda? Dhe a ishte me të vërtetë e asaj ngjyra e ngarkesës, ashtu siç ua kishte treguar Muhamedi?

Pa kaluar shumë kohë, mbi atë kodrën e Ten'imit u duk të vinte një karvan, i cili lëvizte me ngadalë. Me të vërtetë, në krye ishte një deve ngjyrë të murrme. Ata u çmeritën. Vetëm se nuk kishin hequr dorë ende, pasi kjo nuk mund të ishte pjellë e rastësisë. Kështu pritën më mirë që karvani të afrohej. Donin që të shikonin edhe ngjyrën e ngarkesave të mbartura. O Zot, ngarkesa e devesë së parë ishte me të vërtetë me thasë të dy ngjyrave. Njëri i zi, e tjetri i kuq. Mekasit po përjetonin një humbje të madhe.

Ende nuk mendonin të tërhiqeshin prej kokëfortësisë. Ishte folur edhe për një karvan të dytë, kështu që bënë mirë ta kontrollonin

edhe atë, përpara se të thoshin diçka. Me ta parë edhe karvanin e dytë teksa i afrohej Mekës, pyetën nëse ishte e vërtetë, se gjatë udhëtimit u kishte ikur një deve e frikësuar.

- Po, është e vërtetë, - iu përgjigjën ata, njëra prej deveve u frikësua dhe u largua prej karvanit. Mandej dëgjuam zërin e atij burrit, i cili na tregoi vendin nga kishte ikur deveja, kështu që ne mundëm ta gjenim sërish devenë e larguar. Për sa i përket faqores së ujit, ne e patëm mbushur atë dhe e patëm futur brenda torbave. Kur u ngritëm deshëm të pinim prej ujit, por, megjithëse nuk ishte hapur, ujë nuk kishte. Kësaj nuk i dhamë dot kuptim.³²⁸

Kurejshtë kërkojnë përshkrimin e Jerusalemit

Nuk kishte ngelur asnjë degëz pas të cilës të mund të kapeshin kurejshtë. Të gjitha portat në të cilat patën shpresuar, po i mbylleshin tanimë njëra pas tjetrës. Ishin të detyruar të bënë një zgjedhje mes mohimit dhe besimit. Zaten nuk donin kurrsesi që ta pranonin si të vërtetë. Po përdornin çdofarë mundësie për të bërë diçka të këtillë. Të mohoje kur në duar kishe prova të prekshme, nuk ishte aspak afërmendsh. Andaj, nga mesi i tyre doli njëri, i cili filloi të fliste:

- Po na thua se ke qenë në Faltoen e bekuar në Jerusalem. Nëse është e vërtetë, a na i përshkruan pak se si ishte. Sa porta kishte faltorja, sa dritare...

Tanimë gjetën rastin të bënë një frymëmarrje paksa më të qetë. Me të vërtetë, mirë që thoshte se kishte shkuar gjer atje, atëherë duhet t'ia kishte parë dritaret dhe portat. Sipas tyre mendonin se kishin gjetur ndonjë gjë të madhe, sepse zemrat e tyre të mbyllura karshi shpirtërores mundoheshin që ta kuptonin gjithçka nëpërmjet shqisores.

Vetëm se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk kishte bërë një udhëtim me përmasa kohë-hapësinore. Andaj nuk kishte informacion të plotë se sa mund të kishin qenë dritaret dhe portat e faltores. Megjithëse i kishin marrë të gjitha provat e nevojshme, duke mos e pasur si ndjesi të tyren besimin, kërkonin prova të tjera, e pikërisht ky kërkim këmbëngulës e shqetësonte jashtë mase Profetin tonë të dashur paqja qoftë mbi Të. E ndjente veten të mbytur prej këtyre reagimeve të cilat vinin era mohim.

³²⁸ Ibni Hisham, *Sire*, 2/248-9

Vetëm se Ai kishte Zotin e Tij mëshirues. Ishte Ai që do ta ndihmonte edhe kësaj here. Ai (xh.xh.) ia pruri Jerusalemin përpara syve. Mandej përpara Qabes iu ngrit një si ekran i stërmadh, nga ku pasqyrohej çdo cep i Jerusalemit. Asisoj që Resulullahu, tanimë mund t'i kthente përgjigje çdo lloj pyetjeje që mund të vinte prej idhujtarëve kokëfortë. Kësisoj Ai u mbyllte atyre çdo portë justifikimi.³²⁹

Kjo ishte një pamje e cila e frynte në kulm mllëfin dhe urrejtjen e pranishme... Ja, edhe pak dhe i dhamë fund, mendonin ata, por vinte një përgjigje prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), e cila ia linte në baltë të gjitha përpjekjet. Zaten nuk kishin ndërmend të besonin, por vetëm mendonin se duke vepruar kështu mund ta ndotnin me ndonjë njollë, andaj gjatë gjithë kohës vetëm thurnin intriga për ta larguar prej njerëzve që e dëgjonin, të cilët shtoheshin nga dita në ditë.

Kësaj radhe, Ebu Xhehlit i ra rruga andej nga Qabeja. Kur pa tërë atë zullumahi u afrua, sepse do ta fuste edhe ai një thumb, andaj filloi të fliste me një ton tallës:

- Po sonte, ç'paskeni? Ka ndonjë gjë të re?

I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të u kthye nga ai dhe iu përgjigj.

- Po. Mbrëmë, Zoti im më çoi mua në Faltoren e shenjtë.

Ebu Xhehli u turbullua krejt.

- Pastaj u ktheve sërish këtu te ne, apo jo?

Sepse përllogaritja që bënin ata ishte ajo e një udhëtimiti që do të zgjaste për ditë të tëra me radhë.

- Po, madje fala namaz edhe me vëllezërit e mi të mëparshëm. - u përgjigj pa kurrfarë lëkundjeje Muhamedi (s.a.s.).

Ebu Xhehli fillimisht lëshoi një të qeshur gaztare. Për të, kjo ishte një mundësi e rrallë.

- Po ta mbledh popullin tim, a do t'ua tregosh edhe atyre këto që më tregove mua? – e pyeti me një ton përtallës Ebu Xhehli kësaj radhe.

Këtu nuk kishte asgjë për të fshehur! Zaten po e tregonte. Sepse, të mos tregojë një mirësi të falur prej Krijuesit, ishte e pamundur.

- Po, - i tha.

Ebu Xhehli e kishte marrë edhe këtë përgjigje! Kënaqja e Ebu Xhehlit kishte arritur kulmin. Filloi të bërtiste me sa të kishte zërin.

- O bijtë e Ka'bit, ejani menjëherë këtu!

³²⁹ Ibni Sad, *Tabakat*, 1/215

Ndryshimi i Ebu Bekrit të nderuar

Nuk kishte ngelur askush në Mekë të mos kishte dëgjuar për këtë. Në fund erdhën pranë Ebu Bekrit. Ishin më se të bindur. Këtu do të ndaheshin rrugët mes Ebu Bekrit dhe të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Sepse kjo donte të thoshte se Ai kishte mbaruar krejt!

- Ato që shoku yt thoshte gjer më sot ishin disi të besueshme dhe të pranueshme, mirëpo ato që po thotë sot, janë krejt të papranueshme. Eja t'i dëgjosh njëherë!

Ebu Bekri ishte njeri shumë i butë, andaj me frikën se idhujtarët mund t'i kishin bërë disa të keqe të Dërguarit të Allahut, tha:

- Turp t'ju vijë! Çfarë i ka ndodhur mikut tim? A i ka ndodhur gjë?

- Tani e ke në Qabe, tek po u thotë njerëzve që ka qenë në Faltoren e Jerusalemit.

- Ka shkuar përgjatë një kohe gjatë natës, ndërsa në mëngjes ishte kthyer sërish tek ne.

Tanimë çështja po kuptohej më mirë. Ebu Bekri i nderuar i pa fillimisht me dhimbje.

- O popull, - nisi të fliste ai, duke dashur që të hynte drejt e në ndjenjat e tyre. - E çfarë ka këtu? Mos doni të thoni se po ju gënjen? Lëre që unë kam besuar disa gjëra më të vështira se kjo gjer më tani. Unë besoj se Ai merr lajme dhe kumte gjatë çdo çasti prej Zotit krijues.

Me çëndrra patën ardhur ata gjer këtu, e me ç'po përballeshin. Edhe një tjetër lëvizje me të cilën ata mendonin se do t'i jepnin fund çështjes, po u ikte duarsh. Atëherë kur mendonin se do të rrihnin kambanat e gëzimit, po u binte edhe njëherë të gëlltitnin humbjen. Nga Ebu Bekri erdhi një përgjigje që u jepte goditjen e fundme të gjitha ëndrrave të tyre.

- Nëse i thotë Ai, atëherë janë plotësisht të drejta.³³⁰

Sipas tij, që një gjë të dihej nëse është apo jo e vërtetë nuk vërtohej nga ajo që mund të thoshin të gjithë arabët së bashku, por me atë që thoshte Resulullahu (s.a.s.). Ja kjo ishte grada e besnikërisë së vërtetë, andaj që këndeje e tutje Ebu Bekri do të njihej me emrin "Siddik - Besniku". Sepse me të dhënë këtë përgjigje, Ebu Bekri u nis në drejtim të Qabes. Dontë që këtë çështje ta dëgjonte drejtpërsëdrejti prej të Dërguarit të Allahut.

- O Resulullah! A i ke thënë ti këtyre se ke shkuar mbrëmë për të

³³⁰ Ebu Xhafer et-Taberi, *er-Rijadu'n-Nadira*, 1/403

parë Faltoren në Jerusalem?

- Po, - u përgjigj i Dërguari i Allahut (s.a.s.).

Ebu Bekri bëri edhe njëherë të ndërronte vendin ku ndodhej. Qëllimi ishte që të zbutte paksa qëndrimin e idhujtarëve, e kësodore edhe të mbronte Resulullahun (s.a.s.).

- A ma tregon edhe mua se si ndodhi? Sepse unë kam qenë atje, dhe e di se si është.

Teksa Profeti ynë (s.a.s.) rrëfente, Ebu Bekri i nderuar i ndërhynte:

- Po, kështu është. Unë dëshmoj se Ti po thua të vërtetën, o i Dërguari i Allahut.

Pikërisht ky veprim e ngjiste atë drejt majave të besnikërisë.

- Këndeje e tutje, ti je Siddik o Ebu Bekër.³³¹

Tashmë shenja e profetësisë do të ishte një pjesë e pandarë për Ebu Bekrin, e ai do të njihej me këtë emër deri në ditën e kiametit.

Përcaktimi i kohëve të namazit

Ishte përjetuar miraxhi dhe nëpërmjet namazit që ishte urdhëruar, u jepet mundësia tërë besimtarëve që edhe ata të nderoheshin me miraxh. Pa kaluar shumë kohë, Xhebraili fjalëdrejtë ishte sërish pranë Resulullahut (s.a.s.). U ishte thënë, “falni namaz!”, por nuk u ishte thënë se si do ta falnin atë. Në fakt ekzistonte një namaz që falej dy herë me nga dy rekate që nga koha e takimit në malin e Hirës, pa harruar edhe namazin e tehexhudit, i cili kishte qenë i detyruar. Mirëpo tani kuptohej, se çështja ishte krejt ndryshe. Andaj edhe kishte ardhur Xhebraili, për t’i dhënë informacionin e nevojshëm në lidhje me të:

Ishte prag muzgu, andaj me të anuar dielli, Xhebraili filloi namazin. I Dërguari i Allahut u lidh në namaz pas tij. Përfundoi namazi i drekës, dhe sakaq po hynte namazi i ikindisë. Në këtë kohë kur hija e trupit ishte po aq sa gjatësia e trupit të tij, filloi të falte këtë namaz. Sërish, xhemati i Xhebrailit (a.s.) ishte i Dërguari i Allahut. Kur perëndoi dielli, falën namazin e akshamit, ndërsa në darkë, kur drita e diellit kishte humbur krejt, falën atë të jaciesë. Namazin e falën sërish me xhemat. Në çastet e para, kur mbrëmja po ia linte vendin agsholit, filluan të falnin namazin e mëngjesit. Kësodore u plotësua

³³¹ Hakim, *Mustedrek*, 3/65; Hejthemi, *Mexhmau’z-Zeuaid*, 9/41; Ibni Hisham, *Sire*, 2/244; Ebu Xhafer et-Taberi, *er-Rijadu’n-Nadira*, 1/403

radha e namazeve të një dite.

Vetëm se jo çdo gjë do të përfundonte me kaq. Xhebraili (a.s.) erdhi sërish në drekë. Tanimë dielli kishte ecur shumë, dhe hija ishte sërish po aq e gjatë sa trupi i tij. Sërish ishte formuar xhemati i përsosur, teksa e kryenin këtë namaz. Ikindia falej atëherë kur hija e trupit bëhej dyfish e gjatë sa gjatësia e trupit. Jacia do të falej pasi pas të kishte ngelur dy e treta e natës. Ndërsa namazi i sabahut do të falej pak kohë para se të dilte dielli.

Xhebraili (a.s.), pasi ia mësoi si duhej radhën e faljes së namazeve, bashkë me kohën e tyre, u drejtua nga i Dërguari i Allahut dhe i tha:

- O Muhamed! Ja, namazet do të falen pikërisht brenda periudhave kohore në të cilat ne i falëm namazet gjatë këtyre dy ditëve.³³²

Ndodhia e isrës dhe miraxhit e kishte qartësuar edhe më shumë dallimin mes besimit dhe mohimit. Ndërsa mohuesit thelloheshin në mohimin e tyre, duke rendur nga kurthi në kurth, besimtarët e rifreskonin dëshirën e tyre për t'ua shpjeguar edhe të tjerëve të vërtetën, duke e kthyer në një garë orvatjen për të pasur sa më shumë fytyra të jetësuar prej besimit.

---

³³² Nesai

BESËLIDHJET E AKABESË

Koha nuk ishte kohë për t'u stepur. Andaj i Dërguari i Allahut e kishte kthyer shikimin kah ata që vinin nga jashtë Mekës, duke synuar sërish zgjerimin e gjeografisë së Islamit. Kishin kaluar plot dymbëdhjetë vjet nga koha e njohjes me të vërtetën në malin e Hiras. Ishte sërish stina e haxhit. Zaten, vitin e shkuar kishin ardhur lajme se ishin gjithsej gjashtëmbëdhjetë myslimanë në Medinë, e këtij viti, Ai po priste lajme të reja.

Akabeja e parë

Sakaq koha e shumëpritur erdhi, dhe i Dërguari i Allahut doli deri në Mina për të pritur të sapoardhurit, për t'u shpjeguar diçka prej Islamit. Pikërisht këtu e kishte thurur vendqëndrimin e Tij, ku përpiquej që t'u afrohej me një shpresë të re për t'i njohur me Islamin. Kishte edhe nga ata që e kërkonin Atë në mes të kallaballëkut. Me ta parë së largu, rendën menjëherë që t'i shkonin pranë. Këta ishin djelmoshët, të cilët kishin ardhur vitin e kaluar për t'i thënë se ishin bërë myslimanë. Vendi ku u takuan quhej Akabe, e cila gjendej në Minasë. Vetëm se kësaj here ishin tërësej dymbëdhjetë veta. Nga ata që kishin ardhur vitin e shkuar, nuk kishte arritur të vinte vetëm Xhabir ibni Abdullahu. Si shtesë e atyre që kishin ardhur njëherë, kishte ardhur Muadh ibni Harithi, Zekuan ibni Abdulkajsi, Ubade ibni Samiti, Jezid ibni Salebe, Abas ibni Ubade, Ebu Hejthem Tejihani, dhe Uvejmir ibni Saide, të cilët ishin bërë myslimanë, dhe kishin ardhur në Mekë për të mos u larguar më së andejmi.

Ky takim do të thoshte shumë për të ardhmen e Islamit. Çarku që po ngushtohej në Mekë, po rrëshqiste drejt Medinës duke u zgjeruar, kështu që, me sa dukej, Islami do të fillonte të zhvillohej në një vend tjetër prej atij ku kishte zbritur. Ajo që vlerësohej shumë ishte se çdo gjë po zhvillohej ashtu siç duhet, dhe ato që kishte parashikuar Uaraka ibni Neufeli po dilnin të vërteta njëra pas tjetrës.

Folën gjerë e gjatë mes vedi, derisa i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u kërkoi atyre që të arrinin një besëlidhje:

- Ejani të betohemi se nuk do të besojmë askënd tjetër veç Allahut, që nuk do të vjedhim, që nuk do të kryejmë imoralitet, që nuk do t'i vrasim fëmijët, që do t'i kontrollojmë siç duhet organet tona, duke mos u bërë sebeb për shpifje a ngatërresa të ndryshme, dhe se do të më bindeni çdo herë për atë që është e drejtë dhe e mirë. Ai që do të sillet besnik në fjalën e dhënë, e mirënjohës në fjalën e dhënë, ta dijë se shpërblimin do ta marrë nga vetë Allahu (xh.xh.). Ai që do të bëhet objekt shantazhesh apo torturash pikërisht për këtë besëlidhje, atëherë ta dijë se kjo është një mundësi faljeje të mëkateve për të. Allahu është Ai që ka për ta vlerësuar atë të cilën ju do ta mbani të fshehtë, duke e mbuluar. Nëse dëshiron, Ai i shpërblen njerëzit, e nëse dëshiron, i dënon ata.

Përballë kishin Profetin e Njerëzimit, i Cili po i thërriste ata kah rruga e virtytit. Zaten çdo gjë që kishin hequr keq gjer më sot, u kishin ngjarë pikërisht sepse ata i kishin lënë pas dore këshillat që u ishin dhënë. Ndërsa tani kishin të gjitha mundësitë që, duke iu përgjigjur ftesës për virtyt nga ana e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

Çdo gjë ishte folur, andaj kishte ardhur koha për t'u larguar. Kishin mësuar shumë rregulla të lidhura me Islamin gjatë kohës që kishin ndenjur me Profetin tonë të dashur (s.a.s.). Mirëpo kjo ishte një fe që rinovohej pas çdo ndodhie të përditshme që bënte të nevojshëm rinovimin. Zaten, gjer asaj dite, kur kishin pasur mundësinë të ishin pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), ata nuk ishin njohur dot me ajetet që kishin zbritur. Me një fjalë, ata kishin nevojën e një mentori. Para se të largoheshin, vendosën që ta flisnin këtë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Sytë e bekuar të Tij u nisën të kërkonin dikë që mund të shkonte në drejtim të Medinës, për ta bërë atë një qytet të qytetëruar.

- Mus'abi, - tha Resulullahu.

Me sa dukej, mentori do të ishte një njeri, i cili dje kishte hequr dorë prej pasurisë së tij për t'u bërë mysliman, madje edhe duke u përzënë prej shtëpisë, për t'iu hequr e drejta nga çdo privilegj që kishte pasur gjer më atë çast. Ky ishte Mus'ab ibni Umejri (r.a.).

Në Medinë ndizet prushi

Në fakt, ky ishte një largim i hidhur për Mus'abin. Do të rrinte larg të Dashurit të tij fisnik. Mirëpo detyra ishte më e lartësuar se çdo gjë

tjetër, kështu që ai duhet të nisej menjëherë, pa bërë fjalë. Atje ku do të shkonte do të përfaqësonte Resulullahun (s.a.s.), duke u mësuar të atjeshmëve fenë e re, me të gjitha imtësitë e saj. Kjo ishte një detyrë më fisnike, e cila do ta bënte Medinë e parahixhretit një vend të qytetëruar. Ishte krejt i vetëm, por po shkonte me forcën që i jepte përfaqësimi i një kauze madhështore.

Es'ad ibni Zurare i hapi portat në Medinë. E mori në shtëpi, dhe të gjithë sa ishin përpiqeshin që t'ia përçonin të gjitha gjërat e bukura dhe të mira që kishte qyteti i tyre. Këtu falnin pesë kohët e namazit, dhe çdo ditë ia lexonin ajetet nga një personi të ri, duke u përpjekur që ato të ktheheshin në pjesë të pandarë të jetës së tyre. Tashmë po ndizej një prush i ri në Medinë, e cila do të ishte edhe oxhaku i nxehtësisë së ardhshme.

Mus'abi kishte një përfaqësim aq të përsosur të Islamit që... Kush e shihte ngelej i mrekuar. Sinqeriteti, thjeshtësia dhe morali i tij i mirë tërhoqi menjëherë vëmendjen e të gjithë medinasve!.. Çdo ditë vinte nga një person i ri, ndërsa ai i tregonte prej parimeve të fesë. Të gjithë fuqinë ia kishte dedikuar Medinës, duke e sjellë në një umet më vete.

Patjetër që kishte edhe vështirësi me ato që përballej. Mirëpo këto ishin gjëra që ai i kishte provuar edhe më herët. A nuk ishte i vetëm i Dërguari i Allahut (s.a.s.) që i përballonte i vetëm vështirësitë e Mekës? Sepse askush nuk donte që të dorëzohej. Vetëm se me një ndryshim. Ata që i vinin fillimisht me shpatë për t'i bërë keq, ktheheshin me zemra të mbushura me besim. Mus'abi sillej aq mirë me sahabët që njiheshin në egërsim e sipër me besimin, sa që edhe njeriu më i ashpër nuk mund të vazhdonte gjatë në egërshandinë e tij, por dorëzohej ashtu butazi.

- O mik, dëgjomë njëherë mua! Pastaj po deshe pritma kokën. Të betohem për Zotin se nuk kam për të të kundërshtuar, – u thoshte Mus'abi. Po, ishte tejet e vështirë që të mos shkrije ndjesish përballë një njeriu që e shihte me kaq lehtësi jetën, i cili kishte si synim të vetëm që njerëzit të njiheshin me të vërtetën. Kështu zgjerohej nga dita në ditë hallka e besimtarëve rreth Mus'abit të nderuar.

Medina ishte një qytet tejet i begatë. Nga dita në ditë frytet e punës shtoheshin edhe më shumë. Kuntimi i Mus'abit përhapej me shpejtësinë e dritës. Brenda një kohe të shkurtër, nuk kishte

ngelur asnjë familje pa një mysliman brenda saj. Shkonte me radhë për t'i vizituar të gjithë në shtëpitë e tyre, që t'i përgatiste që secili syresh të ishte një ensar në të ardhmen. Një, dy, dhe sakaq Medina kishte marrë pamjen e një qyteti të qytetëruar.

Drita tashmë kishte filluar të vezullonte edhe jashtë Medinës. Shkonte edhe te fiset që gjendeshin në periferi të qytetit, në mënyrë që t'i ftonte edhe ata në të njëjtat bukuri. Sepse edhe i Dërguari i Allahut kështu vepronte, që ndërsa nga njëra anë mendohej t'i shpjegonte Mekës, nga ana tjetër hapej në rrethinat përreth, duke mos i privuar prej njohjes me Islamin. Edhe Mus'abi i bekuar nuk duhet të vepronte ndryshe, prandaj edhe vepronte kështu.

Një ditë, Mus'abi vendosi t'i shkruante një letër Profetit tonë... Ishte bërë një kërkesë, kështu që duhet ta pyeste se si duhet të vepronte për t'iu përgjigjur. Në përgjigje, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i këshillonte xhumanë, kështu që ata u mblodhën në shtëpinë e Sa'd ibni Hajthemes për të falur namazin e parë të xhumasë. Kjo ishte xhumaja e parë e falur në Medinë.

Kishte kaluar rreth një vit nga koha kur ata kishin bërë besëlidhje me Profetin e tyre. Kur të takoheshin sërish, ata do të ishin një grup goxha më i madh. Zhvillimet ishin të pëlqyeshme, mirëpo ndjesia e ndarjes ishte e papërbalueshme. Megjithatë i dinin mirë edhe vështirësitë, me të cilat i duhej të përballlej i Dërguari i Allahut.

- Edhe për sa kohë do ta lejojmë Mekën që të vazhdojë në padrejtësitë e saj? Edhe për sa kohë do ta mbyllim njërin sy përballë atyre që po na bëhen? – thoshin ata.

Medina, në fakt, ishte një qytet më i afrueshëm, më i dashur dhe më mirëpritës. Kështu nuk mund të vazhdohej. Rrugët duheshin bashkuar njëfarësoj, dhe i duhej dhënë fund këtij distancimi. Ose do të shkonin ata në Mekë për t'u bërë një bashkësi më vete, ose do ta ftonin Atë që të shkonte me ta në Medinë, e atje ta vinin si kurorë mbi krye. Të dyja ishin alternativa shumë të vështira për Të. Megjithatë duhej gjetur një zgjidhje për këtë çështje, duke iu dhënë fund kësaj ndarjeje të padurueshme.

Një ftesë vjen nga Medina

Erdhi sërish stina e haxhit, kështu që kishte filluar një lëvizje masive në drejtim të Mekës. Në mes të besimtarëve që shkonin për

haxh në Qabe, ishin edhe myslimanët e Medinës. Ata ishin gjithsej shtatëdhjetë e pesë veta, dy prej të cilëve ishin gra. Pas një udhëtimit të gjatë e të lodhshëm, më në fund mbërritën në Mekë. Tani po përjetonin ditët e festës duke hyrë në vendin e bekuar. Vetëm se ishte e pamundur që mekasit ta përballonin dot ardhjen e kaq besimtarëve pranë Muhamedit (s.a.s.). Kështu, duhej gjetur një tjetër zgjidhje, për të mos pasur probleme gjatë takimit. Saora ata zgjodhën në mes tyre Ka'b ibni Malikun dhe Bera ibni Marurin për t'i nisur drejt Qabes.

Asnjëri prej tyre nuk e kishte parë të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) më parë, kështu që e kishin të vështirë që ta njihnin së largu. Po pyesnin se si mund ta dallonin. Pyetën një mekas që u doli përballë:

- A e njihni ju xhaxhanë e Tij Abas ibni Abdulmutalibin?³³³

Patjetër që e njihnin Abasin, i cili kishte shkuar disa herë në Medinë për të bërë tregti.

- Po, - iu përgjigjën.

- Atëherë, e keni të lehtë! Sepse është Ai që është ulur krah Abasit atje, në Qabe. Kur të afroheni, do ta shihni më lehtësisht.

Tani po ecnin pa mëdyshje. Sepse Ai ishte ulur pranë Abasit të nderuar. U afruan dhe i përshëndetën. Kur e panë qëndrimin e ëmbël të tyre, i Dërguari i Allahut, u drejtua nga Abasi dhe i tha:

- A i njeh këta njerëz o Eba Fadl?

- Po, - iu përgjigj Abasi. Ky është Bera ibni Maruri, prijësi i fisit të tij, ndërsa ky tjetri është Ka'b ibni Maliku.

Në fytyrën e Profetit tonë filluan të lëviznin mimika gëzimi. Sepse këta nuk përfaqësonin vetëm veten e tyre. Nga pas kishin plot shtatëdhjetë veta, dhe kishin ardhur vetëm si përfaqësues të tyre. Ata e pyetën se si mund të takoheshin. Vendi ishte sërish Mina, madje në Akabe, atje ku ishin takuar edhe vitin e shkuar. Ata rendën menjëherë për të lajmëruar shokët, të cilët po prisnin në ankth. Ata pritën një natë pranë të Dërguarit të Allahut, ndërsa shokët i kishin lënë në ankth për të pritur përgjigjen e tyre, gjatë gjithë asaj nate.

Më në fund, kur nata kaloi, dhe po afronte koha e takimit, ata u ngritën pa bërë zhurmë dhe u nisën në drejtim të vendit të takimit. Krah Resulullahut (s.a.s.) gjendej sërish Abasi. Profeti i Allahut (s.a.s.) me të parë shtatëdhjetë e pesë vetë përballë Tij nuk mund ta përmbante dot gëzimin. Kishte trembëdhjetë vjet në Mekë, por nuk kishte

³³³ Shih: Ibnu'l Esir, *Usudu'l - Gabe*, 3/163-4

ndodhur një hyrje kaq e gjerë në Islam. Ndoshta të gjitha vuajtjet e Mekës ishin kthyer në mëshirë për banorët e Medinës.

Ky ishte fryti i këtij viti, andaj ata filluan të flisnin për gjithë ç'mund të kishte ngjarë gjatë gjithë kësaj kohe. Mus'abi kishte edhe diçka tjetër që e gëzonte jashtëzakonisht shumë... Një sihariq që do të gëzonte jo vetëm Atë, por të gjithë myslimanët. Teksa po e thoshte këtë si një ndarje të mirësisë me të tjerët, ishte tejet i emocionuar.

- Në Medinë nuk ka ngelur asnjë shtëpi ku të mos jetë folur për Islamin, o i Dërguari i Allahut (s.a.s.), – tha ai me thjeshtësi. Sepse që të kishte qoftë edhe një zemër që besonte në një rrethinë të caktuar, do të thoshte se ajo rrethinë ishte e ngadhënjyer. I Dërguari i Allahut kishte treguar synimin që duhet të kishin të gjithë, dhe Mus'abi e kishte kuptuar më së miri. Pikërisht pse e kishte treguar Ai këtë synim, Mus'abi i kishte hedhur hapat duke rendur, nga ku kishte prurë pikërisht frytet e sinqeritetit të punës së tij.

Ata kishin një dëshirë të përbashkët. Po e fronin Trëndafilin e zemrave të tyre, Profetin Muhamed (s.a.s.) në Medinë. Zaten tablonë e kishin përpara syve. Medina dukej një vend më i qetë për ta vazhduar kumtimin. Mbi të gjitha, njerëzit e atjeshëm ishin më të sinqertë, dhe më të hapur për sa i përket çështjeve të fesë.

Po, një ftesë, përgjigja ndaj së cilës do të sillte shumë andralla. Gjithçka nuk mund të zgjidhej vetëm me migrimin e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), pasi atyre do t'u duhej që të migronin të tërë së bashku. Sepse kurejshtë nuk kishin lënë rreng pa i luajtur, duke ia helmatisur jetën, asisoj që u ishte bërë e pajetueshme. Kjo do të thoshte një problem më vete. Familjet do t'i linin këtu, të afërmit dhe miqtë do t'i kishin krejt larg, madje disa prej tyre mund edhe të ndaheshin përfundimisht prej prindërve, e disa të tjerë prej fëmijëve të tyre. Kurejshti do t'u zaptonte të gjitha pasuritë që kishin, kopshte, vreshta, shtëpi e katandi. Me një fjalë, atyre do t'u duhej të largoheshin sikur të ishin duke shkuar në drejtim të varrit. Ndërsa në anën tjetër, ata do të kishin mundësinë të ndërtonin shtëpitë e tyre, do të nisin nga punët e reja, duke pasur njëfarë pasurie e mirëqenieje, por edhe duke jetuar parimet që i urdhëronte feja e tyre. Dhe jo vetëm disa familje të vetme... Ishin gjithsej njëqind e tetëdhjetë familje. Nëse këto nuk zgjidheshin sa më shpejt, do të jetoreshin shumë probleme shoqërore, dhe shumë njerëzve mund të viheshin në pozitë të vështirë.

Me sa dukej, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte i detyruar ta linte Mekën, andaj ishte i vendosur për diçka të tillë. Kishin plot trembëdhjetë vjet që përpiqeshin për jetën e tyre, por për të kishin përjetuar veç probleme. Ndërsa tani kishin përballë vetes vetëm njerëz që ishin më të vendosur dhe më të dhënë pas fuqisë së besimit. Abasi (r.a.), i cili po i shihte të gjitha me vëmendje, po ndjente njëfarë nevoje që të fliste nja dy fjalë me këta njerëz që po e ftonin nipin e tij, të Dërguarin e Allahut (s.a.s.).

- O populli i Hazrexhit! Siç e dini, Muhamedi, me gjithë ato që kanë ndodhur, gjendet sërish në mesin tonë. Me gjithë pengesat, ne jemi duke e mbrojtur Atë. Vetëm se Ai, në këtë gjendje që është, është i detyruar që të vijë me ju në qytetin tuaj. Vetëm se ftojeni vetëm nëse do të jeni të vendosur në besnikëri ndaj tij. Që do ta mbroni Atë përballë atyre që mund të bashkohen me njëri-tjetrin karshi Atij me tërë pasurinë dhe fuqinë tuaj. Vetëm, nëse do ta lini vetëm pasi ta keni ftuar, dhe do ta dorëzoni në duart e synimkëqinjve, duke e hidhëruar, hiqni më mirë dorë që tani, dhe lëreni me mua. Sepse Ai është duke bërë detyrën e Tij të profetësisë dhe kumtimit më së miri, duke e ruajtur nderin dhe krenarinë e Tij, – tha ai.

Abasi po u kujtonte atyre se e çfarë rëndësie ishte kjo ftesë. Qëllimi i tij ishte që ti ndihmonte ata të kuptonin rëndësinë e çështjes, duke siguruar që ata të ishin mbrojtësit e nipit të tij me vetë vullnetin e tyre. Sepse dukej qartazi se largimi i Muhamedit (s.a.s.) ishte diçka tashmë e vendosur, dhe ishte e pamundur që ata ta lëshonin pa marrë më parë fjalën e një mbrojtjeje të vendosur.

Mirëpo, edhe ata që vinin prej Medinës ishin të bindur se do ta merrnin me vete, andaj u kthyen nga Abasi për t'i thënë:

- E kuptuam atë që do të na thuash, - thanë ata, dhe ndërkohë u kthyen nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.):

- O Resulullah! Çfarë na kërkon neve që të bëjmë në emër të Allahut dhe Tëndit njëkohësisht.

Sakaq, fjalën e mori Profeti ynë i nderuar. Fillimisht falënderoi Allahun dhe pastaj filloi të këndonte disa ajete prej Kuranit. Pasandaj filloi të fliste për disa tema të rëndësishme të Islamit, duke i dhënë shembujt nëpërmjet një krahasimi mes së djeshmes dhe së sotmes.

- Kërkoj bindje të plotë prej jush, si kur të jeni të qetë, ashtu edhe kur t'ju vënë në vështirësi. Do të ndani me të tjerët, si kur të jeni të

kamur, ashtu edhe kur të jeni të varfër.

Do ta adhuron Allahut pa i bërë asnjë shok në krijim, duke e falur namazin siç duhet, dhe duke ndarë prej pasurisë suaj me të tjerët!

Do të urdhëroni për të mirë, dhe do të jeni mohues ndaj çdo vep-
rimi të keq!

Çdo hap do ta hidhni në emër të Allahut, duke u shqetësuar se dikush mund të jetë i shqetësuar prej jush!

Kur të vij në mesin tuaj, do të më mbroni dhe të më ndihmoni, njësoj siç mbroni fëmijët dhe familjet tuaja.

Bera ibni Maruri e kapi për krahu të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) dhe i tha:

- Po, të betohemi për Zotin që të nisi te ne me të drejtën, se do të të mbrojmë ashtu siç mbrojmë familjet tona. Të japim fjalën dhe lidhim besën me ty, se ne e dimë se çështë lufta ngase jemi një popull që mban armë në duar, të cilat na kanë ngelur trashëgim prej të parëve tanë që kanë shekuj që jetojnë nëpër fushat e betejave.

Ndërkohë, fjalën e mori Ebu Hejthemi. Me sa duket, edhe ai kishte diçka për të shtuar:

- O i Dërguari i Allahut! Edhe ne kemi probleme me popullin tonë, atje në Medinë, me të cilët luftojmë vazhdimisht. Nëse, ndërkohë që ne luftojmë me ta, Allahu na ndihmon që të ngadhënjëm, dhe kjo çështje fillon të bëhet e pranueshme prej të gjithëve, a do të na lësh neve përsëri, për t'u kthyer edhe njëherë në Mekë?

Profetiti i profetëve filloi të buzëqeshte ëmbël, dhe filloi të fliste:

- Jo, gjaku luftohet vetëm me gjak, dhe përpjekja përballet vetëm me përpjekje! Saora unë jam një pjesë prej jush, e ju jeni një pjesë prej Meje. Edhe unë do të luftoj me ata që luftoni ju, e do të jetoj në paqe me këdo që ju bini në një mendje për të bërë paqe.

I Dërguari i Allahut sal'lallahu alejhi ues'sel'lem u kërkoi atyre të thurnin një këshill prej dymbëdhjetë vetash. Çdonjëri prej tyre do të ishte prijësi i një familjeje, të cilët ashtu siç do të organizonin vetë familjen e tyre, ashtu edhe do të ishin ndërlidhës me prijësit e familjeve të tjera, duke bërë kështu që edhe Islami të mund të përhapej më shpejt.

Tashmë kishte ngelur vetëm që të vulosej kjo çështje. Pikërisht në këtë kohë, në krye u hodh një person, i cili quhej Abas ibni Ubade, i cili u tha këto fjalë shokëve të tij:

- O popull i Hazrexhit! A e dini ju se ç'jeni duke bërë teksa lidhni besën me Të?

- Po, - u përgjigjën ata. Qëllimi i kësaj pyetjeje ishte që ta theksonin domosdoshmërisë së besnikërisë së tyre.

- Ju po merrni përballë vetes të gjithë, të kuq e të zi, duke u shpallur zëre se luftë! Nuk ka asnjë problem nëse ju e mbani fjalën edhe në kohët që do të keni vështirësi, apo të privoheni nga ndonjë privilegj. Atëherë, ta dini se lumturia e botës dhe e ahiretit ka për të qenë e juaja! Veçse, nëse nesër ju vënë në vështirësi, dhe nuk tregoheni besnikë në besëlidhjen tuaj, atëherë ta dini se do të jeni të humbur si në këtë botë, ashtu edhe në tjetrën.

- Ne do t'i hyjmë kësaj rruge pavarësisht pasurive a privilegjeve, a humbjeve që mund të pësojnë prijësit tanë gjatë këtij rrugëtimi, kështu që jemi të vendosur në ftesën që po i bëjmë.

Pastaj u kthyen nga i Dërguari i Allahut, dhe i thanë:

- Nëse ne e mbajmë fjalën e dhënë, çfarë do të fitojmë, o i Dërguar i Allahut?

- Xhenetin, - u përgjigj Ai.

Radha i erdhi lëvizjes së fundit, kështu që filluan të flisnin me një respekt tejet të thellë:

- Zgjati duart e Tua të bekuara, o i Dërguari i Allahut, se ne do të lidhim besëlidhje me Ty!

Ata erdhën të gjithë, njëri pas tjetrit për të lidhur besëlidhje me Profetin tonë, duke plotësuar secili besëlidhjen e tij me Resulullahun (s.a.s.). Vetëm dy gratë, Nesibe binti Kab'i, e cila njihej ndryshe si Umu Umara dhe Esmā binti Amri, e lidhën nga larg besëlidhjen e tyre, pa u afruar që të shtrëngonin duart.

LEJA PËR HIXHRET DHE SHQETËSIMI I KUREJSHIT

Ndërkohë erdhi Xhebraili fjalëdrejtë (a.s.), i cili pruri lejen për të bërë hixhret. Zaten, një grup që besonte në nevojën e një migrimi, ishte njohur edhe njëherë më parë me një revelatë në lidhje me hixhretin. Disa njerëz, të cilët do të fillonin nga kërkimi i disa justifikimeve për disa nga vështirësitë që mund të përballeshin në ahiret, që kur ishin në këtë botë, e lexonin fjalën e Kuranit gjatë çdo çasti pa reshtur, madje pa e lënë as gjatë namazit.³³⁴

I Dërguari i Allahut u foli atyre për një ëndërr që kishte parë:

- Kam parë në ëndërr, sikur u larguam prej Mekës drejt një qyteti të mbuluar prej pemëve të hurmave. Në fillim mendova se ai qytet mund të ishte Jemame ose Hexheri, por më vonë e kuptova se bëhej fjalë për Jethribin.³³⁵

Me një fjalë, tanimë, vuajtjet e Mekës do të merrnin fund, sepse jeta do të vazhdonte në një qytet më të qetë. Andaj edhe sahabët ishin më të rehatuar prej gëzimit të sihariqit profetik, dhe po prisnin vetëm që Ai t'i urdhëronte që të niseshin. Prandaj vinin vazhdimisht pranë tyre, për ta pyetur se kur do të fillonin të niseshin. Vetëm se çdo gjë ecte sipas një plani, dhe nuk bënte që të hidheshin hapa të pamatur. Zaten ajeti që kishte zbritur Xhebraili thoshte të njëjtat gjëra, të cilat edhe kërkonte që i Dërguari i Allahut t'i ndante edhe me sahabët e Tij.

- Nuk mund ta di se çdo të ndodhë me mua dhe me jetët tuaja të kësaj bote. Unë di vetëm atë që më revelohet, e asgjë më shumë. Sepse unë nuk jam asgjë veç një këshilluesi paralajmërues!³³⁶

Me një fjalë, megjithëse ishte parë një ëndërr, duhet të merrnin më parë një leje, që të mund të lëviznin. Nuk duhej hedhur asnjë hap pa u marrë leje, dhe nuk duhej marrë asnjë vendim kokë më vete.

Sakaq, leja erdhi. Tani, i Dërguari i Allahut do t'u fliste atyre për Medinën. Ai u tha atyre, se të gjithë myslimanët që gjendeshin në

³³⁴ Nisa, 4/97

³³⁵ Buhari, *Sahih*, 3/1326; Muslim, *Sahih*, 4/1779

³³⁶ Uahidi, *Esbabu Nuzuli'l-Kuran*, fq. 395

Mekë duhet të niseshin në drejtim të qytetit të Medinës.

- Padyshim, Allahu ju fali juve miq të tjerë, duke ju lejuar që të migroni në vendin e tyre. Mund të shkoni atje të qetë, e të jetoni më të sigurt! – u tha.³³⁷

Tani, sahabët do të niseshin grupe-grupe në drejtim të Medinës, pa shqetësuar askënd për nisjen e tyre. Sepse në anën tjetër ishte një Medinë, e cila i priste krahëhapur, me njerëzit e saj, ensarët, të cilët ishin aq të përzemërt.

Tani po fillonte një periudhë e re. Brenda një kohe mjaft të shkurtër, të gjithë që mund të niseshin u nisën drejt botës së re. Veçse kjo nuk do të ishte aq e lehtë sa ç'mendohej.

Patjetër, që nga ana e kurejshëve ishte një gjendje e papranueshme lehtësisht. Ata do të bënin ç'të ishte e pamundur që ta pengonin një zhvendosje të këtillë, kështu që do t'i pengonin si të ishte e mundur muslimanët që të mos shkonin në një qytet tjetër, pasi kjo do të thoshte se do ta humbnin kontrollin e vendosur mbi ta. Zaten i vuanin edhe dy emigrimet e para në drejtim të Etiopisë, për të cilat nuk kishin bërë dot asgjë për t'i penguar. Kështu, ata do të bënin ç't'u vinte doresh që ta pengonin zgjerimin e Islamit në një tjetër trevë.

Zunë rrugët, duke u përpjekur që t'i kthenin mbrapsht ata që ishin nisur. Ndonjërin e kapnin dhe e burgosnin ndokund. Ndërsa ndonjë tjetër e torturonin, që nga njëra anë të hiqte dorë prej largimit, e nga ana tjetër të hiqte dorë edhe prej Islamit. Madje kishte edhe nga ata që e kalonin këtë cak, duke i ndjekur disa grupe deri në afërsi të Medinës, prej nga i kthenin sërish në Mekë. Me një fjalë, idhujtarët dhe zullumqarët e Mekës po e kryenin siç duhet mohimin dhe padrejtësinë e tyre duke u bërë pengesë për përhapjen e Islamit, por njëkohësisht, edhe duke vërtetuar se krijimi i Xhehenemit nuk ishte diçka e panevojshme.

Vendimi i marrë në Daru Nedue

Megjithëse trysnia dhe pengesat vazhdonin, hixhreti nuk ndaloi. Pas një periudhe tre mujore, pa migruar kishin ngelur vetëm skllëverit dhe robërit e mbajtur nën tortura, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), Ebu Bekri dhe Aliu (r.a.). Zaten, ata që po prisnin njëherë hixhretin e të gjithëve, pastaj ta bënin edhe vetë, ishin Profeti ynë, Ebu Bekri dhe

³³⁷ Ibni Hisham, *Sire*, 2/314

Aliu i nderuar. Me një fjalë, tashmë radhën e kishin ata. Nëse do të iknin edhe ata për t'u vendosur në Medinë, do të përballeshin vetëm me vështirësi, pasi Eusët dhe Hazrethët ishin të mësuar tashmë me luftën. Të gjitha tregtitë që mund të bënin me sirianët dhe jemenasit gjatë muajve të verës dhe të dimrit do të ngeleshin pezull, që do të thoshte se as asisoj nuk do të gjenin dot qetësi.

Lëre pastaj që jo çdo gjë kishte përfunduar, që kushtet të ishin të pjekura. Kishin ende mundësi që të gjenin një zgjidhje prej fillimit. Për këtë, duhej gjetur një zgjidhje e menjëhershme. Koha ishte dita e njëzet e gjashtë e muajit Sefer. Ishte ditë e hënë.

Më në fund, në një kohë pas agimi, u mbledhën bashkë dhe duke bërë një vlerësim të përgjithshëm të gjendjes, filluan të përcaktonin strategjitë e kësaj çështjeje. Për këtë, ata u takuan në Daru Nedue, një vend i lënë që prej Kusaj ibni Kilabit. Ishte një çështje që kishte katërmbëdhjetë vjet që vazhdonte. Duhet të gjenin një zgjidhje përfundimtare. Vepronin aq fshehurazi, sa që nuk i merrnin më pranë vetes njerëzit nën dyzet vjeç, që në njëfarë mënyre mund të quheshin fëmijë, duke u orvatur, që edhe ato çfarë fliteshin gjatë bisedave, të mos dilnin jashtë.

Ndërkohë, aty pati ardhur një burrë plak, të cilin nuk e njihnin fare, por që thoshte se ishte prej nexhidasve. Po priste në portë që të merrte edhe ai pjesë në bisedime.

- Po ky plak kush është? – pyetën ata.

- Një plak prej Nexhdit, njëkohësisht i afërmi juaj. Kam ardhur këtu pasi kam dëgjuar se jeni mbledhur për të folur mbi një çështje tejet të rëndësishme. Mendova se mund t'ju ndihmoja me ndonjë mendim, andaj erdha. Nëse nuk doni, ngrihem e iki, – u përgjigj ai.

- I afërm, do të thotë se je yni. Nuk do vije prej Nexhdit për të na spiunuar, apo jo?

Meqë nuk ishte mekas, e ftuan brenda, dhe sakaq filluan mbledhjen. Bisedimet i drejtonte Ebu Xhehli.

- E dini të gjithë se çështje duke bërë Ai! Nëse largohet në drejtim të ndonjë vendi tjetër, ku mund të fuqizohet e të vijë pastaj për t'ju sulmuar, atëherë ka për të na shkaktuar shumë dëme. Për t'i parandaluar këto dëme, ju kam thirrur këtu që të thoni mendimin tuaj se ç'mund të bëjmë që ta zgjidhim këtë problem.

Fjalën e mori Ebu Bahteriu:

- T'i vëmë hekurat, e ta burgosim! Ashtu siç ka ndodhur edhe me poetët e tjerë, ai do të plakët, derisa të vdesë.

- Për Zotin, unë nuk jam i këtij mendimi. Sepse nuk ka se si të jetë një zgjidhje e mirë. Nëse e mbyllni, ai atëherë mund t'i kapërcejë muret ose hekurat, për të shkuar te shokët e tij. Mandej, vjen, e në njëfarë mënyre sërish ju sulmon. Kjo nuk ka se si të jetë zgjidhje, andaj mendoni diç tjetër, – u hodh e foli plaku prej Nexhdit.

- Ta përzëmë prej qytetit tonë, e le të shkojë të jetojë syrgjyn në ndonjë vend tjetër. Kësodore, do të mund të shpëtojmë prej Tij. Për Zotin, që nuk ka asfare rëndësi se ku shkon për të jetuar.

As ky mendim nuk iu duk i pëlqyeshëm plakut, kështu që vendosi të ndërhynte sërish:

- Vallahi, as kjo nuk është zgjidhje. A nuk e keni vënë re bukurinë në të shprehurin e tij? Qëndrueshmërinë logjike dhe ndjenjat që e karakterizojnë? Ai ka ndikim te njerëzit përreth, andaj vjen një ditë që mbledh të tjerë njerëz rreth vetes, e ju kthehet për t'u hakmarrë. Vjen dita që i bën për vete edhe ato familje që sot duken se janë në anën tuaj. Vjen dita që i vënë syrin atyre që zotëroni ju, por atëherë do të jetë vonë që ju të mund të bëni diçka të këstillë. Më e mira e të mirave është që të gjeni një tjetër zgjidhje.

Në atë bisedë se ç'kishte diçka të çuditshme. Ishte mbledhur e gjithë Meka për të folur ndër vedi. Mirëpo plaku prej Nexhdit po dilte më aktiv se ata. Sa mirë që e kishin marrë në bisedë, duke mos e lënë jashtë duke e parë si dikë të huaj!

Edhe Ebu Xhehli i pati pëlqyer mendimet e plakut prej Nexhdit. Edhe sipas tij, ato që ishin thënë fillimisht nuk mund të përbënin kurrsesi zgjidhje për këtë çështje. Mirëpo as nuk po gjenin ndonjë zgjidhje përfundimtare. Vështrimet u kthyen nga Ebu Xhehli, i cili ishte i kënaqur prej ndërhyrjeve të atij plakut. Zaten, edhe ai vetë po e priste radhën për të folur.

- Vallahi, e kam edhe unë një mendim në lidhje me këtë çështje.

- Thuaje, o Eba Hakem, - i thanë ata njëzëri.

- Nëse më pyesni mua, zgjidhja përfundimtare është të zgjedhim djem të shkathët që dinë t'i përdorin mirë armët. Le t'i vërsulen të gjithë njëkohësisht, duke e vrarë me një goditje të përbashkët, që edhe ne të mund të shpëtojmë njëherë e mirë. Kur ta kemi vrarë kësodore, gjaku i tij do të duhet të merret prej të gjithë fiseve tona, kështu që

Abdimenafët do ta kenë thujse të pamundur diçka të këtillë. Përpara do t'u ngelet veç alternativa e dietës, të cilën ne mund ta paguajmë lehtësisht, vetëm që kjo çështje të marrë fund.

Plaku prej Nexhdit ndërhyri sërish. Mirëpo, kësaj here, teksa fliste, po tundte kokën pohueshëm:

- Ja, kjo është fjalë! Unë nuk di ndonjë zgjidhje më të mirë!

Tashmë e patën marrë vendimin, dhe në saje të planit të ndërmarrë, ata do të vrisnin Muhamedin. Edhe kësaj radhe, u larguan së andejmi në drejtim të shtëpive me po të njëjtin gëzim dhe sinqeritet me të cilin ishin mbledhur të gjithë tok.³³⁸

³³⁸ Halebi, *Insanu'l-Ujun*, 2/189-90

MIGRIM I SHENJTË

Kishte ardhur leja për të migruar, pasi edhe ajeti që kishte zbritur me Xhebrailin (a.s.) përsëritej në gjuhën e të gjithëve, dhe në çdo rast thoshin:

- O Zoti im! Çomë mua në botën e së drejtës, dhe në një kohë të duhur falmë një mirësi të fitores,¹⁷⁰ - lutej Ai.

Tanimë të gjitha lutjet ishin pranuar, dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte gati për të migruar në drejtim të Medinës.

Xhebraili fjalëdrejtë, fillimisht po i lajmëronte për kurthin që ishin duke ngritur mekasit:

- Të mos flesh në shtratin që bie gjithmonë!

Ai po i mësonte gjer në planin se si do të shpëtonte prej planit të kobshëm të kurejshëve. Me pak fjalë, migrimi madhështor po fillonte me masat që kishte marrë Zoti që ishte Gjithëdhijës dhe që kishte informacion prej gjithçkaje.¹⁷¹ Profeti ynë, i tha këto fjalë Xhebrailit besnik:

- Kush do të jetë shoku im gjatë rrugëtimit?

- Ebu Bekri, - u dëgjua përgjigja e Xhebrailit.¹⁷²

Zaten edhe Ebu Bekri kishte ditë që e priste këtë mundësi për të migruar. Sakaq, gjatë një kohëdreke, kur ishte kohë qetësimi për të gjithë, Resulullahu (s.a.s.) shkoi në drejtim të shtëpisë së Ebu Bekrit të nderuar. I kërkoi leje për të hyrë. Nuk ishte e mundur. Po rrinte përballë portës së Ebu Bekrit të nderuar, dhe po priste për të hyrë brenda.

- Nëna dhe babai im të qofshin falë, o i Dërguar i Allahut! Meqë ke ardhur në këtë orë, duhet të kesh diçka të rëndësishme për të folur.

Pa humbur kohë, rendi në drejtim të derës, dhe e ftoi Profetin që të hynte brenda. Ebu Bekri po e priste gjithë merak këtë gjë. Sepse ardhjet gjer kësaj dite, ishin bërë gjithnjë në orët e agimit, ose të mbrëmjes. Resulullahu (s.a.s.) i kërkoi atij që t'i nxirrte jashtë pjesëtarët e familjes, në mes të të cilëve ishin edhe vajzat e tij, Esmaja me Aishen e nderuar.

- Mos u shqetëso, o i Dërguari i Allahut! Ato janë bijat e mia, të

¹⁷⁰ Isra, 17/80

¹⁷¹ Ajni, *Umdetu'l-Kari*, 17-46; Ibni Kethir, *Tefsir*, 2/400

¹⁷² Hakim, *Mustedrek*, 3/6

cilat quhen edhe njerëzit e Tu. Nëna dhe babai im të qofshin falë, çfarë ka ndodhur? – e pyeti ai, duke u përpjekur ta kuptonte arsyen e kësaj vizite të papritur.

Përgjigja nuk u vonua:

- M'u dha leja për të migruar në Medinë.

- Bashkë do të ikim, o i Dërguari i Allahut? – pyeti ai.

- Po, bashkë, – u derdh përgjigja prej buzëve të bekuara, me një zë sihariqdhënës.

Botët ishin të tijat tashmë. Zaten, Ebu Bekri (r.a.) ishte përgatitur për ardhjen e kësaj dite, dhe thjesht po priste urdhrin për t'u nisur. E kishte marrë sihariqin që më parë, atëherë kur i Dërguari i Allahut e këshillonte, teksa ai tregojë i nxituar për të kërkuar lejen e migrimit.

- Mos u nxitu! Ka shpresë që Allahu të të japë edhe një shok me vete, - i pati thënë i Dërguari i Allahut.

Pas kësaj, ata filluan të përgatiteshin për një udhëtim dyvetësh. Kishin katër muaj që i përgatisnin dy deve vetëm për këtë synim. Tashmë Resulullahu po priste këto përgjigje që po vinin. Tanimë po dëgjonte këto fjali.

Ky ishte fillimi i një tjetër hapi që do të ndryshonte gjithë rrjedhën e ngjarjeve. Të ishte bashkudhëtari i të Dërguarit të Allahut në një udhëtim të tillë... A mund të kishte mirësi më të madhe se kjo? Ebu Bekri i nderuar nuk po i mbante dot lotët, andaj filloi të qante me gulçe.¹⁷³

Mandej ai i pruri të dyja devetë pranë të Dërguarit të Allahut.

- O mëkëmbësi i Allahut! I kam përgatitur këto kafshë pikërisht për këtë ditë.

Kishte mbetur vetëm që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) të përgatitej për të udhëtuar. Mirëpo Ai duhet të ishte shembull për çdo çast të jetës. Andaj u kthye nga Ebu Bekri i nderuar (r.a.) dhe i tha këto fjalë:

- Do t'i pranonte vetëm duke i paguar koston e tyre, pasi një rrugëtim kaq i rëndësishëm nuk mund të ndërmerrej duke përdorur një mirësi të paguar.

Dimensionimi i masave të marra për të bërë hixhret

Meqë të gjitha kushtet ishin gati, kishte ngelur vetëm që të niste udhëtimi. Ebu Bekri do të tregonte se ishte Siddik. Ai do të merrte

¹⁷³ Taberi, *Tarih*, 1/569; Ibni Hisham, *Sire*, 3/11

të gjitha masat që ky rrugëtim të kalonte sa më i paqtë. Sepse nuk mund të lihej çdo gjë në mëshirë të fatit. Pasi edhe një udhëtim kaq i gjatë vetëm me deve, nuk ishte aq e lehtë. Fillimisht ranë dakord me një person që quhej Abdullah ibni Urejkit, i cili do t'i printe gjatë rrugëtimet. Pas tri ditësh do të takoheshin në Theur. Kur të vinte, Abdullahu do të kishte me vete edhe dy devetë e marra prej të Ebu Bekrit të nderuar (r.a.), dhe sakaq do të niste më në fund rrugëtimi.

Ebu Bekri e pati paralajmëruar vajzën e tij, Esmanë, e cila do t'u përgatiste dhe do t'u çonte ushqime gjatë kohës që do të shkonin për në Theur. Ebu Bekri i nderuar kishte edhe një masë tjetër për të marrë. Thirri pranë vetes Amirin, i cili ishte bariu i gjedhëve të tij, të cilit i kërkoi, që pasi të niseshin ata të dy, t'ia ngjiste delet nga pas, në mënyrë që të fshinin gjurmët e tyre. Sepse e dinte mirë, që mekasit nuk do të hiqnin dorë aq lehtë. Andaj, nëse nuk ruheshin mirë, kurejshët mund t'i zbulonin dhe t'i fusnin në turlifarë telashesh.¹⁷⁴

Edhe Abdullahu, i biri i Ebu Bekrit do të vinte bashkë me Amrin, të cilët njëkohësisht do t'u sillnin atyre lajme nga ajo çfarë ishin duke bërë kurejshët. Abdullahu vinte çdo mbrëmje në shpellë, rrinte me ta gjer në mëngjes, ndërsa Amiri mbante delet për të kullotur aty rreth e rrotull Theurit. Dhe kjo, ishte një ndodhi e cila do të përsëritej çdo ditë gjatë atyre ditëve. Njëkohësisht, me këtë arsye, ata do të mund t'i ushqenin me qumësht udhëtarët më të vyer.

Një tjetër masë duhej marrë nga vetë Profeti ynë i dashur. Ai e kishte lënë Aliun, si mëkëmbës në dhomëzën e Tij, pasi kishte ardhur koha që t'i jepej amanetet t'u jepeshin të zotëve. Ç'madhështi ishte kjo, që ruante edhe mallin e atyre që përpiqeshin ta vrisnin, që edhe sikur të ishte duke vënë në rrezik jetën e gjakut të vet, ia dinte për borxh vetes që ta kryente detyrën gjer në cak, duke kërkuar që amanetet t'u ktheheshin atyre që u përkisnin.

Patjetër që gjithë këto masa nuk mund të mendohet se ishin të tepruara. Profeti i profetëve i kundronte me vëmendje të gjitha sa ndodhnin, duke mos parë asgjë si të parëndësishme. Sepse Ai ishte dërguar si mëshirë për umetin e Tij. E dinte që Allahu (xh.xh.) nuk do ta ruante Atë nëse nuk e kryente detyrën gjer në fund. Allahu (xh.xh.) ia kishte bërë të ditur se do ta mbronte, andaj Ai po i lexonte këto ajete në çdo rekat të namazit. Me një fjalë, çështja ishte krejt ndryshe.

¹⁷⁴ Buhari, *Sahih*, 3/1087

I Dërguari i Allahut ishte një shembull model për të gjithë njerëzit e tjerë që ndiqnin veprimet e Tij një më një. Nëse do të nisej për të migruar bashkë me Omerin e nderuar, edhe umeti i Tij do të kishte ngelur i detyruar ta bënte diçka të këtillë. Dhe një veprim i tillë do të thoshte t'i hidhje të gjithë në duart e gjithë sprovave të mundshme me duart e tua. Andaj, Ai do të përllogariste edhe anëtarin më të ngathët të umetit të Tij, në mënyrë që çdo gjë t'i ecte sipas planeve të bëra. Kësodore, Ai nuk linte asgjë mangët nga masat që duheshin marrë, dhe njëkohësisht u jepte njerëzve një mësim të mirë në lidhje me ndjekjen e shkaqeve një më një.

Nga ana tjetër, Kurejshi ishte duke arritur disa përfundime sipas vetes. Ishin mbledhur të gjithë, dhe po rrethonin dhomëzën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Këta fatkeqë syerrësuar kishin rrethuar dhomëzën e Tij, e po prisnin minutat për të dhënë goditjen e fundit.

Vetëm se Allahu (xh.xh.) ishte zotërues karshi gjithçkaje, dhe i dinte më së miri të gjitha ç'po ngjasnin. E gjithë materia e tokës dhe qiellit ishte në duart e Tij të kontrollit, dhe Ai mund të vepronte si të donte me të, dhe askush nuk kishte se ç'të thoshte. Duke qenë kështu, nuk kishte asnjë rëndësi, dhe nuk kishte se si të kishte, se ç'do të paramendonte komandoja e vdekjes. Dhe përfundimi do të ishte pikërisht ashtu siç do të donte Ai.

Në kushtet normale, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shtrihej për disa çaste pasi falte namazin e jacisë. Kur të gjithë largoheshin për në shtëpitë e tyre, Ai shkonte në Qabe dhe fillonte të adhuronte Allahun (xh.xh.) me një qetësi të pashoqe shpirtërore. Vetëm se këtë natë çdo gjë ishte ndryshe. Me të marrë vesh ç'do të ndodhte, thirri pranë Ali-un e nderuar (r.a.):

- Merr atë shtrojën jeshile, dhe eja e shtrihu në shtratin tim! Mos u shqetëso aspak, veç shtrihu dhe fli. Sepse nuk kanë për të të shkaktuar asnjë dëm.

Saora, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) doli prej shtëpisë duke kënduar nëntë ajetet e para të sures JaSin. Përjashta shtëpisë gjendej një rojë prej kurejshëve, i cili bënte rojë.

- Ne u vumë atyre nga një pengues, nga para dhe nga pas, dhe përpara syve u kemi vendosur nga një perde. Tanimë ata nuk mund të shohin dot asgjë.

Këto ishin fjalët e ajetit në fjalë. Ndërkohë, Ai mori një grusht dhë

nga toka, dhe e hodhi mbi ata që i kishin rrethuar dhomëzën për ta ruajtur. Dhe teksa e kryente këtë veprim, thoshte:

- Sytë iu errësoshin!

Çdo copë dheu kishte rënë mbi secilin syresh, dhe Ai, habitshëm, kaloi mespërmes tyre, duke mos e parë askush. Ata kishin ngritur një kurth për ta vrarë, për ta larguar prej vendit të Tij, Atë që veç i ftonte drejt besimit në Zot. Por nëse ata kishin një plan, edhe Allahu (xh.xh.) e kishte një plan për ta mbrojtur Profetin e Vet. Dhe ja tek po shihej sërish, se sado që të vlonte mohimi, nuk mund të dilej përballë vullnetit hyjnor, duke bërë që të dilte po ajo që thoshte Ai.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte larguar sakaq. Pranë atyre që ruanin përballë portës së dhomëzës së Tij erdhi dikush, i cili me t'j parë në këtë gjendje, u tha:

- Pse prisni këtu ju?

- Po presim Muhamedin, - u përgjigjën ata.

Burri u nxeh shumë. Njerëzit më të përzgjedhur, të cilët i kishin ngarkuar me vrasjen e Tij, ishin kthyer në nga një mace të butë pranë portës së Tij. Ata nuk e kishin ndjerë aspak dheun që u ishte hedhur sysh. Profeti ynë ishte nisur bashkë me mikun e Tij besnik, ndër-sa këta rrinin urtë-urtë, si të përgjumur, përballë portës së Tij, gjoja duke bërë plane se si do ta vrisnin. Ky ishte një budallallëk i hapur.

- Turp t'ju vijë, more të paaftë! Ai ju ka hedhur hi sysh, duke ju fluturuar me kohë duarsh.

- Vallahi ne nuk e kemi parë.

Ishin thujse të rrënuar prej këtyre që kishin dëgjuar. Sikur t'u ishin marrë shqisat e ndijimit, dhe megjithëse shihnin, nuk e kishin vërejtur dot të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) teksa largohej. I çuan duart mbi krye dhe filluan të shihnin njëri-tjetrin në sy. Fjalët e atij njeriu ishin të vërteta. Filluan të pastronin dheun që kishin mbi rroba.

Pa kaluar shumë kohë, kjo ndodhi u dëgjua edhe në mesin e Kurejshit. Prijësit e tjerë, të cilit ishin duke pritur për lajmin "e mirë" të vrasjes, kur dëgjuan se i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte nisur për të kryer migrimin e Tij. Kur të gjithë të përzgjedhurit e fiseve hynë të gjithë njëherazi në dhomë, filluan të merrnin frymë me vështirësi, pasi shtrati nuk ishte bosh. Me një turfullim ndaj burrit që i kishte merakosur kot, thanë:

- Ja tek është edhe Muhamedi.

Të gjithë filluan të mendonin se tërë ai shqetësim kishte qenë i kotë. Mirëpo edhe kjo nuk zgjati shumë. Sepse Aliu i nderuar u ngrit përnjëherë nga shtrati, dhe po u rrinte përballë me një qëndrim sikur të donte t'u tregonte vendin.

- Ku është Muhamedi? - filluan ta pyesnin atë gjithë nervozizëm.

- Nuk ia kam idenë. - u përgjigj Aliu i nderuar.

Ishin sërish ata që po dilnin të humbur. Përgjigja që po merrnin i mërzi akoma më shumë, dhe kërcënonin këdo që u dilte përpara. Nuk donin ta linin as Aliun e nderuar, të cilin filluan ta shtynin njëherë sa andej këndeje, derisa me prunë deri në Qabe. Ndoshta mund t'u thoshte vendin ku gjendeshin udhëtarët, duke u dhënë ndonjë shenjë, madje edhe e burgosën për një kohë të shkurtër. Mirëpo e patën kuptuar se sado që ta detyronin, nuk do ta detyronin dot që të fliste. Zaten, të mos e lëshonin Aliun do të ishte akoma më keq për ta. Sepse ai kishte ndenjur pas pikërisht për t'u shpërndarë amanetet që ia kishin lënë duarve të sigurta të Muhamedit.

Ebu Xhehli, i cili ishte faraoni i asaj bashkësie, filloi të fliste disa fjalë, të cilat ia bënë të merituar këtë epitet:

- Do t'i jap njëqind deve shpërblim atij që ma bie Muhamedin këtu, të gjallë a të vdekur!

Tashmë ishin duke e humbur krejt Muhamedin dhe Ebu Bekrin e nderuar, për të cilin ishin gëzuar aq shumë që do ta zhduknin njëherë e mirë. Dukej qartë, se vetëm nuk do t'ia dilnin dot, andaj i dolën të gjithë zot asaj që premtoi Ebu Xhehli, duke u bërë diçka e ditur, se ai që e kryente këtë detyrë do të merrte plot njëqind deve si shpërblim.

Njëkohësisht, Ebu Xhehli megjithëse nuk e përdorte siç duhej mendjen, ishte një njeri shumë i zgjuar. Pa humbur kohë, u nis për te shtëpia e Ebu Bekrit. Ishte Esmaja ajo që e hapi derën. Fillimisht ai e pyeti se ku gjendej i ati. Esmaja po i përgjigjej se nuk e dinte. Për Ebu Xhehlin ishte krejt e pamundur që ajo të mos dinte asgjë, andaj i dha një të goditur me shpullë, saqë Esmasë i ra njëri vëth që mbante në vesh. Mirëpo, sipas zakoneve të atyre ditëve, një sjellje e tillë karshi një gruaje shtatzënë shihej si një turp mjaft i rëndë. Vetëm se ky që po e kryente ishte Ebu Xhehli. Ajo nuk do ta harronte asnjëherë këtë goditje, dhe sa herë që të bëhej fjalë për Ebu Xhehlin, ajo thoshte:

- Një njeri i ndyrë dhe krejt i pafytyrë!

Drejtuar Theurit

Ishte e njëzet e shtata ditë e muajit të udhëtimit. Migrimi i bekuar kishte nisur nga shtëpia e Ebu Bekrit në errësirën e natës. Vetëm se drejtimi po tregonte shpellën e Theurit, e cila gjendej rrugës së Jemenit, e cila të nxirrte edhe në Medinë. Do të bënin afërsisht tetë kilometra, derisa në fund t'i ngjiteshin, ndryshe nga të tjerët, atij shpati plot gurë dhe tejet të mundimshëm. Veç kësaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), megjithëse kishte një rrugë tejet të gjatë për të bërë, dhe të gjitha kushtet ishin mbledhur kundër Tij, ecte në majë të gishtave, pasi nuk donte të linte gjurmë. Me pak fjalë kishte nevojë ende për manevra të tilla. Do të rrinin për pak kohë këtu, për të ndjekur se çdo të ndodhte sakaq në Mekë. Sepse Resulullahu e dinte mjaft mirë, që edhe sikur të dilte nga Meka, edhe atje ku do të shkonte nuk kishin për ta lënë të qetë, si dhe e merrte me mend se me ta marrë vesh që Ai ishte larguar, ata do të bënin çmos që ta pengonin disi. Mekasit e dinin ikjen e sahabëve të Muhamedit në Medinë, kështu që përdornin çdo farë metode për t'i penguar që t'i kthenin mbrapsht.

Edhe Ebu Bekri sillej tërë kujdes. Dridhej i tëri nga frika vetëm se mos i bënte njeri keq të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Ndonjëherë i dilte përballë, për t'i prirë rrugës, ndërsa disa herë rrinte pas që të ndiqte të ecurën e Tij. Profeti ynë e vërejti këtë sjellje, andaj i tha:

- O Ebu Bekër! Çfarë të ka gjetur kështu, që njëherë më del nga përpara, e njëherë nga pas.

- O i Dërguari i Allahut! Eci nga pas Teje për t'u siguruar se nuk do të të vijë ndonjë e keqe nga pas, ndërsa nga para të dal nga frika se mos përballemi me spiunët e ndokujt.

Profeti ynë, si për ta vlerësuar këtë sjellje kaq delikate, i tha:

- O Ebu Bekër! Po pse, mendon ti se kam ndonjë gjë më të dashur se ty unë gjatë këtij rrugëtimit.

- Jo, o i Dërguari i Allahut! Të betohem për Atë që të ka nisur me të vërtetën, se unë jap edhe shpirtin për Ty, dhe para se të të vijë Ty ndonjë e keqe, më mirë të më vijë mua! - ktheu Ebu Bekri kësodore një përgjigje që mund t'i përgjigjej disifarë komplimentit të të Dërguarit të Allahut!¹⁷⁵

¹⁷⁵ Hakim, *Mustedrek*, 3/7, *Mishkatu'l-Mesabih*, 2/556; Mubarekfuri, *er-Rahiku'l-Mahtum*, fq. 155-6

Përkujdesja e Ebu Bekrit në shpellë

Në shpellën atje sipër duhet të hynte Ebu Bekri i nderuar i pari. Sepse çdo gjë e papëlqyer me të cilën mund të përballeshin, duhet të ishte ai që do ta parandalonte, në mënyrë që të mos dëmtohej Profeti i Allahut paqja qoftë mbi Të. Kjo ishte një përkujdesje *a la* Ebu Bekir. I gjithë merakuri buronte nga frika se mos i ngjitej qoftë edhe një grimcë pluhuri të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Prandaj e pati copëtuar edhe rrobën që kishte veshur. Po mbyllte vrimat në mënyrë që të mos dilte ndonjë kafshë, e cila mund t'i bënte keq Atij. Mbetën vetëm dy vrima të cilat nuk i mbylli dot. Por edhe për to pati gjetur një zgjidhje. E thirri brenda të Dërguarin e Allahut pasi e mbylli njërën me këmbën e majtë dhe tjetrën me këmbën e djathtë. Ky ishte pikërisht ai veprim fisnik, për të cilën Omeri i nderuar do të thoshte: “Jepja çdo vepër timen për të pasur një natë si ajo në jetë.” Nga ato vrima që patën mbetur të hapur, prej njëres kishte dalë një gjarpër, i cili e kishte kafshuar në këmbë. E kishte ndërjerë djegien e vendit të plagës, por nuk kishte nxjerrë zë, vetëm që të mos zgjohej i Dërguari i Allahut. Më në fund, kishin qenë pikërisht disa lot dhe djersët e ftohta që i kishin bërë përshtypje Profetit tonë të dashur, prandaj e pati pyetur:

- Çfarë ke kështu, o Ebu Bekër?

- Nëna dhe babai im të qofshin falë o i Dërguari i Allahut! Më kafshoi gjarpri.

Ndërsa e thoshte, në fytyrë i iknin dhe i vinin disa ndjesi turpi. Nuk donte që Resulullahu të mërzohej prej një çështjeje që kishte të bënte me të, për më tepër të humbte kohë duke u shqetësuar. Sakaq, i Dërguari i Allahut përhapi pak nga pështyma e Tij mbi plagë, dhe mandej iu lut Allahut (xh.xh.) që t'i jepte shërim. Për një grimëçast gjithçka u kthye në normalitet. Gjithçka ishte sikur të mos kishte ndodhur asgjë. Sepse edhe vetë Ebu Bekri nuk kishte më asnjë dhimbje.¹⁷⁶

Ndërkaq punës ia kishte filluar një merimangë. Po thurte një rrjetë pikërisht në hyrje të shpellës. Aty ishin vendosur edhe dy pëllumba bashkë me çerdhen e tyre. Filloi të rritej një pemë mu në të hyrë, asisoj që e mbulonte krejt hyrjen. Të gjitha tok po fshihnin të Dërguarin e Allahut. Dukej qartë se Allahu (xh.xh.) nuk do t'ia linte askujt në dorë të Dërguarin e Tij, duke e mbrojtur vetë nga fillimi gjer në

¹⁷⁶ Ebu Xhafer et-Taberi, *er-Rijadun-Nadira*, 1/450

fund.

Ndjekësit kishin ardhur deri fare pranë Theurit. Donin të kontrollonin shpellën, pasi besonin se pikërisht aty duhet të ishin fshehur. Mirëpo, kur panë pemën e rritur, çerdhen e pëllumbave dhe rrjetën aq të vjetër të merimangës, njëri syresh belbëzoi:

- Shihe pak atë rrjetë merimange! Ngjan të jetë thurur shumë kohë përpara se të lindte Muhamedi.

As të tjerët nuk mendonin më ndryshe. Megjithëse rrjeta e merimangës ishte tejet e hollë, Allahu e pati mbrojtur sërish Profetin e Tij, duke i bërë mekasit që të ktheheshin duarbosh për andej nga kishin ardhur.¹⁷⁷

Ebu Bekrit, me të kuptuar ardhjen e tyre deri në të hyrë të shpellës, filluan t'i rridhnin sërish djersë të ftohta. Ebu Bekri, i cili i ndjeu hapat e tyre që vinin si lopë të tërbuara, tha:

- O Resulullah! Sikur vetëm njeri prej tyre të zgjatet e të shohë nga brenda vetëm nga largësia e një këmbe, ka për të na parë shumë qartë.

I Dërguari i Allahut, donte ta qetësonte mikun e Tij të shpellës, të cilit i kishte deklaruar "Ti je vëllai im".

- Pse shqetësohesh për dy veta, kur i treti me ta është Allahu? – ishte pyetja e Tij aq kuptimbukur.¹⁷⁸

Ishte vetë i Dërguari i Allahut (s.a.s.) që e thoshte këtë fjali. Ai ishte robi më i dashur i Allahut. Dhe ishte pikërisht Ai që ia kishte parathënë, se do ta ndihmonte karshi të gjithë keqbërësve.¹⁷⁹ Fliste krejt i sigurtë. Sepse e dinte, që edhe nëse nuk e ndihmonte Kurejshi prej moskuptimit, Allahu kishte për ta ndihmuar ashtu siç kishte ndihmuar të gjithë mëkëmbësit e tjerë më parë! Do ta ndihmonte edhe duke i dërguar ushtri të tëra, të cilat nuk i shihte syri, dhe me një qetësi shpirtërore të parrëfyeshme.

E dinte mjaft mirë edhe Ebu Bekri i nderuar. Mirëpo veç ta dije, nuk mjaftonte për t'u përballur me tërë vështirësitë e atyre ditëve. Sepse ai me këtë shfaqte të gjithë merakun që duhej treguar, pasi nuk bëhej fjalë vetëm për shënjestrimin e një njeriu të vetëm, por për mbarë njerëzimin, nëse bëhej fjalë drejtpërsëdrejti për të Dër-

¹⁷⁷ Isbehani, *Delail*, 1/76-77; Hejthemi, *Mexhmeu'z-Zeuaid*, 3/231

¹⁷⁸ Teube, 9/40

¹⁷⁹ Maide, 5/67

guarin e Allahut.

Më në fund, edhe ata që patën ardhur gjer në të hyrë të shpellës po ktheheshin, dhe rruga, qoftë edhe për pak do të ishte e sigurt. Ebu Bekri ndërkaq dilte shpesh për të parë terrenin. Kur u pa se të tjerët ikën, pranë tyre vinte edhe Abdullahu, djali i Ebu Bekrit, i cili u sillte lajme mbi ato çfarë ndodhnin në Mekë. Ndërkaq kishin ardhur edhe dy udhërrëfyesit, Amiri dhe Abdullah ibni Urejkiti. Me vete kishin marrë edhe devetë që do t'i shpinin gjer në Medinë.

Ebu Bekri i mori devetë, dhe atë që dukej më e mbajtura, ia dha të Dërguarit të Allahut.

- Nëna dhe babai im të qofshin falë! Hip o Resulullah!

Mirëpo u përball me një përgjigje, të cilën nuk e priste:

- Unë nuk mund të hipi mbi një deve që nuk është e imja.

Ebu Bekri do të vepronte pikërisht ashtu siç i shkonte emrit Siddik, kështu që i tha:

- Nëna dhe babai im të qofshin falë! Ajo është e jotja, o i Dërguari i Allahut!

Vetëm se as kjo nuk ishte zgjidhje. Resulullahu, akoma edhe më i vendosur:

- Jo, vetëm me kushtin që të të paguaj paratë që ke harxhuar për ta marrë.

Ebu Bekri e tregoi i detyruar.

- Edhe unë me atë çmim e mora.

Kësodore, në një pikë kaq kyçe, umetit po i jepej një tjetër mësim.

Lajmet që vinin nga Meka, tregonin se ashpërsia e ditëve të para nuk ishte më e njëjta. Me pak fjalë, kishte ardhur çasti për t'u nisur. U larguan sërish një ditë të hëne nga shpella. Në fillim shkuan në drejtim të perëndimit, andej nga bregu, ku nga Deti i Kuq morën drejtimin për drejt e në qytetin e Medinës. Në fakt rruga Mekë-Medinë ishte një rrugë me të cilën nuk ishin mësuar. Nisi prej Theurit dhe zgjati plot shtatë ditë, dhe me shumë mundime. Bashkë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) ishin Abdullah ibni Urajkiti, Amir ibni Fuhejre, pa harruar edhe Besnikun, Ebu Bekrin e nderuar.

Vështrimi i fundit hedhur kah Meka

Ndërkohë, Resulullahu (s.a.s.) u kthye edhe njëherë, për të parë për herë të fundit në drejtim të Mekës. Ishte pikërisht pikëllimi që po

largohej nga vendi ku kishin vizituar të gjithë profetët, dhe vendit ku ishte shtëpia e Zotit, dhe qytetit që quhej binjaku i saj. Po e linte zemrën aty dhe po largohej. Ai kishte pritur plot dyzet vjet për t'i ardhur revelata; prej aty ngjitej deri në Hira; lutej me radhë të tëra që të mund të adhuronte siç duhej, duke u zhytur në meditime në lidhje me të ardhmen. Nuk ishte e lehtë. Profeti më i dashur, robi më i dashur i Allahut, dhe njëkohësisht hallka e fundit e zinxhirit profetik, po largohej prej shtëpisë së Allahut (xh.xh.) dhe po përparonte në drejtim të një tjetër qyteti.

Këto ishin vështrimet e fundit kah Meka, dhe dukej sikur i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po shihte sikur të ishte duke folur me Mekën. Edhe Ebu Bekri e kishte përqendruar vëmendjen pikërisht atje. Po shihte i heshtur ç'po ndodhte.

- Vallahi, moj Mekë! Unë ngela i detyruar të largohem prej teje! Padyshim që ti je qyteti më i dashur për Allahun! Allahu ka mirësi të veçanta për ty. Të betohem, se po të mos ishin banorët e tu që më detyruan të dilja, nuk do të largohesha kurrësi prej teje!¹⁸⁰

Pas këtij çasti meditimi dhe bisedash të ndjeshme, Profeti i profetëve, Muhamedi paqja qoftë mbi Të, bashkëudhëtar i Tij i dashur, Ebu Bekri i nderuar, idhujtari mekas, Abdullah ibni Urajkiti, u nisën për rrugë, dhe filluan të përparonin në drejtim të Medinës prej rrugës së bregdetit.

Ndjekja e Surakës

Nga ana tjetër, shumica e atyre që rendnin për t'i gjurmuar, më shumë duke rendur pas shpërblimit të ofruar, edhe po të ktheheshin duarbosh, kishte nga ata që do të ndiqnin qoftë edhe sa për inat.

Kishte ardhur njëri prej bijve të Mudlixhit, i cili u thoshte atyre që ishin ulur, se i kishte parë të dy burrat, për të cilët Meka kishte vendosur të shpërblente me njëqind deve për kokë. U ishin bërë sytë katër prej kësaj "të mire", sikur mbi krye t'u ishte ulur zogu i fatlumësisë, ata u drejtuan për te Suraka ibni Maliku. Burri që i kishte parë udhëtarët e patën kuptuar se me këtë duhet ta flisnin këtë çështje, kështu që tha:

- O Suraka! Pak më parë pash një si hije që përparonte përgjatë rrugës së bregut. Besoj se mund të jenë Muhamedi bashkë me shokun e tij.

¹⁸⁰ Halebi, *Insanu'l Ujun*, 2/195-6

Edhe Suraka njësoj mendonte. Ky lajm që po merrte vetëm sa po ia përforconte hamendësimin, duke bërë që të mos i mbetej më asnjë mëdyshje. Tashmë kjo çështje nuk ishte më e atillë që të mund të flitej lart e poshtë prej të gjithëve. Nuk donte të dilte hapur, andaj tha:

- Ata nuk mund të jenë burrat që mendon ti. Edhe unë i pashë pak më parë ata që ke parë ti. Ata janë filani dhe fisteku. Me këtë qasje, po shuheshin të gjitha imagjinimet e thurura gjer më tash. Për të mos ia bërë të ditur të gjithëve, u ul pa e prishur stivën e mendimit.

Tashmë koha kishte ndryshuar, duke bërë që tema të rrëshqiste kah një tjetër, për të mos menduar më aq shumë për udhëtarët. Suraka u ngrit prej vendit për të shkuar në shtëpi. Atje i kërkoi shërbëtorit që t'i përgatiste kalin, të shkonte tek aksh luginë dhe ta priste. Mandej mori heshtën, e mprehu mirë e mirë, doli nga shtëpia, dhe u nis për atje ku kishte nisur shërbëtorin që të priste. I kishte kapërcyer të gjithë, sepse donte të ishte vetë fituesi i shpërblimeve të premtuara. Kësodore nisi edhe një tjetër udhëtim i fshehtë.

Nga ana tjetër, kishin kaluar plot tri ditë që kishin dalë prej Theurit. Udhëtarët e këtij udhëtimi të bekuar panë një tym resh që afrohej në drejtim të tyre. Tek Ebu Bekri dallohej ende telashi që e kishte kapluar gjatë kohës që gjendeshin në Theur. Tani nuk kishin më, as një shpellë ku të fusnin kokën, e as ndonjë rast që të mund t'u shërbente si mbrojtës i mundshëm.

- O i Dërguari i Allahut! Njeriu që është duke na ndjekur po na afrohet shumë!

- Mos u shqetëso! Allahu është me ne! – u përgjigj Ai me po të njëjtin vetëbesim dhe mbështetje të plotë tek Allahu.

Patjetër që nuk do t'i bënin keq një njeriu që kishte ardhur për të kryer një detyrë, të mendojë kush të dojë e si të dojë. Ndhimesa hyjnore për ta ishte vendi i vetëm më i sigurt për ta. Vetëm se shqetësimi i Ebu Bekrit shtoej nga çasti në çast, andaj duke menduar se u erdhi fundi, filloi të derdhte lot. I Dërguari i Allahut (s.a.s.), i Cili e vërejtë këtë gjendje të mikut të Tij, e pyeti:

- Po ti, pse po qan?

- Vallahi që jo për veten. Kam frikë mos të gjen Ty ndonjë e keqe, o i Dërguari i Allahut!

Kur u afruan mirë, u kuptua se ai që po vinte ishte Suraka. Sado që shqetësimi i Ebu Bekrit vazhdonte të ishte po ai, Resulullahu paqja

qoftë mbi Të pa fillimisht mbrapa, andej nga po vinte Suraka. Dukej qartë se donte që ta çarmatoste e ta ndikonte nëpërmjet shikimit. Po e ndalte Surakën vetëm me anë të atij vështrimi, derisa e rrëzoi përdhe.

Në pah kishte edhe një drejtim nga vendi i shenjtë. Buzët e të Dërguarit të Allahut diç po belbëzonin. Me çdukej, po lutej:

- O Zot! Ndihej me ne me këtë burrë që po vjen për të na ndjekur, - lutej Ai, ndërsa nuk e ndante aspak shikimin prej Surakës.

Këmbët e kalit të Surakës u zhytën në tokë bashkë me vështrimin e syve profetikë, madje në një çast krejt të papritur. Në vendin ku gjendej ai u ngrit dheu përpjetë, duke ngritur një re tymi drejt qiellit.

Ai në fillim mendoj se ky mund të ishte thjesht një aksident. Megjithëse nuk ngjante aspak si i tillë. Edhe nga aspekti i shkaqeve, nuk shihte asnjë që të mund të shkaktonte diçka të këtillë. Mos ishin të vërteta ato që thuheshin? Mos Muhamed besniku ishte me të vërtetë një profet? Po sikur të ishte e gjitha e vërtetë? I kaloi nëpërmend njëherë e mirë. Dukej që nuk kishte asnjë rrugëzgjidhe, andaj filloi ta shihte të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) më me kujdes.

- Lutju Allahut për mua që të mund të shpëtoj prej këndej! Do të heq dorë prej ndjekjes. Të jap fjalën, se me t'u liruam do të kthehem andej nga erdha.

Ai (s.a.s.) ishte një profet. A mund të ndodhte që dikush t'i kërkonte diçka, e Ai ta kthente mbrapsht duarbosh? Qoftë kërkuesi njëri prej idhujtarëve.

Suraka shpëtoi sikur të mos kishte ndodhur asgjë. Kjo mirësi që po i ndodhte ia kishte zotëruar të gjitha ndjesitë, dhe me t'i hipur kalit i rrahu mamuzet. Nga vendi ku kishte rënë ai u ngrit një re e madhe pluhuri. Po kalonte një shok të mirëfilltë. Pa pasur kurrfarë shkak, këmbët e kalit të tij ishin zhytur brenda në tokë, ishin zhytur edhe më thellë se më parë, prej nga nuk po dilte dot.

Nuk po i jepte dot kuptim asaj që po ngjaste... Kishte vite që rendte me kalë në këto anë, por ishte hera e parë që përballej me diçka të këtillë. Jo... Jo... nuk ishte Ebu Xhehli ai që kishte të drejtë, por Ebu Bekri. Prandaj, të mendohej për t'u bërë keq këtyre njerëzve që ishin nën mbrojtjen e Allahut, ishte diçka e kotë. Kësaj here Ai do t'u fliste atyre me zemër:

- O Muhamed! E kuptove, se këto që më kanë ngjarë më kanë ardhur prej lutjes Sate! Unë kam devetë në filan vend. Merr kë të

duash prej tyre, por të përgjërohëm, lutu edhe njëherë për mua që të gjej shpëtim. Të jap fjalën, që nuk do të të bie më në qafë!

- Unë nuk kam nevojë për devetë, - tha i Dërguari i Allahut (s.a.s.).

Pas saj, u lut që ai të gjente shpëtim. Suraka ishte edhe njëherë në këmbë.¹⁸¹

Ndërsa po ngrihej nga vendi i pluhurosur i tëri, ku i dihet se ç' bëhej në botën e tij shpirtërore; tashmë ishte një qëndrim krejt ndryshe ai i tiji. Ebu Bekri i nderuar po i ndiqte të gjitha me kujdes. Po e falënderonte Allahut nga kënaqësia që e kishte mbrojtur. Sepse, Suraka ishte gati për t'iu ulur në gjunjë të Dërguarit të Allahut. Dukej sikur do të dorëzohej nga çasti në çast. Në fjalët e Profetit të nderuar ngjante sikur Profeti i Njerëzimit donte të thoshte: "Edhe ti?"

- Po, edhe unë o i Dërguari i Allahut.

Mandej i dha fjalën dhe u kthye mbrapsht për t'ia treguar mekasve ato që i kishin ndodhur.¹⁸² Sidoqoftë, të gjithë duhet të tregoheshin sakrifikues dhe vetëtregues, duke e treguar aftësinë e tij. Tashmë, edhe ai kishte hyrë në të drejtë, duke u bërë një prej dëgjuesve të bindur të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Profeti i Njerëzimit i tha këto fjalë:

- Ditën që do të jesh sundues i dy byzylykëve të Kisras, eh si ke për të qenë o Suraka!¹⁸³

Ashtu siç nuk kishte paguar asgjë për shpëtimin e tij, por edhe ishte njohur me të vërtetën, me Islamin, ndërsa tani po njihte edhe një shtet në lidhje me të ardhmen. Kjo tregonte se njëri prej vendeve më të fuqishme të asaj kohe do të mundej, dhe se dy duart e Kisrës do të ishin nën kontrollin e Surakës. Në fillim nuk mund ta besonte, andaj pyeti:

- Kisra, i biri i Hurmuzit? – pyeti ai kureshtar.

- Po, - i tha Ai.

Kjo, jo vetëm për Surakën, por për të gjithë myslimanët do të thoshte një tjetër synim i ri. Suraka, që kishte qenë një ndjekës, ndërsa tani mysliman, mori fermanin e shkruar prej Resulullahut dhe detyrën e re, dhe mori rrugën e kthimit për në Mekë. Ky njeri që deri pak çastesh kishte pasur si synim të vetëm vrasjen e të Dërguarit të Allahut, po kthehej si një hero i këtij harku kohor, andaj do të tre-

¹⁸¹ Isbahani, *Delail*, 1/62

¹⁸² Muslim, *Sahih*, 4/2309; Mubarekfuri, *er-Rahiku'l-Mahtum*, fq. 159

¹⁸³ Ibni Abdiberr, *el-Istiaab*, 2/581

gonte një sjellje të atillë trimërore, që do t'i kthente mbrapsht edhe të tjerët që ishin vënë në ndjekje të Dërguarit të Allahut, duke u thënë të gjithëve se nuk kishte asnjë njeri që duhet të kapej.¹⁸⁴

Gjithë ato kujtime u përjetuan gjatë atij udhëtimit, por ai ishte i qetësuar prej mirësive të shumta që e rrethonin sakaq. Të gjithë ata që bëheshin mysliman si fryt i kësaj rruge, nuk ngeleshin vetëm duke u bërë mysliman, por edhe bënë hixhret. Tashmë ditët e errëta i përkisnin të shkuarës, kështu që hap pas hapi po lindte një qytetërim.

Emocioni i takimit të parë

Ndërkohë Medina po përjetonte një emocion të madh, sepse po priste ardhjen e të Dërguarit të Allahut një sahat e më parë. Ata u takuan në vendin e quajtur Harra, nga po e shihnin me sy të përlotur prej gëzimit. Emri i përgjithshëm i këtij vendi ishte Kuba.

E mbanin mend shumë mirë ditën kur kishin dalë prej Mekës, duke e hamendësuar ditën e mbërritjes. Të gjithë kishin dalë për ta pyetur në të hyrë të qytetit. Prisinin derisa fillonte vapa përvëluese e drekës, dhe kur shihnin se nuk po vinte ende qetësoheshin përgjatë kohës së ikindisë. Nuk e dinin se sa kohë kishin qëndruar në Theur, andaj edhe ndiheshin të trishtuar që nuk po vinte. Dhe kjo gjendje zgjati plot tri ditë.

Ishte një ditë e hënë, data tetë e muajit Rebiuleuel. Kur erdhi koha e drekës së ditës së tretë të pritjes, u tërhoqën sërish nën hije dhe po prisnin. Ndërkohë, së largu u dëgjua zëri i një kasneci. Të gjithë e drejtuan vështrimin andej nga vinte kumbimi i zërit. Ky ishte zëri i një hebriu nga Medina. Atë që ensarët dhe muhaxhirët po e prisnin me aq dëshirë, Allahu ua kishte bërë të mundur një hebriu. Ndoshta me këtë donte t'u jepte atyre një mesazh të caktuar. Sepse hebrenjtë si popullsi, përbënin shumicën e popullsisë së Medinës. Zëri i hebreat thoshte:

- O bijtë e Kajles! Ja tek po vjen njeriu që po e prisni!

Medina tashmë quhej emocion dhe entuziazëm. Zemrat rrihnin me rrahje tejet të shpeshta. Të gjithë nisën të rendnin për t'i dalë përpara. "Allahu Ekber"-et ndërthureshin me "La ilahe il'lallah"-et, duke bërë që të formësohej një atmosferë festive. Udhëtimi i nisur prej Theurit në ditën e parë të Rebiuleuelit, po përfundonte në Kuba.

¹⁸⁴ Ibni Hisham, *Sire*, 3/16 e më tej; Ibni Esir, *Usudu'l Gabe*, 2/414; Bejhaki, *Sunen*, 6/357

Të gjithë ensarët medinas kishin marrë edhe armët e tyre me vete, që të mos linin pas dore masat për të mos pasur asgjë të papëlqyer. Ata po e prisnin në Harre të kapluar prej një gëzimi të thellë.¹⁸⁵

Pushimi i bërë në Kuba

Njerëzit, me të hyrë në Kuba, po prisnin gjithë kureshtje se kush do të ishte njeriu fatlum që do të kishte fatin ta priste në shtëpinë e vet. Mirëpo Ai do të zgjidhte pikërisht vendin e bijve të Nexharit. Ata ishin edhe kushërinjtë e Abdulmutalibit njëkohësisht. Njerëzit ishin lidhur si zinxhir, dhe e shoqëronin gjatë ecjes. Po e prisnin ata të Dërguarin e Allahut, për të Cilin mekasit ishin betuar se do ta vrisnin. Të gjithë kishin hipur nëpër çati për të parë bukurinë e dritës së Tij, dhe për ta bërë që ta kthente vështrimin njëherë kah ata, kishin vendosur rroba të bardha të varura nëpër dritare.

- Cili? Cili është? – pyesnin ata.

Të gjithë vareshin nëpër dritare. Fjala që u derdhej prej gjuhës ishte po e njëjta.

- O Muhamed!

- O Resulullah!

- O Muhamed!

- O Resulullah!

Ensarët ishin bërë sikur të ishin së mbaruari prej mungesës së ujës për një kohë të gjatë, ndërsa Profeti i njerëzimit ishte mëshira e etjes së tyre. Teksa i përmendnin emrin, gëzimi i mbërrinte deri në qendër të qelizave të trupit.

Njerëzit kishin dalë të gjithë nëpër rrugë. Po vinin, se do të shihnin Profetin më të madh. U kishte ardhur aq pranë... Të mos dilnin për ta pritur. Kishin me muaj që e shihnin nëpër ëndrra, duke ëndërruar pikërisht për këtë ditë. Të gjithë ishin entuziazmuar dhe po luteshin për këtë gëzim që po u falej. E kishin aq pranë!

Vendi ku po rrinin si mysafirë ishte lagjja Kulthum ibnu Hedm. Mirëpo Ai, ashtu siç bënte në Mekë, as këtu nuk do të rrinte në një vend, por do të vizitonte menjëherë vendin ku po rrinte për t'u treguar njerëzve ndonjë gjë të re. Për këtë, shkoi në shtëpinë e Sa'd ibni Hejthemes, dhe bisedoi me djemtë e rinj që ishin mbledhur për ta pritur. Shtëpia e Sa'd ibni Hejthemes njihej si shtëpia ku mblidheshin

¹⁸⁵ Ibni Sad, *Tabakat*, 1/233

beqarët. Madje disa thonë se ishte pikërisht kjo shtëpia ku bujti i Dërguari i Allahut, ndërsa qëndroi në Kuba.¹⁸⁶

Në anën tjetër, Aliu i nderuar (r.a.) që e kishte kryer siç duhet detyrën e ngarkuar prej të Dërguarit të Allahut; ia kishte ndarë të gjithëve amanetet e tyre, dhe megjithëse pranë kishte Suhejb ibni Sinanin, që ishte prej të parëve, pas tri ditësh u nis në drejtim të Medinës, prej ku u takua me Profetin e Njerëzimit dhe me Ebu Bekrin e nderuar. Këmbët i kishte të gjakosura dhe të fryra prej udhëtimit. I Dërguari i Allahut, me ta parë në këtë gjendje, në fillim hapi krahët për ta pritur, dhe i kapluar prej ndjenjave të dhembshurisë filloi të derdhte disa pika lot. Vendosi pak pështymë mbi plagët, dhe u lut që t'i shëroheshin sa më shpejt. Nuk kaloi shumë kohë, dhe ato filluan të shëroheshin, duke bërë që të merrnin fund të gjitha thirrjet.

I Dërguari i Allahut dhe Ebu Bekri i nderuar ndenjën për njëfarë kohe në Kuba. Madje aty ndërtuan edhe një faltore. Kjo faltore që më vonë do të merrte emrin faltorja e Kubas, ishte edhe faltorja e parë në historinë e Islamit.

Me të ardhur dita e premtë, i Dërguari i Allahut i mblodhi të gjithë në këtë faltore dhe u fali për herë të parë namazin e xhumasë.

Mandej kaluan edhe katër ditë, dhe një ditë të hëne, i Dërguari i Allahut u drejtua kah Medina. Tashmë ky drejtim ishte fillimi i një qëndrimi që do të zgjaste plot dhjetë vjet.

¹⁸⁶ Ibni Sad, *Tabakat*, 1/233

MEDINA: NJË ATDHE I RI

Gjatë një kohe të ikindisë, i Dërguari i Allahut u zhvendos nga lagjja ku banonin bijtë e Nexharit dhe u nis në drejtim të Medinës.¹⁸⁷ Nga pas i vinte Ebu Bekri i nderuar (r.a.). Ai vetë rrinte në krye. Tashmë Jethribi do të identifikohet me të Dërguarin e Allahut, dhe si për t'i përmendur të dy bashkë, e quajtur "Medina e Muhamedit". Megjithëse më vonë do t'i ngelej sërish thjesht Medinë.¹⁸⁸

Që këtej e tutje, në Medinë, po jetohej një festë. Djemtë e rinj ishin mbledhur bashkë me heshtat e po hidhnin valle, ndërsa disa të tjerë e prisnin me poezi të bukura.¹⁸⁹ Tashmë çdo gjë sikur të ishte më e ndriçuar, e kapluar prej një gëzim, të cilin nuk e kishte parë asnjëherë Medina. Fytyrave u kishte ardhur buzëqeshja, dhe sikur të donin t'u largonin hidhërimin prej horizonteve, po ngriheshin kumbimet e zërave të fëmijëve.

- Ja, ka ardhur Resulullahu! Na lindi hëna mbi krye, tej kodrave të Thenasë, – thoshin ata rimueshëm.

Ai që na fton tek e mbara, lum si ne për aq sa Ai rri me ne!¹⁹⁰

O mëkëmbës që u nise për te ne! Padyshim që Ti na ke ardhur me një mesazh, të cilit i duhet bindur.¹⁹¹

Medina po e ftonte në kraharorin e vet. Disa njerëz të tjerë, si për të ruajtur ritmin, thoshin:

- Ne jemi fqinjët e bijve të Nexharit! Sa mirë që Resulullahu u bë fqinji ynë, ndërsa i Dërguari i Allahut u përgjigjet:

- Allahu e di, që edhe unë ju dua ju!¹⁹²

Vendqëndrimi i parë

I njëjti emocion si në Kuba, kësaj here po ndjehej edhe në Medinë.

¹⁸⁷ Buhari, *Sahih*, 3/1421; Ibni Sad, *Tabakat*, 1/236

¹⁸⁸ Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 4/285; Salih, *Subulu'l-Huda*, 3/296

¹⁸⁹ Ebu Daud, *Sunen*, 2/699

¹⁹⁰ Ibni Kethir, *el-Bidaje*, 3/197; Ibni Kethir, *Sire*, 4/38

¹⁹¹ Ebu Xhafer et-Taberi, *er-Rijadu'n-Nadira*, 1/480; Ibnu'l Kajim, *Zadu'l Mead*, 3/10; Mubarekfuri, *er-Rahiku'l Mahtum*, 162

¹⁹² Ibni Maxhe, *Sunen*, 1/612

Të gjithë ishin rreshtuar buzë rrugës, duke garuar me njëri-tjetrin sekush ta priste Muhamedin paqja qoftë mbi në shtëpinë e vet. Çdo familje që e shihte të drejtohej kah shtëpia e tyre, mbartte shpresën “Ah sikur të qëndrojë në shtëpinë tonë!”. Megjithatë, Ai, si për t’iu përgjigjur dëshirave të tyre, tha:

- Lërinë të lira frerët e devesë, sepse ia kam lënë asaj.

Po ia linte devesë që ta zgjidhte vendin se ku do të bujtte. Në fakt kjo ishte edhe një zgjidhje që do të parandalonte mendimet e të tjerëve. Kafsha e bekuar, Kasua, po ecte nëpër rrugët e Medinës, e njerëzit e ndiqnin nga pas. Shkonin për të parë vendin ku do të qëndronte.

Vajzat e bijve të Nexharit po gëzoheshin edhe njëherë më shumë. Po mirëprisnin të Dërguarin e Allahut (s.a.s.).

- Ne jemi fqinjët e fëmijëve të Nexharit. Sa të lumtur jemi! Tashmë Resulullahu do të jetë fqinji ynë.

Resulullahu u kthye nga ata dhe tha:

- A më doni mua?

Ç’do të thoshte, “A më doni?”?

- Po, o i Dërguari i Allahut.

- Vallahi që edhe unë ju dua ju! - ishte përgjigjja e entuziazmuar e të Dërguarit të Allahut, i Cili ishte prekur shumë prej situatës së formuar. Vallahi, edhe unë ju dua ju! Vallahi edhe unë ju dua ju!

Kasua ndali para portës së një shtëpie, dhe po shihte nga të dyja anët, dhe pastaj u kthye sërish në vendin prej nga ishte nisur. Me sa dukej po përpiqej të kryente detyrën që ia kishte ngarkuar paracaktimi hyjnor. Priti edhe pak çaste, pastaj u përgjigj.

Ensarët dhe muhaxhirët po e ndiqnin tërë kureshtje. Ishte caktuar shtëpia ku do të rrinte i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Nga faqet e Ebu Ejub Halid ibni Zejditi po buronte një gëzim i papërshkrueshëm. Sepse shtëpia më afër vendit ku kishte qëndruar deveja, ishte shtëpia e tij.

- E kujt është shtëpia pranë Kasuas?

- E imja, o i Dërguari i Allahut! - u hodh Ebu Ejubi, - ajo është shtëpia ime, dhe ja tek e ka portën.

- Atëherë, unë do të qëndroj në shtëpinë tënde, - tha i Dërguari i Allahut.

- Mirë se të vini!¹⁹³

Kështu filloi ai qëndrim që zgjati plot shtatë muaj.

Kjo shtëpi kishte edhe një tjetër karakteristikë. Kjo ishte shtëpia që kishte ndërtuar mbreti i Tubas, duke thënë se kjo shtëpi duhet të qëndronte pasi në të do të rrinte profeti i kohës së fundme. Ajo shtëpi po përgatitej tashmë për të pritur Krenarinë e Njerëzimit, Profetin Muhamed paqja qoftë mbi Të.¹⁹⁴

Në fakt, i Dërguari i Allahut ishte mysafiri i Ebu Ejubit, ama gëzimin e përjetonin të gjithë ensarët po njësoj. Pasi Ai ishte miku i të gjithëve. Pas gjithë asaj kohe që Meka nuk kishte lënë të keqe pa i bërë, Ai kishte zgjedhur pikërisht Medinën për t'u vendosur. Shtëpia e Ebu Ejubit do të ishte vendqëndrimi i Tij në qytetin e tyre. Aty vinin përditë dy a tre medinas të rinj, duke bërë që tërë ensarët të mund të tregonin bujarinë e tyre.

Ai u vendos në katin e sipërm

Krenaria e Universit ishte vendosur në shtëpinë e Ebu Ejub Ensariut, megjithëse ky i fundit nuk ishte i qetë për qëndrimin e të Dërguarit të Allahut. Profeti ynë paqja qoftë mbi Të kishte zgjedhur katin e poshtëm për të qëndruar, dhe aty kalonte netët. Si Ebu Ejubi, si bashkëshortja e tij, ishin shumë të shqetësuar.

- Nuk është mirë, që Resulullahu të rrijë poshtë, ndërsa ne të ecim mbi kryet e Tij.

Më në fund, shqetësimin e tyre vendosën t'ia tregonin të Dërguarit të Allahut, dhe ta ftonin që të qëndronte Ai në katin e dytë.

- O Profeti i Allahut! Nëna dhe babai im të qofshin falë! Ne na vjen shumë rëndë, që Ti të qëndrosh në katin e poshtëm, ndërsa ne në të sipërmin. Sikur të qëndronit ju sipër, e ne poshtë Jush?

Vetëm se i Dërguari i Allahut nuk ishte i një mendjeje me ta. E patën ndarë shumë herë me Të këtë çështje, mirëpo Ai u qe përgjigjur gjithnjë me të njëjtat fjalë.

- O Ebu Ejub! Më e përshtatshmja dhe më e mira, për nga mirësitë që na janë shtruar, është të qëndroj në katin e poshtëm,¹⁹⁵ duke u treguar se nuk do të pranonte kurrsesi.

¹⁹³ Ibni Hisham, *Sire*, 3/22 e më tej.

¹⁹⁴ Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 4/340; Hindi, *Kenzu'l Ummal*, 12/80-1

Ebu Ejubi i pati kërkuar disa herë të njëjtën gjë, por kur e kishte parë se kjo gjë nuk po i pëlqente të Dërguarit të Allahut, andaj vendosi t'i thoshte:

- Unë nuk mund të rri sipër të Dërguarit të Allahut, dhe nuk kam për të jetuar atje.

Përfundimi ishte po i njëjti, derisa një ditë, Ebu Ejubi e ktheu përmbys katin e sipërm, duke bërë që një vazo të thyhej dhe tërë uji i saj filloi të rridhte në katin e poshtëm. Ende pa mbërritur uji poshtë, bashkë me Umu Ejubin zbritën poshtë, dhe me peceta beze në duar, filluan të thanin ujin e grumbulluar. U shqetësuan shumë se mos uji prekte të Dërguarin e Allahut, aq sa ishin bërë dyll të verdhë nga merak. Dukej që kjo çështje nuk mund të vazhdonte kështu.

- O i Dërguari i Allahut! Nuk është më e mundur që ne të rrimë mbi Ty! Të lutemi, kalo Ti sipër.

Kjo ishte një kërkesë që nuk kishte ç't'i përgjigjej. Ne nuk mund të rrimë dot mbi Ty.

Profeti ynë i dashur nuk mund t'i përgjigjej më me jo Ebu Ejubit, kështu që prej asaj nate, kaloi në katin e sipërm, dhe qëndroi aty derisa u ndërtua faltorja profetike.

Lidhjet vëllazërore

Patën ardhur të gjithë në Medinë. Megjithatë të Dërguarin e Allahut e prisnin ende shumë probleme që duheshin zgjidhur. Ata që vinin nuk ishin tri-katër. Kishte ende shumë myslimanë që qëndronin ende në Mekë, ndërsa të tjerët kishin ardhur të gjithë në Medinë. Mbi të gjitha, ata që migronin, vinin bashkë me familjet, ose e binte më mbrapa. Zaten nuk kishte tjetër alternativë, e nuk kishte si të kishte... Ishin bërë gjithsej njëqind e tetëdhjetë e gjashtë familje. E familjet nuk ishin të vogla të përbëra prej tri-katër vetash, por bëhej fjalë për familje të madhe. Mirëpo, ku do të pritëshin gjithë këta njerëz? Hajde, se një zgjidhje disaditëshe mund të gjendej, mirëpo ky udhëtim nuk ishte i atillë që të zgjaste vetëm disa ditë të vetme.

Pikërisht, për t'u gjetur zgjidhje, puna e parë që bëri i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të, ishte të formonte lidhje vëllazërore mes ensarëve vendas dhe muhaxhirëve ardhanakë. Me anë të këtyre vëllazërive do të zgjidhej çështja disi për dyzet e pesë familje. Ishin

mbleddhur bashkë në shtëpinë e Enes ibni Malikut,¹⁹⁶ dhe po i këshillonte:

- Bëhuni dyshe dyshe vëllezër me njëri-tjetrin në emër të Allahut!

Botëkuptimi i vëllazërisë që po u tregonte ai myslimanëve sot, nuk ishte një praktikë e saponjohur. Ai, që kur ishte në Mekë, i kishte bërë vëllezër me njëri-tjetrin Zubejr ibni Avamin dhe Abdullah ibni Mes'udin. Ai synonte që me anë të vëllazërisë t'i priste nga rrënjët vështirësitë e së ardhmes.

Prapëseprapë ishte i pari që do ta praktikonte. Andaj, mori dorën e Aliut të nderuar, e ngriti sipër që ta shihnin të gjithë, dhe tha:

- Ja, ky është vëllai im! Ai nuk ia linte askujt atë që e kishte pasur pranë që prej fëmijërisë, e që për më tepër ishte rritur me një moral profetik, madje tani po e shpallte edhe vëlla të vetin. Mandej shpalli vëllezër me njëri-tjetrin xhaxhanë e Tij, Hamzanë, me Zejd ibni Harithin, i cili sipas paracaktimit kishte jetuar si skllav, por që kishte shpëtuar duke shërbyer pranë të Dërguarit të Allahut. Këta ishin edhe njerëzit, të cilët donte t'i kishte përherë pranë vetes.

Për një çast, të gjithë medinasit filluan të kërkonin me sy, se cili prej muhaxhirëve mund të ishte vëllai i tij më i mirë i mundshëm. Nuk kaloi shumë kohë, dhe numri i vëllazërimeve arriti njëqind e pesëdhjetë, e pas pak u bë njëqind e tetëdhjetë e gjashtë, duke bërë që të mos ngelej asnjë familje e pavëllazëruar.

Disa njerëz menduan se ky vëllazërim do të prekte edhe çështjet e lidhura me vëllazërinë mes tyre, prandaj ata vendosën që të pyesnin të Dërguarin e Allahut në lidhje me këtë:

- Ndaji edhe kopshtet tona të hurmave me ta!

Ishte e habitshme, se ata që po e kërkonin diçka të tillë, ishin vetë ensarët.

- Jo, - u përgjigj Ai fillimisht. – Bashkëpunoni me njëri-tjetrin duke derdhur djersën e ballit, dhe frytet e arritura ndajini ndër vedi.

Kuptimi i këtyre fjalëve ishte i qartë. Këndej e tutje, të gjithë do të përpiqeshin vetë për ushqimin e tyre, dhe ensarët me muhaxhirët do të bashkëpunonin për ta rregulluar jetesën e tyre. Nuk u vonua përgjigjja që i bënte ata të quheshin sahabë me tërë kuptimin e kësaj fjale:

- Dëgjuam dhe bindemi!

Ndërkohë zbriti edhe ajeti i tridhjetë e tretë i sures Nisa, që shp-

¹⁹⁶ Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 3/111

jegonte se këto lidhje vëllazërore nuk i përfshinin marrëdhëniet e trashëgimisë.

Ndërtimi i faktoreve profetike

Patën ardhur në Medinë, por kishte edhe disa probleme të tjera që duheshin zgjidhur. Fillimisht duheshin bashkuar besimtarët me njëri-tjetrin, por për këtë kishte nevojë që të ndërtohej një vend i përbashkët, ku të mund të ndanin ajetet e Kuranit me njëri-tjetrin, të mund të falnin namazin, të flisnin për problemet nga më të ndryshmet, që mund të lindnin, apo edhe për të formësuar atë që do të quhej vetëdija e bashkësisë. Tanimë nuk kishte më një Qabe, e cila t'i mbledhte të gjithë bashkë, në të njëjtin vend. Namazet faleshin pikërisht nëpër vendet ku i zinte koha e tij.

Në fillim përcaktuan vendin se ku mund t'ia fillonin ndërtimit. Ky ishte vendi ku qëndroi deveja për herë të parë, dhe u përkiste dy djemve, Sehlit dhe Suhejlit, dhe gjendeshin nën kontrollin e Esad ibni Dhurares. Ishte një vend ku gjendeshin disa kasolle dhensh, nja dy ndërtesa të vjetra dhe disa varre.¹⁹⁷

Profeti ynë i nderuar paqja qoftë mbi Të i thirri pranë bijtë e Nexharit, që ishin njëkohësisht edhe të afërmit e Tij nga nëna. Po ua kërkonte atë tokë në këmbim të vlefës që i jepnin ata.

- Vallahi, që ne nuk duam asnjë para në këmbim të saj. Ne mendojmë vetëm për atë që mund të na japë Allahu.

Donin të ishin në krye të atyre që e përqaftonin të parët flamurin e mbarësisë dhe gjithë punëve të mbara. Megjithatë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) nuk donte që t'i bëhej askujt ngarkesë. Për këtë, thirri Ebu Bekrin dhe e bleu tokën kundrejt dhjetë dinarëve.¹⁹⁸

Sakaq u zgjidh edhe çështja e tokës, dhe radha i erdhi ndërtimit. Të gjithë zjarrmonin prej dëshirës për të punuar. Dikush mbartte gurë, një tjetër qerpiç, ndërsa të tjerët e merrnin atë që sillej dhe e ngjisin sipër, duke vendosur sakaq një gur në qytetërimin e ri që po ngrihej.

Në mes të atyre që punonin, gjendej edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Ai nuk hiqte asesi dorë prej punës, duke treguar se do të ishte përherë brenda dhe në krye të çdo pune të bashkësisë së Tij. Kohë pas kohe merrte edhe Ai pjesë në gëzimin e ensarëve dhe muhaxhirëve,

¹⁹⁷ Ibni Sad, *Tabakat*, 1/239-40

¹⁹⁸ Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 3/211; Ibni Sad, *Tabakat*, 1/239-40

duke thënë:

- O Zot! Vetëm ahireti është vendi i shpërblimit! Fali ensarët dhe muhaxhirët siç vepron me mëshirë me ta! Nuk janë hamallët e Hajberit kurrsesi më të mirë dhe më të pastër se këta njerëz!

Përpjekjet e Tij i emociononin akoma më tepër si ensarët ashtu edhe muhaxhirët.

- Si mund të ulemi ne, kur është duke punuar edhe vetë Profeti fisnik! Përkundrazi, ne duhet të tregojmë më tepër përpjekje, madje duhet të punojmë më shumë.

Pas pak kohësh, muret u ngritën prej qerpiçit, tavani prej degësh të pemëve të hurmave, shtylla ishin pemët e hurmave, poshtë qëndronte toka. Këtej e tutje, këtu do të faleshin namazet. Kjo faltore kishte tri porta, me katër qoshe, në trajtën e katrorit me brinjë gjashtëdhjetë metra.

Namazet, që deri më sot ishin falur me nga dy rekate, këtej e tutje do të faleshin nga katër; ishte qartësuar që gjatë udhëtimeve do t'i falnin nga dy, ndërsa kur të ishin në Medinë, do t'i falnin përherë nga katër.

Fillimi i ezanit

Meka ishte e mbushur me njerëz që villnin vetëm dhunë, andaj ta falje aty namazin bashkërisht, bëhej e mundur vetëm nëpër vende të mbyllura e tejet të fshehta. Mirëpo Medina, jo vetëm që ishte më miqësore, por edhe më e përshtatshme për sa i përket kësaj ane. Për më tepër, këtu u ndërtua edhe faltorja profetike, që i priste krahëhapur për t'i falur namazet vetëm bashkërisht.

Edhe kohët e namazeve ishin të qarta. Megjithatë nuk kishte ende një mënyrë se si t'i thërrisnin njerëzit që të mblidheshin për t'u falur. Kështu, e para që përmendën ishte mënyra e borisë, e cila kishte qenë edhe te hebrenjtë. U fol edhe për një mjet si ai që kishin përdorur të krishterët, por edhe kjo nuk ishte e përshtatshme, kështu që e refuzuan. Me sa duket po vinte një mënyrë e re e thirrjes.

Pikërisht një prej këtyre ditëve, që të gjithë flisnin posaçërisht për këtë çështje, Abdullah ibni Zejdi kishte parë një ëndërr, andaj po shkante që ta ndante me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.):

- O i Dërguari i Allahut! Sonte, pushë në ëndërr një burrë të veshur në të gjelbërta, i ndarë në dy pjesë, i cili m'u afrua pranë.

Në duar kishte një instrument si ai i të krishterëve. Unë e pyeta:

- O robi i Allahut! A ma shet mua këtë?
- Çfarë do të bësh me të? – më pyeti.
- Do të thërras njerëzit që të mbliidhen për të falur namazin.
- A të të mësoj unë një më të hairit?
- Hë? – e pyeta, dhe sakaq ai m'u përgjigj:
- *Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber*
Eshhedu en la ilahe il'lallah! Eshhedu en la ilahe il'lallah!
Eshhedu enne Muhammeden Resulullah! Eshhedu enne Muhammeden
Resulullah!

Haje ales salah Haje ales salah

Haje alel felah Haje alel felah

Allahu Ekber Allahu Ekber

La ilahe il'lallah.

I Dërguari i Allahut, me të dëgjuar këto fjalë, tha:

- Padyshim që kjo është një ëndërr e vërtetë dhe besnike!

Dukej që ato që dëgjoi i dukeshin mjaft të ëmbla. Sakaq, filloi të ndjehej atmosfera e ardhjes së Xhebrailit. Me sa duket po vinte një lajm i ri. Mori edhe Abdullahun me vete dhe i tha këto fjalë:

- Shko dhe mësoja këto edhe Bilalit! Le t'u thërrasë me këto fjalë njerëzve, meqë ka zërin edhe më të fortë prej të gjithëve.

Nuk kaloi shumë kohë dhe Bilali filloi të këndonte ezanin, që t'i ftonte të gjithë për të falur namazin.

Omeri i nderuar sapo kishte dalë prej shtëpisë për të shkuar që të falte namazin. Mezi po priste që ta ndante me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) ëndrrën që kishte parë. Kjo ëndërr ishte e atillë, që megjithëse kishin folur me ditë të tëra për të, nuk po i gjenin dot zgjidhje thirrjes për në namaz. Kur... U dëgjua zëri i Bilalit tek po thërriste ezanin. U habit krejt. Sepse zëri po përsëriste ato fjali, të cilat ai i kishte parë në ëndërr. Mos ato nuk kishin qenë në ëndërr, por në zhgjendërr? Apo ishte ende duke parë ëndërr?

Mblodhi rrobat dhe filloi të vraponte në drejtim të faltores profetike. Kur mbërriti mezi po merrte frymë.

- O i Dërguari i Allahut! Të betohem për Atë që të ngarkoi Ty me të drejtën, se unë i kam parë këto fjalë në ëndërr.

Profeti i Allahut në pamje dukej sikur të ishte duke i thënë, se Ai kishte parë edhe më shumë se kaq, andaj u kthye nga Omeri i nderu-

ar dhe i tha tërë përgëzim:

- Lëvduar qoftë Allahu prej kësaj dhe ëndrrës së Omerit!¹⁹⁹

Këndeje e tutje, mënyra se si do t'i thërrisnin besimtarët për të falur namazin u zgjidh, dhe pesë herë në ditë, qielli do të kumbonte emrat e Allahut dhe të të Dërguarit të Tij. Kjo mandej u quajt “ezan”.

Sahabët e Sufes

Vendbanimi i ri, Medina po përballej me një botëkuptim të ri. Profeti ynë i ndante ajetet e zbritura edhe me të tjerët, duke i mbledhur në faltoren profetike të gjithë ata që mund të flisnin për veprat që përftonin kënaqësinë e Allahut.

Ndërsa njerëzit e tjerë mundoheshin për tregtitë, kopshtet dhe bahçet e tyre, qëllimi i vetëm i këtyre njerëzve ishte parandalimi i dëmtimit të çështjeve të fesë dhe t'i ndanin edhe me të tjerët ato që mësonin prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Kësodore edhe përshpejtonin ndoshta edhe periudhën e kumtimit. Teksa bënë këtë, lidhnin nga një gur në fund të barkut që të mos ndjenin urinë, aq sa ndonjëherë mund të merrje vesh edhe për të atillë që u kishte rënë të fikët prej saj. Veçse, për ta më e rëndësishme se çdo gjë ishte kuptimi i një gjëje të re në lidhje me fenë. Profeti ynë i këshillonte ata që të mos reshtnin asnjëherë së u kujdesuri për njerëzit e tjerë. Nganjëherë i ndante ata në mes të besimtarëve që secili të kishte nga një njeri për kë të kujdesej. Ai mendonte më tepër këta njerëz se sa familjen e Tij.²⁰⁰

Numri i sahabëve të Sufes, ku në mesin e tyre gjendeshin edhe sahabë të rëndësishëm si Ebu Hurejre, jo vetëm që kishin ndryshuar në numër, por ishin bërë tridhjetë, dhe e përdornin faltoren profetike jo vetëm si një vend ku kryhej falja. Ata nuk kishin as shtëpi ku të fusnin kokën, e as ndonjë të afërm që t'u vinte në ndihmë. Njëkohësisht ata nuk shfaqnin asnjëherë nevojë për tjetërkënd. Në çfarëdo kushtesh që të gjendeshin, ata mendonin përherë se ishte më e mira që të jetonin një jetë si ajo e Profetit të tyre. Kurani, teksa fliste për ta, shprehej:

- A nuk janë ata të skamur që e kanë falur veten e tyre në rrugën

¹⁹⁹ Shih: Ebu Daud, *Sunen*, 1/189; Ibni Hiban, *Sahih*, 4/573; Bejheki, *Sunen*, 1/390; Ibni Hisham, *Sire*, 3/40-42

²⁰⁰ Shih: Ibni Sad, *Tabakat*, 1/255-6; 2/363; 8/25

e Allahut, e që nuk gjejnë dot mundësitë për të lëvizur nëpër rru-zull? Ngase nuk shfaqin as minimumin e nevojës ndaj dikujt tjetër, të gjithë i mendojnë se janë të pasur. O Profeti Im! Ti i njeh ata nga fytyrat e tyre. Ata, prej ndrojtjes, dhe për të mos u bërë të pafytyrë, nuk kërkojnë asgjë prej askujt. Çdo gjë që ju e jepni për mirësi, Allahu e di.²⁰¹

Natyrisht, që këta njerëz ishin në dijëni të çdo ajeti, dhe të mënyrës, rrethanave dhe kushteve në të cilat kishte zbritur. Pasi merreshin vetëm me dije, duke jetuar edhe një jetë tejet të pasur në adhurime. Sa herë që t'u vijë ndonjë kërkesë në lidhje me fenë, në fillim zgjidhet njëri syresh, dhe dërgohet që t'u mësojë fenë njerëzve. Me pak fjalë, këta janë një lloj trashëgimtari të Profetit tonë të dashur, për sa i përket dijes dhe transmetimit të saj.

Marrëveshja e Medinës

Problemet e shfaqura në vendin e migrimit zgjidheshin një e nga një, dhe njëra prej tyre ishte edhe zgjidhja e çështjes së strukturës së popullsisë medinase, ndarja e saj etnike dhe duke u marrë parasysh edhe ndasitë fetare, duhej ndërtuar një e atillë, ku të gjithë njerëzit të mund të bashkëjetonin të lumtur. Sepse Medina që gjatë atyre ditëve kishte një popullsi prej dhjetëmijë banorësh, përbëhej prej njëmi-jë e pesëqind myslimanësh, katërmijë hebrenjsh dhe katërmijë e pesëqind idhujtarësh arabë. Pikërisht, për shkak të këtyre dallimeve, duhet të gjendeshin pikat e përbashkëta, dhe nëpërmjet tyre të mund të gjendej rruga e bashkimit të krejt popullsisë.

Përpos kësaj, Medina kishte shumë nevojë për diçka të këtillë, sepse me luftërat që nuk kishin të mbaruar, ishin dëmtuar edhe lidhjet e ndryshme shoqërore. Nevoja për t'u thurur një shall i ri që do t'i lidhte edhe njëherë me njëri-tjetrin, pasi ndasitë ndërmjet tyre ishin më të theksuarat që mund të imagjinohen.

Ashtu siç ndërmjet elementeve të kundërta kishte luftëra të ndryshme, në mes të atyre që kishin të përbashkëta mbizotëronte një paqe e ëmbël. Ashtu siç kishte probleme ndërmjet fiseve Eus dhe Hazrexh, edhe ndërmjet shumë fiseve hebreje kishte mosmarrëveshje, si për shembull Beni Kajnukat, Beni Nadrët dhe Beni Kurejdhat. Jeta sociale ishte krejt e pasigurt.

²⁰¹ Shih: Bakara, 2/273

Ky ambient i pleksur kaq keqas, ndonjëherë bënte të lindnin aleanca aq të çuditshme. Për shembull ishin mbledhur në një anë fisi i Eusit, Beni Nadri dhe Beni Kurejdha, të cilët donin të luftonin kundër Beni Kajnukas. Po ashtu, edhe hazrexhët po bashkoheshin me Beni Kurejdhan përkundër Beni Nadrit dhe Beni Kajnukas.

Në Medinë ishte hera e parë që po vërehej një tërësi, që nuk ishte ndjerë asnjëherë më parë në strukturën e qytetit. Çdo fis, për të siguruar të afërmit e vet, kishte ndërtuar mure sipas vetes, dhe vetëm kësodore mund ta ndjente veten paksa të sigurt. Në Medinën e atyre ditëve mund të numëroheshin plot trembëdhjetë mure.

Gjithë këto probleme ishin mbledhur në një vend e kishin zhdukur fare ambientin ku mund të kërkohej ndopak siguri, aq sa jeta tregtare po vinte drejt fundit të saj. Kjo gjendje shqetësonte jashtë mase edhe tregtarët që vinin prej vendeve të tjera, aq sa ata nuk vinin në Medinë nëse nuk e kishin të domosdoshme ardhjen.

Madje mund të thuhet se elementet përbërëse të Medinës kishin ardhur deri në atë gjendje që do të kënaqeshin nëse vinte një forcë e tretë që t'i thërriste të gjithë bashkë rreth një tryeze. Pikërisht kjo pritmëri ishte një themel i përsosur për të Dërguarin e Allahut (s.a.s).²⁰² Edhe Aishja e nderuar do ta tërhiqte vëmendjen kah këto ndodhi, duke na treguar se ishte pikërisht kjo gjendje e ngatërruar e Medinës që ia bëri punën disi më të lehtë Krenarisë së Njerëzimit. Andaj i Dërguari i Allahut do ta vlerësonte gjendjen siç duhej; do të mblidhte të gjitha elementet që do të siguronin harmoninë dhe ekuilibrin, dhe do t'i shtynte që të bënin një marrëveshje ndër vedi.

Në fillim vuri disa njerëz që të mësonin kufijtë e qytetit. Tash e tutje ky vend brenda kufijve do të quhej "Harem".

Ishte hera e parë për Medinën që ndodhte një numërim i popullsisë. Medina po fitonte ngjyrë edhe njëherë tjetër.

Vetëm se prej këtij formësimi të ri nuk ishin të gjithë të kënaqur. Veçanërisht idhujtarët arabë ishin tejet të shqetësuar, pasi mendonin se ngaqë idhujtarët e Mekës i përkrahnin ensarët dhe muhaxhirët, mund të vinte një kohë që do t'u bënin keq. Zaten kishin filluar të përhapeshin lajmet se mekasit do të vinin një ditë për t'i mundur myslimanët që i kishin humbur duarsh.

Reagimi i Resulullahut ishte i atillë që i zhdukte të gjitha shqetë-

²⁰² Buhari, *Sahih*, 3/1377

simet. Ashtu siç kishte ndodhur edhe në Mekë, Ai po rrekej që t'u falte atyre botëkuptimin "Feja juaj për ju, dhe feja jonë për ne!", duke u dhënë shembuj se si mund të bashkëjetonin të gjithë në Medinë. Sipas Tij, të gjithë, çfarëdo gjuhe, feje, race a kombësie të kishin, për aq kohë që do të tregohej respektues ndaj besimit dhe botëkuptimit të tjetrit, do të jetonin më lumtur dhe brenda të njëjtit rreth. Kështu do të formohej në Medinë ambienti i tolerancës së patëmetë. Askush nuk do ta ndjente veten të detyruar për të ndërruar fenë e tij, e as nuk do t'i ushtrohej trysni për besimin që mbartte. Njëkohësisht, kjo përmbante edhe mundësinë për t'i shprehur lirshëm të gjitha mendimet, dhe çfarëdo botëkuptimi që të kishe, ishe i lirë ta shprehje. Me një fjalë, ajo që po u parashtrohej nuk ishte sundim, por parashtrimi i një ndarjeje të atillë që të kishte si thelb pjesëmarrjen e të gjithëve.

Megjithëse kishin kaluar vetëm pak ditë nga koha që kur kishte ardhur në Medinë, ambienti i sigurisë dhe rehatisë së propozuar prej Resulullahut kishte filluar të ndjehej gjithandej, andaj banorët e Medinës po e parashtronin vetë shkuarjen pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) për të qenë si një qendër ku ata të mos binin pre e keqkuptimeve të vazhdueshme, por për të gjetur një zgjidhje sa më të paqtë.

Marrëveshja e parë u bë mes Eusit dhe Hazrexhit

Marrëveshja e parë në Medinë u bë mes fiseve Eus dhe Hazrexh. Andaj, ata që merrnin pjesë në mbledhje, thoshin mendimin e tyre, dhe pasi përfundonin fjalën, zotoheshin se do t'i qëndronin besnikë fjalës së atij që do të jepte vendimin përfundimtar. Kësisoj, pas shumë shekujsh me radhë, këto dy fise po lidhnin për herë të parë një marrëveshje të qëndrueshme, e luftës shumëshekullore mes këtyre dy strukturave po i vendosej pika e përfundimit.

Ata u mblodhën në shtëpinë e Enes ibni Malikut, dhe çdo pikë e marrëveshjes u mbajt shënim. Kësodore, nëpër këto marrëveshje që po arriheshin mes myslimanëve të Eusit dhe Hazrexhit mund të jepnin vendime edhe nga ata njerëz që mund ta bënë diçka të këfillë. Po e nënshkruante marrëveshjen sepse Eusi dhe Hazrexhi pranonin që të merreshin vesh me ndërhyrjen e Tij.²⁰³

Në marrëveshjen e nënshkruar përmendeshin këto pika:

²⁰³ Shih: Teube, 9/4

- Bismil'lahi Rrahmani Rrahim!

Kjo marrëveshje është një marrëveshje që do të nënshkruhet nga besimtarët e Kurejshit dhe besimtarët e Medinës, të cilët pranojnë të njëjtat kushte, dhe që do ta ndihmojnë njëri-tjetrin në çaste të vështira. Ata do të jenë një bashkësi më vete në mes të njerëzve të tjerë.

Pasi përmendi dy emrat përfshirës të tyre, Profeti i Njerëzimit mendoi t'i përfshinte edhe emrat e fiseve një e nga një, Beni Auhin, Beni Saiden, Beni Harithin, Beni Xhushemin, Beni Nexharin, Beni Amrin, Beni Nebitin, Beni Eusin, të cilët do të bashkoheshin me njëri-tjetrin vetëm duke paguar taksën e gjakut. Do të pranohet që të paguanin dhe fidjet për të çliruar skllevërit e luftërave në mënyrë sa më të drejtë dhe të pranueshme. Të gjitha fiset do të dalloheshin pastaj për përndarjen e bukur dhe të mirë mes tyre, do të përqeshin me tërë fuqinë e tyre në mposhtjen e të keqes, të njohur për virtytet dhe drejtësinë, që nuk do të fshinin asnjë të keqe, dhe që ngado që të ishte ndonjë thyerës i këtyre rregullave, ta dënonin sipas kritereve të përmendura. Më në fund, nëse do të kishte ndonjë mosmarrëveshje, do të tregonin pëlqim për atë që vendoste i Dërguari i Allahut, në mënyrë që problemi të zgjidhej sa më përshtatshëm dhe sa më shpejt.²⁰⁴

Marrëveshja e parë me hebrenjtë

Pasi u arrit marrëveshja mes Eusëve dhe Hazrethëve, duhej arritur edhe një marrëveshje me hebrenjtë, të cilët përbënin afërsisht dyzet përqind të strukturës demografike të qytetit. Andaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) vendosi që të mblidhej me parinë e hebrenjve në shtëpinë e Binti Harithit. Pas disa takimeve të gjata, u arrit në një mendje për të gjitha çështjet, dhe radha i erdhi hedhjes së tyre në letër. Në të përmendeshin këto pika:

- Në rast lufte, edhe hebrenjtë do të ndihmonin po si myslimanët. Beni Auf, Beni Nexhar, Beni Salebe dhe një krah i tyre Xhefneja, Beni Saide, Beni Xhushemi, Beni Eusi dhe Beni Shutajbe do ta jetonin lirisht fenë e tyre, dhe po ashtu, edhe besimtarët do ta jetonin Islamin në një terren të qetë. Kjo marrëveshje ishte e njëjtë edhe për familjet përbërëse të këtyre fiseve, sepse këndej e tutje, secila prej tyre

²⁰⁴ Shih: Ibn Kethir, *el-Bidaje*, 3/224; Hamidullah, *Profeti i Islamit*, 1/206 e më tej.

do të quhej një e tërë me të tjerat.

Asnjë fis hebre nuk do të merrte pjesë në luftë bashkë me myslimanët, pa marrë më parë leje prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Në rast bashkëpunimi gjatë luftës, secila palë do t'i merrte vetë parasysh shpenzimet e luftës. Asnjëra prej palëve nuk do të dëmtonte tjetrën, ndërsa atyre që do të binin viktimat të ndonjë padrejtësie, të gjithë do të ndihmonin njëri-tjetrin. Nuk do të ndihmoheshin kurejshët dhe as atyre që binin në marrëveshje me ta. As nuk do të mbroheshin. Medina tashmë do të ishte në mbrojtjen e të gjithëve sa gjendeshin në të, duke pasur përherë ndihmesën reciproke si tipar përbashkues.

Në këtë marrëveshjeje, në të cilën theksohej më së miri se gjithsecili do të bënte çmos për t'i zbatuar detyrat e veta, luftërat që mund të bëheshin nuk do të ishin të përfshira.

Sipas marrëveshjes, edhe ata që strehoheshin tek hebrenjtë, do të shihnin të njëjtën sjellje si ajo që do të shihnin hebrenjtë, vetëm që ai të mos ishte një vrasës apo dikush që t'i kishte bërë padrejtësi ndokujt. Çdokush që kryente diçka të papëlqyeshme, do të merrte atë që meritonte.²⁰⁵

Çdo pikë e nënshkruar do të zbatohet pikë për pikë, duke mos kryer asnjëherë shkelje të tyre. Ashtu siç myslimanët do t'i zgjidhnin problemet e tyre në dritën e gjykimeve të Kuranit, edhe hebrenjtë do të jepnin vendime në bazë të Teuratit. Askush nuk do të ndërhynte në vendimin e tjetrit në bazë të këtyre dy librave. Në rast të ndonjë mosmarrëveshjeje të mundshme, do të ishte pikërisht Profeti ynë i Dashur njeriu tek i Cili do të shkonin për të gjetur zgjidhje.

Ashtu siç kuptohej edhe prej marrëveshjes së shkruar, në Medinë gjendeshin gjithsej njëmbëdhjetë familje hebreje, dhe që të gjitha po firmosnin një marrëveshje me të Dërguarin e Allahut paqja qoftë mbi Të.

Megjithëse ishin vetëm pesëmbëdhjetë përqind e popullsisë, arritja e një pozite të tillë prej të Dërguarit të Allahut nuk mund të ishte tjetër veçse shenjë e zgjuarsisë së Tij të theksuar. I kishte vlerësuar siç duhej kushtet sociale, dhe në vend që të nxirrte në pah udhëheqjen, i kishte sjellë të dyja palët në një tryezë, dhe po i ftonte që të nënshkruanin një pakt. Kjo përpjekje e Tij, përpos kësaj, në të ardhmen do të fitonte një vlerë të jashtëzakonshme historike. Sepse arritja e një marrëveshjeje të këtillë, po bënte që

²⁰⁵ Ibni Hisham, *Sire*, 3/31-5; M. Hamidullah, *Profeti i Islamit*, 1/206 e më tej.

ndërmjet palëve të ndëртоhej një si lloj kushtetute, e cila ishte një dukuri e pa hasur asnjëherë më parë.

Prurja e individëve të familjes

Problemimet e ndryshme të myslimanëve në Medinë po zgjidheshin një e nga një, ndërsa tani radha i kishte ardhur prurjes së anëtarëve të tjerë të familjeve. Siç dihet, kur migruan muhaxhirët nuk i morën me vete familjet, dhe nuk është se e shihnin si ndonjë problem. Vetëm se njëri-tjetrit i thoshin:

- Migroni, - u qe thënë, dhe ata këtë kishin bërë.

Pjesëtarët e tjerë të familjes do të qëndronin në Mekë. Tokat dhe pasuria do t'u zптоhej prej idhujtarëve, fëmijët dhe familja do t'u lihej në skamje dhe uri. Do të vuanin prej mallit për baballarët e tyre, dhe gratë e tyre do të mërзiteshin kur të shihnin se kishte ardhur mbrëmja, dhe ata nuk gjendeshin në shtëpi... Sado probleme të tilla që të shfaqeshin në horizontin e kësaj çështjeje, për ta nuk përbëri asnjëherë problem. Sepse ata ishin të vendosur në çështjen e besimit, dhe në botëkuptimin e tyre urdhri brente edhe çelikon, andaj duhet ta zbatonin medoemos. Zaten prej këndej buronte edhe ndryshimi të quheshe sahab.

Mirëpo, ata kishin ardhur me kohë në Medinë, dhe kishin arritur edhe t'i kryenin adhurimet pa kurrfarë problemi. Ishte ndërtuar faltarja profetike, në mes të ensarëve dhe muhaxhirëve ishin ndërtuar ura vëllazërie. Me një fjalë, problemet ishin zgjidhur. Ishte arritur njëfarë mirëkalimi me ata që vinin nga jashtë qytetit. Me një fjalë, pse të mos përfitonin edhe familjet e tyre prej këtyre kushteve të mira, duke u shpëtuar sa më shpejt prej kthetrave të egra të idhujtarëve, atje në Mekë, duke u bashkuar të gjithë rreth një vatre të sigurt.

Edhe Profeti i njerëzimit, bashkë me mikun e Tij besnik, Ebu Bekrin e nderuar, i kishin lënë familjet e tyre në Mekë. Në Mekë ishin dy amanetet e Hatixhes së nderuar, Umu Kulthumi, dhe Fatimja fisnike, Seudeja, ishte gruaja e Zejd ibni Harithit, Umu Ejmeni bashkë me djalin e tyre, Usamen; nga familja e Ebu Bekrit ishte Aishja e nderuar, Esmaja dhe djali i tij, Abdullahu.

Profeti ynë i dashur mori me vete dy deve dhe pesëqind dërhëmë për të prurë ata që kishin ngelur në Mekë, dhe detyrën ua ngarkoi Ebu Rafiut me Zejd ibni Harithin. Do të shkonin të merrnin të tjerët

e familjes dhe do të ktheheshin sërish në Medinë.

Martesa me nënën tonë, Aishen e nderuar (r.a.)

Pas vdekjes së nënës sonë fisnike, Hatixhes së nderuar, Profeti i njerëzimit paqja qoftë mbi Të jetoi një jetë të vetme, dhe vetëm pas ndërhyrjes së të shoqes së Osman ibni Mazunit, ishte martuar për herë të dytë me Seuden, dhe njëkohësisht qe fejuar edhe me Aishen e nderuar.

Gjatë këtyre kohëve, Resulullahu kishte parë dy ëndrra njëra pas tjetrës, ku kishte parë Aishen e nderuar të veshur me mëndafsh dhe një zë që i thoshte:

- Ja, kjo do të jetë gruaja jote!

Kishte tri vite që ishte fejuar me të.

Ndërkohë në Medinë kishte mbërritur edhe Aishja e nderuar bashkë me të vëllanë, Abdullahun, dhe po qëndronte në një shtëpi me babanë e saj, Ebu Bekrin Siddik.

Një ditë, erdhi Xhebraili fjalëdrejtë, dhe duke pasur parasysh Aishen e nderuar, i tha:

- Martohu me të, sepse ajo është e jotja!

Pa kaluar shumë kohë, erdhi Ebu Bekri (r.a.):

- O i Dërguari i Allahut! Mos ka ndonjë pengesë që ju mban larg prej asaj që është e juaja? Duke pasur parasysh atë gjë ekonomike që duhej dhënë si pajë për nusen, iu përgjigj:

- Sadaku, - tha Profeti i profetëve. Me sa duket po mendonte atë pagesë që duhej dhënë në martesë.

Kjo nuk kishte fare rëndësi për Ebu Bekrin, kur njeriu për të cilin bëhej fjalë ishte vetë i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të. E me ç'vlerë mund të krahasohej një njeri si i Dërguari i Allahut? Sakaq, pranë faltores profetike u ndërtua një dhomëz për Aishen e nderuar. Njëkohësisht kjo do të thoshte se do të merrte fund jeta e përkohshme, për plot shtatë muaj, si mysafir në shtëpinë e Ebu Ejub Ensariut.

Tashmë në shtëpinë e Resulullahut do të kishte edhe një tjetër natyrë inteligjente, e cila do të gjente zgjidhje të zgjuara në ato kohë që do të ishin më të vështira për umetin e Tij. Me sa dukej, Allahu (xh.xh.) do ta merrte nën kontroll edhe njëherë tjetër të Dërguarin e Tij, kësaj here me dy sy të tjerë, duke hapur një portë

të re, jo vetëm për problemet e ndryshme të lidhura me umetin, por edhe me çështje të ndryshme në lidhje me familjen.

Emocioni i Abdullah ibni Selamit për të kumtuar

Abdullah ibni Selami ishte bërë mysliman, mirëpo fisi i tij nuk ishte ende në dijëni. U vinte rrotull anëtarëve të familjes së tij, dhe kishte marrë përgjigje pozitive. Vetëm se në synimin e tij kishte më tepër se kaq. Përveç kësaj, ai njihnte mirë karakterin e popullit të tij, ndaj edhe nxitonte për t'u kumtuar edhe atyre. Një ditë prej ditësh, u nis drejt të Dërguarit të Allahut, që ta ndante edhe me të një plan që po i vinte ndërmend:

- O i Dërguari i Allahut!

Populli prej të cilit jam unë janë një popull tejet inatçor dhe kokëgdhë. Ata nuk e dinë ende që unë jam bërë mysliman. Dua që t'i thërrasim këtu, unë të fshihem diku, dhe Ti t'u bësh pyetje në lidhje me të parët tanë. Padyshim që kanë për të t'i mburrur, si mua, si të parët tanë. Ndërkaq, unë do të dal prej nga do të jem fshehur, dhe do t'u tregoj se jam bërë mysliman. Ke për ta parë, që pas kësaj, nuk do të më shajnë vetëm mua, por tërë të parët tanë, madje asisoj që do të garojnë me njëri-tjetrin se kush të gjejë më tepër të meta.

Sipas planit të Abdullah ibni Selamit, Resulullahu do t'u kërkonte si fillim që të jepnin fjalën. Nëse do të kishte besuar edhe Abdullah ibni Selami, ata do të besonin, duke i vërtetuar ato shenja që gjendeshin edhe në Teuratin e tyre. Këtu po ndiqej një urtësi e caktuar, kështu që plani i Abdullahut shkoi për së mbari deri në njëfarë pike. Çdo gjë ndodhi siç e kishte planifikuar Abdullahu. Të gjithë u mblodhën tek i Dërguari i Allahut. Profeti i njerëzimit u tha disa fjalë të mira, e mandej e solli fjalën tek të parët e tyre:

- Ç'mendim keni për Husajn ibni Selamin, që keni në mesin tuaj?
- i pyeti Ai si fillim.

E çfarë dyshimi mund të kishin? Jo vetëm Husajnin, por të gjithë familjen e tyre, i kishin parë përherë si prijës të tyre, duke i pasur si portën e vetme ku strukeshin në çfarëdo problemi që u behte përpara jetës së tyre:

- Është jo vetëm zotëria ynë, por edhe biri i zotërisë sonë... Është më i dituri dhe më i mbari në mesin tonë. Ai është i pari ynë për sa i përket virtyteve dhe njohjes së librit të Allahut.

Profeti i Allahut, pasi mori këtë lloj përgjigjeje prej tyre, dhe pas tërë atyre fjalëve të mira, u tha:

- Nëse Abdullahu pranon që unë jam i robi dhe i Dërguari i Allahut, dhe beson në librin e zbritur, a do të besonit edhe ju?

Megjithëse u ndërdushën paksa, kjo nuk mund të ishte e mundur. Një dijetar hebre si Husajni nuk mund të bënte diçka të këtillë. Nuk duhet ta bënte!.. Megjithatë, nuk është se nuk shqetësoheshin se ç'mund të fshihej pas gjithë kësaj. Mirëpo ky ishte një mexhlis në të cilin duhet të tregoheshin sa më të palëkundur, dhe në mimikën e tyre nuk duhet të vërehej as minimumi i ndërdushjes.

- Po, - u përgjigjën ata. Megjithatë habia i kishte mbërthyer të tërët, dhe pakënaqësia në shpirt u pasqyrohej edhe nëpër fytyra. Për çfarë kishin ardhur dhe me çfarë po përballëshin?

Ndërkohë, Resulullahu thirri Abdullahun që të dilte prej andej nga ishte fshehur. Të gjithë, kur e panë filluan të nxirrnin mllef nga sytë. Ishin bërë si meitë. Ende nuk donin ta besonin. Kjo ose ishte ndonjë shaka, ose duhet të ishte ndonjë ëndërr, të cilës nuk kishin ç't'i bënin për ta larguar.

Mirëpo, çdo gjë ishte e vërtetë, dhe Resulullahu (s.a.s.) pyeti Abdullahun:

- O Abdullah, i biri i Selamit! A nuk jam unë i Dërguari i Allahut, për të cilin ju flitet edhe në Teurat dhe Ungjill, që ju është marrë fjala që do të më besoni, dhe që jeni urdhëruar që të më besoni prej Allahut?

Rrethendane mbizotëronte një ftohtësi, që shprehej në fytyrat e të gjithëve. Ndërkohë, fjalën e mori Abdullahu:

- Po, o i Dërguari i Allahut!

Kjo ishte e pamundur... Kaq ngjeshje pas muri nuk mund të bëhej... Duhet të kishte një rrugëdalje edhe prej këndeje. Kështu që ata zgjodhën të kundërtën.

- Ne nuk e dimë dhe nuk e besojmë se ti je i Dërguari i Allahut!

Megjithëse ata e dinin të vërtetën më mirë se ç'dinin fëmijët e tyre, në ishin apo jo të tyret. Gjithashtu kishin dijeni të plotë për ardhjen e revelacionit. Lëre që, vetëm pak më parë kishin thënë, se nëse besonte Husajni, do të besonin edhe ata. Apo nuk ishin këta ata që folën? Ç'nevojë kishte për më shumë fjalë? Kjo nuk ishte asgjë më tepër se shprehja e hipokrizisë dhe dyfytërsisë së tyre.

Radha i erdhi Abdullah ibni Selamit, që t'i thoshin disa fjalë:

- Ti je më i papëlqyeri dhe djali i më të papëlqyerit ndër ne!

Të gjithë sikur të kishin hyrë në një garë se kush do të thoshte më tepër fyerje në adresë të Allahut. Po a mund të mbulohej dielli me shoshë? Ata që mbyllnin sytë karshi rrezeve të diellit, vetëm sa i bënin natë vetes.

Ato që u përjetuan atë ditë po dëshmoheshin edhe prej vetë Allahut:

- *Thuaju: Pa më thoni, nëse ky Kuran është fjala e Allahut, dhe ju po e mohoni, kush mund të jetë më i padrejtë dhe më i çoroditur se ju, që të mohojë disa të dhëna të njësisë së Allahut në Teurat, kur disa i kanë gjetur edhe në Teurat dhe në Kuran, duke besuar? Padyshim, që Allahu nuk i udhëzon këta të padrejtë!*²⁰⁶

Ishte Abdullah ibni Selami ai që i kishte gjetur ngjashmëritë, ndër-
sa ata që mohonin ishin ajo shtresë, e cila megjithëse e shihte të vërtetën, e mohonte.

Abdullah ibni Selami i kishte parashikuar të gjitha që në fillim, u drejtua nga të parët e hebrenjve duke u thënë:

- O popull i hebrenjve! Kijeni frikë Allahun dhe pranojeni atë që ju është zbritur. Vallahi që edhe ju e dini se në Teuratin që lexoni, Ky është i Dërguari i Allahut, që ia dinë të gjithë famën prej sihariqit që na është dhënë. Unë besoj me dëshmi se Ai është Profeti i Allahut (xh.xh.).

Fytyrat e tyre ndryshuan krejt... Perdja ishte grisur tashmë, dhe tarafet ishin qartësuar më së miri. Rruga më e lehtë ishte mohimi, kështu që ata e zgjodhën menjëherë:

- Ti gënjen! – thanë ata.

Që nuk do të dilte asgjë prej hebrenjve, kjo dihej. Kësaj here, Abdullahu u kthye nga i Dërguari i Allahut, për t'i thënë:

- Ja, o i Dërguari i Allahut. Gjendja kjo është!.. Unë ta pata thënë se këta janë njerëz hipokritë dhe dyfityrësh.

Zaten, kishte ardhur edhe Xhebraili, i cili kishte thënë:

- *Ata njerëz që u kemi zbritur libër, e njohin njëri-tjetrin ashtu siç njohin veten. Megjithatë disa prej tyre e fshehin prapëseprapë të vërtetën.*²⁰⁷

²⁰⁶ Shih: Ahkaf, 46/10

²⁰⁷ Shih: Bakara, 2/146

Përmendja pikërisht “Ai” dhe jo i Dërguari i Allahut tregonte se bëhej fjalë për të gjithë njerëzit e librit, dhe njëkohësisht nënkuptohej edhe Ai që përmendej si në Teurat, ashtu edhe në Ungjill. Dhe ai nuk kishte dyshim se ishte Muhamedi paqja qoftë mbi Të. Dhe ata e njihnin Atë më mirë se vetë fëmijët e tyre.

NGRITJA E NJË QYTETËRIMI TË RI

Tashmë, Meka ishte kthyer në një mihrab, ndërsa Media në një minder, e sakaq po garonin me njëra-tjetrën për t'u takuar me Oratorin e tyre të përsosur; pikërisht në vendin ku ndërthureshin rrugët e njerëzimit, që nga koha e profetit Adem (a.s.), po ngrihej një qytetërim i ri. Zaten në Mekë qenë hedhur themelet, e tanimë, mbi këta themele po hidheshin farat, të cilat ishin ajetet e bukura kur'anore, që derdheshin prej gojës së Profetit Paqja qoftë mbi Të. Njerëzit kishin arritur një besim, të cilin përpiqeshin nga dita në ditë që t'i jepnin kuptim me sa më shumë adhurime.

Marrëdhëniet shoqërore rishihen edhe njëherë, e njerëzit mundohen si e si që të japin ndonjë ngjyrë nga vetja në qilimin e ri qytetërimor që po thur Islami. Një ditë, një sahab, i afrohet Profetit, dhe i thotë:

- Cila është vepra më e mirë në Islam?

- T'u japësh për të ngrënë të tjerëve, si dhe të përshëndesësh me përzemërsi këdo,²⁰⁸ si atë që e njuh, si atë që nuk e njuh, - iu përgjigj Krenaria e Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të.

Që prej këndej kuptohej se ky qytetërim ishte qytetërimi i "dhënies, madje dhënies pa kurrfarë pritshmërie dhe i ngritjes së ndjenjës së mirëkuptimit në mes të njerëzve." Mirëpo, prapë, asnjëra prej këtyre nuk ishte synim më vete; qëllimi i vërtetë ishte të jetoje si një mysliman shembullor, gjithnjë në kërkim të horizonteve të reja, si e si për të kapur kënaqësinë e Allahut (xh.xh.). Kjo ishte lëvizja më e mençur për t'i fshirë nga faqja e dheut ato pak thërrime injorance që ekzistonin ende në mes të njerëzve.

- Njeriu, për të cilin fqinjët e vet nuk janë të sigurt se nuk vjen asnjë e keqe prej tij, nuk mund të hyjë në Xhenet.²⁰⁹ Patjetër, Xheneti nuk ishte qëllim i drejtpërdrejtë; por, mesa dukej, rruga e kënaqësisë hyjnore kalonte mes për mes Xhenetit. Andaj, çdokush duhet të bënte të pamundurën që të mos u linte asnjë mangët karshi fqinjëve të vet. Nëse ai nuk rendte menjëherë për ta ushqyer, fqinjin që ishte

²⁰⁸ Buhari, *Sahih*, 1/13

²⁰⁹ Ibni Hiban, *Sahih*, 2/264

i detyruar të flinte i uritur, kjo ishte tregues i mangësisë në besim.²¹⁰

- Myslimani i mirë, është ai që e kupton çdo sjellje dhe nevojë të njerëzve të tjerë që ka përreth vetes,²¹¹ - këshillonte i Dërguari i Allahut Paqja qoftë mbi Të. A nuk ishte pikërisht besnikëria dhe drejtësia e Tij që i pati falur emrin “I Besueshmi” në mes të njerëzve? Ajo besueshmëri që i bënte edhe armiqtë e Tij më të flaktë të ndjenin dhimbje kur e shihnin në një gjendje të keqe në kohët e Tij të vështira, që i bënte ata t’i afroheshin pranë, megjithëse e kishin quajtur veten armiq. Besueshmëria e Tij, Profetit Muhamed sal’lallahu alejhi ues’selem, sikur ishte një eliksir që i kthente kobrat në mikësja, dhe ujqërit në roje të qengjave. Kësajhere, ishte Resulullahu (s.a.s.) Ai që e kërkonte diçka të tillë nga sahabët e Tij.

- “Ai, që në mesin tuaj, nuk e do për vëllanë, atë që e dëshiron për vete, nuk mund të quhet se ka besuar në kuptimin e vërtetë të fjalës.”²¹² – thoshte Ai. Domethënë, tek çdo gjë e lidhur me besimin, ekzistonin dy nivele, një nivel i idealitetit dhe një nivel përsosmërie. Andaj, rruga drejt përsosmërisë së kërkuar, ishte që çdokush, në çastin e ndarjes së shpërblimeve, të tërhiqej mbrapsht me qëllimin e vetëm, që vëllezërit të merrnin më tepër. Kjo quhej “*tefani*”, një traditë e trashëguar që nga sjellja e pashoqe e profetit Ibrahim (a.s.).

Një tjetër zë që ngrihej nga i njëjti “podium” thoshte se të gjithë besimtarët janë si një njeri i vetëm, nëse diku bie zjarr dhe djeg ndonjërin syresh, është njësoj sikur të jenë djegur të gjithë. Asnjë besimtar nuk mund të qëndrojë indiferent para vuajtjes së një vëllai të vet mysliman, madje duhet të rendë menjëherë, madje të gjithë të garojnë me njëri-tjetrin, kush e kush ta ndihmojë më parë. Gjithçka duhet t’i ngjajë njësisë së murit përballë shumësisë së tullave që e përbëjnë. Sepse kjo ishte mënyra e vetme e ndërtimit të një kështjelle të tillë për mbarë njerëzimin.²¹³

Këto ishin lëvizjet e para të ngritjes në këmbë të së mirës. Mirëpo, kjo kishte edhe anën tjetër të saj; armiqësia do të flakej tutje, duke u kthyer kësodore në armikun e vetëm të tyre. Askujt nuk do t’i kthehej kurrsesi kurrizi, madje të gjithë sa kishin nevojë, do

²¹⁰ Shih: Buhari, *Sahih*, 5/2240; Mishkatu’l-Mesabih, 2/424

²¹¹ Buhari, *Sahih*, 1/12

²¹² Po aty, 1/14

²¹³ Muslim, *Sahih*, 4/2000

të ndihmoheshin. Bukuritë që mund t'i binin për pjesë një myslimani duhet të ishin shkas lumturie për të gjithë myslimanët e tjerë, ato jo që nuk mund të përballeshin me ndjesi smire apo xhelozie, por duhet të shkaktonin edhe një gëzim, të pashfaqur ndoshta as tek ai, të cilit i kishte rënë për pjesë kjo gjë e bukur. Një mësim tejet i vyer, që njerëzit ta konsideronin veten të gjithë vëllezër me njëri-tjetrin. Vëllezër që do ta kishin më vonë të ndaluar të qëndronin të hidhëruar me njëri-tjetrin për më shumë se tri ditë. Profeti i Mëshirës Paqja qoftë mbi Të i përmbloodhi të gjitha me këto fjalë:

- Asnjëherë mos u hidhëroni me njëri-tjetrin; qëndrojeni larg hasetit dhe mos i ktheni shpinën sho-shoqit! O robër të Allahut (xh.xh.)! Bëhuni vëllezër me njëri-tjetrin, dhe ta dini se qëndrimi tri ditë pa folur i një myslimani me vëllanë e tij mysliman, nuk është kurrsesi e lejuar.²¹⁴

Tashmë, çdo mysliman ishte vëlla me të gjithë myslimanët; as nuk mund të kishte frikë prej tij, e as nuk mund ta linte vëllanë e tij në rrezik. Sepse, për aq kohë sa do të rendte për të ndihmuar vëllezërit e tij, atë do ta ndihmonte vetë Allahu (xh.sh.), duke ia zgjidhur të gjitha nevojat që mund të kishte. Kështu, e gjitha kjo ngjante me një lutje të përgjithshme bërë karshi Allahut për të jetuar një jetë të qashtërsuar krejtësisht nga të gjitha vështirësitë dhe mundimet e kota. Lëre pastaj, që e gjitha kjo ishte e lidhur drejtpërsëdrejti edhe me ahiretin, jetën e përtejme; Allahu (xh.xh.), çdokënd që në këtë botë i hiqte nga supet një vështirësi vëllait të tij mysliman, do t'i hiqte një barrë akoma më të rëndë, nga ato të botës tjetër, duke e nxjerrë në bregun e qetësisë shpirtërore, duke i bërë këta njerëz që të pinë disa hurba uji të ftohtë, në ato çaste sikleti dhe mbufatjeje. Falja e dikujt këtu, do të sillte falje matanë; nëse e fshihje një të metë të parë këndeje, andej sillte fshehjen e një tjetre, ndoshta akoma më të rëndë, prandaj çdo mysliman do të bëjë sikur nuk i ka parë të metat e një vëllai të vet, duke e shëtitur vështrimin veç mbi të metat e veta. Në vend që të luante rolin e prokurorit karshi çdokujt, do ta vishte këtë petk vetëm karshi vetes; ndaj të tjerëve ai do të sillej vetëm si një avokat i miredukuar. Kjo duhet të kthehej në një pjesë të pashqitshme të moralit të çdo besimtari mysliman. Sepse, Profeti i profetëve (s.a.s.) thoshte:

²¹⁴ Shih: Buhari, *Sahih*, 5/2253

- Çdo mysliman është vëllai i një myslimani tjetër; as nuk kryen padrejtësi karshi tij, por as nuk e duron dot padrejtësinë që tregohet karshi atij; Ta dijë, se ai që ngulmon që t' i nxjerrë vëllezërit nga çastet e vështira në jetët e tyre, Allahu ka për ta nxjerrë atë nga vështirësitë e papërballueshme të ditës së Ahiretit. Allahu, gjithashtu ka për t'ia fshehur të metat dhe mëkatet, në ditën e gjykimit, atij myslimani që i fsheh të metat dhe mëkatet e një tjetër myslimani, e askush nuk mund të pretendojë asgjë për to.²¹⁵

T'u afroheshe të gjithëve me keqardhje dhe dhembshuri vëllazërore do të thoshte një ftesë e madhe për në kopshtet e flladitura prej mëshirës qiellore.²¹⁶ Ta ndash çdo gjë me vëllanë tënd, qoftë ajo edhe një gjysmë hurme, ishte një rrugë e sigurt për t'u shmangur nga shtegu i Xhehenemit. Një mirësi, që edhe ai që nuk e kishte këtë gjysmë hurme, mund të fitonte të njëjtin shpërblim nëse e kënaqte vëllanë e vet me një buzëqeshje të ëmbël.²¹⁷

Nga ana tjetër diskutohen çështjet më të thjeshta, e gjenden zgjidhje, me qëllim që të mos vijë një kohë e ato të zmadhohen, pasi kjo ishte një fe e atillë që i përmbante brenda vetes të gjitha zgjidhjet e mundshme. Duke filluar që nga të ngrënët dhe nga të pirët, ulje-ngritjet, marrëdhëniet familjare dhe jeta shoqërore, ajo i përfshinte të gjitha mënyrat e jetesës, që do të çonin si një tërësi në lindjen e një qytetërimi krejt të ri. Madje aq në detaje, sa një ditë, banorët e tjerë të Medinës do t'u ankoheshin besimtarëve:

- Profeti juaj ju mësoka çdo gjë, madje deri edhe si të kryeni nevojat tuaja personale, - patën thënë ata me një ndjesi habindjellëse.

- Po, patjetër që do të na e mësojë! Madje, jo vetëm kaq, por ka për të na mësuar shumë më tepër! Madje na ka mësuar, se teksa kryejmë nevojat tona personale, nuk duhet të jemi të kthyer nga Qabeja, të mos pastrohemi asnjëherë me dorën e djathtë, dhe duke bërë këtë, duhet prekur në tri lloje gurësh, që të mos ndyhem nga asnjë lloj ndyrësie kafshe! – ia ktheu përgjigjen Selman Farisiu, i cili nuk duroi dot, por u dha atyre një përgjigje ashtu siç e kishin kërkuar.²¹⁸

Sepse Ai ishte një profet; ishte si një baba në mes të popullit të

²¹⁵ Shih: Buhari, *Sahih*, 2/862

²¹⁶ Shih: Beled, 90/12-8. Veçanërisht shih: Ebu Daud, 4/285; Tirmidhi, *Sunen*, 4/323

²¹⁷ Buhari, *Sahih*, 3/1316

²¹⁸ Muslim, *Sahih*, 1/223

Tij, e duhej medoemos që t'i mësonte me dhembshuri, për çdo gjë, banorët e shtëpisë së vet.

Sakaq, çdo mysliman po kthehej në një Kuran që lëvizte, merrte frymë dhe fliste. Këndej e tutje, sjelljet e çdo myslimani do të ishin kuranore dhe ashtu siç i kryente Profeti Muhamed Paqja qoftë mbi Të. Sepse, zaten, të ishe mysliman ishte një zgjedhje e rëndësishme, nga buronte pastaj përdëllimi për ta kryer çdo gjë siç duhet, si fryt ndoshta i një besëlidhjeje jo të drejtpërdrejtë me Allahun (xh.xh.) ose Profetin e Tij të Nderuar (s.a.s.). Kjo besëlidhje do të thoshte më tepër se një faturë e begatë, e për më tepër nuk mund të tregojë një shoqëri më të vendosur se sahabët, më të shquar për ta mbajtur deri në fund fjalën e dhënë. Profeti i Njerëzimit, qe ulur në minberin e Medinës, e por ndërtonte ndoshta shoqërinë e njerëzve më të virtytshëm pas profetëve. Kjo donte të thoshte se majaja e hedhur në brumin e Hirës kishte mbajtur, kështu që ishte vendosur t'i gjendej ilaçi çdo njolle injorance, të ngelur që prej kushedi ç'kohe. E ky ndryshim nuk ishte i kufizuar vetëm me një zonë të kufizuar; të gjitha shtëpitë që kishin humbur humorin e mëparshëm, duhet ta kthenin sërish, sepse lumturia nuk duhet të mbizotëronte vetëm në një shtëpi, por në mbarë universin. Sepse edhe prijësi i këtij ndryshimi, nuk ishte krijuar kaq thjesht, por ishte dërguar si mëshirë për botët. Kështu që, nuk duhet të ngelej asnjë pikë ku të mos prekte fjala e Tij.

NJË EPOKË E RE DHE MASAT QË DUHET TË MERRESHIN

Të gjitha ndodhitë e gjeratëhershme sikur lajmëronin ardhjen e një tjetër epoke në historinë e njerëzimit. Medina kishte fituar identitetin e një qytetërimi, e ndërsa mekasit u shtronin gosti gjithë miqve që shkonin në Mekë, ishin të vendosur që nuk do të lejonin kursesi që kjo lëvizje të përparonte më tepër. Binin dhe ngriheshin me kërcënimet, se nëse medinasit nuk ua dorëzonin migruesit myslimanë, do t'i vrisnin ashtu rrugës, teksa mundoheshin të arratiseshin për në Medinë.

- Ju po mbani brenda qytetit një njeri tonin. Por ta dini, se ose ju do të luftoni me ta, derisa t'i nxirrni edhe nga qyteti, ose ne do të luftojmë me ju, derisa t'jua marrim të gjitha pasuri e katandi! – i shkruanin ata në një letër Abdullah ibni Ubej ibni Selulit, i cili në ato ditë po përgatitej për t'u bërë ai udhëheqës në qytetin e Medinës.

Këto ishin mesazhe në fakt, që Ibni Seluli i kishte kërkuar në qiell e po i gjente në tokë. Këndeje e tutje, ai do të zinte një pozicion me mekasit, duke fituar forca, për ta pasur më të lehtë për të ardhur në krye të Medinës.

Ato që po ndodhnin përreth, po i ndiqte dhe Resulullahu (s.a.s.) bashkë me besimtarët e tjerë. Ndoshta, prej kur kishin ardhur në Medinë, kishin ndjerë njëfarë qetësimi në krahasim me atmosferën mbytëse të qytetit të Mekës, vetëm se shenjat tregonin se kjo ishte një qetësi, si ajo që kaplon qiellin përpara një tufani. Prandaj, Profeti ynë i Nderuar Paqja qoftë mbi Të filloi t'u flasë besimtarëve për dimensionin e kujdesit që duhet të tregonin dhe masave që duhet të merrnin përballë një tufani të tillë. Që nga ajo ditë, myslimanët thurën ekipet e tyre të sigurisë, të cilët kryenin detyrën me dezhurn në vende të ndryshme të Medinës, me qëllim që të parandalonin çdo lloj rreziku të mundshëm.

Po e kuptonte tashmë haptas se po afrohej një rrezik i madh, i cili mund të ndalej vetëm me fuqinë e krahut dhe të këllqeve. Xhebraili, do të vinte ato ditë për t'u dhënë një mesazh, se gjendja nuk do të ishte si më parë, kur myslimanët nuk e kishin të drejtën t'u

kundërpërgjigjeshin mohuesve me të njëjtën monedhë.

- Iu dha leje besimtarëve, të cilëve u është shpallur një luftë e hapur. Sepse, ndaj tyre u ushtruan padrejtësi. Allahu patjetër, që është më i fuqishmi, për t'i nxjerrë ata ngadhënjimtarë.

Jo, ky nuk ishte një urdhër, por myslimanëve u kishte ardhur në majë të hundës me dhunën e ushtruar prej mekasve. Ky ajet tregonte hapur, se në fakt kishte një rrugëdalje për ta. Kjo do të thoshte se kur të ishte e nevojshme, edhe ata mund të luftonin, e të pafytyrëve do t'u jepej përgjigje me të njëjtën monedhë.

Për të ruajtur sigurinë e besimtarëve duheshin marrë masa të rrepta. Në të katër anët e Medinës tashmë shihje forcat e myslimanëve, që prisnin të gatshëm karshi çdo lloj rreziku që mund të shfaqej. Ja, pikërisht njëri prej këtyre grupeve "ushtarake", i drejtuar nga Abdullah bin Xhahshi, do të ishte ai që ndali një karvan të mekasve, i përgatitur enkas për qëllime lufte, dhe nga sulmi i nisur prej këtyre të fundit, u vra një mosbesimtar dhe dy u plagosën, plaçkën ia morën peng dhe u kthyen në Medinë. I Dashuri i Allahut do të mërzitej shumë, sepse tani ishin të detyruar të paguanin dietën e të vrarit. Pengjeve u sillej me dhembshuri, ku njëri prej tyre u kthye menjëherë në mysliman, të cilin e lanë menjëherë të lirë për t'u kthyer në Mekë.

DREJT BEDRIT

Ndodhitë e fundit tregonin, se në Mekë, Kurejshi e kishte mobilizuar krejt popullin. Mbi të gjitha kurejshët kishin zaptuar çdo gjë që migruesit e ngratë kishin lënë pas në Mekë. Ato që i shihnin si më të vyerat, i nisnin menjëherë me karvanë tregtie për t'i shitur në Siri. Po bëhej pak a shumë njëfarë plani që t'i dëmtonin myslimanët po me vetë fuqinë e myslimanëve. Karvani që u nis ishte një pasurie afërsisht prej njëmijë devesh²¹⁹, dhe mbartte një pasuri prej pesëdhjetëmijë dinarësh. E kjo ishte një pasuri e konsiderueshme, e cila do t'ia bënte jo të vështirë luftën kurejshëve, pasi nuk kishin asgjë për të nxjerrë prej vetes. E gjithë kjo pasuri do të përdorej kundër të zotëve, por më interesantja ishte se ky karvan kërcënues, do të kalonte pikërisht prej Medinës për të arritur vendmbërritjen e synuar. Kështu që myslimanët kishin një mundësi të artë për t'i penguar.

Karvani i nisur nën prijës Ebu Sufjanin duhej penguar medoemos, kështu që edhe nuk do të ishte e mundur që kurejshët të zbatonin planin tjetër, atë të luftës.

Myslimanët po tregonin kujdes që të merrnin vesh çdo gjë në lidhje me karvanin që po vinte prej Sirisë. Kishin kaluar dhjetë ditë që kur patën nisur Talha bin Ubejdullahun (r.a.) dhe Said bin Zejdin (r.a.) për të marrë informata më të sakta nga afër, por nga ta nuk kishte asnjë përgjigje. Medina, një ditë u zgjua me lajmin se karvani, i cili e kishte mbaruar tregtinë në Siri po kthehej saora për në Mekë.

Islami kishte një sedër dhe krenari të vetën, e nuk mund të mendohej se do ta shpinte jetën vetëm nën zgjedhën e turpshme të injorancës.

E, ja, kur mendoheshin të gjitha këto, ai karvan nuk duhet të mbërrinte asesi në Mekë. Duheshin ndërprerë të gjitha lëvizjet e njëanshme, dhe Tabloja e Krenarsë së Njerëzimit duhet ta bënte sakaq të ndjeshme tek njerëzit, në tërë Arabinë, peshën e vërtetë të Islamit. Derisa një ditë, u dha urdhër besimtarëve që të mblidheshin

²¹⁹ Ibni Sejjidinas, *Ujunu'l Eser*, 1/321; *Subulu'l-Huda ue'r-Reshad*, 4/18

pranë pusit të Ebu Inebes për t'u zënë pusi kurejshëve, e për ta ndalur përparimin e mëtejshëm të karvanit.

Trishtimi i atyre që nuk u thirrën

Profeti ynë i Nderuar, i Cili dha urdhër të mblidheshin të gjitha forcat e myslimanëve, me siguri që edhe do ta kontrollonte këtë “ushtri”, sepse në fund të fundit po niseshin për një çështje të rëndësishme, e duhet të tregoheshin jashtëzakonisht shumë të kujdesshëm.

Kudo që të ishte, qoftë edhe për në luftë, sahabët e Tij do të shkonin duke rendur dhe duke buzëqeshur. Sepse mësonin gjëra të reja, në çdo çast që rrinin pas Tij. Dëshmonin se si Profeti i tyre i Dashur komunikonte me Xhebrailin (a.s.), duke i kuptuar deri në imtësi mangësitë që kishin, të cilat të mund t'i kthenin menjëherë në cilësi të virtytit të pashoq. Emocioni i të rriturve i kishte mbërthyer edhe më të vegjlit; as ata nuk donin që të humbnin prestigjin e të ndenjurit pas gjurmëve të Tij, kështu që, atë ditë, qenë mbledhur edhe ata që ishin shumë të vegjël për të qenë aty.

Nga ana tjetër, karvani i Ebu Sufjanit ishte shumë i fuqishëm, e ndjekja e tij nga pas nuk ishte një gjë e lehtë, por e rrezikshme. Kështu që Ai Paqja qoftë mbi Të nuk mund t'i merrte të gjithë me vete. Prandaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) do t'u kërkonte të ktheheshin, pasi nuk do t'i merrte me vete, se ishin shumë të vegjël, Abdullah ibni Omerin, Usame bin Zejdin, Rafi bin Hadixhin, Bera bin Adhibin, Usajd bin Hudajrin, Zejd bin Erkamin, Zejd bin Thabitin, Umejr bin Ebi Uakasin (radijallahu anhum).

Disa prej tyre, kur e shihnin se shokët e tyre nuk po i merrnin me vete në luftë, ngriheshin mbi majat e gishtave, që të dukeshin paksa më të gjatë, e të mos ishin prej atyre që do të rrinin në qytet përgjatë luftës.

Ata që ngeleshin pas përjetonin një dhimbje dhe një pikëllim të madh. Derdhnin lot të ngrohtë se këtë herë nuk do ta kishin dot mundësinë për të qenë me Të. Madje disa prej tyre ishin drejtuar për kah Ai, si e si që ta bindnin që këtë herë ta merrnin me vete. Me të marrë vesh se nuk do të merrte dot pjesë në luftë, Umejr bin Ebi Uakasi filloi të qante me ngashërim. I vëllai më i madh, Sad bin Ebi Uakasi, e pa të vëllanë duke qarë, e iu afrua që ta qetësonte:

- Çfarë ke o vëlla pse qan? – e pyeti ai.

- Kam frikë se mos Resulullahu mendon edhe për mua se jam i vogël, e nuk më merr me vete në luftën e bekuar, – ia ktheu Umejri i vogël.

Nuk mund ta pranonte dot, që të ikte Resulullahu Paqja qoftë mbi Të, e ai të rrinte aty. Qëllimi i vetëm që kishte ishte të luftonte bashkë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) e të binte martir për fenë islame.

-Mirëpo unë kam dëshirë që Zoti të më falë gradën e dëshmorit, e të jem nga të parët martirë në fenë islame, – shtoi ai.

Përpjekjet e tij e patën dhënë më në fund rezultatin; Umejr bin Ebi Uakasi, i cili edhe nga mosha ishte pak më i madh se të tjerët syresh, arriti ta merrte lejen. Në dorë mbante një shpatë të gjatë, të cilën e kishte të vështirë për ta futur në mill. Vëllai i tij i madh, i cili ishte kënaqur shumë që edhe vëllai i tij do të merrte pjesë në këtë luftë, e ndihmoi që ta fuste shpatën në mill. Aq e madhe ishte shpata në krahasim me trupin e tij, saqë teksa ecte, maja e shpatës prekte në tokë.

Në Medinë fillojnë lëvizjet

Synimi kryesor ishte karvani, kohë për të humbur nuk kishte, prandaj nuk iu vu shumë veshi atyre që tregonin gjithfarë justifikimesh për të mos marrë pjesë në luftë. Ndaj askujt nuk do të tregohej kurrfarë mërzie, megjithëse në mes të tyre qëndronte dhe Osmani i nderuar, i cili sapo ishte martuar, por që nuk ishte ndarë kurrë nga pas Profetit të profetëve, Muhamedit Paqja qoftë mbi Të; nuk mund të largohej, pasi nusen e tij, vajzën e Krenarisë së Njerëzimit, Rukijen (r.a.) e kishte zënë një sëmundje e rëndë. Ishte e domosdoshme që Osmani i nderuar të rrinte e të kujdesej për të.

I Dërguari i Allahut, i Cili ishte shumë i ndjeshëm karshi adhurimeve dhe robërisë ndaj Allahut, kërkoi që namazet t'i falte Abdullah bin Umu Mektumi (r.a.). Në luftërat e mëparshme muhaxhirët dhe ensarët nuk kishin marrë asnjëherë pjesë së bashku, por këtë herë ishte ndryshe, madje do të luftonin krah për krah me njëri-tjetrin, sepse edhe situata ishte më e veçantë nga të tjerat. Çështja nuk kishte të bënte më vetëm me mekasit e ardhur, por me të gjithë Medinën. Ishte karvani i Ebu Sufjanit ai që po ngrinte themelet e një ushtrie që nesër pasnesër do të sulmonte, si një ushtri e plotë, tërë qytetin e Medinës.

Në krye të këmbësisë vendosi Kajs bin Ebi Sasanë, dhe kur

mbërritën në vendin e quajtur “Sukja”, i kërkoi që ta numëronte edhe njëherë ushtrinë. Numri i sahabëve që i doli atij pasi i kishte numëruar të gjithë ushtarët që rrinin pranë pusit të Inebes, të gatshëm për të luftuar ishte treqind e trembëdhjetë vetë. Ky lajm e kënaqi së tepërmi të Dërguarin e Allahut (s.a.s.).

-Sa njerëzit e Talutit,²²⁰ – u shpreh ai.

Një ditë të diele, i Dërguari i Allahut u nis për rrugë nga vendi i quajtur “Sukja”. Me vete kishin vetëm dy kuaj, dhe shtatëdhjetë deve. I ndërronin me njëri-tjetrin me radhë, gjatë gjithë rrugëtimit; Profeti i Njerëzimit nuk shihte te vetja asgjë të veçantë në krahasim me njerëzit e tjerë; Aliu i nderuar dhe Ebu Lubabja e ndërronin me njëri-tjetrin radhën për të hipur në deve. Derisa njëherë iu drejtuan të dy Resulullahut:

- Hipni ju, o i Dërguar i Allahut! - këmbëngulnin ata, që edhe Ai të hipte në deve, e ata të ecnin, megjithëse Ai e pati refuzuar një mundësi të tillë.

- As ju nuk jeni më të fuqishëm se mua për të ecur në këmbë, e as unë nuk jam ndokush që kam më pak nevojë për shpërblimin e këtij udhëtimi, - iu përgjigj Ai.

Nga ana tjetër qëndronte Ebu Sufjani me karvanin e tij. Ai e kishte marrë vesh se në Medinë gjërat kishin filluar të lëviznin paksa, pran-daj vendosi të ndërronte rrugë, e të nisej menjëherë për në Mekë. Sa më shumë i afrohej Medinës, pak më tepër i shtohet frika. Teksa po kalonte nëpër Medinë, kur iu afrua Bedrit, foli njëherë me Mexhdi bin Amrin, të cilin e hasi diku aty gjatë rrugës.

- A ke parë ndonjë njeri prej këtyre anëve gjatë rrugës? Ke vërejtur çdo farë ndryshimi? - e pyeti ai.

- Nuk kam vënë re asgjë për t’u habitur; kam parë vetëm dy kalorës. Qëndruan për pak çaste majë asaj kodrës atje, pastaj zbritën për të pirë ujë prej pusit, - iu përgjigj Mexhdi.

Edhe ky lajm nuk ishte aq i lehtë për Ebu Sufjanin. U shqetësua menjëherë. Erdhi menjëherë për në vendin ku i tregoi ai, për të mësuar se kush ishin ata dy njerëz që kishin pritur, zbritur për të pirë ujë, e pastaj ishin larguar. Me të ardhur majë kodrës, përpara i doli një grumbull jashtëqitjeje deveje, e rrëmoi pak me majën e një shkopit, dhe u drejtua nga të tjerët:

²²⁰ Taberi, *Tarih*, 2/26; Salih, *Subulu’l-Huda uer-Reshad*, 4/25

- Këto janë rrengjet e medinasve! Prej këndeje kanë kaluar edhe spiunët e Muhamedit, – tha ai. Ebu Sufjani ishte i zgjuar. Së pati hiç të vështirë ta kuptonte se ata dy njerëz ishin medinas.

U shqetësua së tepërmi, sepse tekembramja kishte përgjegjësi për të gjithë pjesëtarët e karvanit. U afrua më pranë të tjerëve, duke e drejtuar këtë herë udhëtimin për nga bregu. Kështu, karvani po përparonte nga një shteg më i sigurt. Ebu Sufjani dërgoi njërin me emrin Kajs bin Imrulkajs për në Mekë, që të lajmëronte kurejshët e tjerë, se nuk kishte më kurrfarë rreziku, këndeje e tutje do ta bënë pjesën e mbetur të rrugës në siguri të plotë.

Ëndrra e Atike binti Abdulmutalibit

Ndërkohë, në Mekë po përflitej shumë mbi ëndrrën që kishte parë halla e Profetit tonë të Dashur, Muhamedit Paqja qoftë mbi Të. Ajo ia tregoi këtë ëndërr në fillim Abasit, vëllait të saj:

- O vëllai im, kam parë mbrëmë një ëndërr të keqe, e kam frikë mos i ndodh ndonjë gjë familjes sonë,. – fliste ajo e shqetësuar.

Abasi, i cili e vuri re, që asaj nuk i ngeli më, as ngjyrë në fytyrë, foli:

- Qoftë për hair, pa na i trego njëherë, moj motër!

- Nuk ta tregoj jo, pa më dhënë më parë fjalën se nuk do t'ia tregosh asnjërit, sepse nëse dëgjohej në mes të këtyre njerëzve, kanë për të na bërë keq, e do të fillojnë të flasim gjëra aspak të hijshme, – e paralajmëroi ajo të vëllanë.

Edhe xhaxha Abasi ishte i një mendjeje me të, por gjithsesi ai nuk e përmbajti dot veten pa ia treguar ëndrrën, e cila ishte mesazhi i një ndodhie të vërtetë që do të ndodhte, mikut të tij më të mirë, Velid bin Utbes. Velidi do t'ia transmetonte të atit, e kështu ëndrra do të shëtiste në gojën e Kurejshit për një kohë të gjatë.

E gjitha kjo po ndodhte vetëm tri ditë para se Ebu Sufjani të niste kasnecin e tij, Damdamin. Atika kishte parë një burrë në ëndërr, i cili, i hipur mbi deve, pranë vendit të quajtur Ebtah, i thërriste njerëzit me një zë të lartë për në luftë.

- Ejani, bëhuni gati të shkojmë të luftojmë! Dilni dhe shiheni vetë vendin ku do të humbni dhe do të shkatërroheni! Dhe saora, përreth që mbledhur një kallaballëk shumë i madh. Mandej, ky burrë erdhi në Qabe, e qëndronte sërish mbi deve; deveja nuk lëvizte nga vendi, por veç zmadhohej e zmadhohej derisa mbërriti deri në Mekë. S'ka-

loi shumë kohë dhe deveja u bë sa mali i Ebu Kubejsit; ai burrë ishte sërish mbi deve, dhe po përsëriste të njëjtën fjali.

- Ejani, përgatituni për në luftë! Ejani, që të shihni vendin ku do të mundeni dhe do të shkatërroheni!

Mandej mori një gur të madh prej toke, dhe e vërviti përposh malit të Ebu Kubejsit. Ai gurë sikur u bë thërrime në të mijtën e sekondës, e çdo thërrmijë që ndahej prej tij, godiste medoemos secilën nga shtëpitë e Mekës.

Atika u zgjua shumë e frikësuar. Nuk po shpëtonte dot nga ndikimi i ëndrrës së gjatë e të frikshme që kishte parë, prandaj ndjeu menjëherë nevojën që t'ia tregonte edhe Abasit, vëllait të saj më të dashur. Kjo ishte ëndrra e famshme që gjezdisi të gjitha rrugicat dhe rrethinat e Mekës.

Abasi, i cili doli për të kryer ritin e tavafit ndaj Qabes, në rrugë u ndesh me Ebu Xhehlin. Bashkë me disa të tjerë, po fliste mbi ëndrrën që kishte parë Atika, motra e tij. Ai, një të parë Abas bin Abdulmutalibin, u nis për nga ai!

- O Eba Fadl!²²¹ Mbaroje tavafin, dhe eja njëherë këtu! Kam për të folur disa gjëra me ty, - tha Ebu Xhehli.

- O bijtë e Mutalibit, që kur na u bë profete kjo motra juaj, - vazhdoi të fliste ai si me të tallur.

- Nuk e di, për çfarë po flet?! Për çfarë profeti e ke fjalën? – e pyeti Abasi i nevrikosur.

- Për ëndrrën që na paska parë Atika, po të flas.

Abasi po mundohej të luante rolin se nuk e kuptonte se për çfarë ëndrre po bëhej fjalë.

- Çfarë ëndrre paska parë? – vazhdonte lojën Abasi, por kjo mënyrë të foluri e tërboi fare Ebu Xhehlin.

- O bij të Mutalibëve, sikur të mos ju mjaftonte që ju dalin djemtë, dhe pretendojnë se janë profetë, mos kanë ndërmend edhe gratë të thonë se janë bërë profete? Atika, ka tri ditë që ka filluar të thotë se do të na ardhka një e keqe e madhe së afërmi! Do ta shohim se sa të drejtë ka, pas tri ditëve, asgjë s'ka për të ndodhur! Por ta dini, se nëse nuk del ashtu, do të mblidhemi të gjithë, e do ta njollosim familjen tuaj, duke e quajtur familje gënjeshtare. Asisoj, që të mos keni mundësi një jetë të tërë që ta ndryshoni!

²²¹ Ebu Fadl – (arab.) Baba i mirësisë, i virtytit.

Abasi u largua prej andej, por më shumë i mërzhitur se ishte detyruar të luante një lojë të atillë aspak burrërore. Këtë e kuptoi më mirë edhe kur bijtë e Mutalibëve u mblodhën bashkë në mbrëmje. Të gjithë ata që e kishin marrë vesh diskutimin e tij me Ebu Xhehlin, vinte aty që ta kuptonte më mirë se ç'po ndodhte.

- Nuk mjaftoi që ka folur mbarë e prapë, si i ka dashur qejfi atij të paudhi, për burrat tanë, por flet edhe për gratë, e ti merhum rri edhe e dëgjon. Nxehjen e Atike bin Abdulmutalibit nuk kishte fjalë që e qetësonte. E kishin prekur aq shumë, sa Abasi vendosi të shkonte e t'i kërkonte llogari Ebu Xhehilit të paudhë.

Dita e tretë erdhi. Abasi, i cili e kishte marrë çdo gjë parasysh, kishte ardhur që herët pranë Qabes; edhe Ebu Xhehli ishte aty. Po e vështronte Abasin me sy zhbirues. Abasi sapo po i afrohej që t'i jepte përgjigjen e merituar Ebu Xhehilit, kur në mes tyre ia behu një zë shumë i lartë: ishte zëri i Damdam bin Amrit, që vinte prej luginës së Batnit. Që nga toni i zërit të tij mund të kuptohej se kishin ndodhur gjëra të rëndësishme. Ia kishte prerë devesë edhe veshin edhe hundën, ashtu siç e porositi Ebu Sufjani; kishte prerë gjithashtu ato pak jele, e nuk kishte harruar të griste edhe rrobën që kishte mbi trup. Të gjithë ishin drejtuar të shtangur kah ai; e gjithë Meka dëgjonte tashmë me vëmendje.

- O kurejshë! – filloi të fliste Damdami, na zuri gjëma, gjëma... Mallrat dhe karvanin që nisët për në Siri, i ka marrë Muhamedi bashkë me njerëzit e tij! Nuk ma merr mendja se do të mund t'ia arrini.

Fjalët e Damdamit, e kishin bërë, si Ebu Xhehlin, ashtu edhe Abasin, t'i harronin fare ato për çfarë kishin ardhur deri aty.

- Mos kujton Muhamedi, bashkë me shokë, se ky karvan është si karvani i Ibni Hadramit? – thoshin mekasit. Gjindja ishte tejet e tensionuar, madje ata kishin ditë që e ndjenin veten në angështi, por tanimë kuptohej, nuk kishte asnjë zgjidhje përveç luftës.

Ushtria e Mekës

Ky lajm ishte si një rrufe që ra mbi Mekën, që mezi po priste çastin që të plaste. I kishte ardhur më në fund dita e shumëpritur e njerëzve si Ebu Xhehli. Nuk kishte shans më të mirë, prandaj u mblodhën menjëherë që të bënin përgatitjet për në luftë. Ata thoshin se duhet të merrnin të gjithë pjesë në luftë, madje të pasurit bënin çmos që të

ndihmonin edhe të varfërit, që edhe ata të ishin pjesë e luftës.

- Mos doni të bëni sikur nuk i shihni lojërat që na bëri Muhamedi bashkë me ato lodrat e veta, që ikën dhe ia mbathën prej jush? – thoshin njerëz si Suhejl bin Amri, Zem'ā bin Esuedi, Tuajme bin Adiji dhe Hanzala bin Ebi Sufjani. – A nuk e shihni që populli i Medinës na mori të gjithë pasurinë e përftuar nga tregtia e Sirisë, bashkë me karvan, e me njerëzit tanë? Ai që do të vërë pasuri prej kësaj lufte, ja tek e keni pasurinë tonë; kush do forcë dhe fuqi, ja tek keni tonën; - shpreheshin ata me elokuencë poetike, për t'i nxitur sa më ethshëm drejt luftës.

Ata donin medoemos që si e si të nxirrnin në luftë edhe grupin e njerëzve, që nuk i dihej në ishin konvertuar në mysliman, apo ishin në prag... Ndërmjet tyre ishin Abasi, vëllezërit e Aliut, Akili dhe Talibi, bashkë me një tjetër nip të Profetit tonë të Dashur, Neufel bin Harithin.

Dalje nga Meka

Kishin kaluar dy ditë që nga koha kur Damdami pruri lajmin e luftës, e tanimë Kurejsi ishte i gatshëm e i armatosur deri në grykë. Kishin një vetëbesim aq të papërshkrueshëm te vetja, saqë ishin thujtë plotësisht të bindur se do të dilnin fitimtarë prej saj. Lëviznin duke u tundur, duke u bërë gjithë vështruesve nga një shfaqje trupash.

Mandej, të gjithë, ashtu si karvanët që nisen për të marrë nuse, u nisën për në luftë. Ishin aq të sigurt në vetvete, saqë me vete morën edhe pije, femra dhe daulle, që pas fitores t'ia hiqnin një zijafeti për qejfin e tyre.

Në ushtrinë e Mekës, e përbërë prej njëmijë e treqind vetash, e cila kishte për komandant Ebu Xhehlin, gjendeshin njëqind kuaj dhe shtatëqind deve. Tanimë karvani sikur nuk kishte më fare rëndësi, ata tanimë planifikonin se si ta përdornin këtë mundësi për ta zhdukur fare Muhamedin e Nderuar Paqja qoftë mbi Të, bashkë me myslimanët e tjerë, asisoj që të mos i dilnin asnjëherë më përballë.

Kur mbërritën në vendin e quajtur Xhuhfe, Xhuhejm ibni Salti, u drejtua nga të tjerët, e i tha:

- A e patë atë kalorësin që rrinte bri meje pak më parë? – pyeti ai, por në fytyrat e të gjithëve shihej qartë përgjigjja se nuk kishin parë kurrfarë kalorësi.

- Jo, - u përgjigjën ata.

- Me siguri që u çmende edhe ti! Me shumë mundësi të hyrë dreqi në bark, e po luan me ty, -ishin përgjigjet e gatshme që kishin kurejshët në raste të tilla. Xhuhejmi, pati hyrë në një gjendje ëndrre dhe zhgëndrre, mirëpo nuk po ia dilte dot që të shpëtonte nga ndikimi i saj. Megjithëse kishte edhe një deve tjetër si rezervë, nga përpara i vinte një kalorës, e i thoshte se ishin vrarë dy djemtë e Rebias, Utbja dhe Shejbja, Ebu Xhehli, Umeje bin Halefi, Ebu'l Bahteriu, dhe shumë e shumë emra të tjerë që i përkisnin parisë së qytetit të Mekës. Mandej, ky person i pret kokën devesë, i rreh mamuzet, duke rendur mes për mes ushtrisë sonë, e gjaku që i derdhet çurg njollos bezet e çadrave tona.

As kjo ëndërr nuk shpëtoi dot pa u kthyer në objekt kryesor bisedash. Me t'i ardhur në vesh Ebu Xhehli, tha:

- Ja ku keni edhe një tjetër profet në mesin e bijve të Mutalibëve, - reagoi ai. Pas gënjeshtreve të bijve të Hashimëve, tani u kishte ardhur koha edhe gënjeshtreve të bijve të Mutalibëve. Megjithëse ishte përmendur edhe emri i tij në mes të atyre që ishin vrarë, ai prapëseprapë i merrte me të tallur ëndrrat, duke u munduar që t'ua shpjegonte edhe të tjerëve se nuk ishin gjë tjetër pos shenja çmendjesh.

- Keni për ta parë nesër se kush do të vritet, vetëm të na dojë fati të përballemi me ta, - shtoi ai.

Thirrja e Ebu Sufjanit për t'u kthyer mbrapsht

Edhe Kajs bin Imrulkajsi, që ishte dërguar, po nga Ebu Sufjani më vonë, mbërriti në Xhuhfe, ku takoi edhe ushtrinë e përgatitur të kurejshëve.

- Me sa duket keni dalë për luftë ngase morët vesh se ju është vënë dorë mbi mallrat dhe karvanin tuaj; mirëpo ta dini se Zoti jua shpëtoi si veten, ashtu edhe mallrat, kështu që është e kotë të përparoni më tutje, mund të ktheheni të qetë për në Mekë, pasi nuk kemi më përse të luftojmë.

Me të marrë vesh, ata që prej fillimi nuk ishin për luftë, si Harith bin Amri, Umeje bin Halefi, djemtë e Rebias, Utbja dhe Shejbja, Hakim bin Hizami, Ebu'l Bahteriu, Ali ibni Umejjeja, As ibni Munebihu, e të tjerë, filluan nga përgatitjet për t'u kthyer.

Ebu Xhehli i akuzonte si frikacakë të gjithë ata që bëheshin gati

për t'u kthyer, e që nuk donin të luftonin. Mendonte, se duke i vënë në pozitë të vështirë në prani të të tjerëve, ata do të kthenin mendje. Atë e ndihmonte edhe Ukbe bin Ebi Muajti bashkë me Nadr bin Harithin. Këta ishin njerëz që villnin vetëm vrer urrejtjeje, e nuk e kishin për gjë që t'i nisnin njerëzit trumba-trumba drejt vdekjes. Ishte po ai që do ta merrte vendimin përfundimtar.

- Për Zotin, që nuk kemi për t'u kthyer pas, pa shkuar në Bedër; shkojmë, rrimë atje nja tri ditë, hamë, pimë dhe bëjmë qejf me gratë që kemi marrë me vete. Kështu, arabët nuk do të talleshin me ne, pse kemi ardhur kot deri këtu. Hajdeni, vazhdojmë! – foli Ebu Xhehli.

Mirëpo, nuk ishin të gjithë të një mendjeje; Ahnes ibni Sheriku, u foli bijve të Dhuhres, e u tha se karvani ishte në duar të sigurta, kështu që nuk kishte më arsye për të luftuar. Ai e kishte vendosur që do të kthehej. Bijtë e Dhuhres i ndoqën ata të Adijëve. Asnjë nga këto familje nuk ishte më me grupin e nisur për në luftë.

Ebu Sufjani u tërbua fare kur mori vesh se Ebu Xhehli po mundohesh si e si që t'i nxiste kurejshët për të luftuar.

- Mjerë ky populli ynë se ç'po heq! Ja një tjetër ambicie e tepruar e radhës nga ana e Ebu Xhehilit! – thoshte ai.

Madje ai u mërzi shumë kur mori vesh prej kasnecit të kthyer, se ushtria me në krye Ebu Xhehlin, megjithëse kishte marrë lajmin se nuk ishte e nevojshme të luftohej, prapëseprapë po përparonte në drejtim të Bedrit. Për më tepër, ata po e thërrisnin që t'i bashkohej ushtrisë. I thoshin që ta çonte karvanin në Mekë, e t'ua arrinte gjatë rrugës; gjithçka ishte për t'u habitur, po rendnin të vetëdijshëm drejt vdekjes, kështu, Ebu Sufjani vendosi të mos shkonte, pasi nuk mund ta sakrifikonte jetën e vet për një çmenduri të Amr ibni Hishamit.

Çast i vështirë për një vendim të rëndësishëm

Profeti i Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të, i Cili kishte agjëruar përgjatë gjithë udhëtimit, vendosi t'u fliste sahabëve të Tij, të cilët nuk donin të bënin pushim së agjëruari.

- Unë e mbarova agjërimin, mbylleni edhe ju! - u foli Ai.

Kështu e mësuan sahabët e nderuar (radijallahu anhum) se mund të mos agjëronin në rastet kur ishin duke udhëtuar, ose ishin nisur për në luftë. Kjo nuk lindi dosido, por ishte vetë ajeti që kishte zbritur po ato ditë nëpërmjet Xhebrilit (a.s.), të cilin, tani, Resulullahu po

ua transmetonte edhe myslimanëve të tjerë.

Lajmi se Kurejshi ishte nisur për të luftuar me ta, u erdhi tekta po përparonin në vendin e quajtur Dhefiran. Çdo gjë sikur kishte ndryshuar. Ngaqë nuk ishin nisur me qëllim luftën, ata nuk ishin të gatshëm as fizikisht, por as shpirtërisht për të luftuar. Profeti ynë i Nderuar (s.a.s.) e kishte kthyer në pjesë të natyrës së Vetë, që të këshillohej gjithnjë me njerëzit të kishte pranë, kështu që edhe këtë herë duhet të fliste medoemos me ta. Në fillim dhanë mendimet e tyre Ebu Bekri dhe Omeri (r.anhuma) nderuar. Mandej e mori fjalën Mikdad bin Amri:

- O I Dërguari i Allahut, vazhdo të veprosh sipas udhëzimit që të ka dhënë Allahu; ne gjithnjë pas Teje do të jemi. Lëvduar qoftë Allahu, që ne nuk kemi për të të folur Ty, siç i foli populli i vet, Musait alejhi selam, “Ti shko bashkë me Zotin tënd e lufto, se ne po të presin këtu.”! Ne mund të të themi vetëm:

- Ne nuk do të të themi Ty, shko e lufto bashkë me Zotin Tënd, por do të vijmë me Ju,²²² do të të rrijmë Ty në të majtë e në të djathtë, nga para dhe nga pas, e do të luftojmë derisa të mos kemi më frymë. Të betohemi me emrin e Atij që të dërgoi Ty bashkë me Fjalën e Drejtë, se edhe sikur të ecësh deri në “*Berki Gimad*”, ne të gjithë, do të vijmë pas Teje, pa ndjerë as lodhjen më të vogël. – vazhdoi të fliste Mikdadi.

Këto shprehje ishin pasqyrim i emocionit dhe ndjenjave të zjarrra për të vrapuar pas Profetit të Dashur Paqja qoftë mbi Të, qoftë edhe kur e di se fundi mund të jetë vdekja. Fjalët e Mikdadit e kënaqën së tepërmi Profetin tonë (s.a.s.).

- O njerëz, më jepni një mendim, si të veprojmë, - vazhdonte të pyeste Ai.

Me sa dukej, Resulullahu Paqja qoftë mbi Të, nuk donte që fjalët e Mikdadit të ishin vetëm në zemrat e disave prej tyre, e tekta e përsëriste fjalën, donte të tërhiqte vëmendjen e ensarëve. Sepse, ensarët tekta lidhën besën në Akabe, e kishin fjalën për Medinën. Tani çdo gjë bënte fjalë për jashtë Medinës, e çdo gjë po shkonte drejt një përballjeje të nxehtë. Për më tepër, ishin ata që e përbënin shumicën e këtij grupi. Prandaj, pa e zgjatur më shumë, Profeti i Njerëzimit vendosi të fliste edhe njëherë:

- Thomëni diçka, si të veprojnë, - ishte kjo kërkesa e Tij e njëjtë

²²² Maide, 5/24

prej tyre.

- Le të flas unë në emër të gjithë ensarëve, - u hodh të fliste Sad ibni Muadhi, dhe u çua në këmbë. – Më ngjan sikur e ke me ne fjalën, o i Dërguar i Allahut? – shtoi ai.

- Po, - iu përgjigj Krenaria e Njerëzimit.

- E kuptova që në fillim, se keni një shqetësim se mos ensarët ju mbrojnë vetëm brenda, në Medinë, por jo, ja ku ju jap fjalën në emër të të gjithë ensarëve, se mund të vazhdosh sa të të dojë zemra... Lidh marrëdhënie me këtë të duash, e shkëputi me këtë të duash...

Merr sa të duash prej pasurisë sonë, e lër sa të duash për ne! Ta dish, se ai mall që do të marrësh prej nesh, do të ketë më shumë vlerë se ajo që do të na lësh neve. Këshilla Jote është urdhër për ne, se ne kemi për të qenë përherë me Ty!

Ne të besuam, e të kemi dhënë besën; të dhamë fjalën se do ta be-sojmë përherë se fjala që na prure, është më e drejta. Kështu që, tani, mund të drejtohesh nga të duash, o Profet i Allahut! Të betohemi mbi emrin e Atij që të nisi me këtë kauzë më të drejtë, se edhe sikur drejt detit t'i rrahësh mamuzet, ne prapë do të të ndjekim! Dhe ta dish, se kur e them këtë, asnjë prej burrave tanë nuk ka për t'u kthyer mbrapsht! E as frika se mos përballja do të jetë nesër, nuk na frikëson aspak! Sepse ne e mbajmë fjalën në luftë, e kurrë nuk harrojmë të durojmë çdo farë vështirësie. Keni për ta parë, me lejen e Allahut, me begatinë Tuaj dhe me mbështetjen tonë, Allahu ka për t'ju nxjerrë faqebardhë.

Mendoj se Allahu, të nxori tani një detyrë që nuk e pate llogaritur. Tani përparo sa të mundësh, bashkë me ne, me lejen e Zotit të Plot-fuqishëm! Besona, se ne do të të qëndrojmë përherë, në të majtë dhe në të djathtë, para dhe pas, deri në vdekje.

Dukej qartë se çdo gjë kishte arritur formën dhe përmbajtjen e duhur. Dukej fuqia potenciale, e cila ishte e mjaftueshme për të vendosur gjithë botën me gjunjë përdhe. U drejtua nga sahabët e Tij, e filloi t'u fliste:

- Le të vazhdojmë atëherë, me lejen dhe ndihmesën e Allahut! E shoh që tani se si Allahu (xh.xh.) po ma jep mua një rën nga dy grupet. Më ngjan sikur po e shoh që tani vendin se ku po bien disa prej tyre.

Tashmë filloi rrugëtimi, e të gjithë ishin të mbushur me vetëbesim dhe emocione të shumta. Bedri po i priste.

Bedri i shumëpritur

Bedri, atë ditë, u kthye në një vend ku priteshin të gjitha rrugëtimet. Zaten edhe më parë, arabët mblidheshin këtu në një stinë të vitit, e ngrinin panairë. Me pak fjalë, Bedri nuk ishte një vend i panjohur, si për Mekën, ashtu edhe për Medinën.

Atë ditë që mbërriti Profeti i Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të, bashkë me sahabët e Tij, si yjet, ishte ditë e premtë. Do të ngrysnin aty atë natë, ndërsa ditën tjetër do të niste furtuna.²²³

Luftë do të thotë të mbledhës informata, kështu që edhe Profeti ynë, mundahej medoemos që të mësonte çdo gjë lidhur me palën e mosbesimtarëve. I nisi sërish Aliun e nderuar, Zubejr bin Avamin, Besbes bin Amrin dhe Sad bin Ebi Uakasin, që më përpara drejt Bedrit, që të shihnin se cila ishte gjendja në Bedër. Ky grup, i cili u nis në të errur, mbërriti pranë puseve të Bedrit, u takuan me dy njerëz që quheshin njëri Eslem, ndërsa tjetri Arid.

Në fakt, edhe ata kishin dalë po me të njëjtin qëllim. Kjo ishte edhe përballja e parë e nxehtë, ku pas një zënke të vogël, myslimanët i morën ata peng, e i çuan me një frymë pranë Të Dërguarit të Allahut! Profeti ynë i Dashur sal'lallahu alejhi ue sel'lem po falej.

- Ne u afruam këndeje për të gjetur ujë për kurejshët, - thoshin ata. Sahabëve nuk u pëlqeu fare kjo përgjigje. Ata mendonin se këta të dy, ishin nisur për aty nga karvani i Ebu Sufjanit. Prandaj ata vendosën t'i shtrëngonin edhe pak, se mbase flisnin. E shtuan pak dozën e torturës, derisa edhe ata vetë e kuptuan që më e mira e të mirave ishte të flisnin siç po u kërkohej, prandaj thanë se ishin të dërguar prej vetë Ebu Sufjanit.

Të gjitha këto ndodhën përgjatë kohës së rukusë dhe sexhdes së Profetit tonë të Dashur. Me të mbaruar namazin, Ai u drejtua nga sahabët, e u tha:

- Kur këta njerëz ju tregojnë të vërtetën, ju vazhdoni t'i rrihni e t'i torturoni, ndërsa kur ju gënjejnë, i lëshoni! Ju betohem, që këta janë njerëz të Kurejshit.

Mandej, i mori pranë vetes, Eslemin dhe Aridin, dhe u tha:

- Ku janë kurejshët?

- Pas asaj kodrës atje, matanë, - iu përgjigjën ata.

- Sa vetë janë?

²²³ Ibni Sad, *Tabakat*, 2/21; Ibni Abdiberr, *Istiab*, 1/43

- Shumë.
- Sa shumë?
- Nuk e dimë, – u përgjigjën ata.
- Po mirë. Sa deve therin çdo ditë, - e pyeti Ai tani, me zgjuarsinë e Tij profetike.

- Ka ditë që therin nëntë, ka ditë që therin dhjetë.

Me të marrë këtë përgjigje, Profeti i mbarë Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të, u drejtua nga sahabët, dhe u tha?

- Ata janë nëntëqind deri në njëmijë veta.²²⁴

Kishte edhe një pyetje tjetër për të bërë.

- Po kush, nga të parët e Kurejshit, janë bashkë me ata që po vijnë?

Eslemi dhe Aridi u përgjigjën se në mes të atyre që po vinin, ishin dy djemtë e Rebias, Utbja dhe Shejbja, Ebu'l Bahteriu, Hakim ibni Hizami, Neufel bin Huvejlidi, Amr bin Hishami, Umeje bin Halefi, dy djemtë e Haxhaxhit, Nebihu dhe Munebihu, Suhejl bin Amri dhe Amr bin Abdiudi.

Me të dëgjuar këta emra, Profetit ynë i Dashur tha:

- Ja tek e keni, Meka sot po ju shërben zemrën e saj.

Zgjedhja e vendit

Dy ushtritë i ishin afruar shumë njëra-tjetrës, dhe për vend ku do të përballëshin ishte zgjedhur Bedri. Prandaj, ishte e nevojshme që të mbërrinin atje një sahat e më parë, e ta bënëin gati terrenin. Një mbrëmje, në natën e shtatëmbëdhjetë të muajit të Ramazanit, Profeti ynë i Dashur, Muhamedi (s.a.s.) u dha urdhër të gjithëve, që të mblidheshin të gjithë në Bedër.

Atëkohë, pranë iu afrua Hubab bin Munziri.

- O i Dërguari i Allahut, - e filloi ai fjalën e tij.

Hubabi ishte ende i ri, dhe kishte frikë se mos po e kundërshtonte shpirtërisht të Dërguarin e Allahut. Dallohej që nga zëri, të cilin e kishte ulur fare, se po fliste me një zë më se të shqetësuar. Veçse, pa dallim kohe dhe hapësire, ai duhet t'i jepte hakun këshillimit. Ishte një ngjarje, që ishte një përvojë e mirë.

- A ishit ju që e zgjodhët këtë terren si të përshtatshëm, apo ishte një vendim i ndryshuar pas një tjetri, apo ishte Allahu (xh.xh.) Ai që jua bëri të ditur me anë të kumtesës hyjnore? – pyeste ai, me fjalët

²²⁴ Ibni Sad, *Tabakat*, 2/15

që i ngatërroheshin si pasojë e shqetësimit se mos kryente ndonjë paturpësi ndaj Profetit tekta fliste.

- Është një zgjedhje e bërë duke marrë parasysh të gjitha kushtet e kësaj lufte, - iu përgjigj Resulullahu.

- Atëherë, dua t'ju them se ky vend nuk është aspak terren i përshtatshëm për të luftuar, prandaj është më mirë që t'i jepni urdhër njerëzve tuaj, që të zbresim atje poshtë, pranë puseve. Unë i njoh mjaft mirë këtë vend bashkë e me pusët e tija. Atje poshtë është një pus me ujë të pijshëm, e që nuk shteret asnjëherë. Atje, edhe mund ta përshtatim vendin, që të mbushet me ujë, e prej tij të mund t'i kryejmë të gjitha nevojat tona me të. Ndërkohë që, pusët e tjera edhe mund t'i mbyllim.

Atmosfera ishte si për luftë, dhe për më tepër kjo këshillë e ngrohtë ngjante më tepër se e sinqertë, duke qenë më afër mendjes. Ndërkohë, zbriti dhe Xhebraili Fjalëdrejtë, i Cili dha sihariq, se fjalët e Hubabit ishin me vend.

- Fjalët e Hubabit janë me vend, - tha Profeti i Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të, e sakaq u nis drejt vendit të përcaktuar.

Saora, i mbyllën edhe pusët e tjera, mirëpo kishte diçka të veçantë që u tërhiqte vëmendjen. Myslimanët duke bërë këtë zgjedhje, e kishin marrë nga pas dritën e diellit. Kjo i binte më shumë drejtimit për nga ishte Siria, ndërsa ana që do të merrnin idhujtarët ishte ajo e Jemenit. Atyre do t'u duhej të luftonin karshi ndriçimit verbues të diellit.

Një tjetër sahab, erdhi dhe i këshillonte se do të bënin mirë, që përpos diellit, kishin marrë edhe erën nga pas, e cila do t'i ndihmonte akoma më tepër, dhe që të gjitha këto ishin shenja të mbara të fatbardhësisë.

- Unë tashmë i rregullova radhët e ushtrisë, dhe ja ku po e ngul edhe flamurin, - tha Resulullahu (s.a.s.); nuk do ta ndryshoj më, - vazhdoi ai, duke i bindur edhe njëherë më tepër se si duhet të ishte vendosmëria e një lideri.

Saora u thur edhe çadra ku do të qëndronte i Dërguari i Allahut, u vendos edhe qendra se nga do të fillonte sulmi. Profeti Muhamed (s.a.s), tanimë kërkoi të inspektonte edhe njëherë për herë të fundit fushën e betejës, andaj mori edhe një grup sahabësh me vete, ku tek-sa po shëtiste pusët një më një, filloi të përmendte një e nga një, të gjithë parinë e Mekës. Ai po u tregonte vendet, me emrat e secilit, se

ku do të vdisnin.

Profeti ishte kthyer në çadrën e Tij, e pa kaluar shumë kohë aty erdhi edhe Ebu Bekri i nderuar (r.a.). Ata pas vendosjes së strategjisë dhe masave që duheshin përgatitur për luftë, nuk mund të harronin se lidhjen me Allahun Fuqiptotë duhet ta mbanin të pandërprerë. Në çdo hap që hidhej duhet të arrihej medoemos kënaqësia e Tij, sepse pas kënaqjes së Tij vinte edhe ndihmesa, e nuk kishte vështirësi që mund t'u dilte më përballë. Po, tani ishte koha për pak bashkëbisedim me gjuhën e shpirtit.

Krenaria e Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të do të lutej deri në agim atë natë, duke i kërkuar Allahut që ta ndihmonte, Atë, bashkë me këtë grusht njerëzish që të arrinin ngadhënjimin.

- O Zot, ja tek është Kurejshi, që erdhi deri këtu, me egoizmin dhe “madhëstini” e vet. Ata të paudhë, po mundohen të përballen me Ty dhe pretendojnë se i Dërguari Yt mund të gënjejë! O Allah, prej Teje, vetëm ndihmesën që më premtove Mua të kërkoj! Vendosi atë me gjuhë për dheu nesër në mëngjes, o Zot! – lutej Ai (s.a.s).

Shiu dhe qetësia shpirtërore

Tani, në Bedër, sapo kishte filluar një shi i ngrohtë. Kjo ishte si një myzhde në prag të luftës që do të fillonte nga çasti në çast. Për myslimanët, ai ishte sihariqi se mëshira e Zotit do të ishte me ta përgjatë gjithë betejës. Patjetër, që edhe pala tjetër ishte ndikuar nga shiu që po binte, por çë do se shiu që sa vinte e bëhej më i dendur, po i rrëronte fare, duke i bërë të mos lëviznin dot në mes të asaj balte.

Atë mbrëmje, jo vetëm shiu, por në shpirtrat e sahabëve kishte zbritur vetë qetësia shpirtërore, dhe të tërë sikur, aty, në mes të shkretëtirës, të kishin bërë nga një banjë të ngrohtë po bëheshin gati të kalonin një mbrëmje të qetë. Deri në palcë e kishin ndjerë kënaqësinë e rënies së atij shiu. Ky ishte emri i “sekines”, qetësisë shpirtërore të dhuruar prej vetë mëshirës së Allahut (xh.xh.). Gjumi që bënë atë natë, sikur ia bëri të harrueshme të gjitha vështirësitë që kishin kaluar gjatë asaj kohe. Ditën tjetër duhet të ishin të gjallëruar, prandaj Allahu (xh.sh.), u kishte falur një mundësi qetësimi, që ditën tjetër të mos ishin të tendosur, e të dështonin. Madje, myslimanët, ngase donin ta ndjenin qëndrimin e tyre mbi tokë, mbështeteshin pas shpatave, por edhe në këtë gjendje i zinte gjumi.

Ndërsa në anën tjetër ishin idhujtarët, të cilët kishin ngelur në mes pellgjeve të formuara prej ujërave, baltës, ku e kishin të vështirë edhe të lëviznin. Që tani, kur lufta nuk kishte filluar ende, po përjetonin gjithfarë vështirësish.

Në agimin e asaj mbrëmjeje, kur ushtria politeiste nuk kishte mbërritur ende, Profeti ynë, Muhamed Mustafai (s.a.s.), mblodhi sahabët e Tij në Bedër, duke i ndarë në radhë, njëri pas tjetrit. Dukej, që përpos përgatitjes, Ai i jepte një rëndësi të veçantë edhe pamjes së jashtme. Edhe ky ishte njëfarë mesazhi që duhej dhënë; i këshillonte ata që dilnin një hap para ose një hap mbrapa, sepse pamja që donte të përfizonte duhet të ishte sidoqoftë e njënjëshme. Ndërkohë, Profeti ynë i Dashur vërejti njërin, i cili rrinte një hap para nga të tjerët. Shkoi pranë atij, dhe filloi ta ngacmonte pak poshtë barkut me majën e një shkopi që mbante në dorë.

- Hyr dhe ti në radhë, o Seuad, - i foli pa e humbur fare dhembshurinë tipike të fytyrës së Tij të ëmbël. Seuad ibni Gazija, u rregullua në radhë, por edhe shtoi disa fjalë:

- O i Dërguar i Allahut, më vrave, - u ankua pakëz ai, -për hir të Atij që të ka dërguar, dua të shlyhemi me të njëjtën mënyrë!

Profeti ynë i Dashur u drejtua për andej nga vinte zëri, dhe pa kurrfarë ngurrimi, e la të lirë pjesën e barkut.

- Kthema atëherë! - iu përgjigj Resulullahu (s.a.s.).

Ndërkohë, sahabët e Bedrit po prisnin çdo të ndodhte; të gjithë ishin skuqur nga turpi i kësaj që po ndodhte. Ky ishte një mësim, ndoshta më i miri, që i jepej njerëzimit lidhur me të drejtat e njeriut.

Seuadi, të cilin po e ndiqnin të gjithë me sy, shkoi pranë Profetit të Njerëzimit (s.a.s.), fillimisht u ul në gjunjë, e pastaj e puthi në bark, e u çua e iu hodh në qafë. U kuptua qëllimi që kishte pasur.

- Po pse veprove kështu atëherë, o Seuad, - e pyeti Krenaria e Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të.

- O Resulullah, e shihni, që lufta po fillon, e unë nuk e di nëse do të dal dot gjallë prej saj. Desha që prekja e lëkurës sate prej times të ishte gjëja e fundit që merrja nga kjo botë. Doja të shkoja asisoj në praninë e Krijuesit tim!

Ky ishte emri i dashurisë për t'u bërë njësh me Resulullahun (s.a.s.), i flakës së dashurisë për Profetin që të ka dërguar vetë Krijuesi, i dashurisë që përpiqej të shlyente disi dashurinë e treguar karshi tij.

E gjithë kjo ngjarje nuk mund të kalonte pa u shpërblyer, prandaj, i Dërguari i Allahut Paqja qoftë mbi Të u lut për Seuadin duke i thurur lavde nga më të bukurat.

Pas pak fryu një erë e shpejtë, por që nuk zgjati shumë. Pas saj një erë e dytë, e mandej e treta. Bashkë me erën e parë erdhi Xhebraili Fjalëdrejtë (a.s.), me të dytën erdhi Mikaili (a.s.), ndërsa me të tretën erdhi engjëlli Israfil (a.s.), e secili kishte edhe nga njëmijë engjëj të tjerë nën vete. Ndoshta, kur njerëzit në tokë vinin në gjendjen e pëlqyer pranë Arshit të krijuesit, e kur tokësorët e kryenin pa asnjë mangësi detyrën e valëvitjes së emrit të Shenjtë, qiellorët nuk mund të bënin sikur nuk e shihnin, por s'kishin zgjidhje tjetër veçse të hidheshin e t'i ndihmonin ushtarët e së mirës. Mikaili (a.s.) bashkë me njëmijë engjëj të tjerë u vendosën në të djathtë të të Dërguarit të Allahut; njëmijë të tjerë, nën komandën e Israfilit morën përsipër anën e majtë. Po merrnin të gjithë një pamje ashtu siç mund t'u ketë hije vetëm atyre; në kokat e tyre kishin lidhur çallmat jeshile, të verdha dhe të kuqe, me një cep të hollë që u rrinte varur nga pas. Në ballët e kuajve të tyre kishte nga një shenjë të veçantë prej leshi.²²⁵

Flamuri i madh i bardhë, i ishte dhënë Mus'ab bin Umejrit (r.a.) në emër të muhaxhirëve. Pranë tyre qëndronin dy flamuj që përfaqësonin ushtrinë e ensarëve, flamurin e hazrekhëve e mbante Hubab bin Mundhiri (r.a.), ndërsa flamurin e evsëve e mbante Sa'd bin Muadhi (r.a.).

Resulullahu (s.a.s.) i këshillonte ata në çdo rast të nevojshëm, duke ua kujtuar edhe njëherë të drejtat dhe detyrat e kujtdo që merrte pjesë në luftë. Gjithashtu, Ai nuk harronte asnjëherë t'i këshillonte se ajo që ishte më e rëndësishme, ishte durimi.

Gjendja e ushtrisë së mosbesimtarëve

Mosbesimtarët, ngaqë donin dhe ata të mblidhnin informacion mbi kundërshtarët, patën dërguar Umejri bin Uehbin për të parë më nga afër se si po përgatiteshin myslimanët. Umejri u ngjiti mbi kodër, dhe filloi të kundronte se ç'po bënin myslimanët. Kur u kthye, ishte shend e verë.

- Ata janë apo nuk janë treqind vetë. Ja treqind e pesë. Kanë gjithsej vetëm shtatëdhjetë deve dhe dy kuaj. Megjithatë, duhet të shoh edhe njëherë, nëse kanë apo jo ndokënd tjetër që i mbështet. I hipi kalit,

²²⁵ Salih, *Subulu'l-Huda, uer-Reshad*, 4/43-4

shëtiti njëherë rreth e qark myslimanëve, e mandej u kthye sërish tek të parët e kurejshëve:

- Nuk pashë asgjë më shumë. Ah po, pashë se si devetë e tyre përgatiten për të bartur të vdekur sipër tyre... Vura re se si devetë e Medinës po e përgatitin vetë fundin e tyre. Sepse ata nuk kishin asgjë me se të mbroheshin, përveç shpatës, e për më tepër as vend ku të mbroheshin nuk kishin. Nuk dalin fare, thua se kanë humbur aftësinë për të folur! Megjithatë po përgatiten edhe ata që të kapin ndonjë pre të majme. Ju betohem, se për çdo të vrarë nga të tyret, do të ketë një nga tanët. E ç'kuptim ka pas kësaj lufta, nëse gjithë këta njerëz nga tanët do të vdesin? Por e rëndësishme është sjellja që ju do të paraqitni karshi tyre, prandaj merreni vetë vendimin se çfarë do të bëjmë.

Ky ishte çasti më kritik për kurejshët. Zaten, disa prej njerëzve të tyre nuk donin të luftonin, madje disa prej tyre kishin kohë që thurnin edhe planet e kthimit. Disa prej tyre, për të ngatërruar disi situatën, thonë se Umejri ka prurë informata të gabuara, dhe ngulnin këmbë se duhet të nisnin edhe një tjetër për të parë. Kështu, ranë në një mendje për të nisur edhe një tjetër, dhe zgjodhën Ebu Seleme Xhushemiun.

- Nuk pashë ndonjë ushtri kushedi çfarë, që ishte përgatitur për luftë, as ndonjë grup kalorësish që duhet t'u falim aq shumë rëndësi. Vetëm shpatën kanë që mund t'i ndihmojë, por brenda parzmoreve kanë disa si gurë çakulli, sikur të jenë sy bojëqielli të vendosur atje. Vendoseni vetë, tani, se ç'do të bëjmë, – ishin fjalët e Ebu Selemes, të cilat nuk ndryshonin fare nga ato të Umejrit.

Hakim ibni Hizami i dëgjoi të dy kasnecët, dhe shkoi menjëherë pranë Utbe bin Rebias:

- O babai i Velidit, nuk kemi dyshim se ti je më i moshuari dhe prijësi i Mekës; në të tilla raste, fjala jote dëgjohet më shumë. A nuk ke dëshirë të bësh diçka, që të të përmendet për mirë gjatë gjithë jetës.

E kush nuk donte të bënte një punë të këtillë! Utbja, me ta dëgjuar Hakimin, u kthye nga ai.

- Çfarë po kërkon të thuash, o Hakim? – e pyeti Utbja.

- Merre ti detyrën, që ka bashkëpunëtori yt, Amr bin Hadrami, dhe kthejeni ushtrinë mbrapsht, për në Mekë! – iu përgjigj Hakim bin Hizami.

- Në rregull, gjë që bëhet, por do të më ndihmosh edhe ti! Është e vërtetë, ai është bashkëpunëtori im, prandaj e paça borxh mbi qafë dieta dhe mallrat e vjedhura! Ti, shko menjëherë pranë Ibnu Handhalijes,²²⁶ sepse kam përshtypjen që është njeriu i vetëm, që nuk do të kthehej kurrsesi po t'ia thoshim mendimin e kthimit, pa luftuar, për në Mekë.

Pasi mbaruan këtë bisedë, Utbja filloi t'u fliste me zë të lartë gjithë gjindjes:

- O populli i Kurejshit! Ju betohem se nuk jeni duke bërë një punë të mirë duke e luftuar Muhamedin bashkë me shokët e tij! Kush nga ne mund të dalë nesër përballë njëri-tjetrit, nëse do të kemi vvarë, njëri djalin e xhaxhait, tjetri të dajës? Më e mira e të mirave është të kthehem mbrapsht, e të mos i ngatërrojmë më keq punët me Muhamedin dhe me arabët. Nëse ju nuk luftoni me ta, ata kanë për ta mundur një ditë, kështu që juve nuk ka se si t'ju ndodhë asgjë e keqe, pasi nuk do të jeni ngatërruar fare me të. Unë, për besë, jam duke parë njerëz që fluturojnë drejt vdekjes. Është e pamundur t'i mundim në këtë gjendje. Le të kthehem tani, sa nuk është akoma vonë; vendimi ju përket juve!

O populli im! Nëse doni mund edhe të ma hidhni mua turpin, e të thoni se "Utbja u frikësua!"; megjithëse ju e dini shumë mirë që unë nuk jam aspak gënjeshtar.

Profeti ynë i Nderuar Paqja qoftë mbi Të, po e ndiqte nga larg afrimin dhe largimin e Utbes prej turmës, me sa duket po u fliste për diçka të rëndësishme. Ai, me të vërejtur diçka të tillë, u kthye nga sahabët e Tij.

- Nëse ndonjëri prej tyre ka pak vlerë, ai mund të jetë ai që qëndron mbi atë devenë e kuqërremtë. Do të veprojnë me mend, nëse marrin mendimin e tij. – u shpreh I Dërguari i Allahut.

Kishte pak shpresa; me një fjalë, idhujtarët nuk kishin arritur as të binin në një mendje me njëri-tjetrin, nëse duhet të luftonin apo jo. Profeti ynë u drejtua nga Aliu:

- Thirrme pak Hamzanë!

Në atë kohë, Hamzai (r.a.) ishte diku pranë armiqve. Me të marrë vesh se po e thërriste Profeti, rendi menjëherë për tek Ai. Ai e pyeti, Hamzanë, se cili ishte ai personi i hipur mbi atë devenë e kuqe, që po

²²⁶ Ibni Hisham, *Sire*, 3/170; Taberi, *Tarih*, 2/30-1

përpiqej t'i bindte të tjerët për diçka.

Ndërkohë, Hakim bin Hizami erdhi pranë Ebu Xhehlit, i cili kishte veshur të gjitha pajisjet, e po mprihte shpatën. Ai filloi t'i transmetonte tërë zhvillimet e fundit, duke i dhënë fillimisht përshëndetjet e Utbes. Ky ishte një zhvillim që e tërboi fare Ebu Xhehlin.

- Me sa shoh, Utbja qenka dehur sapo ka parë Muhamedin me shokë, – tha ai, e mandej filloi të bënte be e rrufe se kurrsesi nuk kishte ndërmend të kthehej. – Nuk kemi për t'u kthyer kurrë, pa u vendosur diçka përfundimtare mes nesh dhe Muhamedit, - vazhdonte ai. Në fakt Utbja nuk është nga ata që do të mendojnë kështu, por me sa duket, kur ka parë myslimanët që janë aq pak sa mund të ngopen edhe me një deve të vetme, ka menduar se çdo të bëhej me djalin e tij, që gjendet në radhët e myslimanëve.

Patjetër që Ebu Xhehli, përballë një mendimi të tillë për t'u kthyer pa luftuar, do të shpallte edhe kësaj here injorancën e vet! U çua i nxehur që nga vendi ku ishte ulur, shkoi pranë Amr ibn Hadramiut, të cilit i ishte vrarë vëllai në ekspeditën e Abdullah bin Xhahshit. Të gjithë po prisnin se ç'vendim do të merrej. Ebu Xhehli, që ngjante sikur po i dilte tym prej hundësh, i kujtoi Amirit Amrin, vëllanë e vrarë në Nahle.

- Ky miku yt, Utbja, ka filluar t'u flasë njerëzve se do të ishte më e mira që të ktheheshin, – vazhdoi ai të bënte punën e vet. – Hajde e shihi njëherë me sytë e tu ato që po ndodhin, e filloi të fliste mandej me një zë gjysmë vajtues.

Amiri që e kishte mbështetur gjithnjë Ebu Xhehlin deri atë ditë, filloi të qahej se nuk kishte ç'të bënte.

- Ah që më kujtove tim vëlla! Ç'të këqija që hoqi! – vazhdonte ai të qahej.

Qarjet e tij në fakt ishin mesazhe të lëshuara karshi Utbe ibni Rebias; ai ishte miku më i ngushtë i Amrit.

Sërish kishte ecur plani i Ebu Xhehlit. Të qarat e Amirit e patën nxehur më tepër situatën në mes të mosbesimtarëve, duke ia fshikur edhe një herë më tepër dëshirën për t'u hakmarrë. Utbja, i cili i mori vesh ato që kishin ndodhur me Ebu Xhehlin, e shau njëherë mirë e mirë, pastaj tha këto fjalë:

- Nesër do ta shohim kush sheh më mirë, e kush më keq! Unë apo ai! Zaten në ato çaste, Ebu Xhehli kishte kohë që i kishte rrahur

mamuzet e kalit për të mbledhur ushtrinë e shpërndarë...

Përpjekjet e Profetit tonë të Dashur

Mbi të gjitha, Profeti i Mëshirës Paqja qoftë mbi Të, do të bënte dhe një përpjekje të fundit, duke nisur Omerin e nderuar në radhët e mosbesimtarëve, në një nga çastet më kritike, që t'u kërkonte që të hiqnin dorë prej luftës. Ndoshta e kishte bërë të shpresonte ajo pamja e Utbes mbi devenë e kuqe, që përpiquej t'i bindte për të njëjtën gjë.

- Kthehuni mbrapsht! – i paralajmëronte Ai.

Nga tërë përpjekjet e Tij, duket qartë se Ai nuk kishte ndonjë inat ndaj askujt; qëllimi i Tij ishte vetëm kënaqësia e Allahut (xh.xh.). Ndërsa këta njerëz, që ishin ngritur që nga Meka, ishin pengesa kryesore që myslimanët të arrinin kënaqësinë e Allahut. Nëse hiqnin dorë, askujt nuk do t'i prekej as qimja e flokut, kështu do të rriteshin pak e nga pak mundësitë e fitimit të kënaqësisë së Zotit.

Por, ata nuk kishin as mend për të shpëtuar veten e tyre, e jo më të kuptonin çdo të thoshte “kënaqësi e Allahut”! Patjetër, që populli, i cili e linte fatin në dorën e një njeriu si Ebu Xhehli, nuk mund të shpëtonte dot pa rënë nga fatkeqësia në fatkeqësi, dhe zaten atë ditë diçka e tillë do të ndodhte.

Kushëriri i nënë sonë, Hatixhes (r.a.), Hakim bin Hizami, me të dëgjuar këshillën që po transmetonte Omeri, u hodh, dhe tha:

- Ai po tregohet i sinqertë, e po ju këshillon; dëgjojini ato që po thotë. Nuk mund të luftoni me ta, e të dilni të fituar! Tashmë, i takonte prapë Ebu Xhehilit që ta prishte këtë situatë shtendosjeje.

- Nuk kemi pse të kthehemi tani, kur Zoti, na i ka dhënë të gjitha në dorë, e mund t'i mundim shumë lehtë, – foli sërish ai.

Tashmë çdo gjë ishte e qartë; kjo ushtri, e cila i përkiste kryesisht Ebu Xhehilit, do të luftonte medoemos. Edhe sikur tërë ushtria t'i dilte kundër, dashakeqësia e Ebu Xhehilit mjaftonte që ta shtynte sërish drejt luftës! Kështu që, nuk kishte fare pse të dilnin kundër luftës. Si qengjat shkonin sërish tek armët, e prisnin se cili do të ishte urdhri i radhës nga goja e Ebu Xhehilit.

Dimensioni i lutjes

Ato që mund të bëheshin prej njerëzores, ishin bërë, e tani ishte koha për t'u drejtuar nga Krijuesi i Shkaqeve. Njerëzit përballë ishin

sa trefishi i myslimanëve, dhe luftërat e atyre ditëve zhvilloheshin më tepër mbi fuqinë njerëzore. Mirëpo, Profeti Muhamed Paqja qoftë mbi Të, ngaqë e dinte se megjithëse ishin të paktë në numër, mund t'i dilnin përballë edhe shumë më shumëve se aq. Në fillim u drejtua dy rekate namaz kah kibla, e më pas hapi duart e filloi të lutej:

- O Zot, mos më lër vetëm në këtë luftë të vështirë! Mbështilla na ne me mirësinë Tënde, duke na i mbajtur premtimet e bëra! O Zot, sepse, nëse ky grusht njerëzish që të kanë besuar shkatërrohen, atëherë nuk ngelet askush, në tërë rruzullin, që të kryejë adhurime.

Megjithëse kundërshtarët e asaj dite ishin kurejshët, në fakt lufta bëhej në mes të besimit të pastër dhe politeizmit. Prandaj, nëse sot do të ishte politeizmi mbizotërues, atëherë nuk do të ngelej asnjë shenjë mbi epërsinë e vërtetë, e cila u përkiste besimtarëve. Sepse, as Resulullahu (s.a.s.), as sahabët fisnikë, nuk kishin ndërmend të ktheheshin nga ajo luftë pa arritur fitoren.

Sinqeriteti kishte arritur kulmin, e tërë qelizat e trupit të Tij sikur ishin bërë një; duart i kishte ngritur sipër sa të mundte, ndërsa koka zëre se i prekte në tokë. Ishte sërish Ebu Bekri i nderuar (r.a.), që do t'i gjendej sërish pranë, si në çdo rast të vështirë. E mori ashtu të mbështetur në sup, e filloi ta qetësonte:

- O Resulullah! Pse e mundon kaq shumë veten, sa herë që kërkon diçka prej Allahut (xh.xh.)?! Mjaft, o i Dërguar i Allahut! Mos u bëj kaq këmbëngulës karshi Zotit Tënd! Nuk ka dyshim, që Allahu i qëndron Besnik premtimit të dhënë!

Kishte të drejtë; Allahu (xh.sh.) nuk e shkel kurrë fjalën e dhënë, por e realizon menjëherë, e në çastin e premtuar. Ngadhënjimi në Bedër ishte një nga premtimet e Tij. Vetëm se kjo ishte një cilësi vetëm e Zotit, e nuk duhet t'i ngatërrohte aspak mendjet e njerëzve. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) u bëhej shembull sahabëve, jo vetëm me anë të fjalëve, por edhe me anë të veprimeve të Tij. Kuptohej që mesazhi ishte se as në raste të tilla njeriu nuk duhet të shkëputej krejtësisht. Ndjeshmëria duhet të ishte përherë e mprehtë kur bëhej fjalë për bashkëbisedimin mes shpirtave.

Profeti ynë, kishte dhënë gjithë ç'kishte, e tani i kishte ngelur vetëm t'i lutej Allahut. Aq sa, njerëz si Abdullah ibn Mes'udi e patën vënë re këtë lidhje të Resulullahut (s.a.s.) me Allahun (xh.xh.), e betoheshin se nuk kishin parë më vonë të realizohej një afërsi aq e madhe me

Krijuesin.²²⁷

E kishte premtuar Allahu, prandaj Resulullahu (s.a.s.), u kthye nga Abdullah bin Revaha:

- O i biri i Revahës, unë patjetër që do t'i lutem Allahut që të na falë premtimin e Tij, sepse premtimi i Allahut nuk është kurrsesi i rremë.

Nuk kishte kaluar shumë kohë, kur u drejtua këtë herë nga të gjithë, në fytyrat e të cilëve ishin shfaqur disa shenja habie; shikimi i Profetit ngjante i hollë si cepi i hënës kur është ashtu e saponisur për t'u plotësuar.

- Kemi sihariqe, o Ebu Bekër, - tha Ai. - Ja ku është Xhebraili (a.s.), i ka gati mamuzet e kalit, e po pret veç nisjen tonë. Po, e humba për një çast, shikimi im nuk po e përkapte askund, por ja, m'u shfaq sërish në majën e Bedrit. Më thotë pa ndërprerë: "Allahu e nisi ndihmesën e Tij, me t'i dëgjuar lutjet e Tua!"

Xhebraili (a.s.), sikur të donte t'u jepte një mësim të mirë gjithë njerëzve që do ta banonin botën, deri në ditën e Kiametit, thoshte:

- Kujtojeni pak atë çastin, kur ju i luteshit Allahut, duke kërkuar me ngulm ndihmesën e Tij! E Ai ju pati thënë: "Unë do t'ju ndihmoj me njëmijë engjëj që zbresin njëri pas tjetrit.", duke jua pranuar lutjet dhe kërkesat që kishit.²²⁸

Ja, ky do të ishte ajeti kuranor, që i lajmëronte të gjithë për ndihmesën e përhershme të Allahut.

Kur po dilte nga çadra, Krenaria e Njerëzimit (s.a.s.), prej gëzimit, ndjente shtrëngim të parzmores.

- Nuk ka dyshim që turma e këtij populli do të dalë humbëse, madje ata do të arratisen për andej nga kanë ardhur! Por, llogaria e tyre e vërtetë është në atë Ditën e Gjykimit, në çastin e Kiametit; ajo do të jetë koha më e hidhur dhe rraskapitëse për ta! - ishte ajeti që u përsëriste Ai (s.a.s.) besimtarëve.²²⁹

Në Bedër nuk ishin dëgjuar asnjëherë më parë, aq vringëllima shpatash, e aq hingëllima kuajsh. Fuqia shpirtërore ishte përforcuar shumë prej ajeteve, sa dukej që çdo hap që hidhej mbi sipërfaqen e tokës, kishte një farë sigurie në brendësi. Forca e palës kundërshtare ishte pakësuar shumë, përkundër palës së myslimanëve që sa vinte e

²²⁷ Taberani, *Muxhëmu'l Kebir*, 10/147; Bejhëki, *Delail*, 3/32

²²⁸ Enfal, 8/9; Muslim, *Sahih*, 3/1384; Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 1/30

²²⁹ Kamer, 54/45; Taberi, *el-Xhamiu'l-Bejan*, 27/109; Ibni Kethir, *Tefsir*, 4/267

fuqizohej shpirtërisht.²³⁰

Këto lajme, që nuk kaloi shumë kohë, por u përhapën në mes të të gjithë besimtarëve, ua kishte rikthyer buzëqeshjen të gjithë të pranishmëve. Profeti Muhamed Paqja qoftë mbi Të kishte edhe një tjetër surprizë për sahabët e Tij fisnikë.

- Tani më bëhet sikur e shoh me sytë e mi se kush po vritet prej idhujtarëve, dhe ku po vritet!

Profeti i Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të atë ditë nuk po lutej vetëm për të mirët, por edhe për armiqtë. Ai po i kërkonte Allahut që ashtu si t'u falte myslimanëve fitoren, ta shpërndante ushtrinë e mohuesve, duke ia përmendur Allahut, një e nga një, emrat e prijësve të mekasve: Ebu Xhehil, Umeje bin Halef, djemtë e Rebias, Utbe dhe Shejbe, Ukbe bin Ebi Muajt. Gjithsej shtatë vetë, kur Resullullahu i kërkonte Allahut që të merrej me ta.

Ishte lutur me aq sinqeritet të thellë, sa vetëm ajo lutje do të mjaftonte për t'u falur myslimanëve ngadhënjimin. Aq sa, ia tregoi një e nga një vendet se ku do të vriteshin këta të shtatë. Ky ishte një farë optimizmi që Ai po ua falte myslimanëve që përpara betejë.

Edhe ata i kishin mprehur shpatat, duke dhënë një imazh se ishin të gatshëm të dilnin në fushën e betejës. Nuk kishte ngelur shumë kohë nga përballja me armikun. Mori në dorë një grusht dhe, dhe ua drejtoi mosbesimtarëve.

- Ju ndjekë turpi i kësaj lufte! - thoshte Ai, dhe i frynte dheut në drejtim të tyre. – O Zot, mbill frikën në zemrat e tyre; bëji ata të pa-fuqishëm karshi nesh! – vazhdonte Ai të lutej.

Këshilla e fundit, që Ai u dha sahabëve përpara betejës së Bedrit, ishte:

- Hajt, bashkohuni të gjithë, ngjitur me njëri-tjetrin, që të jeni si një trup i vetëm!

Shkëndija e parë

Në krye të mosbesimtarëve ishte një burrë i pacipë, i ndyrë, që quhej Esued bin Esed. Ishte ai i pari që u hodh e foli:

- I jap fjalën Zotit, se o kam për të pirë nga pusi juaj i ujit, ose do ta shkatërroj, që edhe ju të mos e përdorni dot, o vdes!

Teksa thoshte këto fjalë, u nis në drejtim të pusit. Po afrohej me

²³⁰ Enfal, 8/44

shpejtësi. Duart iu afruan milleve, e atmosfera e përhimë e luftës kaploi fytyrat e të gjithëve. Kjo ishte shkëndija e parë për luftën e Bedrit.

Këtij të pacipi që po afrohej duhet t'i tregohej vendi, prandaj Hamzai i nderuar (r.a.) u hodh i pari për ta vvarë. Që në goditjen e parë iu pre njëra këmbë, dhe u rrëzua me shpatulla në tokë. Edhe në këtë gjendje, ai nuk hoqi dorë, por zvarritej andej nga ishte pusi, duke bërë disa përpjekje të kota me dorë, si e si ta rrëzonte. Madje e ndoti edhe ujin me gjakun që i rridhte çurg. Përpjekjet ishin të kota, por i solli disa dëme të vogla. Gjoja po mbante fjalën e dhënë në sy të të gjithëve. Sakaq, Hamzai i dha një të goditur tjetër, derisa e vrau, ashtu, të dorëzuar plotësisht ndaj shpatës.

Matja e forcave

Tashmë të dyja ushtritë i ishin afruar njëra-tjetrës. Nga të dyja palët duhet të dilnin nga tre trima, të cilët do të luftonin para të tjerëve, si një ceremoni e matjes së fuqisë së të dyja palëve. Ishte zakon që ndiqej në çdo luftë që bënin arabët; përpara nisjes së çdo beteje, nga të dyja palët dalin ata që mbahen për më trimat, duke qenë ata të parët në luftë. Ekzistonte gjithashtu njëfarë besimi, se kjo tregonte edhe mbarësi, por edhe se si do të ishte vazhdimësia e betejës. Kjo quhej ndryshe, **“beteja e matjes së forcave”**.

Beteja e matjes së forcave ishte një shpallje e vetvetes karshi të tjerëve, e pikërisht këtë tani po e bënte ushtria e mosbesimtarëve. Ndërkohë, që Utbja, i ati u hodh përpara për t'i shitur mend Profetit tonë Paqja qoftë mbi Të, nga ana e myslimanëve u hodh i biri, Ebu Hudhejfe, por Krenaria e Njerëzimit (sal'lallahu alejhi ues'selem) nuk e la të dilte. Megjithëse ai ishte mysliman, e tjetri i paudhë, nuk ishte e hijshme që t'i drejtohej shpata babait.

Nga radhët e ensarëve dolën dy djemtë e Afra binti Ubejdit, Aufi dhe Muadhi, bashkë me Abdullah bin Revahën. Mirëpo, Resulullahu nuk donte kurrsesi që të linte të parët ensarët për të luftuar. Pasi qëllimi kryesor i kurejshëve nuk ishin ensarët. Ai u kërkoi atyre që të ktheheshin në vendet e tyre.

Mosbesimtarët e panë këtë si një shenjë të mirë në drejtim të mbrohtësisë së tyre.

- O Muhamed! Nxirrna trima të atillë, që të jenë të sërës sonë, - bërtisnin ata.

- O bijtë e Hashimit, çohuni dhe tregojuni vendin këtij grupi të paudhësh, të cilët mendojnë se mund të shuajnë dritën e Krijuesit. Tregojuni atyre se ç'do të thotë të luftosh për hir të emrit të Allahut (xh.xh.) dhe të Dërguarit të Tij (s.a.s.).

Se kush ishin ishte e përcaktuar; zaten, sytë e bekuar të Profetit ishin drejtuar kah fytyrat e Hamzait të nderuar, Aliut të nderuar, dhe djalit tjetër të xhaxhait të Profetit, Ubejde bin Harithit. Fluturuan menjëherë përpara, me të dëgjuar emrat. Sipër kishin disa rroba të bardha vezulluese. Aq shumë vezullonin, saqë mosbesimtarët nuk po i dallonin dot se kush ishin.

- Po ju kush jeni?! – pyeti Utbja, - na tregoni se kush jeni?

- Unë jam Hamzai, djali i Abdulmutalibit, gjithashtu luani i Allahut (xh.xh.), dhe i Të Dërguarit të Tij (s.a.s.), - foli Hamzai, me një ton zëri që të kallte datën.

- Edhe unë jam luani i miqve të mi, - u hodh të fliste Utbja, që nuk donte të ngelte pas, - kështu që mund të luftojmë, se me ty, po, jemi të barabartë.

- Po ai që ke në krah, kush është? – vazhdoi të pyeste ai.

- Janë Ali bin Ebu Talibi dhe Ubejde ibni Harith ibni Abdulmutalibi, - u përgjigj Hamzai i nderuar.

Edhe këta ishin njerëz të përshtatshëm, kështu që Utbja i kërkoi Velidit që ta bënte ai duelin e parë.

Përballë Velidit rrinte Aliu i nderuar (r.a.). Me dy goditje të vetëtimshme shpatash, Velidi gjendej tanimë i rroposur përtokë. Të gjithë po vështronin njëri-tjetrin të habitur. Dueli kishte përfunduar ende pa nisur mirë. Trupi i pajetë i Velidit u shtri i pari në fushën e betejës.

I erdhi radha tjetrit. Të paktën duelin e dytë duhet ta fitonin me doemos, përndryshe nuk mund t'ia kthenin më optimizmin e humbur ushtrisë, që tani dukej plotësisht e çoroditur. Kësaj here Utbja u hodh vetë përpara. Përballë kishte Hamzanë. Sapo nisën të luftonin, kur edhe Utbja ra përdhe. Gjithçka ndodhi si me Velidin. Tanimë, edhe ai gjendej i pajetë mbi sipërfaqen e pluhurt të tokës.

Tani radhën e kishte vëllai i Utbes, Shejbja. Megjithëse ishte ndoshta njeriu më i pikëlluar në mesin e mosbesimtarëve, ai po përgatitej me mish e me shpirt që ta bënte palën tjetër të vuante. E ngriti shpatën dhe u drejtua me shpejtësi në drejtim të Ubejdes së nderuar,

i cili ishte ndoshta sahabi më i moshuar në mesin e myslimanëve të atyre ditëve. Andaj, dueli zgjati më tepër sesa dy të parët. Ubejdja i nderuar u plagos gjatë dyluftimit, por doli fitimtar. Në çastin që u plagos, përpara u vërsulën Hamzai me Aliun, që ia treguan më së miri vendin Shejbes.

Saora, lufta filloi. Meka po përpiqej që t'i shkatërronte myslimanët tërësej; myslimanët donin t'i jepnin fund pesëmbëdhjetë vjet mundimeve dhe torturave të hequra, si dhe t'ia mbyllnin gojën mohimit, duke i treguar se besimi ishte i pamposhtshëm, e që ata përpiqeshin vetëm që emri i Allahut të dallgëzojë në të katër anët e rruzullit. Mirëpo, ishin disa gjëra që mekasit nuk i kishin llogaritur; para së gjithash, muhaxhirët nuk ishin ashtu siç i patën pandehur, ata jo vetëm që ishin më të fortë tani, por vlonin përbrenda nga një pasion i madh i besimit. Ishte tejet e vështirë ta përballoje dëshirën e tyre për të luftuar. Ashtu siç do ta rrëfenin më vonë ata që arritën të dilnin të gjallë prej andej, atë ditë, ishte e vështirë të dalloje se cila shpatë kishte prerë cilën kokë, apo cilin krah e kishte këputur aksh shpatë. Ishte ndoshta një nga luftërat më të shpejta që është zhvilluar ndonjëherë.

Patjetër që, Ai që luftonte më ethshëm ishte Resulullahu sal'lallahu alejhi ue sel'lem. Aliu i nderuar, teksa e rrëfente më mbrapa këtë ditë, shprehej:

- Në çastet më të nxehta të luftës së Bedrit, ne shkonim për t'u mbrojtur duke ndenjmur pranë Të Dërguarit të Allahut Paqja qoftë mbi Të. Vetëm atje arrinim të gjenim siguri.

Atë ditë, Ai Paqja qoftë mbi Të luftonte më pranë mosbesimtarëve, dhe ishte Ai i vetmi që ia jepte hakun luftës. Pas lutjeve dhe përgjërimit, patjetër që njeriu duhet ta tregonte fuqinë e tij me anë të krahëve. Ndoshta ishte hera e parë që të dyja qëndronin krah për krah me njëra-tjetrën, nga njëra anë Ai u mësonte pasuesve të Tij se si të nxiteshin për ta jetuar Islamin, nga ana tjetër u mësonte atyre artin e të luftuarit.

Fundi i Ebu Xhehlit

Një çast, pranë Abdurrahman bin Aufit që po luftonte në radhët e para të luftës, u afruan dy djelmossa, që dukeshin se ishin prej en-sarëve. Këta ishin Muadh bin Amr bin Xhemuhu dhe Muadh bin

Afra. Këta rioshë, që sapo kishte filluar t'u formohej mjekra, që me sa duket kishin dalë nga Medina për të ndjekur karvanin, kishin shpëtuar e tani kishin arritur të mund të arratiseshin deri këtu.

Abdurrahmani me të parë këta dy djem tek po i afroheshin, u kërkoi që të kishin me vete edhe nja dy vetë të tjerë, të denjë për të luftuar me të. Mirëpo, me çdukej qëllimi i tyre nuk ishte të luftonin me të; njëri prej tyre iu afrua urtë-urtë, dhe duke e ulur pak zërin, që të mos e dëgjonte tjetri, e pyeti:

- O xhaxha! A e njeh Ebu Xhehlin?

- Po, e njoh, - iu përgjigj Abdurrahman bin Aufi (r.a.), - por për çfarë të duhet more nipçe?

- E dëgjova që po shante Resulullahun; por, ja ku po të betohem, se po e gjeta, do t'i bëhem hije gjersa ta vras!

Ndërsa ai thoshte këto fjalë, tjetri e tërhiqte për rrobe, e njëlloj si shoku i tij, interesohej se ku mund ta gjente Ebu Xhehlin. Abdurrahmani u çudit së tepërmi nga fjalët e këtyre djemve të rinj.

- Ja tek e keni, - iu përgjigj ai, duke u treguar me gisht një person që luftonte duke lexuar poezi.

Me të marrë këtë shenjë, të dy djemtë, si dy shigjeta të nxjerra njëra pas tjetrës prej harkut, nisën të vraponin drejt vendit ku gjendej Ebu Xhehli. Abdurrahman bin Aufi, u çudit së tepërmi, e nuk po e merrte dot veten së i vështruari se ç'do të bënin.

Të gjithë flisnin se askush nuk mund t'i afrohej Ebu Xhehilit gjatë luftës, por ja, këta djem ia arritën qëllimit. S'kaloi shumë kohë, dhe Ebu Xhehlin e gjetën të shtrirë duke u përpëlitur, përdhe. E patën goditur të dy njëkohësisht, duke e lënë shakull në tokë nxitësin kryesor të mosbesimtarëve.

Të dy u afruan të kënaqur pranë Të Dërguarit të Allahut (s.a.s.); a ishte rrëzuar armiku kryesor i besimtarëve, nuk kishte ç'ti thoshte gëzimit që i kishte kapluar ata të dy. Profeti ynë, që i dha një rëndësi akoma më të veçantë gëzimit të tyre, tha:

- Po cili prej jush e vrau atë, - pyeti Ai.

- Atë e vrava unë, - iu përgjigj njëri syresh, por edhe tjetri thoshte të njëjtën gjë.

- A e fshitë gjakun që të ndoti shpatën?

- Jo, o i Dërguar i Allahut, - u përgjigjën të dy.

Tanimë i nxorën menjëherë shpatat, për t'i vërtetuar Resulullahut,

se në fakt ishte ai që e kishte vrarë Ebu Xhehlin. I Dërguari i Allahut i pa me kujdes të dyja shpatat.

- Të dy e paskeni vrarë, - i përgëzoi Ai me fjalët e Tij të ëmbla.

Teksa Muadh bin Afraja po largohej nga Profeti ynë i Nderuar (s.a.s.), me kënaqësinë se kishte vrarë një të lig, që kishte nisur gjithë ushtrinë e Mekës, që andej për të luftuar me ushtrinë e Allahut, vërejt i ishte plagosur nga njëri krah. Gjaku po i derdhej çurg. Mesa duket, në kohën që Muadhi godiste Ebu Xhehlin, Ikrimja, i biri i këtij të fundit i pati dhënë një të goditur.

Ebu Xhehlin patën arritur ta rrëzonin, por jetonte akoma. Lufta mbaroi, dhe sahabët nën urdhrin e Resulullahut (s.a.s.), dolën për të parë rezultatet e luftës. Madje, Resulullahu Paqja qoftë mbi Të, pyeste në veçanti nëse kishte vdekur apo jo Ebu Xhehli. Sepse, përpara ritakimit në Hira, teksa ishin njëherë në banesën e Abdullah ibni Xhudanit, Ebu Xhehli e pati mërëzitur së tepërmi, prandaj Profeti ynë i Dashur, e pati goditur. Nga kjo zënkë kishte ngelur një shenjë në kupën e gjurit të Ebu Xhehlit. Ajo shenjë i kujtohej njëloj sikur të ishte hapur pak më parë.

Abdullah bin Mes'udi u habit së tepërmi kur pa, se Ebu Xhehlit i kishte ngelur edhe një fije frymë. E kishte mbuluar fytyrën me parzmore, dhe shpatën e kishte mbështetur mbi kupën e gjurit. Nuk kishte fuqi as të lëvizte. Fytyrën e kishte të drejtuar nga toka. Fillimisht, deshi të ngrinte shpatën e ta përfundonte vrasjen e nisur gjatë luftës, vetëm ndaloi pasi kujtoi se kjo do të ishte një vdekje e lehtë për të. Ebu Xhehli duhet ta përjetonte deri në palcë rrënimin. Mandej iu kujtuan edhe kërcënimet që ai i kishte bërë vite më parë.

- Ta dish, se do të vijë një ditë, që unë do të të vras! - e kishte kërcënuar ai Abdullah bin Mes'udin. Gjithashtu, atij iu kujtua edhe ëndrra që kishte parë sikur, ai e vriste Ebu Xhehlin, ndaj vendosi t'i afrohej më tepër, dhe ia preku lehtë kokën.

- Lëvduar qoftë Allahu, që të rrënoi, e të bëri rezil në sy të të gjithëve, o armik i Allahut! A të erdhën mendtë tani? - iu rrëmbush ai.

Ebu Xhehli, edhe në këtë gjendje ishte po i njëjti. Nuk donte ta pranonte as humbjen, e nuk donte kurrsesi që të hiqte dorë prej mohimit. Këtyre fjalëve të Ibni Mes'udit, do t'i përgjigjej paturpësisht:

- E pse u dashka që të turpërohem! Në fund të fundit, do të quheni

se keni vrarë një njeri. A mos prisni që të bëhem rezil, vetëm pse më ka vrarë një prej rrjepacukëve tuaj?

Ebu Xhehlit diku i rrihte; mendja i rrinte ende te lufta. Donte të mësonte se ç'bëhej me ushtrinë që ai vetë, e kishte prurë që nga Meka për kënaqësi të shpirtit të tij aventurier.

- Më mirë më thuaj, kush e fitoi luftën, - pyeti ai ashtu me vështirësi.

- Ngadhënjimi i përket Allahut dhe të Dërguarit të Tij, - klithi Abdullah bin Mes'udi.

Ky lajm po, që po e vriste me të vërtetë Babanë e Injorancës. Ky njeri, që nuk kishte devijuar kurrë nga mllefi dhe urrejtja, e pa njëherë Ibni Mes'udin me një fytyrë të pikëlluar. Ky farë shikimi sikur ishte simbol i zbehjes së dritës së mohimit. Megjithatë, prapë nuk pranonte kursesi që të hiqte dorë prej smirës dhe krenarisë së tepëruar që ia verbonte të gjitha shqisat. Mundohej ta ulte sa më shumë Ibni Mes'udin dhe meqë po ikte, të paktën ta fyente me sa të mundte. Kjo ishte pika e fundit, që e mbushi dhe e bëri të derdhej gotën. Kështu, Ebu Xhehli ia përgatiti fundin vetes me duart e tij.

Dhe... Ibni Mes'udi i lëshoi goditjen e fundit Ebu Xhehlit, që mban-te mbi qafë fajet e një të shkuare të gjatë dhe plot vuajtje. Ja dhe një kështjellë tjetër e shpëtuar në emër të Islamit. Vdekja e tij shënonte fitoren e vërtetë në betejën e Bedrit. Sepse, edhe mekasit, kishin filluar të largoheshin vetëm pasi kishin marrë vesh vdekjen e tij.

Ibni Mes'udi u nis përnjëherë për te Profeti ynë i Dashur.

- O I Dërguari i Allahut, - iu drejtua ai, dhe sakaq i tregoi se Ebu Xhehli më në fund ishte i vdekur.

Profeti ynë, me të marrë këtë lajm, fillimisht pyeti edhe njëherë për të siguruar. Nuk ishte një lajm dokudo:

- A u vra me të vërtetë? – pyeti Ai, dhe me të marrë edhe njëherë aprovimin e miqve të Tij më të afërt, u ul në sexhde, duke falur dy rekate namaz nga gëzimi.

- Lëvduar qoftë Allahu që i nxjerr gjithnjë krenarë myslimanët.

Tanimë që e drejta ishte ndarë nga e zhdrejta... Tanimë, që dallimi mes tyre ishte edhe më i qartë, do të ishte Profeti i Njerëzimit ai që do t'i ndiqte këmba-këmbës.

- "Ushtria e tyre ka për t'u mundur, e ata do të tërhiqen zvarrë për t'u tërhequr."²³¹, ishte ajeti që nuk po i hiqej nga goja. Patën kalu-

²³¹ Kamer, 54/45

ar plot pesë vjet që kur pati zbritur ai ajet, e ata ishin në Mekë asohere. Që nga ai çast, të gjithë besimtarët myslimanë prisnin që të vinte dita kur do të mundej ushtria e mosbesimit. Sahabët, tani që ushtria kundërshtarë ishte mundur, e ajeti po përsëritej pareshtur në gojën e Profetit tonë të Dashur, e kuptuan, madje nuk u ngeli kurrfarë dyshimi ndër mendje, se ky ajet nuk ishte tjetër pos sihariqit për ngadhënjimin në luftën e Bedrit.

Ushtria e kurejshëve që shtrihej tani para shikimit të tyre përbëhej vetëm nga robërit e luftës dhe trupat e pajetë të të vvarëve. Eh, me ç'shpresa ishin nisur nga Meka ata! Madje, duke i lënë të gjitha gjërat me vlerë për ta atje. Për ta, Bedri ishte një luftë e përfunduar që pa nisur. Sepse pa nisur mirëfillti që të luftonin, u ishin prerë kokat. Sikur u vinin disa të pahasur më parë, që i vrisnin. Të gjitha çfarë u rrëfyen më pas, nga ata që arritën të shpëtonin kokën, si nga ata që patën nderin të hynin në Islam më vonë, e vërtetonin atë më së miri: Kurejshin atë ditë e pati mundur një dorë prej të panjohurës.

Teksa rrekeshin të sulmonin me gjithë shpirt ushtrinë e myslimanëve, u shfaqej një re, që më tepër u shtonte një frikë lëkundëse përbrenda. Sepse, aq shumë ishin treguar deri atë ditë ndodhitë që u ngjanë Ebrehesë, bashkë me ushtrinë e tij, sa që nuk u shqiteshin askujt nga mendja. Dhe ajo që shihnin nuk ishte një re si gjithë të tjerat; nga brenda resë vinin zëra buçitës, që të trembnin. Zëra buçitës që ngatërroheshin me hingëllima kuajsh jehonin gjithandej në Bedrin e asaj dite. Aq shumë tronditëse u dukej kjo, sa që ushtria e myslimanëve, e cila gjer atëherë u ishte dukur sa një e katërta e tyrjes, tani u dukej sa dyfishi. Gjithçka sikur kishte ndryshuar brenda një grimë-çasti, e ua kishte afruar jashtëzakonisht shumë vdekjen.

Dëshmorët

Atë ditë, në radhët e myslimanëve ranë vetëm katërmbëdhjetë dëshmorë. Gjashtë prej tyre ishin muhaxhirë, ndërsa tetë prej en-sarëve, ku dy prej tyre ishin evsë, ndërsa gjashtë hazrexhë.²³²

Po, kishin fituar, por megjithëse kishin dalë fitimtarë, ata i kaploi një ndjesi trishtimi. Për Profetin më të Dashur të Njerëzimit, një njeri ishte i barabartë me një botë, dhe kjo ishte tejet e rëndësishme. Tani Ai ishte i detyruar të kthehej për në Medinë me katërmbëdhjetë vetë më pak.

²³² Taberani, *Muxhëmu'l Kebir*, 10/202

Nga pikëllimi, Resulullahu e kishte të pamundur të nisej menjëherë, kështu që vendosën të rrinin edhe tri ditë aty, e pastaj të ktheheshin. Aty ata do t'u falnin namazin të rënëve në luftë, si respekti më i veçantë treguar karshi atyre që pinë të parët prej shurupit të ëmbël të martirit. Ai (s.a.s.) do t'i lutej Allahut pa reshtur për ta, duke i përcjellë vetë, bashkë me sahabët e tjerë, për në botën tjetër.

Kaluan tri ditë që kur lufta kishte mbaruar; para se t'i hipte kalit, për t'u kthyer në Medinë, Profeti i Njerëzimit Paqja qoftë mbi Të, iu afrua komandantëve të ushtrisë së mosbesimtarëve, dhe filloi t'u fliste:

- O Filani i biri i Fistekut! O Ebu Xhehl bin Hisham! O Utbe bin Rebia! O Shejbe bin Rebia! O Umeje bin Halef! A e patë se ç'ndodh kur ngrihesh për të kundërshtuar Të Dërguarin e Allahut?! A e patë se si Allahu i nxori të vërteta fjalët që paratha për ju? Ja, unë tani po i shoh një për një të gjitha ato që më pati premtuar Allahu. Nuk kam dëgjuar për kënd që t'i kenë sjellë qaq të këqija profetit të tyre! Në kohën që njerëzit më shpallnin mua besimin e tyre, ju më përgënjesh-truat! Në kohën që ata më fushnin mua në zemrat e tyre, ju më përzutë mua prej vendit tim! Dhe Allahu (xh.xh.) ju dënoi ashpër, për të gjitha të këqijat që më bëtë. Prapëseprapë, megjithëse unë ju thosha vetëm të vërtetën, ju thoshit të kundërtën; më quanit edhe "gënjeshhtar".

Ndërkohë, Omeri i nderuar, që i dëgjoi të gjitha sa foli Profeti i Njerëzimit, ndërhyri:

- O Resulullah! Kanë kaluar tri ditë, e Ti u je drejtuar e po u flet sikur të ishin të gjallë; si është e mundur që flet me trupat e tyre të pajetë e kundërmues, madje edhe duke ngritur zërin, që të të dëgjojnë pak më mirë!

- Ju, nuk po i dëgjoni më mirë se ata fjalët e mia! Ndërkohë, ata po i dëgjojnë të gjitha ato që po u them unë, vetëm se nuk e kanë fuqinë që të më përgjigjen. - iu përgjigj Ai.

Profeti ynë dallonte nga të tjerët

Çfarë thellësie mund të ketë mëshira e Profetit tonë të Dashur Paqja qoftë mbi Të, që megjithëse të parët e vetë janë arratisur e i kanë lënë aty, vendos që t'i varrosë edhe ata të vdekur që ishin nga ana e kurejshëve. Madje do të merrte edhe vetë pjesë në të gjithë këtë. Ishte Ai që e dha urdhrin të varroseshin ata njëzet e katër vetë, që kishin vdekur prej kurejshëve.

Ndërsa përpiqej të fuste në tokë Utbe bin Rebian, shikonte me keqardhje të birin e tij, Ebu Hudhejfen, dhe zemra i copëtohej, teksa shihte furtunën që rrihte përbrenda tij. Ebu Hudhejfe ishte i pikëlluar, i kishte ikur fare ngjyra e fytyrës. Me sa dukej, ishte mërztur shumë pse babai i tij ishte larguar nga kjo botë pa u njohur me bukurinë e besimit. Një ta parë kështu, iu afrua dhe filloi t'ia përkëdhelte flokët me dhembshuri.

- Më duket se je mërztur shumë, ngaqë babai yt nuk besoi sa ishte gjallë, - i tha Ai.

- Jo... - u përgjigj Ebu Hudhejfe, - nuk më mërztit aspak pse vdiq, e e kam këtu të shtrirë pa jetë, përpara syve; ajo që më mërztit më shumë është se babai im kishte një shpirt të butë, ishte i mençur dhe i virtytshëm, e nuk ishte për të ikur kështu. Të qenët e tij i tillë më jepte shpresë se një ditë mund të ndryshonte, madje çdo natë çohesha me këto shpresa, e po me këto shpresa gdhiesha. Tani që shoh këtë pamje, më pikon në zemër, - e sakaq ra përgjunjë.

Ishte vërtetë shumë e dhimbshme, dhe për ta qetësuar atë Resulullahu (s.a.s.) hapi duart dhe filloi t'i lutej Allahut, për ta shpërndarë sadopak mërzinë mbytëse që kishte kapluar zemrën e Ebu Hudhejfes.

Madje, edhe armikun e betuar, që nuk kaloi çast pa vjellë vrer ndaj Tij, Ebu Xhehlin, e varrosi me duart e veta.

Tanimë çdo gjë ishte më e qartë, dhe megjithëse ishin të paktë në numër, myslimanët kishin arritur një fitore legjitime në betejën e Bedrit. Në fakt, sërish kishte vështirësi, pasi e gjithë kjo fitore mund të çonte që ta humbnin fillin e të binin më lehtë në gabime. Sepse, njerëzit mund ta lidhnin fitoren me njerëzit, e në mënyrën më të keqe, me vetveten. Andaj erdhi dhe Xhebraili (a.s.), që të mos i linte të binin në gabim.

- Në fakt, ata nuk i vratë ju, por i vrau Allahu; edhe ato që mbanit në duar e i hidhnit, nuk ishit ju, por Allahu, që i hidhte. I bëri të gjitha këto për t'ju sprovuar ju! Sepse Ai është Semi, Dëgjues i gjithçkaje, prandaj është në dijeni të të gjithave. Është Alim, që me na mbështjell të gjithëve me diturinë e Tij!²³³

Sihariqi mbërrin në Medinë

Profeti i profetëve, për t'i lajmëruar gjithë të pranishmit në Medinë, nisi përpara Zejd bin Harithin me Abdullah bin Revahën. Një ditë

²³³ Shih: Enfal, 8/17

pas luftës, aty në të hyrë të drekës, mbërritën deri në vendin e quajtur Akik, e aty u ndanë që të hynin në Medinë nga vende të ndryshme, e asisoj ta përhapnin myzhden e fitimit të betejës. Pa kaluar shumë kohë, u dëgjua zëri i Abdullah bin Revahës.

- O ensarët, lajme të mira për ju! Resulullahu është shëndoshë e mirë! Ndërsa mosbesimtarët, disa u vranë, ndërsa disa të tjerë i kemi zënë robër. Dy djemtë e Rebias dhe dy djemtë e Haxhaxhit, bashkë me Ebu Xhehlin, Zem'a bin Esuedin dhe Umeje bin Halefin u vranë, ndërsa Suhejl bin Amrin e kemi zënë rob, dhe e kemi me vete.

Medinën e kaploi hareja. Abdullah bin Revaha, ngase donte që ta ndante me të gjithë këtë gëzim, shëtiste nga porta në portë dhe lajmëronte. Aq sa, të gjithë fëmijët e Medinës iu qepën nga pas, dhe bërtisnin edhe ata:

- U vra fëlliqësira! U vra Ebu Xhehli! Të gjithë, përfshi këtu edhe Umeje bin Zejdin, e morën mësimin e merituar.

Kthimi dhe robërit e luftës

Profeti ynë i Dashur mbërriti në Medinë një ditë para se të mbërrinte edhe grupi i robërve. Njerëzit ishin mbledhur të gjithë majë kodrës së Uedasë, e po i këndonin vargje të bukura Të Dërguarit të Allahut Paqja qoftë mbi Të.

Shumë njerëz, që e panë atë tek kthehej nga lufta ashtu, i gëzuar dhe ngadhënjimtar, vinin dhe dëshmonin se këtë e tutje, edhe ata ishin myslimanë. Sepse nuk u kishte ngelur më degë për t'u mbajtur, përveç ushtrisë së mosbesimit. Madje edhe Abdullah ibni Ubej ibni Seluli ishte ndërmjet robërve.

Hebrenjtë, kur e panë duke ardhur, thanë:

- Ja, ky është profeti, të cilit ne ia kemi lexuar cilësitë në Teurat. – ishte shprehja e tyre e dorëzimit.

Ndërkaq, i këshilloi sahabët që të tregoheshin të kujdesshëm ndaj robërve, madje të silleshin mirë me ta. Për t'u bindur këtij urdhri të Profetit të Dashur Paqja qoftë mbi Të, sahabët, edhe nëse vetë po hanin hurma, robërve mundoheshin që t'u çonin ushqimet më të mira.

Ngase lufta ishte e para, edhe koncepti i robit të luftës nuk do të thoshte asgjë për ta. Ende nuk kishte zbritur asnjë urdhër prej qiellit. Ngaqë nuk ishte marrë asnjë vendim, ata nuk jepnin dot as urdhër që ata të ktheheshin mbrapsht për në Mekë; në fund të fundit, kjo

do të thoshe si t'u hidhje gjalp mbi fetën e bukës, nëse u lejoje që të largoheshin pa marrë asnjë mësim të mirë.

Prandaj, I Dërguari i Allahut Paqja qoftë mbi Të i mbloodhi sahabët, dhe filloi të këshillohej me ta se ç'do të bënin me robërit. Ishte hera e parë që përballeshin me një situatë të tillë, e hapat që do të ndërmerreshin sot, do të shërbenin si një metodë për ata që do të vinin në të ardhmen.

- Ç'mendim keni për robërit e luftës? Ç'të bëjmë me ta? – i pyeti Ai sahabët e Tij, – “Megjithëse shumë prej tyre janë vëllezërit tuaj të djeshëm, sot i la në dorën tuaj.”

Mendimi përfundimtar ishte që më mirë t'i lëshonin në këmbim të një shpërblese. Kjo shpërblesë do të ishte një pagesë prej katër mijë ukijesh. Megjithatë çdo vendim ishte elastik, e ata i toleronin edhe ata që nuk kishin mundësi ta paguanin shpërblesën.

Mes tyre kishte edhe njerëz tejet të varfër; zemra donte që edhe zemrat e tyre të afroheshin, kështu që ia gjetën një zgjidhje. Ndër ta u zgjodhën ata që e kishin të pamundur të paguanin shpërblesën, e iu kërkua që secili syresh t'u mësonte shkrim dhe këndim dhjetë myslimanëve. Në fund të saj, edhe ata quheshin se e kishin kryer shpërblesën.

Në të njëjtën mënyrë u veprua edhe me ata, që as nuk kishin se ç'të paguanin, por nuk dinin as vetë shkrim dhe këndim. Ata u liruan prej myslimanëve vetëm me kushtin se këtej e tutje nuk do të flisnin më kundër Islamit, e as nuk do të mbështesnin askënd që mbante këtë qëndrim.

Vdekja e nënë Rukijes

Ishte data njëzet e tre e muajit të Ramazanit. Kishin kaluar dhjetë ditë që kur ishin nisur për të ndjekur karvanin. Por dhjetë ditë, brenda të cilave çdo çast kalonte sikur të ishte një dhjetëditësh më vite. Sahabët kishin mësuar brenda këtyre dhjetë ditëve, pasi ishin përballur me dukuri që ndoshta do t'u duhej një jetë e tërë që t'i jetonin, dhe e kishin marrë mënyrën e zgjidhjes së tyre nga Mësuesi i Përsosur. Tanimë e dinin fare mirë se si duhet të vepronin, mirësi pas mirësish rridhnin njëra pas tjetrës, e mëshira e Zotit nuk dinte të pakësuar. Megjithëse ishin nisur për të ndjekur karvanin, Allahu (xh. xh.) u kishte nxjerrë përballë ushtrinë e Kurejshit, e Saora atyre u ishte

dashur që të luftonin. Tani edhe lufta mbaroi, e ata ishin fitimtarët e një lufte që u admirua prej të gjithëve.

Veçse, në atmosferën e Medinës sikur kishte një tkurrje. Ishin turrur të gjithë për të ndarë me njëri-tjetrin fitoren mbi mekasit, por askush nuk e kishte hequr nga mendja vdekjen e Rukijes, vajzës së Profetit Paqja qoftë mbi Të.

Nënë Rukija kishte vdekur në Medinë, pikërisht në kohën që muslimanët luftonin në fushën e betejës. Zejd ibni Harithi mbërriti në Medinë pikërisht në çastin që po i thoshin lamtumirën e fundit, duke e përcjellë për në Xhenetin e Përjetshëm. Nëna jonë Rukija ishte shumë sëmurë që pa u nisur ata, andaj edhe Resulullahu i pati dhënë leje Osmanit të nderuar, që të rrinte e të kujdesej për të.

U dëgjua një zë tekberi që i drejtohej Xhenetit të Përjetshëm. Osmani i nderuar, e dinte se ky zë po vinte bashkë me një lajm të mirë, madje edhe e kuptoi se për çfarë bëhej fjalë. Pa u munduar ai fare që të mësonte diçka, i zoti i zërit kishte mbërritur, gjithnjë duke thirrur tekbiere.

Kur pa që mbi Kasuanë ishte Zejdi, u shqetësua pak. Të gjithë po prisnin lajmet që ai kishte prurë. Po fliste për një fitore. Allahu i Lavdëruar i kishte shtrirë mbi Bedër disa prej parisë së Mekës, ndërsa të Dërguarit të Tij i kishte falur fitoren. Askush nuk dinte çfarë të thoshte; a të gëzoheshin për ngadhënjimin në Bedër, apo të mërzhiteshin për Rukijen e nderuar, të cilën po ia jepnin tokës pa e parë Profeti ynë i Dashur!

Meqë edhe në Bedër gjithçka ishte mbyllur me sukses, Resulullahu pritej të mbërrinte nga çasti në çast. Si do t'ia jepnin Atij këtë lajm të kobshëm? Si do t'i thoshin: "E varrosëm ne përpara se të mbërrije Ti.?"

Në Medinë po përjetohej një tjetër kohë e vështirë; Profeti i profetëve, i Cili ia kishte dhënë edhe më parë të tre djemtë tokës, po humbte edhe vajzat. Me sa duket, Allahu e afronte Atë vazhdimisht për nga miqësia e pavdekshme, duke ia shtuar, qoftë edhe në çastet më fatlume, trishtimin, i hapte mundësi të tjera prej nga mund të trishtohej.

Më në fund e kishte marrë edhe ai lajmin e hidhur; nuk mund ta pengojë dot atë që ishte e paracaktuar. Ai ishte Dhënësi, e patjetër që edhe Marrësi Ai do të ishte. Rukija tanimë kishte shpëtuar prej

vuajtjeve të kësaj bote, dhe kishte shkuar pranë nënës së saj, Hatixhes së nderuar, dhe vëllezërve të saj të vegjël. Sido që të ishte, gjithçka vazhdonte, e megjithëse sot ishin përballë një ndarjeje kalimtare, do të vinte një ditë që do të ritakoheshin. Prandaj, u çua dhe vazhdoi të ecte në drejtim të Parajsës së Përjetshme, për të vizituar varrin e nënë Rukijes. Me zemër të copëtuar, sytë të mbushur me lot, Ai Paqja qoftë mbi Të iu lut gjatë-gjatë Allahut për vajzën e Tij.

Lajmi i hidhur mbërrin në Mekë

Ai që e çoi i pari lajmin e keq në Mekë ishte Hajthuman bin Ijathi. Mekasit ishin mbledhur në “Hixhr” dhe po kuvendonin me njëri-tjetrin. Kur e panë ashtu flokë shpupuritur, të frikësuar e të zhytur në mendime, e kuptuan menjëherë se si ishte gjendja.

- Ç’ka ngjarë? Çfarë lajmesh na keni prurë? – ishin pyetjet e tyre, që e bënë Hajthumanin të mos dinte nga t’ia fillonte.

- U vra, – thoshte ai, - Utbe bin Rebia, Shejbe bin Rebia, Ebu Xhehli, Umeje bin Halefi, Zem’a bin Esuedi, dy djemtë e Haxhaxhit, Nebihu dhe Munebehu, si dhe Ebu Bahter ibni Hishami.

Fjalët e Hajthumanit, që dukej sikur do të numëronte një e nga një vdekjen e të gjithëve, e ndërpreu Saufan bin Umeje, i cili dukej sikur do t’i ndalte zemra prej shqetësimit:

- Me ç’shoh, ky njeri paska luajtur mendsh! Edhe zemra i paska ndalur! Pyeteni njëherë, po mua, mua më ka ndodhur gjë, - filloi të ngërdheshej Saufani.

Njerëzit përreth e morën gjithçka si të mirëqenë, dhe e pyetën se me të vërtetë, ç’i kishte ndodhur Saufanit. Ndërsa ai, duke parë nga Hixhri, iu përgjigj:

- Ja tek e keni! Ju betohem, se edhe i ati edhe vëllai i tij u vranë në luftë, – shtoi ai.

Për një çast u ndje sikur jeta mori fund në Mekë! Hajthumani e kishte edhe mendjen edhe zemrën në vend. E pati njohur Saufanin, madje edhe e lajmëroi se i ati dhe i vëllai ishin vranë në luftë. Meka tani sikur ishte e mbështjellë e tëra në brymë.

Të gjithë u mblodhën përreth Hajthumanit, i cili e kishte vërtetuar gjer më tani, se po thoshte të vërtetën. Ata donin të mësonin më tepër nga ç’kishte ndodhur në Bedër. Meka kishte humbur prijësit e saj. Tashmë nuk ishte më asnjëri nga ata që mund të merrnin për-

sipër detyrën e Liderit në Mekë.

Nuk ishte aspak e lehtë; të gjithë ata që mbaheshin për të parë kishin vdekur. Ushtria e Kurejshit kishte lënë shtatëdhjetë të vdekur nga nëntëqind e pesëdhjetë ushtarë që kishte, e po ktheheshin të drobitur, mbasi u kishin ngelur edhe shtatëdhjetë të tjerë peng në duart e myslimanëve. Mbi të gjitha, ushtria ishte plot e përplot me të plagosur.

Po i shihnin sot frytet e pemës së urrejtjes, që kishin mbjellë këtu e shumë vite më parë në Mekë. Ndoshta atëherë nuk ua merrte mendja, por lutja që kishte bërë Profeti i Njerëzimit pasi ata i kishin hedhur plëndësin e devesë mbi krye, teksa falej, nuk ishte e lehtë të harrohej:

- O Zot! Vetëm Ti mund të më ndihmosh me Kurejshin! O Zot! Vetëm tek Ty mbështetem për t'u mbrojtur prej së keqes së kurejshëve. Po ta lë Ty, o Allah, Ebu Xhehlin... Utbe bin Rebian... Shejbe ibni Ebi Rebian... Velid bin Utben... Umeje ibni Halefin... Ukbe bin Ebi Muajtjin... Vetëm Ti ke fuqi të përballësh me ta, o Zot!²³⁴

E të gjithë ata, që ishin përpjekur kaq e kaq herë që ta vrisnin Profetin, që i kishin hedhur mbi krye plëndës deveje, që e kishin lidhur për çallme, për t'u tallur mandej duke e tërhequr zvarrë, kishin ngelur tashmë në Bedër. Nuk kishte ngelur asnjë prej atyre, emrat e të cilëve i Dërguari i Allahut i kishte numëruar, se ia linte Allahut të merrej me ta.

Vdekja e Ebu Lehebit

Ndërkaq, Ebu Lehebi po vinte në drejtim të Qabes duke e tërhequr zvarrë rrobën e tij. Erdhi dhe u ul duke i mbështetur supet pas murit të saj. U ul, por për pak sa nuk u mbështet mbi shpinën e robit të Abas ibni Abdulmutalibit, i cili ishte duke punuar sakaq në pusin e Zemzemit. Aty ishte edhe e shoqja e Abasit.

Nuk kaloi shumë kohë, dhe u pa që po vinte Ebu Sufjan ibni Harithi, i cili po binte lajmin e humbjes së betejës. Të gjithë, sa e panë filluan të belbëzonin:

- Shihni, po vjen Ebu Sufjan ibni Harithi, - dhe ndërkaq filluan të tregonin për nga ai.

Gjithandej mbizotëronte një ndjesi çudie; sikur të gjithë dinin diçka por nuk e thoshin. Veç Ebu Lehebit, i cili u hodh menjëherë që ta pyeste:

²³⁴ Muslim, *Sahih*, 3/1418-1419

- Pa eja njëherë! Eja pranë meje, o nipçe! Të betohem, që po rri sikur ke diçka për të na lajmëruar! Eja tregoma mua, se edhe njerëzit i shqetësove!

Kështu, ai u afrua pranë Ebu Lehebit, e u ul diku aty në anë ku gjeti vend për t'u ulur. Të gjitha shikimet ishin mbledhur mbi të, e po prisnin gjithë merak se ç'kishte për t'u thënë:

Po, Ebu Sufjani kishte shumë gjëra për t'u treguar.

- Ne, kur u përballëm me ta, ishte sikur ne u zgjatnim atyre qafat tona, e ata mund të vrisnin kë të donin, e mund të merrnin si peng kë të dëshironin. Krahas kësaj, dijeni se unë nuk mund të akuzoj askënd, por ne u përballëm me ushtarë të atillë, të veshur në veshje borë të bardha, me kuaj shtatmadhori, që ju betohem, jo që t'i luftoje, por as t'i arrije nuk ishte aspak e mundur.

Ibni Harithi nuk e kishte mbaruar ende fjalën, kur Ebu Rafiu, duke mos e përmbajtur dot emocionin që e kaploi, doli nga perdja dhe tha:

- Për Zotin, ata nuk mund të jenë tjetër, pos engjëjve.

Një ta mbaruar fjalën, u tund mirë nga një shpullë e rëndë. Zaten, Ebu Lehebi tërsëllente tanimë që po dëgjonte këtë lajm të keq, e nuk e kontrollonte dot më veten, kështu që i dha një të goditur me të prapmen e dorës. Inatit të Ebu Lehebit as kjo nuk i mjaftoi, por u hodh i tëri, me sa të kishte fuqi, e e rrahu paq Ebu Rafiun e gjorë.

Mirëpo Ebu Rafiu, ishte një burrë i dobët; Të bëheshe objekt i dhunës së ashpër të një njeriu mizor e armiku të fesë siç ishte Ebu Lehebi, e dëmtoi rëndë. Tanimë ai gjendej i shtrirë pa ndjenja dhe pa fuqi mbi sipërfaqen e tokës.

Kjo gjendje e bëri të vihej në lëvizje edhe Umu Fadlin, e cila deri atëherë kishte ndenjur thjesht si vështruese. Mori në dorë një shkop nga të çadrave dhe iu vërsul përballë Ebu Lehebit.

- Si mund ta rrahësh kështu një rob, kur nuk e ka këtu të zotin.

Edhe ajo turfullonte prej inatit. Ishte gruaja e vëllait halis të Ebu Lehebit, Abasit, e sakaq me hurin e çadrës që mbante në duar, filloi ta godiste në kokë Ebu Lehebin. Nga koka e tij filloi të rridhte gjaku çurg. Edhe ai u habit së tepërmi; i kuptohej nga gjendja dhe qëndrimi i tij, se ende nuk e dinte se ç'ishte kjo gjë që po përballlej, teksa me duar mundohej të dallonte gjakun.

Veçse, këto goditje, ishin ato që po i përgatitnin fundin edhe atij. Përveç lajmit se këndeje e tutje do të ishte vetëm, pa shokët e tij të

rrugës së mosbesimit, po hante edhe këto goditje të rënda, e saora po largohej prej kësaj jete. Po e kaplonte e zeza prej mërzisë. Shtatë net më pas, banorët e Mekës do të merrnin lajmin e vdekjes së Ebu Lehebit. Një tjetër kështjellë e mohimit po fshihej në faqet që do të pluhuroseshin të historisë.

ZHVILLIMET E NDRYSHME PAS LUFTËS SË BEDRIT

Në Bedër u triumfua, por ishte e qartë që asgjë nuk do të ngelej me Bedrin. Sepse mllefi i mekasve që po ktheheshin të drobitur, nuk ishte më i paktë se ai që kishin ndërë teksa vinin. Nëse do të merrej parasysh popullsia e asaj kohe, shtatëdhjetë e tre të vdekur, dhe po aq edhe robër lufte, tregonte se në çdo shtëpi do të kishte diçka përse të vajtohej. Edhe ata që kishin dashur të ktheheshin që pa shkuar në Bedër, tashmë i urrenin myslimanët, ndaj edhe thoshin se në çastin më të parë që do t'u vinte, nuk do të linin pa e marrë hakun. Kishte nga ata që ia bënë të ndaluar vetes të shtriheshin në shtretër të rehatshëm, nga ata që thoshin se do të vajtonin derisa të merrnin hak, e disa të tjerë të cilët thoshin se nuk do të fusnin asgjë në gojë derisa të përballëshin edhe njëherë me myslimanët.

Shkurtimisht, ende pa u kthyer mirë, kishin filluar nga planet për t'u përballur sërish, madje edhe betoheshin se nuk do ta linin asgjë me kaq.

Ndërkaq, edhe në Medinë nuk ishin të paktë ata që ndiheshin të shqetësuar prej këtij triumfi të myslimanëve; këta ishin hebrenjtë hasetqarë, të cilët nuk donin kurrsesi që ndonjë forcë tjetër të dilte mbi ta, apo mbi idhujtarët e Mekës. Ata e dëshironin të qenët në krye e fitimtarë tërë sinqeritet. Njëkohësisht ishin edhe disa prej familjeve rreth e qark që filluan të shqetësoheshin, të cilët mendonin se formimi i një fuqie tjetër kaq pranë tyre mund të përbënte një kërcënim në të ardhmen.

Ndërsa në anën e myslimanëve çdo gjë ishte krejt ndryshe; ata, bashkë me këtë fitore që u ishte falur nga vetë Allahu i Madhërishëm, po shihnin se si kishte përfunduar gjithë ajo vuajtje që kishte zgjatur, jo pak, por një çerek shekulli. Aq sa tanimë e ndjenin veten akoma edhe më të lidhur me Krijuesin e tyre. Megjithatë, duke lexuar të tashmen, ata duhet të ngrinin çdo lloj strategjie, e Resulullahu paqja qoftë mbi Të, pikërisht me këtë çështje do të merrej.

Po agjërohej Ramazani i parë, dhe pas disa ditësh ishte Bajram. Edhe ky do të ishte i pari. E ndërkaq, i Dërguari i Allahu u ul pranë

sahabëve të Tij, të cilët po hidhnin mendime mbi sadakanë e fitrit. Pas kësaj, për të gjithë, pa përjashtim, si për të lirin, ashtu edhe për robin, si për meshkujt, ashtu edhe për femrat, për çdo mysliman ishte vaxhib që të jepte sadakanë e fitrit përpara se të përfundonte muaji i Ramazanit.

Ndërkohë kishin mbërritur edhe ligjësitë e fundit në lidhje me zekatin. Profeti ynë (s.a.s.) filloi t'i ndante ato edhe me sahabët e Tij, që të bënë saora atë çfarë ishte e detyruar.

Pas kësaj, Ai ndau me ta edhe lajmin e mirë të festës së Bajramit. Ato ishin ditët e lumturisë dhe kënaqësisë shpirtërore, dhe prapëseprapë, ishte hera e parë, që ata, edhe njëherë do lidhnin safë pas Profetit të tyre të dashur për të falur namazin e Bajramit.

Po në këto ditë u realizua edhe nikahu mes bijës së Tij të dashur, Fatimes, me Aliun e nderuar, të cilët hynë në shtëpinë e tyre me një velime të pastër.

Ndërkohë ishte bërë mysliman edhe Ebu Derdaja prej ensarëve.

Të gjithë ishin kureshtarë të dinin se ç'i kishte thënë Profeti ynë i dashur dhëndrit të Tij kur i ishte përkulur drejt veshit për t'i thënë diçka përpara se ta lironte. Pas kësaj, e bija e të Dërguarit të Allahut, Zejnebja, nuk mund të binte në një shtrat me një idhujtar, andaj që pas asaj dite, Ebu Asi filloi përgatitjet për ta çuar të shoqen në Medinë.

Kishte kaluar afërsisht një muaj që nga lufta e Bedrit, kur i Dërguari i Allahut nisi Zejd ibni Harithin bashkë me një shok të vetin për në Mekë, që t'ia sillnin në Medinë vajzën e Tij, Zejnebin.

Zejdi bashkë me shokun e tij arritën ta sillnin më në fund Zejneben e nderuar në Medinë, pas gjithë atyre andrallave, pritjeve dhe peripecive që i pritën në Mekë.

Brenda kësaj kohe, ushtria e mekasve, me në krye Ebu Sufjanin ishte afruar deri në të hyrë të qytetit të Medinës, kishin djegur disa kopshte dhe vreshta, kishin vrarë edhe dy sahabë, dhe ishin larguar. Ngase i kishin grisur thasët me miell, të cilat u përbënin pengesë, për të rendur më shpejt, atyre u dha llakabi "Beteja Sevikut", do të ndiqej mandej prej të Dërguarit të Allahut bashkë me sahabët e Tij të nderuar.

Edhe beteja e Gatafanit, pikërisht në këto kohë do të realizohej. Teksa po kthehej, pikërisht në këtë luftë do të përballej me një tenta-

tivë për t'u vrarë, veçse që ngeli diçka e parealizuar.

Megjithatë, nuk u duk se idhujtarët do të hiqnin dorë lehtë prej huqit të tyre të vjetër.

Një tentativë për vrasje

Umejr ibni Uehbi, të cilit i ngeli i biri, Uehbi, i vrarë në luftën e Bedrit, iu ankua Safuan ibni Umejes, të cilin e gjeti në afërsi të Qabes, duke i derdhur gjithë pikëllimin që i kishte shkaktuar ajo luftë. Edhe ai ishte i shqetësuar, andaj Umejri vendosi t'ia thoshte Safuanit atë që po mendonte:

- Betohem për Zotin, se ato borxhet që kam, por nuk kam mundësi t'i shlyej, dhe ata fëmijë që kam në shtëpi, të cilët do të rrënoheshin krejt, nisesha pa ma bërë syri tërrt me gjithë deve, e shkoja në Medinë, dhe e vrisja Muhamedin! Sepse gjithë ç'më ka gjetur, për fajin e tij më ka ndodhur; djalin e kam ende në duart e tyre, si rob lufte.

Për Safuanin, ky burrë ishte një rast i mrekullueshëm, andaj u hodh menjëherë:

- Borxhet që ke janë borxhi im; i paguaj unë! Edhe fëmijët i quaj si të mitë; për aq sa të kenë jetë, nuk ia lë njeriu në dorë, e nuk i lë pa ia dhënë të gjitha kushtet që mund t'u jap.

Nga njëra anë një njeri që e kishte marrë parasysht se do të vriste një njeri, por kishte vetëm shqetësimin se kishte borxhe për të larë, dhe kishte disa fëmijë, të cilët mund t'i linte në mes të katër rrugëve, ndërsa në anën tjetër një sakrifikues që mund t'i merrte përsipër gjithë këto të fundit! Ngjante të ishin marrë vesh. E panë njëherë njëri-tjetrin, me kujdes, ashtu sy më sy. Ky vështrim ishte treguesi se ata ishin marrë vesh më së miri mbi këtë çështje. Në fund, Umejri e paralajmëroi kështu Safuanin:

- Kjo të ngelet vetëm midis nesh! As ajo që do të bësh ti, e as ato që t'u zotova unë, nuk duhet të merren kurrsesi vesh prej askujt.

- Në rregull, nuk ia tregoj askujt! - u përgjigj Safuani. Çdo gjë ishte në vijë, andaj ata u ndanë që të bënin përgatitjet e nevojshme.

Me të mbërritur në shtëpi, Umejr ibni Uehbi filloi nga përgatitjet, nxori shpatën, e mprehu mirë e mirë, e leu me një helm vdekjepurës, e sakaq ajo ishte gati për vrasjen e paramenduar. Në pamje të jashtme, të gjithë do të mendonin se ai po shkonte për të liruar djalin e tij, që kishte ngelur peng.

Sakaq u nis, dhe disa ditë më pas e gjeti veten në qytetin e Medinës. E uli devenë pranë Xhamisë së Profetit, e sakaq u pa prej Omerit të nderuar, heroit të vështrimit të thellë, i cili u shqetësua shumë kur e pa. Ai u tha kështu atyre që ishin përreth tij për të dëgjuar mbi triumfin e Bedrit:

- Erdhi ky qeni, Umejri! Armiku i Allahut! Pa dyshim që duhet të ketë ardhur për ndonjë gjë të kobshme!

Sa tha këtë, e u çua e mbërriti në Xhaminë e Profetit, u duk sikur nuk kaloi as edhe një grimë-çast, rendi menjëherë për te Krenaria e Njerëzimit:

- O i Dërguari i Allahut! Po vjen Umejri, armiku i Allahut, ka edhe shpatë të veshur në bel!

- Lejoje të vijë pranë meje, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut.

Kjo ishte një leje e papritur për Omerin e nderuar. Ishte e qartë se ai po vinte me një qëllim kryekreje të keq; i kuptohej që nga qëndrimi, e ecura dhe vështrimi, mirëpo Më i madhi i profetëve kërkoi që t'ia çonin pranë. Ishte e pamundur, vetëm se duhet të sillëshin më të kujdesshëm.

U drejtua kah Umejri. Ndërkohë kishte kapur shpatën pas trupit, e iu drejtua ensarëve që gjendeshin aty asokohe:

- Lëreni të vijë te Profeti këtë njeri të ndyrë, vetëm mos ia ndani sytë për asnjë çast, sepse nuk është aspak i besueshëm, - fjalë këto të cilat nuk mund të rrinte dot pa ua thënë.

Më në fund, ata u futën në faltore. I Dërguari i Allahut me t'ia parë në këtë gjendje, u tha:

- Lëre atë, o Omer! - Ndërsa Umejrit i tha:

- Afrohu o Umejri, afrohu.

Sakaq edhe Umejri po afrohej për nga Ai. Zor se po e mbante veten për ta fshehur qëllimin e tij dinak.

- Allahu i Madhërishëm na nderoi ne me një përshëndetje më të madhërishme se kjo e jotja, o Umejri! Pa dyshim që përshëndetja e sinqertë është cilësi e bukur e banorëve të Xhenetit, - tha Njeriu i mëshirës dhe dhembshurisë, Profeti Muhamed paqja qoftë mbi Të. - Ç'ë mirë të pruri gjer këtu, o Umejri?

- Erdha për pengun që keni ju në duar. Mos e privoni mirësinë tuaj për të, - u përgjigj Umejri.

Pyetje-përgjigjet nuk kishin të mbaruar, derisa Profeti i dashur

vendosi t'i bënte një pyetje që do të nxirrte në shesh ndërliqjen e synimit të keq me të cilin kishte ardhur deri këtu Umejri:

- Në qoftë ashtu, atëherë çështë ajo shpatë që ke lidhur pas qafe?

- Allahu e shkatërroftë edhe këtë shpatë! E ç'na ka ngelur në dorë, përveç kësaj! – iu përgjigj ai. Teksa e thoshte këtë, ishte i bindur dhe vetë se po thoshte diçka që nuk mund të besohej aq lehtë. Dukej sikur Profeti ishte në dijeni të të gjithë planit që ai kishte thurur. Umejri kishte një dëshirë që t'ia drejtonte më në fund shikimin Atij, ndaj të cilit nuk kishte guxuar ende që ta shihte në sy. Edhe Ai (s.a.s.) nga ai po shihte sakaq. Për një çast erdhën sy më sy, dhe Profeti i tha diçka që donte të thoshte “Le t'i lëmë mënjane të gjitha këto, e thuama ti të vërtetën përse ke ardhur, përpara se të ta them unë!”

- Thuamë të vërtetën! Për çfarë ke ardhur këtu?

- Nuk kam asnjë qëllim tjetër përpos asaj që të thashë. Andaj erdha, - arriti ai të nxirrte nga goja. Nuk mund ta nxirrte veten e vet kaq hapur, vetëm se po e ndiente se si po ngecej në qoshe. Ndërkaq, ishte Profeti i Njerëzimit Ai që filloi të fliste me tërë madhështinë që kishte ndërsa fliste:

- Jo! Ti, bashkë me Safuan ibni Umejen, u ulët diku pranë Hixhrit, dhe folët mbi të vdekurit e luftës së Bedrit. Pastaj ti i the: “Po të mos kisha këto borxhe për të larë dhe fëmijët për të rritur, shkoja dhe e vrisja Muhamedin.”, e saora, Safuani t'u zotua se do t'i merrte ai përsipër si borxhet, ashtu edhe familjen. Vetëm mos harro, se Allahu do të vendosë një pengesë ndërmjet teje dhe asaj vepre, e ti nuk ke për ta realizuar dot!

Umejri ndjeu sikur po i këputeshin kupat e gjunjëve. Për çdo çast ndërronte nga një ngjyrë në tjetrën. Si ishte e mundur, që një burrë, të merrte vesh diçka të këtillë nga një distancë më e gjatë se pesëqind kilometra, e për më tepër që nuk i ishte treguar askujt tjetër. Këtë sikur ta kishte thënë, vetëm Safuani mund ta kishte thënë, sepse edhe nuk kishte dëshmitar tjetër të planit të tyre. Mirëpo, përse i përket kësaj çështjeje, ai ishte edhe më i vendosur se Umejri. Këtë tregonte më së miri edhe zotimi i tij se do t'i merrte përsipër të gjitha borxhet, e madje edhe do të kujdesej për familjen e tij. Jo... Në asnjë mënyrë... Ishte e pamundur që diçka e këtillë të bëhej prej një njeriu. Kështu që ngelej vetëm një zgjidhje. Umejri, tashmë i turpëruar se çdo gjë i doli në shesh, u kthye nga i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të dhe i tha:

Unë dëshmoj se Ti je i Dërguari i Allahut! Ne vetëm gënijem dhe mashtruam për fjalët që Ty të zbritën prej qiellit. Kjo ishte një punë, të cilën e dija vetëm unë dhe Safuani. Të betohem, që nuk ka mundësi të ta ketë lajmëruar tjetërkush, pos Allahut. Lëvduar qoftë Allahu që më pruri gjer këtu, e më bëri të mundur që të njihesha edhe me Islamin njëkohësisht. *Eshhedu en la ilahe il'lallah ue eshhedu enne Muhammeden abduhu ue Resuluh.*

Të gjithë sahabët që gjendeshin aty saora, përfshi edhe Omerin e nderuar, nuk po e merrnin dot veten prej çudisë. Si mund të ndodhte, që një njeri, i cili erdhi duke turfulluar prej të keqes që i ziente përbrenda, të ishte shkrirë porsiqiriri, e zemra t'i ishte bërë si dylli i tij i shkrirë. Kësodore ata e kuptuan, se ta vrisje dikënd, ishte puna më e lehtë. Resulullahu ishte i veçantë, dhe pikërisht me veçantësinë e Tij, jepte mësim të paharrueshme. E rëndësishme nuk ishte eliminimi, por përftimi brenda Islamit të një njeriu, nga më të egrit ndoshta. Duhej jetuar një asilloj jete që, ata që vinin, me çfarëdolloj qëllimi të vinin, të mos ktheheshin assesi pa diçka të përfituar. Duhet të ishin njerëz të ndryshëm nga ata që vinin.

Sakaq, I Dërguari i Allahut u kthye nga sahabët e Tij, dhe u tha:

- Ndhimoheni vëllanë tuaj, që të mësojë rregullat e fesë së re. Mësojini atij Kuran, si dhe lërjani të lirë skllavin.

Ndërkohë që në Medinë ndodhnin gjithë këto ngjarje të reja, Safuani mundohej t'u tregonte planin njerëzve që e rrethonin në Mekë.

- Së shpejti, unë kam për t'ju prurë një sihariq të atillë, që ka për t'ju bërë t'i harroni të gjitha hidhërimet që ju kanë kapluar që nga dita e Bedrit.

Të gjithëve që ktheheshin nga Meka i pyeste për Umejrin. Mezi po priste që lajmin e shumëpritur, ta merrte, e kësodore ta ndante dhe me të tjerët. Pa kaluar shumë kohë, nga Medina erdhi dikush tjetër, por që i tha se Umejri ishte bërë mysliman. Tanimë ai po jetonte tronditjen më të madhe të jetës së vet. Nëse ky lajm ishte i vërtetë, me ç'fytirë mund t'u dilte ai përballë mekasve. Si ishte e mundur që një njeri që nisej për ta vrarë dikë tjetër, të përulej para tij, e t'i deklaronte dorëzimin. E për më tepër të hiqte edhe dorë prej tërë idealeve të tij... Tanimë nuk kishte ngelur më asnjë sihariq për t'u dhënë.

Tani betohej gjithandej se nuk dinte si t'ua përshkruante urrejtjen që ndjente për Umejrin. Nuk do t'i fliste më me gojë, e kësisoj nuk kishte për t'i dhënë as edhe aromën e ndonjë gjëje të mirë nga pasuria e vet.

ZHVILLIMI I SHUMËPRITUR

Kishin kaluar plot tri vite nga emigrimi në Medinë, dhe ishte një ditë e enjte e muajit të Sheualit. Profetit tonë të dashur, i Cili sakaq gjendej në Kuba, sapo i kishte mbërritur letra e dërguar nga Abasi i nderuar.²³⁵ Pasi e dëgjoi brendinë e letrës nga leximi i Ubej ibni Kabit, e u kërkoi atyre që të mos ia tregonin askujt se ç'shkruhej aty, shkoi për t'u takuar me Sad ibni Rebian.

Mirëpo, kurejshët, të cilët kishin marrë dhe mbështetjen e fiseve të tjera përreth, kishin filluar të bënin përgatitjet, e ishin vënë në lëvizje për ta mbledhur disi plagën e marrë në Bedër, që të merrnin hak njëherë e mirë prej myslimanëve. Madje kurejshët edhe mallin dhe pasurinë e arritur prej karvanit që drejtonte Ebu Sufjani, e përdorën për përgatitjet për një tjetër luftë, pa llogaritur pastaj edhe shumë kontribute të tjera, që ushtria që do të përballej kësaj here me myslimanët të ishte më e fuqishme. Në ajetin që do të sillte Xhebraili në radhë, do të jepej ky informacion:

- Nuk ka më dyshim, se ata mosbesimtarë, janë duke mbledhur para që të luftojnë me njerëzit e rrugës së Allahut. Janë duke mbledhur, por nuk e dinë se edhe ajo që po mbledhin do t'u dalë përkundër në luftë.

Resulullahu, me të marrë këtë lajm, u kërkoi disa prej shokëve të Tij, që të niseshin një orë e më parë, për të marrë vesh ndonjë gjë për ushtrinë e kurejshëve që do t'i sulmonte.

Sahabët si Sad ibni Muadhi, Usajd ibni Hudajri, apo Sad ibni Ubade, të cilët e kuptonin mjaft mirë rëndësinë e kësaj situatë, filluan të mblidhnin armët ku i kishin, e vazhdonin të kryenin detyrën e rojës pa i ndarë armët për asnjë çast nga brezi.

Ushtria e Mekës

Kishte ardhur lajmi se ushtria mekase përbëhej prej tremijë ushtarësh, brenda të cilëve ishte edhe kontributi i shumë fiseve përreth.

²³⁵ Uakidi, *Megazi*, 1/204; Enfal, 8/36; Ibni Sad, *Tabakat*, 2/38; Uahidi, *Esbabu Nuzuli'l Kuran*, 1/84 e më tej.

Kishte shumë njerëz si babai i Handhalës, Amri, i cili kishte shkuar që nga Medina për t'u përfshirë në radhët e tyre.²³⁶ Po vinin të hipur mbi tremijë deve dhe mbi dyqind kuaj. Komandant i kalorësve ishte Halid ibni Velidi, ndërsa në krah i rrinte i biri i Ebu Xhehlit, Ikrimja, për ta ndihmuar.

Që të entuziazmoheshin e të nxiteshin më së tepërmi në luftë, kishin marrë edhe gratë me vete. Paria i kishin të gjithë bashkëshortet me vete. Qëllimi i kësaj ishte ruajtja e nderit, duke ia parandaluar ndokujt, që as të mos i shkonte nëpër mend se mund të kthehej. Sepse, sado që të sigurtë ishin në vetvete, nuk mund t'i mohonin kryekreje mangësitë e tyre.

Me pak fjalë, ushtria mekase i kishte mbledhur të gjitha mundësitë që i duheshin për luftë dhe po përparonte në drejtim të Medinës.

Me të mbërritur në Ebuja, bashkëshortja e Ebu Sufjanit, Hind binti Utbe, e cila kishte humbur shumë të afërm në betejën e Bedrit, kishte një dëshirë kafshërore, që ta hapte me thonj varrin e nënës së Profetit, por nga frika se mos diçka e tillë bëhej zakon, e vinte një ditë që këtë e bënin edhe karshi varreve të të parëve të tyre, e ndaluan atë që të bënte diçka të atillë.

Të gjithë ata që ishin të hidhëruar po si Hindi prej betejës së Bedrit, këndonin këngë dhe thurnin poezi për t'i entuziazmuar ushtarët. Donin që ta mbanin sa më të gjallë ushtrinë që po i afrohej qytetit të Medinës.

Këshillim me sahabët

Ushtria e mekasve ishte afruar deri pranë Uhudit. Uhud do të thoshte Medinë. Ushtria mekase, e cila kishte ardhur me njëfarë madhështie gjer këtu, po prisnin tanimë të gatshëm për ta bërë një me dheun tërë qytetin e Medinës.

Paria e sahabëve ishte mbledhur gjithashtu. Ishte Profeti ynë i dashur pqmT që po këshillohej me ta. Pasi kjo ishte një ngjarje ndryshe nga ajo e Bedrit. Në fakt, edhe kur ishin nisur për në betejën e Bedrit, e kishin bërë një mbledhje të tillë, ku kishin nxjerrë një vendim të përbashkët, e nuk kishte se si të mos vepronin po njëjloj edhe kësaj here. Sepse ajeti që pati prurë Xhebraili (a.s.) e urdhëronte si diçka tejet të domosdoshme këshillimin ndër vedi, pasi kjo ishte

²³⁶ Uakidi, *Megazi*, 1/205; Belazuri, *Ensabu'l Eshraf*, 1/136

edhe rruga më e mirë për ta ndërgjegjësuar popullin.

Fillimisht, ata morën në shqyrtim lajmet që vinin nga mekasit. Ishte e vërtetë, ata po u vinin përballë me një ushtri që përbëhej prej tremijë vetësh, megjithëse sahabët, pa harruar këtu as ata që ishin dërrmuar krejt prej betejës së parë, e as ata që ishin bërë myslimanë pas saj.

Ndërsa Ai, thoshte se nuk duhet të dilnin kurrsesi nga qyteti, por të rrinin e ta ruanin pikërisht prej andej. I Dërguari i Allahut kishte parë një ëndërr, të cilën e kishte ndarë me sahabët e Tij ditën e premte, me të aguar.

- Për Zotin, unë kam parë një ëndërr që, në këllëfin e shpatës sime ishte hapur një vrimë, ndërsa dorën e futa brenda një mburoje të mirë!

Kur të gjithë, ngase donin që çdo grimëçast të jetës së Tij ta kthenin në parim të jetës së tyre, e pyetën se cila ishte përmbajtja e kësaj ëndrre, Ai ia ktheu se delet që thereshin shenjonin disa nga sahabët e Tij që do të binin dëshmorë; vrima në këllëfin e shpatës ishte një fatkeqësi që do t'i ndodhte Atij vetë, por edhe shenjë se një i afërm i Tij do të kthehej në mysliman. Ndërsa mburojën Ai e interpretonte se duhet të dinin si të mbroheshin brenda në qytet, pa u larguar prej Medinës. Prandaj, mendimi i Tij ishte që të mos ndaheshin prej Medinës. Ndoshta do ta kishin më të lehtë që ta kapnin armikun teksa sorollatej nëpër rrugicat e qytetit. Duke i ndarë detyrat mirë, ata mund të ndaheshin nëpër qytet, duke e pasur çdo zonë nën kontroll të përhershëm. Ndoshta aty mund t'i ndihmonin edhe gratë prej çatave të shtëpive.

- O i Dërguari i Allahut! Ne zaten ishin në pritje të një dite të tillë, madje edhe po i luteshim Zotit që të na e bënte të mundur. Tashmë, Ai na i pranoi, dhe jo vetëm kaq, por edhe na i pruri armikun deri në portë. Dalim më mirë jashtë që të luftojmë me të, ballë për ballë. Të dalim e të përfytemi jashtë, që të mos mendojmë se patëm frikë, andaj edhe nuk dolëm.

Kjo ishte një mbledhje këshillimi, prandaj edhe i Dërguari i Allahut donte që ta zbatonte në çdo detaj atë, që edhe të kthehej mandej në një rregull për të gjithë besimtarët, ngase ajo ishte njëkohësisht edhe një urdhër i Allahut (xh.xh.). Ai ishte profet me të vërtetë, por mendimi i shumicës duhej zbatuar, andaj ata morën vendimin që ta

prisnin ushtrinë armike jashtë qytetit.

Tanimë, për qytetin e Medinës po fillonte një periudhë e ankthshme. Sepse që prej kohës që u fal namazi i sabahut të ditës së premtë, tema e çdo bisede ishte se si do të përballëshin me ushtrinë mekase. Profeti ynë i dashur bënte çdo përllogaritje të mundshme, dhe i nxiste sahabët e Tij gjithnjë në drejtim të mbrojtjes së qytetit.

Edhe tema e namazit të xhumasë, pikërisht beteja e radhës ishte. Profeti ynë, gjatë ligjëratave këmbëngulte më së tepërmi mbi çështjet e besimit, duke i këshilluar, se për aq kohë sa veprojnë të duruar dhe me vendosmëri, edhe ndihmesa dhe triumfi i Allahut do të ishte me ta. I nxiste ata që ta ruanin me mish e me shpirt vendin e tyre.

Nga njëra anë bëheshin edhe përgatitje të tjera që ishin po aq të nevojshme. Në mes të sahabëve mbizotëronte një atmosferë prej feste. Ishin kapluar prej një emocioni të atillë, sikur po shkonin në dasëm në Uhud, dhe jo në luftë. Me zor po prisnin derisa të takoheshin me tregtarët e mllëfit për t'ua treguar edhe njëherë qejfin.

Vendosmëria

Pasi falën edhe namazin e ikindisë, Profeti ynë (s.a.s) bashkë me Ebu Bekrin dhe Omerin e nderuar, u larguan për në dhomën e lumturisë së Profetit. Dukej, që do të vishte armët dhe parzmoren, e do të dilte përballë besimtarëve. I duhej të merrte prijësinë e tyre përballë ushtrisë turfulluese të mohimit. Njerëzit ishin mbledhur sakaq të gjithë në një mjedis mes dhomës së lumturisë dhe faltores.

Sahabë të nderuar, si Sad ibni Muadhi apo Usajd ibni Hudejri, u flisnin atyre, duke u komentuar edhe ajetet që zbrisnin nga qielli, ëndrrën që kishte parë Profeti i tyre i dashur, pa harruar të përfshinin edhe ndjenjat e emocionet që mbizotëronin në fytyrat e të gjithëve.

- Megjithëse Ai ju foli juve për ajetet dhe ëndrrën që kishte parë, ju prapë e detyruat që të merrte një vendim për të dalë jashtë qytetit. Ejani, ndërroni mendje, e le t'ia lëmë Atij në dorë këtë vendim. Bëni veç atë që ju urdhëron Ai! – thoshin ata.

Ata, teksa flisnin tërë këto fjalë, ishin veshur të gjithë me mburoja mbi mburoja, kishin mbërthyer mirë çallmat e tyre, e po ashtu edhe shpatat nëpër belet e tyre. Kur, sakaq nga porta ia behu Profeti ynë i dashur. Në fytyrat e Sad ibni Muadhrit, Usajd ibni Hudejrit, por edhe të besimtarëve të tjerë që kishin dëgjuar fjalët e tyre filloi të dukeshin

shenjat e një pendimi. Të kundërshtojë fjalën që kishte thënë Profeti, mund të të sillte shumë të këqija nga pas. Sepse çdo hap që do të hidhej gabim nga ata që ishin “më të afërmit”, do të thoshte t’i hapje portën gjithë gabimeve të tjera mandej. Me kokat të ulura ata thanë:

- O i Dërguari i Allahut! Ne të detyruam Ty, mirëpo neve nuk na shkon aspak që të bëjmë diçka kundër fjalës Sate. Mund të bëjmë ç’të duash, përfshi këtu edhe qëndrimin brenda Medinës.

I Dërguari i Allahut, i cili e pa kthimin e sahabëve të Tij, në vend që të kthente mendje, u tha:

- Më parë, kur desha unë, ju nuk deshët. Nuk i shkon një Profeti që ta heqë mburojën e Tij pasi e ka veshur, pa qenë Allahu Ai që ia urdhëron. Tashmë shihni ta bëni mirë atë që vendosi Allahu, dhe bindjuni çdo fjale të Tij. Ejani, të nisemi me emrin e Allahut! Për aq kohë sa do të bëni durim, fitorja do të jetë e juaja.²³⁷

Ajo që kuptohej së këndejmë, ishte se ajo që u vendos në fillim sajë vendosmërisë së disave, ishte më e rëndësishme se disa të mira që mund të mendoheshin më vonë. Andaj, Profeti ynë i dashur, donte që t’ua tregonte hapur këtë. Allahu i kishte thënë Atij:

- Kur të marrësh një vendim me anë të këshillimit me besimtarët, sillu i vendosur, dhe ki besim tek Ai, duke iu dorëzuar Atij i tëri.²³⁸ Vendimi merrej atëherë kur bëhej mbledhja e këshillimit. Tanimë ishte pjesa ku ata duhet të tregonin vendosmërinë e tyre në vendimin që kishin marrë.

Djelmoshët e kthyer mbrapsht

I Dërguari i Allahut, para se të niseshin në drejtim të Uhudit, mendoi t’i kthente mbrapsht të gjithë djemtë që i dukeshin shumë të rinj për të luftuar. Abdullah ibni Omeri, Usame ibni Zejdi, Usajd ibni Dhuhejri, Zejd ibni Harithi, Zejd ibni Erkami, Arabe ibni Eusi, Amr ibni Hazmi, Ebu Said Hudriu, ishin disa prej djemve që u kthye mbrapsht atë ditë. Të gjithë këta rioshë po përjetonin një trishtim të thellë që nuk do ta kishin mundësinë për t’u kapërfytur me idhujtarët e Mekës.

Në mes të atyre që u kthyen mbrapsht nuk kishte vetëm të rinj. Përveç atyre që do t’u kërkonte që të rrinin për të mbrojtur qytetin e Medinës, Profeti ynë i nderuar nuk i kërkoi, as idhujtarëve të

²³⁷ Buhari, *Sahih*, 6/2682; Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 3/351; Hakim, *Mustedrek*, 2/141

²³⁸ Al Imran, 3/159

atjeshëm, e aq më pak hebrejve, që të dilnin në luftë bashkë me Të. Madje Ai i ktheu mbrapsht edhe ata që po merrnin pjesë si vullnetarë. Nuk i mori, pasi kjo ishte një përballje mes besimit dhe mohimit. Dhe nga kjo luftë fitimtarët mund të ishin ata që e merrnin frymëzimin parësor prej besimit që u ishte ndezur ndër zemra. Andaj, kur erdhën në vendin e quajtur Shejhejn, me të parë disa njerëz që vinin të veshur edhe mirë madje, pyetën se kush ishin ata, por pastaj kur mësuan se ata ishin një grup mosbesimtarësh, tha:

- Nuk bën që të marrim ndihmë prej idhujtarëve për të luftuar kundër idhujtarëve, - duke u theksuar se për të ndriçuar rrugën e besimit ata do të merrnin ndihmë vetëm prej besimtarëve.

Atë ditë, Resulullahu e kishte ndarë ushtrinë të tri grupe kryesore. Flamurin e muhaxhirëve e mbante Aliu i nderuar, të fisit të Eusëve e mbante Usajd ibni Hudejri, ndërsa nga fisi i Hazrexhëve e mbante Hubab ibni Mundhiri.

Në Medinë kishin lënë si mëkëmbës sërish Abdullah ibni Umi Mektumin. Ishin gjithsej njëmijë vetë. Dhe ndërmjet tyre vetëm njëqind kishin mburoja të veshura. Në krye të kalorësve ishte vendosur Zubejr ibni Auami, dhe pa harruar atë që shëtiste nëpër Uhud pa veshur kurrfarë mburoje. Ai ishte Hamzai i nderuar. Ishin sërish vetëm sa një e treta e ushtrisë kundërshtare. Po kështu kishte ndodhur edhe në betejën e Bedrit. Vetëm se ata kishin një karakteristikë, se nuk i frikësoheshin asnjëherë as vdekjes, e aq më pak epërsisë së idhujtarëve. Të bije dëshmor, për ta ishte një synim që nuk po e arrinin dot.

Në mbrëmje, Profeti ynë i dashur, bashkë me sahabët e nderuar, erdhën të gjithë në Uhud. Ishte ky pikërisht vendi ku ata vendosën të falnin namazet e mbrëmjes dhe të jacinë, pas ezaneve të kënduara prej Bilalit (r.a.).

Profeti ynë i nderuar, në çdo betejë përdorte nga një taktikë të ndryshme. Pasi edhe ushtria mekase, do të kishte kaluar goxha kohë duke u përgatitur në bazë të taktikës që ata kishin përdorur në betejën e Bedrit. Për të, Uhudi duhet të kishte një taktikë plotësisht të ndryshme nga ajo e Bedrit. Me këtë, Profeti ynë tregonte se ishte përherë një hap para armiqve të Tij, duke qenë Ai përherë përcaktuesi i ndodhive të ditës. Fliste drejtpërsëdrejti me zemrat e njerëzve, duke planifikuar që të ishte gjithnjë koherent me çdo farë zhvillimi që mund të ngjaste.

Largimi i hipokritëve

Ishte sërish ditë e shtunë. Ende pa lindur mirë dielli, u dëgjua edhe njëherë zëri i bukur i Bilalit. Tashmë të gjithë ishin lidhur, e do të falnin sabahun pas të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Në mes të ushtarëve vërehej njëfarë gjallërie jo për mbarë. Nuk kaloi shumë kohë, kur doli edhe shkaku përse gjithë kjo lëvizshmëri. Abdullah ibni Ubej ibni Seluli, bashkë me treqind hipokritë të tjerë po ktheheshin mbrapsht.²³⁹ E kjo tashmë donte të thoshte se çdo ushtari mysliman i binte të luftonte me pesë vetë prej ushtrisë së kundërshtarëve, e cila përbëhej prej tremijë ushtarësh. Kjo mund të quhej ndryshe edhe marrja e kalasë nga brenda për myslimanët, pasi ky veprim nuk bënte gjë tjetër, pos lëkundjes që sillte në gjendjet shpirtërore të besimtarëve.

- Del në luftë me kalamanj, e nuk ma vë veshin, të më dëgjojë se ç'them unë! Nuk e dimë as se ku jemi duke shkuar, e si do t'ia lëmë veten të tjerëve që të na vrasin sa hap e mbyll sytë, – përfllisnin ata.

Dukej qartë që Allahu i Madhërishëm nuk dëshironte që përkrah Profetit të nisur si Mëshirë për Botët të gjendeshin edhe hipokritë. Andaj, për të mos shkaktuar dëme të mëvonshme, të cilat do të ishin të pariparueshme, po ia pastronte rrugën që pa u bërë vonë. Sepse cilësitë e Tij të bukura mund t'i mbanin vetëm njerëz të dimensioneve të Tija. Sidomos gjatë një periudhë të këtillë, njerëzit që do të rrinin përkrah Tij duhet të ishin njerëz që i drejtoheshin Zotit me sinqeritet dhe përkushtim.

Abdullah ibni Harami rendi pas tyre dhe u tha këto fjalë:

- O populli im! Për hir të Zotit, mos ikni! Po ju paralajmëroj. S'ka ngelur edhe shumë kohë nga përballja me armikun. Mos e turpëroni veten tuaj, dhe fisin, duke e lënë vetëm të Dërguarin e Allahut paqja qoftë mbi Të.

Vetëm se atyre, jo për të kuptuar jo e jo që nuk u kishte ngelur pikë fuqie, por as për të dëgjuar nuk ia kishin ngenë. Jo vetëm që nuk kthjelloheshin e t'i vinin veshin fjalëve të drejta, por ata iu kthyen Abdullah ibni Haramit me këto fjalë:

- Nëse do të dinim të luftonim, ne nuk ju linim ju vetëm për vetëm me ta. Edhe ti, po të na dëgjosh neve, bën mirë të kthehesh me ne për në shtëpi. – flisnin ata me njëfarë sjellje sikur ishin në pozicionin e mësimdhënësit. Abdullahu pasi e pa vendosmërinë e tyre, vazhdoi:

²³⁹ Ibni Esir, *Usudu'l Gabe*, 2/133; Ibni Abdiberr, *Istiab*, 3/490; Ibni Haxher, *el-Isabe*, 4/155

- Ah ju, armiq të Zotit! E ç'mund të bëj unë më tepër për ju? Po a e lë Allahu të Dërguarin e Tij të ngelet sa të ketë nevojë për ndihmën tuaj?!

Largimi i tyre ishte shkak gjithashtu që në mesin e besimtarëve të lindnin disa kundërshti. Ndërsa njëra palë i shihte ata si njerëz “që duheshin vrarë”, pala tjetër ishte kundër këtij mendimi. Për pak, fiset Benu Harithe dhe Benu Selime do të nisnin një luftë ndër vedi.

Ishte prapë i Dërguari i Allahut (s.a.s.) që i vendoste pikën këtij debati:

- Ardhja jonë deri në Uhud, përveçse rrugëtimi drejt një përballjeje është edhe një sprovë eliminimesh. Ashtu siç ndahen skoriet prej arit dhe argjendit, kur ato vendosen në flakë të nxehta, edhe rrugëtimi ynë ndan skoriet e bashkësisë së floringjtë.

Madje, një pjesë e ensarëve, me të marrë vesh për largimin e Abdullah ibni Ubej ibni Selulit me treqind ushtarë të tjerë, shkoi menjëherë për te Profeti i Njerëzimit, për t'i thënë që të paktën të kërkonin ndihmë me shpërblim prej ndoca prej hebrenjve të Medinës, mirëpo Profeti ynë i Dashur iu përgjigj:

- Ne nuk kemi nevojë për ta, - dhe me të njëjtën sjellje të mospëlqimit, u mundua t'ua tregonte atyre se përse ishte më e rëndësishme që ushtria e tyre të përbëhej vetëm prej besimtarësh të sinqertë.

Hutbeja e Uhudit

Këtej e tutje njëqind veta do të vinin në Medinë, kështu që shpatullat do t'i kishin në drejtim të malit të Uhudit. Donte edhe pak kohë që të dilte namazi i sabahut, andaj ata vendosën që të kryenin faljen.

Pas namazit, Profeti ynë i Dashur u kthye nga sahabët e Tij, dhe foli me ta gjerë e gjatë. Kjo ishte hutbeja e fundit përpara se të fillonte lufta. Duke folur prej Librit të Allahut, Ai u bënte atyre të qartë dallimin mes të lejuarës dhe të ndaluarës. Krenaria e Njerëzimit, që u ndal më tepër te bashkësia dhe lidhja e fortë ndërmjet individëve të saj, po fliste për të sikur të ishte duke folur për pamjet e para që do të shihnin ata që binin dëshmorë gjatë kësaj beteje. Afër fundit, u kërkoi sahabëve që të merrnin trajtën e përgatitur për luftë, e kështu filloi t'i kontrollonte vetë radhët e ushtarëve. Tashmë ushtria ishte plotësisht gati, kur nga Profeti i Njerëzimit erdhi edhe një tjetër paralajmërim:

- Askush të mos e nisë luftimin pa marrë urdhër prej meje!

Deri më tani Ai kishte zgjedhur rreth pesëdhjetë shigjetarë, duke u vënë mbi krye Abdullah ibni Xhubejrin si komandant. Edhe ata u paralajmëruan prej Profetit:

- Mbajini sa më larg nesh ata kalorësit atje! Mos i lini të na vijjnë e të na godasin nga pas. Edhe sikur të duket se beteja po mbaron me ngadhënjimin tonë, ju prapëseprapë mos i lini pozicionet. Në të kundërt, mund të pësojmë ndonjë goditje pas shpine. Edhe sikur të shihni se ne kemi hyrë deri në mesin e tyre, e po i mundim, ju prapëseprapë mos lëvizni vendit. Mos u largoni prej vendeve tuaja, pa parë që t'ju urdhëroj unë! Nëse shihni se ne po vritemi, as për të na ndihmuar mos t'ju shkojë nëpërmend që të lëvizni. Përkundrazi, ju vazhdoni t'i shigjetoni ata, sepse kuajt i stepen shigjetave që rrjedhin karshi tyre. Si dhe, mos e harroni, për aq kohë sa ju nuk lëvizni vendit, fitorja është e jona!²⁴⁰

Gjendja e ushtrisë mekase dhe shkëndija e parë

Zaten ushtria mekase ishte më se e përgatitur për të luftuar. Vetëbesimi, me të cilin kishin ardhur deri në Uhud, u vihej re në çdo pjesë të fytyrës. Halid ibni Velidi kishte zënë anën e djathtë dhe po priste bashkë me dyqind kalorës. Këta ishin ata kalorësit për të cilët paralajmëronte Profeti i Njerëzimit. Ndërsa pjesa e majtë e ushtrisë ishte lënë në duart e Ikrimes, djalit të Ebu Xhehlit. Në krye të pijadeve ishte Safuan ibni Umeje, dhe në krye të shigjetarëve ishte Abdullah ibni Ebi Rebia. Flamurin ia kishin lënë ta mbante Talha ibni Ebi Talhaja.

Gjatë një çasti që nxehja ndërmjet të dyja anëve kishte arritur kulmin, një grup prej pesëdhjetë vetësh, të cilët me në krye babanë e Ebu Handhalës, Ebu Amrin, kishin ardhur prej Medinës deri në Uhud në anën e besimtarëve, aty ishin larguar prej tyre për të mbajtur anën e idhujtarëve, e sikur të mos mjaftonte, tani po luftonin edhe kundër tyre. Madje ata edhe filluan të sulmonin.

- O fisi i Eusit, - bërtiste ai në krye të grupit.

Ndërsa ata që e panë se ai që po i sulmonte ishte Ebu Amiri, ia kthyen:

- Ah fëlliqësirë që Zoti të marrtë shikimin! E pas këtij reagimi, lufta quhej e filluar.

²⁴⁰ Uakidi, *Megazi*, 1/224; Said ibni Mansur, *Sunen*, 2/356

Me këtë shkëndijë nisi flaka e luftës, dhe ndërkaq filluan të dëgjo-heshin zërat e grave të kurejshëve. Ato nxisnin ushtarët e tyre kundër myslimanëve me poezi dhe këngë të ndryshme. Me goditjet që ato bënin mbi daullet që kishin marrë me vete, cytja për t'u treguar sa më të egër ishte e pashmangshme.

I Dërguari i Allahut, i Cili e vuri re menjëherë këtë fakt, filloi të lutej:

- O Allah! Vetëm me emrin Tënd hidhem në sulm, e po vetëm me emrin Tënd rend mbi armikun; përbalja ime me këtë farë armiku bëhet vetëm për emrin Tënd, o Allah! Ti je i Vetmi ku unë mund të gjej mbështetje, Sa mbështetje e mirë që je Ti!

Prijësi i umetit

Më në fund, në mesin e idhujtarëve doli njëri, i cili kërkonte ndonjë trim që të përballej drejtpërsëdrejti me të. Njerëzit, me të parë qëndrimin e tij tërë madhështi, u duk që u tërhoqën paksa. Burri, i cili po priste mbi devenë e tij në ngjyrë të përhimë, e përsëriti fjalën e tij edhe njëherë për të dytën herë, e mandej edhe për të tretën. Pas një qëndrimi ashtu pa folur të asnjërit, Zubejri u hodh një hap para. Lëvizte aq shpejt sa që ata që e ndiqnin me sy nga pas e kishin thujse të pamundur ta kapnin çdo lëvizje të tijën.

Një të mbërritur pranë devesë së idhujtarit që rrekej t'u shiste mend gjithë besimtarëve, porsi luanët që i hidhen sipër gjahtarëve të tyre, u vërsul mbi devenë e tij. Kjo ishte një panoramë që nuk ishte rastisur shoqja ndonjëherë më parë. Përleshja e tyre po bëhej mbi devenë e idhujtarit. E kishte kapur aq keq armikun, sa që nuk po ia lejonte as ta lëvizte nga vendi shpatën. Profeti i Njerëzimit, i Cili po e ndiqte nga larg tërë këtë pamje, tha:

- Kush e ka shpinën më afër tokës ka për të vdekur!

Vështtrimet u drejtuan edhe njëherë andej nga po bëhej përleshja. Të gjithë po merrnin një frymë rehat. Pa kaluar shumë kohë, Zubejri i dha edhe goditjen e fundit mohuesit që tashmë ishte rrëzuar prej devesë së tij, duke e bërë atë që të shtrihej i pajetë mbi sipërfaqen e pluhurt të tokës.

- Çdo profet ka nga një dishepull. Dishepulli im është Zubejri, - shtoi Krenaria e Njerëzimit paqja qoftë mbi Të.

Pas këtyre fjalëve u kthye nga sahabët e Tij fisnikë. Ishte një pikë e

dobët, ndaj të cilës ata duhet të tregoheshin shumë të kujdesshëm e ta kuptonin.

- Nëse nuk do të dilte Zubejri në këtë dyluftim, do të dilja unë.

Disfata e ushtrisë mekase

Të parët ishin flamurbajtësit ata që binin. Në vend të atij që binte, vinte një tjetër, e kështu me radhë, por për të gjithë sikur të ishte shkruar i njëjti fat. Atë ditë të Uhudit, nga e njëjta familje ranë dëshmorë shtatë vetë.

Tashmë detyra e mbajtjes së flamurit u ngeli grave mbi supe. Ushtria e idhujtarëve po pësonte humbje pas humbjeje. Me t'i rënë në tokë koka atij që sapo e merrte flamurin, në mes tyre nuk kishte ngelur askush që të merrte guximin për të kryer atë detyrë. Ishte pikërisht një grua, Amra binti Alkameja që deshi ta merrte përsipër këtë detyrë.

Vetëm se tanimë ishte tepër vonë. Nuk kishte më asnjë kuptim që ai flamur të valëvitej edhe njëherë. Kishte kohë që ushtria e tyre kishte filluar të zgjidhej si kokrrat e një kalliri të shprishur. Gratë e mohuesve po e copëtonin mishin e tyre që ushtarët e tyre të ktheheshin, por ata jo që jo, rendnin kush të humbte më parë prej syve. Vetë Hindi, gruaja e Ebu Sufjanit, u dilte përpara burrave trima që tanimë u kishin filluar të dridhurat, e duke e bërë veten e saj si një barrikadë kur hapte krahët, i ndalonte që të ktheheshin.

Nuk ishte vetëm flamuri që një më dy plandosej për dheu. Deri në çastin kur atë e mori në dorë Amra binti Alkameja, në mes të idhujtarëve vdiqën shumë njerëz, për të mos u ngritur dot më më tej.

Tashmë, myslimanëve u kishte ngelur veç t'i ngrinin e t'i ndiqnin me vrap. Allahu (xh.sh.) po u bënte atyre të mundur një tjetër fitore.

Çasti që nuk u ruajt dot delikatesa në bindjen ndaj urdhrit

Atë ditë, kalorësit e ushtrisë së mekasve kishin sulmuar për tri herë me radhë, por ishin kthyer prapë mbrapsht nga stuhia e heshtave që ua kishin ndërprerë vështrimin, e bashkë me të edhe sulmin. Me të vërtetë, kuajt e kishin të pamundur të përparonin kah ajo shumësi shigjetash dhe heshtash. Tanimë po kuptohej më së miri paralajmërimi i përsëritur aq shumë herë prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

Vetëm se lëvizjet nga t'u mbanin këmbët të ushtrisë mekase bënë

që në mesin e shigjetarëve të ndodhnin disa ndarje në mendimet e tyre. Disa prej shigjetarëve, me të parë ecurinë e kësisojshme të luftës, filluan t'i drejttoheshin kështu të tjerëve:

- O njerëz! Shihni se ç'mall lufte... shihni, gjithë ky mall! Përse rri- ni të gjithë këtu si të tulatur, kur Allahu na fali gjithë këtë mall, duke i bërë mekasit që të pësojnë edhe njëherë disfatë. Ja, po e shihni që sërish janë vëllezërit tanë fitimtarë. Le t'u shkojmë nga pas mekasve e të fillojmë të mbledhim mall bashkë me vëllezërit tanë.

Këto fjalë po tregonin grisjen e parë në perden e Uhudit. Dukej sikur e kishin harruar fare kuptimësinë e urdhrit profetik. Dukej që e kishin interpretuar si të rrinin aty derisa lufta të dukej se ishte fituar. Vetëm se Profeti ynë i pati këshilluar me këmbëngulje, që të rrinin aty derisa të përfundonte krejt lufta, duke ia tërhequr vëmendjen sidomos te ky fakt.

Haptazi, kjo do të thoshte të hapje një vrimë në hartën e luftës. Abdullah ibni Xhubejri, bashkë me disa të tjerë që mendonin si ai, u trembën përballë këtyre fjalëve, andaj iu kthyen atyre me këto fjalë:

- A nuk e dëgjuat Resulullahun (s.a.s.) tek ju thoshte: "Ju do të na ruani ndaj çdo rreziku që mund të na vijë nga pas shpine." Sa shpejt që i harruat fjalët e Tij.

Sipas tyre, këto paralajmërime nuk duhet të kuptoheshin kurrsesi kështu siç i interpretonin vëllezërit e tyre që po i kritikonin. Edhe ata kishin disa mendime në të cilat mbështeteshin:

- Resulullahu, teksa na thoshte të gjitha këto që përsëritët ju, nuk e kishte aty fjalën.²⁴¹

Interpretimi që ata po bënin, tregonte sikur duhet të niseshin një sahat e më parë për të mbledhur plaçkë lufte. Aq sa, tanimë krah Abdullah ibni Xhubejrit kishin ngelur vetëm një grusht shigjetarësh.

Në anën tjetër ishte Halid ibni Velidi që një rast të tillë kishte kohë që mezi po e priste. Bashkë me ta ishin edhe dyqind kalorës që po e kuptonin më së miri gjithë ç'po ndodhte. Po përgatiteshin të gjithë që t'i sulmonin nga pas. Halid ibni Velidi nga ana tjetër, do të ndihmo- hej edhe prej Ikrime ibni Ebu Xhehlit.

Një lëshim, sado i vogël që dukej nga jashtë, ishte duke ndry- shuar të gjithë fatin e luftës. Kjo ishte një përvojë e hidhur, por kuptohej mirë, se jo vetëm kaq, por Profeti ynë i Dashur i kishte

²⁴¹ Ibni Sad, *Tabakat*, 2/41, 47, 4/476; Taberi, *Tarih*, 2/62

dhënë sakaq një mesim të mirë krejt njerëzimit, jo vetëm atyre shigjetarëve, nëpërmjet këshillave të Tij. Me një fjalë, urdhrat që vinin prej njeriut që ke mbi krye, duhen zbatuar pa u vënë më parë në peshoren e gjykimit apo interpretimit. Kur të jetë nevoja për ndonjë interpretim tjetër, është më e mira që fillimisht ajo t'i bëhet e ditur njeriut që qëndron në krye.

Grupet e kalorësve, në këtë ambient ku nuk mbërrinte shiu i shigjetave, po realizonin një sulm të suksesshëm. Puna e parë e tyre ishte që të rrëzonin dëshmorë Abdullah ibni Xhubejrin me ata pak shigjetarë që kishin ngelur atje, të bindur ndaj këshillave të Profetit të tyre të Dashur. E më tej, me tërë fuqinë e tyre, do të sulmonin ushtrinë e myslimanëve, të cilët po mbledhnin plaçkë lufte, kur ushtria mekase kishte marrë rrokopujë, duke ikur nga sytë këmbët për andej nga kishin ardhur. Në vesh të vinin zërat:

- Për hir të Uzës! Në emër të Hubelit! – ishin disa prej murmurimave që ngriheshin në qiell si këllthitje. Me çdukej era e mëngjesit kishte ndryshuar drejtim, e tanimë po ecte kundër fatit të myslimanëve.

Atë ditë, mbi Uhud po ngrihej një re pluhuri që nuk kishte bërë vaki asnjëherë më parë. Sepse, tani, përballë myslimanëve që ishin përballur me armikun e egër e të pamëshirshëm, po vinte edhe ajo pjesë e ushtrisë mekase që kishte nisur të kthehej e mundur. Myslimanët gjendeshin tani midis dy zjarreve.

Në sytë e të gjithëve ishte e qartë atmosfera e një paniku të përshtkrueshëm. Në mesin e myslimanëve kishte aq shumë që patën menduar se lufta mbaroi, saqë një pjesë e mirë i kishin lënë shpatat më një anë. Kjo ishte një psikologji e çlirimit nga detyra e luftës, pasi gjithçka gjoja kishte përfunduar. Në shpatullat që kishin ardhur deri në Uhud me frikën se nuk do të ishin të denjë për Resulullahun (s.a.s.), tanimë qëndronte një ngarkesë akoma më e rëndë. Me sa duket, ky hap që ishte hedhur në fillim, do të sillte edhe disa gabime të tjera nga pas, por ky do të ishte në fakt një mesim për të gjithë ata që do të vinin më pas.²⁴²

Ashtu siç kishte ndodhur në Bedër, edhe këtu po dëgjohej një zë:

- O robër të Allahut! Shihni vëllezërit tuaj, dhe rendni edhe ju në mesin e tyre që të luftoni!

²⁴² Al-i Imran, 3/155

Ky zë fillimisht nxiti ata idhujtarë që po ktheheshin mbrapsht, të cilët, me të parë se Halid ibni Velidi bashkë me Ikrime ibni Ebu Xhehlin po sulmonin mbi myslimanët, u kthyen edhe njëherë në fushën e betejës.

Mesazhi që pruri Xhebraili Fjalëdrejtë (a.s.) do të mund të shprehej me këto fjalë:

- Allahu e mbajti fjalën e dhënë për ndihmën që ju dërgoi: Ju, me lejen e Tij, ishit duke e mundur armikun. Kështu, fjala e Tij e dhënë po realizohej deri në çastin që po ju tregohej fitorja, që aq shumë e dëshironit! Mirëpo më vonë, ju u treguat të pabindur, filluat të mendonit ndryshe prej urdhrit që ju ishte dhënë, treguat çarje midis vedi. Disa prej jush, në ato çaste, mendoi për interesa të kësibotshme, e disa të tjerë menduan për interesa të lidhura me botën e përtejme. Kështu që, Allahu (xh.xh.) për t'ju sprovuar, e tërhoqi ndihmesën që po ju jepte, e saora ju u mundët. E bashkë me të, Allahu ju fali juve gjynahet tuaja. Allahu është zotëruesi i vërtetë i mirësisë dhe ndihmesës.²⁴³

Ndërsa djalli që kishte marrë trajtën e Xhual ibni Surakasë, në majë të kodrës së Ajnejnit, thoshte këto fjalë:

- Muhamedi u vra!

Këto ishin dy fjalë që do ta rrëzonin përtokë gjendjen shpirtërore të çdo besimtari mysliman. Çdo fatkeqësi vinte pak më e madhe se e para, saqë e bënte të harrueshme atë të mëparshmen. Të gjithë besimtarëve iu këputën krahët, e iu shterën fuqitë. Me të dëgjuar këto fjalë, ata filluan të thoshin:

- Nëse ka vdekur me të vërtetë Resulullahu (s.a.s.) atëherë le ta sakrifikojmë veten tonë duke luftuar për hir të fesë që Ai na pruri. Le të qëllohem derisa të biem dëshmorë ashtu siç i ka hije një besimtari. Nuk ishin të paktë ata që thoshin këto fjalë. Vetëm se asnjë orvatje e myslimanëve që kishin ngelur në mes të dy zjarreve nuk do t'u bënte dot ballë dy zjarreve që i kishin rrethuar ata.

Të gjitha këto lindnin si rezultat i mosbindjes ndaj urdhrit të të Dërguarit të Allahut. Sepse po të dëgjohej fjala e Mbretit të mbretërve, Profetit të mbarë njerëzimit, Muhamedit paqja qoftë mbi Të, atëherë kjo disfatë nuk do të kishte ndodhur, e sakaq do të dilej nga kjo luftë me një fitore të paqtë dhe fitimprurëse si në rastin e betejës së Bedrit.

²⁴³ Al-i Imran, 3/152

Ndërsa tani do të kishim të bënim me një gjendje tejet të vështirë, e sipas kësaj gjendjeje duhej nxjerrë dhe një strategji që të ishte sa më e frytshme.

Durimi i Profetit tonë (s.a.s.)

Në këto çaste që fushëbeteja ishte kthyer në një shesh gjykimi, Resullullahu nuk kishte bërë as lëvizjen më të vogël, por kishte qëndruar i palëvizur në vendin e Tij. Ai po rrinte në vendin më të afërt me ushtrinë e mosbesimtarëve, duke shigjetuar çdonjërin syresh që afrohej drejt Tij. Në këto çaste i ishte thyer edhe njëri prej grepave të harkut që mbante në duar. Pranë kishte vetëm shumë pak veta, të cilët gërthisnin se do ta bënë edhe fytyrën e tyre mburojë, nëse do të ishte nevoja për të mbrojtur të Dërguarin e Allahut paqja qoftë mbi Të.

I Dërguari i Allahut, me t'i parë ata që po tërhiqeshin të frikësuar.

- Eja menjëherë këtu tek unë, – i tha njërit syresh, - unë jam i Dërguari i Allahut, që ky lajm të përhapej dhe ushtria e përçarë të mund të mblidhej edhe njëherë kundër armikut.

I Dërguari i Allahut kishte ngelur në mes të harbimit të luftës. Idhujtarët, me ta parë se Profeti po ia arrinte qëllimit që t'i mblidhte edhe njëherë ushtarët e Tij rreth vetes, vendosën ta përfshinin Atë në një stuhi tjetër shigjetash.

Për një çast u dëgjua zëri i Abdullah ibni Shihabit:

- Tregomëni Muhamedin! – thoshte ai. Sepse nëse ai shpëton sot, atëherë mua dimëni të vdekur.

Dhe teksa e thoshte këtë, nuk e vinte re, që e kishte në krah të tij. Villte gjithë atë vrer, se gjoja do të vriste të Dërguarin e Allahut, por çë do se nuk po e shihte se ku gjendej. Safuan ibni Umeje do të tallej shumë me të në të ardhmen pasi ai nuk kishte arritur as të shihte njeriun që e kërkonte aq shumë dhe e kishte në krah.

Vetëm se ky nuk ishte një problem vetëm për Abdullah ibni Shihabin. Bashkë me të ishin edhe katër shokë të tij që vuanin se nuk po e gjenin dot Muhamedin, por që në fakt e kishin aq pranë. Ishin marrë vesh me njëri-tjetrin që të përpiqeshin me jetë a vdekje, por ta vrisnin Profetin. Megjithatë asnjërit nuk iu bë mbarë që t'ia plotësonin dëshirën vetes.

Atë ditë aty gjendeshin aq shumë trima, si Aliu i nderuar, Zubejr ibni Auami, Talha ibni Ubejdullahu, Ebu Duxhane, Harith ibni

Thime, Hubab ibni Mundhiri, Asim ibni Thabiti dhe Sehl ibni Hunejfi, të cilëve nuk ua bënte syri tërt përballë asnjë armiku, sado i fuqishëm të ishte ai. Dhe ishte një përcaktim hyjnor që ata u kthyen të gjithë gjallë prej kësaj lufte kaq të përgjakshme. Këta njerëz që i kishin ndryshuar rrjedhën betejës së Uhudit, po i jepnin njerëzve të së ardhmes pikërisht këtë mesazh: “Nëse doni që të dilni përherë të fituar në zgjidhjen e problemeve, duhet të gjendeni përherë me nijet të pastër dhe veprim të pandërprerë përballë çdo gjëje që mund t’ju zërë shikimin.” Zaten edhe exheli, megjithëse në pamje të parë është i fshehtë për të gjithë njerëzit, në plan të paracaktimit hyjnor ai është i mirëpërcaktuar, kështu që nuk mund të bëhej fjalë për kurrfarë ndryshimi. Gjithë ata njerëz që luftonin njëkohësisht duke mbartur edhe frikën, “Aman se mos vdes!”, dhe që u kthyen shëndoshë e mirë nëpër shtëpitë e tyre, nuk ishin të paktë për të qenë nga një shembull i mirëfilltë i kësaj gjendjeje.

Synimi i vërtetë dhe përfundimi i hidhur

Padyshim që qëllimi i vetëm i idhujtarëve ishte i Dërguari i Allahut, kështu që të gjithë ishin vendosur në radhë, kush ta sulmonte më parë Atë. Një idhujtar i quajtur Utbe ibni Ebi Uakas²⁴⁴, goditi katër herë me radhë me gura, e njëri prej tyre ra mbi fytyrën e bukur të Profetit tonë të dashur paqja qoftë mbi Të. Kështu që Atij iu thye dhëmbi i djathtë poshtë, nga të parët, e buzët filluan t’i gjakoseshin prej plagës. Shigjetat dhe gurët që binin mbi të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) nuk kishin të reshtur. Për një çast u dëgjua zëri i Ibni Kamias:

- Na edhe njëherë! Unë jam ibni Kamia, - thoshte ai, dhe godiste njëra pas tjetrës në drejtim të Krenarisë së Njerëzimit.

- Allahu të ardhhtë hakut! – i përgjigjej i Dërguari i Allahut.²⁴⁵

- Kush do t’u dalë kundër gjithë këtyre, -u dëgjua prej Tij, por pas pak u dëgjua një tjetër zë.

- Unë, o i Dërguari i Allahut!

Kur u kthye shikimi andej nga kishte ardhur zëri, u duk fytyra e një gruaje, e cila në duar mbante një matara uji, me dorën të cilën e kishte të mbledhur me një bezë. Kjo nuk ishte asnjë tjetër, pos Nesibe binti Kabit, e cila kishte ardhur në Uhud menjëherë sapo e kishte

²⁴⁴ Suhejli, *Raudu'l Unf*, 3/263; Ibni Esir, *Usudu'l Gabe*, 2/124

²⁴⁵ Taberani, *Muxhiemu'l Kebir*, 8/130; Ibni Sejjidin-Nas, *Ujunu'l Eser*, 1/418

kuptuar rëndësinë e gjendjes në të cilën ndodheshin myslimanët. Ishte afruar deri pranë të Dërguarit të Allahut, e po muntohej që ta mbronte nga goditjet që vinin në drejtim të Tij. Edhe ajo tundte shpatën e saj, e kur ishte nevoja edhe godiste me shigjeta, duke u munduar kësisoj, që edhe ajo vetë, të mund t'i jepte hakun luftës. Një të dëgjuar Ibni Kamian, që ngjante se po i ushtronte trysni të Dërguarit të Allahut me fjalët e tij të mbrapshta, u nis në drejtim të tij bashkë me Musab ibni Umejrin, duke kërkuar kësodore që ta vriste. Vetëm se Ibni Kamia atë ditë kishte veshur dy parzmorë, e asnjëra prej goditjeve të Nesibes nuk do të vlenin për kushedi çfarë.

Musab ibni Umejri, i cili atë ditë po mbante në dorë flamurin e të Dërguarit të Allahut, po luftonte ashtu siç i ka hije vetëm një luani të vërtetë. Madje, është aq e hidhur të thuhet, se në Uhud merrnin pjesë edhe shumë mekas të cilët kishin ardhur deri aty enkas për të marrë hakun e Bedrit. Në mes tyre gjendeshin edhe nëna e Mus'abit, Hunasi, e bashkë me të edhe vëllai i tij, Ebu Aziz ibni Umejri, i cili, edhe ai kishte qenë një nga pengjet e betejës së Bedrit, por ishte lëshuar përkundër taksës që ishte vendosur.

Mus'abi kishte një besim të çeliktë, të cilit ishte e pamundur të mund t'i qëndroje përballë. Kjo përçarje e shkurtër e kishte çoroditur krejtësisht. Në njërin dorë kishte flamurin, në tjetrën shpatën, e po luftonte me gjithë shpirt.

Ibni Kamia ishte betuar se do të vriste Resulullahun. Mus'abi i veshur me parzmorë ngjante jashtëzakonisht shumë me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Andaj Mus'abi ishte kthyer në synimin kryesor të idhujtarëve. Sakaq, Ibni Kamia u ngul përballë tij. Në fillim ishin shpatat ato që u bënë gati, dhe goditjet filluan të ndiqnin njëra-tjetrën. Kjo ishte një përballje tejet e ashpër, e cila u finalizua me rënien dëshmor të Mus'ab ibni Umejrit. Megjithëse trupi i tij e mbaroi funksionin e planifikuar, shpirti i tij shëtiste krahëhapur në mes të vëllezërve të tij...

Megjithëse iku Mus'abi, flamuri nuk mund të ngelej përtokë. Tani, atë po e mbante në duar një engjell në pamjen e Mus'abit.

Ibni Kamia besonte se kishte vlarë Resulullahun. U kthye i gëzuar nga kurejshët, dhe u dha lajmin "e gëzueshëm" se kishte vlarë Muhamedin. Gëzimi në mes tyre nuk kishte të shpjeguar. Kjo fjalë jehoi në gjithë sipërfaqen e Uhudit. Disa syresh po lëshonin shpatat... disa të

tjerë u këputën krejt prej hidhërimit.

Omeri i nderuar u kthye në një të çmendur me të dëgjuar këto fjalë:

- Të mos dëgjoj prej askujt, se “Muhamedi vdiq!”, ose kam për t’ia ndarë kokën prej trupit.

Sepse ai e kishte të pamundur ta besonte një diçka të këtillë.²⁴⁶

Për një çast, Malik ibni Duhshuni shkoi pranë Harixhe ibni Zejdit për t’u siguruar se ishte e vërtetë ajo që thuhej për vdekjen e Muhamedit. Harixhja me të dëgjuar këtë pyetje, iu përgjigj:

- Edhe sikur të kenë vrarë Profetin tonë, dije se Allahu është Jetëdhënës (Hajj), kështu që Ai kurrsesi nuk mund të vdesë. Zaten i Dërguari i Allahut e kreu misionin që i ishte ngarkuar prej Zotit. Kështu që më mirë çohu dhe lufto siç të takon për fenë që Ai të pruri!

Një sjellje e ngjashme do të vinte edhe prej Sad ibni Rebisë. Patën shkuar edhe pranë atij, dhe përgjigjja ishte e njëjtë. Kjo ishte çështja për të cilën sahabët ishin më të ndjeshëm, kështu që të gjithë po pësonin një goditje çmendurie. Sa mirë që koha që ata të merrnin veten nuk zgjati shumë, dhe duke marrë parasysh përjetësinë e kumtit që u pati prurë Profeti i nderuar, vendosën që ta jepnin edhe jetën për hir të rrugës që Ai u pati mësuar. Ata madje ua theksonin edhe të tjerëve sesa e domosdoshme ishte që të jepej edhe jeta, nëse do të ishte e nevojshme, për një çështje kaq të madhe.

I pari që e vërejti se Profeti i dashur ishte gjallë, e nuk kishte vdekur siç ishte thënë, dhe që ua përhapi lajmin e gëzuar edhe sahabëve të tjerë, ishte Kab ibni Maliku. Çdokujt që ai haste, i thoshte:

- E pashë me këta sy! I është mbushur fytyra në gjak, por është i gjallë. O besimtarë! Sihariq! Ja ku është i Dërguari i Allahut, - thoshte ai, dhe kësodore ua bënte të ditur të gjithëve, se i Dërguari i Allahut ishte ende gjallë, në mes tyre. Uhudi do të merrte edhe njëherë jetë nëpërmjet këtij zëri. Edhe njëherë zbriti jeta në Uhud.

Vetëm se i Dërguari i Allahut e paralajmëroi Kabin, i cili gati sa nuk fluturonte prej gëzimit, që të heshtte. Sepse një sjellje e këtillë do të thoshte t’i jepje armikut një adresë të sigurt.

Megjithatë, sërish mëshirë

Harku i Profetit tonë të dashur ishte thyer, dhe dy pjesë të tij me maja kishin goditur fytyrën e bekuar të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

²⁴⁶ Taberi, *el- Xhamiu'l Bejan*, 4/144; Salihi, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 4/206

Nuk kishte ngelur vetëm me caq, por edhe ishte rrëzuar në një prej gropave, që Ebu Amiri, i cili ishte larguar në anën e mosbesimtarëve, i kishte hapur si kurth për të zënë besimtarët. Ishte në një gjendje sikur nga çasti në çast do t'i binte të fikët.

Këto ishin disa pamje që sahabët i pikëllonin më tepër se çdo gjë tjetër. Aliu i nderuar u hodh i pari që ta ndihmonte. Saora në gropë zbriti edhe Talha ibni Ubejdullahu, ku Ai rrinte në këmbë duke u mbajtur mbi një heshtë. Ata po e ndihmonin Atë që të dilte prej andej me tërë atë peshë të dy parzmoreve. Pa kaluar shumë kohë, Talhas i erdhi në vesh një kompliment shumë i ëmbël:

- Sot, Talhaja i meritoi të gjitha.

Tanimë atij i kishte ikur e gjithë lodhja e Uhudit, dhe i kishte harruar të gjitha vuajtjet e luftës. Talhaja i nderuar u bë me krahë prej gëzimit. Tanimë ai po jetonte një lumturi që nuk e kishte ndjerë asnjëherë përgjatë gjithë jetës.

Megjithatë, Krenaria e Njerëzimit ishte ende shumë i prekur; a mund të sillëshin kështu me një profet që e kishte falur gjithë jetën e Tij vetëm për t'i nxjerrë ata në bregun e shpëtimit? Nga njëra anë fshinte gjakun që i lagte mjekrën e bekuar, ndërsa nga ana tjetër bënte pyetjen e përsëritur, se si mund të gjente shpëtim një popull që gjakoste gojën e Profetit të vet. Kur Ai vetëm se po i ftonte drejt rrugës së shpëtimit, në kohën që ata ftonin vetëm drejt rrugës së djallit. Ai i ftonte kah udhëzimi, e ata nga shturja... Ai i ftonte ata për në Xhenet, e ata e ftonin Atë për në Xhehenem...

Kjo ishte një panoramë e padurueshme për të gjithë besimtarët. Nga fytyra e Profetit, për të Cilin ata ishin gati të falnin edhe jetën, po rridhte gjak. Ata që afroreshin që ta ndanin sadopak hidhërimin e Tij, ngrinin duart e nuk i kursenin mallkimet për ata që kishin guxuar të bënin diçka kaq të pahijshme.

- Hapi duart dhe mallkoji o i Dërguari i Allahut! – thoshin ata njëzëri.

As në këtë rast nuk i ngrinte duart Ai, për të mallkuar ata që nuk kishin lënë dhimbje pa i shkaktuar. Teksa fshinte mjekrën e bekuar, që mbulohej herë pas here nga gjaku, thoshte:

- Unë nuk u dërgova për t'i mallkuar njerëzit, por për t'i thirrur drejt mëshirës.

Si në çdo rast kur hasej ndonjë vështirësi e madhe, edhe kësaj here

erdhi Xhebraili Fjalëdrejtë, i Cili u sillte edhe njëherë paralajmërimin se ngarkimin me detyrën fisnike të besimit, apo dënimin e të paudhëve, e kishte në dorë vetëm Allahu i Madhërishtëm.²⁴⁷ U thoshte atyre, se megjithëse sot armiq të paepur, në mesin e tyre kishte aq shumë veta, që do të vinte dita, e ata do të deklaronin se ishin kthyer në anën e besimtarëve. Zaten kjo ishte edhe ajo që kërkonte i Dërguari i Allahut, kështu që hapi menjëherë duart, dhe filloi të lutej me këto fjalë:

- O Zot, fale Ti popullin tim, se ata nuk dinë!

Kishte nga ata trima, që përballë këtyre fjalëve, thanë fjalë të ngjashme, të ashpra, si ato të Omerit të nderuar:

- Nëna dhe babai im të qofshin falë, o i Dërguar i Allahut! Si mund të thuash kështu Ti, kur edhe Nuhu (a.s.) pati thënë: “O Zoti im! Mos i jep njerëzve të drejtën të jetojnë të lumtur, madje shuaja racën atyre!” Ti që, fytyra po të rrjedh gjak, dhëmbi të është thyer, e prapëseprapë po lutesh për ata, duke thënë: “O Zot, fale Ti popullin tim, se ata nuk dinë!”. Kur mjafton që Ti të lutesh njëherë, e Allahu na shuan të gjithëve njëherë e mirë, me farë e me fis, derisa të mos gjejmë dot më shpëtim.

Ky ishte ndryshimi i të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). I Dërguari i Allahut që kishte ardhur në këtë botë pikërisht për t’i marrë njerëzit për dore derisa t’i nxirrte drejt majave të përsosmërisë, nuk linte shkas që as në raste të tilla të vështira të kërkonte rrugë të paqes dhe qetësisë shpirtërore.

Megjithëse sjellja e Profetit ishte e këtyllë, sahabët prapëseprapë nuk do ta linin asnjëherë me kaq gjakun e Tij të bekuar. Hatib ibni Ebi Belteaja me ta parë situatën, dhe më tepër mllëfin e mbledhur në sahabët që rrinin përkrah Tij, e pyeti:

- Kush ta bëri këtë o i Dërguari i Allahut, - pyeste ai me këmbëngulje. E Resulullahu e tha krejt ashtu pa zë emrin e atij që e kishte goditur:

- Utbe ibni Ebi Uakasi.

Hatib ibni Ebi Belteaja ishte i vendosur.

- E ku është tani ai? – e pyeti ai edhe njëherë të Dërguarin e Allahut paqja qoftë mbi Të.

E Ai i tregoi atij vendin për nga ishte larguar Utbeja. Me të marrë shenjën e të Dërguarit të Allahut, Hatib ibni Ebi Belteaja mori drejtimin për anej, me shpatën të nxjerrë, dhe pa humbur shumë kohë, e gje-

²⁴⁷ Taberi, *el-Xhamiu'l-Bejan*, 7/194; Ibni Kethir, *Tefsir*, 2/114

ti dhe e vrau. Ndoshta kjo për të Dërguarin e Allahut do të merrte kuptimin, se duke u pastruar prej një njeriu të atillë, do të mund të shfajësonte një popull të tërë. Kështu që, i Dërguari i Allahut, për të shprehur gëzimin e Tij, i tha:

- Allahu qoftë i kënaqur prej teje! - e mandej u lut edhe njëherë.

Nga një dhëmb i humbur për çdo pjesë shigjete

Ebu Bekri i nderuar, me të parë gjakun që kishte mbuluar mjekrën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), deshi të hidhej menjëherë në sulm. Sepse për një prekje të vockël të të Dërguarit të Allahut, sikur edhe njëmijë Ebu Bekirë të flijoheshin, nuk do të kishte kurrfarë rëndësie. Vetëm se nuk ishte vetëm ai që mendonte kësisoj. Njëri prej tyre ishte edhe Ebu Ubejdeja, i cili doli në krye dhe tha:

- Për hir të Allahut, lejomë të ta nxjerr unë atë.

Sa më shumë që afrohej, aq më shumë prekej. Sepse Resulullahu po përpëlitej sa vjen e më tepër nga dhimbjet që i shkaktonin ato pjesë të ngelura në brendësi të mishit.

Ebu Ubejde iu afrua me shumë delikatesë të Dërguarit të Allahut. Fillimisht ai e mbajti me dorë, lehtësisht, nga maja, vetëm se dihej se ajo do t'i shkaktonte dhimbje të Dërguarit të Zotit paqja qoftë mbi të. Fillimisht ai mendoi që ta tërhiqte me dhëmbë atë pjesë që kishte ngelur jashtë, e dukshme. Në fillim ai kafshoi njërin, e tërhoqi me lehtësi, dhe sakaq njëra pjesë tashmë ishte hequr. Në fakt, sa mirë, ajo doli, por bashkë me të doli edhe diçka tjetër. Bashkë me të ishte shkukur edhe njëri prej dhëmbëve të Ebu Ubejdes.

Ebu Bekri i nderuar e pa këtë gjë, andaj shprehu dëshirën që tjetrën ta nxirrte ai. Mirëpo Ebu Ubejdeja nuk donte që ta linte këtë fat, dhe e mori këtë punë për sipër duke u betuar për Allahun se nuk do t'ia linte. E kafshoi sërish atë pjesë të shigjetës dhe e nxori, por bashkë me të ra edhe një dhëmb tjetër.²⁴⁸

Hamzai bie dëshmor

Gjatë gjithë betejës së asaj dite përballë të Dërguarit të Allahut qëndronte vetëm xhaxhai, por edhe vëllai i tij i qumështit, Hamzai. Vetëm prej duarve të atij njeriu, që ndër njerëz quhej ndryshe "luani i Allahut" ishin vlarë plot tridhjetë e një vetë. Ishte ai vrasësi i disa prej

²⁴⁸ Tajalisi, *Musned*, 1/3; Ibni Kethir, *el-Bidaje uen-Nihaje*, 4/34; Sire, 3/59

flamurtarëve të idhujtarëve, duke qenë një nga pikat kyçe në shtyrjen që ata të pësonin disfatë disa herë. Ishte e pashmangshme që një luan i tillë të mos i kishte edhe armiqtë të shumtë. Mbi të gjitha, ishte ai që e kishte vrarë Tuajme ibni Adijin, xhaxhanë e Xhubejr ibni Mut'imit gjatë betejës së Bedrit.²⁴⁹ Kështu që Xhubejri, pati thirrur pranë vetes Vahshiun, skllavin e tij për t'i thënë:

- Nëse vret Hamzanë, xhaxhanë e Muhamedit, i cili vrau xhaxhanë tim, dije se që nga ai çast je i lirë.

Atyre ditëve liria ishte dëshira më e madhe e një skllavi, kështu që edhe Vahshiu i kishte mprehur mjaft mirë shpresat. Çdo natë ngryste, e çdo agim gdhihej me ëndrrat për të vrarë Hamzanë. Ngaqë në hedhjen e shtizës ishte mjeshtër, tanimë ai kishte filluar të stërviste edhe grushtin, e çdo çast nuk e linte të shkonte pa u stërvitur me hedhje shtizash.

Uhudi ishte ndoshta rasti më i mirë për të, prandaj ai gjatë gjithë betejës vetëm ruante për të gjetur një rast të mirë nga ku ta shihte më mirë shënjestrën e tij, Hamzanë e nderuar. Vetëm se atij ishte e pamundur që të mund t'i afroheshe nga afër. Për një çast, kur arriti që ta shihte më qartë, për të qenë më i sigurt, vendosi që të pyeste dikë nga njerëzit përreth:

- Kush është ai burri atje?

- Hamzai!

- Ai që po kërkoi, - tha ai me vete, dhe sakaq filloi t'i afrohej duke u fshehur sa pas një peme, sa pas ndonjë guri. Kur po në atë çast, Hamzait të nderuar i doli përballë Siba ibni Abdiluzza.

- Eja këtu, - i tha ai, duke e vrarë edhe atë. Ndërkaq Vahshiu ishte afruar aq sa për ta pasur të lehtë që ta godiste, dhe po priste rastin më të mirë i fshehur pas një guri. Për një çast, Hamzait i ishte liruuar edhe parzmorja. Kjo ishte koha më e duhur për Vahshiun, kështu që ai e vërviti heshtën e tij.

Heshta iu ngul drejt e në kraharor. Edhe në atë gjendje, Vahshiu kishte dëshirë të ecte në drejtim të tij, vetëm se diçka e tillë ishte thujse e pamundur. Vahshiu as nuk e çonte dot nëpër mend se si mund të afrohej deri atje, madje edhe aty ku ishte e përkapi për një çast se tultatja nuk po dinte të mbaruar.

Sakaq Hamzai i nderuar po e dorëzonte shpirtin e tij si prijësi i

²⁴⁹ Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 1/515, 516

gjithë dëshmorëve. Ndërsa Vahshiu tashmë ishte një njeri që kishte fituar lirinë e tij. Zaten nuk kishte asnjëfarë qëllimi tjetër, u afrua dhe e nxori heshtën prej kraharorit të Hamzait, ia hapi atë, dhe prej andej nxori mushkërinë, të cilën ia çoi në fillim Hindit. E dinte se edhe ajo ishte jashtëzakonisht shumë e mllefosur karshi Hamzait. Të gjithë të afërmit e saj, përshi edhe babanë, ia kishte vrarë ai në betejën e Bedrit. E qartë, donte të shihte ndofarë lëvdate për punën që kishte kryer.

- Kjo është mushkëria e Hamzait, - tha ai. Sytë e Hindit u hapën sa për katër. Në sytë e saj vërehej lehtë emocioni se haku i saj ishte marrë.

Dhe Vahshiu, me të vërtetë që do ta merrte shpërblimin e merituar. Hindi fillimisht filloi ta hante me dhëmbë mushkërinë e Hamzait, e kur e pa se nuk po e kafshonte dot, e hodhi përtokë. Këto ishin çastet kur inati kishte kaluar çdo lloj caku. Pasandaj u kthye nga Vahshiu, të cilit i dhuroi gjithë ç'kishte, varëset, byzlykët dhe një pelerinë të bukur që e kishte hedhur kraheve. Duke i premtuar edhe dhjetë dinarë kur të ktheheshin nga lufta në Mekë.

Ndihmesa hyjnore dhe rigrupimi

Të gjithë po e shihnin se ç'të sillte një anashkalim i vogël. Ndoshta do të shihnin edhe shumë dëme të tjera në të ardhmen, por Allahu po ia tregonte këtë të gjithë atyre që gjendeshin përreth Profetit tonë, për t'ua tërhequr vëmendjen drejt një pike shumë të rëndësishme. Sepse ngadhënjimi kalonte përmes bindjes së plotë ndaj Allahut (xh. xh.) dhe të Dërguarit të Tij (s.a.s.).

Tani të gjithë tregoheshin aq të kujdesshëm, saqë kishin filluar të garonin, kush e kush të sakrifikoje edhe jetën e tij për të shpëtuar atë të të Dërguarit të Zotit. Këta njerëz, që njëherë mbroheshin krah kodrës, e njëherë dilnin në sulm të menjëhershëm, po e tregonin mjaft qartë se sa të vendosur ishin në luftën që bënin. Kishin dhënë edhe njëherë fjalën për të vdekur, dhe ishin betuar, se sido që të shkonte puna, nuk do t'u shkonte as nëpër mend që ta linin Atë paqja qoftë mbi Të vetëm. Tashmë ishin kapërcyer të gjitha përvojat e hidhura që ishin pësuar si pasojë e braktisjes së kodrës prej shigjetarëve, por edhe e lënies së shpatave prej disave, dhe ishte sërish i Dërguari i Allahut që po bënte ligjin në fushëbetejën e Uhudit. Ky ishte ndryshe emri i kthimit të disfatës në triumf, andaj zotëruesi i zgjuarsisë, Profeti ynë

i nderuar, Muhamedi paqja qoftë mbi Të po përgatiste panoramën e fundit që do të ngjyrosej me ngjyrat e fitores.

Një sinqeritet i atillë mund të dekorohet vetëm prej mirësisë së Allahut, andaj në zemrat e të gjithëve Allahu (xh.xh.) zbriti një qetësi të ngrohtë shpirtërore. Mbi ata ra një ndjesi aq e ëmbël gjumi, që dukej sikur do t'u binin shpatat nga duart, e ata nuk po e kuptonin. Njerëz si Ebu Talhaja, i merrnin sërish shpatat që u binin, por nga ndikimi asaj farë ndjesie, ishte e pamundur që të mos u rrëshqisnin shpatat nga duart. Ky ishte sikur mbi tërë ato dhimbje të kalonte një sfungjer pastrimi. Dukej qartë se bëhej fjalë për një ndihmesë hyjnore, e që të gjitha këto vuajtje pas pak do të gjenin fund.

Në mes të atyre që do të ndihmonin në fushëbetejë kishte edhe prej engjëjve. Lëre që ata gjendeshin aty që prej fillimit të luftës. Allahu kishte premtuar se do t'i ndihmonte besimtarët duke u dërguar edhe pesëmijë engjëj si ndihmës. Vetëm se kjo ishte një çështje e lidhur drejtpërsëdrejti me bindjen ndaj urdhrave të Allahut(xh.xh.) dhe të të Dërguarit të Tij (s.a.s.).

Ndërsa tani, të gjithë ishin të përdëlluar, duke e futur veten në një garë kush e kush të sakrifikohte më shumë në rrugën e Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Këta njerëz, që nga njëra anë tërhiqeshin anës malit, nga ana tjetër tregonin tërë sinqeritetin e tyre në këtë rrugë duke i dhënë luftës atë që ajo kërkonte. Kishin premtuar edhe njëherë më shumë për të vdekur, kështu që kjo do të thoshte se do të luftonte derisa frerët e luftës t'i kishte sërish i Dërguari i Allahut (pqmT). Tashmë i kishin tejkaluar vështirësitë e përvojës së hidhur që kishin përjetuar duke lënë bosh anën kodrinore, ku disa syresh kishte ndodhur që t'i linin shpatat. Ishte kohë që i Dërguari i Allahut kishte filluar edhe njëherë të zotëronte luftën. Ajo panoramë që në pamje të parë dukej sikur ishte disfatë, tanimë po kthehej në triumf. I Dërguari i Allahut po përgatiste tablonë e fundit të një arritjeje që do të finalizohet me fitore në këtë fushëbetejë të Uhudit.

Patjetër që një sinqeritet i tillë do të shpërblehet prej mirësisë së Allahut. Ai do t'u zbriste edhe njëherë atë rehati shpirtërore që ua pati zbritur në betejën e Bedrit. Mbi ta zbriti sërish një ndjesi e ëmbël gjumi, e cila i bënte gati t'u binin shpatat prej duarve. Do të vinte çasti që gjithë këto vuajtje do të gjenin fund.

Kishte edhe shumë engjëj që u vinin atyre në ndihmë në Uhud.

Megjithëse ata kishin qenë të pranishëm nga fillimi e deri në fund të luftës; Allahu kishte premtuar se do t'i ndihmonte ata me anë të pesëmijë engjëjve. Vetëm se kjo ishte e lidhur me delikatesën që do të tregohej në bindjen ndaj të Dërguarit të Allahut, prandaj edhe engjëjt ishin tërhequr kur kishin parë mosmarrëveshjen që kishte lindur në mes të shigjetarëve.²⁵⁰

Atë ditë, të gjithë sahabët patën parë dy luftëtarë të veshur krejt në të bardha, të cilët i rrinin Resulullahut (s.a.s.) nga të dyja anët. Ata ishin Xhebraili dhe Mikaili (a.s.). E shihnin se si ata e ndihmonin Atë përballë çdo rreziku që mund t'i kanosej.

Edhe vendin e Mus'ab ibni Umejrit (r.a.) që ishte vrarë prej Ibni Kamias po e zinte po një engjëll, i cili i veshur po si Mus'abi mbartte flamurin e të Dërguarit të Allahut.

Tërhiqet ushtria e mekasve

Koha sikur kishte ndaluar në Uhud; të dyja anët kishin dhënë shumë humbje të mëdha, aq sa Ebu Sufjani e shihte si humbje nëse do të sulmonin edhe njëherë kundër ushtrisë së Muhamedit paqja qoftë mbi Të. Ata kishin filluar edhe njëherë ta mblidhnin veten, e kjo i kishte frikësuar ata tej mase. Ata nuk po e kuptonin arsyen përse ishin larguar ata treqind ushtarë; ndoshta ata vinin edhe njëherë. E kjo do të thoshte drejtpërsëdrejti ekzistencë e rrezikut të afërt. Zaten nuk e kishin harruar aspak atë që u kishte ngjarë në fillim të betejës. Mbi të gjitha, të mos harrojmë, se ai ishte një nga ata që e njihte më së miri se ç'bënin myslimanët kur fitonin epërsinë e luftimeve.

Gjëja e parë që i erdhi në mendje ishte ta thërriste ushtrinë që të ktheheshin, e të mos e njollosnin atë gjysmëfitore që kishin arritur gjer tani. Por prapëseprapë kishte diçka që nuk ishte ende i sigurt, prandaj i hipi edhe njëherë kalit e u nis deri në afërsi të Uhudit.

- A e keni Muhamedin në mesin tuaj? – iu drejtua ai një grupi besimtarësh.

I Dërguari i Allahut (s.a.s.) i kishte paralajmëruar sahabët e Tij që më parë.

- Mos i ktheni përgjigje atij njeriu!

Prandaj edhe nuk doli asnjë zë prej tyre. Ai e përsëriti edhe tri herë

²⁵⁰ Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 1/287; Taberani, *Muxhëmu'l Kebir*, 10/301; Taberi, *el-Xhamiu'l-Bejan*, 4/81; Ibni Kethir, *Tefsir*, 1/412

të tjera atë pyetje kur e pa se ata nuk po i përgjigjeshin. Dukej që nuk ishte bindur akoma. Mandej, duke e pasur fjalën tek Ebu Bekri, tha:

- Mirë atëherë, por ibni Ebi Kuhafe, a gjendet midis jush?

Profeti ynë nuk donte sërish që ata t'i përgjigjeshin.

- Po Omer ibni Hatabi, a është midis jush? – pyeti ai kësaj here.

Dukej qartë që e njihte mjaft mirë anën tjetër, sepse po i thoshte një e nga një të gjithë emrat që mund të ishin në krye të betejës. Ata tanimë e kishin kuptuar, se sipas pyetjeve të tyre, ai do të merrte një vendim për luftën. Prandaj, edhe i Dërguari i Allahut, nuk e ndryshoi aspak sjelljen e Tij. Ai po i këshillonte ata, se duhet të vazhdonin duke mos u përgjigjur. Omeri i nderuar mezi po duronte pa i kthyer atij përgjigjet që meritonte. Pati kërkuar leje të posaçme sa herë që pyetej, por Profeti ynë assesi nuk ia pati lejuar.

- O i Dërguari i Allahut! A t'i përgjigjem unë?

Në Uhud sikur kishte nisur një tjetër luftë, por kësaj here ishte një luftë psikologjike.

- Mirë, përgjigju tani, - i dha Resulullahu leje Omerit që të fliste.

Ndërkohë, Ebu Sufjani ishte kthyer nga populli i tij dhe po bërtiste:

- Këta qenkan vrasë! Po të ishin gjallë medoemos do të përgjigjeshin.

Ai nuk e kishte përfunduar ende fjalinë e tij, kur në mbarë ambientin përreth Uhudit u dëgjua zëri buçitës i Omerit të nderuar.

- Pse gënjen, o armiku i Allahut! Allahu i la atë të gjithë gjallë vetëm për të të nxjerrë ty faqezi! Mos u gëzo aq shpejt, sepse të gjithë emrat që përmende pak më parë janë të gjithë shëndoshë e mirë.

Ebu Sufjani, po përjetonte një tjetër tronditje përbrenda. Kjo do të thoshte se Ibni Kamia kishte gënjyer veten. Me një fjalë, ai që ishte vrasë nuk kishte qenë Muhamedi, as Ebu Bekri, as Omeri. Nëse të gjithë këta emra jetonin, atëherë kjo do të thoshte që e kishin shumë të vështirë të vazhdonin më tej. Tashmë ishte akoma më i bindur se duhet të ktheheshin andej nga kishin ardhur. Nuk mund ta hidhte më në rrezik pjesën e mbetur të ushtrisë.

- O Hubel i lartë! – klithi ai fillimisht më shumë si për të fituar kohë. Me pak fjalë, donte të thoshte se besimi i tyre ishte më i lart se i tyri.

Në anën tjetër qëndronte Krenaria e Njerëzimit, i Cili i tha Omerit të nderuar:

- Ngrihu, o Omer, ktheju përgjigje!

Kush mund ta mbante më Omerin, më trimin e trimave.

- Padyshim që më i madhi dhe më i larti është Allahu! – tha ai.

- Kjo ditë është një ditë e ngjashme me ditën e Bedrit. Atë ditë ishit ju ata që na mbytët në mërzi, ndërsa sot është e kundërta, jemi ne që do të largohemi fytyrëqeshur e të gëzuar. – thoshte Ebu Sufjani.

- Asnjëherë nuk mund të jenë të dyja e njëjta gjë, – përsëriti Omeri, - ndërkohë që dëshmorët tanë hapin krahë drejt Xhenetit, ushtarët tuaj ka kohë që i kanë rënë Xhehenemit pash e më pash.

Ebu Sufjani nuk donte të ngelej mbrapa në fjalë, prandaj shtoi:

- Këtë e thoni ju. E nëse ajo është e vërtetë, atëherë mjerë ne! Lëre pastaj, që ne kemi Uzën, të cilën ju nuk e keni.

E cila fjalë mund ta mundte Omerin e nderuar.

- Zoti ynë është Allahu; ju nuk keni askënd që t'ju mbrojtë, – bërtiti ai kësaj here.

Vetëm se Ebu Sufjani nuk i kishte tejkualuar ende tensionet që ndiente përbrenda. I foli edhe njëherë Omerit të nderuar, të cilit i kërkoi që të afrohej paksa. Pasi mori leje edhe prej të Dërguarit të Allahut, Omeri lëvizi në drejtim të tij.

- Po të pyes për Allahun, o Omer? – pyeti ai. – Thuamë të vërtetën, a e vramë Muhamedin?

- Edhe unë po të betohem në Allahun se nuk është e vërtetë, – ia ktheu Omeri. – Madje Ai po ta dëgjon zërin tani, teksa ti je duke folur.

- Ti je njeri më i mirë dhe më Fjalëdrejtë se Ibni Kamia, – belbëzoi ai.

Ja, ky ishte emri i të përfaqësuarit siç e meritonte i Islamit. Edhe sikur për Uhudin të bëhej fjalë, Ebu Sufjani nuk kishte për të besuar njeriun e tij, por e kishte më të lehtë të besonte prej armikut, kundër të cilit kishte flakëritur shpatën gjatë gjithë luftës.

- Ju keni për të parë shumë të vdekur në mesin tuaj, të cilëve u janë copëtuar fytyrat e trupi. Ju betohem se unë nuk isha i një mendjeje me diçka të tillë, u thashë edhe të tjerëve, duke u munduar që të pengoja sa të më vinte dore. Kujdes! Në fillimin e vitit tjetër, vendi i takimit le të jetë Bedri, si herën e kaluar, – shtoi ai, dhe sakaq u kthye për në radhët e ushtrisë mekase.

Një t'u kthyer në mesin e ushtarëve të tij, dha urdhër për t'u kthyer drejt e në Mekë.

Ndërsa Ebu Sufjani kthehej bashkë me ushtarët e tij, i Dërguari

i Allahut (s.a.s.) donte që të ishte i sigurt që kjo të mos ishte ndonjë manovër e radhës prej Ebu Sufjanit. Pasi kishte edhe frikën se mos duke kaluar përmes Medinës u bënë ndonjë të keqe myslimanëve që kishin mbetur atje. Andaj i thirri sahabët pranë, për t'i këshilluar që t'i ndiqnin ata këmba-këmbës derisa t'i largoheshin Medinës.

- Nëse ata largohen duke u hipur deveve, pa zbritur nga ato, do të thotë se nuk kanë për të shkaktuar dëme gjatë rrugës, mirëpo nëse hipin mbi kuaj, atëherë do të thotë se kanë si synim Medinën! E nëse bëjnë diçka të tillë, atëherë do të thotë se kjo është një goditje pas shpine, kështu që ne, me lejen dhe ndihmesën e Allahut, do t'i godasim.

Sahabët e bekuar, me të marrë këshillat e nevojshme prej të Dërguarit të Allahut, shkuan pas armiqve deri në luginën e Akikut, duke iu afruar aq sa të merrnin vesh edhe ato që flisnin me njëri-tjetrin. Një grup idhujtarësh, thoshin se nuk mund të ktheheshin kësisoj, por t'ia mbanin për në Medinë, e t'i sulmonin të afërmit e tyre.

Safuan ibni Umeje i ndaloi ata të bënin diçka të tillë:

- As nëpër mend të mos ju shkojë! A nuk e shihni se si ata arrijnë të çohen edhe prej vdekjes e na sulmojnë. Është e pamundur që t'i bëjmë keq Muhamedit pa i vrarë më parë të gjithë ata që e rrethojnë. Le të ikim menjëherë prej këndeje pa e kthyer në disfatë këtë farë fitoreje që arritëm.

Këto ishin këmbënguljet e tij për të parandaluar planin e kobshëm që i vinte ndërmend Ebu Sufjanit. Sakaq, ushtarët mekas u hipën deveve që i kishin për rrugëtime të gjata, e u larguan.

Strategjia për ta kthyer mundjen në fitore ia kishte vlejtur, dhe ja ku, prej pamjes së një disfate, po shfaqej një tjetër triumf. Kjo pamje i pati çmendur ata, sepse i kishte lënë ballë për ballë me malin e Uhudit. Megjithëse për një kohë të shkurtër ishin lëkundur sadopak, tanimë ishin ata që po nënshkruanin mbi betejën e Uhudit.

Fushëbeteja e Uhudit pas lufte

Kur idhujtarët u larguan prej terrenit të luftës, sahabët bashkë me të Dërguarin e Allahut, zbritën për të mbledhur trupat e dëshmorëve të tyre, apo t'u jepnin ndihmë atyre që mund të ishin ende në jetë. Zaten ata që kishin ngelur të gjallë ishin lehtësisht të dallueshëm. Akoma nuk ishte e qartë nëse në mes të atyre trupave të palëvizshëm,

përveç dëshmorëve, kishte edhe ndonjë të plagosur. Përpara tyre po shpërfaqej një panoramë mizorie. Sepse çdo trup që u dilte përpara ishte bërë copë e çikë. U ishin prerë veshët dhe hunda aq sa nuk mund të njiheshin.²⁵¹

Ata që kishin rënë dëshmorë kishin kohë që kishin fluturuar, ndërsa ata që ishin ende gjallë ishin në një gjendje për ibret. Uhudi qante gjak. Profeti ynë i Dashur, i Cili u pikëllua shumë prej asaj që u ishte bërë bashkudhëtarëve të Tij, për një çast u dëgjua të thoshte këto fjalë:

- Kush mund të shohë për Sad ibni Rebian e të vijë e të më thotë; a është gjallë apo ka vdekur? E pashë njëherë, dhe kishte dymbëdhjetë plagë në trup.

Ndërkaq, doli njëri prej ensarëve, i cili u nis për të kërkuar për të.²⁵² Megjithëse bërtiti disa herë emrin e tij, por nga asnjë anë nuk dukej asnjë shenjë që ai të ishte ende në jetë.

- I Dërguari i Allahu po e pret me merak përgjigjen tënde! Edhe mua Ai më dërgoi zaten, - ndjeu ai një zë të vakët. Ndoshta ishin fjalët e fundit që dilnin prej buzëve të tij. Në trup kishte mbi dhjetëra shigjeta të ngulura, goditje heshtash dhe shpatash. Ia preku lehtë trupin, dhe i tha:

- Mua më dërgoi i Dërguari i Allahut që të vij e të shoh, “në është gjallë, apo ka vdekur, Sad ibni Rebiaja”.

- Mua quamëni të vdekur, tani, - ia ktheu ai me një fije zëri që i kishte mbetur, dhe nga pas shtoi: Dërgoi përshëndetjet e mia të Dërguarit të Allahut, dhe thuaji se që prej tani po ndjej aromat e Xhenetit. Si dhe po ju paralajmëroj, se nëse nuk e mbroni siç duhet të Dërguarin e Allahut, e i ndodh gjë, atëherë ta dini se në atëbotë do t’ju ngjitem nga pas e nuk kam për t’ju lënë të qetë. E atje nuk keni se ç’justifikim të më paraqitni.

Këto ishin fjalitë e tij të fundit, e bashkë me to i fluturoi edhe shpirti prej trupit në atë fushë të betejës në Uhud.

Gjendja e Hamzait

Në krye doli i Dërguari i Allahut:

- Ç’mund t’i ketë ngjarë xhaxhait tim, Hamzait, - thoshte Ai, dhe

²⁵¹ Ukaidi, *Megazi*, 1/275; Ibni Abdiberr, *Istiab*, 1/372.

²⁵² Thuhet që ky njeri ka qenë Muhamed ibni Meslemeja ose Ubej ibni Kabi. Shih: Suhejli, *Raudu’l Unf*, 3/281; Ibni Kethir, *el-Bidaje ue’n-Nihaje*, 4/44

kësodore kërkonte rreth e qark mos e shihte.

Ndërkaq atë e gjeti Aliu i nderuar në vendin e quajtur Lugina e Batnit, e sakaq rendi menjëherë për tek i Dërguarit të Allahut për t'ia bërë të ditur. Hamzait të nderuar i ishte shqyer kraharori, nga ku i kishin nxjerrë mushkërinë. Ishte pamja më e dhimbshme që mund të shohë një njeri. Zemra iu bë copë, e sytë rrëmbushur me lot. Resulullahu (s.a.s.) atëkohë kërkoi diçka me të cilën ta mbulonte. Nga ensarët doli njëri, i cili hoqi një prej rrobave që kishte veshur, dhe me të u mundua që të mbulonte një pjesë të trupit të Hamzait. Këtë do ta bënin, mandej edhe një tjetër, e pas tij edhe një tjetër.

Vetëm se nuk ishte vetëm Hamzai ai që kishte ngelur në atë gjendje. Atje gjendeshin të shtrirë gjithsej shtatëdhjetë Hamzanj, gjashtëdhjetë e katër prej të cilëve ishin prej ensarëve. Kështu që i Dërguari i Allahut ia dha Xhabirit njëren prej mbulesave, duke i kërkuar që me të të mbulonte të atin.

Kur erdhi halla e Tij, Safije binti Abdulmutalibi, e pa se ç'kishte ngjarë, tha:

- Kini kujdes me të! - Dukej që nuk donte që ta shihte të vëllanë në këtë gjendje. Zubejri me t'i dëgjuar këto fjalë, hodhi disa hapa para, në mënyrë që ta pengonte pamjen e dajës së tij. Mirëpo, Safija e largoi me krah të birin, për të parë të vëllanë që gjendej i shtrirë në mes të fushës së luftës.

- Hiqmu sysh! Tani nuk po më shohin as sytë, - tha ajo.

- O nënokja ime, Resulullahu (s.a.s.) kërkon që ti të kthehesh në shtëpi, - thoshte ai që ta qetësonte disimënyrë.

- E pse? Kam dëgjuar se është bërë një *musle* në rrugën e Allahut për vëllanë tim. Edhe pse nuk m'i do zemra ato që kam dëgjuar, unë do t'i shtrëngoj dhëmbët e do të bëj durim, - iu përgjigj ajo, por edhe Zubejri nuk mund të pajtohej me këtë situatë, kështu që rendi për tek i Dërguari i Allahut. I Dërguari i Allahut u përgjigj:

- Hapeni rrugën! Dhe ndërkohë, kur shkoi pranë Hamzait, gjeti njeriun e fortë, motrën e Hamzait trim, e cila po qantë mbi trupin e pajetë të të vëllait.

I Dërguari i Allahut i foli kështu, Ebu Katades, i cili nuk e përballoi dot tablonë që kishte përpara syve, andaj filloi t'i numëronte njëmijë e një sharje karshi kurejshëve:

- O Ebu Katade! Në fakt kurejshët kanë në mesin e tyre shumë

njerëz të drejtë. Ta dish, se kush ta teprojë prej tyre, është Allahu (xh. xh.) që ia merr hakun. Nëse Allahu të jep jetë të gjatë, ke për të parë se si do të të duken të pakta të gjitha adhurimet dhe punët e mira që ke bërë, karshi atyre që do të bëjnë ata. E kësisoj do të mërzhitesh me veten përse nuk ke bërë më tepër.

Në atë kohë të gjithë e kishin dëshirën e epërme që t'i dëgjonin ato fjalë edhe ndaj tyre prej gojës së Profetit tonë të dashur, mirëpo në atë çast zbriti Xhebraili (a.s.), i Cili tregoi se nëse do të kryhej një kundërpërgjigje karshi armikut, ajo nuk duhet ta kalonte kufirin e asaj që iu ishte shkaktuar myslimanëve, megjithëse sido që të ishte puna, më e mbara do të ishte që t'ia linin Allahut të Plotfuqishëm në dorë.

Dëshmorët i lihen amanet Fushës së Uhudit

I Dërguari i Allahut i kërkoi sahabëve të Tij që t'ua hiqnin parzmoret të plagosurve.

- Varrosini ata me gjithë rroba, e ashtu me gjak siç janë, këtu në fushën e betejës.

Kësodore, të gjithë këta dëshmorë po varroseshin ashtu të mbuluar më tepër prej gjakut se sa prej veshjeve të tyre.

I Dërguari i Allahut thirri katër herë *Allahu Ekber* aty ku gjendej Hamzai. Çdocilin prej sahabëve të rënë dëshmor, e mori përpara vetes për t'i falur namazin e xhenazes. Kështu që, në Uhud, atë ditë u fal shtatëdhjetë herë namaz xhenazeje, bashkë me të tjerët.

Filluan menjëherë të mihnin varre për ta. Megjithëse e kishin paksa të pamundur që të hapnin nga një varr më vete për secilin prej tyre. Kur erdhën për t'ia treguar të Dërguarit të Allahut, Ai u tha që të vendosnin nga dy nga tre për çdo gropë të hapur. Ato që thuheshin bëheshin menjëherë, pa u vënë fare në dyshim. Kur erdhi radha për t'i vendosur nëpër varre, ishin të pavendosur se kë të varrosnin më parë. I Dërguari i Allahut urdhëroi që të fillohej nga ata që dinin më mirë Kuran.

Abdullah ibni Amr ibni Haram ibni Xhemuh, Harixhe ibni Zejd, Sad ibni Rebi, Numan ibni Malik, Abdullah ibni Hashas dhe Abdullah ibni Xhahshi, pa harruar edhe Hamzanë e nderuar, ishin nga ata që u vendosën bashkë nëpër varre. Kishte pra edhe nga ata që iu lanë amanet Uhudit në grupe treshe.

Profeti i profetëve shikoi njëherë drejt Xhabirit të nderuar, i cili e kishte përqafuar duke qarë para se t'i varrosnin babanë.

- Në daç qaj për të, në daç mos qaj, por derisa të varroset ta dish se është nën hijen e engjëjve.²⁵³

Gjendja e fundit e Mus'abit të nderuar

Pranë të Dërguarit të Allahut, atë ditë erdhi edhe trupi i pajetë i Mus'ab ibni Umejrit, njeriut të cilin Ai e kishte dërguar në Medinë si mëkëmbës. Mus'abi, megjithëse i kishte sakrifikuar të gjitha, me krahë e me këmbë në rrugë të Allahut, e kishte fshehur fytyrën me turpin dhe drojën se nuk do të kishte më mundësinë të zgjaste krahun për të ndaluar ndonjë goditje që i bëhej Profetit tonë të Dashur. Fillimisht e kundroi ashtu me atë shikimin plot dhembshuri dhe mëshirë.

- Në mes të myslimanëve ka trima të atillë, që e kanë treguar besnikërinë e tyre në fjalën që i kanë dhënë Allahut. Disa prej tyre ikën, duke e mbaruar detyrën që u ishte ngarkuar mbi supe, ndërsa të tjerët janë në pritje të atij çasti. Nuk janë larguar as një fije nga rruga që patën premtuar se do t'i rrinin besnikë,²⁵⁴ - ishte ajeti që filloi Ai të këndonte.

Nuk gjendej qefin që ta mbulonin trupin e Mus'abit, flamurtarit të Islamit. E kishte prurë gjer këtu vështirësinë e kësaj jete, por tani po ikte nga kjo botë pa marrë me vete asnjë prej mirësive të saj. Menjëherë shkuan të lajmëronin të Dërguarin e Allahut.

- Mbulojini pjesën e sipërme të trupit, kurse pjesën e këmbëve mbulojani me barëra, - i këshilloi Ai.

Kur e pa se mbaruan së e mbuluar, u afrua pranë që ta shihte, dhe nga goja i dolën këto fjalë:

- Ç'rroba të mira e të bukura kishe veshur kur të pashë për herë të parë në Mekë. Nuk kishte djalë tjetër të Mekës që të mund të vishej si ti! Ndërsa tani, je një djalë me flokë të ngatërruar, brenda asaj trikoje të ashpër e të vjetërsuar. Kokën e ke brenda, por këmbët jashtë të kanë ngelur.

Mandej, Mëshira e Botëve paqja qoftë mbi Të u drejtua për nga fusha

²⁵³ Al-i Imran, 3/169; Ibni Kethir, *el-Bidaje ue'n-Nihaje*, 4/47, 48; Uahidi, *Esbabu Nuzu-li'l-Kur'an*, 132-3

²⁵⁴ Ahzab, 33/23

e Uhudit. Fjala e Tij tanimë nuk ishte më për Mu'abin, por për të gjithë dëshmorët e rënë gjatë kësaj lufte. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) po dëshmonte për ata që e kishin sakrifikuar trupin e tyre në rrugën e lartësimit të emrit të Allahut.

- I Dërguari i Allahut dëshmon, se në ditën e gjykimit, ju do të jeni dëshmorë pranë Allahut.

Të gjithë kishin diçka për të bërë, por kishin edhe shumë gjëra për t'i thënë atyre që kishin ngelur gjallë. U kthye nga ata dhe filloi të thoshte këto fjalë, të cilat duhet të viheshin si vathë në vesh prej të gjithëve:

- O njerëz, vizitojini ata dhe ejani në këto anë!.. Përsëndetini, sepse ju betohem për Allahun, se çdo mysliman që vjen enkas për të përsëndetur ata, ka për të marrë edhe ai përsëndetjen e tyre.

Dukej që disa prej sahabëve e ndjenin veten shumë të ndrojtur. Sepse ishin pikërisht ata që kishin kërkuar që të vinin për të luftuar, dhe kjo kishte çuar në humbjen e shtatëdhjetë vëllezërve. Ai ishte i Dërguari i Allahut, prandaj ata dukeshin që në fillim se e pranonin pa mëdyshje atë që po u thoshte Ai. Vetëm se i Dërguari i Allahut nuk po nënkuptonte asgjë me fjalët e Tij, madje nuk u kthye asnjëherë t'u thoshte: "A nuk ju thashë unë juve?". Sepse Ai donte që, këshillimin, ta bënte gjënë më të rëndësishme, pavarësisht çdo farë situatë që mund t'u dilte përballë. Andaj, kësaj radhe Ai veç u drejtua nga Krijuesi i shkaqeve, dhe pasi po ia linte amanet Uhudit, sahabët e Tij, tha këto fjalë:

- Mblihduni të gjithë, gjithnjë, bashkë! Unë do t'ju lëvdoj juve përpara Allahut.

Të kërkonte diçka i Dërguari i Allahut, e të mos e bënë sahabët menjëherë? Me t'i dalë këto fjalë nga buzët, ashtu siç ishin, burrat përpara, dhe gratë nga pas, filluan të rreshtoheshin nëpër safe.²⁵⁵ Të gjithë sa ishin u kthyen nga Qabeja dhe filluan të luteshin.²⁵⁶

Durimi i Medinës

Megjithë këto që kishin ndodhur, Medina po tregonte një vendosmëri të çeliktë, duke mos menduar aspak që të ushtronte trysni mbi

²⁵⁵ Ukidi, *Megazi*, 1/314

²⁵⁶ Buhari, *Edebu'l Mufred*, 1/243; Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 3/424; Taberani, *Muxhemu'l Kebir*, 5/47

muslimanët që ishin kthyer nga lufta e Uhudit. Madje, sikur të mos kishte ndodhur asgjë prej gjëje, ata ishin të gëzuar teksa shihnin se i Dërguari i Allahut po kthehej shëndoshë e mirë.

Një grua prej ensarëve, e cila paradite kishte dëgjuar thirrjet se ishte vrarë Resulullahu, kur dëgjoi për kthimin e Tij prej Uhudit, rendi menjëherë përpara që ta priste. Të gjithë ata që shihnin ardhjen e Tij, merrnin vesh se u ishte vrarë vëllai, ose burri, ose një tjetër i afërm, si i biri, vetëm se ajo jo vetëm që nuk dëgjonte ç'i thuhej, por pyeste këdo që shihte përballë:

- Ku është Resulullahu? Në ç'gjendje është?

Të gjithë ata që ktheheshin prej Uhudit, dhe shihnin gjendjen e saj, habiteshin tej mase, dhe fillonin të pyesnin:

- Lëvduar qoftë Allahu, o e ëma e filanit të mbarë! - por prapëseprapë, fjalët e saj ishin:

- Tregomani! Dua të shoh fytyrën e Tij të bekuar.

Por kur erdhi dhe pa bukurinë e rrezatuar në fytyrën e të Dërguarit të Allahut, tha këtë fjali, e cila mbeti pjesë e pandashme e historisë:

- Nëna dhe babai im të qofshin falë, o i Dërguar i Allahut! Tani që të pashë Ty shëndoshë e mirë, edhe fatkeqësitë më të mëdha më duken të ëmbla.

Nëna e Sad ibni Muadhrit, e cila mbahej pas jeleve të kalit ku kishte hipur Resulullahu, po rendte drejt të ardhurve, për të takuar të birin.

Sadi me ta parë, tha:

- Nëna ime, o i Dërguari i Allahut!

Resulullahu për të qetësuar nënën e Sadit, e pyeti njëherë si ishte, si për ta qetësuar fillimisht. Tani u afrua akoma më afër të Dërguarit të Allahut, dhe po rrinte, ashtu, e prekur dhe tejet e menduar. Sepse edhe një tjetër djalë, Amr ibni Muadhin, e kishte humbur po në fushën e Uhudit. Ai deshi ta ndante me të disi më qetazi lajmin se djali i saj kishte rënë dëshmor gjatë luftës së Uhudit. Vetëm se ai njeri aq i fortë, u kthye menjëherë, vetë kah njeriu që nuk kishte humbur vetëm një, por shtatëdhjetë sahabë gjatë kësaj lufte, për t'i thënë:

- A të pashë ty shëndoshë e mirë? E ç'fatkeqësi mund të më lëkundë mua këndeje e tutje?

Ngjarjet e përjetuara gjatë asaj dite ishin shprehja e qëndrimit kryelartë përballë gjithë atyre vuajtjeve të atyre ditëve. Të veproje kështu gjatë atyre çasteve kur shoku i ndodhive ishte ende i nxehtë, ishte veç

veçori e njerëzve të matur. I Dërguari i Allahut, donte ta qetëson-te medoemos një grua kaq trime, e cila tregonte sjellje të veçanta trimërie.

- O nëna e Sađit, ja tek po ju jap një sihariq për të tërë familjarët e dëshmorëve të rënë në luftë! Ata do të jenë krah njëri-tjetrit në Xhenet, madje edhe do të kenë mundësinë që të ndërmjetësojnë për njerëzit e tyre të dashur.

- Ne jemi të kënaqur prej Teje, o i Dërguari i Allahut (s.a.s.), - thoshte nëna e Sađit. Ne nuk kemi për të qarë, kur në mesin tonë të kemi Ty! E si mund të qajmë ne? Ne duam të lutemi veç për Ty.

I Dërguari i Allahut ishte i atillë që nuk do ta linte pa e zbatuar edhe dëshirën e kësaj gruaje.

- O Zot, hiqja atyre dhimbjen dhe pikëllimin që i ka kapluar. Bëjua të lehtë që t'i përballojnë vuajtjet e kësaj lufte, dhe zbukurojua ditët që u kanë ngelur me zbukurimet e Tua!

Mandej u kthye nga Sađi për t'i thënë:

- O Ebu Amr, familja jote e ka plagën të hapur. Dije se ata njerëz që janë plagosur sot, do të ringjallen më të bukurit në ditën e gjykimit. Ngjyra ishte e kuqe, por era nuk ngjante me atë të gjakut. Ngjante sikur të ishte erë misku. Tani, merrini të afërmit që të mjekohen nëpër shtëpitë e tyre. Të mos mundohet askush duke ardhur deri në shtëpinë time prej shqetësimit për plagët e mia.

Pas këtyre fjalëve, të gjithë filluan të tërhiqeshin për në shtëpitë e tyre, e po merreshin me mjekimin e plagëve. Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u nis për në dhomën e Tij të lumturisë. Nuk kaloi shumë kohë, dhe Bilali filloi të këndonte ezanin e akshamit. Të gjithë u mblodhën në faltore, për të kryer ritin e mbrëmjes.

Ja, të gjitha ndodhitë e rrëfyera, nga fillimi gjer më tash, patën filluar një ditë të shtune të muajit sheual, tridhjetëedy muaj pas Hixhretit. Domethënë, koha kishte qenë e gjerë mjaftueshëm për t'i përfshirë të gjitha.

Hamraul Esed

Sahabët, që ishin mbledhur nëpër shtëpitë e tyre që prej ditës së shtunë, për të mjekuar plagët e marra në luftë, u mblodhën prapë ditën e diel për të falur namazin e sabahut, pas thirrjes së ezanit nga Bilali.

Besnikëria e Njerëzimit kishte kohë që mendohej. Sidoqoftë nuk mund të rrinte plotësisht i qetë. Si përfundim, asgjë nuk ishte arritur për Mekën. Patën luftuar, por qenë kthyer pa arritur asgjë prej gjëje. Ata ndoshta edhe mund të mendonin që të sulmonin Medinën tek-
sa ktheheshin. Atyre nuk u duhej dhënë kurrsesi një mundësi e tillë. Veç kësaj, u duhej bërë të gjithëve e ditur, se autoriteti i përkiste sërish Medinës.

Ndërkohë Ai thirri pranë vetes Abdullah ibni Amr ibni Aufin, prej të cilit kërkoi që t'i sillte lajmet më të fundit mbi planet e kurejshëve. Kurejshi, kur kishte mbërritur në vendin e quajtur Melel, kishin ndal-
ur që të bënin një vlerësim të gjendjes. Ata kishin arritur në mendim-
in se ishte e kotë që të ktheheshin nga lufta pa arritur asgjë, andaj patën menduar se ndoshta do të ishte më mirë sikur të sulmonin edhe Medinën teksa ktheheshin, që t'i shfarosnin krejtësisht myslimanët. Teksa po ktheheshin, ata u kujtuan se ajo me të cilën po ktheheshin ata, nuk mund të quhej as fitore, e as plaçkë lufte. Patën luftuar, por në duar nuk kishin asgjë që të tregonte se ata ishin fitimtarët e luftës. Edhe nëse thoshin "Luftën e fituam ne!", në duar nuk kishin asgjë me se ta vërtetonin.

- E ç'bëtë atëherë, - u thoshin. I goditët, i goditët, por prapë i keni lënë në qejf të tyret. Të gjithë ata që duhet të vriteshin janë ende gjallë, e kjo do të thotë rrezik për të ardhmen. Më e mira e të mirave, të kthehemi e t'i shfarosim me farë e me fis. Vetëm se jo të gjithë ishin në një mendje. Safuan ibni Umeje doli në krye dhe filloi të thoshte:

- O populli im! As të mos ju shkojë nëpër mend të bëni diçka të ketillë. Ata tani janë të nxehur më shumë se kurrë, dhe unë kam frikë se kanë për të na përballur bashkë me të tjerët që nuk ishin pjesëmarrës në luftë. Më e mira e të mirave është të ktheheni pas me ato sa keni arritur. Sepse kam frikë, se nëse i sulmoni, do të humbisni edhe ato që keni arritur.

I Dërguari i Allahut, kur dëgjoji këto fjalë nga Abdullahu, mendoi të këshillohej njëherë me Ebu Bekrin dhe Omerin, të cilët i kishte ftuar tashmë. Mandej i kërkoi Bilalit që t'i mblidhte të gjithë bashkë, në mënyrë që ta ndante edhe me të tjerët mendimin e Tij.

- I Dërguari i Allahut ju kërkon që ta ndiqni nga pas armikun. Vetëm se me ne duhet të vijnë veç ata që ishin të pranishëm në betejën e djeshme.

Zaten pati zbritur edhe Xhebraili Fjalëdrejtë (a.s.), i cili kishte prurë këto mesazhe nga Allahu Mëshirues:

- Mos tregoni dobësi duke mos e ndjekur armikun këmba-këmbës, derisa ai të largohet. Nëse ndjeni dhimbje, atëherë dijeni se edhe ata ndajnë dhimbje njësoj si ju. Lëre që ju prisni prej Allahut disa gjëra që ata nuk kanë se si t'i presin. Allahu i di të gjitha, se është Zot i gjykimit dhe urtësisë.²⁵⁷

Të ishte Resulullahu Ai që i ftonë, e ata të mos bindeshin. Gjithë ato plagë, dhimbja e humbjes së njerëzve më të dashur, sytë të mbushur me lotët e trishtimit, e megjithatë ata morën menjëherë shpatat dhe mburojat për t'u mbledhur nën flamurin e të Dërguarit të Allahut. Edhe Kurani do ta bënte emrin e tyre të valëve një ditë. Fjalët e të Dërguarit të Allahut atë ditë, se si shpërblimi në botën tjetër do të ishte i tyri, ishin këto:

- Sidomos ata trima, që edhe të plagosur vijnë menjëherë kur i thërret Allahu dhe i Dërguari i Allahut. Shpërblimi i Ahiretit do të jetë më i madh ndaj atyre njerëzve të mirë dhe të devotshëm karshi Allahut.²⁵⁸

Nuk kishte ngelur asnjë mysliman që të kishte dëgjuar thirrjen e Resulullahut e të mos kishte rendur menjëherë për në vendin e mbledhjes. Resulullahu i mbledhi të gjithë besimtarët dhe u kërkoi që të ndiznin një zjarr të madh sapo të binte muzgu. Me të rënë mbrëmja, i gjithë Hamrau Esedi do të ndriçohet nga flaka e pesëqind zjarreve. Lajmi i këtyre pesëqind zjarreve dhe drita e tyre përhapej më shpejt se çdo gjë gjatë atyre ditëve. Dhe padyshim se kjo ishte përforsim jo vetëm i fitores së tyre sasiore, por edhe cilësore.

Në ato kohë, pranë të Dërguarit të Allahut erdhën disa njerëz që ishin marrë vesh me Të për të luajtur rolin e informatorëve. Në krye ishte Ma'bed ibni Ma'bedi:

- O Muhamed! Për Zotin, se ato që të ngjanë ty na kanë mërzhitur jashtë mase. Sa shumë do të donim që Allahu të të jepte Ty dhe sahabëve të Tu fitoren, e atyre humbjen.

U ulën dhe folën ndër vedi për njëfarë kohe. Mandej, Ma'bedi kërkoi leje për t'u larguar në drejtim të vendit ku gjendej ushtria e mekasve.

²⁵⁷ Nisa, 4/104

²⁵⁸ Al-i Imran, 3/172

Në atë kohë, ushtria mekase këmbëngulte në mendimin për t'u kthyer edhe njëherë te myslimanët. Shumica e tyre ishin të këtij mendimi, andaj edhe po bëheshin gati për t'u nisur. Ardhja e Ma'bedit ishte pikërisht në këto çaste. Ebu Sufjani me ta parë, u kthye nga të tjerët dhe i lajmëroi.

- Ja tek po vjen Ma'bedi. Ai medoemos duhet të ketë lajme të reja... Ç'na thua o Ma'bed? Ç'lajme na prure së andejmi?

- E pashë ushtrinë e Muhamedit dhe besimtarëve më të madhe se kurrë, e cila është drejtuar nga ju. Janë duke turfulluar nga inati për t'ju shkatërruar. Bashkë me ta janë bashkuar edhe disa nga njerëzit e fiseve të Eusit dhe Hazrexhit, të cilët nuk ishin të pranishëm gjatë luftimeve. As që e çojnë nëpër mend që të kthehen pa marrë hak prej jush. Janë shumë të nxehur nga ju, e aq të mllëfosur, sa nuk i kam parë asnjëherë më parë në atë gjendje.

Ebu Sufjani nuk e fshehu dot tendosjen që i shkaktuan këto fjalë.

- Turp të të vijë! Për çfarë e ke fjalën?

- Nëse nuk ikën së këndejmi, në të ardhmen s'ke për të parë as jelet e kalit, - iu përgjigj Ma'bedi pa e prishur qetësinë e tij.

- Ne jemi të vendosur që t'i shfarosim krejt ata të gjithë.

- Nuk jua këshilloj të bëni diçka të atillë.

Pamja që kishin marrë i ngjante diçkaje krejt të mefshtë. Ma'bedi ia kishte arritur të shkruante edhe poezi përballë rregullsisë dhe shumësisë së tyre.

Ebu Sufjani filloi të shqetësohej, andaj i kërkoi që t'ia recitonte poezinë që kishte krijuar. Edhe ai donte të arrinte në një përfundim përfundimtar të çështjes, pa qenë vonë, pasi tensioni kishte arritur caqet.

Strategjitë e zbatuara po jepnin përfundimin e pritur. Ushtria mekase po trembej veç prej fjalëve dhe pamjes që po i paraqiteshin prej të tjerëve. Gjatë rrugës rastisën me një karvan.

- Ne do të mbliidhemi dhe do të sulmojmë edhe njëherë, dhe do t'ju shkatërrojmë si Ty, si sahabët e Tu, - dërgonin ata fjalë për të trembur myslimanët.

Me sa duket, edhe kur arratiseshin nuk hiqnin dorë prej krenarisë. Edhe të kërrusur nga frika fryheshin sikur të ishin gjela. Kur mbërriti fjala tek i Dërguari i Allahut, Ai u përgjigj kësodore:

- Neve na mjafton Allahu, që është Administrues aq i mirë. Fjalët

e tyre u jepnin forcë dhe vetëbesim myslimanëve. Zaten nuk kaloi shumë kohë, dhe aty ia behu Xhebraili (a.s.), i cili u tha se zgjidhja më e duhur është besimi dhe mbështetja vetëm tek Allahu (xh.xh.).²⁵⁹

I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të, pasi i kaloi në Hamraul Esed të hënën, të martën dhe të mërkurën, dhe pasi i trembi edhe njëherë mekasit, tani filloi të nisej për t'u kthyer në qytetin e Medinës.

²⁵⁹ Al Imran, 3/173-4; Taberi, *el-Xhamiu'l-Bejan*, 4/180; Ibni Kethir, *Tefsir*, 1/431; Uahidi, *Es-babu Nuzuli'l-Kuran*, 135

PAS UHUDIT

Kështu kaloi dhe një peripeci tjetër, dhe idhujtarët po ktheheshin edhe njëherë të drobitur. Vetëm se duhet të bindeshin mirë e mirë për një gjë të këtyllë. Se edhe lajmet që vinin nuk ishin të kënaqshme mjaftueshëm. Tanimë, çështje e vërteta, ata kishin një mundësi të përshtatshme për të mjekuar plagët e marra. Vetëm se lajmet që vinin tregonin se nuk kishte kohë të mjaftueshme as për këtë. Sepse kishin rënë gjithsej shtatëdhjetë dëshmorë, dhe kthimi pas i ushtrisë meqëse me një triumf (sipas tyre!), e cila kishte bërë të hapej edhe oreksi i disa njerëzve të tjerë, edhe nga Medina. Ishte koha më e përshtatshme për të sulmuar myslimanët, andaj në radhët e mosbesimtarëve kishte filluar të bëheshin marrëveshje. Natyrisht, që këto lajme vinin edhe në vesh të të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

Padyshim që edhe këtyre do t'u vinte koha për t'u zgjidhur. Por, prapëseprapë, i Dërguari i Allahut, duke ndjekur një rrugë aktive për t'i zgjidhur problemet, i hidhte hapat, si gjithnjë, të matur mirë e mirë që më parë. Edhe kësaj here nuk do të vepronte ndryshe nga herët e tjera. Edhe kësaj here, idhujtarët do të gjenin sërish myslimanët të bërë gati për të luftuar sërish, e kjo do t'i bënte edhe njëherë të stepeshin përballë tyre. Kjo mund të quhej ndryshe edhe moshumbje e kohës duke luftuar. Sepse ishte e pamundur që përfaqësuesit e së keqes të mblidheshin edhe njëherë për të arritur në plane të kobshme për myslimanët. Të gjitha plagët që mund të hapnin këto lajme duheshin fashitur që në krye, në mënyrë që të mos linin gjurmë të thella në zemrat e besimtarëve. Në fund të fundit, koha ishte kohë për të vënë në pah vetëm veprime të bazuara në mendime pozitive.

Edhe i Dërguari i Allahut do të ndërmerre pikërisht këta hapa. Ndërsa nga njëra anë kujdesej për sigurinë e përgjithshme të Arabisë së atyre ditëve, në anën tjetër mendonte se si t'ua bënte atyre Kuranin pjesë të pandarë të jetës. Ai duhej pranuar mirëfillthi nga të gjithë. Andaj Ai niste zbulues nga të katër anët, duke mos pritur aspak që të shkonte dëm qoftë edhe një çast i vetëm duke pritur se ç'mund të ndodhte nesër, por e zgjeronte me ngadalë e durueshëm aktivitetin e

Tij për ndërtimin e paqtë të së ardhmes.

Ajetet e zbritura gjatë këtyre kohëve kishin më tepër lidhje me çështjet familjare, që trajtonin probleme të trashëgimisë, kriteret dhe kufijtë e poligamisë, si dhe duke e njohur popullsinë me disa të drejta të reja të grave në shoqëri.

Tanimë edhe rreziqet që mund të vinin nga jashtë kontrolloheshin më lehtë nëpërmjet barrikadash dhe ekspeditash të ngarkuara pikërisht me këtë detyrë. Tregohet kujdes i veçantë, sidomos që të mos dëmtoheshin kurrsesi njerëzit e thjeshtë e të pafajshëm.

Një tjetër tentativë për ta vrarë

Meka, e cila po mendonte akoma edhe më shumë hakmarrjen për Bedrin, por edhe inatin se ishin kthyer duarbosh prej një beteje si Uhudi, tanimë ishte përveshur për të bërë plane të reja. Binin me mllefën dhe inatin e hakmarrjes, ndërsa në mëngjes çoheshin me mendjen e mbushur se do të hakmerreshin disi. Për një çast, Ebu Sufjani i foli kështu një grupi djelmoshash që ishin mbledhur:

- A nuk ka ndonjë trim në mesin tuaj që të shkojë e ta vrasë Muhamedin? Shiheni se si shëtit duke u tundur në mes të pazarit, pikërisht, teksa ne përpëlitemi prej dhimbjeve dhe sikletit.

Nga mesi i asaj shoqërie nuk kishte askënd që ta merrte përsipër diçka të këtillë. Sepse kjo do të thoshte, që si fillim duhet të merrje parasysh vdekjen. Nuk ishte punë që mund ta bënte çdo trim, edhe sikur të gjendej një i tillë. Ebu Sufjani, i pashpresë mori sërish rrugicën që të nxirrte te shtëpia e tij.

Pas pak çastesh, porta e shtëpisë së Ebu Sufjanit filloi të trokiste. Kur e hapi, pa se ishte një djalosh beduin.

- Nëse më jep fjalën, dhe tregohesh bujar në fjalën e dhënë, atëherë shkoj unë dhe e vras Muhamedin! Sepse unë i njoh mirë këto punë, dhe ja tek e kam edhe shpatën, e cila e ka tehun më të mprehtë se penda e patës.

Shpresa e Ebu Sufjanit, e cila kishte filluar të fashitej tashmë, filloi edhe njëherë të lulëzonte. Sytë filluan t'i ndriçonin. Kjo punë mund të sendërtohej vetëm falë flijuesve të tillë, andaj iu përgjigj pa humbur kohë:

- Ti je pikërisht ai që po kërkoja.

I dha atij një deve dhe pasuri sa të dëshironte. Tanimë u morën vesh.

- Sakën se ia thua ndokujt këtë marrëveshje midis nesh, sepse unë kam frikë, se nëse del ndokush e na dëgjon, shkon menjëherë për t'ia bërë të ditur Muhamedit.

- Këtë nuk ka për ta ditur askush, - e siguroi djaloshi Ebu Sufjanin.

Sakaq, djaloshi i ri i hipi devesë në mbrëmje e u nis drejt e për në Medinë. Rrekej të dukej sa më i pavënëre, por të gjithë i pyeste për të njëjtin njeri: Të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Pati ardhur deri në afërsi të faltores së Profetit. Asokohe, i Dërguari i Allahut nuk gjendej atje, sepse kishte shkuar gjer në tokat e Abdiesh'helëve. Edhe djaloshi, me të marrë këtë informatë u bë erë duke rendur drejt e për atje. E gjeti, lidhi edhe devenë dikur pranë vendit ku po qëndronte i ulur i Dërguari i Allahut, bashkë me sahabët e Tij, dhe u afrua.

Profeti i Njerëzimit, me ta parë atë djalosh, u kthye nga sahabët për t'i paralajmëruar:

- Ai djali që po na afrohet nuk ngjan të jetë duke ardhur me synime të mira. Po mendon për një të keqe. Veçse, ju mos u shqetësoni aspak. Sepse ja tek po ju betohem që në mes të planeve të tij të këqija dhe meje do të ndërhyjë Allahu, e nuk ka për ta lejuar që të më bëjë keq.

Ndërkohë djaloshi kishte mbërritur pranë tyre.

- Cili prej jush është nipi i Abdulmutalibit? - pyeti ai.

- Unë jam nipi i Abdulmutalibit, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të.

Kësisoj djali iu afrua sikur të kishte diçka të fshehtë për t'i thënë. Mirëpo, Usajd ibni Hudejri, i cili kujtoi fjalët që kishte thënë Resulullahu pak më parë, i tha:

- Qëndro larg prej të Dërguarit të Allahut, e ndërkaq e kapi për rrobash. E shtrëngoi aq fortë, sa atij iu shfaq shpata që kishte fshehur.

- Ky njeri paska ardhur me synime të këqija, o i Dërguari i Allahut, - tha Usajdi.

Djaloshi u këput fare, e për më tepër nuk e donte më veten. U frikësua për vdekje. Usajd ibni Hudejri e mbante për leckash, dhe e tërhiqte nga vetja që të mos kishte mundësi për të bërë keq. Djali, tanimë që e pa se nuk mund të bënte kurrgjë, filloi të fliste:

- Gjaku, gjaku, o i Dërguari i Allahut, - fjalë të cilat tregonin mbrojtjen brenda dhembshurisë profetike. Në njëfarë mënyre kjo ishte edhe një orvatje e fundme për të shpëtuar kokën.

- Thuamë të vërtetën! Kush je ti, e për çfarë erdhe deri këtu? Nëse

më thua të vërtetën, atëherë edhe mund të bëj diçka për ty. Zaten, po gënjeve, mua më bëhen të ditura, të gjitha gjërat që të kanë shkuar nëpër mendje para se të vije këtu, - i foli atij i Dërguari i Allahut.

- A do të jem i sigurt nëse flas? - pyeti ai sakaq, pasi dëgjoji edhe fjalët e Resulullahut.

- Po, i sigurt je.

Me të dëgjuar se do të ishte i sigurt nëse fliste, djaloshi nga Meka filloi të tregonte të gjithë historinë e tij. U tregoi myslimanëve se si Ebu Sufjani u bënte thirrje rinisë që të ndërmerrnin vrasjen e të Dërguarit të Allahut. Inatin për t'u hakmarrë, mllëfin karshi Medinës dhe medinasve që e mbështesnin Muhamedin, pa harruar edhe të mirat që i kishte premtuar atyre që do ta realizonin diçka të atillë.

Djaloshi u zgjidh i tëri, por prapëseprapë sahabët nuk mund ta linin të lirë, pa u siguruar më parë se nuk ishte ende i mendimit për të bërë keq. Usajd ibni Hudejri u kujdes personalisht për të, duke e mbyllur në shtëpinë e vet.

Ditën tjetër, i Dërguari i Allahut e thirri sërish pranë vetes djalin, dhe filloi ta pyeste:

- Unë të pata dhënë siguri. Tani mund të ikësh, ose të bësh ndonjë zgjedhje të re, e cila ka për të qenë më e mbarë për ty.

Dukej se, edhe këtë djalë, i cili nuk kishte shumë që kishte tentuar ta vriste, donte ta ftonte pranë vetes. Ngrohtësia që i karakterizonte shikimin, dhe ëmbëlsia e tonit të Tij të zërit e shkrinë krejt djaloshin, i cili pyeti menjëherë:

- Ç'na qenka kjo gjëja më e mbarë për mua?

- Të besosh se nuk ka zot tjetër veç Allahut, si dhe që unë jam robi dhe i dërguari i Tij, - iu përgjigj i Dërguari i Allahut (s.a.s.).

A ishte e mundur të mos i përgjigjeshe menjëherë një kërkese kaq të ngrohtë dhe të sinqertë! Ky djalë, pasi filloi të frymonte veç emociione të mbindezura filloi të thoshte këto fjalë:

- Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe se Ti je robi dhe i Dërguari i Tij. Për Zotin, o Muhamed, sa njeri i dhembshur që je! Me të të parë zaten më iku mendja vendit. Nuk dija ç'të bëja, se m'u lidhën duar e këmbë. Pastaj, si e kuptove aq shpejt se çfarë synimi kisha unë? Kur atë nuk e dinte askush, që edhe po ta dinte, prapë nuk do të guxonte të vinte deri te Ty për të ta thënë. Me ç'duket Ti je i mbrojtur nga çdo e keqe. Andaj Ti je ai që përfaqëson të vërtetën dhe

të drejtën. Ndërsa ata që rendin pas Ebu Sufjanit, nuk qenkan tjetër pos ushtarëve të djallit.

Këto ishin disa prej fjalive që e bënë të Dërguarin e Allahut të buzëqeshte. Kësodore ishte kapërcyer një tjetër ndodhi e vështirë. Rish kishte ardhur një njeri për ta vrarë, por po kthehej mbrapsht duke fituar besimin dhe kënaqësinë shpirtërore.

Zhvillime të tjera

Të rendësh në rrugën e mbarësisë nuk ishte aq e lehtë, madje kërkonte edhe përpjekje goxha të shtrenjta. Sepse gjatë kryerjes së kësaj detyre do të përjetoheshin çaste të vështira; do të bëheshe objekt shënjestrash jo të hijshme, derisa vinte çasti që flijoheshin edhe njerëz përgjatë kësaj rruge.

Krahu i idhujtarëve, kur e shihte se nuk ia hidhte dot krahun myslimanëve, ndërronte politikën duke luajtur lojëra të shumta dyfytërisë. Me njerëzit që nisnin në drejtim të Medinës brenda të njëjtit muaj, nga njëra anë tregonin se donin të bëheshin myslimanë, ndërsa nga ana tjetër tregonin, se megjithë mësuesit e nisur drejt tyre, ata kishin shumë njerëz që mund të bënin një përzgjedhje të atillë.

Megjithëse në më të shumtën e rasteve ata përjetonin hidhërim pas hidhërimit, i Dërguari i Allahut, për t'iu përgjigjur të gjitha kërkesave që i vinin, të cilat në pamje të parë dukeshin tejet të mbara, zgjodhi disa prej sahabëve të cilët i kishte përgatitur vetë, të cilët quheshin Sahabët Suffe, e ua nisi.

Ndërsa e vërteta qëndronte tjetërkund. Ky nuk ishte veçse një kurth, në fund të të cilit erdhi lajmi, se në rrethinat Raxhi dhe Bi'r Maune ishin vlarë plot shtatëdhjetë e nëntë myslimanë.

Po prapë, familja e Beni Nadires, të cilët jetonin në Medinë asokohe, shkelën marrëveshjen që kishin bërë me të Dërguarin e Allahut, madje nuk u mjaftua vetëm me aq, por dha edhe urdhër që të vriteshin Profeti bashkë me disa prej sahabëve më të njohur të Tij. Familja e Beni Nadires, e cila edhe pas lajmërimit e pengimit të kësaj vrasjeje prej Xhebrailit (a.s.) nuk e mohoi se kishte pasur një synim të tillë, i hapën luftë njeriut, të cilin e patën zgjedhur si të parin e vendit, derisa në fund u detyruan të dorëzoheshin pasi nuk u kishte ngelur kurrfarë rrugëdaljeje prej rrethimit.

Profeti ynë u dha atyre kohë të mendoheshin e të gjykonin në fund

të gjithë kësaj tradhtie, e gjithë atyre planeve dinake, brenda të cilit atyre do t'u duhej ta braktisnin Medinën.

Këto zhvillime shqetësonin së tepërmi edhe hipokritë si Abdullah ibni Ubej ibni Seluli, madje edhe i pikëllonte tërësej.

Bedri i dytë

Siç kujtohet prej të gjithëve, se ç' tha Ebu Sufjani para se të largohej prej Uhudit:

- Vendi dhe koha e takimit tonë të radhës do të jetë sërish Bedri, si në fillim. Atje le të luftojmë!

Edhe i Dërguari i Allahut, iu pat përgjigjur nëpërmjet Omerit të nderuar (r.a.):

- Po, me lejen e Allahut. E Omeri ia pati transmetuar me zë të lartë këtë përgjigje të të Dërguarit të Allahut.

Fjala ishte si faturë në ato kohë. Nëse jepej fjala, atëherë kur të vinte koha e folur, të gjithë njerëzit duhet të ishin atje. Të mos e mbaje fjalën e dhënë ishte shenjë mosbesnikërie. Sidomos brenda një situatë kaq të ngarkuar, ishte e pamundur që të bëje një hap prapa, kur bëhej fjalë edhe për hakmarrjen e një disfatë si ajo e Uhudit. Ndërsa tani kishte ardhur koha, andaj do të shkohej sërish në Bedër.

Nga ana tjetër, Ebu Sufjani, megjithëse ishte pikërisht ai që e kishte kërkuar diç të këfillë, vuante përbrenda, sepse nuk po gjente dot një justifikim për të mos marrë pjesë. Bënte sikur bëhej gati, por më shumë ngase nuk mund ta thoshte troç "të mos shkojmë." Nga brenda bluante se si mund t'ia arrinte që të mos shkonte. Fillimisht mendoi të përhapte lajmin se kishte bërë gati një ushtri të stërmadhe, të përgatitur enkas për të luftuar, por zemra i donte që të ishte Muhamedi ai që hiqte dorë. Duke përhapur lajmin se kishte përgatitur një ushtri të stërmadhe, ai donte të shtynte myslimanët, që duke u frikësuar ndoshta, të tërhiqeshin mbrapsht.

Ndërkohë në Mekë kishte ardhur Nuajm ibni Mes'udi, i cili kishte prurë lajme mbi përgatitjet e myslimanëve që gjendeshin në Medinë. Ebu Sufjani diti ta përdorte mjaft mirë ardhjen e Nuajmit, andaj vendosi që t'u kërkonte myslimanëve të hiqnin dorë, sepse ai do t'u jepte atyre njëzet deve, të cilat do t'i linte nën kontrollin e Suhejl ibni Amrit. Atij i pati ndarë një deve të veçantë. Me këtë ai ndoshta do të trembte disi syrin e myslimanëve.

Ishte aq i bindur për atë që mund të arrinte Nuajmi me fjalë, saqë u dëgjua shpesh tek i thoshte kurejshëve:

- Nisëm Nuajm ibni Mes'udin që ta bindë Muhamedin që të heqë dorë prej betejës. Ai do të përpiqet me mish e me shpirt për ta penguar diçka të këtillë. Megjithatë ne le të nisemi, ta vazhdojmë udhëtimin për nja dy ditë, e mandej kthehemi sërish në Mekë. Kështu që nuk do të jemi ne ata që kthehemi, por ata, gjë të cilën mund ta përdorim më së miri në të ardhmen. Edhe sikur ata të vijnë, ne do t'u themi se ky vit ka qenë një vit thatësire, duke e shtyrë këtë përballje për një vit më të begatë në të ardhmen.

- Sa mirë e paske menduar! – i thoshin ata Ebu Sufjanit.

Me një fjalë, kjo pranohej prej të gjithëve, andaj edhe përgjigja e kurejshëve do të ishte krejtësisht aprovuese karshi fjalëve të Ebu Sufjanit.

Sakaq, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u nis prej Medinës me një ushtri prej njëmijë e pesëqind ushtarësh. Në Medinë patën lënë Abdullah ibni Revahën (r.a.). Brenda ushtrisë kishte gjithsej dhjetë kuaj. Flammurin e mbante në duar Aliu i nderuar (r.a.).

Megjithëse këmbët i kishte për të shkuar prapa, edhe Ebu Sufjani u nis në drejtim të fushëbetejës. Në mes tyre kishte gjithsej pesëdhjetë kalorës. Po nisej, por përbrenda e bluante një frikë e dallueshme. Megjithëse kthimi mbrapsht mund të mos pëlqehet prej të gjithëve, kushtet ndryshonin kur niseshe bashkë me një sasi të këtillë ushtarësh, e ai nuk kishte se ç'të bënte nëse ushtarët ktheheshin, duke mos dashur të luftonin. Për të, kur të vinin në vendin e quajtur Merru Zehran, pranë pusit të Mexhenes, ata ranë në një mendje për domosdoshmërinë e kthimit mbrapsht të ushtrisë. Të ikje drejt një përballjeje përfundimi i të cilës ishte i ditur, do të thoshte të ishte duke kryer vetëvrasje. Sepse ata i kishin ende të gjalla, përpara syve ndodhitë e përballura në Bedër dhe Uhud. Kur mbaroi pushimi, e ushtria filloi të përgatitej për t'u nisur, Ebu Sufjani doli në krye e filloi të fliste:

- O kurejshë! Ejani të kthehemi pas! A nuk e shihni, që sivjet, thatësira ka kapluar gjithandej, andaj le të biem në një mendje që të luftojmë në të ardhmen, kur të kemi më tepër begati dhe gjelbërim, që edhe bagëtitë të na kenë dhënë më tepër ushqim. Nuk bëhet luftë me gjithë këtë thatësi. Unë po kthehem, kështu që kthehuni edhe ju!

Zaten ky ishte zëri që mezi e kishte pritur ushtria mekase, andaj

filluan të ktheheshin të gjithë, pa dalë asnjëri që të kundërshtonte.

Ndërsa në Medinë gjithçka ishte ndryshe. I Dërguari i Allahut (s.a.s.), i cili kishte kohë që ishte nisur bashkë me sahabët e Tij, pas një udhëtimi disaditor, mbërriti deri në Bedër në hënën e parë të muajit Dhilkade. Në Bedër ishte ngritur sërish panairi, dhe njerëzit, të grumbulluar nëpër tufa të ndara nga njëra-tjetra, mundoheshin të bënin tregti me gjërat që zotëronin.

Ushtria mekase nuk kishte mbërritur ende. Megjithatë, i Dërguari i Allahut i priti ata për tetë ditë me radhë.²⁶⁰

Pjesa më e madhe e pjesëmarrësve të panairit përbëhej prej Profetit tonë (s.a.s.) dhe sahabëve të Tij. Gjatë një çasti, pranë të Dërguarit të Allahut erdhi Mahshi ibni Amri, i cili kishte bërë marrëveshje me Të gjatë përbaljes së Uedanit. Në fytyrën e tij dallohej qartë një tis çmeritjeje.

- O Muhamed! A nuk ke ardhur Ti gjer në këto puse enkas për të luftuar me mekasit? Mirëpo nga ato që na u thanë neve, ata ju kishin vrarë juve, duke mos lënë këmbë njeriu gjallë. Por, me sa po shoh unë, ju përbëni shumicën e pjesëmarrësve të këtij panairi.

Me sa dukej në Arabinë e asaj kohe ndiqej besnikërisht e njëjta propagandë. Me ç'duket, ata që nuk po merrnin pjesë në luftë, tanimë përpiqeshin, që të paktën ta vazhdonin luftën me rrugë të dobësimit psikologjik. Reagimet e Mahshiut tregonin qartë se sa shumë po habitej ai nga tërë ç'kishte dëgjuar. Kështu, ata duhet të armatoseshin me armën e kundërshtarit, prandaj i Dërguari i Allahut tha këto fjalë:

- Megjithatë, nëse ti dëshiron, ne mund ta prishim marrëveshjen që kemi mes nesh!

Ky ishte një reagim aspak i pritur prej Mahshiut. Zaten mendërisht ishte zhytur brenda një lufte të ethshme, sepse i kishte gjetur kaq shumë të gjallëruar, të gjithë ata njerëz për të cilët ishte hapur lajmi se ishin të vdekur. Edhe Ebu Sufjani ishte trembur aq sa të kthehej mbrapsht nga sytë këmbët. Në pah ishte një karvan që gjallërohej nga dita në ditë, e jo një grup njerëzish të rrënuar. Koha po e nxirrte në pah të vërtetën nga e gënjeshtërtja. Kështu që ishte krejt e pakuptimshme që të zhyteshe nëpër aventura.

- Jo, ne nuk kemi ndonjë ankesë! Madje ne tërhiqemi prej mendimit se mund të ngremë dorë karshi teje, duke pohuar edhe njëherë

²⁶⁰ Uakidi, *Megazi*, 1/384; Ibni Sad, *Tabakat*, 2/60

se jemi të vendosur që të qëndrojmë në marrëveshjen e vjetër, – foli Mahshiu.

Reagimi i Mahshiut tregonte se sa e rëndësishme ishte ardhja në Bedër. Nga njëra anë ta ishin njoftuar për kurthin e ngritur, e nga ana tjetër ishin rrekur që t'i frikësonin. Njerëzit, më shumë se sa atyre që shihnin, parapëlqenin t'u pëlqenin atyre që dëgjonin. Dhe ja, në Bedër, ata po shikonin ato gjëra që në fakt nuk i kishin dëgjuar.

Tanimë radhën e kishte kthimi shëndoshë e mirë për në Medinë, kështu që Profeti ynë i mblodhi sahabët e Tij dhe ia nisi udhëtimit.

Zhvillime të tjera gjatë kësaj kohe

Kumtimi dhe edukimi i njerëzve zgjerohej mjaft nga dita në ditë, duke njohur bashkëbisedues të rinj për çdo ditë. Kur ishte i nevojshëm mësimi i ndonjë gjuhe të re, ata e mësonin menjëherë, e kur nevojitej emigrimi i ndokujt, ai nuk e bënte fjalën dysh.

Edhe leja e faljes së e namazeve katër-rekatëshe me nga dy, si pasojë e të qenit në udhëtim për në luftë, nisi pikërisht gjatë këtyre ditëve.

Si për t'u vërtetuar lajmet e ardhura nga anët e Sirisë, u organizua udhëtimi i Dumetu'l Xhendelit, ku, përpara se të ktheheshin për në Medinë, ata do të arrinin disa marrëveshje të reja me disa prej fiseve më të rëndësishme.

Ishte sërish pikërisht kjo kohë kur myslimanëve iu lajmërua se Beni Mustaliku po thurte një plan kundër tyre, por ata e patën shumë të lehtë që ta kapërcenin pa kurrfarë dëmtimi, derisa u kthyen shëndoshë e mirë në Medinë.

Vetëm me një ndryshim, se entuziazmi i hipokritëve, të cilët kishin bërë gjithë ato plane për plaçkën e luftës që mund të bënin në një udhëtim kaq të shkurtër, ishte tejet i madh. Ata i kishin të gatshme shpifjet që do të përhapnin në mes të luftëtarëve, asisoj që të mos u ngelej fuqi psikologjike, por të ishin sa më të dobët. Ishte pikërisht kjo luftë kur ata guxuan të flisnin mbarë e prapë për nderin e myslimanëve, deri edhe te shpifjet e shëmtuara që ata hodhën mbi nënën tonë, Aishen e nderuar (r.a.). Hijet e hedhura prej këtyre shpirtave të pista u zbardhën prej fjalëve të Xhebrailit (a.s.), i cili kishte zbritur enkas prej shkallës së Zotit, duke i dhënë zgjidhje jo vetëm kësaj çështjeje, por edhe duke mos i prishur tërësej marrëdhëniet e të Dërguarit të Allahut me ta.

Ishte pikërisht kjo kohë, kur filluan të zbrisnin ajetet e lidhura me çështjen e tejemumit.

Një prej ndodhive të tjera, tejet të rëndësishme, të kësaj kohe, ishte edhe beteja e Beni Lihjanit.

NJË SULM TJETËR DHE HENDEKU

U bë rreth një vit që Arabinë e kishte kapluar një paqe dhe qetësi e pashoqe. Megjithëse aty-këtu kishin dalë disa njerëz që kryengriheshin, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i kapte në kohën e duhur, duke i penguar që të mund të bënin gjë. Mirëpo, kjo nuk do të thoshte se do të vazhdonte përherë kësodore.

Disa prej hebrenjve si Selam ibni Ebi'l Hukajku, Hujej ibni Ahtabi, Kinane ibni Ebi'l Hukajku, Heuze ibni Kajsi dhe Ebu Amiri, të cilët bëheshin gjithsej diku te njëzet vetë, kishin filluar sërish diç të kurdisnin. Pa kaluar shumë kohë, ky ekip filloi të frymëmerrte në Mekë, ku edhe filloi të nxiste kurejshët me njëri-tjetrin.

- Ne do të luftojmë bashkë me ju, kundër Muhamedit, derisa ta shkatërrojmë krejt.

Kjo ishte diçka tejet e pëlqyeshme për Kurejshin. Ata kishin shkruar kaq e kaq herë për një gjë të tillë, por nuk kishin marrë asnjëfarë përgjigjeje. Tanimë ishin ata që po ia bënin të njëjtën kërkesë.

- Mirëdita, miqtë e mi! – përshëndeti Ebu Sufjani. Mirë se erdhët! Njeriu më i dashur për ne është ai që bëhet palë me ne kundër Muhamedit!

Zaten të gjithë kishin kaq kohë që prisnin për të marrë hakun e humbjes fatale që kishin pësuar në Bedër. Kurejshët nuk patën ardhur në Bedrin e dytë, në të cilin gjoja do të hakmerreshin për humbjet e mëdha që kishin pësuar në Uhud. Frika e tyre kishte zgjuar një reagim aspak të pëlqyeshëm nga shokët e tyre. Mungesa e trimërisë së tyre tashmë ishte bërë bisedë e përditshme e të gjithëve, duke u përfolur pa as më të voglën përgjegjësi. Të paktën tani kishin mundësi ta riparonin problemin e përjetuar. Mbi të gjitha, tani ata do të ndihmoheshin edhe prej hebrenjve të Medinës, të cilët ishin shumë të shqetësuar, pasi i gjithë kontrolli që kishin pasur mbi qytet, tanimë nuk ishte më i tyri. Aleatët ishin ndihma më e madhe që mund të merrnin, kështu që menjëherë vendosën vendin ku do të takoheshin dhe u ndanë.

Ebu Sufjani zgjodhi disa njerëz nga paria e çdo familjeje të kurejshëve,

dhe bashkë me ta, që bëheshin diku te pesëdhjetë vetë, u nis në drejtim të Qabes. U futën poshtë mbulesës së Qabes, dhe u betuan se nuk do të ktheheshin nga lufta pa luftuar deri në pikën e fundit të gjakut.

Bashkësia hebreje, pasi u nda prej Ebu Sufjanit, e mbajti frymën për në Gafatan, ku do t'u bënin edhe atyre të njëjtën kërkesë. U thanë se do t'u jepnin atyre gjysmën e të ardhurave të Hajberit, dhe në rast se u binte të sulmonin mbi Medinë, atëherë do t'i mbulonin krejt në flori, e shumë e shumë të mira materiale të tjera. Ata gjithashtu nuk harruan t'u thoshin se në anën e tyre do të ishin edhe kurejshët, duke dhënë më tepër mesazhin, se si mund të mungoni ju në një luftë ku do të marrin pjesë të gjithë. Ata padyshim që nuk mund ta refuzonin një kërkesë të tillë.

Po thurej një kurth, të cilin, për ta zgjidhur, do t'u duhej një kohë e gjatë. Për një kohë të shkurtër, ata e gjetën veten tek Beni Sulejmët, madje ia arritën edhe t'i bindnin aty për aty. Kjo qepje dukej që do të mbante, pasi ata i kishin marrë me radhë të gjitha fiset më në zë të Arabisë. Çdo familjeje që binin në marrëveshje u linin vendin dhe kohën e takimit, duke u kërkuar, që deri në atë kohë, t'i kishin bërë përgatitjet e nevojshme për të luftuar. I patën bindur thujtë të gjitha fiset që të luftonin kundër të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Andaj edhe beteja e Hendekut, ngase të gjitha fiset po bashkëpunonin kundër Tij, u quajt ndryshe edhe "Tortura".

Sakaq, koha erdhi, dhe po bëheshin përgatitjet e fundit për të nisur nga sulmi. Koha ishte sheual i vitit të pestë. Në vendin e quajtur Daru Nedue lidhën flamurin, të cilin ia dhanë Osman ibni Talhas për ta mbajtur. Çdo gjë ishte në rregull, dhe ushtria mekase prej katërmijë ushtarësh, nën komandën e Ebu Sufjanit, filloi të lëvizte në drejtim të Medinës.

Edhe fiset e tjera, me të dëgjuar lëvizjen e Ebu Sufjanit, u nisën për t'u bashkuar me të. Beni Sulejmi po merrte pjesë me shtatëqind ushtarë, Beni Fezara me njëmijë, Esxhaatë me katërqind, Beni Murre me katërqind ushtarë. Ky numër, nuk kaloi shumë kohë, dhe arriti shifrën e dhjetëmijë ushtarëve. Tanimë kishte nga një ushtar për kokë për gjithë ç'gjendeshin në Medinë, burra pleq, plaka, fëmijë e njerëz të pafuqishëm për të luftuar.

Po vinin prapë; këta njerëz, të cilët i lidhte me njëri-tjetrin ligësia, sikur nuk mund të bënin dot pa bërë keq. Ç'të keqe u pati bërë atyre

qytetërimi i ri që po agonte në qytetin e Medinës? Po, ku kishte arsye e keqja! Ishin të vendosur që të vrisnin, e gjithë ç'kishin, mendje e tru, u ishin izoluar tek e liga. Horizonte të ngushta, mendje të ngrira! E ç'po bënin tjetër, veçse po paraqisnin karakterin e tyre të vërtetë.

Dallimi i rrezikut dhe këshillimi me sahabët

Në anën tjetër, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) mori vesh për fiset arabe, që ishin bashkuar të gjithë kundër Tij, kështu që vendosi t'i shëtiste vetë një e nga një, për të kuptuar më mirë se si ia kishin arritur që t'ia bënin të gjitha palët armiq. Çdo rrjet që bashkohej, binte menjëherë në veshin e informatorëve të Tij. Ai mbi ato informata, mandej u gjente zgjidhje problemeve të gatshme. E kishte marrë vesh që katër ditë para se të nisej Ebu Sufjani, se ai po nisej për të bërë një ligësi të tillë. E pati këshilluar çështjen edhe me sahabët e Tij. Megjithëse nuk donte aspak që të luftohej, prapëseprapë kurejshët ishin mbledhur kundër Tij, kështu që Ai duhet të gjente një zgjidhje për ta kapërcyer sa më lehtë.

Fillimisht i pyeti të gjithë sahabët e Tij një e nga një, se çfarë strategjie do të ishte më e mira që të ndiqte. Të rrinin në Medinë, e kur të vinte armiku ta ngatërronin duke e shpërndarë që ta kishin më të lehtë për ta goditur, apo të dilnin jashtë qytetit ku ta prisnin armikun atje, e mandej të luftonin. Çdo çështje e flisnin duke e menduar mirë, pasi i kishin ende të freskëta kujtimet e mbledhjes së fundit.

Të gjithë i thanë ato çfarë kishin për të thënë. Të gjitha ç'thuheshin përmbanin rrezik brenda vetes. Nga fundi i grupit u dëgjua zëri i Selman Farisiut:

- O i Dërguari i Allahut, ne persët, kur ndjenim rrezik nga kalorësit që mund të vinin drejt nesh, hapnim hendeqe të mëdha uji për t'ia ndaluar kalimin.

Ky ishte një propozim ashtu siç e kërkonte Resulullahu (s.a.s.). Edhe sahabët e pëlqyen tej mase, dhe pasi folën për njëfarë kohe, u pa se ranë në një mendje pikërisht me mendimin e Selman Farisiut.

Vendimi u mor, mirëpo çështje ende nuk ishte përkapur me tërë rëndësinë që e karakterizonte. Andaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), nuk kaloi shumë kohë, dhe ua dha sihariqin se ndihmesa dhe përkrahja e Allahut do të ishte sërish me ta. Tanimë kohën e kishte mihja e hendekut të stërmadhe që do të pengonte kalimin e ushtrisë mekase.

Nuk ishte për t'u tallur, Meka ishte bashkuar me të gjitha fiset përreth, dhe si shënjestër të përbashkët kishin vendosur Medinën.

I Dërguari i Allahut bashkë me sahabët e Tij erdhën në vendin e quajtur mali i Sel'it. Duke e menduar mirë e mirë, ata përcaktuan pikat prej nga do t'ia fillonin mihjes së hendekut. Ngaqë nga përreth ishte thujtë e pamundur që të prekej qyteti i Medinës, ata menduan se ishte e panevojshme, pasi armiku me më shumë mundësi do të vinte nga veriu, andaj edhe hendeku duhej hapur pikërisht atje. Fillimisht u vizatua një vijë e cila fillonte nga kështjella e Shejhejnit deri në Mezaad, asisoj që malin e Sel'it ta kishin nga pas krahëve. Pasandaj, vendin e mbetur, nga Mezaadi deri në Zubab dhe Ratixh duhej ndarë si detyrë ndaj dy grupe sahabësh. I ndanë sahabët në grupe dhjetëshe, ku secilit grup i takonte nga një tokë me gjatësi prej dyzetë pashësh. Edhe grupet e vogla, punonin po të organizuara ndër vedi. Muhaxhirëve u pati rënë vendi nga Ratixhi në Zubab, ndërsa ensarëve nga Zubabi deri në malin e Ebu Ubejdes.

Ensarët dhe muhaxhirët kishin rënë në një mendje me strategjinë e propozuar prej Selman Farisiut. Të dyja grupet patën folur njëllor:

- Selmani është yni!

Ai ishte njeri tejet i bëshëm dhe i fuqishëm. I Dërguari i Allahut (s.a.s.), i Cili e kuptonte çdo situatë më së miri, u hodh e tha:

- Selmani është nga familja ime! – duke e lidhur çështjen me një përfundim, i cili do të ishte i kënaqshëm për të dyja palët.

Nuk kishin kohë fare, madje po garonin me të kush t'ia dilte më parë. Secili do të gërmonte pjesën që i binte për hise, dhe pa ardhur ushtria mekase, gjithçka duhet të kishte përfunduar. I ishin futur punës për të mihur, asisoj që të mos ngeleshin duarbosh kur ta shihnin ushtrinë e stërmadhe të mekasve përballë.²⁶¹

I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të, i Cili vetë po përdorte lopatë për të mihur, kur vinte koha, ngrihej e u shërbente qumësht sahabëve të Tij, të cilët dukeshin tejet të lodhur, e herë-herë për të mos i lënë që të binin në pesimizëm, u këndonte nga ndonjë këngë me melodi qetësuese.

Sikur të mos ishin të kërcënuar prej ndonjë ushtrie prej dhjetëmijë ushtarësh, vazhdonin të mihnin të lumtur. I Dërguari i Allahut (s.a.s.), i Cili kishte ndalur për pak, që t'i ndiqte nga larg sahabët e Tij tekta

²⁶¹ Ukaidi, *Megazi*, 1/454; Salihi, *Subulu'l-Huda ue-Reshad*, 4/371

punonin tërë kënaqësi, tashmë e ndjeu se filloi të prekej jashtë mase.

- O Zot, neve nuk na ka ngelur asnjë tokë tjetër ku të jetojmë të qetë, veç ahiretit. Mbështilli ensarët dhe muhaxhirët me mëshirën Tënde, o Zot, dhe falua mëkatet!

Ishin aq të dhënë pas punës që po bënin saqë nuk dinin se ç'mund të ishte lodhja.

- Ne, që për aq kohë sa do të jetojmë, kemi dhënë fjalën se nuk do të ndalemi së i dali krah Muhamedit të dashur (s.a.s.), - ishin disa prej fjalëve që tregonin se brenda tyre nuk ishte përjetuar as edhe një tronditje më e vogël nga synimi i tyre parësor.

Po punonin me mish e me shpirt, mirëpo hendeku nuk ishte diçka që mund të mbaronte, ashtu, brenda pak ditëve. Edhe në duar nuk kishin asgjë. Shumicën e kohës përzierin miell egjre me pak vaj, e me të e mbanin shpirtin. Ky ishte një si tokmak që të ngelej në grykë, por që kur zbriste poshtë, mund ta shtyje urinë edhe për ca kohë. Megjithë erën e keqe që kundërmonin, ata nuk ankoreshin asnjëherë për njëri-tjetrin, veç ngulnin kazmat gjithë dëshirë, duke treguar edhe njëherë kësodore, se nuk ishte e domosdoshme që të kishin kushtet më të mira për të jetuar.

Edhe zemrat u rrihnin njëkohësisht. Secili me në krye imamin e vet, ishin lidhur aq fortë pas punës që po bënin, sa edhe për të kryer nevojat e tyre personale, shkonin me radhë tek i Dërguari i Allahut (s.a.s.) për t'i marrë leje. Dhe me të mbaruar punë ktheheshin menjëherë në krye të detyrës.

Kishte ardhur mbrëmja, ashtu duke mihur atë hendek, të cilin e kishin nisur po në mëngjesin e asaj dite, menjëherë pas faljes së sabahut. Medina do të vinte përditë rreth e rreth malit të Sel'it gjatë atyre ditëve të hapjes së hendekut.

I Dërguari i Allahut ishte prijësi i tërë asaj bashkësie, ishte dhënë aq shumë pas asaj pune, sa për një çast e gjeje duke mihur me kazmë, në një tjetër çast e gjeje të transportonte dhe me supe, tek për një çast vendosi të tërhiqej pak mënjane për t'u çlodhur. Nuk kishte as ndonjë minder ku të ulej për t'u çlodhur, andaj edhe faqen e kishte mbështetur mbi një gur. E kishte kthyer gurin në jastëk. Ishte aq shumë i lodhur, sa me ta vënë kokën mbi atë "jastëk" aspak të përshtatshëm, e mbërtheu një gjumë i ëmbël. Kjo nuk i shpëtoi nga sytë as Ebu Bekrit, e as Omerit të nderuar. I erdhën menjëherë mbi krye dhe i

kërkuan njerëzve që të pushonin për pak çaste, duke mos bërë zhurmë që të shqetësonin të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Vetëm se gjumi i Resulullahut (s.a.s.) nuk ishte aq i gjatë, pasi pa kaluar shumë kohë, u ngrit në këmbë dhe filloi t'i pyeste ata që kishte përreth:

- Pse nuk më zgjuat?.. Të më kishin zgjuar pak më herët...

E mori sërish kazmën në dorë dhe filloi të mihte. Nga njëra anë lutej për bashkësinë e Tij, kurse nga ana tjetër i linte në duar të Allahut të gjitha të këqijat që i kishin bërë.

Gërmimi i hendekut ishte në fund të punës, kështu që ata që e kishin mbaruar pjesën e tyre merrnin pjesë tanimë për të ndihmuar ata që kishin ngelur pas, duke treguar kësodore se ata ishin si një trup i vetëm përballë armikut. Gërmimi zgjati gjithsej gjashtë ditë, por hendeku i formuar ishte aq i madh sa nuk do ta lejonte kalimin e armiqve. Zaten ata nuk ishin shumë larg, madje mund të thuhej se nga çasti në çast do të mësynin.

Tanimë lufta ishte te pragu i derës, andaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u dha urdhër fëmijëve dhe grave që kishin ndihmuar në gërmimin e hendekut.

Krah Tij kishte një ushtri të përbërë prej tremijë vetësh, të cilët po prisnin ardhjen e armikut. Shpinën do ta kthenin nga mali i Sel'it ndërsa hendekun do ta merrnin nga përpara, në mënyrë që ta prisnin ashtu armikun.

Të gjitha përgatitjet kishin përfunduar veç po pritej ardhja e armikut. Nuk kaloi shumë kohë, kur në horizont u duk ushtria e torturës, e përbërë prej dhjetëmijë vetash. Të jepte përshtypjen se toka dhe qielli ishin mbuluar prej ushtarësh.

Në fakt e gjithë kjo pamje ishte e atillë që duhet të të kallte mnerën, vetëm se myslimanët nuk i trembeshin asgjëje në këtë botë. Sepse fillimisht ishin të gjallëruar prej meditimit mbi mesazhet që u pati zbritur Xhebraili (a.s.), dhe e dinin më së miri se nuk do të largoheshin së andejmi të mundur.

Ndërsa, për sa i përket idhujtarëve, ishin më se të sigurt se do të fitonin, madje edhe do të merrnin hak për humbjen fatale që kishin pësuar në Bedër dhe Uhud. Sakaq, të mbytur në këto mendime mbërritën deri në vendin ku ishte gërmuar hendeku. Kjo ishte një situatë, të cilën nuk e kishin hasur asnjëherë më parë. As kishin dëgjuar e as kishin parë që të bëhej një mbrojtje e tillë.

Me çshpresa kishin ardhur gjer këtu, e tani një hendek i stërmadh, po ua thërrmonte të gjitha shpresat. Me mendimin se do të ishte hapur veç aty ku kishin hyrë ata, vendosën të shpërndaheshin majtas dhe djathtas se mos gjenin ndonjë boshllëk pa të hapur për të hyrë, por më kot, kjo ishte një përpjekje pa kurrfarë rezultati. Sepse nuk kishte ngelur asnjë hapësirë boshe, nëpërmjet të cilës ata do të mund të hynin në Medinë.

Po përjetonin një shok të madh ende pa përdorur njëherë shpatën. Kur ata po bënë planin se si, ashtu, dhjetëmijë veta, do t'i vrisnin të gjithë myslimanët, duke mos lënë asnjërin të gjallë. Zaten ky ishte edhe synimi i vetëm e përfundimtar me të cilin kishin ardhur gjer më këtu. Do të pushtonin gjithë Medinën, dhe do të ktheheshin duke u tundur, të gëzuar, se nuk kishin lënë asnjë gurë pa përmbysur në të. Ndërsa tani, e gjithë dëshira u kishte ngelur në duar, sepse po përballëshin me një situatë të pakëndshme.

Nuk kishin asnjë zgjidhje tjetër, veç të hidhnin ndonjë shigjetë në anën tjetër, apo tevona të kërkonin ndonjë hapësirë më të ngushtë të hendekut për t'u dhënë, sadopak, dëm palës së besimtarëve. Me t'i kapur shigjetat filluan të sulmonin në drejtim të besimtarëve. Ndërsa në anën tjetër ishte Beni Kurejdha, e cila e kishte organizuar ushtrinë e torturës gjer këtu, por që po përgatiste një tjetër mundësi tradhtie karshi tyre. I Dërguari i Allahut (s.a.s.), i Cili u informua menjëherë për këtë, vendosi që si fillim të përçante kundërshtarët në sa më shumë pjesë, e mandej të merrej pas Hendekut me Beni Kurejdhat.

Për një çast, hendeku kalohet

Pritja e shqetësuar përpara hendekut zgjati për disa ditë me radhë. Çdo ditë bëheshin përpjekje të reja, por kalimi në anën tjetër ishte thujtë e pamundur. Nuk kishte pasur asnjë luftë tjetër ku të ishin hedhur kaq shumë shigjeta nga të dyja anët e palëve që luftonin.

Mirëpo, nuk po ia arrinin dot asnjë përfundimi. Ebu Sufjani, Ikrime ibni Ebi Xhehli, Dërar ibni Hatabi, Halid ibni Velidi, Amr ibni Asi, Neufel ibni Muauije, Neufel ibni Abdullahu, Amr ibni Abdiudi, Ujejne ibni Hëthni, Harith ibni Afi dhe Mes'ud ibni Ruhajli, bashkë me prijësit e Beni Esedit ishin marrë vesh ndër vedi. Do të sulmonin në pikën e tyre më të dobët. Medoemos do të përpiqeshin që të kalonin në anën tjetër.

Dhe e bënë atë që mezi po e prisnin. Gjetën një kalim tejet të ngushtë, dhe Ikrime ibni Ebi Xhehli, Dërar ibni Hatabi, Neufel ibni Abdullahu, Hubejre ibni Ebi Uehbi, Amr ibni Abdiudi, goditën mamuzet e kuajve të tyre dhe për një çast e gjetën veten në anën e myslimanëve. Të tjerët, rrinin të shtangur e i ndiqnin me sy nga ana tjetër. Ata që e kaluan hendekun, iu drejtuan Ebu Sufjanit:

- Po ti, nuk do të kalosh?

- A keni kaluar ju; nëse do të jetë e nevojshme, atëherë do të kalojmë edhe ne.

Këta njerëz që kishin kapur rastin për të dhënë shembuj trimërie, filluan t'i drejtonin kuajt në drejtim të malit të Sel'it. Do të hiqnin dhimbjen që i kishte kapluar, ngase kishin ditë që nuk kishin me kë t'i vringëllinin shpatat. Me ndërhyrjen e tyre nga pas krahëve, myslimanët do të pësonin një goditje të dhimbshme. Vetëm se gjërat nuk përfunduan ashtu siç e prisnin ata. Besimtarët, me ta parë kalimin e idhujtarëve në anën e tyre, u nisën me shpejtësi, në mënyrë që t'u dilnin para e t'i pengonin.

Me një fjalë, kjo ishte dhe strategjia e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). I kishte lënë enkas disa vende si të kalueshme kollaj, në mënyrë që të mund t'i thyente grupe grupe ata që do të përpiqeshin të kalonin në anën e tyre. Kësimumyre, Ai do ta kishte dobësuar ndjeshëm fuqinë dhe psikologjinë e kundërshtarëve. Një trim, prej idhujtarëve, si Amr ibni Abdiudi do të bëhej fërtele nën goditjet e shpatës së Aliut të nderuar (s.a.s.). Atyre që e kishin ndjekur këtë përballje nuk u ngelej asgjë tjetër veçse t'ia mbathnin me të katra për andej nga kishin ardhur, me një hidhërim akoma më të madh.

Duar që ngrihen në lutje

Kishte ndenjor dhjetë ditë prapa, dhe pritja e shqetësuar po vazhdonte ende. Ushtria e torturës po mundohej të gjente ndonjë boshllëk për të kaluar në anën tjetër, mirëpo myslimanët mundoheshin që të mos ua jepnin këtë mundësi, duke i sulmuar në çdo përpjekje të tyre. Resulullahu i pati paralajmëruar disa herë sahabët e Tij në lidhje me ushtrinë mekase, e cila ishte mbledhur aq shumë vetëm për t'i bërë keq atyre kësisoj:

- O njerëz, mos e kërkoni me dëshirën tuaj përballjen me armiqtë në luftë! Kërkoni shëndet prej Allahut! Vetëm nëse do të dilni ballë

përballë me armikun, atëherë përballini ata me durim. Padyshim që Xheneti gjendet nën hijen e shpatave.

Tanimë kishte ndodhur edhe përballja e pritur me armiqtë, kështu që koha kishte ardhur te durimi. Mirëpo, megjithëse ditët kapnin njëra-tjetrën, armiqtë nuk dukej se donin që të ktheheshin mbrapsht, madje vinin sërish me ndonjë taktikë të re, të pprovuar më herët.

Ishte ditë e hënë. I Dërguari i Allahut hyri në faltore në një kohë mes namazit të drekës dhe atij të ikindisë, dhe pasi ngriti duart drejt qiellit, filloi të lutej:

- O Zoti im që ke zbritur librin, e që ndjek hesapin fije e për pe! Prishja harmoninë kësaj ushtrie torturuese, duke i bërë që të thërrmohen, duke u bërë copë e çikë. Falna ne ndihmesën Tënde, duke na nderuar me triumf!

Kishin dashur veç ta mërzisnin, e ta bënë të vuante, të Dërguarin e Allahut, i Cili ishte një profet i mëshirës dhe dhembshurisë, që edhe kur falej, lutej për më të padhembshmen. Edhe Ai, po në këtë gjendje, sërish nuk hiqte dorë prej veprimit në bazë të shkaqeve, dhe megjithëse nuk kishte asgjë të mangët, Ai prapë i lutej Allahut (xh.xh.) që t'i jepte ndihmesën e Tij në triumf.

Të njëjtën lutje e përsëriti edhe ditën e martë dhe të mërkurë. Madje sahabët fisnikë, ngase ishin mërzitur prej gjithë këtyre përndjekjeve u kthyen nga Ai dhe i thanë:

- O i Dërguari i Allahut! Na erdhi shpirti në majë të hundës. A nuk ka ndonjë gjë që mund ta bëjmë ne për të shpëtuar prej kësaj përndjekjeje?

- Po, ka, - u përgjigj i Dërguari i Allahut. "O Zot, mbulona gabimet dhe paturpësitë tona, dhe jepu fund frikërave dhe shqetësimeve tona!"

I Dërguari i Allahut ua këshilloi këtë lutje sahabëve të Tij, andaj atë ditë kishte vetëm lutje. Për një çast e patën dëgjuar teksa lutej kësodore:

- O Zot, kërkoj prej Teje që të na falësh përfundimin e premtuar! Përndryshe, o Zot, kam frikë se nuk ka për të ngelur asnjë adhures në rruzull.

Profeti ynë, pas lutjes u kthye si një frymë e re për të gjithë sa gjendeshin aty. Të gjithë e vërejtën habinë që e karakterizonte tani fytyrën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Të gjithë u gëzuan sakaq,

sepse kishte zbritur sihariqi që triumfi dhe ndihmesa e Allahut do të ishte me ta.

Një sulm i përnjëhershëm

Idhujtarët, kur panë se Amr ibni Abdiudi u vra keqas, dhe të tjerët ngelën të detyruar që të tërhiqeshin, të gjithë sa ishin filluan të grupoheshin për të bërë një sulm të përbashkët. Të gjithë nxisnin njëritjetrin.

Dhe agimin tjetër, të gjithë filluan të realizonin sulmin e shumëpritur. Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e kishte përgatitur ushtrinë e Tij për luftë, e sakaq ata po prisnin në krahun tjetër të hendekut. Me të marrë lajmin e sulmit prej idhujtarëve, Resulullahu (s.a.s.) u këshilloi atyre që të bënin durim, sepse fitorja do të ishte e tyrja.

Sulmi pasonte sulmin, duke i bërë besimtarët të përjetonin dhimbje pas dhimbjeje. Sepse ishte tejet e vështirë që të kuptoje se nga do të të sulmonin. Në çdo anë kishte idhujtarë, të cilët mbinin si kërpudhat pas shiut. Edhe nëse ia dilje një grupi, atë e pasonte një tjetër, kështu që bregu i hendekut ngelej përherë një vend i sulmuar.

Ndërkohë, një grup prej dyqind vetash, me në krye Halid ibni Velidin, kishin marrë në shënjestër çadrën ku gjendej Profeti i Njerëzimit. Ishte bërë si i tërbuar dhe po rendte pa u menduar drejt vdekjes.

Kjo panoramë do të vazhdonte deri në mbrëmje atë ditë. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) dhe sahabët e Tij nuk kishin falur as namazin gjatë kësaj zullumahie, që do të thoshte se ishin duke luftuar për emrin e Allahut, por nuk po kryenin një prej detyrimeve karshi Tij.

Idhujtarët ishin përpjekur aq shumë, me mish e me shpirt, madje i ishin afruar edhe vdekjes, por prapë nuk po arrinin dot asnjë rezultat. Ngadalë-ngadalë filluan të tërhiqeshin. Ndërkaq, Usajd ibni Hudejri ishte larguar për të bërë rojë te vendi prej nga vinin idhujtarët.

Në këtë kohë, i Dërguari i Allahut po falte namazin të cilin nuk e kishte kryer dot në kohë. Kishin ardhur gjer në vendin e quajtur But'han. Fillimisht mori abdes për të falur namazin e pakryer, dhe pas tij menjëherë, fali edhe namazin e akshamit. Pasi kreu namazin, tha:

- Ashtu siç ata nuk na lanë që të falnim namazin e ikindisë, Allahu u mbushtë shtëpitë me flakë.

Namazi ishte gjithçka për besimtarët, prandaj Resulullahu (s.a.s.) po

i kërkonte Allahut dënim për ata që nuk i kishin lejuar që ta kryenin atë.

Në Medinë ishin Beni Kurejdhat, të cilët po prisnin që të sulmonin gratë dhe fëmijët e myslimanëve. Këto ishin të gjitha zhvillime që ta ngrinin zemrën, por Beni Kurejdha nëpërmjet planit për të shkatërruar veten, po shkatërronte të tjerët.

Edhe kjo është një e vërtetë, që ushtria e torturës po shkrihej nga dita në ditë. Madje ushtria idhujtare pati humbur një emocion tejet të madh me disa njerëz si Nuajm ibni Mes'udi, i cili u bë mysliman, dhe mandej luajti disa manovra strategjike kundër palës me të cilët kishte qenë gjer më tash. Ata ishin duke hequr dorë. Vetëm po prisnin që të mos mbante më gota.

Ndihmesa hyjnore

Ndihmesa hyjnore e kishte shfaqur edhe njëherë veten, dhe pika që po e mbushte përfundimisht gotën ishte Hendeku. Resulullahu (s.a.s.) pa Xhebrailin, dhe duke u kthyer nga sahabët e Tij, u tha:

- Bëni kujdes! Gëzohuni prej sihariqit që na pruri Allahu!

Me të mbaruar së thëni këto fjali, Hendeku u kthye në një katrahurë të paparë ndonjëherë. Çadrat ngriheshin prej vendit, e syri nuk të shihte kurrfarë gjëje. Sepse, pikërisht në vendin ku gjendej ushtria e torturës, e cila ishte përçarë nga brenda, atë natë, filloi një furtunë. Ia kthente të gjitha plaçkat përmbys, duke ia hedhur sa andej këndeje. Zjarret iu shuan, dhe çadrat iu shkatërruan. Për një çast u err gjithandej, dhe Hendekun e kaploi një zhurmë që uturinte. Ata nuk po mundnin as të shihnin gishtërinjtë e tyre. Zaten, idhujtarët, të cilët po ngrinin nga të ftohtët, filluan të kishin akoma më tepër ftohtë pas kësaj furtune, derisa u rrënuan krejt.

Ishin përballë ushtrish me të cilat nuk ishin përballur asnjëherë gjer më tani, dhe ishin me të vërtetë në telashe. Gjithçka ishte bërë tym, e nuk kuptohej se kush çfarë bënte. Mundoheshin të lidhnin çadrat që u zgjidheshin, duke u munduar që t'i ngulnin edhe njëherë për shkopinjs. Por prapë vinte një tjetër stuhi e cila i paralizonte, e nuk mund as që të lëviznin vendit.²⁶² Nga frika filluan të dridheshin. Lideri i çdo grupi thërriste pranë vetes njerëzit e tij, por edhe ata nuki bindnin dhe me shqetësimin se mos sulmoheshin nga ndonjë anë,

²⁶² Ahzab, 33/9; Muslim, *Sahih*, 2/617; Ahmed ibni Hanbel, *Musned*, 1/223

klithnin:

- Ndhimë! Ndhimë! Ju kanë rrethuar, dhe po ju sulmojnë nga të gjitha anët! – ishin disa prej fjalëve që përdorshin për t'i çoroditur.

Kontrolluesja e hendekut tashmë ishte vetëm era, të cilën e kishte nisur Allahu për të ndihmuar besimtarët. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) bashkë me sahabët e Tij u kishin hedhur dhe syve idhujtarëve që po përgatiteshin t'u sulmonin familjet që gjendeshin në Medinë. Armiqtë e Allahut përpëliteshin tashmë në dhimbje e sipër.

Edhe hipokritët që ishin trembur për vdekje, kërkonin leje duke përdorur si justifikim se kishin lënë familjet fillikat, derisa sa fironin ashtu nga një e nga dy.

Vetëm besimtarët e ndjenin veten më të fuqishëm duke pasur shpresë të ndihmesa që po i vinte prej Allahut. Sepse furtuna, ashtu siç trembte mosbesimtarët, u falte shpresë besimtarëve.

Largimi prej Hendekut

Ushtrisë së torturës nuk i ngelej gjë tjetër, veç të tërhiqej për andej nga kishte ardhur. Idhujtarët, të cilët nuk e kishin harruar Uhudin dhe Hamrau'l Esedin, e kishin lënë atje një ushtri prej dyqind kalorësish, nën komandën e Halid ibni Velidit dhe Amr ibni Asit, për të pasur një si farë garancie teksa ktheheshin. Kur agoi dita tjetër, në fushë nuk kishte ngelur as edhe një ushtar i vetëm i palës kundërshtarë.

Duke parë nga pas, Resulullahu (s.a.s.) tha këto fjalë si shenjë falënderimi:

- Ai, që veç Tij nuk ka zot tjetër! I ka vlerësuar në kulm ushtarët e Tij, i ka ndihmuar t'ia dalin mbanë me anë të fuqisë së Tij, duke i treguar vendin gjithë asaj ushtrie të torturës. Këtej e tutje nuk do të ketë më diçka të këstillë. Sepse, këndeje e tutje, nuk do të jenë më ata që na sulmojnë, por do të jemi ne që i përcaktojmë kushtet e luftës.

Ebu Sufjani, ndërsa largohej prej fushës së betejës, i kishte lënë një letër të Dërguarit të Allahut nëpërmjet Ebu Usame el-Xhushemiut, ku i shkruante:

- “Me emrin e Zotit, duke t'u betuar mbi Latin dhe Uzën. Të sulmova me një ushtri të stërmadhe, duke menduar se do të të shfarosja njëherë e mirë, për të mos lënë asnjë mysliman më të gjallë. E shoh që ti nuk ke dëshirë që ne të përballemi me njëri-tjetrin. Por ta dish, se do të ketë edhe një ditë kur ne do të pritemi me njëri-tjetrin, madje

edhe gratë, si në Uhud.”

Ishte e qartë që pehlivani i mundur nuk do të ngopej me kaq. Edhe Ebu Sufjani që kishte sa e sa beteja nga dilte i humbur, vazhdonte të bënte si trim nga larg, për të mos dëmtuar egon e tij, duke ditur mirë si të mbrohej edhe atëherë kur i ishte dashur të tërhiqej si frikacak.

Letrën të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) ia lexoi Ubej ibni Ka'bi. Pasi e dëgjoi nga kreu deri në fund, Profeti i profetëve iu përgjigj:

- “Letra jote më mbërriti. Po vazhdon ende të jesh rob i egoizmit tënd duke u mbështetur në sasinë e ushtarëve. Ke të drejtë, nuk po mendoje asgjë tjetër vetëm të vije e të na vrisje të tërëve. Vetëm se kjo është një çështje midis nesh, përfundimin e të cilës mund ta përcaktojë vetëm Allahu. Dhe Allahu ka vendosur shëndet për ne. Mos harro, se Allahu ka për të ta treguar ditën kur Allahu do të më mundësojë që unë t’jua shkatërroj Latin, Uzën, Isafin, Nailen dhe Hubelin. Ja ku po të lajmëroj që sot, o i ngrati i Beni Galibëve!”

Dukej që ashtu siç kërkohet mjeshtëri në përdorimin e shpatës në sheshin e burrave, ashtu nevojitej edhe mjeshtëria në disa aspekte të tjera, prandaj edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po i niste këtë letër të qëndisur bukur, e cila i tregonte vendin Ebu Sufjanit, që sillej ende sikur të ishte ndonjë gjel i krekosur, duke ia parathënë ato që do të ndodhnin në të ardhmen.

Derisa idhujtarët ishin larguar, nuk kishte kuptim përse të rrinin më tej në Hendek. Kështu, Profeti ynë dha urdhër që të përgatiteshin të gjithë, pasi do të ktheheshin për në shtëpitë e tyre në Medinë.

Bilanci i kësaj lufte që zgjati afro një muaj ishte vrasja e vetëm tre idhujtarëve, dhe rënia dëshmor e tetë prej besimtarëve. Ndërkaq zbriti edhe Xhebraili, i cili u tregoi atyre si drejtim visin e Beni Kurejdhës.

Edhe Profeti i Njerëzimit, që ende nuk e kishte hequr parzmoren nga trupi, do të shkonte atje bashkë me sahabët, me përfundimin e një triumfi të ri.²⁶³

²⁶³ Ahzab, 33/9

UDHËTIMI PËR NË UMRE DHE HUDEJBIJA

Kishin kaluar gjashtë vjet që prej migrimit. Profeti i Njerëzimit zbriste përditë me nga një revelatë të re, ndërsa sytë e sahabëve agonin me dëshirën për të parë edhe njëherë Mekën, ndërsa mbrëmjeve binin me ëndrrat për të kryer edhe njëherë adhurime pranë Qabes. Në këto kohë, edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) kishte parë një ëndërr, sikur kishte shkuar në Qabe për të kryer adhurimin e umres. Në vazhdim të ëndrrës, i Dërguari i Allahut i ishin dorëzuar edhe çelësat e shtëpisë së Zotit.

Me të aguar, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) e ndau ëndrrën që kishte parë edhe me sahabët e tjerë, të cilët u gëzuan aq shumë që do të vinte një ditë kur ata do të shkonin edhe njëherë në Qabe. Po i tundnin duart nga larg, sikur donin t'i thonin: "Na prit se do të vijmë." Pas kaq e kaq vitesh do të mund të vizitonin edhe njëherë Qaben.

Filluan të gjithë nga përgatitjet. Sepse Qabeja nuk mund të lihej në duart e mosbesimtarëve. Atë e kishte ndërtuar Profeti Ibrahim (a.s.), duke ia lënë si trashëgim pasardhësve që ta përdornin për të adhurar Allahun. Ndërsa ai trashëgim rrinte kot së koti në duart e atyre që nuk e meritonin aspak një nderim të këtillë. Prapëseprapë, Ai që do ta kryente detyrën e kthimit të nderit në vend ishte Resulullahu (s.a.s.). Ai po shkonte vetë për të treguar se si duhej kryer adhurimi karshi Allahut (xh.xh.):

Kësaj here në Medinë kishte ardhur Busr ibni Sufjani për t'u bërë mysliman. Kur deshi të kthehej andej nga kishte ardhur, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) i tha:

- O Busr! Mos u nxito për t'u kthyer. Ndoshta ikim të gjithë së bashku. Sepse edhe ne po përgatitemi për të bërë umre.

Qëllimi ishte adhurimi, jo lufta. Me vete kishin marrë vetëm disa armë të vogla, të cilat do t'u shërbenin vetëm për të prerë kafshët e flijimit. Përgjatë udhëtimit, kishin marrë me vete edhe disa dele dhe deve, të cilat t'i flijonin përpara se të fillonin adhurimin për të cilin ishin nisur. Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) kishte marrë një deve me vete.

Ishte sërish ditë e hënë. Ishte muaji Dhilkade i vitit të gjashtë të mi-

grimit. Profeti ynë hyri në dhomëzën e Tij të lumturisë, mori abdes, u vesh dhe doli jashtë për të hipur mbi Kasuan e Tij. Tashmë po fillonte një rrugëtim drejt asaj që mund të quhej qendra e rruzullit tokësor. Kësaj here, me vete kishte nënën tonë, Umu Selemen e nderuar.

Kur mbërritën në vendin e quajtur Dhul Hulejfe, falën namazin e drekës. Pas kësaj filloi të vendoste shenja mbi shtatëdhjetë devetë, të cilat ishin ndarë për flijim. I kthente ato drejt kibles, dhe i shenjonte në pjesën e djathtë të tyre.

Këtu fali edhe dy rekate namaz të tjera. Në fytyrat e tyre shfaqej emocioni i adhurimit në Qabe. Qëllimi kryesor ishte që t'i rrethrotulloheshin Qabes, dhe sakaq i Dërguari i Allahut (s.a.s.) veshi ihramin. Donte që ta ndante edhe me sahabët e tjerë synimin e Tij të mirë, andaj hipi mbi deve dhe filloi të përsëriste:

- Lebbejk Allahumme lebbejk. Lebbejk la sherike leke lebbejk. Innel hamde uenni'mete lek, uel mulke la sherike lek.

Edhe nëna jonë, Umu Selemja ishte bërë gati për të veshur ihramin. Po i ndiqnin një më një hapat e të Dërguarit të Allahut, dhe çdo veprim i Tij përsëritej prej të gjithëve njëherësh.

Një udhëtim që të falte besim

Udhëtimi vazhdonte. Ishin gjithsej njëmijë e katërqind veta, që po udhëtonin drejt Mekës, të cilëve as pika e gjakut nuk do t'u derdhej. As nuk shqetësoheshin vendasit, dhe as tokat ku shkelej nuk prekeshin prej askujt. Sikur të gjithë ata që po ecnin të ishin engjëj të zbritur prej qiellit. Njerëzimi po gjendej për herë të parë në Arabi me kuptimin e ndjekjes së përpiktë të të drejtës dhe drejtësisë.

Ata nuk ia vinin syrin asnjë pasurie të mekasve. Ata që i vështrojnë për së largu, e vërenin këtë ndryshim, andaj vinin grupe grupe që ta gostitnin me dhurata nga më të ndryshmet. Erdhi edhe Ima ibni Rahda, dhe i dhuroi të Dërguarit të Allahut dy deve të ngarkuara me qumësht. Profeti ynë, fillimisht i tha:

- Allahu ju faltë begati.

Pasandaj e mori dhuratën dhe e ndau në mes të sahabëve të Tij.

Kjo ishte një shenjë e mirëpranimit nga bota, dhe nuk duhet të kufizohej vetëm me kaq. Të gjithë kalimtarët e vlerësonin shumë këtë veprim të tyrin, dhe me ç'të kishin me vete, ushqime a gjëra të tjera, mundoheshin që t'ua jepnin atyre. Madje i Dërguari i Allahut e pati

pëlqyer shumë atë bimën e ngrënshme, e cila ishte plot qumësht dhe mbartte një aromë shumë të mirë. I dërgoi edhe Umu Selemes që ta provonte këtë bimë kaq të shijshme.

Sjellja e mekasve

Lajmi se po vinte Resulullahu bashkë me sahabët e Tij në Mekë, për të kryer umre, mbërriti edhe te mekasit. Ata u shqetësuar jashtëzakonisht shumë. Kishin frikë. Muhamedi po u vinte atëherë kur nuk e prisnin. Megjithëse kuptoj se nuk ishin duke ardhur për t'i luftuar, ishte një veprim që do t'u nxirrte në shesh mangësitë e shumta që kishin. Andaj mblodhën menjëherë këshillin për t'u këshilluar se si do të vepronin.

- Muhamedi po vjen drejt nesh për të kryer umren. Mirëpo, si mund ta kuptojnë këtë arabët, që deri dje kanë luftuar me të shpatë për shpate. Vallahi, ne nuk kemi për t'i lejuar të hyjnë në Mekë sa të jemi ne gjallë.

Në fakt, nuk është se nuk kishte nga ata që trembeshin, se ai "ishte duke ardhur me tërë atë ushtri pikërisht për t'i luftuar."

Megjithatë, mendimi i përbashkët ishte se ata nuk do t'i lejonin kurrsesi myslimanët që të hynin në Mekë. Organizimin e kësaj çështjeje ia lanë në dorë Safuan ibni Umejes, Ikrime ibni Ebi Xhehlit dhe Suhejl ibni Amrit. Edhe ata i siguruan kurejshët se nuk do të hidhnin asnjë hap sipas mendjes së tyre, por do të këshilloheshin me ta më parë. Tema e parë për të cilën biseduan ishte të nisnin një forcë prej dyqind ushtarësh në vendin e quajtur Kuraul Ganim, në krye të të cilëve duhej vendosur një komandant sypatrembur.

- Ç'mendim i mirë! - thanë kurejshët njëzëri.

Këtë dyqindëshe të parë e nisën nën komandën e Halid ibni Velidit. Do të shkonin në vendin e quajtur Kuraul Ganim dhe do të ftonin bijtë e hunëve, Beni Harithët, Beni Abdimenahët, Beni Mustalikët, por edhe Ahabishët, të cilët ishin aleatët e tyre të maleve, pa harruar edhe Thakifët, të cilët ecnin përherë paralel me ta në çështjet e luftës, që t'i ndihmonin në rast nevojë. Ishte përcaktuar edhe vendi se ku do të shkonin: Beldahu.

Adresa ishte e qartë. Të gjithë, me të marrë drejtimin se ku duhet të shkonin, u nisën në drejtim të Beldahut. Pa humbur kohë filluan të ngrinin çadrat, dhe u betuan se nuk do të linin asnjë besimtar mys-

liman që të kalonte më tutje. Kishin ardhur edhe gratë me fëmijët e kurejshëve. Në majat e maleve patën vendosur vështrues me dezurn, prej të cilëve kërkuan që t'i lajmëronin me shenja, në mënyrë që të mos diktoheshin prej besimtarëve.

Busr ibni Sufjani, myslimani më i ri, pasi i ndoqi të gjitha këto lëvizje të mekasve, shkoi pranë të Dërguarit të Allahut që ta lajmëronte për zhvillimet e reja. Ndërkaq, besimtarët gjendeshin në një vend që quhej Ganirul Eshtat, i cili gjendej pranë Usfanit.

- O i Dërguari i Allahut! Kurejshët e kanë marrë vesh ardhjen Tënde. Ata kanë marrë me vete gratë dhe fëmijët, e bashkë me to edhe armatime, në mënyrë që të ta pengojnë kalimin në vendin e quajtur Dhu Tuva. Janë duke u betuar se nuk do ta bëjnë diçka të këtillë. Ndërsa Halid ibn Velidi, bashkë me dyqind ushtarë është duke pritur në vendin e quajtur Kuraul Ganim.

I Dërguari i Allahut po e dëgjonte me kujdes Busrin, pasi donte të kuptonte gjendjen e tyre shpirtërore dhe se si do të vepronin në çdo sjellje të tyre të mundshme, por ishte tejet i habitur nga kjo sjellje e tyre, andaj i tha atij se sidoqoftë, Profeti i Allahut bashkë myslimanët do të dalë triumfues në fund.

Hudejbija dhe begatia e ardhur prej ujit

Kur u afruan në vendin e quajtur Hudejbije, u përballën me diçka të papritur. Kasua u ul, dhe nuk lëvizte vendit, megjithë përprjekjet e tyre për ta ngritur. Edhe vetë i Dërguari i Allahut nuk po i jepte dot kuptim kokëfortësisë së Kasuas, edhe pas aq e aq përprjekjesh të gjithë atyre burrave.

- Kasua po na i bën si për inat, - i thanë Atij disa prej sahabëve.

- Jo! Kasua nuk bën asgjë për inat. Ajo nuk e ka një zakon të tillë. Atë po e pengon Zoti që pengoi elefantët që donin të shkonin të rrëzonin Qaben.

Në univers nuk kishte vend për rastësinë, dhe çdo lëvizje a ndodhi kishte mesazh për Të. Njëkohësisht, kjo ngjarje ishte më e mirë se përballja me ndodhi, të cilave nuk do t'u dihej përfundimi. Sepse në një atmosferë kaq të acaruar, kishte mundësi që të derdhej shumë gjak. Në Mekë kishte shumë besimtarë, të cilët qenë bërë myslimanë, por rrinin fshehtas në Mekë. Kishte mundësi, që në rrahje shpatash e sipër, ndonjë prej sahabëve të vriste ndonjë besimtar. Njëkohësisht,

në Mekë, gjendeshin disa besimtarë potencialë, prej të cilëve do të vinin shumë njerëz, që do t'i shprehnin besnikërinë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), ndoshta disa syresh edhe derisa të vdisnin për këtë rrugë. Atëherë, terreni duhet të ishte i atillë, që paqja të ishte arritja e vetme.

- Lëvduar qoftë Ai që ka në dorë Muhamedin, se unë do ta pranoj çdo vendim të Tijin, gjë që është edhe respektim karshi Tij. Profeti i paqes po zgjidhte sërish paqen. I Dërguari i Allahut e mori mesazhin që duhej marrë, dhe sakaq i ndërroi drejtimin Kasuas, dhe u përpoq që ta ngrinte nga vendi. Ishte pikërisht ashtu siç e kishte menduar Ai. Kasua u ngrit dhe filloi të lëvizte. Kjo vërtetonte vërtetësinë e atij mesazhi.

Tashmë kishin mbërritur në kufirin më periferik të Hudejbijes. Koha ishte tejet e nxehtë dhe të gjithë ishin tejet të etur. Njëkohësisht, zhvillimet e deritanishme tregonin se do t'u duhej që për disa kohë të rrinin këtu. Andaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u tha të ndalonin në një vend ku kishte pak ujë. Zaten aty afër as që mund të mendohej për ekzistencën e ndonjë pusi.

Vendi ku qëndroi i Dërguari i Allahut gjendej jashtë Haremit, mirëpo Ai i kryente gjithnjë adhurimet duke ardhur në një vend, i cili përfshihej brenda Haremit. Kishte hyrë koha e ikindisë për atë ditë, kështu që i Dërguari i Allahut mori një ibrik me ujë për të marrë abdes. Mirëpo, teksa po merrte abdes, pranë i erdhën sahabët dhe po e vështronin. Se ç'kishte një gjë të habitshme në këto sjellje, andaj i pyeti:

- Çfarë ju ka gjetur kështu?

- U shkatërruam, o i Dërguari i Allahut!

- Ju nuk mund të shkatërroheni për aq kohë sa unë gjendem në mesin tuaj. E kush mund të shkatërrohej për aq kohë që kishin të Dërguarin e Allahut (s.a.s.) në mesin e tyre.

Vetëm se çështja duhej futur në shinat e saj.

- O i Dërguari i Allahut! Nuk kemi asnjë pikë uji për të pirë, përveç atij pako uji që na duhet për të marrë abdes.

Etja kishte arritur cakun, dhe me ç'dukej, sahabët ishin duke kërkuar një mrekulli prej Resulullahut (s.a.s.). Prandaj, Ai u kërkoi atyre që ta zbraznin ujin e ibrikut në një enë. I futi gishtat e Tij të bekuar brenda asaj ene dhe filloi të lutej.

- Hajde, merrni abdes! Bismil'lah! – u tha Ai.

Të gjithë sahabët e bekuar ishin vendosur në radhë dhe po prisnin. O Zot! Ç'të shikonin! Nga gishtat e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) filloi të rridhte ujë!

Kush të mundte mbushte faqoren e vet dhe rendte i gëzuar. Po u jepnin edhe kafshëve për të pirë. Fytyrat filluan të qeshnin edhe njëherë në Hudejbije. Faqoret po mbusheshin, dhe megjithëse për pak kohë, ata kishin ujë për të pirë. Edhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.), i mahnitur prej atyre që po ndodhnin, filloi të lavdëronte Allahun(xh. xh.):

- Dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe se unë jam i Dërguari i Tij.

Atë natë në zemrat e besimtarëve zbriti mëshira hyjnore, bimëve që kishin filluan të thaheshin iu rikthye ngjyra e gjelbër, dhe kafshët ishin më të qeta, pasi kishin pirë ujë. Kjo, për besimtarët, nuk ishte veçse pasqyrimi i mëshirës së pafundme të Allahut (xh.xh.).

Mëkëmbësit e Profetit tonë

Kurejshët ishin më se të vendosur që të mos i lejonin myslimanët të hynin në Mekë, ndaj nuk donin që nuk donin ta kuptonin se ata kishin ardhur veç për të kryer adhurimin e umres, e aspak për t'i luftuar.

Megjithatë, Profeti ynë (s.a.s.) po bënte të gjitha përpjekjet për t'ia sqaruar këtë, duke u dërguar atyre Hirash ibni Umejen.

Vetëm se me të mbërritur pranë tyre, Halid ibni Velidi nxori shpatën dhe me të e rrëzoi përtokë devenë e Hirashit. Ishte aq i nevrkosur, sa për pak mund të vriste edhe vetë Hirashin. Disa prej pjesëtarëve të familjes së Ahabishëve, të cilët e panë nervozizmin e tij, ndërhyjnë menjëherë, dhe nuk e lejuan që ta vriste mëkëmbësin e të Dërguarit të Allahut. E lanë të lirë, që të nisej për andej nga kishte ardhur. Sakaq, Hirash ibni Umeje u kthye pranë të Dërguarit të Allahut dhe u tregoi atyre atë që kishte ngjarë.

Rëndësia e çështjes rritej nga dita në ditë, dhe çdo hap që do të hidhej në këtë lëmi ishte tejet i rëndësishëm. Kurejshët ishin shumë të stresuar, saqë vepronin thujse pa u menduar, e kjo mund të bëhej shkak për gjëra hiç të papëlqyeshme.

Ndërsa i Dërguari i Allahut (s.a.s.) ishte i vendosur që t'ua sqaronte se ku qëndronte çështja. U fliste drejtpërsëdrejti mendjeve dhe

ndërgjegjes së tyre, duke u kërkuar që t'i hapnin rrugën, në mënyrë që Ai bashkë me sahabët e Tij të mund të vizitonin Qaben. Kësaj here, si mëkëmbës për ta nisur drejt kurejshëve zgjodhi Omerin e bekuar. Omeri (r.a.), me të dëgjuar këshillat dhe urdhrin e Resulullahut, iu përgjigj:

- O i Dërguari i Allahut! Druhem se ata kanë për të më goditur, sepse e dinë mjaft mirë armiqësinë që unë kam karshi tyre. Madje nuk ka asnjë prej bijve të Adijëve që të më dalë për krah. Megjithatë, nëse Ti më urdhëron, që të shkoj pikërisht unë pranë tyre, unë do të shkoj menjëherë.

Patjetër që shqetësimi i Omerit të nderuar nuk lidhej vetëm me jetën e vet. Veç vrasja e një mëkëmbësi si Omeri i nderuar do të thoshte shkak për të hapur luftë, dhe parandalimi i një lufte të këtillë pasandaj do të ishte krejt i pamundur. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) e dëgjoji Omerin dhe filloi të mendohej.

- O i Dërguari i Allahut, - vazhdoi Omeri. Lërmë të të këshilloj një njeri, i cili është më i përshtatshëm, që mbi të gjitha do të ketë mbrojtjen, ngase ka lidhje më të forta: Osman ibni Afuanin.

Zgjuarsia e myslimanëve ishte shumë e rëndësishme. Dhe nga ky këndvështrim, Omeri i nderuar ishte tejet largpamës dhe inteligjent. Ndërkaq, Resulullahu thirri pranë vetes Osmanin:

- Shko te kurejshët, dhe thuaji se nuk kemi ardhur aspak për të luftuar me ta, por vetëm për të bërë umre! Mos harro edhe që t'i ftoh në fenë e Allahut.

Misioni që iu ngarkua Osmanit nuk kufizohej vetëm me kaq. Ai donte që nëpërmjet Osmanit, t'u bënte të ditur besimtarëve të atjeshëm, të cilët kishin besuar, por nuk kishin pasur mundësi të migronin, se së shpejti do të vinte ngadhënjimi i shumëpritur. Allahu së shpejti do ta nxirrte faqebardhë fenë e Tij edhe në Mekë, duke mos i lënë më në pozitën e fshehjes së besimit.

Sakaq, Osmani u nis për në Mekë. Kur mbërriti në Beldah, përballë i dolën mekasit.

- Ku po shkon? - e pyetën ata.

- Mua më ka dërguar Resulullahu për të folur me ju, - u përgjigj ai tërë vetëbesim. Po ju ftoj që të besoni në Islam dhe në Allah. Ose ju të gjithë do të hyni në fenë e Tij, - që padyshim, Allahu ka për ta nxjerrë triumfues të Dërguarin dhe fenë e Tij. - ose do të hapni rrugën, që të

mos jeni ju ata që e pengoni, por le të jenë të tjerët! Kësisoj, nëse është i Dërguari i Allahut që mundet, dilni ju të fituar në dëshirën tuaj. Veçse, nëse del fitimtar, atëherë ju ngelet juve në dorë. Ose pranoni fenë e Islamit duke besuar, ose luftoni sërish me Të, ashtu siç keni bërë gjithnjë. Ju e dini mjaft mirë se sa të këqija ju ka prurë lufta. Keni dalë të rrënuar e më se të lodhur së andejmi. Madje humbët mjaft prej prijësve tuaj më në zë. Veç kësaj, Resulullahu (s.a.s.) nuk po vjen këtu, as për t'ju luftuar juve, por vetëm për të kryer umren dhe për të flijuar kafshët që kemi marrë me vete. Pasi t'i mbarojmë të gjitha këto, do të kthehemi sërish në Medinë.

- I dëgjuam këto që na the, vetëm se kjo është e pamundur. Ai nuk mund të dalë përballë nesh kësimejnyre. Shko dhe thuaju shokëve të tu, se ai asnjëherë nuk ka për të dalë fitimtar mbi ne.

Dukej thuajse e pamundur të trokisje në portën e Mekës. Ende pa hyrë në qytet, ai po takohej me njerëzit më të ulët të kurejshëve, duke bërë që të mos e kryente dot detyrën e tij nga fillimi gjer në fund. Dukej paksa e pamundur që të kalonte mes tërë asaj mizërie, aq sa dukej sikur Osmani pas pak do të kthehej mbrapsht. Kur, po në këtë çast, përballë Osmanit doli Eban ibni Saidi. Me ta parë atë, i shkoi pranë, dhe pasi e pyeti në përgjithësi për shëndetin, i tha:

- Na thuaj për çdo gjë që të kesh nevojë.

Madje kishte zbritur prej kalit të vet, dhe po i kërkonte Osmanit që të hipte mbi të, ndërsa vetë hipi pas tij. Omeri i nderuar kishte pasur të drejtë. Miqësia vlente pikërisht për çaste të tilla, të vështira, e cila bënte që edhe portat që dukeshin më të vështirat për t'u hapur, hapeshin kanat më kanat.

- Shko ku të të dojë e bardha zemër, e mos u frikëso prej askujt.

Sepse bijtë e Saidit janë më të nderuarit në të gjithë zonën e Haremit, dhe sakaq me gjuhën e tij poetike po u bënte të ditur të gjithëve, se kësodore, Osmani ishte nën besën e tij.

Të dy së bashku erdhën deri në Qabe, ku Osmani filloi të vizitonte një e nga një të gjithë prijësit e kurejshëve. Ai po u çonte atyre mesazhin e nisur prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

- Muhamedi nuk mund të vijë kësisoj te ne, - thoshin ata të gjithë, duke ia mbyllur portat në fytyrë. Vetëm se Osmanin nuk e përzinin dot.

- Nëse do, ti mund ta vizitosh dhe t'i rrethrotullosh Qabes.

- Unë nuk i bëj tavaf Qabes për aq kohë sa nuk i bën edhe Resulullahu,

- u thoshte ai duke ia refuzuar këtë ofertë të tyre.

Qëllimi i kurejshëve ishte më se i qartë, andaj pa humbur kohë, Osmani shkoi për të trokitur në portat e besimtarëve të vobektë, të cilët përpëliteshin në mes të vuajtjeve që nuk kishin të mbaruar.

- Resulullahu ju dërgon fjalë, - i niste fjalët ai.

Nuk kishte ç't'i thojë gëzimit që shfaqej në fytyrat e atyre që shihnin ardhjen e Osmanit të nderuar në shtëpinë e tyre, i cili për më tepër, u kishte prurë lajme nga i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Kishte nga ata që kishin plot gjashtë vjet që prisnin. Sepse kjo ndarje kaq e stërgjatë bëhej krejt e padurueshme nëse ishe njohur njëherë me Të. Vetëm se Osmani nuk kishte ardhur veç sa për të trokitur në portat e tyre, që t'i jepte thjesht nga një përhëndetje kalimtare.

- Kësodore, unë do t'ju ndihmoj juve, derisa në Mekë të mos ngelet nevojë për të fshehur besimin prej askujt.

Ky ishte sihariqi që u niste i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Për ta, kjo ishte si një aromë pranverore në mes të një dimri të acartë. Kishin aq shumë dëshirë që të vinte dita, që edhe ata të mund ta shprehnin haptazi atë që ndjenin. Dhe derisa u kishte ardhur një mëkëmbës si Osmani deri në portë, kjo do të realizohej shumë shpejt, dhe teksa e përcillnin Osmanin, i thoshin:

- Dërgoji përhëndetjet tona të Dërguarit të Allahut! – dhe nga sytë u derdheshin disa pika lot.

Këto përpjekje të Osmanit zgjatën plot tri ditë.

Kërkimi i paqes së ndërsjellë

Osmani vazhdonte vizitat e tij në Mekë, ndërsa i Dërguari i Allahut bashkë me të tjerët prisnin se çdo të ndodhte. Megjithëse Kurejshi sillej sikur nuk i lejonte kurrsesi të bënin diçka të atillë, nuk mund ta merrte dot parasysh që të futej në një tjetër luftë, duke qenë se ishte edhe krejt i papërgatitur. Megjithë irritimin që shprehnin, ata ruheshin se mos bënin ndonjë gabim duke prekur ndokënd, pasi kjo mund të përbënte shkak lufte. E vlerësonin çdo dukuri me kujdes, dhe mundoheshin si e si të arrinin në ndonjë përfundim të shëndoshë.

Nga ana tjetër, Profeti ynë bashkë me sahabët e Tij po prisnin gjithë merak ardhjen e mëkëmbësit të nisur në Mekë. Disa syresh thoshin:

- Iku Osmani. Tani duhet të ketë bërë edhe tavaf rreth Qabes.

- Unë mendoj se ai nuk bën tavaf rreth Qabes për aq kohë sa ju gjendeni këtu me mua, - iu kthye i Dërguari i Allahut.

- E çfarë mund ta pengojë atë që ka mbërritur gjer atje?

I Dërguari i Allahut i njëjtte mjaft mirë sahabët e Vet, kështu që u kthye nga ata për t'i thënë:

- Ky është mendimi që unë kam për Osmanin. Edhe sikur një vit të tërë të rrijë atje, pa ne ai nuk i rrethrotullohet Qabes.

Profeti ynë (s.a.s.) ngase e njëjtte mirë tendosjen e çështjes, vendosi të ngarkonte me detyrë dy roje, të cilët do të ishin lajmëtarë të çdo gjëje që mund të ngjaste përreth. Këtë detyrë filluan ta kryenin me turne Eus ibni Hauliu, Abad ibni Bishri dhe Muhamed ibni Mesleme. Kjo ishte një ndjeshmëri e hollë e të Dërguarit të Allahut, të cilën do ta kuptonin të gjithë mandej, se sa e rëndësishme që ishte. Sepse gjatë kohës që në krye të detyrës ishte Muhamed ibni Mesleme, erdhën nja pesëdhjetë burra prej kurejshëve me në krye Mikrez ibni Hafthin, të cilët ishin nisur për të ushtruar trysni mbi besimtarët, dhe nëse gjenin ndonjë hapësirë, edhe t'i sulmonin.

Muhamed ibni Mesleme, i cili e vuri re se ç'po ndodhte u vu në lëvizje dhe i zuri robër këta njerëz të Kurejshit. Vetëm Mikrezi ia kishte dalë të arratisë nga sytë këmbët.

Nga ana tjetër, disa prej sahabëve, si Kurz ibni Xhabiri, Abdullah ibni Suhejli, Abdullah ibni Hudhafe, Umejri ibni Uehbi, Ebu'Rum ibni Umejri, Hisham ibni Asi, Ebu Hatib ibni Amri, Abdullah ibni Umeje, Ajash ibni Ebi Rebia, Hatib ibni Ebi Beltea, shkuan pranë të Dërguarit të Allahut që t'i kërkonin leje për të shkuar fshehtazi pranë Qabes, derisa në fund të gjithë atyre këmbënguljeve, arritën të merrnin leje. Vetëm se kurejshët kur e vunë re ardhjen e tyre, u shqetësuan jashtëzakonisht shumë, aq sa vendosën që t'i merrnin peng të ardhurit. Gjendja u përkeqësua akoma më tej kur ata morën vesh se Muhamed ibni Mesleme u kishte marrë peng disa prej njerëzve të tyre. Menjëherë, u përgatit një grup mekasish, të cilët rendën në drejtim të Hudejbijes, që të goditnin me breshëri gurësh mbi vendin ku gjendej Profeti ynë i nderuar. Sahabët fisnikë ishin përherë në gatishmëri të çdo të papriture që mund të ndodhte. Gjatë këtyre ngatërresave ata kishin marrë edhe dy kalorës të tjerë peng, duke bërë që Ibni Zenimi, të cilin e kapi një shigjetë, të binte dëshmor.

Megjithëse të dyja palët e kishin bindur veten se nuk do të luftonin

me njëri-tjetrin, lufta u ishte afruar gjer te porta e shtëpisë. Edhe një shkretimë e vogël mund të ndizte flakë të tëra, e ta kthente gjithandej në shkumb e hi. Kësodore, mekasit u mblodhën edhe njëherë për të bërë një vlerësim të çështjes. Si përfundim, ata vendosën që të nisinin tre veta; Suhejl ibni Amrin, Mikrez ibni Hafthin dhe Huvejtib ibni Abdiuzën si mëkëmbës pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Do të shkonin që të ulnin disi gjakrat, pasi në të ardhmen nuk do të mund të bënin dot asgjë.

Sakaq, lajmi sikur kurejshët kishin vrarë Osmanin bashkë me dhjetë sahabët të tjerë e ndryshoi krejt rrjedhën e mendimit. Tanimë çdo gjë ishte krejt ndryshe, dhe çdo përllogaritje ashtu duhet të bëhej.

Besëlidhja e Riduanit

Me të mbërritur lajmi se Osmani bashkë me dhjetë sahabë të tjerë kishin rënë dëshmorë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) tha këto fjalë:

- Me sa duket, nuk do të largohemi dot që këtu pa luftuar me kurejshët, - dhe sakaq thirri sahabët që t'i afroreshin.

Të gjithë sahabët, të çmeritur prej atyre që po ngjanin rendnin një e nga një për të lidhur edhe njëherë besë me të Dërguarin e Allahut. Vinin mbi tryezë edhe vetë jetën e tyre, i jepnin fjalën njëri-tjetrit se nuk do të largoheshin nga fusha pa i dhënë hakun luftës, nëse do të ishte e nevojshme.

Për një çast, i Dërguari i Allahut ngriti një rënë dorë sipër, dhe duke e mbajtur me dorën tjetër, tha:

- Padyshim o Allah, se Osmani qe nisur për një detyrë Tënden dhe të të Dërguarit Tënd!

Dhe ndërsa e bashkonte një rënë dorë me tjetrën, shprehej se e pranonte besëlidhjen e Osmanit, megjithëse në mungesë. Njëkohësisht, u kthye nga sahabët dhe tha:

- Ju jeni më të mbarët e rruzullit tokësor.

Njëkohësisht Ai po u jepte fjalën se flaka e Xhehenemit nuk do të digjte mbi ata që lidhnin besën me Profetin e Allahut.

Nga ata që patën ardhur gjer në Hudejbije, besën nuk e lidhi vetëm Xhed ibni Kajsi. Nuk e kishte zbratur ende plotësisht hipokrizinë që e karakterizonte, kështu që filloi të fshihej nga poshtë devesë, në mënyrë të mos ta shihnin se po fshihej për të mos lidhur besën me të Dërguarin e Allahut.

Profeti ynë i dashur, dhe sahabët e Tij fisnikë filluan të përgatisnin ato armë që u gjendeshin me vete. Madje Umu Umara pati lidhur një si thikë pranë njërit prej hunjve të çadrës, me të cilën kishte menduar të ruante veten në ndonjë rast rreziku.

I Dërguari i Allahut gjer asaj dite nuk e kishte parë të përshtatshme ndezjen e zjarrit, mirëpo që sot, ai filloi t'ua lejonte atyre që kërkonin ta bënë një gjë të tillë.

- Mund të ndizni zjarre, e mund të gatuani në to, sepse pas kësaj askush nuk mund të arrijë as edhe një grimcë të shpërblimit që do të arrini ju.²⁶⁴

Suhejl ibni Amri, Huvejtib ibni Abdiuza, Mikrez ibni Hafthi dhe kurejshët e tjerë, po i ndiqnin me kujdes të gjitha veprimet e myslimanëve. Të thuash të vërtetën, ishin trembur shimë. Ishte krejtësisht e pamundur t'ia dilje disa njerëzve, të cilët luftonin me mish e me shpirt, madje mbi të gjitha nuk e kishin asfare problem të rendnin në drejtim të vdekjes pa pikën e shqetësimit. Të gjithë ata sikur të donin t'u mësonin mekasve, nëpërmjet sjelljes së tyre karshi Resulullahut (s.a.s.) se si duhet të sillëshin karshi një lideri. Si duhet të ishin të ndjeshëm në zbatimin e urdhrave të tij, dhe se si duhet të sakrifikonin qoftë edhe çdo gjë kur çështja të ishte më se serioze. Të gjitha këto ishin disa virtyte, që mekasin nuk kishte se ku t'i vërenin gjatë atyre ditëve. Andaj, mëkëmbësit e mekasve duhet të gjenin medoemos një rrugë marrëveshjeje, kështu që filluan të bënë përllogaritet se si duhet të vepronin në secilën situatë të mundshme.

Nuk pati kaluar shumë kohë, kur besimtarëve u erdhi një lajm. Ata të gjithë u gëzuan prej sihariqit se lajmi për rënien dëshmor të Osmanit dhe sahabëve të tjerë, kishte qenë i rremë.

Marrëveshja

Suhejl ibni Amri u kthye sërish në Mekë bashkë me shokët e tij, në mënyrë që t'i tregonin mbarë Kurejshit atë që u kishin zënë sytë. Ata ishin ndikuar shumë nga shpejtësia me të cilën ata kishin lidhur besën me të marrë vesh se u ishin vlarë disa prej shokëve. Ishin trembur, pasi gjithë ajo vendosmëri për të luftuar, nga shpejtësia për të lidhur besën me Allahun, edhe atëherë kur je i vetëdijshëm që nuk i ke armët e

²⁶⁴ Shih: Ahmed bin Hanbel, *Musned*, 3/26; Hakim, *Mustedrek*, 3/38; Ibni Ebi Shejbe, *Musaneef*, 7/386

nevojshme. Madje ato që kishin parë ua kishin treguar edhe shokëve të tjerë. Kurejshët me pak ndjenja ende të gjalla, me të marrë lajmin se myslimanët ishin përveshur për të luftuar, duke kuptuar edhe seriozitetin e çështjes thanë:

- Për ne, nuk ka rrugë më të mirë se sa të merremi vesh me Muhamedin që të kthehen mbrapsht pa e kryer adhurimin e tavafit. Kësodore, arabët dhe të gjithë ata që e morën vesh ardhjen e tyre do të marrin vesh se ishim ne ata që i penguam. Le të vijmë vitin tjetër, dhe brenda tri ditëve t'i mbarojnë kurbanet, e pastaj kthehen. Kështu, as ata nuk hyjnë me pahir në vendin tonë, edhe ata do të vijmë këtu vetëm për disa ditë të kufizuara.

Ata vendosën që të nisnin sërish Suhejl ibni Amrin, me Huejtibin dhe Mikrezin për të rënë në një marrëveshje me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.):

- Shko te Muhamedi dhe bjer në një marrëveshje me Të. Vetëm në atë marrëveshje ti duhet t'u bësh atyre të qartë se nuk mund të hyjnë në Qabe këtë vit. Sepse, Vallahi, ne nuk lejojmë që arabët të thonë nesër-pasnesër se i lamë të hynin me pahir në vendin tonë.

Ashtu siç e patën lënë, Suhejli bashkë me shokët erdhën deri në Hudejbije. Profeti ynë i pa sërish tek po vinin.

- Derisa po vijnë përsëri, Kurejshi duhet t'i ketë prurë për të bërë paqe.

Shpresonte, sepse kjo ishte pikërisht ajo që kërkonte edhe Ai. Suhejli u afrua pranë vendit ku gjendej Profeti i Njerëzimit ulur këmbëkryq, dhe u ul edhe ai pranë Tij. Mbi kryet e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) bënin rojë Abad ibni Bishri dhe Seleme ibni Eslem ibni Harishi, të veshur me parzmore dhe mburojë në duar. Edhe sahabët e tjerë ishin mbledhur sakaq përreth, dhe po mundoheshin të kuptonin se çfarë kishte ndodhur.

Folën njëherë gjerë e gjatë. Në mes të dyja palëve po bëhej një pazarllëk, ngase tonet e zërit njëherë ngriheshin e njëherë uleshin. Sakaq, ndërsa zëri i Suhejlit u ngrit më tepër se ç'duhej, Abad ibni Bishri u nevrikos dhe i tha:

- Ule zërin kur je duke folur me të Dërguarin e Allahut! – duke i kujtuar edhe njëherë se sa e rëndësishme ishte mirësjellja kur flitej me Profetin e Njerëzimit.

Pas gjithë kësaj bisede, disa prej kritereve ishin pranuar në parim, dhe radha i kishte ardhur hedhjes së tyre në letër. Pikat ku ishin marrë vesh ishin këto:

1. Për dhjetë vjet nuk do të bëhej më luftë me njëri-tjetrin.

2. Njerëzit do të ishin të sigurt prej njëri-tjetrit pasi asnjëra nga palët nuk do t'i bënte keq ndonjërit prej tjetrës.

3. Resulullahu dhe sahabët fisnikë do të ktheheshin mbrapsht gjatë këtij viti, dhe Bejtullahun do të mund ta vizitonin vetëm vitin tjetër. Në Mekë do të rrinin vetëm tri ditë, dhe me vete do të kishin vetëm shpatat e udhëtimit, të cilat nuk do t'i nxirrnin asnjëherë nga milli.

4. Ata që do të shkonin për t'u strehuar pranë Muhamedit pa lejen e prindërve të tyre, edhe në qoftë se do të kishin pranuar Islamin, do t'u ktheheshin prindërve mbrapsht.

5. Fyerjet do të merrnin fund; nuk do të lejohej asnjë lloj turpërimi prej asnjërës palë.

6. Dhe palët, familjet a fiset, e secilës palë do të mund të lidhnin marrëveshje me cilën palë të dëshironin.²⁶⁵

Marrëveshja derdhet në letër

Këto pika që në fakt dukeshin sikur ishin në të keq të Islamit, i kishin prekur shumë disa sahabë si Omeri i nderuar. Madje edhe e patën ngritur pak zërin, për të treguar se nuk u pëlqenin. Vetëm se ajo që ishte e rëndësishme, ishte përfundimi i nesërm, prandaj edhe kishin rënë dakord që ta shkruanin marrëveshjen. I Dërguari i Allahut thirri Aliun e nderuar pranë vetes, dhe i tha:

- Shkruaj, "Bismil'lahi Rrahmani Rrahim"!

- Rrahman dhe Rrahim ç'do të thotë? - reagoi Suhejli. U shtang për pak çaste. Edhe nëse vetë e pranonte disifare, ai gjendej këtu për të përfaqësuar kurejshët, dhe rroba që kishte veshur e tregonte më të ashpër se kurrë. Në fakt, Suhejli nuk ishte njeri që të mos e dinte Rrahmanin dhe Rrahimin. Vetëm disa ditë kishin kaluar prej ardhjes së Islamit, kur dy vëllezërit e tij, motra dhe kunati, dhe pas vajzës dhe dy djemtë, ishin bërë myslimanë, duke parapëlqyer të Dërguarin e Allahut. Nuk kishte lënë gjë pa i bërë djalit të vogël, Ebu Xhendelit, duke e torturuar me gjithfarë formash që të hiqte dorë, madje disa ditë e kishte lënë edhe pa bukë e pa ujë. Megjithatë prapëseprapë, këmbënguli:

- Unë nuk e di se ç'do të thonë ato fjalë. Më mirë shkruaj si herët e tjera, "Bismikallahum'ne"!

²⁶⁵ Ahmed bin Hanbel, *Musned*, 4/325; Ibni Sad, *Tabakat*, 2/97; Uakidi, *Megazi*, 1/608

- Vallahi, ne nuk shkruajmë asgjë tjetër përveçse “Bismil’lahi Rrahmani Rrahim”-it. Prapë gjendeshin në mes të dy zjarreve. Prapë mendohej vetëm çasti në të cilin gjendeshin, duke u kaluar llogaritë që duhet të bënin për të ardhmen. Profeti ynë i dashur paqja qoftë mbi Të, që e kuptonte me themeli çështjen, e nuk donte që të mendonte veç sipërfaqësoren, u kthye nga dhëndri i Tij me durim dhe masë, dhe i tha ta fshinte “Bismil’lahi Rrahmani Rrahim”-in.

- Shkruaj “Bismikallahum’me”!

Kështu u kalua edhe një tjetër pengesë, ku sahabët parapëlqyen më mirë të heshtnin kur kishin parë durimin e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

- Ai u tha se kjo është marrëveshja e bërë mes Muhamedit, të Dërguarit të Allahut dhe Suhejl ibni Amrit, kur Suhejli u hodh edhe njëherë të kundërshtonte:

- Vallahi, ne po të kishim pranuar se ti je i Dërguari i Allahut, nuk të pengonim të vizitoje Qaben, dhe nuk luftonim kurrsesi! Në letër shkruaj ashtu siç të quajmë ne, Muhamed ibni Abdullahu.

Vetëm se kjo nuk mund të durohej. Suhejl ibni Amri, i cili atë ditë gjendej si përfaqësues i mohimit, ishte i vendosur të ecte me inat, sa që nuk i iknin sa detajet më të vogla. Mirëpo, Ai, edhe nëse Suhejli të donte t’i fshinte të vërtetën, ishte prapë i Dërguari i Allahut, kështu që u kthye nga Aliu, duke i thënë:

- Fshije!

E tha për ta thënë, por për një çast ambienti u bë akull. Sepse sahabë si Sad ibni Ubade dhe Usejd ibn i Hudajri ia mbajtën dorën Aliut të nderuar, duke i thënë:

- Ose do shkruash “Profeti i Allahut”, ose çështjen ndërmjet nesh dhe atyre e zgjidh vetëm shpata.

Ata nuk donin të shkruhej asgjë ndryshe. Zaten edhe Aliu nuk është se mendonte më ndryshe nga ata. Aliu i nderuar, që pak më parë kishte shkruar “Bismikallahum’me” në vend të “Bismil’lahi Rrahmani Rrahim”, kësaj here nuk donte ta fshihte emrin e të Dërguarit të Allahut, pasi ai donte që ai të rrinte atje si një vulë.

Ndërkaq, zërat ishin ngritur në kulm përpara të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), dhe gjithandej ndjehej një uturimë. Në fillim, i Dërguari i Allahut u kërkoi atyre që të ishin pak më të qetë, pastaj tha:

- Tregoma, se e fshij unë, - dhe duke e fshirë vendin ku shkruhej “i

Dërguari i Allahut” me dorën e Tij, kërkoi të shkruhet “Muhamedi, i biri i Abdullahut”.

Edhe kjo kërkesë qe realizuar, duke bërë që të hidhej edhe një pengesë tjetër. Radha i kishte ardhur, pikës ku shkruhej: “Ata që do të shkonin për t’u strehuar pranë Muhamedit pa lejen e prindërve të tyre, edhe në qoftë se do të kishin pranuar Islamit, do t’u ktheheshin prindërve mbrapsht.”, kur disa prej sahabëve filluan sërish të gumëzhinin.

- Subhanallah! - thoshin. A shkruhej kjo? A mund t’u dorëzohej kurejshëve një person që vinte si mysliman?

- Po, - tha i Dërguari i Allahut.

Me një fjalë, Resulullahu paqja qoftë mbi Të diç dinte. Me shprehjen e Allahut, Resulullahu (s.a.s.), që nuk dinte të fliste asgjë tjetër veç asaj që i zbriste prej Allahut (xh.xh.), kishte parë pas perdes së të panjohurës, andaj fliste kësisoj me sahabët e Tij.

- Edhe Allahu e largon prej mëshirës së Tij dikë kur ikën prej nesh, kështu që Allahu ka një zgjidhje dhe rehati edhe për ata që vijnë për t’u strehuar këtu, e kthehen sërish mbrapsht.²⁶⁶

Tashmë çdo gjë kishte hyrë brenda rregullit të saj, dhe Muhamed ibni Mesleme, me urdhrin e të Dërguarit të Allahut, e shumoi kopjen e marrëveshjes, për t’ia dhënë përfaqësuesit të Mekës.

Gjendja e flive dhe dalja prej ihramit

Sahabët fisnikë që kishin ardhur gjer këtu, nuk dyshonin aspak se ëndrra e Tij do të realizohej një ditë. Andaj kishin ardhur gjer në Hudejbije dhe po thurnin imagjinime për ditën kur do të mund ta vizitonin Qaben. I kishte tronditur paksa fakti se po fillonin përgatitjet për t’u kthyer, pasi kishin ndenjur këtu plot njëzet ditë, ndërsa në fund ishin detyruar të binin në një mendje me një marrëveshje prej kushtesh të vështira. Tanimë ishin zhytur në një dyshim tejet të thellë. Asisoj, që me dëshminë e Abasit, sahabët ishin mërztitur shumë pse nuk kishin shkuar dot deri në Qabe për ta vizituar. Aq sa edhe devetë ia kishin filluar vajtimit, duke nxjerrë zhurmat që nxirrnin ato prej dhembshurisë që tregonin ndaj të vegjëlve të tyre.

Ndërsa tani çdo gjë kishte marrë fund, dhe marrëveshja qe firmosur. Prej Hudejbijes po fillonte një periudhë krejt e re. Ata kishin

²⁶⁶ Fetih, 48/24

mundësinë e lirë të mund të ndanin sa më shumë bukuri prej Islamit me njerëzit e tjerë. Vetëm se sahabët nuk e kishin kuptuar edhë këtë gjë, duke u kthyer mbrapsht, pa e vizituar dot Qaben.

- Ngrihuni, rruhuni, pastrohuni dhe prijini kurbanet! - i urdhëroi Ai ata, por asnjëri nuk u ngrit vendit.

As nga Shtëpia e Allahut nuk hiqnin dot dorë, por as kundër fjalës së të Dërguarit të Allahut (s.a.s.) nuk dilyn dot. Kushtet i kishin prurë ata gjer në pikën kur duhet të zgjidhnin njërën syresh. Ata u lëkundën edhe nëse këto fjalë ishin urdhër apo nxitje e butë prej të Dërguarit të Allahut, dhe të gjithë kishin hyrë në një pritshmëri sikur do të vinte Xhebraili (a.s.), dhe gjithçka do të qartësohej. Sepse revelacioni vazhdonte ende. Nëse vinte ai, atëherë mund të ndryshonte diçka në fjalët e të Dërguarit të Allahut, duke bërë kësaj që ata të mund ta vizitonin Qaben.

Ishin zhytur në të thella. Vetëm se ishin vonuar paksa, në krahasim me herët e tjera, për t'iu bindur fjalëve të Resulullahut paqja qoftë mbi Të. Profeti ynë e përsëriti plot tri herë fjalën e Tij. Mirëpo, askush nuk po ngrihej vendit, e nuk po bënte asnjë përpjekje të vetme për të dalë prej ihramit.

Edhe Resulullahut i erdhi shumë rëndë prej kësaj sjelljeje. I pikëlluar erdhi pranë nënës sonë, Umu Selemes dhe i tha:

- Myslimanët janë të rrënuar. Unë u urdhëroj atyre që t'i presin kurbanet, të rruhen e të pastrohen, mirëpo ata nuk e bëjnë.²⁶⁷

Dukej që do të këshillohej me njeriun e Tij të shpirtit mbi këtë çështje, duke kërkuar edhe prej saj një mendim se si mund të vepronte.

- O i Dërguari i Allahut! Mos i lëndo ata, sepse janë shumë të tronditur. Vështirësitë e përjetuara gjatë marrëveshjes, dhe tani kthimi pas pa triumfuar, i ka rënduar jashtëzakonisht shumë. Më mirë o i Dërguari i Allahut, ngrihu dhe flijoje kurbanin Tënd pa i thënë gjë askujt, e mandej thirr dikë që të të ndihmojë për t'u rruajtur.

Nënë Umu Selemja fliste sikur të ishte njëri prej tyre. Çdonjëri kishte një mision të caktuar, andaj edhe ajo po kryente detyrën e njeriut më të afërt për Të pikërisht tani që po largoheshin. Ajo po i tregonte misionin që do të kishte këshillimi në këtë çështje përgjatë gjithë historisë. Kjo do të tregonte, se ndonjëherë veprimi do të ishte

²⁶⁷ Uakidi, *Megazi*, 1/613; Salihi, *Subulu'l Huda uer-Reshad*, 5/56

një këshillë më e mirë ndaj njerëzve se këshillimi i tyre me fjalë.

Resulullahu (s.a.s.) doli jashtë nga çadra. E kishte hapur ihramin nga njëra shpatull, duke e hedhur mbi tjetrën, në dorë kishte marrë thikën që do të priste flinë, po ecte në drejtim të deveve. Të gjithë sytë ishin përqendruar tek Ai. Pa kaluar shumë kohë, i Dërguari i Allahut i foli të gjithëve:

- Bismil'lahi Allahu Ekber.²⁶⁸

Me sa dukej, Profeti i tyre po priste kurbanin. Secili prej tyre filloi të vraponte në drejtim të kafshës së vet që do të flijonte. Këshilla e Umu Selemes po jepte frytet e veta. Secili prej tyre po nxitoej për të prerë kafshën që do të flijonte.

Kurbanet i kishin prerë, e tani i Dërguari i Allahut po përgatitej për të zhveshur ihramin. Thirri Hirash ibni Umejen pranë vetes, që ta ndihmonte për të prerë flokët. Të gjithë garonin që të mos i linin flokët e Tij të binin përdhe. Një pjesë prej tyre e pati marrë edhe Umu Umara.

Edhe sahabët filluan të prisnin flokët. Era që frynte i merrte me vete qimet e flokëve të tyre.

Radha i kishte ardhur largimit prej Hudejbijes pa e vizituar Qaben. Kishin plot njëzet ditë që kishin ardhur gjer këtu,²⁶⁹ e tani po largoheshin së andejmi me premtimin e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), se vitin që do të vinte, do të mund ta vizitonin të qetë shtëpinë e Allahut.

Ndërsa përparonin në drejtim të Medinës, ata ia filluan nga vlerësimet për ato çfarë kishin ndodhur. Ndërsa disa prej tyre pohonin se ajo kishte qenë një fitore e madhe, disa të tjerë parapëlqenin të flisnin më me masë. Sakaq po zbriste surja Fet'h, e cila tregonte se në fakt, Hudejbija ishte një triumf.

Profeti ynë dhe sahabët e Tij fisnikë ecnin pa u lodhur, ditë e natë, sepse donin që të mbërrinin një orë e më parë në Medinë. Kishin plot një muaj e gjysmë që i ishin larguar Medinës me qëllimin për të vizituar Qaben. Afërsisht gjysma e kohës u pati kaluar në Hudejbije, ndërsa tjetra në udhëtim për të ardhur, e kësaj here për t'u kthyer.

²⁶⁸ Uakidi, *Megazi*, 1/614; Salihi, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 5/57

²⁶⁹ Ibni Sejidin'nas, *Ujunu'l-Eser*, 2/125; Salihi, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 5/57

MËKËMBËSIT DHE PERIUDHA E ZGJERIMIT

Tanimë, për Medinën po fillonte një periudhë shumë më ndryshe. Ishin zënë në gojë edhe rreziqet e mundshme që mund të vinin prej Mekës, megjithëse kishin bërë një marrëveshje, duke gjetur saora një mundësi për t'u treguar diçka për Islamin edhe atyre që nuk kishin asnjëfarë dijenie për të. Zaten ishin mekasit ata që i kishin filluar të gjitha betejat gjer më sot, gjë kjo që i bënte ata përherë shkaktarët e çdo ngatërrese. Asnjëherë më parë nuk kishin gjetur ndonjë mundësi më të volitshme për ta përhapur fjalën hyjnore, e cila ishte po aq e nevojshme për ta sa ç'janë uji dhe ajri. Ata nuk e kishin pasur asnjëherë një mundësi kaq të mirë. Mirëpo qëllimi parësor i çdo besimtari duhet të ishte ngopja e çdo zemre të etur për emrin e Allahut, duke u mësuar atyre sa më shumë gjëra për ta.

Me Hudejbijen po niste edhe periudha e ngadhënjimit të Mekës. Sepse, kësodore, njerëzit do të kishin më tepër mundësi për ta njohur më nga afër Islamin. Kjo lehtësi u vinte pikërisht prej të qenit në paqe. Do të gjendeshin rrugë të reja mes Medinës dhe Mekës, dhe rrugë të reja mes Mekës dhe Medinës, ndërmjet të cilave do të bëheshin udhëtime të njëpasnjëshme.

Profeti ynë do ta përdorte më së miri këtë mundësi për të ndihmuar zemrat të etura për besim. Edhe sahabët do t'i këshillonte pikërisht në këtë drejtim. Tashmë ishte koha për ngadhënjim të zemrave, qoftë nga jashtë, ashtu edhe nga brenda. Ai nuk ishte profet vetëm për një grup të caktuar njerëzish, por për mbarë njerëzimin. E Ai po ua jepte atyre këtë mundësi vetëm në sajë të marrëveshjes së Hudejbijes.

Kishin kaluar plot gjashtë vjet prej migrimit. Edhe pak dhe do të hynin në të shtatin.²⁷⁰ Resulullahu i mbloodhi një ditë sahabët rreth vetes, dhe pasi e lavdëroi dhe përshëndeti Allahun (xh.sh.), u tha:

- O njerëz! Nuk ka dyshim që Allahu më nisi mua si mëshirë për mbarë njerëzimin. Allahu veproftë edhe me ju me mëshirë, që ta kryeni siç duhet atë që Ai kërkon prej jush! Unë do t'i nis disa prej jush si mëkëmbës për te sovranët e disa vendeve. Mos veproni siç

²⁷⁰ Salih, *Subulu'l Huda uer-Reshad*, 11/344, 372

bënë apostujt e Isait të nderura, duke më mohuar!

Edhe sahabët ishin të habitur. Si ishte e mundur që apostujt të kishin mohuar profetin e tyre?

- Unë dua prej jush, pasi edhe ai i pati ftuar ata që të bënëin atë që u kërkonte ai nën dritën e revelacionit hyjnor. Mirëpo ata që ishin caktuar për në vende të largëta nuk kishin pranuar, duke bërë siç iu kërkua vetëm ata që ishin caktuar nëpër vendet e afërta. Ndërkaq Isai (a.s.) pati hapur duart, dhe pati filluar të lutej:

- O Zoti im! Unë ia transmetova apostujve të mi ato që më urdhërove Ti, mirëpo ata dolën kundër fjalës sime.

Këtyre fjalëve, Allahu iu përgjigj:

- Me ta do të merrem Unë, – ia reveloi Ai. Ditën tjetër, secili prej tyre u ngrit duke ditur të fliste gjuhën e vendit përkatës ku do të shkonte. Kur shkuan për tek Isai (a.s.), ai u tha:

- Ja, siç e shihni kjo është një çështje e caktuar nga Allahu. Andaj ecni pa humbur aspak kohë.

I Dërguari i Allahut për diç po i përgatiste sahabët e Tij me këto fjalë. Sepse kauza e Tij nuk ishte si ajo e Isait që përfshinte vetëm një gjeografi të caktuar, por i përfshinte të gjithë. Andaj, sahabët e Tij duhet të përpiqeshin më tepër se apostujt, duke mos treguar asnjë mangësi në respektin karshi të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të. Dhe zaten ashtu do të ndodhte. Sahabët, pasi i dëgjuan fjalët e Tij, thanë:

- O i Dërguari i Allahut! Ne i betohemi Allahut se Ty nuk të kundërshtojmë kurrë! Dërgona atje ku të duash! Ne do ta bëjmë atë që na urdhëron Ti pa u lëkundur fare!

Resulullahu, kur i pa sahabët që ishin përgatitur kaq mirë, duke marrë një përgjigje të prerë, zgjodhi disa prej tyre dhe filloi t'i dërgonte pranë të parëve të fiseve, prijësve të vendeve të caktuara dhe mbretërve. I shkruante një kartë, dhe me të niste edhe nga një prej sahabëve të Tij. Për sahabët ky ishte një tjetër shkak për t'u gëzuar. Kur dëgjuan se do të niste letra tashmë vetëm për Bizantin, Persinë dhe Etiopinë, u shqetësuan paksa në fillim, por edhe këtë shqetësim nuk duruan dot pa e ndarë me Të:

- O i Dërguari i Allahut! Ata nuk i lexojnë letrat që u nisen nëse ato nuk kanë vullë sipër.

Kishin të drejtë. Nga ky aspekt ishte shumë i rëndësishëm njohja

e bashkëbiseduesit, andaj që të mos përballeshe menjëherë me një përgjigje të papëlqyeshme, duheshin plotësuar disa kushte të tyre, kështu që Profeti ynë i dashur porositi t'i përgatisnin një unazë argjendi. Në pjesën e sipërme të hapur të unazës shkroi në tri rreshta: Muhamedi... Resul... Allah. Këndeje e tutje, në të gjitha letrat që do të niseshin, do të ishte edhe kjo shenjë e ngjitur.

I Dërguari i Allahut thirri gjashtë sahabë gjatë asaj dite, dhe secilin prej tyre e nisi në nga një vend të ndryshëm. Me këtë detyrë do të shkonin, Amr ibni Umeje për te Nexhashiu në Etiopi, Dihjetul Kelbi për te Herakliu i Bizantit, dhe Hatëb ibni Ebi Beltean për te perandori i Egjiptit dhe Mesdheut, Mukaukisi; Abdullah ibni Hudhafetu Sehmi u nis për te perandori i Persisë, Kisra; Selit ibni Amri u nis për te sundimtari i Jemames, Heuze ibni Aliu; Shuxha ibni Uehbi për te sundimtari i tokave të Dimeshkut, Harith ibni Ebi Shemiri.

Tashmë ishte kapur mundësia më e mirë për të bërë paqe. Resullullahu paqja qoftë mbi Të po niste mëkëmbës në të katër anët e Tij për të kumtuar të vërtetën e Islamit, e për ta zgjeruar gjeografinë akoma edhe më shumë. Vepronte me aq kujdes, saqë dukej sikur donte të thoshte se edhe sekonda po të humbiste, do të ishte e dëmshme. Donte t'i zhdukte të gjitha pengesat që ekzistonin që gjithë njerëzit të mund të bëheshin robër të Allahut (xh.xh.). Zaten, si detyrë e profetit që do të vinte në Ahirzaman, Ai po e kryente detyrën e Tij më së miri.

Edhe mëkëmbësit e të Dërguarit të Allahut përbënin po aq rëndësi sa edhe letrat e nisura për nga ana e kumtimit. U përgjigjeshin pyetjeve që u pyeteshin, dhe duke ua kuptuar botën e tyre të mendimit dhe atë shpirtërore, u flisnin me një gjuhë që të mund t'i kuptonin, duke i ndarë edhe me ta të vërtetat që kishin mësuar gjer më sot. Tashmë koha ishte koha e hapjes së dritës së ardhur në Hira edhe nëpër vende të largëta gjeografikisht.

Patjetër që jo të gjithë ata që u ishte dërguar letër erdhën të pranonin Islamin. Ndërsa disa prej tyre pranonin Islamin pasi merrnin letrën e të Dërguarit të Allahut, disa të tjerë këmbëngulnin në mohimin e tyre, rrinin në vend-numëro, duke humbur kësisoj mundësinë për të hipur në anijen ku kapiten ishte i Dërguari i Allahut. Vetëm se me një ndryshim. Me ndryshimin se të vërtetën po e shihnin edhe ata që nuk e pranonin se Ai që i shkonte më së tepërmi fjala në Mekë ishte

Resulullahu. Edhe në lëvizjen më të vogël, kishte filluar të llogaritej edhe i Dërguari i Allahut, duke u kthyer në një strategji më se të përdorur, që të merrej në fillim parasysh edhe ajo që kishte menduar i Dërguari i Allahut. Duke u dëgjuar me vëmendje prej të gjithë besimtarëve, Muhamedi ishte kthyer në një prej autoriteteve më të rëndësishme të rruzullit.

HAJBERI, KREU I ÇIBANIT

Kishin kaluar gjithsej njëzet ditë që nga dita kur i Dërguari i Allahut ishte kthyer prej Hudejbijes. Me anë të kësaj marrëveshje ishte arritur që të parandaloheshin të këqijat e papritura që mund të vinin prej Mekës, sepse duke rënë në një mendje, nuk ishte më e mundur ai mendim i idhujtarëve dhe hipokritëve për të sulmuar kësaj radhe edhe Medinën. Megjithatë ishte krejt e paditur se ç'mund t'u pillete mendja hebrenjve që strehoheshin në Hajber, që nga koha kur ishin përndjekur prej Beni Kurejdhës, Beni Kajrukës dhe Beni Nadrit. Këtu ishin vendosur edhe disa prej atyre, që si të thuash, përbënin parinë midis tyre, si Selam ibni Ebi Hukajku, Kinane ibni Rabia, Hujej ibni Ahtabi, kishin filluar të përhapnin kërcënimet se bashkë me fqinjët e tyre po përgatisnin një hakmarrje të madhe. Zaten ishin ata që kishin luajtur një rol të rëndësishëm në cytjen e fiseve përreth. Nëntëmbëdhjetë prej atyre që kishin cytur mekasit dhe të tjerët përreth kundër Resulullahut dhe myslimanëve të tjerë, ishin pikërisht prej Hajberit. Kishin shkuar edhe te fiset përreth, dhe u kishin premtuar mall të madh nëse bashkëpunonin me ta për të sulmuar Medinën. Lëviznin vetëm me ndjenjat e hakmarrjes, kështu që rendnin pas çdo mundësie që u shfaqej. Kur panë se u kthyen duarbosh edhe prej Hendekut, ku kishin shumë shpresa, e paramenduar se kësaj here do t'u kërkonin llogari, kështu që duhet të vepronin vetë më parë. Ata morën me vete edhe hebrenjtë e Tejmas, Fedekut dhe Luginës së Kurasë në mënyrë që t'i sulmonin më parë Resulullahun dhe sahabët e Tij në Medinë.

Pas Ebu Rafiut, në krye të tyre kishte kaluar Usejr ibni Zarimi, i cili kishte një sjellje që u thoshte të gjithëve se nuk tutej prej asgjëje, por vetëm vlonte prej dëshirës për hakmarrje. Ishte takuar edhe me gafanasit, madje edhe kishte arritur që t'i bindte që të dy së bashku të sulmonin menjëherë Medinën. Të gjithë këto përpjekje vlerësoheshin shumë edhe prej bashkësisë së tij, madje edhe e duartrokisnin si një lider që po bënte çmosin për t'u hakmarrë për paraardhësit e tij. Me pak fjalë, Hajberi ishte kthyer në një vend të ngatërresave, ku priste si një çiban i

fryrë me qelb që të vinte koha e plasjes, për t'u pastruar.

I Dërguari i Allahut i ndiqte së afërmi të gjitha ato që ndodhnin. Për të qenë më i sigurt rreth atyre që ngjasnin, kishte nisur tre sahabë në drejtim të Hajberit, që në çdo çast t'i raportonin zhvillimet e ndodhura atje. Përgjigja ishte vërtetuese e atyre që dëgjoheshin gjithandej, kështu që Ai i këshilloi sahabët që të bëheshin gati.²⁷¹

Ai u largua prej Medinës me dymijë e gjashtëqind ushtarë, dyqind prej të cilëve ishin kalorës. Si synim kishin çibanin e gatshëm, Hajberin.

Bashkë me të Dërguarin e Allahut, në këtë udhëtim ishin edhe dymbëdhjetë hebrenj të tjerë. Kishte edhe njëzet sahabe gra, të cilat do t'i ndihmonin myslimanët për të mjekuar plagët, për t'u dhënë ujë, a për ndonjë ndihmë tjetër të ngjashme.

Prijësi i hipokritëve ishte sërish në krye. I ishte futur përpjekjeve për të lajmëruar nisjen e të Dërguarit të Allahut dhe sahabëve të Tij në drejtim të Hajberit, duke i udhëzuar hipokritët që të bënin kujdes.

Kur erdhën në Hajber, ishte mesi i natës. Çdo gjë filloi duke kërkuar për një vendqëndrim, e mandej të bënin përgatitjet e nevojshme për ditën tjetër. Ngase ishte natë, i Dërguari i Allahut e fali aty namazin e tehexhudit, dhe me ardhjen e agut, fali edhe namazin e sabahut. Nga pas kishte gjithë sahabët fisnikë. Duart i kishte të ngritura për t'u lutur, dhe i kërkonte Allahut (xh.xh.) që t'u jepte fitoren.

Tronditja e përballjes së parë

Hajberasit, edhe atë ditë si ditët e tjera, kishin dalë prej shtëpive për të shkuar nëpër kopshtet dhe bahçet e tyre. Kur u përballën me një ushtri, u çmeritën krejt:

- O Zot! Qenka Muhamedi bashkë me sahabët e Tij të disiplinuar; një ushtri e tërë, - dhe sakaq të gjithë bënin për t'u kthyer nga kishin ardhur. Megjithatë, vetëm si e si për t'u dhënë zemër të vetëve, por edhe për të mos i nënvlerësuar armiqtë, ata patën thënë:

- Muhamedi do të luftojë me ne?! Sa e çuditshme! (Kjo e tëra me një atmosferë se padyshim që fitimtarët do të ishin vetë hajberasit.).

Serioziteti i kësaj çështjeje sikur i kishte ndarë më dysh. Ndërsa disa rrinin brenda kalasë për t'u mbrojtur, një pjesë tjetër kishin filluar të shfaqeshin si dyluftues të zotë. U besonin shumë kalave të tyre të stërlarta. Brenda i kishin plot me ushqim, madje mund të thuhej se

²⁷¹ Shih: Fetih, 48/20-1

brenda u rridhte bollëku nga të gjitha anët.

Fëmijët dhe të gjitha gjërat e vyera i patën çuar në kalanë e Ketibes, ndërsa ushqimet i kishin ruajtur në kalanë e Naimit. Të gjithë armëtarët kishin ardhur në kalanë e Natatit, dhe ishin betuar se do të luftonin deri në pikën e fundit të gjakut!

Shkëndija e parë erdhi po prej tyre. Nga kalaja e Natatit filluan të binin disa shigjeta drejt Resulullahut dhe sahabëve që në orët e para të agimit. I hidhnin shumë shpejt dhe në seri, aq sa deri në muzg ishin plagosur plot pesëdhjetë sahabë të nderuar.

Shigjetat e hedhura prej tyre tashmë do të ishin armë për besimtarët. Me të rënë përdhe, ato mblihdeshin prej myslimanëve dhe i hidhnin sërish në drejtim të bedenave të kalasë.

Kishte filluar një rrethim që do të zgjaste për ditë me radhë. Me të ardhur mbrëmja do të kalonin në vendin e përcaktuar, dhe ky vend do të ishte dëshmitar i të gjitha veprimeve deri në rënien e Hajberit.

Nga njëra anë me të vërtetë vazhdonte rrethimi i Hajberit, mirëpo i Dërguari i Allahut qe sëmurrur, duke e pasur të pamundur që të dilte jashtë bashkë me sahabët e Tij. Me sa duket, kaderi ishte duke i përgatitur sahabët drejt një sprove tejet të vështirë. Resulullahu paqja qoftë mbi Të thirri pranë vetes Ebu Bekrin e nderuar dhe ia dha atij flamurin e bardhë. Tashmë komandanti i ushtrisë përballë Hajberit ishte Ebu Bekri (r.a.).

Edhe atë ditë kishte rënë mbrëmja, vetëm se nuk ishte arritur në kurrfarë problemi. Dukej sikur çdo ditë të mos kishte ndryshim nga dita pararendëse. Shiu i shigjetave që kishte filluar që prej çasteve të para të mëngjesit, mbyllej në mbrëmje për të nisur sërish me agimin e ditës tjetër.

Ditën tjetër në mëngjes, Resulullahu (s.a.s.) thirri pranë vetes Omerin e nderuar dhe ia dha atij flamurin kësaj here. Një ditë më vonë do t'ia jepte njërit prej ensarëve, duke bërë që flamuri të ndërronte dorë nga dita në ditë.

Ndërkohë kishte edhe dyluftime në mes të të dyja palëve. Disa grupe që dilnin prej kalasë përballëshin me grupe myslimanësh, dhe kjo përballje zgjaste derisa njëra syresh të dorëzohej.

Më në fund, një ditë, i Dërguari i Allahut u kthye nga sahabët dhe tha:
- Nesër do t'ia jap flamurin një personi të atillë, që e do Allahun, e që Allahu e do atë, - duke dhënë kësodore edhe njëfarë sihariqi se

Hajberi do të binte.

Dallimi që bënte teksa fliste, kishte tërhequr vëmendjen e të gjithë sahabëve. Kjo ishte dëshmia e të Dërguarit të Allahut, dhe komandanti që do të udhëhiqte ushtrinë do të ishte një njeri i rëndësishëm që e donte Allahun, e për më tepër që Allahu e donte atë. Për sahabët, të cilët nuk kishin ndonjë synim më të lartë se pëlqimi i Allahut, kjo ishte një gradë që duhej arritur medoemos, dhe gjithsecili nuk po duronte dot, që personi që do të merrte flamurin nesër, të ishte pikërisht ai vetë. Ditën tjetër, edhe prej sihariqit të ngadhënjimit, në fytyrat e të gjithëve lexohej një gëzim i veçantë, pasi edhe natën e kishin kaluar duke përmendur Allahun (xh.xh.).

Agoi edhe një tjetër ditë, dhe pas namazit të sabahut, Resulullahu u kthye nga sahabët dhe pasi i këshilloi mirë e mirë, kërkoi që t'i sillnin flamurin. Sahabët po prisnin tërë merak se kush do të ishte ai fatlum që do të merrte flamurin prej vetë dorës së të Dërguarit të Allahut.

- Ku është Aliu, - pyeti Ai.

- O i Dërguari i Allahut! Aliut i dhembnin sytë.

- Thirrmani mua! – dhe sakaq ishte Seleme ibni Ekuja që u çua për ta thirrur.

Pa kaluar shumë kohë Seleme e pruri Aliun pranë të Dërguarit të Allahut. Kishte kaq ditë që po vuante nga dhimbja e fortë e syve, dhe kur e pa tek po vinte, tha:

- Ja, po vjen Aliu.

- Ja, pikërisht me të do të realizohet ngadhënjimi, - tha Ai duke treguar me dorë nga dhëndri i Tij, Aliu i nderuar.

- O Resulullah! Jam sëmurë prej syve aq sa nuk po shoh dot as vendin se ku shkel, - i tha ai të Dërguarit të Allahut.

Sakaq, Ai (s.a.s.) filloi të lutej duke fryrë nga sytë e Aliut të nderuar. Ndërkohë mori edhe pak pështymë prej gojës dhe duke i fërkuar sytë dhëndrit të Tij, i lutej Allahut që t'i jepte shërim. Ja ku po jetohej edhe një tjetër mrekulli. Sikur të mos ishin më ata sy që i dhembnin aq shumë Aliut të nderuar. Tashmë nuk kishte më, as dhimbje, e as ndonjë gjendje mosshikimi. E ndjente veten sikur të mos kishte qenë keq para disa çastesh.

Mandej, i Dërguari i Allahut i veshi Hajdari Kerrarit armët dhe parzmoren, dhe duke i zgjatur flamurin e bardhë, i tha:

- Merre këtë flamur, dhe përparo! Përpiqu dhe mos kthe kurriz

derisa Allahu t'ju falë triumfin.

- Mirëpo, për çfarë të luftoj me njerëzit, - e pyeti ai të Dërguarin e Allahut.

- Lufto për Allahun që nuk ka asnjë shok në krijim, dhe për Muhamedin që është Robi dhe i Dërguari i Tij. Zaten nëse e pranojnë këtë, atëherë ata do ta ruajnë jetën me çdo gjë karshi teje; llogaria e tyre i përket Allahut.

Përparo deri në banimet e tyre dhe prit pak çaste. Thirri në Islam dhe tregoj detyrimet që do të kenë karshi Allahut dhe të Dërguarit të Tij. Të betohem për Allahun se, qoftë edhe sikur një njeri i vetëm të bëhet mysliman prej teje, është më e hajrit se e tërë lugina e mbushur me deve të kuqe.

Ç'dhembshuri gjithëpërfshirëse ishte kjo që edhe për njerëzit që kishin kaq ditë që i sulmonin me heshta e shigjeta, e që nuk do të linin gjë vetëm për ta vvarë, të mendoje në dritën e gjithë këtyre parimeve; po bënte disa kërkesa që ata të mund ta kishin të lehtë për të pranuar robërinë e tyre karshi Allahut. Pastaj vazhdoi t'i lutej Allahut që të vepronte me ndihmesë me Aliun dhe shokët e tij.

Aliu i nderuar që kishte marrë në duar flamurin e Resulullahut eci gjithë trimëri, dhe u afrua pranë mureve të Hajberit. Sahabët e tjerë fisnikë e ndiqnin me kujdes dhe disiplinë. Flamurin e nguli mu përpara kalasë.

Të gjitha ecuritë ndiqeshin edhe nga brenda kalasë. Ngulja e flamurit pikërisht përpara dere, i kishte shqetësuar dhe çoroditur jashtë mase ata që gjendeshin brenda, duke i bërë që të frikësoheshin për fundin e vet.

- Kush je ti, - e pyetën.

- Unë jam Aliu, i biri i Ebu Talibit, - u përgjigj Aliu i nderuar.

Ky emër nuk ishte aspak i huaj për ta. Me sa duket, në librat e tyre shkruhej se do të ishte ai triumfatori i kështjellës së tyre, andaj me t'ia dëgjuar emrin u shqetësuan pa masë.

- O popull hebre, - filloi të bërtiste ai. Lëvduar qoftë ajo që u zbriti hebrejve, se tashmë ju ka ardhur fundi, dhe sot do të largoheni të mundur.

Dhe ngadhënjimi

Nga ana tjetër vazhdonte një përballje e përgjakshme. Hajberasit po përpiqeshin me mish e me shpirt për të mos u dorëzuar, duke

luftuar gjer në vdekje. Për ta, çdo kala e pushtuar do të thoshte ta boshatisje e t'ia mbathje për t'u mbrojtur këtu, që ishte edhe mburoja e fundit.

Hajberasit u thyen jashtëzakonisht shumë shpirtërisht, andaj filluan të arratiseshin sa nga e majta në të djathtë. Në Hajber ato që triumfonin ishin brohoritjet "Allahu Ekber"! Hajberasve u ishin thyer të gjitha, krahë e këmbë, e nuk u kishte ngelur më gjë me se të luftonin. Megjithëse përpiqeshin të shkonin për t'u mbrojtur në kështjellat e tjera, po e shihnin se po u vinte fundi.

Plaça e luftës që sigurohej me çdo fitore dhe sklevërit ishin të shumtë. Mirëpo luftëtarët nuk po dorëzoheshin ende.

Tanimë, me urdhrin e Allahut po përdorej edhe katapulta. Ky mjet që ishte përgatitur prej vetë hajberasve tanimë po i sulmonte. Saora një shigjetë kapi të Dërguarin e Allahut, duke i ngecur në rrobë. Ai mori një grusht dhe prej tokës dhe e hodhi në drejtim të hajberasve. Hajberasit u tronditën si prej një tërmeti, kështu që filluan të paloseshin përtokë njëri pas tjetrit.

U rrethuan edhe fiset e Uatihut dhe Sulalimit, duke bërë që tashmë të ishin marrë nën kontroll të gjithë hajberasit. Ata po e kuptonin se as që bëhej fjalë që të ishin ata fituesit, kështu që kishin filluar të merrnin vendimin për t'u dorëzuar.

Miqtë e rinj të Hajberit

Profeti ynë i nderuar kishte triumfuar edhe mbi Hajberin, kështu që ishte mjekuar edhe një tjetër çiban që e kërcënonte. Patjetër që çështja nuk përbëhej vetëm prej Hajberit; ata do të shtrëngonin edhe elementet e tjera që përbënin rrezik, e kështu do të ishin shmangur të gjitha rreziqet e mundshme që mund t'i preknin.

Pikërisht në ato çaste, pranë të Dërguarit të Allahut erdhu Xhaferi bashkë me emigruesit e tjerë të Etiopisë, që kishin ikur në kohën kur Meka shkumëzonte prej armiqësisë ndaj besimit. Nuk ishte e lehtë, kishin plot pesëmbëdhjetë vjet që nuk e shihnin njëri-tjetrin. Me ardhjen e tyre atmosfera e Hajberit pati ndryshuar ndjeshëm, sepse ishte kthyer krejt në një atmosferë festive. Këmbët e Xhaferit të nderuar teksa shkonte pranë të Dërguarit të Allahut dukej sikur nuk preknin në tokë prej respektit dhe dashurisë së thellë që ndjente për Të.

- Vallahi nuk di për cilën të gëzohem! A të gëzohem për triumfin e Hajberit apo për ardhjen e Xhaferit, – thoshte Ai, dhe me këto fjalë tregonte se sa i gëzuar që ishte.

Bashkë me ta kishte ardhur edhe Ebu Musa Esh'ariu bashkë me pesëdhjetë myslimanë të tjerë. Ishin nisur prej Jemenit. Kur erdhi edhe Xhaferi i nderuar, ata vendosën të ktheheshin për në Medinë. Ata kishin kaluar në anën e Gadishullit Arabik pikërisht me anijet që u kishte vënë në dispozicion Nexhashiu.

Bashkë me ata që erdhën atë ditë në Hajber kishte edhe tetëdhjetë familje prej fisit të Deusit. Ishin bërë myslimanë e po vinin deri në Medinë, dhe pasi kishin falur namazin e sabahut nën prirjen e Siba ibni Urfutas, kishin mësuar se aty gjendej edhe i Dërguari i Allahut, dhe me emocionin që të takoheshin me Të sa më shpejt, ia kishin mbajtur për në Hajber. Bashkë me ta ishte edhe ai njeri që më vonë do të thirrej me emrin “Ebu Hurejre”, që ndryshe quhej Abdushems.

Hajberi po priste miqtë e rinj, andaj Resulullahu do t'u ndante atyre një pjesë të plaçkës së fituar në Hajber, duke mos i lënë pa gjë prej ndarjes që po bënte.

Largimi prej Hajberit

Tashmë çdo gjë kishte marrë fund në Hajber. Rrethimi kishte zgjatur plot dy muaj,²⁷² dhe brenda këtij harku kohor kishin rënë gjithsej tetë dëshmorë, ndërsa nga ana e hajberasve ishin vrarë plot nëntëdhjetë e tre veta. Ishte muaji Xhemadijelahir. Meqë të gjitha ishin në rregull në Hajber, tashmë ishte koha për t'u larguar, kështu që Resulullahu (s.a.s.) bashkë me sahabët u larguan së andejmi.

Ishte drejtuar kah Medina që kishte kaq kohë që ishte larg saj dhe po përparonte pa parë se ç'ishte, natë apo ditë. Aq sa edhe gjatë netëve udhëtonte, vetëm me disa pushime tejet të shkurtra. Edhe sahabët u lodhën jashtëzakonisht shumë. Derisa në disa çaste të fundit të natës, bënë edhe një tjetër pushim. Profeti ynë i nderuar u kthye nga sahabët dhe i tha:

- A nuk ka ndonjë njeri të mirë që të rrijë zgjuar e të na ngrejë për të falur namazin e sabahut? Nuk i dihet, na zë gjumi...

Të shtriheshe me gjithë këtë lodhje ishte shumë e vështirë të mund të zgjoheshe, kështu që i Dërguari i Allahut donte të merrte vetë disa

²⁷² Taberani, *Muxhemu'l Kebir*, 6/256; Hejthemiu, *Mexhmau-Zeuaid*, 2/160

masa ekstra, në mënyrë që të mos u ikte namazi i sabahut. I pari u hodh Bilali i nderuar:

- O i Dërguari i Allahut! Ju ngre unë!

Bilali, i cili mori përsipër si vullnetar zgjimin e të gjithëve, për të ndenjtur zgjuar vendosi që ta kalonte natën duke falur namaz. Iu drejtua Allahut dhe po falte namaze nafile. Vazhdoi për disa çaste, mirëpo koha ecte e po ia shfaqte edhe atij lodhjen e padurueshme. Për t'u çlodhur pak mendoi të mbështetej paksa pas devesë, dhe ashtu i mbështetur po priste që të vinte koha e faljes së namazit.

Kur u ngrit i Dërguari i Allahut i gjeti të gjithë sahabët duke fjetur. Rrezet e diellit kishin filluar t'u ngrohnin fytyrat, mirëpo ata nuk dukeshin se do të çoheshin, aq të lodhur sa ishin. Sytë i kërkuan Bilalin e nderuar; ai ishte mbështetur pas devesë, e ashtu ndenjtur po flinte edhe ai.

- Çfarë na bëre kështu more Bilal?! – i foli Ai.

Bilal Etiopasi u ngrit menjëherë prej zërit të kadifenjtë të të Dërguarit të Allahut, dhe pa se në fytyrën e të gjithëve fshihej mërzia e humbjes së një namazi. Si ishte e mundur që një besimtar ta kalonte kohën pa e falur namazin që i kishte urdhëruar Allahu (xh.xh.). Të gjithë ishin bërë një, dhe po ngacmonin Bilalin e nderuar, që nuk i kishte zgjuar për të falur namazin.

Ndërsa ata përpëliteshin në mërzi e sipër, kaderi kishte dhënë gjykimin e tij; Allahu i hapte myslimanëve porta mëshire edhe në humbjen e një namazi. Po i tregonte myslimanëve se çduhet të bënin në raste të tilla, kur të humbnin ndonjë kohë të namazit.

- Kjo është një luginë ku shëtit djalli më së shumti, – tha Ai dhe dha urdhër që të lëviznin, dhe sakaq u larguan prej asaj lugine.

Në vendin ku u rivendosën, filluan të merrnin abdes, dhe Profeti i Njerëzimit i kërkoi Bilalit të thirrte ezanin. Edhe sahabët fisnikë morën abdes, dhe po përgatiteshin për t'u falur. Ai i kërkoi sahabëve që të falnin sunetin e namazit të sabahut.

Sakaq u formua sërish xhemati, dhe të gjithë filluan të falnin namazin e sabahut në prirjen e të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi të. Profeti i profetëve, me të mbaruar namazin, u kthye nga sahabët e Tij për t'i këshilluar:

- Secili prej nesh është nën kontrollin e Allahut! Ai po të dojë na mban, po të dojë na lëshon. Dhe padyshim që Ai është ai që e meriton

më së tepërmi. Andaj ju kur të harroni të falni namazin, me t'u kujtuar, faleni menjëherë! Sepse Allahu (xh.xh.) thotë: *“Kryejeni namazin për të më kujtuar mua!”*²⁷³

Tashmë sahabët ishin të kapluar prej gëzimit të ngadhënjimit mbi Hajberin dhe prej lumturisë që do të ktheheshin në Medinën, prej së cilës ishin larguar prej kohësh, e që i kishte marrë malli pa masë.

²⁷³ Salihi, *Subulu'l-Huda ue-Reshad*, 5/155

ZHVILLIMET E PAS-HAJBERIT

I Dërguari i Allahut po kthehej për në Medinë me plaçkën e luftës që kishte fituar në betejën e Hajberit, dhe me tërë këto mundësi do të bënte dy lëvizje të rëndësishme. Në fillim do t'ua jepte muhaxhirëve, të cilët e kishin lënë çdo gjë të tyre në Mekë për të migruar në Medinë, madje këtë gjë jo vetëm që do ta bënte vetë, por do t'ua kërkonte edhe ensarëve që ta bënin.

Ndërsa puna e dytë kishte të bënte me Mekën. Ato ditë në Mekë kishte filluar një thatësi e madhe, dhe si njerëzit dhe kafshët ishin tejet të etura. Resulullahu paqja qoftë mbi Të me të dëgjuar për të, do të hidhte një hap për t'i ndihmuar, megjithëse ishin pikërisht ata njerëz që ishin munduar si e si që t'i bënin vetëm keq. Me ato që kishte arritur në Hajber, i nisi një ndihmë edhe mekasve. Ky veprim i të Dërguarit të Allahut tregonte pikërisht dhembshurinë dhe ndjeshmërinë e myslimanëve. Ngase ishin robër të Zotit, donin t'i ndihmonin edhe ata, dhe njëfarësoj, i Dërguari i Allahut po i ftonte që të bëheshin edhe ata robër të Zotit.

Sahabi që po çonin ndihmat ishte Amr ibni Umeje. Njerëzit, të cilëve po ua niste ndihmat ishin po Ebu Sufjani, Suhejl ibni Amri dhe Safuan ibni Umeje. Ata ishin prijës të qytetit, andaj në njëfarë mënyre do të matej edhe qëndrimi i tyre ndaj Islamit. Sepse që të tre do të ishin sahabë të nderuar të të Dërguarit të Allahut.

Vetëm se as Suhejl ibni Amri, dhe as Safuan ibni Umeje, nuk do ta pranoinin këtë ndihmë. Megjithëse i shihnin mjaft mirë nevojat e njerëzve përreth, nuk mund të pranoinin një ndihmë nga një portë që deri më dje nuk kishin lënë të keqe pa u bërë. Nuk ua pranonte krenaria që kishin. Megjithatë ky ishte një mesazh që u zbriti deri në thellësitë e zemrës. E dinin mjaft mirë se askush nuk mund t'i ndihmonte pas tërë atyre të këqijave. Ata po e shihnin edhe njëherë ndryshimin që kishin me të Dërguarin e Allahut (s.a.s.).

Ebu Sufjani ishte më i arsyeshëm. Megjithëse miqtë e tij nuk e shihnin si të mundur këtë ndihmë, brenda saj kishte një bukuri njerëzore, të cilës nuk mund t'i shmangeshe dot pa e kuptuar. Andaj, ai tha:

- Allahu i faltë mirësi djalit të vëllait tim, sepse ai e kreu si duhet detyrën karshi të afërmve të tij, duke i ndihmuar kur ishin në gjendje të vështirë.

I mori ato që kishin ardhur dhe ua ndau të varfërve të Mekës. Muhamed Besniku, të Cilit nuk ia kishin ditur vlerën sa që në Mekë, e kishte kuptuar fatkeqësinë e tyre, andaj u kishte nisur ushqime dhe disa florinj. Ky ishte një triumf zemrash, frytet e të cilit do të vëreheshin më mirë në të ardhmen.

Një umre për t'u shlyer

Ishte muaji Dhilkade i vitit të shtatë. Kishte ardhur edhe Xhebraili Fjalëdrejtë. "Hëna fisnike kuptohet veç përballë hënës fisnike, dhe fisnikëritë janë të ndërsjella."²⁷⁴, ishte ajeti që kishte zbritur. Umreja që nuk ishte realizuar dot vitin e shkuar, u kujtonte se tashmë kishte ardhur koha që të bëhej.²⁷⁵ Profeti i njerëzimit u dha urdhër sahabëve të tyre që të përgatiteshin, sepse do të niseshin për të bërë umren, ashtu siç e kishin akorduar para një viti. Ai u tha të gjithëve se përveç atyre që kishin rënë dëshmorë, apo që kishin vdekur prej exhelit të vet, duhet të niseshin të tërë pa përjashtim.

Sakaq, prej Medinës në Qabe po fillonte një udhëtim i dymijë vetave, ku mungonin vetëm gratë dhe fëmijët. Profeti ynë ia la kujdesin për Medinën Ebu Ruhm Gifarit. Edhe pak dhe do të realizohej ëndrra që kishin parë një vit më parë, dhe që ishte shprehur edhe nëpër ajetet e zbritura. Do të shkonin të sigurt në Mekë, dhe do t'u tregonin të gjithëve se si duhej adhuruar Allahu (xh.xh.). Profeti i njerëzimit hyri në ihram dhe filloi të lavdëronte Allahun. Të gjithë që po e dëgjonin, fillonin të përsërisnin fjalët e Tij.

- Lebbejk Allahumme lebejk; lebbejk la sherike leke lebbejk. Innel hamde uennimete leke uel mulke la sherike lek, - tronditej tërë Medina.

Me vete kishin marrë edhe gjashtëdhjetë deve për t'i flijuar. Edhe vetë i Dërguari i Allahut e kishte përgatitur flinë e Tij, duke i vendosur edhe një shenjë në qafë.

Hyrja e Profetit tonë në Mekë

Ishte dita e katër e muajit Dhulhixhe. Me të dalë rrezet e para të

²⁷⁴ Bakara, 2/194

²⁷⁵ Salihi, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 5/196

diellit, Profeti i njerëzimit u nis prej vendit të quajtur Merru Zehran, dhe po hynte në Mekë. Meka po takohej me Binjakun e saj pas tërë kësaj kohe. Ky vend, me të cilin i ishte dashur të ndahej aq dhimbshëm, tashmë po e priste, pasi ata kështu kishin rënë në marrëveshje me mekasit, që deri asokohe nuk kishin lënë telash pa u nxjerrë. Flitë i kishin përpara, dhe vetë nga pas, po hynin në qytetin e bekuar. Kur mbërritën në vendin e quajtur Dhi Tua ngritën zërat e tekbireve dhe po lavdëronin Allahun. Respektin për Qaben po e mësonin prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.).

Meka, e cila kishte kaq kohë në zi, u kaplua për herë të parë pas kaq kohësh me gëzimin e merituar. Aq shumë të gëzuar ishin muhaxhirët... Në çdo qoshe, për ta kishte nga një sekret a kujtim të fshehur. Fëmijët e bijve të Hashimit ishin mbledhur rreth të Dërguarit të Allahut dhe po i tregonin Atij dashurinë që ndjenin për Të.

Mbërritën në Qabe. Qabeja dhe Profeti i njerëzimit po piqeshin në të njëjtën pikë, duke bërë që të mblidheshin bashkë mihrabi me minberin. Sahabët ishin të trembur se mos mekasve u shkonte në mendje t'i bënin ndonjë të keqe të Dërguarit të Allahut, kështu që i rrinin rreth e qark në mënyrë që të mos i ndodhte gjë. Sipas marrëveshjes, ata do të rrinin aty vetëm tri ditë, ku do të mund të adhuronin Allahun me tërë kuptimin e fjalës.

Ishin aq të dhënë pas adhurimit, saqë mund të thuash se përfaqësonin majat e tij. Edhe pak dhe do të niste rrethrrrotullimi i Qabes. Para se të kalonin te prekja e gurit të zi, Profeti i Njerëzimit e zhveshi shpatullën e majtë, dhe copën e saj e hodhi nga e djathta. Para se të nisin kishte edhe një paralajmërim tjetër për sahabët e tij yje:

- Allahu u tregoftë i mëshirshëm me ata që e tregojnë veten si më të fortë! - lutej Ai. "Dukjuni atyre asisoj që ata nuk e pëlqejnë aspak." Qëllimi ishte t'u tregonin mekasve se besimtarët ishin më fisnikët dhe më madhështorët.

Ai u kërkoi atyre që të hynin kryelartë në Qabe, ta mbanin gjoksin drejt, të cilat i bënte edhe vetë për të qenë shembull për ta. Ishin më tepër se dymijë, sytë u ishin mbushur me lot. Formonin një tablo të atillë, me atë ecjen e tyre të rëndë, që ia vlente ta shihje. Zaten edhe mekasit, që ishin fshehur nëpër majat e kodrave, këtë gjë po bënin. Zërat e lartë të tekbireve dhe telbijeve arrinte kulmin pasi përplasej edhe pas shpateve të maleve të Faranit. Madje zëri edhe jehonte pasi

hynte në luginën e Bekes. Të gjitha këto kishin një gjuhë.

Me të hyrë koha e drekës, Resulullahu paqja qoftë mbi Të thirri Bilal etiopasin pranë vetes, dhe i kërkoi që të thërriste ezanin. Ishte hera e parë që Bilali thërriste një ezan në Mekë. Ai kishte qenë përherë një ëndërr e tij. Asnjëherë nuk e kishte gjetur mundësinë që ta thirrte emrin e Allahut si të donte, por vetëm kishte jetuar një jetë plot me vuajtje dhe me tortura. Hipi menjëherë mbi Qabe dhe me tërë forcën dhe bukurinë e zërit të tij filloi të thërriste ezanin.

Reagimi i Kurejshit

Idhujtarët ishin ngjitur në anën e quajtur Hixhr të malit të Kajkëanit dhe po vështronin myslimanët tek i vinin Qabes rrotull. Ishte hera e parë që trembeshin prej këtij zëri. Po flisnin me njëri-tjetrin për të, dhe te të gjithë vërehej habia e madhe që i kishte kapluar. I pari foli Ikrime ibni Ebi Xhehli:

- Sa mirë që Allahu e mëshiroi Ebu Hakemin, duke mos e lënë të dëgjonte këto thirrje të skllavit të tij.

Ai me këto fjalë po u theksonte atyre se Ebu Xhehli, që ishte edhe babai i tij, nuk do ta lejonte kurrsesi të ndodhte diçka e tillë po të ishte gjallë.

- Lëvduar qoftë Allahu që e mori babanë tim para se të shihte këto që po ndodhin, - thoshte edhe Safuan ibni Umeje.

Në një mendje me ta ishte edhe Halid ibni Esidi.

- Falënderime Allahut që e mori babanë tim para se të dëgjonte këto thirrje të Bilalit nga Etiopia.

Ndërsa Suhejl ibni Amri bashkë me disa idhujtarë të tjerë kishin mbyllur sy e veshë që as mos t'i shihnin as mos t'i dëgjonin ato që po ndodhnin. As emrin e Allahut nuk donin që ta dëgjonin. Po shkumëzonin prej inatit, urrejtjes dhe mllefrit, por edhe nuk kishin ç'të bënin. Çdo gjë po ndodhte ashtu siç kishin rënë në marrëveshje.

Çdo pamje që u vinte përpara syve, por që i ndiqte edhe me zërat e saj të kumbueshëm, tregonin se Qaben e kishte vizituar një entuziazëm i pavërejtur më parë. Nuk mund të ishin këta ata njerëzit e përndjekur, për të cilët thuhej se ishin aq të lodhur sa edhe për të qëndruar në këmbë nuk kishin fuqi. Atëherë të gjitha ato që u ishin rrëfyer gjer më sot nuk kishin qenë veç gënjeshtër, ose kishte forca të tjera që u jepnin fuqi të Dërguarit të Allahut dhe sahabëve të Tij

fisnikë.

- A këta janë ata njerëzit, që deri dje na thoshit se nuk kishin fuqi as të qëndronin në këmbë, prej sëmundjeve? - pyesnin ata njëri-tjetrin.

“Këta janë më të fuqishëm se filanët apo fistekët”, ishin disa prej krahasimeve të tyre. Jo vetëm që duken shumë të shëndetshëm tani që po i vijnë rrotull Qabes, por ngajnë sikur të ishin sorkadhe dhe jo burra të vjetër. Nuk e fshihnin dot habinë që i ngacmonte.

Për një çast, Krenaria e Njerëzimit paqja qoftë mbi Të u përçoi atyre dëshirën për të hyrë në Qabe. Po nxirrnin avull prej hundëve.

- Në marrëveshje nuk ka diçka të këtillë! - thanë ata duke e kthyer mbrapsht menjëherë një kërkesë të këtillë.

Ndërkohë i Dërguari i Allahut kishte falur edhe namazin e tauafit, dhe ishte drejtuar kah Safaja dhe Merueja. Do të shkonte e vinte plot shtatë herë mes tyre, derisa të vinin në Merue për të prerë kurbanet. Ishte koha për të zhveshur ihramin, kështu që thirri Hirash ibni Umejen pranë vetes që t'i priste flokët. Kështu u krye adhurimi i umres nafile.

Me të mbaruar umren, Profeti i profetëve u urdhëroi afërsisht dyqind sahabëve, që të shkonin pranë njerëzve të tyre që po i prisnin në Jexhexh të armatosur, dhe duke i zëvendësuar, t'u jepnin edhe atyre mundësinë për të kryer adhurimin. Kësodore, të gjithë ata që ishin nisur për umre, do të ktheheshin duke e bërë. Atë.

Ditët e numëruara kaluan shpejt. Ditën e katër do të niste sërish një udhëtim në drejtim të Medinës, dhe ky udhëtim do të zgjaste edhe disa ditë-net të tjera. Ëndrra e parë disa herë me radhë u bë realitet, dhe premtimi i Allahut ishte realizuar pikë për pikë.

Kreu detyrën e umres dhe po kthehej sërish për në Medinë, dhe këtu po e priste një tjetër dhimbje zemre. Vajza e Tij e dashur, Zejnebja e nderuar, vdiq gjatë rrugëtimit të kthimit.

Trimoshat e Mekës

Ishte e pashmangshme që gjuha e veprimeve dhe sjelljes të linte shenja të paharrueshme në pjesën tjetër, kurejshët. Ta përfaqësosh në më të mirën mendimin tënd ishte më ndikuese se fjalët e thëna. I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të i realizonte të dyja njëkohësisht. E përdorte çdo mundësi duke e kanalizuar për çështjen e Tij, duke kërkuar gjithnjë më të mirën. Me të hyrë në Mekë, filloi me adhurim

për Allahun, dhe ashtu siç kishte nga ata që e ndiqnin me vëmendje se si do të vepronte, kishte edhe nga ata që nuk donin të përballeshin kurrsesi me Të. I njihje të gjithë këta, andaj donte t'i mbante portat të hapura ndaj të gjithëve. U dërgonte mesazhe edhe atyre që nuk i kishte parë atë ditë, duke bërë të mundur që edhe ata të viheshin disi në mendime.

Halid ibni Velidi ishte njëri syresh. Duhet të ishte ndonjëri prej atyre që dëshironin të shkonin pranë Profetit për t'u dorëzuar, derisa e pyeti vëllanë e tij mysliman, Velid ibni Velidin:

- Ku është Halid ibni Velidi?²⁷⁶

Velidi fatkeqësisht nuk do ta kishte pranë të vëllanë gjatë atyre ditëve. Megjithatë duhet ta shihje disi. Resulullahu kishte diçka për t'i përcuar, andaj ai u mundua t'ia niste disi mesazhin e dhënë. Në letër flitej për takimin e tyre, dhe në të shkruhej:

- Është e pamundur që një njeri i atillë ta dijë Islamit dhe të mos e pranojë! Ah sikur ai njeri t'i bënte luftërat në anë të myslimanëve dhe kundër idhujtarëve. Sa e mirë do të ishte diçka e tillë për Halidin. Ne do ta parapëlqenim atë para të tjerëve, duke e mbajtur në pëllëmbë të dorës.

Në fakt ky ishte një sihariq i dhënë haptazi.

Fjalia e fundit në letër ishte:

- O vëllai im! Vlerësoji siç duhet mundësitë që do të të jepen, dhe mundohu që duke ardhur menjëherë te ne, të mund t'i rregullosh gabimet e të shkuarës!

Halid ibni Velidi, me ta lexuar letrën, e kishte tejet të qartë vendimin. Në fakt, pas çdo beteje me të Dërguarin e Allahut, teksa kthehej, kishte ndjerë një ndrydhje në shpirt. Që prej Hudejbijes, kjo gjendje kishte filluar ta shqetësonte më shpesh. Ai tanimë veç po kërkonte një bashkudhëtar. Nëse do ta fliste diçka të këtillë me Ebu Sufjanin, Ikrimen apo Safuan ibni Umejen, e kishte të sigurt se nuk do të merrte ndofarë përgjigjeje pozitive, kështu që provoi të fliste njëherë me Osman ibni Talhan. Me ta parë se edhe ai ishte i një mendjeje, vendosën që të niseshin ditën tjetër. Kur mbërritën në vendin e quajtur Hede, u takuan me Amr ibni Asin, i cili i përshëndeti:

- Mirësardhët, na prutë gëzim o njerëz!

- Edhe ti, - iu përgjigjën ata.

²⁷⁶ Ibnu'l Esir, *Usudu'l Gabe*, 5/423-4

- Për mbarë ishallah! Për ku je nisur kështu?
Amri parapëlqeu t'u përgjigjej po me pyetje?

- Po ju, për ku kështu?

Nuk kishte pse ta zgjasnin më tej, andaj vendosën që t'ia tregonin:

- Po shkojmë të hyjmë në Islam, dhe t'i bindemi Muhamedit!

- Edhe unë, po njësoj si ju! – iu përgjigj Amri.

Miqtë e vjetër ishin nisur që të tre në drejtim të Medinës, dhe hapat i hidhnin të shpejtë. Më në fund, ndërsa po mbërrinin, vendosën që të ndërronin veshjet dhe të çlodheshin pak në një vend fare pranë Medinës. Duhet të dilnin të pastër dhe të çlodhur përpara të Dërguarit të Allahut!

Në anën tjetër, i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të e kishte marrë vesh me kohë ardhjen e tyre, prandaj u kthye që t'ua tregonte edhe sahabëve këtë sihariq:

- Meka jua dha trimoshat e saj më në fund.

Velidi ende nuk kishte marrë përgjigje për letrën e nisur, dhe deshi të hidhej përpjetë prej gëzimit. Për një çast u bë gati që t'u dilte përparapër t'i pritur. Po vinte dora vetë, Halid ibni Velidi.

- Nxitoni! Resulullahu e mori vesh për ardhjen tuaj dhe është shumë i lumtur. Po ju pret.

Edhe ata u emocionuan jashtë mase. Tashmë po iknin duke ngarendur. Është e pamundur ta rrëfesh gëzimin që shprehej në buzëqeshjen e Tij. Drita e fytyrës së Tij, si drita e hënës së plotë, ndriçonte në sytë e tyre.

I pari ishte Halid ibni Velidi i nderuar ai që e përshëndeti të Dërguarin e Allahut (s.a.s.). Ishte aq i nxehtë sepse po e ndjente deri në zemër përshëndetjen. Ftesa që po u bënte Ai duke u hapur kraharorin, nxehtësia në buzëqeshje dhe dashuria e shprehur në fytyrë triumfoi menjëherë tek ata.

- Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut dhe se Ti je i Dërguari i Tij, - tha Halidi.

Profeti ynë i dashur që po dëshmonte besimin e një njeriu që po vinte në saje të meditim të vet, iu kthye:

- Lëvduar qoftë Ai që të fali ty udhëzimin! Zaten, unë te ti shihja një zgjuars i të thellë, dhe prisja për çastin që një mendje e tillë të gjente rrugën e drejtë.

Halidi (r.a.) pikërisht tani, pas kaq vitesh jetë, po e ndjente veten

për herë të parë si Halid. Po merrte aq shumë përgëzime dhe komplimente dhe po shqetësohej për tërë ato vite që i kishin shkuar dëm.

- O i Dërguari i Allahut, - tha ai. Siç e ke parë edhe ti, unë gjer më sot veç kam dalë kundër Teje, duke thënë gjithfarë gjërash të shëmtuara. Dua që të lutesh për mua, që Allahu të m'i falë të këqijat që kam bërë.

Edhe Amr ibni Asi bashkë me Osman ibni Talhan po përjetonin të njëjtën gjendje shpirtërore. Amr ibni Asi u afrua pranë të Dërguarit të Allahut, mirëpo për një çast e tërhoqi mbrapsht dorën, dhe Profeti ynë e pyeti se përse po e bënte diçka të këfillë.

- Unë kam disa kushte, - tha ai.

- Ç'qenkan ato? - e pyeti i Dërguari i Allahut.

Gjithë ai burrë përkuli kokën dhe me turpin e të qenit i përdorur në jetën e mëparshme, iu përgjigj:

- Të më falni!

Resulullahu (s.a.s.) po e mbante sërish nga duart.

- A nuk e di ti që Islami i fal të gjitha mëkatet e kryera më parë se të hysh në rrugën e Allahut?

Tashmë po shihej prej të gjithëve, pse Hudejbija, në të vërtetë, kishte qenë një ngadhënjim, dhe jo një humbje. Ndoshta nuk kishin mundur të hynin deri në Mekë gjatë atyre kohëve, mirëpo zemrat kishin filluar të pranonin Islamin, dhe të tërë ishin duke u drejtuar kah Medina. Kjo ecuri sa vinte e do të shtojte edhe më tej.

Mu'te

Ishte muaji Xhemadijeleuel i vitit të tetë. Kushtet e paqes ndiqeshin pikë për pikë, dhe myslimanët po e kryenin detyrën e kumtimit duke i ndjekur një më një kushtet që i kufizonin. Kësodore, Resulullahu (s.a.s.) do t'i niste një letër tjetër valiut të Busras nëpërmjet Harith ibni Umejrit. Mirëpo do të ndodhe diçka që nuk ua kishte marrë mendja gjer asaj dite. Harith ibni Umejri, teksa po shkonte për të kryer detyrën e ngarkuar, u vra gjatë rrugës prej njerëzve të Shurahbilit. Ai e kishte kapur Harithin, e kishte lidhur dhe me të mësuar se ishte mëkëmbësi i Muhamedit e kishte vvarë. Ky ishte një mëkat i pafalshëm, i cili do të thoshte kryekëput hapje lufte. As në kushtet më të nxehta nuk ndodhte që të prekej një kasnec, madje ata merreshin në përkujdesje prej të gjithëve.

Profeti ynë i dashur u mërzit jashtëzakonisht shumë kur mori vesh se kishin vrarë Harithin, madje edhe i nxiti sahabët e Tij që të bëheshin gati kundër Shurahbilit. Pasi Ai ekzistonte vetëm për të çrrënjosur çnjerëzoren, dhe duhet t'u tregohej vendi atyre që e kishin kthyer atë në profesion. Ngase vendi ku do të shkonin ishte nën juridiksionin e Bizantit, çështja ishte e një rëndësie të veçantë, andaj edhe mendohej çdo gjasë që mund t'u dilte përballë gjatë rrugës.

Vetëm për një kohë të shkurtër ishin bërë gjithsej tremijë ushtarë. Një ushtri kaq e madhe, ishte bashkuar vetëm në Hendek. Resulullahu (s.a.s.) sikur i shihte që më parë se sa ishin. Flamurin ia kaloi Zejd ibni Harithit, që e kishte si djalin e vet, duke i thënë që të shkonte gjer në vendin ku kishte rënë dëshmor Harith ibni Umejri dhe t'u kërkonte atyre që të bëheshin myslimanë. Nëse nuk e pranonin këtë, atëherë të pranonin se do të bënin atë që u takonte si detyrë. Me anë të kësaj niseje, Ai, nga njëra anë do t'u jepte fund tërë atyre mendimeve të ndryshkura, duke treguar se edhe nga skllavi i vjetër mund të dilte një komandant. Zaten e dinte mirë, që kjo dalje nuk do të përfundonte vetëm me Zejd ibni Harithin.

- Nëse bie Zejdi dëshmor, atëherë flamurin le ta marrë Xhafer ibni Ebi Talibi. E nëse edhe Xhaferi bie dëshmor, atëherë komandën le ta marrë Abdullah ibni Revaha.

Me këtë, Ai po u tregonte edhe njëherë seriozitetin e çështjes. Shumica e sahabëve, prej këtyre fjalëve kuptonin se emrat e përmendur do të binin dëshmorë, dhe ndërsa lamtumireshin me të tjerët, lamtumireshin si për vdekje.

Ndërsa ushtria nisej, Ai i këshilloi me disa fjalë, të cilat edhe sot e kësaj dite duhet të jenë vathë në veshët tanë:

- Luftoni në emër të Allahut! Përpiquni në rrugën e Allahut kundër atyre që e mohojnë dhe nuk i binden Allahut! Veç askujt mos i bëni keq! Mos i bëni askujt padrejtësi duke u treguar jobesnikë! Mos i prekni gratë dhe fëmijët, njerëzit e dobët dhe besimtarët që janë duke u falur nëpër kisha! Mos prisni asnjë pemë dhe mos këputni as edhe një hurmë të vetme! Gjithashtu, të mos ndodhë që të prishni ndonjë ndërtesë.

Profeti i profetëve i përcolli ata deri në kodrën e lamtumirës, dhe pasi filluan të largoheshin, i ndoqi një copë herë me sy.

Kur u nisën, morën lajm se Herakliu ishte nisur me një ushtri prej

njëqindmijë ushtarësh. Në fillim u ndërduhën paksa nëse duhet ta lajmëronin apo jo të Dërguarin e Allahut, derisa vendosën që të nise-shin, edhe në qoftë se në fill të çështjes të gjendej rënia dëshmor në rrugën e Allahut (xh.xh.).

Në Mute u nxorën shpatat. Përballë tremijë myslimanëve rrinin plot dyqindmijë ushtarë të Bizantit. Kjo ishte një luftë pa kurrfarë ekuilibri. Një ushtri prej dyqindmijë vetash, edhe sikur vetëm të ecte në drejtim të tyre, mund t'i shkatërronte fare lehtë. Veçse përfundimi nuk ishte aspak i atillë. Në këtë luftë, që zgjati shtatë ditë të plota, ranë dëshmorë me radhë Zejdi, Xhaferi dhe Abdullah ibni Revaha (r.an-hum). Flamurin në fund e kishte kapur Thabit ibni Ekram, dhe kishte filluar të kërkonte Halid ibni Velidin për t'ia dhënë atij këtej e tutje.

Halidi i nderuar, me të marrë flamurin, luftoi atë mbrëmje pa e ndryshuar aspak rrjedhën e luftës, dhe tërë talentin e tij e la për ta treguar në mbrëmje. Një ushtri kaq e dendur nuk kishte arritur ta mposhte ushtrinë e vogël as për pesë ditë të plota. Dhe as që kishte për ta mposhtur dot. Sepse, atë mbrëmje, Halidi i nderuar do ta ndryshonte krejt strategjinë e ushtrisë së tij. Ata që luftonin në krye kaluan në radhët e fundit, ata të anës së djathtë kaluan në të majtë, ndërsa ata të së majtës në të djathtë, duke u dhënë kundërshtarëve imazhin se ushtria kishte marrë përforsime.

Ditën tjetër në mëngjes, ushtria kundërshtarë ishte bërë gati, dhe vetëm tashmë po e kuptonte më mirë tërë atë zhurmë të një mbrëmjeje më parë. Ushtrisë myslimane i paskej ardhur një përforsim i mirë, sepse ushtarët që rrinin në krye ishte krejt ndryshe prej atyre të një dite më parë. Ishin të shokuar, sepse si do të luftonin përballë një ushtrie të përforsuar kaq fuqishëm! Kishin që ditën e parë që ishin kapluar prej një ndjesie se do të ishin të humbur, dhe Halidi, që e dinte më së miri këtë, duhej ta përdorte këtë mundësi. Po mundohet që ta zgjeronte sa më shumë distancën prej radhëve të para të kundërshtarit. Ushtria bizantine e përkapi këtë taktikë të re të Halidit, andaj u kapluan prej shqetësimit se do të rrethoheshin, e kësodore do të mundeshin më lehtë.

Kjo gjendej, e cila vazhdoi deri në muzg, do të thoshte përfundim i luftës për të dyja palët. Sepse Bizanti, megjithëse kishte një ushtri tejet të fuqishme, nuk donte që të luftonte më me këtë ushtri të fuqishme, e të kthehej pastaj me humbje më të mëdha, kështu që më e mira do

të ishte të tërhiqej me kaq! Ata kishin filluar tashmë të tërhiqeshin mbrapsht.

Zaten ky kishte qenë edhe qëllimi i Halidit (r.a.). Donte që t'i kryente sa më mirë porosinë që kishte dhënë Profeti i dashur. Nga tërë ajo luftë, bashkë me komandantët kishin rënë gjithsej dymbëdhjetë dëshmorë. Kjo ishte një trimëri për t'u kënduar nëpër balada. Të luftohej përballë ushtrisë së stërmadhe të një fuqie të stërfortë dhe të jepje vetëm dymbëdhjetë dëshmorë! Ishte e pamundur ta shpjegoje përveçse me ndihmesë hyjnore, dhe çdokush që dëgjonte për këtë betejë, e shihte me një sy më ndryshe ushtrinë e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Njëkohësisht, Muteja do të thoshte hapja e kanalit të parë në muret e kështjellës së Bizantit.

Kishte edhe disa familje, të cilat u kishin nxjerrë disa probleme gjatë rrugës, mirëpo gjatë kthimit, Halidi u kthye edhe nga ato, që t'ua tregonte vendin. Vetëm ashtu mund të kthehej në Medinë.

Pritja e Medinës

Profeti i njerëzimit mori lajm se ushtria po mbërrinte, kështu që thirri sahabët që kishte mbajtur pranë dhe u tha:

- Ejani, bëhuni gati dhe dilni për të pritur vëllezërit që po ju kthehen nga ngadhënjimi!

Ata dolën të gjithë, me fëmijë e pa fëmijë që t'i prisnin të mbështjellë prej gëzimit.

Ndërkohë kishin marrë edhe fëmijët e Xhaferit me vete e kishin dalë deri në vendin e quajtur Xhuruf. Përballë po u vinin trimat e Mutes! I kishte ndihmuar Allahu në çastet më të pamundura dhe po ktheheshin pa shumë humbje, mbi të gjitha edhe me një triumf dhe pa pësuar disfatë. Vetëm se jo të gjithë e dinin këtë gjë, asisoj që disa prej sahabëve do të pyesnin:

- Të arratisurit e luftës! – filluan të flisnin disa prej tyre.

Këto ishin fjalë të hidhura që zbrisnin drejt e në zemër, andaj ata nuk duruan dot dhe i folën të Dërguarit të Allahut (s.a.s.):

- O i Dërguari i Allahut! A të arratisur jemi ne?

Donin edhe vetë ta mësonin se a mund t'i thuhej ikje nga lufta kësaj që kishin bërë ata.

- Ju jeni nga ata që përgatiteni e shkoni për të luftuar kokë për kokë me armikun! – u hodhi disa këshilla, si ujë i bekuar i Dërguari

i Allahut sahabëve të Tij.

- Ata nuk janë nga ata që arratisen prej fushës së betejës; janë veç ushtarë të Allahut, që u tërhoqën me qëllimin që të përparojnë edhe njëherë në fushën e betejës, – tha Ai.

Këto ishin fjali që i vendosnin pikën e fundit çdo çështjeje. Ata që nuk dinin ku të fshiheshin prej fjalëve që kishin dëgjuar, tashmë ishin më të qetë dhe të lumtur, duke marrë frymë më lehtë. Po përjetonin lumturinë që nuk kishin bërë diçka të papëlqyeshme prej Allahut (xh.xh.) dhe të Dërguarit të Tij.

PRISHJA E MARRËVESHJES DHE SIHARIQI PËR NGADHËNJIM

Që prej marrëveshjes së Hudejbijes kishin kaluar gjithsej njëzet e dy muaj, dhe nga ana e Mekës nuk ishte vërejtur asnjë sjellje e papëlqyeshme. Ishte muaji Shaban i vitit të tetë pas emigrimit.

Një ditë në mëngjes, pak pasi i Dërguari i Allahut, bashkë me sahabët e Tij kishin falur namazin e sabahut, pranë tyre erdhi Amr ibni Salimi i Huzaajve bashkë me dyzet kalorës të mbërthyer mirë. Filloi të recitonte poezi aty në faltoren profetike, duke i rrëfyer atyre të keqen që u kishte ndodhur, që njëfarësoj të kërkonin ndihmë prej Resulullahut (s.a.s.).

Ai u tha atyre se Beni Kurejshi, Beni Nufase dhe Uetiri ishin mbledhur me njëri-tjetrin dhe i kishin sulmuar gjatë një nate, në tokat e tyre, teksa ata po vazhdonin jetën e tyre të paqte falë marrëveshjes së Hudejbijes. Ata u kishin vrarë gjithsej njëzet e tri veta, prej të cilëve shumica ishin pleq, gra dhe fëmijë. Në mes të kurejshëve kishin qenë dhe shumë emra të parisë së tyre, si Safuan ibni Umeje, Ikrime ibni Ebi Xhehli, Huvejtib ibni Abdiluza, Shejbe ibni Osmani dhe Mikredh ibni Hafsi.

Dukeshin aq të tërbuar, sepse edhe ata nuk mund ta pranonin dot këtë padrejtësi që u bëhej Huzaajve. Aq u thellua çështja, sa në mesin e tyre filluan të artikuloleshin shprehjet e pakënaqësisë. Të gjithë ata që ndjenin ndopak ekzistencën e ndërgjegjes së vet, do të klithte me të madhe përballë kësaj padrejtësie që po bëhej.

Kurejshi, kur në mëngjes u qartësua se sa i madh ishte gabimi që kishin bërë, filluan të ndjenin pendesë. Sepse kjo do të thoshte fund e krye që ta shkelje me këmbët e tua Marrëveshjen e Hudejbijes. Tanimë çdo gjë kishte marrë fund. Në mendje u vinin çfarëdo rrugëzgjdhjesh, por që ishin larg mendjes.

Nga ana tjetër qëndronte i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të, i Cili pasi i dëgjoji të gjitha ato që iu thanë me vëmendje, tha:

- Ne do të të ndihmojmë ty, o Amr!

Këto ishin fjalët që Amri po priste për ta ndjerë veten disi më të

qetë. Veçse ishte shumë i mërzitur dhe dukej që nga shikimi se si turfullonte. Profeti ynë, i Cili ishte përpjekur aq shumë për të arritur një paqe në Arabinë e asaj kohe, më shumë për t'u përpjekur për zgjerime të tjera në të katër anët nga kishte njerëz të pashtuar, tani po përballej me veprat e shëmtuara të Kurejshit.

- Duhet t'i ndihmoj medoemos ata njerëz, - tha Ai. Nëse ndodh që të mos e ndihmoj fisin e Kabit, atëherë edhe Allahu nuk më ndihmon mua! Beto hem për Allahun që ka në dorë veten time, ju betohem që kam për t'i ruajtur ata ashtu siç ruaj veten dhe familjen time.

Këto ishin fjalët që shprehnin fund e krye vendosmërinë e të Dërguarit të Allahut. Mandej thirri pranë vetes një sahab të quajtur Damra, për t'i kërkuar që ta analizonte çështjen edhe nga një tjetër këndvështrim. Damra me të marrë urdhrin e Resulullahut (s.a.s.) shkoi drejt Mekës, për t'u takuar me kurejshët.

Ne po i bëjmë të ditur Atij se ne e kemi shfuqizuar marrëveshjen në mënyrë të ndërsjelltë, duke bërë kësodore që të ishte sërish Kurejshi ana që parapëlqente luftën.

Megjithëse thoshin “Nuk e kemi bërë ne!”, për t'u menduar edhe njëherë më mirë, përbrenda kishte filluar t'i gërryenin mendimet, se si mund të largoheshin prej këtij gabimi me sa më pak humbje. Harith ibni Hishami bashkë me Abdullah ibni Ebi Rebian shkuan te Ebu Sufjani që t'i kërkonin një zgjidhje, por edhe që ta paralajmëronin:

- Ky është një gabim që duhet ndrequr. Nëse kjo nuk zgjidhet një orë e më parë, që të arrihet edhe menjëherë paqja, atëherë Muhamedi mund të vijë bashkë me sahabët e Tij e të na shpartallojë kur të dojë.

Ebu Sufjani, i cili po i dëgjonte me vëmendje, filloi të mendohej thellë-thellë.

- Për Zotin, kjo punë nuk është as ndonjë punë që unë gjendem i papërfshirë, por as i përfshirë nuk jam, - filloi ai të fliste.

Aty kishin ardhur edhe të parët e kurejshëve. Ai po jetonte sakaq një prej çasteve më të vështira si lider i tyre. U kthye nga kurejshët, me pamjen e një njeriu që nuk ka asnjë zgjidhje për të sugjeruar, u kthye me një ton paralajmërues.

- Kjo nuk është vetëm përgjegjësi e imja. Teksa është kryer kjo punë, askush nuk ka denjuar të vijë e të këshillohet me mua, por kjo nuk do të thotë që unë e kam pranuar fjalën e tyre si të vërtetë. Por

ju betohem në Zot, se nëse nuk më gënjejnë parandjenjat, Muhamedi ka për të na hapur luftë, e mua më kanë dalë përherë të vërteta parandjenjat. Do të shkojmë të flasim me Muhamedin, që t'i kërkojmë ta rinovojë edhe njëherë marrëveshjen, sepse nuk shoh asnjë zgjidhje tjetër veç saj.

Pendesa filloi të shpërndahej te të gjithë kurejshët. Këta njerëz, që deri dje nuk dinin gjë tjetër veçse t'u bënin si trima të tjerëve, i ulën velat përballë kësaj mundësie për luftë me myslimanët.

- Ke të drejtë, për Zotin! – iu përgjigjën të tjerët njëzëri, dhe si përfundim vendosën të shkonin për të folur me Muhamedin që ta zgjaste edhe njëherë marrëveshjen. Pa kaluar shumë kohë, Ebu Sufjani i mori ushtarët e tij, dhe u nis në drejtim të Medinës.

Nga ana tjetër, i Dërguari i Allahut po i fliste sahabëve të Tij në Medinë.

- Ebu Sufjani bashkë me shokë sapo janë nisur për ta rinovuar edhe njëherë marrëveshjen që kanë me ne. Vetëm se do të kthehet duarbosh, pa kurrfarë zgjidhjeje.

Kësodore, Ai po i ndante me të tjerët të gjitha ç'po ndodhnin ndërkohë në qytetin e Mekës. Pika ku kishin ardhur ishte serioze. Çdo lajm që mund t'i shkonte palës tjetër, përbënte informacionin më të nevojshëm. Ja tek ishin lajmet që i Dërguari i Allahut po i jepte sahabëve të Tij.

Ebu Sufjani në Medinë

Ebu Sufjani, i cili kishte pak kohë që ishte nisur, tanimë gjendej në Medinë. Po mendohej ta qetësonte disi gjendjen e formuar, megjithëse do t'i duhej ta vinte veten në një pozicion tejet të vështirë. Mbërriti pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), dhe filloi t'i thoshte këto fjalë:

- O Muhamed! Unë nuk kam qenë i pranishëm kur keni bërë marrëveshjen e Hudejbijes. Eja ta shikojmë edhe njëherë atë, madje edhe ta shtyjmë disi më tutje.

Po fliste sikur të mos kishte ndodhur asgjë prej gjëje.

- A për këtë ke ardhur, o Ebu Sufjan, - ia ktheu Profeti ynë i dashur.

- Po, - iu përgjigj ai.

- Se mos keni bërë ndonjë gjë të papëlqyer para se të kërkonti diçka të këfillë? - e pyeti Ai kësaj here, me dëshirën për të nxjerrë në pah të vërtetën e çështjes.

- Zot na ruaj! Ne jemi ende të një mendjeje me marrëveshjen që kemi bërë në Hudejbije. As nuke ndryshojmë, e as që bëhet fjalë që ta shkelim!

E dridhte e përdridhte llafin, por nuk thoshte asgjë tjetër veç kësaj fjalie. Sikur nuk ishte ai Ebu Sufjan që kishte folur me mekasit, pastaj kishte dëgjuar dhe folur edhe me Damren e nisur prej të Dërguarit të Allahut (s.a.s.), dhe që e dinte çdo gjë me gjithë detajet e saj! Megjithëse e kishin shkelur, tani flisnin sërish për një marrëveshje të Hudejbijes.

- Në fakt jemi ne ata që po i qëndrojmë ende besnikë marrëveshjes së Hudejbijes. As nuk e kemi shkelur, e aq më pak nuk e kemi ndryshuar, – iu përgjigj i Dërguari i Allahut.

Nuk e kishte pëlqyer aspak sjelljen e Ebu Sufjanit, që megjithëse ishin ata që e kishin shkelur marrëveshjen, duke u vërsulur mbi Huzaajt, thoshin çdo herë të njëjtat gjëra. E shihte si të panevojshme që të flisnin më tej për këtë çështje. Për të mos e zgjatur më tej, mendoi se do të ishte më mirë sikur të largohej së andejmi.

Portat po i mbylleshin liderit të fuqishëm të Mekës. Shkoi menjëherë për tek Ebu Bekri i nderuar. Ia tha edhe atij të njëjtat gjëra, që njëfarësoj ta bindte për ato që nuk kishte arritur të bindte të Dërguarin e Allahut. Mirëpo edhe kjo portë ishte e mbyllur. E provoi edhe me shumë të tjerë Ebu Sufjani, me Omerin, me Osmanin, Aliun dhe Sa'd ibni Ubaden, por nuk ia arriti dot qëllimit të menduar.²⁷⁷

Tanimë i ngelej veç të kthehej për në Mekë, në atë gjendje, gjysmë i kërrusur se nuk ia kishte arritur dot asaj që kishte menduar. I hipi devesë dhe u nis për rrugë.

Zotërimi i Hajberit dhe Këshillimet me të Dërguarin e Allahut paqja qoftë mbi Të

Pak pasi u pa që Ebu Sufjani po largohej, i Dërguari i Allahut shkoi për tek e shoqja e Tij, Aishja e nderuar (r.a.).

- Bëj përgatitjet për rrugë, dhe mbaje të fshehtë këtë fakt,²⁷⁸ – i tha Ai asaj, duke e paralajmëruar që të mos fliste me askënd.

Kjo ishte një çështje shumë serioze, e cila duhej ndjekur me kujdes, që të mos hapte shtigje për probleme të mëtejshme. Do të nisej për në Mekë, në qytetin që i kishte premtuar Allahu, por teksa po nisej

²⁷⁷ Ibni Hisham, *Sire*, 5/51; Taberi, *Tarih*, 2/154; Suhejli, *Raudu'l Unf*, 4/148

²⁷⁸ Ukadi, *Megazi*, 1/796

nuk donte kurrresi që të derdhej gjak. Donte që t'u shfaqej përballë me një surprizë, të cilën nuk do të kishin si të mos e pëlqenin. Andaj donte që t'i provonte vetë të gjitha rrugët e nevojshme, duke mos lejuar që ndonjëri syresh të merrte vesh se çdo të bënte ai. Sepse kjo ishte nga strategjitë më të rëndësishme të luftës. Një lajm i vogël i marrë gjatë luftës ndryshonte krejt rrjedhën e saj, madje e bënte të ndodhur edhe atë që nuk kishte ngjarë. Veçse kësaj here duhej marrë vesh përpara se të futej në Mekë. Prandaj kishte vendosur në çdo hyrje të qytetit njerëz, në krye të të cilëve ishte vendosur Omeri i nderuar. Omeri shëtiste në çdo pikëdezhurni, të cilët i paralajmëronte të mos linin askënd të kalonte pa e marrë më parë vesh qëllimin e tyre të vërtetë. E çdo lajm që arrinte të merrte prej tyre e çonte tek i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të.

Nuk harronte, që duke i bërë të gjitha këto punë në një fshehtësi të paparë, t'i lutej Zotëruesit të të gjitha shkaqeve:

- O Zot! Mbyllua sytë dhe veshët kurejshëve që të mos e marrin vesh, por të na shohin e dëgjojnë në një çast krej surprizë. Ndihejmona ne që të mos na kuptojnë se po u afrohem, derisa ata të na gjejnë përballë, e të mos kenë çfarë të bëjnë.

I Dërguari i Allahut kishte edhe një tjetër masë për të marrë. Ai, nga mesi i sahabëve të Tij zgjodhi Ebu Kataden, të cilin e ngarkoi me detyrën që të shkojë deri në vendin e quajtur Batni Idham, gjatë rrugës për në Siri. Nëpërmjet këtij veprimi donte që të tjerët të shqetësoheshin mos Ai po e drejtonte ushtrinë andejmi pikërisht për të luftuar, duke dhënë përshtypjen se çdo ide se gjoja Ai i ishte drejtuar Mekës të dukej jo e vërtetë. Nga një tjerë anë, dërgonte kasnecë që të lajmëronin:

- Ata që i kanë besuar Allahut dhe të Dërguarit të Tij ta presin muajin e Ramazanit në qytetin e Medinës.

Tani, të gjithë sahabët, ishin e ku ishin, filluan të mblidheshin në Medinë. Vendi i grumbullimit u caktua pusi i Ebu Inebes, dhe çdokush që vinte, vendosej aty derisa të merrte urdhrin për të lëvizur së andejmi. Ndërkohë, njerëz si Hasan ibni Thabiti entuziazmonin grigjën e sahabëve me poezi e himne të lexuara me zë të lartë.

Lëvizja prej Medinës

Kishin kaluar tetë vjet prej emigrimit, dhe të gjithë myslimanët e deritanishëm filluan të grumbulloheshin në Medinë. Të gjithë, pa

përjashtim, sapo dëgjonin urdhrin e Allahut, kapnin armën dhe niseshin në drejtim të Medinës.

Ishte ditë e mërkurë. Ishin ditët e para të muajit të Ramazanit. Natyrisht që të gjithë ishin në agjërim e sipër.

- Kush të dëshirojë, mund të vazhdojë ta mbajë agjërimin, ndërsa të tjerët mund edhe ta prishin.

Vetë ishte prej atyre që nuk e prishën. Fillimisht ai vendosi të niste një taborr të përbërë prej dyqind kalorësish si ekspeditë, nën komandën e Zubejir ibni Auamit.²⁷⁹ Më pas u nisën edhe vetë pasi falën edhe namazin e ikindisë. Bashkë me të ishin edhe turmat e ensarëve dhe muhaxhirëve, bashkë me parinë e çdo fisi. E gjithë ushtria përbëhej prej dhjetëmijë vetash. Ngaqë edhe rruga ishte tejet e gjatë, me vete kishin marrë edhe një sasi kuajsh rezervë. Ndërkohë që po përparonin të hipur mbi deve. Kur u afruan në vendin e quajtur Sulsul, i Dërguari i Allahut i tregoi me dorë një re, e cila ndryshonte prej të tjerave.

- Unë e shoh nëpërmjet asaj reje triumfin e Beni Kab'it.

Koha ishte tejet e nxehtë, dhe kur mbërritën në vendin e quajtur Arxh, Profeti ynë vendosi që të freskohej me ujin e freskët që gjendej aty. Kjo ishte rruga e parapëlqyer prej Tij në kohën e emigrimit për në Medinë. Gjatë rrugës, Ai i thirri pranë vetes njëqind prej kalorësve, dhe u kërkoi që të ecnin më përpara. Pa kaluar shumë kohë, kjo qindëshe u ndesh gjatë rrugës me një spiun prej Heuazinit, të cilin e morën dhe shpunë menjëherë për tek i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Pasi e pyeti, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) mësoi se Heuazinasit ishin duke mbledhur enkas një ushtri kundër Tij.

- Neve na mjafton Allahu. Ç'mbështetje e mirë që është Ai.

Thirri pranë vetes Halid ibni Velidin, dhe i kërkoi që ta ndiqte nga pas spiunin, në mënyrë që ai të mos i hapte andej-këndej ato që kishte dëgjuar.

Sa më shumë përparonin gjatë rrugës, aq më shumë shtohesh numri i atyre që u bashkohej. Kishte edhe nga ata që vinin për të deklaruar se ishin bërë myslimanë. Ajo që ishte më e çuditshmja, ishte se shumica e sahabëve, as nuk e dinin se kundër kujt ishin nisur për të

²⁷⁹ Thuhet se me të gjithë të tjerët, që do të futeshin në radhët e tyre, numri i tyre arrinte të dymbëdhjetëmijët. Shih: Kurtubi, *el-Xhami'li ahkami'l-Kuran*, 8/97; Ibni Kajim, *Zadu'l-Mead*, 3/411; Ibni Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, 1/335; Salih, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 5/266.

luftuar. Përpara u shfaqeshin tri alternativa: Kurejshi, Heuazini dhe Thakifi.

Kur mbërritën në vendin e quajtur Kudejd, u takuan me Sulejmin. Aty filloi të shpërndante flamujt që t'u shpërndaheshin të parëve të fiseve. Çdo fis parapëlqente të grupohej ndër vedi, ndërsa si tërësi nuk linin asgjë mangët që të ishin një e tërë. Aq sa në tërë ushtrinë mund të numëroheshin deri në tridhjetë flamuj.

Në Xhuhfe i priste një surprizë. Abasi i nderuar, kishte marrë një ngarkesë të madhe me vete, dhe po vinte për në Medinë. Në fytyrën e të Dërguarit të Allahut filloi të shfaqej buzëqeshja e Tij e bukur. Fillimisht e nisi ngarkesën e tij për në Medinë, pastaj i tha:

- Ashtu siç profetësia ime është e fundit ndër profetë, edhe migrimi ka për të qenë i fundit i migrimeve.

Koha ishte errur kur erdhën në vendin e quajtur Merru Zehran. Ishte koha e jacisë, kështu që ushtrisë iu dha leje për t'u qetësuar. Vetëm se këtu, i Dërguari i Allahut kishte edhe një tjerë urdhër për të dhënë. Secili syresh do të dilte, e ç'të gjente, copë druri, ta binte aty, në mënyrë që të ndiznin një zjarr të madh. Prapë, në krye të tyre ishte Omeri i nderuar.

Ardhja e Ebu Sufjanit

Kurejshët ende nuk e dinin atë që po ndodhte me palën tjetër. Mendonin gjithsesi se prej tyre do të kërkohej një llogari e mirë, por se qysh e si, nuk ia kishin idenë. Prandaj kishin filluar të ndiheshin të shqetësuar sepse nuk po merrnin kurrfarë lajmi se ç'bëhej me ta. Andaj, si përfundim vendosën që të nisinin Ebu Sufjanin bashkë me Hakim ibni Hizamin që të kontrollonin se ç'po ndodhte në Medinë.

- Nëse takoheni me Muhamedin, atëherë kërkoji atyre siguri për ne, – u këshilluan ata.

- Të dy shokët që u nisën, njeriu i parë që takuan, ishte Budejl ibni Uerkaja. Donin që ta merrnin edhe atë me vete. Kësodore nisën rrugëtimin për në qytetin e Medinës. Në mbrëmje patën mbërritur në vendin e quajtur Erak, pranë Merru Zehranit, ishin gati të pësonin shok. Përpara kishin një ushtri të gjerë sa një det, e grumbulluar në çadra, dhe në mes tyre ngrihej një zjarr i madh. Me të dëgjuar hingël-limat e kuajve dhe deveve, u frikësuan së tepërmi. Tanimë kishin ardhur në fund të çdo gjëje.

Në anën tjetër, i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të i kishte mbledhur pranë vetes disa prej sahabëve, të cilët i urdhëroi që të shkonin në vendin e quajtur Erak, e t'i sillnin Ebu Sufjanin që gjendej atje.

U takuan në një vend krejt të papritur. Në krye të dezurnëve ishte Omeri i nderuar. Omeri i nderuar rendte vazhdimisht në drejtim të Resulullahut për ta mbajtur të mirinformuar. Kur shkuan tek Ebu Sufjani, ai ishte duke biseduar me dy shokët e tij të tjerë.

Për një çast u gjendën të rrethuar. I prunë pranë Omerit të nderuar. Vetë Omeri ishte duke rendur për tek i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Ishte nisur edhe Abasi. Ai ishte i shqetësuar, se mos Omeri i bënte gjë Ebu Sufjanit, pa i gjetur më parë ndonjëfarë zgjidhjeje. Duheshin përdorur të gjitha rrugët që ai të bëhej mysliman. Edhe zgjidhja e atillë do të ishte. Forca e të Dërguarit të Allahut dhe sahabëve të Tij, duke u krahasuar me sjelljen që po tregonin, do të përbënte shkas për ndryshim brenda Ebu Sufjanit. Këndej e tutje do të ishte një tjetër Ebu Sufjan. Deri tash, për të, të gjitha rrugët ishin qorre. Nuk i ngelej asnjë zgjidhje tjetër veç asaj, kështu që Ebu Sufjani po hidhte hapat drejt një bote të re. Pas diskutimesh të zjarra, nga buzët e dridhura filluan t'i derdheshin këto fjalë:

- Unë dëshmoj se nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe se Muhamedi është i Dërguari i Tij!

Ndërkaq mysliman u bënë edhe Hakim ibni Hizami, duke i kërkuar të Dërguarit të Allahut dhe njerëzve të Tij që t'i falnin siguri këndej e tutje. Në mes do të hynte sërish intelijenca profetike e Profetit, e cila e dinte mirë rëndësinë që kishte nëse do ta mburrnin Ebu Sufjanin, për arritjen e tij. Mbi këtë i Dërguari i Allahut tha:

- Kush hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit, është i sigurtë!

Nuk do ta linte vetëm me kaq. I Dërguari i Allahut tha gjithashtu se edhe ata që strehoheshin në shtëpinë e ibni Hizamit, por edhe ata që strehoheshin në Qabe, do të ishin të sigurtë.

Sakaq aty ia behu e keqja. Po mundahej që t'i fuste sa më shumë dyshime Ebu Sufjanit. Për një çast, mendoi sikur ta sulmonte përnjëherë të Dërguarin e Allahut paqja qoftë mbi Të. Por teksa po i rreshtoheshin në mendje këto mendime, nga pas supit e kapi një dorë:

- Atëherë Resulullahu të turpëron, e ne prapëseprapë të mundim, – u dëgjua një zë.

Kur u kthye pa se dora nuk ishte e askujt tjetër veç e Të Dërguarit

të Allahut. Po i vinte turp.

- Unë dëshmoj se Ti je di Dërguari i Allahut!

Sepse kjo ishte një çështje, të cilën e dinte vetëm ai. Nuk ia kishte thënë askujt, veç po e shkonte ashtu nëpër mend. Atë vetëm Allahu që ishte Njohësi më i mirë i të fshehtës mund ta dinte, i Cili ishte gjithashtu i vetmi që mund t'ia bënte të ditur të Dërguarit të Tij. Andaj tha këto fjalë, me një ton përgjërimi:

- Lus Allahun të ma falë, e të më ndihmojë të dal prej kësaj gjendjeje. Deri tani kam pasur shumë dyshime nëse Ti mund të ishe me të vërtetë i Dërguari i Allahut, e mendohesha ashtu ndër vete. Tani u zdhukën të gjitha si me një të fshirë të lapsit. Të betohem, se ajo që më fuste në dyshime, nuk ishte veçse një gënjeshtër e radhës, që më bënte egoja ime.²⁸⁰

Patën jetuar aq shumë surpriza njëra pas tjetrës. Kishte aq shumë gjëra që donte t'ia tregonte miqve të tij në Mekë kur të kthehej. Saora kishte ardhur koha për t'u kthyer në Mekë, kështu që vendosën të kërkonin leje për t'u larguar. Mori edhe Hakim ibni Hizamin, dhe sakaq u larguan. Vetëm se Abasi donte të kërkonte edhe diçka tjetër prej të Dërguarit të Allahut:

- O i Dërguari i Allahut, unë nuk jam i sigurt nëse Ebu Sufjani do të kthehet me të vërtetë në Mekë. Sikur ta kishe mbajtur edhe për ca kohë këtu, të rrinin bashkë me ushtarët, e kësodore ta kuptonin më mirë çështjen tonë.

Edhe Ebu Bekri, në të njëjtën mendje ishte. Shkoi ta arrinte Ebu Sufjanin, për ta kthyer mbrapsht. Ishte Abasi ai që rendi pas tij. Me ta parë, e pyeti:

- Mos kemi të bëjmë me ndonjë tradhti, o bijtë e Hashimëve?

Përgjigja e Abasit nuk u vonua të vinte. Ata që lidhen pas të Dërguarit të Allahut nuk tradhtojnë asnjëherë. Nuk kemi për të të bërë padrejtësi. Vetëm se duam që ti të rrish disa kohë me ne, në mënyrë që t'i mësosh më qartë disa gjëra të rëndësishme.

Parakalimi i ushtrisë

Mëngjesin e asaj dite, në vendin e quajtur Merru-Zehran, u dëgjua zëri i kasnecit të Profetit tonë të dashur (s.a.s.):

²⁸⁰ Salih, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 5/214 e më tej; *el-Akk*, Abdurrahman, *Meusuatu Uzamai Haule-r'Resul*, 2/1044

- Çdo fis të përgatitet për rrugë, dhe le të mblidhen të gjithë pas prijësit të vet, sepse do të nise mi.

Me këtë urdhër po bëhej e ditur se po niste rrugëtimi i ushtrisë së myslimanëve. Tanimë kishte ardhur radha që në praninë e Ebu Sufjanit të jepej një mësim i mirë. Njerëzit do të kalonin me bylykë përpara Ebu Sufjanit.

Në krye të një njësie prej njëmijë vetësh qëndronte Halidi i nderuar.²⁸¹ Po mbanin dy flamuj. Kur u afrua Halidi, filloi të lëshonte tekbiere, të cilat përsëriteshin njëzëri edhe nga ushtarët e tjerë. Kjo u përsëriti tri herë. Merru Zehrani që ishte tashmë i mbuluar prej brohoritjeve të myslimanëve, po kumbonte prej tekbiereve të njëpasnjëshme. Kjo ishte një tablo rrëqethëse. Teksa kalonin, Ebu Sufjani ia pyeste Abasit se cili kush ishte, ndërsa ai i përgjigjej për të gjithë me një ndjenjë të thellë respekti. Nga përgjigjet që merrte, Ebu Sufjani i rritej edhe një shkallë më tepër besimi që i ishte ndezur në zemër. E kishte pasur pak të vështirë ta kuptonte ndryshimin që ndodh te njerëzit, aq sa i mbahej edhe gjuha kur donte të shprehte ndonjë emocion.

Ebu Sufjani, i cili kishte kohë që po e ndiqte parakalimin e ushtrisë, tashmë pyeti se kur do të kalonte grupi i ushtarëve të të Dërguarit të Allahut. Më në fund, përpara syve po i kalonte një grup ushtarësh, i përbërë prej njëmijë vetësh, flamurin e së cilës e mbante në dorë Sad ibni Ubade. Teksa ecnin dëgjohej zëri buçitës i Omerit të nderuar, i cili mundahej që t'i fuste në rregull. Flamujt në duart e ensarëve dhe muhaxhirëve ishin të shumëngjyrshëm. Edhe nga armatimet, mund të thuhej se ishin të plotësuar. Me ta parë atë grup, Ebu Sufjani, papritur tha:

- E kush mund t'i dalë përballë një ushtrie të tillë?

Tronditja e përjetuar në Mekë

Tashmë çdo gjë ishte e gatshme për të ngadhënjyer. Do të lëviznin prej Merru Zehrani në drejtim të Mekës.

Ishte Ebu Sufjani ai që po ia përhapte i pari lajmin mekasve. Veçse kësaj radhe nuk po hynte ashtu siç kishte dalë. Me të mbërritur, filloi të bërtiste me sa të kishte fuqi:

- O popull i Kurejshit! Ja tek e keni Muhamedin. Madje me një ushtri, të cilën ju nuk mund ta përballoni dot!

²⁸¹ Uakidi, *Megazi*, 1/813; Salihi, *Subulu'l Huda uer'Reshad*, 5/219

Tashmë po e shihnin se si po u afrohej ajo që i ishin frikësuar më tepër. Shpresat u kishin vdekur, dhe sakaq puna e kurejshëve kishte marrë fund. Çfarë mund t'i bënin një ushtrie të tillë, e cila po u afrohej deri poshtë hundës? Ç'ishte më e habitshmja? Kërkesa këtë herë po u vinte prej Ebu Sufjanit të tyre.

- E dini çështje më e mira, ejani dhe bëhuni myslimanë! Kush futet në shtëpinë e Ebu Sufjanit është i sigurt për jetën. Edhe ai që mbyllet brenda shtëpisë së vet është i sigurt! Edhe ata që futen në Qabe do të jenë të sigurtë! Askush nuk ka për t'i prekur ata.

Megjithëse kishin dëshirë që të merrnin një vendim që do ta vendoste shumica, atë ditë, njerëz si Ikrime ibni Ebi Xhehl, Suhejl ibni Amr, dhe Safuan ibni Umeje, po fillonin të bënin përgatitjet e nevojshme për të kundërshtuar. Ndër vedi thoshin:

- Ne nuk kemi për ta lënë kurrsesi Muhamedin që të hyjë në Mekë si t'i dojë qejfi.

Pas kësaj dëshire rendën menjëherë shumë prej tyre. Ndër ta ishin Huzejlet, Eslemët, Ebi Bekrët dhe Kurejshët.

U vinte për mbarë që në anën e tyre kishin edhe disa prej familjeve më të fisme. Sepse tekembramja të kundërshtojë një ushtri kaq të fuqishme nuk ishte aq e lehtë. Një orë e më parë duhet të merrnin një vendim përfundimtar.

Fillon triumfi i madh

Nga ana tjetër, sahabët ishin larguar prej vendit të quajtur Merru Zehran në drejtim të Dhu Tuvas. Këtu do të mblidheshin, për të hedhur pastaj hapat e parë drejt triumfit. Kjo binte në ditën e trembëdhjetët të muajit të Ramazanit, dhe ishte një ditë e premtë. I Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të, ende pa zbardhur mirë, i hipi Kasuasë së Tij, mori edhe Usamen me vete, dhe u fut në mes të radhëve të kolonës jeshile. Të gjithë donin të mblidheshin e grumbulloheshin vetëm përreth tij, dhe donin si e si të hynin bashkë në Mekën, prej së cilës i patën përzënë njëherë e një kohë. Në mesin e sahabëve ishte hapur një atmosferë sikur tashmë e kishin në dorë Mekën e tyre. Në planin e shkaqeve ajo ishte e triumfuar, e sakaq Allahu po u nënshkruante atyre një tjetër triumf. Vetëm se Ai rrinte mbi Kasuën, i tëri i kapluar prej thjeshtësisë që e karakterizonte në çdo veprim të Tijin. Mjekra gati sa nuk i prekte në jelet e devesë.

- O Zoti im, - thoshte Ai, - më e rëndëshimja nga të gjitha është jeta e ahiretit.

Me këtë sikur donte të thoshte, se çfarëdo arritje që të arrini në këtë botë, prapëseprapë e rëndësishme është fitorja e jetës së ahiretit. Në kokë kishte lidhur një çallmë të re, bishtin e të cilës e mbante të varur nga pas.

Nuk donte që të kishte kurrsesi gjakderdhje, kështu që i këshillonte vazhdimisht sahabët e Tij të bekuar. Leja për të luftuar ishte vetëm karshi atyre që i sulmonin. Prandaj edhe hyrja e Tij për në Mekë ishte allasoj. E kishte ndarë bashkësinë e Tij në grupe të ndryshme, që secili syresh të hynte nga një portë e veçantë e qytetit.

Ai po hynte nga pjesa e sipërme e Mekës. Sakaq gratë filluan të lëshonin klithmat e gëzimit, duke luajtur shamitë që nga mbi deve ku gjendeshin. Ebu Bekri i bekuar, me ta parë këtë gjendje të tyre, tha:

- Ç'pati thënë Hasani?

Njeriu i inteligjencës (s.a.s.) e kuptoi menjëherë se ku e kishte fjalën. Andaj filloi të thoshte një poezi, e cila e paraqiste më së miri situatën e krijuar. Kjo ishte një poezi e thënë prej Hasan ibni Thabitit, përgatitur shumë kohë përpara triumfit të Mekës, ku motivi kryesor ishte gëzimi i grave teksa hynin në Mekë, por nga drejtimi i Kedas.

- Hyni për në Mekë andej nga ju udhëzon Hasani, - i këshilloi Ai.

Ndërkohë, pranë vetes thirri Zubejrin, të cilit i tha që ta linte flamurin të Haxhuni, e ta priste aty, derisa të kthehej. Sepse përpara se të triumfonte mbi Mekën, ai deshi të vizitonte njëherë varrin e Hatixhes së nderuar me të cilën kishte kaluar plot njëzet e pesë vjet, e që nuk e shihte qyshkurse ia kishte besuar Haxhunit.

Me pak fjalë, nga të katër anët kishte filluar të ndjehej atmosfera e triumfit. Po kthehej në Mekë, prej të cilës ishte larguar bashkë vetëm me tetë vetë. Sot po kthehej me plot dymbëdhjetëmijë vetë.

Me të ardhur në vendin e quajtur Edhahir, pa shtëpitë e Mekës, dhe ndali aty, dhe filloi të falënderonte Allahun Bujar (xh.xh.).

Teksa ecte mbi devenë e Tij, Kasuanë, këndonte suret Fet'h dhe Nasr, ku thuhej:

- Ja kjo është ajo që Allahu ju pati premtuar.

Tashmë ngadhënjimi u plotësua. Meka u lirua lehtësisht. Ashtu siç qe premtuar edhe prej kasnecëve, ata që do të qëndronin brenda shtëpive të tyre, apo që do të strehoheshin në shtëpinë e Ebu Sufjanit,

Hakim ibni Hizamit, apo në Qabe, ishin të sigurt e nuk duhet të shqetësoheshin për kurrfarë gjëje. Të gjithë, ishin strehuar diku, prej nga prisnin se çdo të bëhej me ta. Si do të vepronte Profeti ynë i dashur paqja qoftë mbi Të me këta njerëz? Sidomos ata njerëz, që që prej ditës së profetësisë, nuk kishin lënë çast pa ngritur bajrakun kundër mëkëmbësisë së Tij. Nuk kishin dyshim se do të vriteshin, andaj po kërkonin vrimë ku të futeshin.

Hyrja në Qabe

Tashmë terreni sikur ishte qetësuar paksa. Mekasit i kishte mbërthyer një qetësi e butë. I Dërguari i Allahut mori abdes në çadrën e ngritur në Haxhun, dhe si shenjë falënderimi për ngadhënjimin që u ishte falur, fali tetë rekate namaz. Kur mbaroi, kërkoi që t'i sillnin devenë. Kasuaja u afrua deri në hyrje të çadrës, mirëpo Profeti i Njerëzimit (s.a.s.) u kthye edhe njëherë për të marrë mburojën dhe armët.

Gjatë kësaj kohe, sahabët lëviznin sa nga Handemeja, sa nga Haxhuni, duke bërë atë një copë rrugë të sigurt për të Dërguarin e Allahut. Qabeja po përgatitej për festën e Bajramit.

Teksa vinte Resulullahu, nga të dyja anët e rrugës ishin rreshtuar fëmijë, të cilët po e prisnin hareshëm të Dërguarin e Zotit (s.a.s.). Sidomos vajzat, i kishin zgjidhur gërshetat, dhe me shamitë që mbanin në duar, i luanin përpara fytyrave të kuajve.

Tanimë, synimi i Resulullahut ishte Qabeja. Ai po përparonte tanimë në drejtim të atij vendi që quhej disifarë edhe binjaku i Tij.

Tanimë ishin bashkuar edhe mimberi me mihrabin, dhe Resulullahu mbërriti në Qabe. Resulullahu me ta parë vendlindjen e Tij, filloi t'i ndriçonte fytyra, dhe me një të ngritur të kërrabës që mbante në dorë filloi të klithte tekbiere. Aq sa edhe toka filloi të dridhej. Idhujtarët që kishin filluar të arratiseshin nga pas maleve filluan të frikësoheshin. Të gjithë, me të dëgjuar tekbinin e Resulullahut (s.a.s.) klithte edhe ai. Megjithatë, nuk mund të thuhet se ata nuk u ndikuan prej gjithë këtyre thirrjeve. Çdo minutë që kalonte, bënte që t'i rritej njëkohësisht, si merak, ashtu edhe kureshtja. Donin t'i ndiqnin nga afër zhvillimet më të fundit. Në atë kohë, Profeti ynë i bekuar paqja qoftë mbi Të çoi dorën pranë buzëve dhe filloi të thoshte këtë fjalë:

-Heshtni!

Sepse tani do të fillonte rrethrotullimi rreth Qabes. Jelet e devesë së Profetit po i mbante Muhamed ibni Mesleme. Në fillim, Resulullahu u afrua tek vendi i Haxheru'l Esuedit, dhe pasi e përshëndeti për së largu, u nis kah Qabeja.

Atë ditë, në Qabe, kishte plot treqind e gjashtëdhjetë idhuj të bërë të gjithë me duar, nga plumbi. Idhujtarët i thernin flijimet e tyre përpara këtyre idhujve, dhe prej tyre kërkonin ndihmë për çfarëdolloj gjëje. Tani që Qabeja ishte bërë njësh me Islamin, ajo duhej pastruar nga disa idhuj të shëmtuar siç ishin Hubeli, Isafi apo Naileja. Profeti ynë i dashur e tregonte secilin me shkop teksa kalonte, e ndërsa Ai përshkonte shkopin mbi to, ato rrëzoheshin, duke u bërë copë e çikë kësodore.

- Tani erdhi e vërteta, dhe e gënjeshtërtë u mund. Zaten e pavërteta është e destinuar që të humbë,²⁸² – ishte ajeti që derdhej prej buzëve të Tij.

Në çdo të kaluar andej, Ai përshëndeste gurin e zi, dhe kësodore i kishte rënë Qabes qark plot shtatë herë. Tani po zbriste nga deveja, mirëpo nuk po gjente asnjë vend të përshtatshëm ku ta hidhte këmbën. Sahabët ishin ata që po mundoheshin për ta ndihmuar. Me të zbritur u drejtua nga vendi i Ibrahimit, dhe shpatën e mburojën i kishte ende mbi trup. Fali dy rekate namaz aty, e kësodore u nis për te Zemzemi.

- Nëse bijtë e Abdulmutalibit nuk do të më kishin dalë kundër, atëherë do të kisha nxjerrë një enë me ujë prej tij. Ndërkohë, Abasi²⁸³ u përkul dhe mbushi një enë me ujë. Piu, dhe pastaj filloi të merrte abdes me të. Të gjithë u rreshtuan e po garonin njëri-tjetrin kush të përfitonte më tepër prej ujit të abdesit të Profetit të tyre të dashur (s.a.s.).

Mandej i Dërguari i Allahut dha urdhër që ta thërrmonin Hubelin. Tashmë, Hubeli, të cilit të gjithë mekasit i rrinin gatitur, nuk ishte veçse një copë guri. Tani po thërriste Aliun e nderuar (a.s.), i cili po priste urdhrin e Tij:

- Përkulu!

Urdhri i Resulullahut duhej zbatuar menjëherë. Aliu i nderuar (a.s.) u përkul ashtu siç i kërkoi i Dërguari i Allahut (s.a.s.), që Ai të

²⁸² Isra, 17/81

²⁸³ Ukadi, Megazi, 1/833; Salihi, *Subulu'l-Huda ue'r-Reshad*, 5/235

hipte mbi supet e Tij.

- Hajde, çohu në këmbë tani!

Aliu i nderuar sa po çohej në këmbë, kur i Dërguari i Allahut i tha edhe njëherë që të mos çohej. Ishte i Dërguari i Allahut që po ulej tashmë, e po i kërkonte Aliut, që të hipte ai tanimë mbi supet e Resulullahut (s.a.s.).

Edhe ky ishte një urdhër, prandaj tani Aliu i nderuar (r.a.) rrinte mbi supet e të Dërguarit të Allahut. Ai po e ngrinte atë sipër, në lartësinë e Qabes. Aliu tanimë e ndjente veten sikur do të kapte qiellin me duar, madje edhe më sipër.

Tanimë Aliu i nderuar kishte hipur mbi murin e Qabes.

- Hiq së andejmi idhujt që gjenden atje. Mirëpo idhulli prej bakri që gjendej mu në majë ishte i kapur mirë, sepse nuk lëvizte që nuk lëvizte vendit. Tani Qabeja po kthehej sërish në gjendjen e saj të natyrshme, dhe aty ishte i Dërguari i Allahut (s.a.s.), i Cili po tregonte se si duhet të vepronin besimtarët teksa kryenin adhurimet e tyre. Në krye qëndronte edhe Ebu Bekri bashkë me shumë të tjerë, të cilët rrinin në gatishmëri për çdo të papritur që mund të ngjaste. Mekasit që po e ndiqnin të gjithë këtë pamje, kishin ngelur të habitur.

- Ne nuk kemi parë asnjë mbret gjer më sot që të mbahet kaq me të mirë prej të gjithëve, pa harruar t'i akuzonin për idiotësi ata që nuk kishin arritur të bënin dot gjë.

Brendia e Qabes

Ndërkohë, i Dërguari i Allahut thirri Bilalin pranë vetes. I kërkoi që të thërriste Osman ibni Talhan të vinte bashkë me çelësat e Qabes. Osmani pasi arriti t'i merrte çelësat me njëmijë përpjekje prej nënës së tij,²⁸⁴ shkoi me një frymë për t'ia dhënë të Dërguarit të Allahut. Sa e çuditshme, sapo po mbërrinte pranë Tij, u bë pis diku. Çelësat që mori prej të ëmës tashmë gjendeshin diku, aty, nëpër vendin ku ai u rrezua. Vetëm se edhe këtu duhet të ketë një mbarësi. Sepse familja e Beni Talhas, e cila kishte qenë mbajtësja e çelësave historikisht, mendonin se atë portë nuk mund ta hapte dot askush tjetër veç tyre, duke i falur kësodore edhe njëfarë shenjtërie dukurisë. Dhe ja, edhe një tjetër mendim i gabuar, do të zgjidhej po me dorën e të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Shkoi pranë vendit ku kishte rënë çelësi, dhe e mori

²⁸⁴ Uakidi, *Megazi*, 1/833; Salihi, *Subulu'l-Huda uer-Reshad*, 5/237

në dorë me anë të njërit prej cepave të rrobës së tij. Pastaj, shkoi dhe e hapi portën e Qabes me duart e veta. Kjo ishte hera e parë kur Qabeja po hapej për të zotin e saj.

Vetëm se brendia e Qabes ishte e tejmbushur me piktura, andaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.) urdhëroi Omerin e nderuar, që të merrej me zhdukjen e tyre një orë e më parë. Nuk hynte brenda Qabes, pa u pastruar ajo nga tërë ndotjet e saj idhujtare. Tanimë në mesin e sahabëve kishte nisur një tjetër telash i ëmbël. Njëri mbartte ujë zemzemi, një tjetër mundohej të pastronte muret e Qabes me një copë beze në dorë.

Kur pastrimi mori fund, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) hyri brenda, dhe aty pa disa piktura që thuhej se ishin të Ibrahimit të nderuar (a.s.), të Ismailit dhe Merjemit të nderuar. Ndoshta nuk i patën hequr prej respektit që ndjenin karshi tyre. Vetëm se i Dërguari i Allahut ishte tejet i vendosur në këtë çështje, andaj u kthye menjëherë nga Omeri, dhe i tha:

- O Omer, - por nga zëri dukej se ishte nevrikosur. A nuk të thashë unë, të mos lije asnjë pikturë të varur brenda? Allahu i shkatërroftë! Kur ata të gjithë e dinë, se shigjetën e fatit nuk e hidhnin për Ibrahimin apo Merjemin e nderuar. Pastrojini të gjitha pikturat. Allahu i shkatërroftë këta njerëz që pikturojnë gjëra që nuk e kanë mundësinë t'i vënë në lëvizje.

Kjo përkujdesje që po tregohet prej të Dërguarit të Allahut filloi t'i vinte në lëvizje të gjithë sahabët që gjendeshin aty. Ata filluan sakaq të garonin me njëri-tjetrin kush të pastronte më tepër, madje me rrobat që kishin veshur mundoheshin të pastronin.

Tani po, gjithçka ishte në rregull. I Dërguari i Allahut filloi të hynë në Qabe, e me vete kishte edhe Usamen, Bilalin dhe Osman ibni Talhan. Hyrja në Qabe u ishte bërë e mundur vetëm këtyre tri vetave. Tanimë porta ishte mbyllur edhe njëherë me urdhër të Profetit, e nuk lejohej që të hynë asnjëri prej të tjerëve.

Në atë kohë, i Dërguari i Allahut gjen atje një staturë pëllumbi të bërë prej degësh të gjata hurme, të cilën e theu menjëherë me duart e veta. Profeti ynë po shëtiste në të katër anët e Qabes duke thirrur tekbiere dhe duke falënderuar Allahun.

Pas një çasti, i Dërguari i Allahut megjithëse kishte çelësat e Qabes doli së andej drejt e në avlëmend. Filloi të falte dy rekate namaz drejt

Qabes dhe nga pas tha:

- Ja, kjo është kibleja.

Me këtë përgjigje, Ai do t'ju jepte fund të gjitha dyshimeve që mund të kishin njerëzit përreth.

Ndërkaq, hyri vakti i drekës, dhe Resulullahu (s.a.s.) thirri sërisht Bilalin e nderuar pranë vetes. Donte të dilte mbi Qabe e të thërriste ezanin. Kjo kishte gjithashtu kuptimin se do të thuhej fjala e fundit në lidhje me Mekën. Tashmë, zëri i Bilalit, po vinte nga të katër anët e Mekës kumbueshëm, "Ehad", "Ehad", "Ehad", pasi ishte përplasur njëherë rrëzë maleve Faran.

Thirrje të gjithëve

Ndërkohë, njerëzit ishin mbledhur rreth Qabes, e po prisnin ato që do të ngjasnin. Po prisnin se çfarë vendimi do të jepte i Dërguari i Allahut për ta. Tashmë, radha u kishte ardhur këtyre njerëzve për të folur, andaj i Dërguari i Allahut (s.a.s.) doli deri te porta e Qabes për të folur më lehtësisht. Fjalët i nisi me lavdet dhe falënderimet që i takonin Krijuesit të plotfuqishëm.

- Lëvdur qoftë Allahu që e mbajti premtimin e Tij! – thoshte Ai. Ai Allah që është Një dhe i Vetëm. Që i la të rrënuara ushtritë e torturës, duke e mbajtur fjalën që u kishte dhënë besimtarëve. Mandej vazhdoi:

- O kurejshë! Çfarë vendimi prisni që unë të marr sot për ju?

Për një çast, Meka u zhyt brenda një qetësie të plotë. Sepse nuk kishin lënë gjë pa bërë gjer asaj dite. Po mendonin se e kishin sjellë drejt fundit. Ishin nisur aq shumë herë për rrugë, por prapëseprapë kishin ngelur pjesë e shumë vuajtjeve, madje edhe e tentativave për ta vararë. Ishin mëkatarë, dhe nëse do të ishin vetë gjykuesit, e dinin mjaft mirë se ç'u takonte. Rrinin krejt gojëqepur. I kishin përkulur kokat përpara, e po prisnin se cili do të ishte vendimi i marrë për ta.

I Dërguari i Allahut filloi të fliste në drejtim të atyre fytyrave të mahitura e të zverdhura prej frikës:

- Unë sot, do t'ju them atë që tha vëllai im Jusufi: *"Sot nuk do të ketë dënim për ju, shpresoj që Allahu t'jua falë gabimet, sepse Ai është më i mëshirshmi i të gjithë të mëshirshmëve!"*²⁸⁵ Hajde ikni, - dhe sakaq u largua së andejmi.

²⁸⁵ Jusuf, 12/92

Mekasit, të cilët po prisnin, që në emër të tyre të dilte ndonjë urdhër vrasjeje, po përjetonin një tjetër shok të rëndë përballë këtyre fjalëve, të cilat shkurt e shqip do të thoshin falje. Ishte e pamundur. Resulullahu (s.a.s.) nuk po u mbante mëri. Një veçori kaq e pastër trimërie veçse te një profet mund të vërehet. Tanimë u vinte ta gëlltitnin gjuhën. Të falësh atëherë kur ke mundësitë e plota për të dënuar, mund të ishte veçse përfundim i gjykimit të një sistemi hyjnor. Mbi të gjitha, më e çuditshmja, ishte se ata po përjetonin edhe disa ndjesi pendese. Ndoshta ky ishte triumfi i vërtetë. Zemrat ishin zbutur në krahët e dhembshurisë, dhe sakaq po thoshin se ashtu siç ishin, të gjithë së bashku, po parapëlqenin Islamin.

Nga Meka dolën me njëqind e tetëdhjetë e gjashtë familje, ndërsa tani gjendeshin me mijëra myslimanë. Njeriu i dritës po rrinte i qetë e i pafolur, duke falënderuar Allahun (xh.xh.). Atë ditë i këshilloi ata për shumë çështje të ndryshme të fesë. Po i përgatiste për të ardhmen të gjithë këta myslimanë të rinj. Kishte edhe nga ata që ia drejtonin vetë pyetjet, e Ai sakaq i përgjigjej menjëherë e me kënaqësi.

Qabeja po dëshmonte emocionet dhe entuziazmin e mekasve që po hynin në Islam. Ata thoshin se kishin besuar Allahun, dhe duke thënë fjalën e njësimi, po shprehnin besnikërinë e këtejetutjeshme karshi të Dërguarit të Allahut. Mekasit, atë ditë që u takuan atë ditë me grumbujt e mëdhenj që vinin prej maleve Faran, po rendnin të gjithë drejt vendit ku gjendej i Dërguari i Allahut (s.a.s.), preknin dorën e Tij, dhe garonin me njëri-tjetrin se kush t'ia jepte më parë dorën. Kjo garë vazhdoi për disa ditë me radhë.

Profeti ynë kishte edhe një tjetër myzhde për ta. U kthye nga sahabët dhe tha:

- Këndej e tutje, ky vend nuk ka për t'u pushtuar më asnjëherë prej mohimit.

Meqë mekasit dorëzuan të gjitha armët që kishin, tashmë në Mekë, të gjithë ata që besonin Allahun dhe në ditën e gjykimit, të mos linte asnjë gjurmë të ndonjë idhulli në shtëpinë e tij, madje t'i thyejë menjëherë. Ky ishte zëri që kumbonte. I Dërguari i Allahut (s.a.s.) kishte nisur tellallë nga të katër anët, dhe të gjithëve u kishte thënë të lajmëronin të njëjtën gjë, thyerjen e idhujve. Mandej, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) do të zgjidhte disa prej sahabëve për t'i nisur që të thyenin disa prej idhujve, të cilëve u tha edhe emrat. Halid ibni Velidi

do të thyente Uzën, Said ibni Zejdi Menatin, ndërsa Halid ibni Sa'd Uranen dhe Hisham ibni Asin i nisi për të bërë një punë të ngjashme në drejtim të Jemlelemit.

Thirrje ensarëve

Për një çast doli mbi kodrën e Safasë. Po e shihte shtëpinë e Allahut për së largu, duke ngritur duar për ta falënderuar Atë. Njëkohësisht edhe i lutej nëpërmjet lavdërimeve që i thurte. Pasi po lutej asisoj, mbi Profetin filluan të shfaqeshin sërish shenjat e revelacionit. Ndoshta po vinte një tjetër mesazh.

Pasi erdhi revelata, dhe i Dërguari i Allahut (s.a.s.) po qetësohej paksa, filloi të thërriste:

- O ensarë!

Po thërriste veçanërisht ensarët. Sepse edhe ajo që kishte ardhur lidhej drejtpërsëdrejti me ta. Zaten edhe ata ishin ulur diku pranë Profetit tonë, e po flisnin nëse i Dërguari i Allahut do të kthehej apo jo edhe njëherë në qytetin e tyre. Me të dëgjuar emrat e tyre që po i thirreshin, u përgjigjën:

- Leb'bejk, o i Dërguari i Allahut! – dhe sakaq rendën për kah Ai.

- Ju ndoshta po thoni, se tanimë ky burrë u kthye në qytetin e vet, e nuk do të kthehet me ne, por do të rrijë këtu bashkë me të afërmit e vet, për të cilët edhe e ka marrë malli, apo jo?

Me të vërtetë e kishin thënë diçka të këtillë. E kishin shprehur disfarë se ishin të shqësuar nëse Ai do të zgjidhte Mekën kësaj here për të qëndruar. Sepse nuk ia donte aspak zemra që vetë të ktheheshin në Medinë, e të Dërguarin e Allahut ta linin në Mekë.

- E thamë këtë o i Dërguari i Allahut! – thanë ata.

Ndërkaq, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u përgjigj:

- A nuk kam emër unë që më quani "Ai"! Jo, jo, unë jam robi dhe i dërguari i Allahut. Unë mërgova për te ju dhe tek Allahu! Jeta ime është dhe jeta juaj, e vdekja ime është edhe vdekja juaj.

Fjalët e Profetit i prekën ata jashtë mase.

- Ne i thamë ato fjalë vetëm për të shprehur dashurinë që kemi karshi të Dërguarit të Allahut.

Zaten s'kishte se si të mendohej ndryshe. Kur po kënaqeshin prej ngadhënjimit të Mekës, nuk mund të mendonin të rrinin pa të Dërguarin e Allahut. Nuk mund ta ndanin atë me ata që deri më sot nuk

kishin lënë hidhërim pa i përjetuar. E gjitha kjo buronte prej sin-keritetit të tyre të brendshëm. Krenaria e Universit vazhdoi të fliste:

- Padyshim që, edhe Allahu edhe i Dërguari i Allahut, e kuptojnë gjendjen tuaj mjaft mirë!

Besimtarët e triumfit

Me ngadhënjimin e Mekës ishte bërë e mundur që të hynin edhe në zemrat e disa njerëzve të rinj. Edhe ata po përgatiteshin për ngadhënjimin e madh shpirtëror. Megjithëse Meka e atyre ditëve ishte bërë myslimane pothuajse tërësisht. Mirëpo kishin ngelur ende disa për të cilët as që ta merrte mendja se mund të vinin e të pranoin Islamin. Ata e kishin kaluar gjithë jetën e tyre në armiqësi ndaj të Dërguarit të Allahut. Nuk ishin ruajtur asnjëherë së e shfaquri mllëfin e tyre karshi Islamit. Madje kishte disa syresh që ishin epiqendra e propagandës kundërthënëse, dhe nëse bëheshin edhe ata myslimanë, atëherë nuk do të kishte më palë kundërshtarë. Ndërdyshja dhe paragjykimet që i kishin pushtuar, i kishin penguar vazhdimisht që të vinin gjer këtu, duke mos gjetur as mundësi për t'i kuptuar ato që thoshte Ai. Ja, për ta, ngadhënjimi ishte një pikë kthese tejet e rëndësishme, përderisa formonte një terren kaq të përshtatshëm.

Kishte edhe nga ata që u arratisën prej Mekës. Shumë emra madje, si Abdullah ibni Zibara, Ikrime ibni Ebi Xhehli, Safuan ibni Umeje, Uahshi ibni Harbi, Dhu'l Xheusheni, Harith ibni Hishami, Saib ibni Safiji, Adij ibni Hijari, Ukbe ibni Harithi, Muauije ibni Ebi Sufjani, të cilët arratiseshin prej dhembshurisë së të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të. Megjithatë, Ai do të përpiquej me mish e me shpirt për t'u folur atyre një fjalë të mirë, derisa ata erdhën të gjithë një e nga një për të pranuar fenë e bukur të Islamit. Jo vetëm që i hynin rrugës së drejtë të udhëzimit, por po i hapnin një faqe të re jetës së tyre, duke u dorëzuar nën këmbët e të Dërguarit të Allahut.

LAJME TË ARDHURA NGA HEUAZINI

Kishin kaluar plot nëntëmbëdhjetë ditë që nga koha e triumfit.²⁸⁶ Ngase nuk kishte ndërmend të rrinte në Mekë, i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të i falte namazet duke i shkurtuar. Duhet të arrinte njëfarë qëndrueshmërie në Mekë, e sakaq të kthehej sërish në Medinë. Vetëm se nuk ndodhi aspak asisoj, sepse nga anët e Heuazinit po vinin lajme të reja.

Për të mësuar mbi vërtetësinë e këtyre lajmeve, Resulullahu (s.a.s.) thirri pranë vetes Abdullah ibni Hadredin (r.a.) që të shkonte e të mësonte diçka më tepër:

- Shko dhe merr vesh se çështë duke ndodhur! – dhe ndërkaq e nisi për në Heuazin.

Abdullah ibni Hadredi shkoi deri në vendin ku jetonin ata, ndenji për disa ditë me ta derisa mësoi se si shkonte gjendja, e mandej u kthye. Kur mbërriti në Heuazin, pa se ata ishin përgatitur për luftë, andaj vendosi që të rrinte dy ditë aty, në mënyrë që të mund të mësonte diçka më tepër. Kazani i shpifjeve kishte kohë që vlonte. Bashkë me ngadhënjimin e Mekës, i Dërguari i Allahut dhe myslimanët e tjerë do të kishin mundësi të luftonin edhe kundër tyre. Të dyja familjet, ajo e Thakifëve dhe e Heuazinit shkonin shpesh te njëra-tjetra, në mënyrë që të binin në një mendje.

- Tashmë radha na erdhi neve! Nuk ngeli më asnjë pengesë, kështu që Ai mund të na sulmojë nga çasti në çast. Më e mira e të mirave, eja bashkohemi dhe e sulmojmë ne të parët. Vallahi, Muhamedi gjer më sot, ka luftuar vetëm me njerëz që nuk e dinë se çështë lufta. Mblidhni njerëzit, e ta sulmojmë një sahat e më parë, sa nuk na ka sulmuar Ai ne.

Zaten ishin të gjithë të përgatitur. Kishin thuar një vit që prisnin pikërisht këtë çast, duke pritur vetëm që të merrnin mbështetje edhe nga fiset përreth. Ngadhënjimi i Mekës, për ta, do të thoshte vetëm se

²⁸⁶ Për këtë ndodhi ka disa transmetime të ndryshme, ku thuhet se ka pasur tetëmbëdhjetë, shtatëmbëdhjetë, pesëmbëdhjetë, madje edhe dhjetë, ku ka mundësi që të mos jenë numëruar ditët e hyrjes dhe të daljes. Megjithatë shih: Salihi, *Subulu'l-Huda ue'r-Reshad*, 8/231

duhet të përshpejtonin përgatitjet e tyre, dhe ata atë po bënin. Brenda një kohe të shkurtër, ata bindën familjet e Heuazinit, Thakifit, Nasrit dhe Xhushemit, dhe të tërë bashkë siç ishin, u kthyen nëpër shtëpitë e tyre.

Abdullahu, pasi e kreu siç duhej detyrën e informimit, shkoi për të lajmëruar të Dërguarin e Allahut. Fatkeqësisht lajmet që vinin nuk ishin të mira. Po u vinte një ushtri e tërë për t'i luftuar, kështu që me ta marrë vesh, i Dërguari i Allahut i dha urdhër të gjithëve që të bëheshin gati për luftë.

- Vendi ku do të rrimë, le të jetë atdheu i Beni Kinanes, kur njëherë e një kohë idhujtarët qenë ngritur kundër nesh. Sahabët menduan se çdo gjë kishte përfunduar me kaq, gjendeshin prapë përballë luftës si një portë që duhej kaluar. Duhej dhënë përgjigje pa iu afruar Mekës, pasi lufta nuk duhet të ndodhte kurrsesi në Mekë.

Ishte dita e gjashtë e muajit sheual. Në Beni Kinane ishte një ushtri që përbëhej prej katërmbëdhjetëmijë ushtarësh, të cilët prisnin vetëm një shenjë prej të Dërguarit të Allahut për t'ia nisur nga rruga. Resulullahu paqja qoftë mbi Të e dha urdhrin më në fund. Tashmë e gjithë ushtria po përparonte në drejtim të Heuazinit. Kësaj here, në luftë, Profeti i Njerëzimit kishte marrë dhe dy prej bashkëshorteve të Tij, Umu Selemen dhe Mejmunen.

Në Mekë kishin lënë si prijës Atab ibni Esidin, i cili ishte vetëm njëzet vjeç, ndërsa Muadh ibni Xhebelin e kishin lënë që t'u mësonte Islamit njerëzve të atjeshëm.

Në ditën e dhjetë të po këtij muaji kishin ardhur deri në Hunejn. Ishte ditë e martë. Ditën tjetër, në agim, Resulullahu e vendosi ushtrinë në rreshtim, e ajo tani dukej më e disiplinuar ndër ushtri. Flamurtarët dalloheshin lehtësisht në mesin e të gjithëve. Vetë kishte veshur dy parzmore, një heshtë dhe një mburojë. Po i përgatiste luftëtarët e Tij për luftë duke i dhënë edhe sihariqin se fitorja dhe ndihmesa e Allahut do të ishte me ta.

Tashmë ushtria ishte gati për të nisur luftën, duke u zgjatur sa tërë fusha e Hunejnit. I shëtiste radhët një e nga një që t'u tregonte rrugën që duhet të ndiqnin.

Në një të tatëpjetë aty nga fundi i Hunejnit, u përballën me një kurth të pallogaritur se mund të ndodhte. Ashtu siç kishte ndodhur edhe nëpër beteja të tjera, në atë kohë që menduar se çdo gjë ishte gati,

nga të tëra anët u ishte vërsulur një ushtri sikur të ishte një ushtri karkalecash që dilnin nga të tëra anët, duke i zënë ngushtë ushtarët myslimanë. Aty nuk kishte as dyluftim e as përballje me fjalë përpara luftës. Sot, Heuazini i kishte lënë mënjanë rregullat e luftës, duke u munduar që në vend të kriterëve të përgjithshme të luftës të zgjidhte rrugën më të shkurtër që të nxirrte te fitorja. Ushtria e Islamit nuk kishte nxjerrë ende shpatat prej millit, ku radhët e para të ushtarëve i përbënin disa djelmosha të emocionuar të Mekës, por që ishin krejt pa përvojë për të luftuar. Në duart e më të shumtëve prej tyre as shpatë nuk kishte, që edhe sikur të kishte nuk mund të luftonin dot si duhej. Të gjithë, kur panë majtas dhe djathtas se çfarë po ndodhte, ç'të shihnin! Të katër anët ishin mbushur me ushtarë të palës kundërshtarë.

Hunejni ishte tashmë një peizazh i pavështrueshëm. Forcat e para u tronditën jashtë mase. Zgjidhje të vetme kishin të kthyerin për andej nga kishin ardhur. Ata që po i ndiqnin nuk ishin veçse mekas që si qëllim të parë kishin plaçkën e luftës. Kjo pamje ua kishte prishur emocionet të gjithëve, kështu që atë ditë, në Hunejn, në mes të myslimanëve filloi një shkartsije.

Sahabët, të cilët atë ditë, morën epërsi ndaj kundërshtarëve pas pak çasteve, nuk kishin parë ndonjë njeri më trim, që të luftonte aq pa frikë përballë shpatave të armikut, sa Resulullahu (s.a.s.). A ishte afruar rreziku deri tek i Dërguari i Allahut? Atëherë zemrat e tyre u mbushën me gëzim, e ndjenjat u ngopën siç nuk mund të ngopeshin kund tjetër. Si në të gjitha çastet kur ata kishin qenë keq, u zbriti sërish qetësia shpirtërore, duke i bërë që t'i harronin të gjitha shqetësimet e luftës!

Ndërkaq në qiell buçiti një zhurmë e stërmadhe, dhe frika që shkaktoi ajo në radhët e armikut, i goditi drejt e në zemër. Prej qiellit diç po vinte në ndihmë të myslimanëve; Allahu (xh.xh.) kishte nisur plot pesëmijë engjëj për të luftuar krah për krah me myslimanët, që njëfarësoj edhe të forconte fuqitë e tyre. Vinin të gjithë tufa tufa, dhe me bishtat e çallmave të tyre, që u tundeshin nga pas, shpërndanin dhimbje në shpirtrat e kundërshtarëve. Madje kishte nga ata prej heuazinasve, të cilët, të ndikuar prej kësaj frike, u detyruan të ktheheshin mbrapsht.

Tashmë, ky ishte fundi për ushtrinë e heuazinasve. Malik ibni Aufi, që ishte edhe komandanti i tyre, mori një pjesë të ushtarëve, dhe u

arratis për t'u strehuar në Taif. E ata që ngelën pas, u detyruan të dorëzoheshin robër pranë të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të. Luginë e Hunejnit ishte mbushur plot e përplot me deve të kuqerre, kope dhensh e gjithfarë kafshësh të tjera. Kishte edhe shumë gjëra të tjera që do të merreshin xhaba. Shumë prej mekasve që kishin qenë të lëkundur gjër asaj kohe, kur panë ndihmesën dhe mirësinë e Allahut që erdhi për të ndihmuar myslimanët, nuk mund të bënin gjë tjetër veç të bëheshin edhe ata myslimanë. Kalorësit që luftonin në emër të Allahut i mundën ushtarët e Latit dhe Uzës, duke i bërë të shijonin një humbje që nuk mund t'ia merrte as mendja.

Taifi

Mundësi mundej, por prapë nuk ngopej. Ata që u arratisën prej Hunejnit e mbajtën frymën për në Taif. U mbyllën brenda kështjellave të Taifit, që të përgatiteshin prapë, të merrnin veten mirë e mirë e të vërsuleshin edhe njëherë mbi myslimanët. Kishin përgatitur një stok me ushqime për afro një vit, pasi ishin në dijeni se me shumë gjasa, do të ishin ata që mundeshin. Aty kishin çdofarë arme. Nuk harruan t'u kërkonin ndihmë edhe fiseve përreth, me disa prej të cilave ranë menjëherë në marrëveshje.

Çdo gjë ishte në pah. Profeti i Njerëzimit e mori vesh këtë lajm, kështu që u kërkoj sahabëve të përgatiteshin për t'u drejtuar kah Taifi. Në krye të ushtrisë rrinte Halid ibni Velidi me njëmijë ushtarë.

Taifasit ishin mbyllur në kështjellë, dhe përjashta nuk shihej askush. Halid ibni Velidi, me të mbërritur hodhi një vështrim rreth e qark, mirëpo nuk kishte ngelur askush me kë të fliste. Mandej, erdhi përballë portës së kalasë, dhe filloi të thërriste:

- Le të zbresë njëri prej jush, e të flas me të! Mos të kini dyshim, se nuk do ta gjejë asgjë derisa të kthehet prapë midis jush. Ose jepmani ju mua sigurinë, e vij unë brenda për të folur me ju.

- As prej nesh nuk do të vijë njëri për të folur, e as ty nuk të japim leje të hysh, o Halid! Shoku yt, deri më sot, u përball vetëm me ushtri që nuk dinin të luftonin, - erdhi përgjigja nga brenda mureve të kalasë.

Kjo ishte një shitmendje e bërë haptazi, pas së cilës erdhi urdhri i të Dërguarit të Allahut që të suleshin në drejtim të Taifit.

Për Të, Taifi ishte një qytet që mbartte kujtime të hidhura. Me ç'shpresa pati ardhur këtu para dhjetë viteve, mirëpo jo vetëm që

ishte përballur me një reagim të papëlqyeshëm aspak, por edhe ishte detyruar të kthehej sërish për në Mekë, ashtu i plagosur dhe i përgjakur. Edhe sot, Taifi po paraqiste të njëjtën sjellje, dhe megjithë ato zhvillime, ajo prapë ishte në të njëjtin stad të reagimit.

Megjithëse Ai u shkonte deri afër portës së kalasë për të folur njëherë me ta, ata i përgjigjeshin me breshëri shigjetash. Me sa duket nuk mendonin asnjë zgjidhje tjetër pos luftës, kështu që filloi rrethimi. Taifasit dolën mbi bedena, nga ku ta kishin më të lehtë që ta mbanin ushtrinë legjendare të myslimanëve nën stuhinë e shigjetave, dhe me katapulta u hidhnin gurë dhe shufra të nxehta hekuri. Nga qielli binin breshëri shigjetash, duke bërë që dymbëdhjetë prej sahabëve të binin dëshmorë.

Profeti i Njerëzimit e tërhoqi mbrapsht ushtrinë e Tij, duke urdhëruar që ta ngrinin vendqëndrimin diku më poshtë, që ta kishin më të lehtë për ta rrethuar kalanë.

Askush nuk e merrte parasysh që të dilte përballë kundërshtarit për të luftuar fytyfyt.

- A nuk keni ndonjë dyluftues që të dalë e të luftojë haptazi me mua, - bërtiste Halid ibni Velidi.

E përsëriti disa herë me radhë këtë thirrje, mirëpo nuk merrte asnjë përgjigje. Nga kështjella nuk vinte asgjë tjetër pos shigjetave dhe hekurave të nxehtë. Megjithëse kërkesa për të biseduar u përsërit disa herë gjatë asaj dite, prapë nuk u arrit gjë.

- Asnjëri prej nesh nuk ka për të dalë në dyluftim. Ne do të vazhdojmë t'ju presim këtu, brenda në kala. Kemi stoqe që të na dalin për vite me radhë, andaj nëse ju prisni derisa t'i mbarojmë ato, atëherë po, ne mund të dalim për të luftuar me ju.

Asnjë zgjidhje tjetër, pos hedhjes së shigjetave nuk dukej në horizont. Edhe sahabët fisnikë kishin zënë vendet e tyre, e po i kundërpërgjigjeshin po me shigjeta sulmeve të mohuesve!

Meqë rrethimi po vononte shumë, dhe nga brenda nuk po pipëtinte asnjë zë, i Dërguari i Allahut (s.a.s) vendosi të fliste nëpërmjet njërit prej sahabëve të Tij:

- Çdo skllav që del prej bedenave për t'u strehuar te ne, është i lirë!

Kjo thirrje do të prishte gjithë ekuilibrat e Thakifasve që gjendeshin brenda kështjellës. Ishte një taktikë e re, kështu që do të bënte efekt medoemos. Pas kësaj thirrjeje, atë ditë prej kështjellës dolën aq

shumë njerëz, dhe një pjesë e mirë e tyre, të gëzuar pse kishin fituar lirinë, shkuan pranë të Dërguarit të Allahut (s.a.s.). Numri i atyre që kishin braktisur kështjellën për të ardhur në mesin e myslimanëve ishte gjithsej njëzet e tre veta. Profeti i profetëve, Muhamedi (s.a.s.) i jepte lirinë çdokujt që vinte, duke i dhënë secilit nga një sahab që t'u mësonin Kuranin.

Kjo ishte një gjendje për të cilën Thakifasve nuk u vinte aspak mirë. Nuk e pranonin dot brenda vetes që skllëvërit t'i linin pikërisht për të shkuar pas Muhamedit.²⁸⁷

Megjithëse kishin filluar të iknin shumë skllëvër, nga Thakifasit nuk kishte ende asnjë pipëtimë. Vazhdonin nga hedhja e shigjetave.

Profeti i profetëve, nuk u kënaq shumë as nga kjo strategji, kështu që mblodhi edhe njëherë sahabët e Tij që të mendonin për ndonjë zgjidhje tjetër. I pari u hodh Selman Farisiu, i cili tha se në raste të tilla do të ishte më mirë që të ngrinin katapulte përballë mureve të kalasë. Ky ishte një propozim i pëlqyer prej të tjerëve që ishin të pranishëm. Ata e pranuan këtë mendim, andaj sakaq ia filluan nga përgatitjet. Tanimë ai bëhej prej gurësh më të mëdhenj dhe më të rëndë. Ndërkohë ai do t'i ruante myslimanët prej shtizave dhe shigjetave të idhujtarëve. Përveç atij u ndërtuan edhe dy mbrojtëse që quheshin "debadë". Me këto ata do të mund të afroheshin afër mureve, për të menduar pastaj se si mund të depërtonin deri brenda. Vetëm se hedhjet e Thakifasve për të mos i lejuar myslimanët që të afroheshin u dendësuan akoma më shumë, duke marrë si shënjestër vetëm katapultën dhe mbrojtëset e reja. Nuk kaloi shumë kohë, dhe ato u përfshinë nga flakët, duke i detyruar myslimanët që gjendeshin brenda tyre, që të braktisnin vendet ku ishin fshehur. Edhe kjo qe përmbyllur me rënien dëshmor të disa prej sahabëve, por ende nuk kishin arritur ndonjëfarë përfundimi.

Koha po ecte, dhe Thakifasit nuk po mundeshin që nuk po mundeshin. Kishin thujse njëzet ditë që jetonin të rrethuar, derisa një ditë, Resulullahu (s.a.s.) thirri pranë vetes sahabët e nderuar, dhe u tregoi atyre për një ëndërr që kishte parë. Atij i ishte dhuruar një enë plot me qumësht, të cilën pas gagaritjes së një gjeli, i ishte rrezuar nga duart. Me sa duket, duhet të tregohej më i kujdesshëm

²⁸⁷ Shih: Uakidi, *Megazi*, 1/932; Zejlai, *Nasbu'r-Raje*, 3/280; Ibni Kethir, *el-Bidaje ue'n-Nihaje*, 4/398, *Sire*, 3/657

që qumështi që gjendej brenda enës të mos derdhej më tej. Ëndrrat e besueshme, të cilat përbënin një të dyzetën e më tej të profetësisë, patjetër që kishin një përbajtje të veçantë për të Dërguarin e Allahut. Resulullahu e pati marrë mesazhin që duhej marrë, kështu që duhet të vepronte ashtu siç nxirrte kuptim prej ëndrrës. Vetëm se për këtë duheshin vënë në dijeni edhe sahabët, dhe për një çast i kërkoi Ebu Bekrit, që ta komentonte edhe ai përbajtjen e kësaj ëndrre.

- Unë besoj se nuk do t'ia arrish dot sot qëllimit që ke me taifasit, - u përgjigj Ebu Bekri i nderuar.

- Edhe unë ashtu mendoj, - foli i Dërguari i Allahut.

Ditën tjetër, në orët e para të agimit, Resulullahu lajmëroi gjithë ushtrinë se do ta linin me kaq betejën, dhe do të ktheheshin mbrapsht.

Ndërsa kalonte përbri mureve të kalasë për t'u tërhequr, Profeti ynë i dashur paqja qoftë mbi Të hapi duart dhe filloi të lutej:

-O Zot! Falu Thakifasve udhëzimin, duke i sjellë edhe ata pranë nesh, - duke u lutur kësodore edhe për ata njerëz që deri atë ditë kishte luftuar me ta.

Sakaq, patën ardhur prapë deri në Xhirane. Kishte edhe trembëdhjetë ditë prej përfundimit të muajit të Dhilkades, andaj i Dërguari i Allahut u fut në një faltore që gjendej në pjesën e poshtme të luginës, ku filloi të vishte ihramin, pasi, me sa duket, do të shkonin në Mekë për të vizituar Qaben.

Kështu u takuan edhe njëherë me Qaben, kryen detyrën e rrethrotullimit të saj, dhe pasi kishin bërë edhe kalimin nga Safa për në Merue, prenë flokët dhe kafshët e flijimit, dhe po brenda asaj mbrëmjeje u kthyen sërish për në Xhirane. Në Xhirane mbërriti në mëngjes. Të enjten tjetër mori rrugën për të shkuar në Medinë. Profeti i Njerëzimit mori rrugën e Serefrit dhe Merri Dhehranit, nga ku, tri ditë para përfundimit të Dhilkades, mbërritën në Medinë. Koha që kur ishte nisur drejt Mekës për ngadhënjim dhe kësaj dite që po kthehej sërish në Medinë ishte afro tre muaj. Brenda kësaj kohe ishte fituar Meka, ishte arritur fitorja e Hunejnit, dhe pasi kishin lënë të hapur portat e Taifit që taifasit të vinin një ditë me vullnetin e tyre, madje edhe ishin kthyer sërish në qytet. Ishin bërë myslimanë shumë vetë, madje edhe disa prej atyre që ishin përpjekur aq shumë herë për të pushtuar Medinën, e njëkohësisht për të vrarë Muhamedin Fisnik.

Ndërsa ata që kishin marrë pjesë bashkë me të Dërguarin e Allahut në luftë ishin kthyer nëpër shtëpitë e tyre me goxha plaçkë lufte.

Profeti i Allahut paqja qoftë mbi Të, që po hynte në Medinë pas një kohe shumë të gjatë, fillimisht shkoi në fatore, siç edhe vepronte përherë, për t'i shprehur Allahut falënderimet nëpërmjet adhurimit.

Një vizitë dhe një portë e re, hapur kah e ardhmja

Para se të kthehej në dhomëzën e Tij të lumturisë, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) shkoi të trokiste në portën e shtëpisë së vajzës së Tij, Fatimes. Ndoshta do ta takonte se e kishte marrë malli shumë pas gjithë kësaj ndarjeje të gjatë!

Portën e hapi vetë nëna jonë, Fatimja. Kur pa se para porte rrinte i ati, u emocionua ç'të thuash. E pa njëherë me një kujdes të përmalluar. Ishte habitur së tepërmi, por me të ardhur në vete, iu përkul t'i puthte duart. Donte t'ia puthte gjer sa të ngopej. Vetëm se as kjo nuk ishte e mjaftueshme që ta hidhte tej mallin që e kishte kapluar, andaj e përqafoi dhe filloi të qante me ngashërim. Lumturia e ritakimit u kthye në lot, andaj nga faqet filluan t'i rridhnin disa pika loti-kristal. Qetësimi i saj duhej bërë po prej të Dërguarit të Allahut:

- Pse qan kështu, kaq shumë, o Fatime?

Ngashërimet i ishin bërë komb në fyt, andaj nuk po i përgjigjej dot fjalëve të të atit. U mundua shumë që të merrte veten, derisa më në fund, tha:

- Nuk e mbajta dot veten, o i Dërguar i Allahut! Sepse e shoh, që paske hequr mjaft keq! Të janë ngatërruar flokët, e të qenkan pluhurosorur tej mase. Rrobat të janë grirë, e ngjyra e fytyrës të ka ikur fare. Nuk durova dot, o i Dërguar i Allahut!

Po vlerësonte vetëm pamjen e jashtme të të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të. Vetëm se i Dërguari i Allahut shihte edhe ato që ajo nuk i shihte dot. Nga njëra anë Ai rrekej të qetësonte vajzën e Tij të dashur, e nga ana tjetër i tha këto fjalë:

- Mos qaj bija ime, mos qaj! Sepse Allahu e ka nisur babanë tënd me një detyrë të atillë, që ka për ta kapluar rruzullin ashtu siç e mbështjell drita e ditës dhe errësira e natës. Nuk do të ngelet asnjë shtëpi e ndërtuar prej tullash, qerpiçësh a guri që të mos hyjë Ai. Asnjë çadër e thurur prej lëkurës së devesë, leshit të deles a qimes së dhisë, që të mos depërtojë Ai brenda saj!

THEMELET E MIRËKUPTIMIT NË BOTËN E NDRITUR

Medina tashmë ishte kthyer në një qendër ku kryheshin shumë veprimtari; qendër e paqes, qetësisë, sigurisë dhe besimit. Kishte mjaft kohë që kishte marrë fund koha e kaosit dhe ngatërresave, dhe kishte filluar të ndjehej atmosfera e buzëqeshjeve prej kënaqësisë. Kjo nuk duhet të ishte një periudhë e kufizuar lumturie, andaj Profeti i Njerëzimit filloi t'i niste anembanë sahabët e Tij me detyra tejet të rëndësishme. Disa do të iknin për t'u mësuar njerëzve Islamit, disa për të siguruar qetësinë dhe mbarëvajtjen, disa për të çuar letra ftesash për në fenë e Allahut (xh.xh.), ndërsa disa të tjerë për të mbledhur xhizjen prej jomyslimanëve dhe zekatin prej myslimanëve në vendet ku ishte pranuar Islami. Numri i atyre që ishin ngarkuar me detyra të tilla ndryshonte sipas punës që duhej bërë, prandaj ashtu siç kishte persona që ishin nisur fillikat, kishte edhe nga ata që niseshin bashkë me njëqind të tjerë me vete. Kësodore, pranohej edhe ekzistenca e vërtetë e një pushteti të qendërzuar, por edhe zhdukeshin dyshimet dhe kontradiktat që gjendeshin në mendjet e njerëzve.

Prandaj, i Dërguari i Allahut (s.a.s.), që nga koha që u kthye në Medinë, nisi mëkëmbës nëpër vende të ndryshme, duke shpallur kështu sundimin e Islamit brenda një gjeografie të gjerë.

Një tjetër dimension i kësaj çështjeje, ishte se, me t'u finalizuar me humbje gjithë ajo orvatje e idhujtarëve për t'i bërë keq, a për të penguar zhvillimin e Islamit, duke thënë: "Ta lëmë kokë për kokë me popullin e vet. Nëse mundet prej vetë popullit të vet, atëherë nuk kemi pse ngatërrohemi ne në këtë çështje, ndërsa nëse ndodh e kundërta, atëherë hyjmë ne në mes dhe e zgjidhim këtë çështje.", ata duhet t'i thërrisnin mendjes. Mendoheshin dhe si zgjidhje të vetme, tashmë, shihnin vetëm dorëzimin tek Ai. Këndej e tutje, Medina nuk ishte vetëm vendi për nga dilej drejt botës përtej, por edhe ku vihej nga të gjitha anët.

Ajo Medinë që deri dje e kishin përcëlluar luftërat, i kishte lënë pas ato ditë vuajtjesh të plot nëntë viteve, duke u kthyer sakaq në një qendër që i falte siguri gjithë botës përreth. Zemrat e përmalluara

për të vërtetën, ashtu siç janë fluturat për zjarrin, për ta kuptuar çdo gjë më së miri, vinin në Medinë. Vinin nga ana e anës, vetëm për t'u strehuar në viset paqedhëse të të Dërguarit të Allahut.

Stina ishte stinë e vështimit të bukurive të Islamit pa kurrfarë perdeje, por drejtpërsëdrejti. Vinin për t'u pastruar prej zullumeve të të shkuarës. Ndërsa disa mbartnin ende emocionin e veçantë se kishin parë atë bukuri, të cilën nuk e kishin parë dot gjer më sot, të tjerët vinin për të mësuar diçka më tepër për Islamin, që megjithëse i kishin rënë në të, nuk e kishin kuptuar plotësisht. Sepse, ashtu siç kishte njerëz të mbarë që donin ta jepnin vendimin e tyre pasi ta kishin parë njëherë nga afër të gjithë Islamin, kishte edhe nga ata që mendonin vetëm brenda qerthullit të materializmit, duke menduar se çfarë do të mund të merrnin prej të Dërguarit të Allahut. Mirëpo, të gjitha këto pastroheshin menjëherë kur rrije disa çaste pranë të Dërguarit të Allahut. Pasi ishin dorëzuar te drita, do të ktheheshin të gëzuar për në vendet e tyre.

Ata që vinin tashmë në Medinë ishin thuajse të panumërueshëm.

Tebuku

Ndërsa përjetoheshin gjithë këto zhvillime në aspektin e kumtimit dhe udhëzimit të të tjerëve, nga anët e Sirisë erdhi një tjetër lajm. Të krishterët e Arabisë i kishin shkruar një letër Herakliut, duke iu shprehur: "A nuk ishte ai burri që ka dalë e thotë se na qenka profet? Ai vdiq, ndërsa njerëzit e tij janë duke vdekur prej urisë; nuk kanë më asnjë pasuri. Nëse ke ndërmend që t'i përftohsh edhe ata në fenë tënde, tani ke kohën më të duhur për ta bërë diçka të këfillë." Këto ishin fjalë më tepër për ta nxitur atë, me sa dukej. Ndërkohë ishin kryengritur edhe fise si Lahmët, Xhuzamët, Amilet dhe Gasanët, pasi në një lëvizje kaq të madhe të Bizantit, ata i kishin dhënë fjalën se do të ishin në anën e tyre.

Nga ana tjetër prijësi i Gasanit, Shurahbil ibni Amri, vrau mëkëmbësin e Profetit tonë, Muhamedit (s.a.s.), dhe po priste çastin për të sulmuar Medinën. Dukej qartë se bëhej sërish fjalë për një skenar të gjerë, pasi nga ana tjetër, tek i Dërguari i Allahut (s.a.s.) erdhën hebrenjtë.

- O Eba Kasëm! Nëse je duke na thënë të vërtetën, atëherë shko në anët e Sirisë, pasi ato janë toka të profetëve.²⁸⁸

²⁸⁸ Isra, 17/76; Shih: Taberi, *el-Xhamiu'l-Bejan*, 15/132; Uahidi, *Esbabu Nuzuli'l-Kuran*, 1/197; Suhejli, *Raudu'l Unf*, 4/293 e më tej.

Po t'i shihje nga pikëvështrimi i kohës, të gjitha këto ishin shumë kuptimplota. Ata që nuk gjenin dot kundërshtar për të qenë, kishin provuar të nxisnin gjithë atë Bizant, duke bërë planet nëse do t'ia arrinte dot asaj që kishte dëshiruar. Po luanin lojërat e fundit mbi këtë zhvillim, të cilit nuk ia kishin dalë edhe njëherë më tepër.

Në ato kohë, në Medinë po vinin disa tregtarë prej Sirisë. Ata pohuan se ekspedita bizantine kishte ardhur deri në afërsi të Belkas.

Ky ishte një lajm tejet mërzitës. Kjo do të thoshte një fazë shumë e re për të gjithë ata që kishin rendur për të përqafuar Islamin gjer më tani. Vetëm se nuk mund të kalohej pa u vlerësuar siç duhej, pasi ky ishte një rrezik i vërtetë. Ndërkohë, mesazhet e prura prej Xhebrail-it Fjalëdrejtë thoshin se duheshin dalluar myslimanët prej idhujtarëve, kështu që nuk duhet të druheshin nga të luftuari me ata që nuk kishin besim.²⁸⁹

Po ta marrësh hollë-hollë, kjo ishte diçka që pritej. Bizanti ishte një prej dy vendeve që i jepnin formë botës, dhe në mos sot, nesër do t'u duhej medoemos të përballeshin me ta. Deri më tani, Islami jetonte veç një zhvillim vetvetiu, dhe ishte e pamundur që të pranohej prej të gjithë aktorëve gjitha ai zhvillim në aq fare pak kohë.

Resulullahu pagja qoftë mbi Të u dha urdhër sahabëve që të përgatiteshin për luftë. U niste fjalë edhe fiseve përreth, duke u thënë se duhet të ishin pikërisht në anën e tyre në këto zhvillime e sipër. Ndërkohë fjalë i nisi edhe Mekës, duke i kërkuar po të njëjtën gjë.

Dita e Tebukut. Ishte një hark kohor ku ndaheshin zemrat e sinqerta që rendnin në emër të Allahut, nga ato që nuk kishin shpëtuar prej kthetrave të hipokrizisë. Nga njëra anë ishin ata që rendnin edhe pas një tjetër thirrjeje të Profetit të Njerëzimit, të cilët ishin të emocionuar, ndërsa nga ana tjetër ishin ata që puthnin edhe tokën, që atë ditë, të mos i përgjigjeshin kësaj thirrjeje të të Dërguarit të Allahut. Sa e sa justifikime, vetëm për të mos u gjendur në Tebuk pranë të Dërguarit të Allahut.

Lëvizje prej Medinës

Tashmë radha i erdhi ushtrisë myslimane për t'u nisur. Resulullahu u thoshte të gjitha fiseve të përgatisnin flamujt, pasi pas pak do të

²⁸⁹ Teube, 9/28-9, 123

niseshin për në luftë.

Detyrën e faljes së namazit të forcave pararendëse ia la Ebu Bekrit të nderuar, duke i dhënë atij flamurin më të madh. Dhe atë ditë, që ishte një prej ditëve të muajit Regaip të asaj kohe, në Medinë kishte lënë vetëm Aliun e nderuar, dhe këtë nuk harroi t'ua lajmëronte të gjithëve.²⁹⁰ Në të katër anët ziente kazani i shpifjeve.

- Resulullahu (s.a.s.) e la atë këtu sepse është më i vogël dhe më i dobët prej të tjerëve, - ishin disa prej fjalëve që thuheshin për të çoroditur njerëzit.

Ia kishin arritur qëllimit, pasi Aliu i nderuar (r.a.) filloi të shqetësohej me të vërtetë, i cili rendi deri në Xhufër për ta pyetur vetë të Dërguarin e Allahut. Po i thoshte se një trim si ai duhet të ishte medemos në fushën e betejës, dhe se nuk i shkonte aspak që të rrinte në Medinë bashkë me gratë dhe fëmijët. Pasi e dëgjoji mirë e mirë, Resulullahu (s.a.s.) i tha këto fjalë:

- Po të gënjejnë! Unë të lashë që të kujdesesh për të tjerët, për familjen tënde dhe për familjen time; pastaj, o Ali, nuk do ti që të jesh për mua siç ishte Haruni i nderuar për Musain (a.s.)? Vetëm kaq është e sigurtë, se pas meje nuk do të ketë profet!

Me shumë gjasa, Ai po e linte Aliun e nderuar në Medinë, që të kujdesej për hipokritët që mund të ngatërronin gjithë Medinën, për më tepër që ata kishin gjetur turlifarë justifikimesh për t'iu shmangur luftës. Ai i kërkoi Aliut të kthehej, dhe ai u kthye sakaq për në Medinë.

Ushtria islame në Tebuk

Ushtria islame mbërriti në Tebuk, kështu që u vu në pritje për disa ditë me radhë. Rreth e qark nuk kishte as ushtri, e as ndonjë grup që t'i ngjante ushtrisë. Kishte vetëm dy mundësi, ose ishte Bizanti që kishte hequr dorë nga lufta, duke i tërhequr mbrapsht ushtrinë e tij, ose ushtrisë islame i ishte ngritur një tjetër kurth.

Vetëm se çdo çast që kalonte e mohonte paksa ekzistencën e mundësisë së dytë. Rruga për ta qartësuar këtë çështje kalonte përmes kontaktimit me palën kundërshtare, dhe Resulullahu (s.a.s.) vendosi që ta niste përsëri Dihjetul Kelbin për te Herakliu. Në letrën

²⁹⁰ Shih: Uakidi, *Megazi*, 1/996; Abdur-rezak, *Musanef*, 2/395; Ibni Sad, *Tabakat*, 4/205; Ibni Kethir, *Sire*, 4/12

që i kishte shkruar i parashtronte tri kërkesa: t'i bindej Islamit, të rrinte në tokat e tyre duke paguar xhizjen ose të nisej për të luftuar në fushë të betejës. Kjo e la Herakliun në mëdyshje se cilën të zgjidhte.

Ndërkohë, Herakliu, mbreti i Bizantit gjendej në Hims. Me të marrë letrën e të Dërguarit të Allahut, thirri pranë vetes ministrat dhe priftërinjtë e tij, dhe filloi një mbledhje me ta. U kujtonte atyre kushtet që kishin, duke ua përmendur se kjo fe e re që fuqizohej nga dita në ditë, mund të vinte një ditë të zinte vend edhe në vendin e tyre. Vetëm se ministrat dhe priftërinjtë nuk ishin të atij mendimi. Herakliu donte të mbronte pozicionin e tij, kështu që iu desh edhe atij të tërhiqej. Mirëpo, ai nuk do të zgjidhte as të shkonte e të luftonte përballë të Dërguarit të Allahut, e as nuk parapëlqente që të pranonte fenë e tij, duke iu bindur Atij sakaq. Iu shmang një përgjigjeje karshi tërë asaj ushtrie që ishte mbledhur në Tebuk, duke mbajtur më tepër një qëndrim asnjanes.

Ndërkohë, i Dërguari i Allahut e kishte nisur Halid ibni Velidin me dyqind veta në drejtim të Dumetu'l Xhendelit, që të merrte peng Ukejder ibni Abdilmelikun, mbretin e Beni Kindes e të vinte.

Kur erdhën me Halidin e nderuar, Ai filloi t'u fliste Ukejderit dhe njerëzve të tij për Islamin, vetëm se ata nuk e pranonin. E pranonin që të ishin nën drejtimin e myslimanëve, të jepnin edhe xhizjen, por nuk e pranonin fenë, kështu që i Dërguari i Allahut (s.a.s.) u detyrua të bënte një marrëveshje me ta, duke lënë sakaq të lirë të dy vëllezërit.

Juhana ibni Rube, kur mori vesh situatën e Ukejderit dhe myslimanëve, u ngrit vetë, përgatiti disa dhurata të mira dhe u nis për tek i Dërguari i Allahut që të lidhte edhe ai marrëveshje me Të. Profeti ynë i dashur i jepte një rëndësi tejet të veçantë urave të dialogut me njerëzit, kështu që Juhanës i dha një fletë garancie, duke i thënë se e kishte Ai përsipër sigurinë e njerëzve që jetonin në drejtim të Sirisë, Jemenit dhe Bahrit.

Megjithëse në Tebuk nuk kishte ndodhur ende asnjë përplasje e nxehtë me bizantinët, një qëllim po arrihej. Fytyra të reja vinin e njiheshin disi me të vërtetat e fesë. Ndërkohë kishin ardhur edhe fiset e Xherbas dhe Ezruhut, prej fiseve hebreje, për të bërë një marrëveshje me Muhamedin e nderuar (s.a.s.). Kësodore, këtej e tutje, ata do të paguanin një taksë prej njëqind dinarësh çdo fillim muaji Regaip, duke hyrë sakaq nën kujdesin e myslimanëve. Edhe atyre, Profeti i nderuar

u dha një kartë ku i garantonte sigurinë e tyre dhe të pasurive të tyre. Madje populli i Xherbas dhe i Ezruhut i solli xhizjet teksa i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të ishte ende në Tebuk!

Ndërkohë për të bërë marrëveshje, erdhi edhe populli i Meknas. Si pas kësaj marrëveshjeje, edhe ata do të jepnin si xhizje një të katërtën e frutave të vjela; një të katërtën e stofit të përgatitur, duke përzgjedhur kështu jetesën në klimën e shëndetshme të Islamit.

Tebuku po jepte frytet e veta, andaj Profeti i Njerëzimit u këshillua me sahabët e Tij në mënyrë që të përparonin në drejtim të Sirisë. I pari foli Omeri i nderuar:

- O i Dërguari i Allahut, nëse të është urdhëruar, nisemi, nuk ke pse na pyet!

Vetëm se Ai nuk dëshiroi asnjëherë që të vepronte pa u këshilluar më parë me sahabët e Tij. Ishte vetë Allahu (xh.xh.) që ia kishte këshilluar këshillimin me njerëzit e Tij më parë.

- Nëse do të isha urdhëruar për të përparuar më tutje, nuk do të këshillohesha me ju!

- O i Dërguari i Allahut, ortodoksët janë një popull tejet i madh, në mesin e të cilëve nuk gjendet asnjë mysliman. Ne gjendemi tani më pranë tyre. Jam i bindur se ardhja Jote deri këtu i ka trembur ata së tepërmi. Andaj nëse do, mund të kthehemi mbrapsht, e gjatë këtij viti le të ndjekim se ç'ka për të ndodhur.

Edhe mendimi i shumicës kësiane anonte, kështu që Profeti ynë (s.a.s.) mori vendim për t'u kthyer. Tashmë drejtimi ishte Medina.

Medina

Sakaq udhëtimi mbaroi, dhe Profeti i nderuar bashkë me sahabët e Tij fisnikë ishin duke hyrë në qytet.

Gratë dhe fëmijët ishin derdhur sërish nëpër rrugë për të parë të Dërguarin e Allahut, të Cilin kishin kaq shumë kohë pa e parë. Lumturinë e parrëfyeshme po e shprehnin me këngë e me poezi në majë të kodrës së Lamtumirës. Ishte një atmosferë shumë e gëzueshme.

Me të mbërritur, Ai rendi sërish drejt faltores profetike, dhe si shenjë falënderimi ndaj Allahut, fali dy rekate namaz.

- Lëvduar qoftë Allahu që na pajis me të mira dhe shpërblime! – thoshte Ai.

Sahabët e kthyer nga Tebuku ishin të mendimit se këtej e tutje nuk

do të kishte më luftëra, madje gjer aty, sa kishin filluar edhe t'i shisnin armët. Ata mendonin se në Arabi nuk kishte më asnjë forcë që të mund të kundërshtonte të tyren, kështu që nuk kishte nevojë as për shpata e as për mburoja. Resulullahu e mori vesh këtë veprim të tyrin, dhe për të ndërhyrë menjëherë, sa nuk ishte vonë, u tha:

- Një grup prej umetit Tim do të luftojë përherë në anën e së drejtës, deri në kohën e ardhjes së Dexhalit.

Rendja pas Islamit vazhdon

Ardhja e grupeve që pas ngadhënjimit mbi Mekën shtohet nga dita në ditë. Me kthimin nga Tebuku ishte përshpejtuar akoma më shumë, aq sa Medina priste çdo ditë miq të rinj. Ata që deri dje garonin kush të bënte më tepër keq, kur shihnin fitoret dhe triumfet e të Dërguarit të Allahut dhe sahabëve të Tij, si ngadhënjimi i Mekës, Hunejni apo Tebuku, e kuptonin se nuk kishin alternativë tjetër pos dorëzimit, andaj edhe vinin e ia hapnin zemrën pikërisht Islamit. Andaj, ashtu siç kishte individë që vinin për t'u bërë myslimanë, kishte edhe nga ata që zhvendoseshin në Islam në grupe. Kësimeynre, Medina gjatë këtij viti kishte pritur gjithsej treqind e pesëdhjetë grupe të ndryshme. Shumica e tyre bëheshin myslimanë, e mandej ktheheshin nëpër familjet e tyre. Si te ai që vinte, si te ai që kthehej për te familja e vet, ndjehej njëfarë emocionit e papërshkrueshëm. Kur iknin ish-in të pasionuar që t'i ndanin edhe me të tjerët ato që kishin dëgjuar, madje aq sa garonin me njëri-tjetrin se kush do t'i ftonte më parë të afërmit e vet me Islamin.

Për ata që vinin në Medinë, Profeti ynë i nderuar (s.a.s.), herë pas here ngrinte çadra brenda faltores, dhe pasi i mirëpriste siç i kishte hije Atij, u mësonte Kuranin, dhe i linte që të ndiqnin edhe faljen e namazit. Për mirëpritjen e tyre nuk duhet harruar pa përmendur edhe mikpritja e ensarëve, të cilët, edhe ata, garonin me njëri-tjetrin se kush t'i ftonte në shtëpi miqtë e rinj. Profeti ynë (s.a.s.) i këshillonte sahabët që t'i prisnin mysafirët që në hyrje të qytetit, t'i shoqëronin derisa të hynin brenda tij. Ndërsa kur i niste, nuk harronte asnjëherë që t'i niste me dhurata. Ky vit madje mori emrin "viti i grupeve", dhe filloi të thirrej "Senetu'l Ufud."

Secili syresh kishte tipare të veçanta dhe kërkesa po të veçanta. Disa kërkonin prej Resulullahut mësues dhe kumtues të mirë, ndërsa

disa të tjerë kërkonin veç përgjigje për disa pyetje që u ngatërroreshin nëpër mendje. Ndërsa disa mundoheshin të testonin besnikërinë në përgjigjet e të Dërguarit të Allahut, disa të tjerë e shihnin shpëtimin në pranimin e Tij pa pasur asnjë parakusht në bindjen karshi Tij.

Këta njerëz që rridhnin në drejtim të Medinës tregonin njëkohësisht edhe nevojën që kishte njerëzimi për Islamin. Tashmë Medina mund të quhej pa frikë kryeqyteti i Arabisë. Ajo Arabi që deri dje nuk merrte vesh i pari të dytin, që çdokush vepronte sipas mendjes së vet, sot, pas drejtimit të të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të kishte filluar të bëhej zëri i një vendi ku njerëzit mund të jetonin të sigurt e në qetësi, sepse ngado mbisundonte rregulli dhe disiplina.

Krenaria e Universit, Profeti ynë (s.a.s.) nga njëra anë u mësonte fenë njerëzve, i ftonte në Islam, ndërsa nga ana tjetër zgjidhte sahabë të nderuar prej të Tijve që të shkonin bashkë me ta nëpër vendet e tyre, ku të kryenin detyrën e kumtimit. Sepse kjo ishte më se e nevojshme për heqjen e veseve të lëna prej injorancës, apo për ardhjen e shpirtrave deri në nivelin për t'i kuptuar siç duhej të vërtetat madhore të zemrës, derisa të mbante plotësisht majaja e Islamit!

Ngjarje të rëndësishme të vitit të nëntë

Kur ata u kthyen prej Tebukut, vdiq ai që ishte prijësi i hipokritëve të Medinës, Abdullah ibni Ubej ibni Seluli. I dinte edhe i biri, Abdullahu, ato që fliteshin për të atin, dhe shkoi pranë të Dërguarit të Allahut, që t'i kërkonte ta falte Ai namazin e të atit. Megjithë babanë që kishte, ai ishte një besimtar i devotshëm, dhe Resulullahu iu përgjigj me po sinqeritetit të tij. Megjithëse ai mund të kishte bërë shumë të këqija nën perde, do të kërkonte falje për të, sepse ai kishte thënë se ishte mysliman në sytë e të tjerëve.

Mirëpo nuk kaloi shumë kohë, dhe erdhi Xhebraili Fjalëdrejtë.

- Mos fal namazin e xhenazes për asnjërin prej tyre, dhe mos rri mbi varrin e tyre për t'u lutur. Sepse ata nuk e njohën Allahun dhe të Dërguarin e Tij, duke vdekur si të dalë prej fesë.²⁹¹

Ky ajet tregonte se ndaj hipokritëve duhet të sillej kësisoj, dhe se nuk do të ishte e mundur që as të falte namaz për ta, e as të lutej.

Dhëndri i Profetit, Osmani i nderuar, ishte sërish i pikëlluar. Sepse gjatë këtij viti kishte vdekur edhe Umu Kulthumi, që ishte një-

²⁹¹ Teube, 9/84

kohësisht e bija e Resulullahut. Siç dihej, pas vdekjes së nënës sonë, Rukijes, e pati martuar atë me Osmanin e nderuar! Sa keq! Kësaj here vdiq edhe Umu Kulthumi. Profetit tonë të nderuar iu shumëfishua dhimbja. U kthye nga dy herë dhëndri i Tij, Osmani i nderuar (r.a.) dhe i tha:

- Nëse do të kisha edhe një vajzë të tretë, padyshim që do ta marroja me ty!

Kjo ishte një fjali që do ta qetësonte paksa Osmanin e hidhëruar.

Detyrimi i haxhit

Në ajetet e zbritura gjatë muajit Dhilkade të vitit të nëntë thuhej:

- Çdokush që ka mundësi ta vizitojë shtëpinë e Allahut, është detyrim i tij prej Allahut!

Kjo do të thoshte se haxhi këndeje e tutje ishte farz.

Profeti i Njerëzimit, që mori urdhër prej Allahut, por edhe vetë dëshironte jashtë mase ta vizitonte Qaben, kujtoi atje gabimet që kishin bërë idhujtarët me Të:

- Do të shkojnë te shtëpia e Allahut dhe do ta vizitojnë atë të zhveshur; për aq kohë që nuk ikën kjo gjendje prej nesh unë nuk dua ta vizitojmë Qaben.

Ndërkohë thirri pranë vetes Ebu Bekrin e nderuar dhe emëroi drejtues të adhurimit të haxhit. I mësoi atij se çfarë duhet të kishte kujdes për t'i shpjeguar njerëzve që nuk do t'i dinin kushtet e këtij adhurimi. Për myslimanët, kjo ishte hera e parë që do të bëhej haxh pranë Qabes.

Ebu Bekri u nis në drejtim të Mekës me një grup prej treqind besimtarësh. Revelacioni vazhdonte të zbriste pa reshtur. Pas largimit të tyre zbritën edhe ajetet e para të sures Teube, e cila parashtronte shumë gjykime në lidhje me idhujtarët që kishin brennda zonës së Haremit. Profeti i njerëzimit thirri Aliun e nderuar (r.a.) pranë vetes, duke ia treguar atij gjykimet, në mënyrë që të rendte pas Ebu Bekrit e t'ia tregonte.

Aliu i nderuar u nis menjëherë, me t'i marrë këshillat e nevojshme. Ai e arriti grupin e haxhit pikërisht në vendin e quajtur Arxh ose Daxhnan. Ebu Bekri i nderuar i mori ajetet, dhe sakaq nisi sërish udhëtimin në drejtim të Mekës.

Taufet u kryen, dhe detyrat ndërmjet Safasë dhe Merues u

kryen me sukses. Pasi ndalën disa çaste në Arafat dhe ndenjën në Muzdelife, radha i erdhi Minës. Aliu i nderuar që erdhi në vendin ku po priteshin kurbanet qëndroi në Xhemre, dhe ua tregoi një e nga një të gjithëve ato gjykime me të cilat e kishte nisur i Dërguari i Allahut.

Kësodore u krye dëshira tjetër e të Dërguarit të Allahut. Kuptimi i tyre ishte largimi i menjëhershëm i mendimit idhujtar prej zonave të Haremit.

Kohët e fundit, ardhja e Xhebrailit Fjalëdrejtë ishte shtuar shumë. Ata e lexuan dy herë bashkë Kuranin nga fillimi gjer në fund, folën se ku duhej vendosur aksh ajet, në cilën sure, duke u qartësuar edhe radha se ku do të rrinte njëra apo tjetra sure.

Edhe gjatë këtyre ardhjeve, Xhebraili Fjalëdrejtë kishte ardhur në trajtën e njeriut. Ishin ulur gju më gju me njëri-tjetrin, dhe e kishte pyetur se ç'ishin Islami, imani dhe ihsani, si dhe kohën se kur do të vinte kiameti. Resulullahu ia tregoi një më një se ç'ishin Islami, imani dhe ihsani, ndërsa për kiametin i tha se askush nuk do ta dinte kohën e ardhjes së tij, por vetëm disa prej shenjave të cilat do të paralajmëronin ardhjen e tij.

- Drejtë fole! – ishin fjalët e këtij “njeriu” të panjohur, të cilat i patën habitur jashtë mase njerëzit e tjerë që ishin të pranishëm; edhe pyeste, edhe vlerësonte se kishte folur drejtë në përgjigjet e dhëna!

Pasi u arrit qëllimi, e erdhi koha për të ikur, u kthye nga sahabët dhe i pyeti:

- E dini kush është ky njeri?

Dukej që në fytyra u shfaqej mosnjohja. Ia lanë sërish Atij fjalën.

- Ai ishte Xhebraili. Erdhi këtu për t'ju mësuar fenë tuaj. – përfundoi Ai.

KOHA PO AFRONTE

Haxhi i lamtumirës

Tashmë Qabeja ishte pastruar prej idhujtarëve, kështu që shtëpia e Allahut po njlhej me adhurimin ashtu siç e meritonte. Ata që i bënëin asaj tauaf as nuk duartrokisnin, e as nuk i hiqnin rrobat. Nuk kishte më asnjë pengesë që i Dërguari i Allahut të vinte e të kryente adhurimin e haxhit, dhe kur erdhi muaji i Dhilkades së vitit të dhjetë, Ai u tha të gjithë sahabëve të ecnin në drejtim të Mekës për të kryer adhurimin e haxhit. Njerëzit hynin drejt Medinës grupe-grupe dhe bënëin përgatitje për ta kryer haxhin bashkë me të Dërguarin e Allahut.

Pesë ditë para se të mbaronte muaji i Dhilkades, një ditë të shtune, falën edhe namazin drekës dhe lëvizën prej Medinës. Morën rrugën e pemëve për të ardhur deri në vendin e quajtur Dhul Hulejfe. Me të aguar u kthye nga sahabët dhe u tha se gjatë mbrëmjes i kishte ardhur për vizitë një mëkëmbës i Allahut, i cili i këshilloi që të falte namaz në këtë luginë të bekuar. Njëkohësisht, Ai u tha atyre se kishte bërë njet për haxh dhe për umre njëkohësisht gjatë këtij udhëtimi.

Profeti i Njerëzimit, para se të vishte ihramin, mori njëherë gusël, hodhi erëra të mira, dhe u nis në drejtim të Qabes sikur të ishte duke shkuar diku për të festuar. Para se të nisej, këshilloi mirë e mirë edhe sahabët e Tij dhe u dha informacion të nevojshëm në lidhje me çdo pyetje që ata mund të kishin. Me vete kishin marrë edhe afërsisht njëqind deve dhe për t'ua bërë të ditur atyre se ishin për të flijuar, u vendosi nga një shenjë në rrëzë të qafës.

Sakaq edhe sahabët filluan të lavdëronin Allahun bashkë me Të:

- *Lebbejk, Allahumme lebbejk. Lebbejk la sherike leke lebbejk. Innel hamde uenni'mete leke uel mulk; la sherike lek!* - thoshin ata, dhe zëri ushtonte nëpër qiell.

Do të ndiqej e njëjta rrugë që e kishin ndjekur njëherë për të migruar. Pas gjithë atij udhëtimi që zgjati një javë, qëndruan për një pushim në vendin e quajtur Dhi Tua. Aty kaluan një natë. Ishte dita e katër e muajit Dhulhixhe. Resulullahu (s.a.s.) fali namazin e sabahut, mori gusul dhe u dha urdhër që të niseshin sërish në drejtim të Me-

kës. Në qytet hynë pikërisht në kohën kur dielli kishte arritur pikun e tij. Po hynte sërish nga ana e sipërme.

Me të mbërritur, u nis në drejtim të Qabes. Dha përshëndetjet dhe bëri prekjet e nevojshme dhe pastaj filloi nga tavafi. Hapat e para po i hidhte paksa të përshpejtuar. Katër veprimet e tjera i bëri më me ngadalë. Me të mbaruar tavafin, u kthye nga vendi i Ibrahimit të nderuar (a.s.) dhe tha:

- Ne e bëmë Shtëpinë e Allahut një vend të sigurt ku njerëzit të mund të fitojnë shpërblim prej Allahut. Edhe ju bëjeni Qaben drejtim për namazet! Ibrahimit dhe Ismailit: *“Ta mbajmë shtëpinë të pastër për ata që vijnë për adhurim, itikaf dhe për të bërë sexhde karshi Allahut (xh.xh.).”*²⁹² E mori në mes vendin e Ibrahimit dhe Qabes dhe filloi të falte dy rekate namaz. Lexoi suret Kafirun dhe Ihlas.

Pastaj erdhi sërish në Rukn dhe pasi e preku me dorë u drejtua kah Safaja:

- Safa dhe Merue janë prej vendeve simbol të Allahut! Kush e viziton Qaben me qëllim haxhin ose umren, nuk ka problem nëse i bëjnë tauaf Qabes. Dhe kushdo që bën diçka të mbarë duke dhënë diçka prej vetes, megjithëse nuk e ka detyrim, ka për t'ia parë mbarësinë. Sepse Allahu e shpërblen çdo lloj mirëbërjeje. Ai i jep shpërblim të mirë çdo pune të mirë dhe di çdo gjë.²⁹³

Tashmë Resulullahu po i jepte përparësi këndimit të ajeteve të Kuranit, dhe po lëvizte nga Safa në drejtim të Merves. Kur hipi mbi Safa, pa njëherë kah Meka, dhe pasi solli tekbir filloi të lutej.

Mandej u drejtua për në Haxhun. Ky ishte vendi ku Ai kishte kaluar plot tre vjet i kapluar prej gjithfarë vuajtjesh. Ebu Talibi, xhaxhai dhe mbështetësi më i madh i Tij kishte vdekur pikërisht këtu, por po ashtu edhe gruaja e Tij, shoqja e jetës së njëzet e pesë viteve. Edhe varret i kishin këtu. Ai ishte një njeri besnik, por këtë duhet t'ua tregonte edhe sahabëve të Tij fisnikë se si duhet të ishin njerëz mirënjohës dhe të besës.

Arafati

Profeti i Allahut paqja qoftë mbi Të kishte ndenjur plot katër ditë në Mekë gjer më tani. Ditën e enjte, shkoi në Mina bashkë me sahabët

²⁹² Bakara, 2/125

²⁹³ Bakara, 2/158

e Tij fisnikë. Në vendin e quajtur Nemira i ngritën një çadër, ku të mund t'i falte të pesë kohët e namazit. Kur ishte kthyer nga Lugina e Batnit për të ardhur në Arafat, kishte ndalur dhe po u mbante një hutbe sahabëve të Tij. Përreth kishte gjithsej njëqind e njëzet mijë besimtarë. Të gjithë po dëgjonin me vëmendje fjalët e arta që do t'u thoshte i Dërguari i Allahut.

- O njerëz, - filloi Ai nga fjala. Dëgjomini mirë këto fjalë që do t'ju them. Sepse unë nuk besoj se do të kem edhe njëherë mundësinë që të mblidhem me të gjithë ju në këtë vend.

Askujt nuk i shkonte në mendje se mund të vinte një ditë që mund të largohej i Dërguari i Allahut (s.a.s.). Vetëm se Ai ishte vetë që po ua thoshte sot.

Me zemrat e tyre të djegura filloi të frynte një fllad pikëllimi. Re-sulullahu po jepte sinjale largimi pikërisht në këtë ditë që mund të quhej një prej më të bukura të jetës së tyre. Po u thoshte:

- Gjaku juaj, pasuria e kësaj dite ju janë haram ashtu siç janë ky vend dhe ky muaj në të cilin jemi. Kujdes, çdo gjë e juaja që kishte lidhje me periudhën e injorancës është tashmë nën këmbët e mia!

Çështjet e gjakmarrjes nuk janë më, dhe çështja e parë që mori fund është gjaku i Rebia ibni Harithit, i cili u vra në vendin e Beni Sa'dit ndërsa gjendej për t'u mëkuar pranë shtëpisë së familjes Hudhejl!

- Edhe fajdet e kohës së injorancës nuk janë më. Fajdeja e parë që hoqa ishte ajo që kishte për të marrë Abas ibni Abdulmutalibi, dhe padyshim që është zhdukur me rrënjë.

Jini më të kujdesshëm në lidhje me gratë, dhe kini frikë prej Allahut! Sepse ju i morët ato si amanet prej Zotit, dhe me lejen e fjalës së Tij ju quajtën të lejueshme. E drejta juaj është që ato të mos marrin askënd tjetër pranë, që nuk ju pëlqen juve. Nëse bëjnë diçka të këtillë, atëherë ju mund të mendoni ndonjë masë të arsyeshme që mund të merret. Që t'i mbani mirë dhe t'i vishni është një detyrim i juaj!

Unë po ju lë juve diçka aq shumë të vyer, që për aq kohë që kapeni fort pas saj, nuk mund të bini kurrsesi në ç'udhëzim; Libri i Allahut!

Këto ishin çështjet më themelore që duhet të kiheshin kujdes në mënyrë që struktura shoqërore të ecte e shëndoshë. Ai po ua tërhiqte vëmendjen sahabëve të Tij asisoj që çështja e Allahut të ecte përpara ashtu siç i shkonte. Këto fjalë të Tij përsëriteshin edhe prej të tjerëve

në mënyrë që të mbërrinin deri te njerëz si Rebia ibni Umeje, të cilët gjendeshin në radhët e fundit. Pasi i tha të gjitha këto, u kthye nga sahabët dhe i pyeti:

- Nesër do t'ju pyetet prej Meje; Si do të dëshmoni ju?

Sahabët shikonin nga njëri-tjetri të çmeritur. Ngritën kokat dhe thanë njëzëri:

- Ne dëshmojmë se Ti e kreve përsosmërisht detyrën Tënde të kumtimit, duke na udhëhequr me anë të këshillave të vjera!

Ky zë që ngrihej nga anët e Arafatit, përplasej njëherë në malet e Faranit e pastaj kthehej sërish mbrapsht. Profeti i Njerëzimit u kënaq shumë prej kësaj përgjigjeje të sahabëve të Tij, dhe vazhdoi të fliste:

- O Zoti im! Ji Ti dëshmitar! – fjali të cilën e përsëriti plot tri herë.

Sakaq filloi të këndohej ezani. Do t'i falnin bashkë drekën me ikandinë. Pas namazit u afruan drejt vendit të quajtur Xhebeli Rahme, ku Profeti i Njerëzimit paqja qoftë mbi Të vendosi të bënin një ndalesë. Ishte kthyer nga Qabeja dhe po lutej duke u ngashëryer. Njeriu i dritës po i lutej Allahut porsì një statujë prej drite.

Kishte ardhur sërish Xhebraili Fjalëdrejtë, dhe mbi të Dërguarin e Allahut po shfaqeshin shenja të një mesazhi të ri prej Allahut.

- Unë sot jua plotësova fenë tuaj! E përsosa mirësinë Time karshi jush, dhe jam i kënaqur prej Islamit si fe për ju!²⁹⁴

Me sa dukej kjo do të ishte fruta e fundit e një rrugëtimi që niste nga Hira në malin e Nurit. Kishte nga ata që tërhiqeshin në ndonjë qoshe, dhe qanin me ngashërim sapo e dëgjonin. Kjo nuk kishte shpëtuar as syve të të Dërguarit të Allahut. U afrua pranë Omerit të nderuar dhe i tha:

- Pse qan?

Gjithë ai Omer nuk gjente brenda vetes as forcë për t'u përgjigjur. E mbloodhi pak veten, dhe i ktheu përgjigje:

- Po qaj, se deri më sot ne vetëm po zhvilloheshim në rrugën e fesë. Tani po e kuptojmë më mirë, që këtej e tutje do të fillojë një periudhë rënieje.

Kjo ishte një zgjuarsi prej Omeri.

- Ke të drejtë, - iu përgjigj Krenaria e Njerëzimit.

Mandej, bashkë me Usamen që e kishte pasur me vete gjer më tani,

²⁹⁴ Maide, 5/3

u nis në drejtim të Muzdelifes. I fali namazin e akshamit dhe të jatsisë të bashkuara në një ezan të vetëm.

Mina

Kjo ishte dita e dhjetë e muajit të Dhulhixhes. Meqë koha i kishte hyrë, i Dërguari i Allahut paqja qoftë mbi Të e fali namazin e sabahut në Muzdelife. Pas namazit u kthye nga Qabeja dhe filloi të lutej me përgjërim.

I hipi Kasuas ende pa aguar mirë, dhe u nis në drejtim të Minas. Këtë herë nga prapa kishte edhe Fadl ibni Abasin. Ndërkohë e kishte urdhëruar Ibni Abasin që të mblidhte gurët që do t'i përdornin për të goditur djallin. Kur erdhi në vendin e quajtur Muhasir e përshpejtoi të ecurën e devesë, sepse ky ishte vendi ku ishin shkatërruar njerëzit e elefantit.

Saora mbërriti në Mina. Dielli sapo kishte lindur dhe duke ardhur pranë rrëzës së Akabes, filloi të godiste shejtanin.

Profeti i Njerëzimit u kthye sërish nga sahabët e Tij, dhe filloi t'u thoshte këto fjalë, që ishin një lloj plotësimi i atyre çfarë u kishte thënë në hutben e pakmëparshme.

- Nuk ka dyshim që prej sot e tutje, që koha, qiejt dhe toka erdhi në boshtin ku u krijua për herë të parë. Një vit është dymbëdhjetë muaj. Katër prej tyre janë haram, ndërsa tri prej tyre vijnë njëri pas tjetrit: Dhilkade, Dhulhixhe dhe Muharrem. Ndërsa tjetri është muaji Re-gaip që gjendet mes muajit Shaban dhe Xhemadijeleul.

Shejtani e humbi shpresën se mund të presë adhurim prej ndokujt nga këto toka. Vetëm se është e vërtetë që shejtani do t'ju ndërhyjë në disa prej punëve tuaja, duke ju penguar..

Merreni sot prej meje shembullin e adhurimit të haxhit. Sepse nuk ma merr mendja se do të mund ta kryej edhe njëherë haxhin bashkë me ju!

Profeti i njerëzimit, që po u thoshte këto fjalë të hidhura sahabëve të Tij, ndërroi edhe mënyrën e të folurit, duke i pyetur se në cilin muaj dhe në cilën ditë të tij gjendeshin.

- Më të drejtën e dinë veç Allahu dhe i Dërguari i Tij, - u përgjigjën sahabët, sepse menduan se Ai do t'u jepte tjetër kuptim datës dhe muajit që po u kërkonte.

- A nuk është muaji i Dhulhixhes? – i pyeti Ai sërish.

- Po, - u përgjigjën ata.
 - Po ky vend cili është? – pyeti Ai, kësaj here për vendin.
 - Më të drejtën e di veç Allahu dhe i Dërguari i Tij, - u përgjigjën sërish sahabët, që e kuptuan se Ai diku do ta nxirrte fjalën.

- A nuk është vendi haram ky?

- Po, - u përgjigjën njëzëri disa syresh.

- Padyshim se ky vend ju është i ndaluar deri ditën kur të ritakoheni me Allahun, ashtu siç ju janë gjaku, pasuria, erzi, kjo ditë dhe ky muaj.

Në çdo fjali të Tijën mund të dalloje shenjat e një largimi. Po e kundronte atë që ishte mbledhur gjatë njëzet e tri viteve, pasi donte që të kishte një umet të përgatitur mirë, edhe pasi të ikte vetë.

Tanimë po e kuptonin më mirë pse i kishte bërë ato pyetje pak më parë. Ndërsa nga njëra anë lamtumirej me sahabët e Tij fisnikë, nga ana tjetër i kishte marrë dhe po u bënte një shëtitje përtej horizonteve. Mandej, u tha edhe diçka tjetër, për të cilën dukej që kërkonte vëmendje:

- A e krewa unë detyrën time të kumtimit?

Po pyeste sahabët e Vet nëse e kishte kryer apo jo detyrën e profetësisë.

- Po, - iu përgjigjën ata.

- O Zot, ji Ti dëshmitari i këtyre fjalëve! – shtoi Ai.

- Të gjithë ata që gjenden sot këtu le t'ua thonë atyre që do të vijnë më vonë. Sepse ka shumë njerëz të cilëve u kumtohet që janë më kuptues se dëgjuesit. Dhe në asnjë mënyrë të mos vrisni njëri-tjetrin pas ikjes sime, se ashtu bëjnë vetëm mohuesit!

Pasi i përfundoi këto këshilla ndaj sahabëve të Tij, radha i kishte ardhur prerjes së kurbaneve. Resulullahu (s.a.s.) atë ditë do të priste po aq kurbane sa edhe vitet e jetës së Tij, ndërsa për tridhjetë e shtatë të tjerë ngarkoi Aliun e nderuar me detyrën e prerjes. Pastaj thirri pranë vetes një prej sahabëve që ta ndihmontenë prerjen e flokëve. Ata hapën sërish duart që asnjë prej qimeve të bekuara të mos binte dëm në tokë. I merrnin në duar dhe derdhnin lot mbi to. Ndërkaq, disa sahabë si Ebu Bekri i nderuar ishin tërhequr mënjanë si përpara një ndarjeje dhe po e vështronin pa ia ndarë sytë.

Goditja e shejtanit dhe lamtumira

Saka u drejtuan sërish nga Meka. Do të shkonte në Qabe dhe pasi të bënte tavafin e “*ifadasë*”, fali namazin e drekës. Që aty shkoi pranë

bijve të Abdulmutalibit. E pritën me ujë zemzemi, dhe Ai po e pinte.

Po atë ditë shkoi sërish në Mina, për të qëndruar një natë. Priti deri në fund të ditës tjetër, dhe me të parë se dielli ishte duke perënduar, erdhi pranë vendit të goditjes së shejtanit me gurë dhe e goditi tri herë. Deshi t'u fliste edhe njëherë sahabëve që t'ua ngulte mirë në mendje ato që donte t'u thoshte.

Pasi kreu goditjen e shejtanit u nis përsëri drejt Qabes dhe deri në orët e vona të natës i bëri tavaf Qabes. Tashmë ishte koha për t'u larguar, andaj u dha urdhër sahabëve që të largoheshin.

Ishte dita e tetëmbëdhjetë e muajit Dhulhixhe. Po shkonin për në Medinë, kur në vendin e quajtur Xhuhfe qëndruan dhe po i këshillonte edhe njëherë sahabët e Tij:

- Kini kujdes, o njerëz! Padyshim, unë jam një njeri dhe pa kaluar shumë kohë, mund të vijë një mëkëmbës i Allahut, dhe mua do të më duhet të iki me të. Unë po ju lë juve dy gjëra të rëndësishme; e para e tyre është libri i Allahut, brenda të cilit ka dritë dhe udhëzim; duhet të lidheni sa më fort pas tij. Ndërsa e dyta është Ehli Bejti, për të cilët ju këshilloj që të tregoheni të kujdesshëm. Ju ftoj që të tregoheni sa më të kujdesshëm me ta!

Ndërkohë e kapi nga dora Aliun e nderuar dhe i tha:

- Dijeni se i pari të kujt jem unë, edhe ky është i pari i tyre. O Zot, pranoje atë si njeri të lartë, dhe shpalle armik atë që i kthen kurrizin atij.

Mandej gjatë rrugës për në Medinë thirri tri herë tekbiere, ku tha këto fjalë:

- Nuk ka zot tjetër veç Allahut, dhe Ai është i vetëm; Edhe malli është i Tij, dhe lavdërimi vetëm Atij i takon, dhe është i fuqishëm për çdo gjë! Ne jemi nga ata që kthehemi te Zoti ynë! Edhe sexhden vetëm Atij ia bëjmë, duke e falënderuar për çdo gjë që na ka dhënë! Allahu e realizoi fjalën e dhënë, dhe e ndihmoi robin e Tij duke e shkatërruar ushtrinë e torturës.

Pas kësaj lutjeje Profeti ynë i nderuar erdhi në Medinë në një kohë afër paradites. Do të shkonte në fillim pranë faltores profetike dhe pasi të falte dy rekate namaz do të nisej për në shtëpi.

Në fillim jeta e dendur që kishte pasur para haxhit, tashmë do të fillonte sërish nga Medina, dhe të gjithë bashkë do të përpiqeshin që ta përhapnin Islamin edhe në vende të tjera.

Ushtria e Usames

Një ditë të hëne, katër ditë para se të dilte muaji i Seferit, i Dërguari i Allahut u dha urdhër sahabëve që të bëheshin gati për në luftë. Nga tokat e ortodoksëve po ngriheshin disa zëra kërcënimi, dhe atyre që besonin në Islam u ushtroheshin gjithfarë trysnish. Pika e fundit, aty ku nuk mbante më, ishin ato që i ndodhën valiut të Meanit, Ferue ibni Amrit. Bizanti që nuk po e duronte dot më fuqizimin e myslimanëve përreth, kishte gjetur brenda vetes forcën për të vrarë valiun e të Dërguarit të Allahut!

Vendi ku do të ngrihej vendqëndrimi ishte Xhurufi. Sahabët fisnikë i kaploi sërish emocioni i luftës. Nuk po prisnin dot, ngase ishin të emocionuar që po shkonin për në fushë të betejës. Ditën tjetër në mëngjes, Resulullahu thirri pranë vetes Usame ibni Zejd ibni Harithen dhe i tha:

- Të kam vendosur në krye të kësaj ushtrie! Vepro me shpejtësi duke i shkelur ata që të kanë vrarë babanë.

Po u tregonte vendin dhe drejtimin se si shkohej për atje. Madje, ndërsa po përparonte me ushtrinë e tij, u thoshte se duhet të ecnin medoemos më shpejt se sa lajmi që mund të përhapej, dhe se vetëm nëse merrnin gjithë informacionet që shpërndareshin përreth, do të mund të ishin triumfuesit e luftës.

Resulullahu pagja qoftë mbi Të po ia jepte vetë, me duart e veta, flamurin Usame ibni Zejdit. Usame mori në dorë shpatën dhe flamurin, ia dha Burejde ibni Husajbit që t'ia mbante, dhe ndërkohë shkoi për të përgatitur ushtrinë, që të niseshin drejt Xhurufit një sahat e më parë.

Sëmundja e Profetit tonë të dashur

Ishte ditë e mërkurë. Profeti i njerëzimit ishte sëmurur pikërisht një ditë pasi ia kishte dorëzuar flamurin Usames (r.a.). Digjej i tëri si nëpër flakë dhe kishte dhimbje të tmerrshme të kokës. Megjithatë, sëmundja e Tij nuk do të përbënte problem në përgatitjen e kësaj ushtrie. Madje, përpos të gjithave, ata donin të arrinin sa më shpejt.

Brenda kësaj ushtrie ku do të printe Usame ibni Zejdi gjendeshin edhe shumë emra të njohur si Ebu Bekri, Omeri, Osmani dhe Aliu (r.anhum)! Me sa dukej, i Dërguari i Allahut (s.a.s.) donte ta rinonte sadopak ushtrinë e Tij, andaj edhe po ia ngarkonte pikërisht asaj këtë

detyrë të rëndësishme. Njëkohësisht, kjo do të thoshte edhe çrrënjosje e disa mentaliteteve të vjetra të së shkuarës. Usame ishte biri i një ish skllavi dhe arabët nuk do të dëshironin kurrsesi që në krye të ushtrisë ku bënë pjesë edhe ata të gjendej një skllav. Ja, i Dërguari i Allahut po i shfaroste të gjithë idhujt, sa ishin. Megjithatë kjo nuk ishte një çështje aq e lehtë, që gjithsecili ta kuptonte menjëherë, me të parën. Disa madje ia patën filluar nga puna që të prodhonin disa mendime të ndryshme në lidhje me moshën e vogël të Usames, që ishte prurë në krye të një prej dy ushtrive më të fuqishme të atyre kohëve. Njerëz si Ajash ibni Ebi Rebia thoshin:

- Po vendosen komandantë djemtë e rinj, kur të vjetrit muhaxhirë janë ende këtu. – e shprehte ai çudinë e tij.

Ishte ditë e shtunë. Profeti ynë i nderuar (s.a.s.) e mori vesh për këtë, kështu që vendosi çallmën mbi krye dhe doli mbi minber për të folur nja dy fjalë:

- O njerëz! Vallahi, që ju, ashtu siç patët folur dikur për babanë e tij, ashtu po flisni edhe për Usamen, që sot është vendosur në krye të ushtrisë myslimane. Për hir të Allahut, ai është më i mbari për t'iu ngarkuar një detyrë e atillë. Një e vërtetë tjetër është që babai i tij ishte më i dashuri ndër njerëz, ndërsa Usame është më i dashuri për Mua!

Sahabët e tjerë që gjendeshin në krye të ushtrisë bashkë me Usamen, erdhën pranë të Dërguarit të Allahut për t'u lamtumirur. Kjo në fakt ishte me të vërtetë një skenë lamtumire. Sepse gjendja shëndetësore e të Dërguarit të Allahut po rëndohej nga dita në ditë.

- Të mos bëjë vaki që ta ktheni mbrapsht ushtrinë e Usames! – i paralajmëroi Ai.

Ndërkohë sahabët kishin rrjedhur në drejtim të Xhurufit, ku kaluan edhe ditën e diel. Usame i nderuar erdhi sërish pranë të Dërguarit të Allahut ditën e diel, dhe nuk po i mbante dot lotët. Kjo sepse i Dërguari i Allahut po digjej prej temperaturës, dhe nga goja i jepnin disa pika ilaçi për t'i ndaluar dhimbjet. Kishte ardhur për t'i dhënë lamtumirën, mirëpo as duke e lënë në këtë gjendje, nuk mund të ikte. U përkul dhe e puthi. Profeti ynë i dashur nuk fliste dot! I ngriti paksa duart drejt qiellit dhe pastaj i zbriti mbi Usamen. Me sa duket, po lutej për komandantin më të ri të ushtrisë së Islamit.

Usame u kthye po atë ditë në Xhuruf, mirëpo zemra i kishte ndenjur

atje, tek i Dërguari i Allahut. Do të vinte sërish ditën tjetër për ta vizituar. Ishte ditë e hënë. Resulullahu dukej sikur t'ia kishte hedhur paksa gjendjes së një dite më parë. Usame po priste që të nisej sërish për atje ku i ishte urdhëruar që të luftonte.

Drejt perëndimit

Nga njëra anë ishte një aksion që po vazhdonte, ndërsa nga ana tjetër ishte Resulullahu që lamtumirej me të gjithë, pasi do të shkonte për te më i Miri Mik! Kishte një vit të tërë që i jepte shenjat e këtij largimi.

Pak më ndryshe nga vitet e mëparshme, Ai ishte tërhequr njëzet ditë në itikaf. Njëkohësisht, kishte ardhur edhe Xhebraili, dhe të dy bashkë kishin kënduar Kuranin të plotë, dy herë, nga fillimi gjer në fund.

Vizitoi Uhudin, të cilin ua la porosi edhe sahabëve. Aty filloi të përshëndoshej me të pranishmit. Pasi u nda nga ata, hipi në minber dhe filloi të fliste në drejtim të sahabëve të Tij që gjendeshin të shtrirë nën dhe:

- Nuk ka dyshim që unë kam dëshirë të kthehem aty ku jeni ju! Unë jam dëshmitari juaj! Lëvduar Allahu që unë tani po dëshmoj thesarin Tim. Po shoh tek po më dorëzohen çelësat e tërë thesareve të universit. Vallahi unë kam frikë, jo se ju mund të bini në idhujtari, por kam frikë se do të akuzoni njëri-tjetrin për diçka të këtillë.²⁹⁵

Ishte dita e fundit e hënë e muajit të Seferit. Erdhi në Xhenetin e Përjetshëm për të kryer një detyrim të fundit ndaj një sahabi të nderuar. Shkonte pranë tyre dhe u kërkonte leje për t'u larguar secilit.

Kur u kthye, i filloi një dhimbje e tmerrshme koke. Iu rrit edhe temperatura, e cila ndjehej edhe nga jashtë çallmës që i kishin lidhur mbi krye.

Dukej qartë se kjo nuk do të ishte ndonjë sëmundje e lehtë që mund të shkonte dosido, kështu që gjatë gjithë ditës, Ai mundi që t'i falte të gjitha namazet bashkë me sahabët e Tij fisnikë.

Nga çdo anë u jepte mësim edukate dhe mirësjelljeje. Në këtë kohë që sëmundja i ishte rënduar shumë, u kthye nga gratë e Tij fisnike dhe u tha:

- Ku do të jem unë nesër?

²⁹⁵ Buhari, *Salih*, 1/451; 3/1317; Muslim, *Sahih*, 4/1795

Ata ishin të gjithë njerëz që i kuptonin mjaft mirë gjërat, andaj vendosën që t'i thoshin se që të gjitha donin që Ai të qëndronte në shtëpinë e Aishes së nderuar.

E kishte të vështirë edhe për të qëndruar në këmbë, madje ndonjëherë ecte edhe duke i tërhequr zvarrë këmbët. Nga njëri krah e mbante Fadl ibni Abasi ndërsa nga tjetri Aliu i nderuar, të cilët e morën dhe e çuan në dhomëzën e Aishes së nderuar. Ky ishte vendi ku do të kalonte ditët e fundit të jetës.

Ditën e mërkurë sëmundja u ashpërsua më tej, dhe herë herë ngelej edhe pa ndjenja. Edhe në këtë gjendje nuk donte të rrinte larg sahabëve të Tij, sepse sapo vinte në vete, thoshte:

- Derdhmëni shtatë herë nga ujërat e mbledhura nga puse të ndryshme, sepse dua të dal e të bëj marrëveshje me njerëzit.

- Mjaft, mjaft më, - tha, dhe sakaq u drejtua kah faltarja.

- O njerëz, afrohuni këtu.

Po i thërriste sahabët fare pranë vetes. Me sa duket kishte edhe ndonjë mesazh tjetër, për ndonjë çështje që kërkonte edhe vëmendjen e tyre. Në fillim u foli për gabimet e umetit.

- Sakën se e ktheni varrin tim në një vend adhurimi!

Po e ndjente se së afërmi do të shkonte atje, andaj donte që t'u kërkonte leje të gjithëve, e më parë të merrte fjalën se nuk i detyrohej më asgjë askujt.

- Këdo që mund ta kem mërëzitur, ja tek e keni kurrizin Tim. Le të vijë e ta marrë hakun duke më goditur me dru. Kujtdo që mund t'i kem thënë ndonjë fjalë të rëndë, apo t'i kem thyer zemrën, le të vijë të ma thotë, në mënyrë që të lahem.

Ai me të vërtetë thoshte kështu, por prej askujt nuk pipëtinte asnjë zë. Vetëm se Ai ishte këmbëngulës në këtë çështje! Pasi fali namazin e drekës, e përsëriti disa herë po të njëjtën pyetje. Ndërkaq u ngrit dikush që i tha se i kishte tre dërhëmë për t'i dhënë. Sakaq, Ai, me të dëgjuar këto fjalë, u kthye nga djali i Tij i xhaxhait dhe i tha:

- Jepja ato që i kam, o Fadl!

Mandej foli disa fjalë për ensarët:

- Po ju lë amanet që t'i vlerësoni ensarët ashtu siç duhet. Sepse ata janë si drita e syve të mi. Ata e kanë kryer më së miri atë që u takonte, dhe kanë për ta marrë shpërblimin e saj.

Tashmë njerëzit ishin shtuar shumë, andaj ensarët kishin ngelur

vetëm se një pakicë në mesin e tyre. Ata ishin si kripa e gjellës.

- Kushdo që të bëhet prijës mbi ta, dhe sheh një të mirë apo një të keqe prej tyre, le ta pranojë të mirën, ndërsa të keqen le ta presë me fjalë falëse. Nuk ka dyshim se Allahu jep ç'të dojë prej bukurive të kësaj bote, andaj e la të lirë robin e Tij që të zgjedhë. Robi zgjodhi atë që jepet pranë Zotit.

Nuk i kishte mbaruar ende fjalitë, kur nga vendi ku po rrinte Ebu Bekri, që kishte disa ditë që nuk i ndahej nga kryet, u ngrit një klithmë.

- Nëna dhe babai ynë të qofshin falë, o i Dërguari i Allahut!

Të gjithë po e shihnin të çmeritur vendin nga ishte ngritur klithma. E patën kuptuar edhe ata atë që kishte kuptuar ai. Sepse robi që ishte lënë i lirë, nuk ishte askush tjetër, pos Resulullahut (s.a.s.), andaj edhe reasonin kështu.

Profeti ynë i dashur, me ta parë këtë sjellje të mikut të Tij më të afërt dhe më të dashur, u tregoi myslimanëve Ebu Bekrin si shembull, pasi ndoshta edhe donte të vendoste gurët në vendin e duhur. E kishte kapur për dore, dhe po thoshte:

- Ebu Bekri për mua, është njeriu më i sigurt për nga sakrificat materiale dhe shpirtërore. Nëse do të kisha mik tjetër veç Allahut, do të zgjidhja pa dyshim Ebu Bekrin. Mirëpo, që prej Islamit ne kemi vëllazërinë ndërmjet myslimanëve. Le të mbyllen të gjitha portat e faltore, dhe le të rrijë e hapur vetëm porta e Ebu Bekrit.

Tashmë çdo ditë e të Dërguarit të Allahut ishte një ditë lamtumire. Ishte e enjte. Deri më sot, i Dërguari i Allahut, megjithë temperaturën dhe dhimbjet e mëdha, kishte dalë përherë për t'i falur vetë namazet. Pas namazit u rëndua më tepër, dhe megjithëse kishte hyrë namazi i jatsisë, nuk po hynte ende në faltore. Zaten namazi i fundit që priu ishte namazi i akshamit të ditës së enjte, në të cilin lexoi suren Murselat.

Edhe për jacinë Bilali e pati thirrur ezanin, dhe xhemati ishte vënë në pritje të ardhjes së imamit.

Ata nuk dinin gjë se ç'ndodhte në dhomëzën e lumturisë. Sepse Resulullahu, që po përkeqësohej nga dita në ditë, ishte tashmë pa ndjenja.

Me të ardhur paksa në vete, pyeti Aishen e nderuar:

- A u fal namazi?

- Jo, o i Dërguari i Allahut! Po ju presin ju!
- Përgatisni ujin që të marr abdes.

Dukej që sytë i mbante nga uji dhe nga mesxhidi! Vepruan ashtu siç u kërkoi Ai. U ngrit dhe mezi mori abdes. Sapo ishte bërë gati për të shkuar që të falte namazin, kur i ra sërish të fikët. Të gjithë rendën për tek Ai me vrap. Pas pak çastesh, u duk sikur erdhi paksa në vete. Pyeti prapë:

- A e falën njerëzit namazin?

Donte të shkonte për të falur namazin, por nuk kishte fuqi.²⁹⁶ Sepse i binte të fikët vazhdimisht. Më në fund kërkoi Ebu Bekri t'u printe në namaz. Mirëpo Ebu Bekri fisnik nuk donte, andaj tërhiqej që të vinte i zoti i kësaj pune për ta bërë. Ndërsa vetë kërkoi që të vinin nja dy vetë që ta ndihmonin për t'u ngritur.

Kur panë se po hynte në faltore, ata që po e prisnin ndjenë sikur brenda të kishte hyrë hëna. Në faltore ishte përhapur një dallgë emociioni e veçantë. Ebu Bekri i nderuar donte që ta falte vetë Resulullahu namazin, mirëpo Resulullahu paqja qoftë mbi Të bënte me dorë nga ai, duke i thënë: “Rri aty ku je!”. Në hapësirat midis safeve erdhi deri pranë imamit. Nuk kishte fuqi as për të ndenjtur në këmbë, kështu që e fali i ulur.

Tashmë Resulullahu, as namazin që e quante si “drita e syve” nuk e falte dot vetë! Këtej e tutje namazet do t'i printe Ebu Bekri i nderuar.

Koha për t'u ndarë dhe dita e fundit

Që nga e enjtja e deri më sot, i Dërguari i Allahut nuk kishte dalë dot nga dhomëza për t'i falur namazet me të tjerët, megjithëse pritja tërë shpresë e sahabëve vazhdonte ende. Megjithëse nuk kishte ardhur atë ditë, ku i dihej, ndoshta vinte ditën tjetër.

Ishte prapë një ditë e hënë. Ishte dita e dymbëdhjetë e muajit Rebi-uleuel! Edhe në namazin e sabahut, ata menduan tërë shpresë se do të vinte Ai; donin që të vinte e t'u printe edhe njëherë në namaz. Faltorja i thirri besimtarët me zërin e Ibni Umu Mektumit. Zëri i Bilalit të nderaur kumbonte anëmbanë faltores. Prapë nuk erdhi. Namazin e sabahut do ta falte sërish Ebu Bekri i nderuar (r.a.).

Për një çast në një qoshe të faltores u ndje njëfarë lëvizjeje. U hap perdja e dhomëzës së Aishes së nderuar, e prej andej doli Drita e

²⁹⁶ Shih: Buhari, *Sahih*, 1/236, 1/240; Muslim, *Sahih*, 1/313

Bukur, porsi një hënë e plotë kur shfaqet në qiell. E kishte mbledhur sërish kokën me çallmë, dhe me fytyrën e bukur po shikonte nga imami. Nuk i shpëtuan as fytyrat e gëzuara të të tjerëve. Ishte tejet i kënaqur.

Ja, këta ishin vështrimet e fundit që u hidhte sahabëve në këtë jetë. Dukej sikur, nga gëzimi i tepërt, do të prishnin krejt atmosferën e namazit.

U ngritën për rekatën e dytë. Xhemati ishte lidhur më së miri, dhe ngase e ndjenin ardhjen e Tij mundoheshin t'i bënë vend. I vendosi duart mbi supet e Ebu Bekrit që deshi të tërhiqej, me sa dukej Ai donte që ai ta vazhdonte deri në fund namazin që kishte nisur.

Edhe Ai vetë e fali namazin pas imamit që u kishte caktuar besimtarëve të tjerë. Pasi dha selam imami, Ai vazhdoi edhe rekatën që nuk e kishte falur. Ja, ky ishte namazi i Tij i fundit. Pasi mbaroi namazin, nuk qëndronte dot më në këmbë, andaj u mbështet pas një shtylle dhe duke e ngritur zërin i paralajmëroi sahabët e Tij për shpifjen, duke u treguar Kuranin si mësues. E shihte si të tepërt praninë e dy feve në Arabi, duke mos dashur që të mos kishte asnjë botëkuptim tjetër veç atij që ofronte Islami. Ndërsa po largohej, tha:

- Një profet, nuk vdes për aq kohë sa nuk del pas një imami që ta ketë zgjedhur vetë.

Dukej i përmirësuar. Dukej sikur shqetësimet ishin shumë mbra-pa. U kthye sërish në mes tyre për të falur edhe njëherë namaz pas tyre. Çdo gjë dukej sikur ishte futur në hullinë e normalitetit.

Me të lindur dielli, dhe me t'u afruar koha e mëngjesit, thirri pranë bijën e Tij, Fatimen, e cila lëshoi një ulërimë. Po qante me klithma dhe e ngashëryer.

- Oh mjerë për mua! Babushi im! – thoshte ajo.

U kthye edhe njëherë nga ajo, dhe diç tjetër i tha:

- Këtej e tutje, babai yt nuk do të heqë më asnjë të keqe.

Megjithatë kjo nuk mjaftonte për ta fashitur sadopak dhimbjen që vjen prej ndarjes. Fatimja e nderuar vazhdonte të qante.

Profeti i mëshirës nuk i duronte dot në shpirt të qarat e së bijës, kështu që i kërkoi edhe njëherë të afrohej. Filloi t'i pëshpëriste disa fjalë të tjera. Po ajo Fatime që deri para pak çastesh ishte kapluar nga të qarat, tanimë dukej sikur do të fluturonte prej gëzimit. Po buzëqeshte. Sikur të kishte ikur ajo Fatimja e vjetër, dhe tashmë

kishte ardhur një e re.²⁹⁷

Po i thoshte se “Unë do të iki!”, dhe Fatimja lëshonte të qarën. Tanimë po i thoshte: “Ti do të jesh e para që do të vish tek unë!”, dhe ajo me ta dëgjuar po fluturonte prej gëzimit.

Mori pranë nipërit e Tij të dashur, Hasanin dhe Hysenin, të cilët i puthte dhe u merrte erë gjithë dashuri.

Po ashtu thirri pranë edhe gratë e Tij të dashura, të cilat i këshillonte për të ardhmen.

Xhaxhai i Tij, Abasi (r.a.), kishte kohë që ishte i shqetësuar për ikjen e njeriut të tij më të dashur. E tërhoqi mënjane Aliun e nderuar dhe e lajmëroi se Profeti i tyre i dashur paqja qoftë mbi Të ishte duke u përgatitur për të ikur, andaj do të ikte të fliste me Të për të marrë vesh testamentin.

Resulullahu (s.a.s.) po i këshillonte sahabët e Tij, duke i paralajmëruar që të punonin sa kishin ende mundësi për të fituar botën e përtejme në Xhenet. Sepse mundësitë që kanë në duar duheshin përdorur për të mirë, dhe nëse u vishej një rrobë përjetësie, atëherë mund të fitohej edhe ahireti.

Më parë u kthye nga sahabët dhe i tha:

- Kini kujdes! Të gjithë që kuptonin shenjat e ardhjes së vdekjes, kërkonin që të largohej prej kësaj bote me një mendim të mirë prej të gjithëve.

Xhebraili Fjalëdrejtë dhe ardhja e engjëllit të vdekjes

Ditën e shtunë dhe të diel, pranë i erdhi sërish Xhebraili Fjalëdrejtë. Mirëpo me një ndryshim, se kësaj here kishin ardhur edhe shumë engjëj të tjerë. Secili kishte nën kontroll edhe shtatëdhjetëmijë engjëj të tjerë.

- O Muhamed! – iu drejtua Ai. Allahu të përshëndet. Ai të respekton dhe të nderon Ty! Megjithëse Ai e di mjaft mirë, më nisi që të pyes. Si ndihesh? Si je?

- Jam pak pa qejf dhe më dhemb i gjithë trupi, o Xhebrail! – dhe sikur donte që t'i afrohej pak më tepër.

- Zoti yt thotë se nëse do Ai, Unë i jap shërim, duke e mbështjellë me mëshirën Time!

²⁹⁷ Shih: Muslim, *Sahih*, 4/1905; Ibni Maxhe, *Sunen*, 1/518; Taberani, *Muxhemu'l-Kebir*, 22/415

- Kjo është një çështje që i përket Allahut (xh.xh.). Ai mund të bëjë ç'të dojë me mua!

Mandej Xhebraili Fjalëdrejtë e njohu Atë me engjëllin e vdekjes, kështu që i kërkoi leje:

- Përsëndetja dhe mëshira e Allahut qofshin mbi Ty, o i Dërguari i Allahut! Mua më nisi Allahu (xh.xh.), dhe më kërkoi të bëj atë që do të duash Ti. O Ahmed! Nëse Ti më urdhëron që ta kryej detyrën, unë do ta bëj, por nëse më kërkon që të largohem, edhe atë do ta bëj menjëherë.

Në zgjedhjen e Tij nuk kishte kurrfarë ndryshimi.

- O engjëll i vdekjes! Bëj atë që të është urdhëruar!

Ndërkohë me dorën paksa të lagur filloi të fërkonte pak barkun.

- O Zoti im! Ndihmomë mua për dhimbjet e vdekjes!

Koha e lamtumirës

Koha erdhi. Kishin filluar të shfaqeshin shenjat e rrugëtimit, dhe Profeti ynë i dashur ishte veç një perde larg kalimit për në botën tjetër. E mbështeti kokën pas kraharorit të nënës sonë të nderuar, Aishes (r.a.) dhe i nguli sytë për nga tavani.

Ndërkohë në dhomë hyri Abdurrahmani, i biri i Ebu Bekrit të nderuar (r.a.). Misuaku që mbante në duar tërhoqi vëmendjen e të Dërguarit të Allahut paqja qoftë mbi Të. Aishjae nderuar që dallohej për inteligjencën e saj e kuptoi se donte misuak.

- A ta marr për Ty? – e pyeti ajo.

Ai tundi kokën duke dashur të thoshte po.

Aishja e nderuar e mori prej të vëllait dhe ia dha Profetit të universit. Mirëpo misuaku ishte shumë i ashpër.

- A të ta zbus pak? – e pyeti ajo.

- Po, - thoshte Ai. Me sa duket gjuha nuk donte të fliste më tej.

E mori misuakun dhe pasi filloi ta zbuste pak, ia zgjati sërish të Dërguarit të Allahut.

E mori dhe filloi ta gjezdiste në mes të dhëmbëve. Edhe ndërsa po ikte në botën tjetër po i pastronte dhëmbët.

- La ilahe il'lallah! Padyshim që para vdekjes është sekerati, - thoshte Ai.

Për një çast i hodhi sytë nga nëna jonë, Aishja e nderuar, e cila donte ta mbante nga duart dhe të lutej për të.

- Jo, - thoshte Ai.

Me sa dukej nuk donte që të rrinte këtu për kohën që ishte duke migruar për matanë. Andaj ia shtyu tutje dorën.

I ra sërish të fikët.

Pas pak erdhi sërish në vete.

Ngriti edhe njëherë gishtin tregues në ajër. Sytë iu drejtuan nga tavani, dhe buzët filluan të lëviznin. Nëna jonë e nderuar, Aishja (r.a.) u përkul deri pranë buzëve të bekuara të Profetit tonë të dashur për të dëgjuar se ç'thoshte:

- O Allah mbështillmë dhe falmë edhe mua me mëshirën Tënde, siç veprova me mirësi ndaj profetëve të tjerë, dëshmorëve dhe siddikëve. Pranomë mua tanimë në miqësinë Tënde! O Allah, dua miqësinë Tënde!

Në jetën e Tij njëzetetë vjeçare, kur i kishin zbritur tërë ato ajete, kishte bërë një jetë të atillë që do t'u gjente zgjidhje gjithfarë problemesh. Po ua linte amanet atyre që vinin pas, dhe po vazhdonte rrugën për të cilën kishte ditë që ishte nisur.

Në dhomë u përhap një aromë e mirë.

Sakaq dora i ra brenda një ene me ujë që gjendej aty afër, ndërsa misuaku që i rrinte midis gishtërinjve, i ra përtokë.

Profeti ynë i dashur tashmë ia kishte lënë të gjitha porositë e nevojshme, prandaj po udhëtonte i qetë në drejtim të ritakimit të dëshiruar aq shumë atje, në botën e përtejme.

Tashmë flamuri i Tij do të valëvitej në krahët e trimave të palëkundur si Usame (r.a.).